

HABITUS Journal of Sociology

Toplumbilim Dergisi HABITUS

Yıl/Year:3, Cilt/Volume: 3, Sayı/Issue: 3
Dosya (Sayı) Konusu: Covid-19'un Ekonomik ve Sosyal Etkileri
Issue Topic: Economic and Social Effects of Covid-19

SAYIDAKİ MAKALELER/ Articles in the Issue:

- 1) Pandemi Sürecinde Bilimi Anlamlandırmak:
Bilimin Sosyal Karakteri ve Bilim
Topluluğunun Doğası

*Interpreting Science During Pandemic: Social
Character of Science and Nature of the
Scientific Community*

- 2) Covid-19 ve Çocuklar
Covid-19 and Children

- 3) Living in The Margins: Disability and The
Pandemic

Sınırlarda Yaşamak: Engellilik ve Pandemi

- 4) Mental Health's Strengthening in The Period
of Covid-19

Covid-19 Döneminde Ruh Sağlığının Güçlenmesi

- 5) Mekân ve Pandemi: Değişen Roller ve
Dönüşen Evin Halleri

*Space and Pandemic: Changing Roles and States
of the Transformed House*

- 6) Covid-19 Pandemic: Socio-Economic Effects
On Indian Population

*Covid-19 Pandemisi: Hindistan Nüfusu
Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkileri*

- 7) The Covid-19 And Its Impact On Indian
Social Life: Lived Experiences of Muslims
and Dalit Community

*Covid-19 ve Hindistan Sosyal Hayatı Üzerindeki
Etkileri: Müslümanların ve Dalit*

Topluluğunun Yaşanmış Deneyimleri

- 8) A Review of Covid News in Bosnia and
Herzegovina

Bosna-Hersek'de Covid Haberlerinin Analizi

- 9) Bulgarian's Attitudes on Covid-19: Social
Optimism or Reality Distortion

*Bulgarların Covid-19'a Dair Tutumları: Sosyal
İyimserlik veya Gerçekliği Çarpıtma*

- 10) Giving Back to Humanity in Covid-19 Times-
An Initiative of Bmda in The City of
Vadodara

*Covid-19 Zamanlarında İnsanlığa Geri Vermek:
BMDA Tarafından Vadodara Şehrinde Bir
Girişim*

- 11) Covid-19 Pandemi Etkisi Araştırmaları
Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme

*A Sociological Review on the Impact Research of
the Covid-19 Pandemic*

- 12) Bauman'nın Özgürlük ve Belirsizlik
Anlayışında İşsizlik ve Covid-19 Pandemisi
Etkisi

*The Effects of Unemployment and The Covid-19
Pandemic on Bauman's Understanding of
Freedom and Uncertainty*

- 13) Covid-19 Pandemic: Digital Technology
Usage and Associated Socio-Technological
Challenges

*Covid-19 Pandemisi: Dijital Teknoloji Kullanımı
ve İlgili Sosyo-Teknolojik Zorluklar*

- 14) Re-Orienting Curriculum of Tourism
Education in The Context of Covid-19: An
Empirical Study

*Covid-19 Bağlamında Turizm Eğitimi
Müfredatının Yeniden Yönlendirilmesi:
Ampirik Bir Çalışma*

- 15) Covid-19'un Eczane Çalışanlarının Gündelik
Hayat Pratiklerine Yansıması

*Reflection of Covid-19 In Pharmacists' Daily Life
Practices*

DOSYA DIŞI MAKALELER / Articles out of the Issue Subject:

- 16) Institutional Habitus in Tourism: A
Comparison Between Private and Public
Universities

*Turizmde Kurumsal Habitus: Özel Üniversite ve
Devlet Üniversitesi Arasında Bir
Karşılaştırma*

- 17) Cumhuriyet Halk Partisi Kadın
Milletvekillerinin Toplumsal Profili
*Social Profile of Female MP's of The Republic
People's Party*

- 18) Öğretmenlerin Temel Sorunları Akçaabat
İlçesi Örneği

*Basic Problems of Teachers Example of Trabzon
Centre and Akçaabat District*

HABITUS

Toplumbilim Dergisi

HABITUS

Journal of Sociology

2022 Yılı / Year of 2022

Covid – 19 ve Sosyo-Ekonomik Etkileri Sayısı

Issue of Covid – 19 and It's Socio-Economic Effects

Cilt / Volume: 3

Sayı / Issue: 3

EDİTÖR/ Editor in Chief

Doç. Dr. M. Yavuz ALPTEKİN (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Editör Yardımcısı: Sümeyye YAZICI (Sosyolog)

YAYIN KURULU / Editorial Board

Prof. Dr. Korkut TUNA (İst. Ticaret Üniv.)

Prof. Dr. Mustafa E. ERKAL (İst. Üniv.)

Prof. Dr. Valeriy KHAN (University of World Economy and Diplomacy-Uzbekistan)

Prof. Dr. Garifullin Vasil ZAGITOVICH (Kazan Federal University, Tataristan)

Prof. Dr. Mehmet F. GEZGİN (Beykent Üniv.)

Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniv.)

Prof. Dr. Nedzma DZANANOVIC (University of Sarajevo, Bosna Hersek)

Prof. Dr. Musa TAŞDELEN (Sakarya Üniv.)

Prof. Dr. Muhidin MULALIC (International University of Sarajevo, Bosna Hersek)

Prof. Dr. Yaşar ERJEM (Mersin Üniversitesi)

Prof. Dr. Ruza KARLOVIC (Hırvatistan Polis Koleji Dek. Yard., Hırvatistan)

Prof. Dr. Meki LOBJANIDZE (Open University, Gürcistan)

Prof. Dr. Muhammed Abdulkali İBRAHİM (Selahaddin Üniversitesi, Irak)

Doç. Dr. Flavia GHANCEA (Ovidius University, Romania)

Doç. Dr. M. Yavuz ALPTEKİN (Karadeniz Teknik Üniv.)

Doç. Dr. Abbas Varij KAZEMI (Institute of Social and Cultural Studies, Iran)

Doç. Dr. Joanna KUROWKA-PYSZ (WSB University, Poland)

Doç. Dr. Sajjad SATTARI (Tahran University, Iran)

Doç. Dr. Mine GÖZÜBÜYÜK TAMER (Karadeniz Teknik Üniv.)

Doç. Dr. Jabir MAMMADLİ (Khazar University, Bakü/Azerbaycan)

Doç. Dr. Rohollah ESLAMI (Firdevs University, İran)

Dr. Katerina MARINAKI (University of Macedonia, Greece)

Dr. Alina ROMANOVSKA (Daugavpils University, Latvia)

Dr. Damir KAPIDZIC (Sarajevo University, Bosnia)

Dr. Immaculada COLOMINA (Carlos Üniversitesi, Madrid/İspanya)

Dr. Noemia Bessa VILELA (University of Portucalense, Portugal)

Dr. Kalina SOTIROSKA, (International Vision University, Gostivar/Macedonia)

Dr. Vladimir STERPU, (Moldova Devlet Üniversitesi, Moldova)

Dr. P. J. Mathew MARTIN, (University of Mumbai, India)

Dr. Ghodsi BAYAT, (Allameh Tabatabai' University, İran)

Dr. Emir SULJAGIC (International University of Sarajevo, Bosna Hersek)

Dr. Öğr. Üy. Serdal FİDAN (Karadeniz Teknik Üniv.)

Dr. Öğr. Üy. Leyla AYDEMİR (Karadeniz Teknik Üniv.)

Dr. Öğr. Üy. Savaş TAŞ (Demokrasi Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üy. Hazım Burhan MUSTAFA (Selahaddin Üniversitesi, Irak)

Dr. Öğr. Gör. Selim KARYELİOĞLU (Karadeniz Teknik Üniv.)

Dr. Öğr. Gör. Elif BAŞ (Karadeniz Teknik Üniv.)

Öğr. Gör. Azat MESHELOVA (El Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Kazakistan)

Öğr. Gör. Veysel USTA (Karadeniz Teknik Üniv.)

Öğr. Gör. Hakan SAVAŞ (Avrasya Üniversitesi)

DANIŞMA KURULU / Advisory Board

Prof. Dr. Mustafa E. ERKAL (İstanbul Üniv.)

Prof. Dr. Korkut TUNA (İstanbul Ticaret Üniv.)

Prof. Dr. Enver ÖZKALP (Anadolu Üniv.)

Prof. Dr. Nilgün ÇELEBİ (Ankara Üniv.)

Prof. Dr. Abdullah KORKMAZ (İnönü Üniv.)

Prof. Dr. H. Musa TAŞDELEN (Sakarya Üniv.)

Prof. Dr. Edibe SÖZEN (Hasan Kalyoncu Üniv.)

Prof. Dr. Cemaleddin ÇOPUROĞLU (Fırat Üniv.)

Prof. Dr. Yümni SEZEN (Marmara Üniv.)

Prof. Dr. Zeki ARSLANTÜRK (Marmara Üniv.)

Prof. Dr. Taner TATAR (İnönü Üniv.)

Prof. Dr. Mustafa DELİCAN (İstanbul Üniv.)

ÜÇÜNCÜ SAYININ HAKEMLERİ / Referees of the Issue

Alam SHAH (Aligarh Muslim University, INDIA)

Almasa MULALIC (International Sarajevo University, BOSNIA-HERZEGOVINA)

Anshul GARG (Taylor's University, MALAYSIA)

Ayhan DEVER (Ordu Üniversitesi)

Aylin ARICI (İstanbul Üniversitesi)

Aylin ÇANKAYA (Manisa Celal Bayar Üniversitesi)

Azra MUSAVI (Aligarh Muslim University, INDIA)

Bülent ÖNGÖREN (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

Cemile YILMAZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi, SBE)

Ceren AVCI (Şırnak Üniversitesi)

Ceyhun AKYOL (Artvin Çoruh Üniversitesi)

Ebru ÇETİN (Ege Üniversitesi)

Emine Aylin TURNA (İstanbul Kültür Üniversitesi)

Fadime SEVİMLİ (Akdeniz Üniversitesi, SBE)

Galina BERJOZKINA (City Unity College Nicosia, CYBRUS)

Gökhan GÖKTÜRK (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi)

Gündüz AKSU KOCATÜRK (Gazi Osman Paşa Üniversitesi)

Hakan SAVAŞ (Aksaray Üniversitesi)

İbrahim Halil ÇELİK (Artvin Çoruh Üniversitesi)

İlayda BORAZANCI (Yalova Üniversitesi, SBE)

İlyas SÖZEN (Dokuz Eylül Üniversitesi)

İrfan ARIK (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)

Mehmet TATAR (İnönü Üniversitesi, SBE)

Mezher YÜKSEL (Kırıkkale Üniversitesi)

Mihriban ŞENSES (Bursa Teknik Üniversitesi)

Mümin AYPARÇASI (Kırıkkale Üniversitesi, SBE)

Nesibe OLGUN KAVAL (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Oğuzhan ERDOĞAN (Mehmet Akif Ersoy
Üniversitesi)
Özge KOÇ (Atatürk Üniversitesi, SBE)
R. P. SINGH (University of Lucknow,
INDIA)
Selim KARYELİOĞLU (Karadeniz
Teknik Üniversitesi)
Selma GÜLTEKİN (Düzce Üniversitesi)
Serdal FİDAN (Karadeniz Teknik
Üniversitesi)
Serhat TEK (Bitlis Eren Üniversitesi)

Süleyman KÖKSAL (Karadeniz Teknik
Üniversitesi)
Tipu SULTAN (University of Gujrat,
PAKİSTAN)
Ülhak ÇİMEN (Atatürk Üniversitesi)
Ümmet ERKAN (Muş Alparslan
Üniversitesi)
Zeynep TEKİN BABUÇ (Osmaniye
Korkut Ata Üniversitesi)

Kapak Tasarımı / Cover Designer

İsa Yusuf ALPTEKİN

Dizgi ve Mizanpaj / Page Setting

Sümeyye YAZICI (Sosyolog)

Ecem ÇEBİ (Sosyolog)

İÇİNDEKİLER / Contents

Derleme Makaleler / Review Articles

- Pandemi Sürecinde Bilimi Anlamlandırmak: Bilimin Sosyal Karakteri ve Bilim Topluluğunun Doğası.....1
Interpreting Science During Pandemic: Social Character of Science and Nature of the Scientific Community
Zübeyde DEMİRCİOĞLU
- Covid-19 ve Çocuklar19
Covid-19 and Children
Ayça DEMİR
- Mental Health's Strengthening in the Period of Covid-19.....57
Covid-19 Döneminde Ruh Sağlığının Güçlendirilmesi
Sanida ŠEHMEHMEDOVIĆ
- Covid-19 Pandemic: Socio-Economic Effects on Indian Population.....97
Covid-19 Pandemisi: Hindistan Nüfusu Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkileri
Adnan Ahmad ANSARI
- The Covid-19 and Its Impact on Indian Social Life: Lived Experiences of Muslims and Dalit Community113
Covid-19 ve Hindistan Sosyal Hayatı Üzerindeki Etkileri: Müslümanların ve Dalit Topluluğunun Yaşanmış Deneyimleri
Parvez ALAM, Jawed AKHATAR
- Giving Back to Humanity in Covid-19 Times- An Initiative of BMDA in the City of Vadodara.....167
Covid-19 Zamanlarında İnsanlığa Geri Vermek: BMDA Tarafından Vadodara Şehrinde Bir Girişim
Tanveer QURESHI, Nabila QURESHI
- Covid-19 Pandemi Etkisi Araştırmaları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme.....177
A Sociological Review on the Impact Research of the Covid-19 Pandemic
Hakan ARIKAN, Şeymanur AYTEKİN
- Bauman'ın Özgürlük ve Belirsizlik Anlayışında İşsizlik ve Covid-19 Pandemi Etkisi...207
The Effects of Unemployment and The Covid-19 Pandemic on Bauman's Understanding of Freedom and Uncertainty
Tuğba GÜCENMEZ
- Covid-19 Pandemic: Digital Technology Usage and Associated Socio-Technological Challenges.....233
Covid-19 Pandemisi: Dijital Teknoloji Kullanımı ve İlgili Sosyo-Teknolojik Zorluklar
Ajeet JAISWAL

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / Research Articles

Living in the Margins: Disability and the Pandemic43

Sınırlarda Yaşamak: Engellilik ve Pandemi

Srilatha JUVVA, Mahima NAYAR, Ruchi SINHA

Mekân ve Pandemi: Değişen Roller ve Dönüşen Evin Halleri.....71

Space and Pandemic: Changing Roles and States of the Transformed House

Mehmet TAYANÇ

A Review of Covid News in Bosnia and Herzegovina.....129

Bosna-Hersek'de Covid Haberlerinin Analizi

Emir HAMBO

Bulgarian's Attitudes on Covid-19: Social Optimism or Reality Distortion.....147

Bulgarların Covid-19'a Dair Tutumları: Sosyal İyimserlik veya Gerçekliği Çarpıtma

Alexander GERGANOV, Elka TODOROVA, Emilia CHENGELOVA

Re-Orienting Curriculum of Tourism Education in the Context of Covid-19: An Empirical Study.....251

Covid-19 Bağlamında Turizm Eğitimi Müfredatının Yeniden Yönlendirilmesi: Ampirik Bir Çalışma

Venkata Rao YEDLA, E. Joshu AJOON

Covid-19'un Eczacıların Gündelik Hayat Pratiklerine Yansıması.....275

Reflection of Covid-19 In Pharmacists' Daily Life Practices

Çiğdem YEL

DOSYA DIŞI ARAŞTIRMA MAKALELERİ / Research Articles out of the Issue

Subject:

Institutional Habitus in Tourism: A Comparison Between Private and Public Universities.....297

Turizmde Kurumsal Habitus: Özel Üniversite ve Devlet Üniversitesi Arasında Bir Karşılaştırma

Ceren AVCI, Beyza HATIRNAZ

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili.....317

Social Profile of Female MP's of The Republic People's Party

Zeliha SAĞNIÇ

Öğretmenlerin Temel Sorunları Akçaabat İlçesi Örneği.....347

Basic Problems of Teachers Example of Trabzon Centre and Akçaabat District

Zafer AKKOL

ÖNSÖZ / PREFACE

Merhaba kıymetli okuyucular.

Habitus Toplum Bilim Dergimizin üçüncü yılında ve üçüncü sayısında yine birlikte olmanın sevinci içindeyiz.

Üçüncü sayımızda on sekiz makale bulunmaktadır.

Bu on sekiz makalenin on beş tanesi kapak konusuyla yani Covid-19 salgın sürecinin ekonomik ve sosyal etkileriyle ilgili olup, bu konuları araştırmakta ve tartışmaktadır.

Söz konusu on beş makalenin 9 tanesi yurtdışından ve kalan altı tanesi yurt-içindedir. İlk kez bu sayıda yurtdışından makale çağrısına çıktık ve başta Hindistan ve Pakistan olmak üzere, Bosna-Hersek ve Bulgaristan'dan Covid-19 sürecinin sosyal ve ekonomik etkilerini tartışan makaleler aldık. Daha üçüncü yılında ve üçüncü sayısında Dergimiz Habitus makale menşei bakımından uluslararası bir içeriğe kavuştu. Bu durum ilerleyen yıllarda ve sayılarda artarak devam edecektir umundayız. En azından biz planlamamızı buna göre yapıyoruz.

Makalelerin kalan üç tanesi de, harici konuları ele almaktadır. Bunlardan ilki yine Habitus kavramı çerçevesinde özel ve devlet üniversiteleri arasındaki turizm eğitimini ele almakta, ikincisi siyasette kadının yerini ve rolünü incelemekte ve üçüncüsü de, Türkiye'de öğretmenlerin sorunları gibi çok önemli ve öncelikli bir konuyu ele almakta, incelemekte ve tartışmaktadır.

Sayıda yer alan makalelerin yazarlarına tek tek teşekkür ediyorum. Ayrıca sayı makalelerinin dizgisini ve mizanpajını yapan Yüksek Lisans tez öğrencim Sümeyye YAZICI'ya da çok teşekkür ederim. Sayının ortaya çıkmasında büyük emeği bulunmaktadır.

Bir sonraki yılın yani gelecek sayının konusu; çatışma, savaş ve göç bağlamında dünyanın geleceği olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda Ukrayna ve Suriye krizleri, Afganistan sorunu benzeri sorunlar ve nihayet Rusya ve Çin gibi otoriter yönetimler üzerinden dünyanın ekonomik, sosyal ve güvenlik bakımından geleceği tartışılabilir. Yine bu bağlamda küreselleşmenin evrileceği yeni muhtemel biçimleri tartışan her makaleye sayıda yer verilebilecektir.

Yeni sayıda buluşmak üzere, sağlık ve afiyetle kalınız...

Doç. Dr.

M. Yavuz ALPTEKİN (Essen / ALMANYA)

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Ve Duisburg-Essen Üniversitesi, Türkiye Araştırmaları Merkezi misafir araştırmacısı.

PREFACE

Hello dear readers.

We are happy to be together again in the third year and third issue of our *Habitus Journal of Sociology*.

There are eighteen articles in our third issue.

Fifteen of these eighteen articles are about the cover topic, namely the economic and social effects of the Covid-19 epidemic process, researching and discussing these issues.

Of the fifteen articles in question, 9 are from abroad and the remaining six are from Turkey. For the first time in this issue, we received a call for articles from abroad, and we received articles from India and Pakistan, as well as Bosnia-Herzegovina and Bulgaria discussing the social and economic effects of the Covid-19 process. In its third year and in its third issue, our journal *Habitus* has gained an international content in terms of article origin. We hope that this situation will continue to increase in the coming years and numbers. At least we plan accordingly.

The remaining three articles also deal with external issues. The first of these deals with tourism education between private and public universities within the framework of the concept of *Habitus*, the second examines the place and role of women in politics, and the third deals, examines and discusses a very important and priority issue such as the problems of teachers in Turkey.

I would like to thank the authors of the articles in the issue one by one. I would also like to thank Sümeyye YAZICI, my Master thesis student, who did the typesetting and layout of the issue articles. He has a great contribution to the emergence of the Issue.

The subject of the next year, that is, the next issue; determined as the future of the world in the context of conflict, war and migration. In this context, the future of the world in terms of economy, social and security can be discussed through the Ukraine and Syria crises, problems such as the Afghanistan and finally authoritarian governments such as Russia and China. Again, in this context, every article discussing the new possible forms in which globalization will evolve can be included in the journal issue.

See you in the new issue, stay healthy and enjoy...

Assoc. Professor,

M. Yavuz ALPTEKIN (Essen / GERMANY)

Karadeniz Technical University, Faculty of Letters, Department of Sociology, Lecturer

And visiting researcher at the Center for Turkish Studies, University of Duisburg-Essen.

PANDEMİ SÜRECİNDE BİLİMİ ANLAMLANDIRMAK: BİLİMİN SOSYAL KARAKTERİ VE BİLİM TOPLULUĞUNUN DOĞASI

Zübeyde DEMİRCİOĞLU*

ÖZ

Mutlak, evrensel ve nesnel bilgi üretme iddiasında olan bilim, tarih boyunca son derece güçlü bir ilerleme kaynağı olarak görülmüştür. Yaygın görüş bilimin; sistematik, rasyonel, nesnel ve evrensel standartlarda işleyen birikimsel bir bilgi üretim biçimi olduğu yönündedir. Ancak bu görüş, bilimsel bilginin de tıpkı diğer bilme biçimleri gibi insan etkinliğinin bir sonucu olduğu ve üretildiği bağlamdan ayrı düşünülmemeyeceği yönünde kimi eleştiriler almıştır. İçinde bulunduğumuz pandemi süreci de belirsizliğin yükseldiği ve bilimle ilgili soru işaretlerinin arttığı bir dönemdir. Toplumun daha önce olmadığı biçimde bilimle kurduğu yakın ilişki bir yandan bilimin kurtarıcı rolüne vurgu yaparken bir yandan da bilimin meşruiyetinin sorgulanmasına sebep olmuştur. Toplumun bilimle kuracağı ilişkinin gelişmesine katkı sağlamayı amaçlayan bu çalışma öncelikle bilimsel bilgi üretimini, bilimin sosyal karakterini, bilim topluluğunun ve bilimsel alanın hususiyetlerini, bilimin kendine has işleyiş mekanizmasını ele alacak ardından pandemiyle birlikte bilimsel alanda yaşanan değişimlere odaklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bilim, Bilimsel Bilgi, Bilim Sosyolojisi, Bilim Topluluğu, Pandemi.

INTERPRETING SCIENCE DURING PANDEMIC: SOCIAL CHARACTER OF SCIENCE AND NATURE OF THE SCIENTIFIC COMMUNITY

ABSTRACT

Science that claims to produce absolute, universal, and objective knowledge has been seen as an extremely powerful source of progress. The common view is that science is a form of knowledge production in rational, objective, and universal standards. However, this view has been criticized that scientific knowledge, like other forms of knowing, is a result of human activity and cannot be separated from its context. Ongoing pandemic is also a period in which the legitimacy of science is questioned. The close relationship that society has established with science, as never before, has led to the questioning of the legitimacy of science, while emphasizing the redeeming role of science. This study, which aims to contribute to the development of the relationship between society and science, will first discuss the production of scientific knowledge, the social character of science, the characteristic of scientific community and scientific field, the unique mechanism of science, and then will focus on the changes in the scientific field within the pandemic.

Keywords: Science, Scientific Knowledge, Sociology of Science, Scientific Community, Pandemic.

Atf: DEMİRCİOĞLU, Z. (2022). "Pandemi Sürecinde Bilimi Anlamlandırma: Bilimin Sosyal Karakteri ve Bilim Topluluğunun Doğası", *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (3), 1-17.

Citation: DEMİRCİOĞLU, Z. (2022). "Interpreting Science During Pandemic: Social Character of Science and Nature of the Scientific Community", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 1-17.

Başvuru / Received: 07 Şubat 2022 / 07 February 2022

Kabul / Accepted: 14 Şubat 2022 / 14 February 2022

Derleme Makalesi / Review Article.

EXTENDED SUMMARY

The Novel Coronavirus disease (COVID-19), which was first seen in Wuhan, China in the last months of 2019 and spread all around the world in a short time is a historical breaking point. The disease was declared a pandemic by the World Health Organization on 11th March, 2020. In the first phase of the pandemic, the intense uncertainty has disturbed all humanity.

* Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, E-mail: zubeyde.demircioglu@medeniyet.edu.tr ORCID Numarası: 0000-0002-8749-006X

Science has become one of the most important discussion topics in daily life. The decisions asserted to be taken in the name of science have become the determinant of many daily life practices. Hence, people began to be involved with science like never been before and they expected scientific knowledge to guide them. In addition, policymakers turn their attention to science as a guide in the public decision-making process. However, due to its rapidly spreading nature, the pandemic left behind the production of scientific knowledge, and many questions about the disease remained unanswered. While COVID-19 pandemic turned into a global crisis, on the other hand, it has turned into a significant infodemic. Apart from the infodemic emanating from social media channels, the ever-changing agenda of scientific discussions and the statements of experts that do not support each other have made the belief in science questionable.

Lay people are not familiar with the fundamental norms of the scientific method. Scientists struggle to reach the most comprehensive possible explanation during the first stages of the investigation of a new phenomenon. At this stage, scientific facts are partial and increase rapidly. It is a feature of the scientific approach that the information that is accepted as scientifically correct and that changes with new findings this situation prepares the ground for the formation of the idea that science is unstable and constantly changing. Despite the idealized pure and consistent scientific image, scientific information develops cumulatively by its nature expands first as scientific disputes come out and then, by means of resolution of said disputes (Kuhn 2008; Barnes 2008). Scientific disputes come out in a context where social, economic and cultural components are effective and they are resolved within scientific community. Contrary to dominant scientific approach, science is not isolated from other people and public activities and science community is not isolated from the remaining part of the world. As it is the case with other human activities, science is under influence of socioeconomical conditions and culture in which it is created. It cannot be denied that throughout history science has been affected from politics, economics, and ambitions of various interest groups. At the same time, the dynamics of the scientific community brings with it priorities that can sometimes overtake the accepted values of science (Fernandez et al. 2021).

While pandemic caused changes in various areas of life, it has constituted an extraordinary period for scientific field; it has redefined scientific processes and science management in an unpredictable way. A series of transformations can be mentioned, from the course of vaccine and drug development studies to the closure of work areas including laboratories, from the pause of clinical research to the transformation of communication within

Pandemi Sürecinde Bilimi Anlamlandırmak: Bilimin Sosyal Karakteri ve Bilim Topluluğunun Doğası

the scientific community by moving meetings to virtual channels. It is possible to state that most significant impact of pandemic on scientific field is that it increased the speed of scientific works. The increased pace has led to an unprecedented wave of research and publications (Amerio et al. 2020: 53).

Certain measures were taken to increase the speed of scientific information production in order to respond to the pandemic rapidly. First of all, researchers were promoted to share their data openly, free access to article content was provided. This situation appears as a positive step in reducing inequalities unique to the scientific field. With open access enabled during the pandemic period, scientists in various places of the world could have access to the studies conducted. Scientific findings, which are the product of social cooperation in accordance with Merton's principle of sharing, have been seen as sharing of a common area. As another outcome of requirement for acceleration of scientific studies, the internal control mechanism of science was stretched, journals accelerated the referee evaluation processes, and even these evaluations were partially suspended and platforms were created where the preprints of the studies were shared (Callaway et al. 2020). It is asserted that studies published without peer-reviewed have the potential to affect the scientific and public sphere negatively, hence leading to confusion, wrong policies, and distrust of science (Palayew et al. 2020: 667). Apart from these effects pandemic also had significant impacts with respect to science communication. Researchers interact as they share findings and results of studies they carry out. Normally this interaction is enabled with publishing on scientific magazines, conferences and collaborations at the laboratory. With delaying of conferences and closure of laboratories this process was interrupted. It is expected that scientific debates that take place for months and even years within science community will be finalized in much shorter periods in front of public.

One of the most important aspects of all these transformations that took place in scientific field during pandemic period is that science was intertwined with public and daily life like never before. Scientific discrepancies, disputes, and debates became much more visible. For this reason, it becomes even more important to reestablish confidence people have in science and science communication gains importance for transmission of scientific information to the public. Scientists should raise awareness by informing people about the unique working mechanism of science, how scientific knowledge is affected by social dynamics, and the nature of the scientific community. Especially uncertainty and limitations that exist in the nature of scientific knowledge should be explained to public and current known particulars should be

clearly revealed in a way not to cause panic and despair. In this way, relationship of community and science, where public perceives science as a process and scientific information is internalized with a deeper participation would be possible.

GİRİŞ

2019 yılının son aylarından ilk defa Çin'in Vuhan Eyaletinde görülüp kısa sürede tüm dünyaya yayılarak 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından pandemi ilan edilen Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) tarihsel bir kırılma noktasıdır. Eşine az rastlanır biçimde toplumsal hayatın pek çok alanını dönüşüme uğratan pandeminin özellikle ilk evresinde yaşanan yoğun belirsizlik tüm insanlığı tedirgin etmiştir. COVID-19 pandemisinin sebep olduğu kriz, bilimi en önemli tartışma konularından biri haline getirmiş, bilim adına alındığı öne sürülen kararlar gündelik hayat pratiklerinin pek çoğunun belirleyicisi haline gelmiştir. Dolayısıyla insanlar daha önce olmadığı biçimde bilimle ilgilenmeye başlamış, bu belirsiz ortamda bilimsel bilginin kendilerine rehberlik etmesini beklemiştir. Ayrıca pandemi gibi bir halk sağlığı meselesinde kamusal karar alma gerekliliği, politika yapıcılarının yönlerini bilime çevirmesine neden olmuştur. Ancak virüsün hızla yayılan doğası bilimsel bilgi üretimini geride bırakmış, bilimsel tartışmalar ve ihtilaflar yeterince hızlı çözüme kavuşmamıştır. COVID-19 pandemisi bir yandan küresel bir kriz haline gelirken diğer yandan büyük bir bilgi kirliliğine (infodemi) dönüşmüştür. Sosyal medya mecralarından yayılan bilgi kirliliği bir yana bilimsel tartışmaların sürekli değişen gündemi, uzmanların birbirini desteklemeyen açıklamaları bilime olan inancı da sorgulanır hale getirmiştir (Demircioğlu 2021). Sıradan insan bilimsel yöntemin temel normlarına aşina değildir. Yeni bir olgunun araştırılmasının ilk aşamalarında bilim insanları mümkün olan en kapsamlı açıklamaya ulaşmak için mücadele ederler. Bununla birlikte bu aşamada bilimsel doğruluğun kısmi olması ve hızla artması muhtemeldir, bilimsel açıdan doğru kabul edilen bilgilerin yeni bulgularla birlikte değişime uğraması bilimsel yaklaşımın bir özelliği olmakla birlikte (Badur 2020), bu durum bilimin istikrarsız olduğu ve sürekli değiştiği fikrinin oluşmasına zemin hazırlar (Gaj ve Lo Dico 2021).

Pandeminin ilk döneminde; virüsün kökenleri (Chaturvedi vd. 2020; Andersen vd. 2020), bulaşma ve korunma yolları (Tüfekçi 2021) ardından tedavi yöntemleri ve nihayet bugün geldiğimiz noktada aşı tartışmaları (Gaj ve Lo Dico 2021: 187) gibi bilimsel ihtilaflar gündemi uzun süre meşgul etmiştir. Mevcut pandemi bağlamında, ihtilaflar hem bilim topluluğu içinde hem de bilimin halka iletilmesinde daha fazla görünür hale gelmiştir.

Pandemi Sürecinde Bilimi Anlamlandırmak: Bilimin Sosyal Karakteri ve Bilim Topluluğunun Doğası

İdealize edilmiş saf ve tutarlı bilim imajının aksine, birikimsel bir gelişme gösteren bilimsel bilgi (Sismondo 2016: 169) doğası gereği önce bilimsel ihtilafların ortaya çıkması ve ardından bu ihtilafların çözüme ulaşması yoluyla genişler (Kuhn 2008; Barnes 2008). Bilimsel ihtilaflar; sosyal, ekonomik ve kültürel bileşenlerin etkili olduğu bir bağlamda ortaya çıkar ve bilim topluluğu içinde çözüme ulaşır. Baskın bilim anlayışının aksine, bilim diğer insanlardan ve kamusal faaliyetlerden yalıtık (Grundmann ve Cavillé 2000: 353) ve bilim topluluğu dünyanın geri kalanında izole değildir. Bilim de diğer insan etkinlikleri gibi içinde yaratıldığı sosyo-ekonomik şartların ve kültürün etkisindedir. Tarih boyunca bilimin siyasetten, ekonomiden ve çeşitli çıkar gruplarının hırslarından etkilendiği yadsınamaz. Aynı zamanda bilim topluluğunun dinamikleri, bazen bilimin kabul gören değerlerinin önüne geçebilecek öncelikleri beraberinde getirmektedir (Fernandez vd. 2021).

Yukarıda özetlenen çerçevede bu çalışma sıradan insanın risk ve belirsizlik algısını belirleyen bilimsel verileri anlamlandırabilmek için bilimsel bilgi üretiminin ne olduğunu, bilimin sosyal karakterini, bilim topluluğunun ve bilimsel alanın hususiyetlerini ele alarak bilimin kendine has işleyiş mekanizmasına ayna tutmayı ardından pandemiyle birlikte bilimsel alanda yaşanan değişimlere odaklanarak içinde bulunduğumuz pandemi sürecinde bilime bakışı tekrar düşünmemize olanak sağlamayı hedeflemektedir.

Bilimsel Bilgi Üretimi ve Bilim Topluluğu

İlk defa on yedinci yüzyılda ortaya çıkan ve modern zamanlarda bilimsel bilginin ne anlama geldiğini özetleyen yaygın bilim anlayışına göre (Chalmers 1994: 31):

“Bilimsel bilgi doğrulanmış bilgidir. Bilimsel teoriler bir kısım titiz yöntemlerle gözlem ve deneyle elde edilen deney olgularından çıkarılırlar. Bilim, görebildiğimiz, işitebildiğimiz, dokunabildiğimiz şeyler üzerine bina edilir. Bilimde şahsi fikirlerin veya tercihlerin ve spekülatif tasavvurların yeri yoktur. Bilim nesnelidir. Bilimsel bilgi, nesnel olarak doğrulandığı için güvenilir bilgidir”.

Bununla birlikte bir insan etkinliği olarak bilimsel bilgi üretimi, sosyal bir karakter içerir. Zira bilgi; nesnel, mutlak ve evrensel olmak gibi iddiaları olan bilimsel bilgi de dahil olmak üzere, bilgi üretmek için bir araya gelmiş, kendi içinde kuralları ve bir işleyiş mekanizması olan bir üreticiler ve taşıyıcılar grubu olmadan var olamaz. Dolayısıyla bir bilgi üretiminden söz edeceksek aynı zamanda bu birikimi ortaya çıkaran bir insan topluluğunun varlığından da söz etmeliyiz. Bilim; bilim insanlarının bir araya gelerek oluşturdukları topluluk içinde etkileşimde bulunarak gerçekleştirdikleri bir faaliyettir. Bu topluluk çeşitli kaynaklarda, görünmeyen kolej, entelektüel cemaat, bilim topluluğu/cemaati, akademik cemaat, ağ

(network), bilgi topluluğu gibi çeşitli biçimlerde adlandırılırsa da, özünde söylemek istenilen ortaktır: bilgi bir topluluk ürünüdür ve bu topluluğun kendine özgü bir işleyiş mekanizması vardır (Arslan 2007).

Düşünce topluluğu kavramını literatüre kazandıran Fleck (1935) düşüncenin kolektif bir eylem olduğunu ileri sürerek düşünce topluluğunu karşılıklı fikir alışverişinde bulunan veya entelektüel etkileşimi sürdüren kişiler topluluğu olarak tanımlar. Bu türden topluluklara iyi bir örnek bilim topluluğudur zira, araştırmalar izole bir araştırmacı tarafından yürütülemez, bir araştırma kolektifinin oluşturulması gereklidir. Bilim tek başına laboratuvarında çalışan münzevi bilim insanının çabasından ziyade, bir grup dinamiği sonucu ortaya çıkan bilgi birikimidir. Bilimsel bilginin üretildiği bu grubun hiç şüphesiz kendine has bazı özellikleri vardır. Öncelikle bilimsel topluluk ortak standartlara sahip üyelerden oluşur. Standartlar ve kurallar yazılı olmamakla beraber adeta topluluğun hukuki metinleri gibidir. Dolayısıyla topluluğun üyeleri standartlara uydukları takdirde kendilerini bir birlik içinde hissederler ve topluluk varlığını sürdürebilir. Diğer yandan bu topluluk sadece bir normlar ve kurallar topluluğu değil, aynı zamanda dogma, dil, çıkar ve ilgi topluluğudur (Arslan 2007; Shils 1972). Bu anlamda topluluk içinde yalnızca üyelerin anlayabildiği “bilimsel” bir dil kullanılır, üyeler ortak ilgi ve çıkarlara sahiptir ve yine topluluğun üyelerinin sorgulanamaz, tartışılmaz gerçekler olarak kabul ettikleri bazı kabullerden söz edilebilir. Bilime sosyal karakteristiğini kazandıran bu grup dinamiği bilim sosyolojisi tartışmalarının da temelinde yer alır. Bu noktada bilim topluluğunun doğasına daha ayrıntılı bakmak üzere bu tartışmalara değinmek yerinde olacaktır.

Bilim Sosyolojisi Tartışmaları: Normların Gölgesinde Bilim Topluluğu

Bilim sosyolojisinin temeli esas olarak bilginin epistemolojik statüsüne ilişkin bir sorgulama yürütülen bilgi sosyolojine dayanır. Karl Mannheim’ın “İdeoloji ve Ütopya” (2004) adlı eserinde formüleştirdiği bilgi sosyolojisi tartışması giderek genişleyerek ve karmaşıklaşarak bilim sosyolojisi tartışmalarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bilim sosyolojisinin ortaya çıkmasında en temelde Mannheim’a yöneltilen “bilimsel bilginin tüm diğer bilgi biçimlerinden ayrı tutularak analiz dışı bırakılması” eleştirisi yatmaktadır. Bu bağlamda bilim sosyolojisinin yapmaya çalıştığı bilimsel bilgiyi de diğer bilgi biçimleri gibi sosyolojinin bir araştırma nesnesi haline getirmektir.

Bilim sosyolojisini, bilimin yapılmasını mümkün kılan normatif ve kurumsal düzenlemeleri inceleyen bir uzmanlık alanı haline getiren isim Amerikan sosyolog Robert

Pandemi Sürecinde Bilimi Anlamlandırmak: Bilimin Sosyal Karakteri ve Bilim Topluluğunun Doğası

Merton'dır. Merton bilim sosyolojisini "denetlenmiş deney ve gözlemden kaynaklanan... belirli türden bir bilginin toplumsal çevresiyle ilgilenen alt bölümü" olarak tanımlar (akt.: Marshall 2005: 68). Merton tarafından geliştirilen erken dönem bilim sosyolojisi, bilimsel bilgiyi geliştirmenin ana yolunun bilim insanları arasındaki eleştirel iletişim ve bilgi alışverişi olduğunu savunur (Jaclin ve Wagner 2021) ve bu nedenle bilim topluluğunun özelliklerine odaklanır. Görüşlerini II. Dünya Savaşı'nın ardından yükselen anti-komünist atmosferde geliştiren Merton'un bilimsel topluluğu; şahsiliğe uzak, bilimsel normlara uygun biçimde hareket eden, liberal bir toplumda sivil toplum alanına konumlanmış özerk bir kurumsal yapılanma içinde bilimsel çalışmalarını yürüten bir topluluktur (Etil ve Metin 2014: 315; Öncel vd. 2020: 86). Merton, bilimsel topluluğu karakterize eden en önemli noktalardan biri olan norm ve değerleri "bilim ethosu" kavramıyla açıklar. Bilim ethosu, bilimsel topluluğun üyelerini bağlayan değer ve normların bir bileşimidir ve bilim insanlarının ahlaki uzlaşmalarının bir sonucudur. Bu uzlaşmada hiç şüphesiz bir takım zorunluluklardan söz edilmelidir. Düşünme biçimi ve örnekler yoluyla iletilen ve yaptırımlarla pekiştirilen bu zorunluluklar bilim insanları tarafından içselleştirilir ve bilimsel bilinci şekillendirir (Merton 2010a).

Merton, bilimin ethosunu oluşturan kurumsal zorunlulukları evrenselcilik, paylaşımcılık, yansızlık ve örgütlü kuşkuculuk olarak sıralar. Merton'a göre (2010a) bilimsel iddiaların kabulü ya da reddi, destekçilerin kişisel ya da sosyal yükümlülüklerine bağlı değildir, bilim gayri şahsi bir karaktere sahiptir, ulusal sınırlar, ırk ve dinsel inançlardan tümünden bağımsızdır. Bu bağlamda evrensel karaktere sahip bilimsel alana girişin serbest olması da bir zorunluluktur. Diğer yandan bilimsel bulgular, sosyal bir işbirliğinin ürünüdür ve bireysel üreticinin hak iddialarını sınırlandıran biçimde bir ortak mirası oluşturur. Bu anlamda gizlilik bilimin bu normuna aykırıdır ve bilimin temsili için tam ve açık bir iletişim gereklidir. Tam ve açık bir iletişimin yaşandığı bir alanda bilimsel ilerleme yarışmacı bir işbirliği ile mümkündür, yarışmanın ürünleri kamulaştırılır ve üreticinin burada payına düşen bilimsel itibardır. Üçüncü olarak, bilim temel kurumsal bir öge olarak yansızlığı içerir. Bilim insanı normları içselleştirerek ve yaptırımların farkında olarak bilimsel alanın emrettiği şekilde tarafsız hareket etmek zorundadır. Bununla birlikte bilimsel alan bir rekabet alanıdır ve bu nedenle kimi zaman rekabette öne geçmek için çeşitli teknikler -informal klikler, özensiz yayınlar vs- kullanılabilir ancak bunlar nadiren görülen durumlardır. Son olarak bilim insanı mantıksal ölçülere bağlı kalarak inanç ve yargılarını askıya alarak olgulara ilişkin sorular sorar ve olguları nesnel olarak analiz eder. Özetle Merton'un bilim insanı rasyonel, özgür, önyargısız, evrensel değerlerle

donatılmış, nesnel, yansız, işbirlikçi ve rekabetçi iken, Merton'un bilim topluluğu da çıkarlardan bağımsız, katılıma açık, çatışmadan uzak, homojen bir gruptur.

Mulkay (2010: 308-312), Merton'un bilimsel gelişime dair geliştirdiği modeli açıklık modeli olarak tanımlar. Bu modele göre araştırma topluluğunun temel amacı doğrulanmış bilginin gelişimini sağlamaktır. Elbette kimi zaman bilim insanlarının terfi etmek, ün kazanmak, güçlü bir konuma yükselmek gibi bireysel amaçları olabilir. Ancak bu bireysel amaçlara ulaşmanın yolu da bilimin normlarına uyarak bilimsel bir katkı yapmakla mümkündür. Bu nedenle açıklık modelinin odak noktası bilim topluluğunu karakterize eden temel değerleri/normları tanımlamaya yöneliktir. Bu model ilke olarak bilimsel bilgiyi sosyal anlamda nötr kabul eder ve bilimsel normlar da bu nötrlüğü korumaya yöneliktir.

Merton'un nötr bilim insanı ve bilimsel topluluk tanımına ciddi eleştiriler gelmiştir. Zira Merton, bilimsel topluluğu tüm sosyal süreçlere kapatarak yalıtık bir biçimde yalnızca kurumsal yapısına odaklanarak incelemiş, normlara uyulmayan her durumu istisna olarak görmüştür (Mulkay 2010).

Bilim Sosyolojisine Eleştiriler: Çıkarların Gölgesinde Bilim Topluluğu

Bilimin içeriğinin analiz edilmesini söz konusu etmeyen Mertoncu bilim sosyolojisi ilk kez 1962'de Kuhn tarafından ortaya atılan paradigma görüşüyle sarsılmıştır. Kuhn (2008), bilimsel bilginin sorunsuz biçimde işleyen düzenli ve birikimsel bir ilerleme olmadığını, aksine yerleşik bilgiye karşı yürütülen bir mücadele sonucu geliştiğini göstermeye çalışmıştır. Bunu yaparken de Merton'un doğruluğun tarafsız araştırmacısı olan bilim insanı tipolojisine itiraz ederek, bilim topluluğunun normlar değil fikirler ve pratikler etrafında, kapsayıcı bir hedefe hizmet etmek için organize olduklarını ileri sürer (Sismondo 2016: 38). Dolayısıyla bilim insanları Merton'un iddia ettiği ölçüde rasyonel, yalıtılmış ve değer yargılarından uzak çalışmazlar (Etil ve Demir 2014: 317).

Kuhn'un açtığı yoldan ilerleyen Edinburgh Üniversitesinden bir grup araştırmacı Mertoncu bilim sosyolojisi anlayışına tepki olarak bilimsel bilgi sosyolojisi yaklaşımını geliştirmiştir. Bloor tarafından ortaya atılan "Güçlü Program" yaklaşımı bilimsel bilgi sosyolojisi kanadının bel kemiğini oluşturmaktadır. Güçlü programda Merton'un açıklama gücünü verdiği normların yerini çıkarlar/ilgiler almaktadır. Bir araştırma alanında belirli bir açıklama modelinin doğmasıyla bu modelin geçerliliğini korumaya yönelik çıkarlar ortaya çıkar. Yoğun çalışma sonucu elde edilmiş uzmanlıklar ve prosedürler kolay kolay terkedilemez; kabul edilen yasa ve tanımlar teknik kaynaklara dönüştükleri ölçüde prestij kazanır. Amaçlar

Pandemi Sürecinde Bilimi Anlamlandırmak: Bilimin Sosyal Karakteri ve Bilim Topluluğunun Doğası

ve çıkarlar insanların kolektif faaliyetlerini etkiler, eylemlerin yapılma nedenini kavramaya yardımcı olur. Çıkar ve ilgiler dar mesleki bir alanda olabileceği gibi geniş tabanlı sosyo-politik çıkarlardan da söz edilebilir. Bilimsel yargılar hem dar mesleki faktörlere hem de genel sosyal faktörlere bağlı olabilir (Barnes 2008: 161-64). Diğer taraftan bilimsel faaliyet en başından itibaren sosyal tarafından dolayımlanmış ve merkezinde sadece saf gözlem ve deney yoktur (Etil ve Metin 2014: 317-19).

Mulkay (2010: 313-317), Güçlü Programın bilimsel gelişime dair modelini kapanma modeli olarak tanımlar. Bu model bilimsel ortodoksilere vurgu yaparak Merton'un modelinin sapma olarak değerlendirdiği durumları analizinin odak noktasına yerleştirir. Örneğin mesleki tanınmanın ancak bilimsel normlara uymakla mümkün olacağını savunan Merton'a karşın, kapanma modeli bunun ancak bilimsel topluluk tarafından değerli olarak kabul edilen bir bilgi ortaya koymakla mümkün olacağını öne sürer. Bu noktada, bilimsel topluluk içinde kabul görme ve tanınma devreye girer. Bir bilim insanının tanınması yaptığı başarılı çalışmaların fark edilmesi ile mümkündür ancak eğer bu bilim insanı iyi tanımlanmış entelektüel sosyal bir ağın üyesi ise fark edilmesi çok daha kolay gerçekleşecektir.

Güçlü Program çıkarları merkezi bir açıklama kaynağı olarak görür. Ancak çıkarlar temel alınarak yapılan açıklamaların yoğunlaşması aşırı çıkarıcı bir bilim insanı kavrayışının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir anlamda Güçlü Program'da Merton'un modelinin aksine normlar yerine çıkarlar geçmiş; açıklama biçimi benzer kalmıştır. Sonuçta, Merton'un modelinde "akılcılık kuklaları" olarak betimlenen bilim insanları, Güçlü Program'ın modelinde ise "çıkar kuklaları" haline dönüşmüştür (Woolgar 2010: 392- 400).

Norm ve Çıkarlar Arasında Bilim: Bourdieu'nün Bilimsel Alanı

Bourdieu, geliştirdiği "bilimsel alan" kavramıyla Merton ve Güçlü Program'ın sunduğu bu iki uç bilim insanı tanımlamasını sentezleyerek bilim sosyolojisi literatüründe üçüncü bir yol açmıştır.

Sosyologların; bilim insanlarının dünyasına nüfuz ederek bilimsel hayatı sosyolojik düzlemde ele almaları, bilimsel bilginin üretim sürecindeki kuralları, stratejileri, tahakküm ilişkilerini, hileleri ve hatta fikri hırsızlıkları ortaya koymuştur. Ancak bu analizler kimi zaman oldukça rölativist (göreceli) ve hatta nihilist bir noktaya ulaşarak bilimin otoritesini sarsmaktadır. Oysa Bourdieu'ya göre (2004) bilimin sosyal ve tarihsel nitelikleri onun geçerlilik iddialarına gölge düşürmez. Bourdieu, her türlü sosyal etkiden arınmış bir bilim anlayışına karşı çıktığı gibi tüm siyasal ve ekonomik etkiler tarafından esir alınmış bilim

anlayışını da kabul etmeyerek sosyal dünya ile bilim arasında bir aracı konum üstlenen “bilimsel alan” kavramını ortaya atmıştır. Bilimsel alan bilimi üreten, yeniden üreten ve yayan kurum ile failerin içinde konumlandıkları bir evrendir. Bu evren elbette diğer alanlarla ilişkili sosyal bir dünyadır ancak bu evrenin kendine has bir yapısı ve mantığı vardır (Bourdieu 2013: 65-67).

Bourdieu, Merton’un modelini eleştirerek bilim insanının, Mertoncu normlara katkı şeklinde uyduğunu kabul etmez; bilimsel alan da diğer tüm alanlar gibi dengeleri korumak ya da dönüştürmek üzere mücadelelerin süregittiği bir güç alanı; hesaplamaların, hırsın, iktidar mücadelesinin de hüküm sürdüğü bir evrendir (Etil ve Demir 2014: 331). Öte yandan Bourdieu Güçlü Programın “çıkar kuklaları” olarak tariflediği bilim insanı modeline de karşı çıkar. Zira bilimsel alandaki mücadele tamamen kişisel hırs ve çıkarlara dayanmaz, bilim insanının çıkarı gündelik yaşamda var olan çıkar biçimlerinden farklılık gösterir. Bilimsel çıkar; bilimin, kendini adamaya değer bir bilgi biçimi olarak görüldüğü diğer alanlardaki menfaatlerden uzak bir şekilde tasarlanan menfaatsiz bir menfaattir. Bu nedenle bilim insanı inşacıların ileri sürdüğü gibi herhangi bir kapitalistle özdeşleşecek türde menfaatçi değildir. Bilim insanının alan içinde birinci olmak, en iyi olmak, tanınmak, ün ve şöhret sahibi olmak gibi başka türden çıkarları vardır. Bilimsel alandaki mücadeleler ve rekabet işte bu çıkarlar doğrultusunda şekillenir. Ancak mücadele bilimsel alanın normları içinde- iddiaları çürütme ya da ispat yoluyla- gerçekleşmek zorundadır. Bu durum elbette bilimsel alan yeterince özerkse mümkündür. Ters durumlarında rekabet farklı biçimlerde işleyebilir ve failer mücadelelerinde bilimsel olmayan yolları (intihal, fikir hırsızlığı, otorite kullanma, haksız rekabet vs.) kullanabilirler (Bourdieu 2013: 78-79).

Aslında Bourdieu’nun bilimsel alanı özerk olduğu takdirde yani dış etkenlerden bağımsız olduğunda Merton’un bilimsel dünyasından çok da farklı görünmemektedir. Ancak bu ideal durum çoğu kez gerçekleri yansıtmaz. Bilim dünyası da tıpkı ekonomik dünya gibi güç ilişkilerinin, otoritenin, iktidarın, bilimsel sermayenin tekelleşmesinin, tahakküm ilişkilerinin yaşandığı bir dünyadır. Diğer taraftan bilimin ekonomik bir vechesi de vardır. Özellikle uygulamalı bilimlerde bilimsel çalışmaların gerçekleşebilmesi için ciddi anlamda ekonomik kaynaklar gerekmektedir ve bu durum bilimin özerkliğini büyük oranda etkiler (Bourdieu 2013: 81).

Özetle bilim sosyolojisinin tüm dallarında ortak olan tema bilimsel üretimin sosyal bağlamından bağımsız gelişmediğidir. Bu sosyal bağlam hem bilim topluluğu içindeki mikro

Pandemi Sürecinde Bilimi Anlamlandırmak: Bilimin Sosyal Karakteri ve Bilim Topluluğunun Doğası

ilişkileri hem de bilimin geliştiği sosyo-ekonomik ve kültürel şartlardan oluşan makro boyutu kapsar. Dolayısıyla içinden geçtiğimiz pandemi sürecinde bilimsel üretim hem mikro hem makro boyutta yeni görünümeler kazanmış, bilimsel alanda birtakım dönüşümler yaşanmıştır.

Pandemi Sürecinde Bilimsel Alan

Pandemi hayatın pek çok alanında değişimlere yol açtığı gibi bilimsel alan için de olağan dışı bir dönem olmuş; bilimsel süreçleri ve bilim yönetimini öngörülemeyen biçimde yeniden tanımlamıştır. Aşı ve ilaç geliştirme çalışmalarının gidişatından, laboratuvarlar da dahil çalışma alanlarının kapatılmasına, klinik araştırmaların duraklamasından toplantıların sanal mecralara taşınarak bilimsel topluluk içindeki iletişimin dönüşmesine kadar bir dizi dönüşümden söz edilebilir.

Öncelikle pandeminin hızla yayılan doğası bilim camiasını olağanüstü bir hızla yanıt vermeye zorlamıştır. Her ne kadar pandeminin erken dönemlerinde virüsün yayılma hızı bilimsel belirsizliklere neden olsa da kısa zaman içinde bilim camiası bir taraftan virüsün genetik yapısını keşfetmeye çalışırken diğer yandan teşhis ve tedavi olanakları üzerine çalışmalar yoğunlaşmış; aşı çalışmaları daha önce olmadığı biçimde hızlanmıştır. Dolayısıyla pandeminin bilimsel alan üzerindeki en büyük etkisinin bilimsel çalışmaların hızını artırması olduğunu söylemek mümkündür. Artan hız daha önce benzeri görülmemiş bir araştırma ve yayın dalgasına yol açmıştır (Amerio vd. 2020: 53).

Pandemiye hızlı cevap verebilmek adına bilimsel bilgi üretimini hızlandırmak için bazı önlemler alınmıştır. Öncelikle araştırmacıların verilerini açık şekilde paylaşması teşvik edilmiş, yayıncıların yayın ücretlerinden feragat etmesi yoluyla makale içeriklerine ücretsiz erişim sağlanmıştır. Bu durum bilimsel alana özgü eşitsizliklerin azaltılması yönünde olumlu bir adım gibi gözükmektedir. Bilimsel alanın norm ve ilkelere uzaklaşmaya başladığını savunan İoannidis (2021), veri paylaşımı, veri iletimi ve bağımsız keşifler hususunda paylaşımcılık ilkesinden kimi tavizler verildiğini, bilimin evrensel doğasına karşıt biçimde bir elitler krallığına dönüştüğünü; finansal çatışmaların bilimsel tarafsızlığı gölge düşürmeye başladığını ileri sürmektedir. Diğer yandan Bourdieu'nün de (2013) ifade ettiği gibi bilim dünyası tıpkı ekonomik dünya gibi sermayenin tekelleştiği, güç ilişkilerinin belirleyici olduğu, eşitsizliklerin yaşandığı bir dünyadır. Pandemi sürecinde açık erişimle birlikte dünyanın pek çok yerindeki bilim insanı yapılan çalışmalara erişebilmiştir. Merton'un paylaşımcılık ilkesine uygun şekilde sosyal bir işbirliğinin ürünü olan bilimsel bulgular, bilgi üreticilerinin hak iddiaları sınırlandırılacak biçimde ortak bir alanın paylaşımları olarak görülmüştür. Zira, gizlilik bilimin

normlarına aykırıdır ve bilimin ilerlemesi için tam ve açık bir iletişim gereklidir. Böylesi bir alanda bilimsel ilerleme rekabetçi bir işbirliği ile mümkündür ve yarışmanın ürünleri kamulaştırılır.

Bilimsel çalışmaların hızlandırılmasının gerekliliğinin bir diğer sonucu olarak bilimin iç denetim mekanizması esnetilmiş, dergiler hakem değerlendirme süreçlerini hızlandırmış hatta bu değerlendirmeler kısmen askıya alınarak çalışmaların ön baskılarının paylaşıldığı platformlar oluşturulmuştur (Callaway vd. 2020). Oysa bilimsel bilgi üretimi bilim insanları arasındaki eleştirel iletişim, fikir alışverişi ve akran değerlendirilmesi yoluyla gerçekleşir. Zira, bilime duyulan güvenin temeli bilimsel iddiaları değerlendirme yöntemine dayanır. Modern bilimdeki ortak unsur bilimsel iddiaların bilim topluluğu içerisinde eleştirel olarak incelenmesidir. Hatalı iddiaların reddedilmesini ve kabul edilen iddiaların doğru olma olasılığını yükselten bu inceleme sürecidir (Oreskes 2019). Kolektif kontrol olarak adlandırılan bu değerlendirme (Dawes 2018: 89) pandemi sürecinde sekteye uğramıştır.

Öte yandan uygun araştırma tasarımına sahip olmayan, verileri, yöntemi ve sonuçları hakem değerlendirmesinden geçmeden yayınlanan çalışmaların, bilimsel ve kamusal alanı olumsuz etkileme, kafa karışıklığına, yanlış politikalara ve bilime karşı güvensizliğe yol açma potansiyeline sahip olduğu ileri sürülmektedir (Palayew vd. 2020: 667). Bu durumun en öne çıkan örneklerinden bir tanesi, saygın tıp dergisi Lancet'te yayımlanan; COVID-19 tedavisinde kullanılan kloroklin ve hidroklorokin maddelerinin ölüm oranlarını arttırdığına ilişkin makalenin, araştırmada kullanılan verilerin ciddi bilimsel sorunlar taşıdığı gerekçesiyle geri çekilmesidir (Boseley ve Davey 2020). Dünyanın pek çok ülkesindeki sağlık kuruluşlarından alınan verilerle ortaya konduğu ifade edilen ve saygın bir dergide yayımlanan böylesi bir çalışmanın bilimsel sorunlar nedeniyle geri çekilmesi durumun ciddiyetinin bir göstergesidir. Zira anılan maddelere ilişkin tartışmalar uzun süre gündemi meşgul etmiştir. Ayrıca hızlı bilimsel bilgi üretme amacı, uzun süren güvenilir çalışma tasarımlarının pandemi şartlarına uygun olmaması nedeniyle tercih edilmemesine sebebiyet vermiştir (Ioannidis 2021).

Bu etkilerin yanı sıra pandeminin bilim iletişimi açısından da önemli etkileri olmuştur. Araştırmacılar yürüttükleri araştırmaların bulgularını paylaşarak ve sonuçlarını açıklayarak birbirinden haberdar olur ve etkileşime girerler. Normalde bu etkileşim, bilimsel dergilerdeki yayınlar, konferanslar ve laboratuvardaki işbirlikleri ile sağlanır. Konferansların ertelenmesi ve laboratuvarların kapatılmasıyla bu süreç sekteye uğramıştır. Bu durum bilim insanının

Pandemi Sürecinde Bilimi Anlamlandırmak: Bilimin Sosyal Karakteri ve Bilim Topluluğunun Doğası

tanınırlık kriterlerini de dönüştürmüştür. Bilimsel alanda yapılan çalışmalarla kazanılan itibar, tanınırlık ve ün; televizyon programları ve sosyal medya gibi farklı mecralara taşınmıştır.

Ayrıca bilim topluluğu içinde aylarca belki yıllarca süren bilimsel tartışmaların kamuoyu önünde çok daha kısa sürelerde sonuçlandırılması beklenmiştir. Eski normalde benzer problemlere ilgi gösteren meslektaşlarını takip eden, onlarla iletişim kuran ve sınırlı sayıda bir kitleye hitap eden bilim insanları çeşitli medya kanalları ve sosyal medya mecraları aracılığıyla çok sayıda bilim dışı insana ulaşmış, böylelikle bilim dilinin topluma yakınlaştırılması gerekmiştir. Daha geniş bir topluluğa hitap etmenin bir sonucu olarak bilim topluluğunun vardığı sonuçların sabitlenmesi için zamana ihtiyaç vardır. Bilimsel iç çatışmalara zamansız maruz kalmak, insanların bilime karşı önyargı geliştirmelerine neden olabilir ve bilimin inanılabilirliğine gölge düşürebilir. Uzmanlar, anlaşmazlıkları bilimsel sürecin bir parçası olarak görebilirken, sıradan insanların farklı bir algısı olabilir. Bilim topluluğunun tartışmalarını karakterize eden belirsizlik, akışkanlık ve ayrılık, hem politika yapıcıların hem de bilimden mutlak ve kesin sonuçlar almayı umut eden sıradan insanların beklentileriyle şiddetli bir şekilde çatışabilir. Bu nedenle pandemi döneminde bilim iletişim son derece önem arz eden konulardan biri haline gelmiştir. Bilim insanları, insanların bilime olan güvenini güçlendirmek için bilimin kendine özgü işleyişi hakkında farkındalık yaratmalı, neyin biliniyor neyin bilinmediği konusunda açık ve net olmalıdırlar (Porat vd. 2020).

Pandeminin bilim camiasına bir diğer etkisi pek çok araştırmacının çalışmalarının COVID-19 pandemisine çevirmesidir. Pandeminin başından 2021 yılının Ağustos ayına kadar geçen sürede 174 farklı disiplinden yaklaşık 1 milyon yazar, COVID-19 hakkında 330 bin bilimsel makale yayımlamıştır (Ioannidis 2021). Pai'nin (2020) "araştırmaların covidizasyonu" olarak tanımladığı bu durum, pandeminin; bilimin finanse edilmesini, üretilmesini, yayınlanmasını ve raporlanmasını etkilediğini gözler önüne serer. Araştırmaların covidizasyonu olarak tanımlanan bu durumun kimi riskler taşıdığını eklemek gerekir. Özellikle kritik alanlarındaki çalışmaların ertelenmesi ya da tamamen durdurulması istenmeyen sonuçlar doğurabilir.

Pek çok bilim insanının yönünü COVID-19 pandemisine çevirmesi hiç şüphesiz durumun aciliyeti karşısında çözüme katkı sunma amacıyla ilişkilendirilebilir. Zira bilim topluluğunun üyeleri bilimsel bilgi üretiminin değerli ve önemli olduğu inancını paylaşırlar. Öte yandan COVID-19'a yönelik çalışmalarına öncelikli olarak finansman desteği sağlanması da konuyla ilgili araştırmaların yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Araştırma alanını etkileyen ilk

krizlerden biri, Mart 2020’de Avrupa Araştırma Konseyi Başkanının fonların önemli bir kısmını COVID-19 ile ilgili araştırmalara kaydırılmasını talep etmesi ancak Konseyin, bilim insanlarının araştırma gündemlerini dışarıdan etkilemenin uygun olmayacağı gerekçesiyle reddetmesiyle gündeme gelmiştir. Ancak ilerleyen dönemde salgının giderek yayılmasıyla araştırmalara büyük fonlar ayrılmaya devam edilmiş ve bilimsel dergiler özellikle pandemi ile ilgili çalışmaları yayınlama eğilimine girmiştir (Harmancı vd. 2021). Bu nedenle pek çok araştırmacının “epistemik ihlal” (Ballantyne 2019) pahasına aslında uzman olmadığı alanlarda çalışmalar yapmaya başlaması gündeme gelmiştir.

Daha önce de örnekleri görüldüğü gibi küresel çaplı büyük olaylar ve dış sosyal faktörler bilimin gidişatı üzerinde önemli etkilere sahiptir. Örneğin İkinci Dünya Savaşı sırasında fizik ve mühendislik alanlarına yapılan yatırımlar savaş sonrası dönemde bu alanların gelişmesinin devam etmesini sağlamıştır (Gibney 2020: 173). Pandeminin de benzer bir etki yaptığı söylenebilir. Bilim camiasının üyeleri çözüme katkı sunma isteğiyle birlikte finans kaynağına daha kolay erişim, daha fazla araştırma ve yayın yapma olanağı gibi gerekçelerle çalışmalarını bu alana yönlendirmiştir. Dolayısıyla, bilimin kendini adamaya değer bir bilgi biçimi olduğuna duyulan inanca ek olarak bilim insanlarının farklı bireysel motivasyonlarla bilimsel alanda rekabet içinde olduklarını eklemek gerekir. Ancak Barnes’ın (2008) ifade ettiği gibi bilimsel çıkar ve ilgi, dar ve mesleki alanda olabileceği gibi sosyo-politik çıkarlardan da söz edilebilir. Özellikle pandeminin genellikle ulusal bir sorun olarak görülmesi ve her ülkenin sorunu kendi sınırları içinde çözmeye çalışması aşı ve ilaç gibi ulusal bilimsel çalışmaların önem kazanmasına zemin hazırlamıştır.

Son olarak, Bourdieu’nun ifade ettiği biçimde bilimsel alan tüm dışsal faktörlerden bağımsız, kendi içsel mekanizmasıyla işleyen özerk bir sistem değildir. 20. yüzyılın ikinci yarısında, ortak araştırma projesinde çalışan farklı uzmanlıktan gelen çok sayıda bilim insanının organizasyonu anlamına gelen “Büyük Bilim” kavramının ortaya çıkışıyla birçok araştırma büyük araştırma ekipleri tarafından sürdürülmektedir. Bilimsel araştırmaların, küçük ölçekli araştırmalardan ulusal ya da uluslararası fon kuruluşları tarafından desteklenen kurumsallaşmış araştırmalara evrilmesi, giderek artan biçimde ticari kuruluşlara bağlanan bilimsel araştırmaların sosyal ve ekonomik bağlamdan bağımsızlığı hakkında soruları gündeme getirmektedir (Longino 2019). Bugün içinde bulunduğumuz pandemi sürecinde bilimsel araştırmalara ayrılan fon kaynaklarının eşitsiz dağılımı, ilaç ve aşuya ilişkin patent tartışmaları bilimin sosyal, ekonomik ve politik olandan ayrı düşünülmeceğinin kanıtları olarak karşımızda durmaktadır.

SONUÇ

COVID-19 pandemisinin sebep olduğu kriz gündelik hayat pratiklerinin pek çoğunu etkileyerek, çözüm adına bilimi en önemli gündem maddelerinden biri haline getirmiş; insanlar daha önce hiç olmadığı biçimde bilimsel konulara ilgi duymaya başlamıştır.

Yaygın inanış; bilimin, iyi düzenlenmiş ve kabul gören bir yöntemler dizisi uygulayarak sorunlara çözüm bulabilecek saf, yetkin ve sorgulanamaz bir bilgi biçimi olduğudur. İnsanın geldiği noktada bilimin katkısı hiç şüphesiz tartışılmazdır ancak bilimsel bilgi üretiminin sorgulanamaz olduğu fikri tartışmalıdır. COVID-19 pandemi deneyiminin de kanıtladığı şekliyle bilim, çoklu yöntem ve bakış açılarının, tartışma, belirsizlik ve ihtilafların gölgesinde gelişmeye devam etmektedir.

Mannheim’la başlayan bilginin sorgulanması geleneği Merton’la birlikte bu sorgulamaya bilimsel alanın işleyiş mekanizmasının da dahil edilmesiyle Bilim Sosyolojisi disiplini halini almıştır. Temel hedefi bilimsel bilginin içinde üretildiği bilimsel topluluğu analiz etmek olan bilim sosyolojisi zaman içinde bu sorgulamaya bilimsel bilginin kendisinin de dahil edilmesiyle çeşitlenmiş ve gelişmiştir. Tüm çeşitlenme ve gelişmeye karşılık bilim sosyolojisinin ortak teması bilimsel üretimin sosyal bağlamdan bağımsız gelişmediğidir. Bilim, dünyevi olandan yalıtık biçimde tek başına var olmaz; diğer her insan etkinliği gibi içinde yaratıldığı sosyo-ekonomik şartların, kültürün ve bilim topluluğunun iç işleyişi mekanizmasının etkisindedir. Dolayısıyla içinden geçtiğimiz süreçte bilimsel üretim, pandemi bağlamında yeni görünümler kazanmış; bilimsel alanda birtakım dönüşümler yaşanmıştır.

Bu dönüşümün en önemli yanlarından biri bilimin hiç olmadığı kadar halkla ve gündelik yaşamla iç içe geçmesidir. Bilimsel çelişkiler, ihtilaflar ve tartışmalar çok daha fazla görünür hale gelmiştir. Bu nedenle insanların bilime olan güvenini yeniden tesis etmek giderek daha önemli hale gelmekte, bilimsel bilginin halka iletilmesi anlamında bilim iletişimi önem kazanmaktadır. Bilim insanları, insanları bilimin kendine has işleyiş mekanizması, bilimsel bilginin sosyal dinamiklerden nasıl etkilendiği ve bilim topluluğunun doğası hakkında bilgilendirerek farkındalık yaratmalıdır. Özellikle bilimsel bilginin doğasında bulunan belirsizlik ve sınırlamalar halka açıklanmalı, mevcut bilinenler panik ve umutsuzluk yaratmayacak biçimde net şekilde ortaya konmalıdır. Böylelikle halkın bilimi bir süreç olarak algıladığı ve bilimsel bilginin daha derin bir katılımı ile içselleştirildiği bir toplum-bilim ilişkisi mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Amerio, A., Odone, A., Aguglia, A. vd. (2020). La Casa De Papel: A Pandemic In A Pandemic, *Journal of Affective Disorders*, (277), 53–54.
- Andersen, K. G., Rambaut, A., Lipkin, W. I. vd. (2020). The Proximal Origin of SARS-CoV2, *Nature Medicine*, (26), 450-52.
- Arslan, H. (2007). *Epistemik Cemaat: Bir Bilim Sosyolojisi Denemesi*, İstanbul: Paradigma.
- Badur, S. (2020). Bilimsel Araştırmaların Pandemi Sürecine Yansıması, Türk Tabipler Birliği Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu. https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6_Part18.pdf
- Ballantyne, N. (2019). Epistemic Trespassing, *Mind*, (510), 367–395.
- Barnes, B. (2008). *T. S. Kuhn ve Sosyal Bilimler*, H. Arslan (Çev.), İstanbul: Paradigma.
- Boseley, S., Davey, M. (2020, 4 Haziran). Covid-19: Lancet Retracts Paper That Halted Hydroxychloroquine Trials. <https://www.theguardian.com/world/2020/jun/04/covid-19-lancet-retracts-paper-that>
- Bourdieu, P. (2004). *Science of Science and Reflexivity*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Bourdieu, P. (2013). *Bilimin Toplumsal Kullanımları: Bilimsel Alanın Klinik Bir Sosyolojisi İçin*, L. Ünsaldı (Çev.), Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Callaway, E., Ledford, H., Viglione, G. vd. (2020, 14 Aralık). COVID and 2020: An Extraordinary Year For Science. *Nature*. <https://www.nature.com/immersive/d41586020-03437-4/index.html> (Erişim: 10.07.2021).
- Chalmers, A. (1994). *Bilim Dedikleri: Bilimin Doğası, Statüsü Ve Yöntemleri Üzerine Bir Değerlendirme*, H. Arslan (Çev.), Ankara: Vadi Yayınları.
- Chaturvedi, P., Ramalingam, N. and Singh, A. (2020). Is COVID-19 Man-Made?, *Cancer Research Statistics and Treatment*, (3), 284-86.
- Dawes, G. W. (2018). Identifying Pseudoscience: a Social Process Criterion, *Journal for General Philosophy of Science*, 49(3), 283-298.
- Demircioğlu, Z. (2021). Pandemi Sürecinde Belirsizlik, Bilim ve Toplum İlişkisi, D. Ü. Şaylan (Ed.), *Meraklısına Bilim 2020* içinde (24-28), İstanbul: Doğan Yayıncılık.
- Etil, H., Demir, M. (2014). Pierre Bourdieu'nun Bilim Teorisine Katkısı: “Alan Teorisi”, “Habitus” Cini ve “Refleksivite talebi”, *Cogito*, (76), 312-349.
- Fernandez, N., Benitez, F. and Romero-Maltrana, D. (2021). Social Character of Science and Its Connection to Epistemic Reliability, *Science and Education*.
- Fleck, L. (1935). *Genesis and Development of a Scientific Fact*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Gaj, N., Lo Dico, G. (2021). Science, Scientism, and the Disunity of Science: Popular Science during the COVID-19 Pandemic, *Argumenta*, (13), 179-194.
- Gibney, E. (2020). The Pandemic Mixed Up What Scientist Study-And Some Won't Back, *Nature*, (582), 173-174.

**Pandemi Sürecinde Bilimi Anlamlandırmak: Bilimin Sosyal Karakteri ve
Bilim Topluluğunun Doğası**

- Grundmann, R., Cavaillé, J. P. (2000). Simplicity in Science and its Publics, *Science As Culture*, (9), 353-89.
- Harmancı Karagülle, D., Uygun, Z. O. ve Girgin Sağın, F. (2021). COVID-19'un Araştırmaya ve Bilim Dünyasına Etkileri, D. Yücel (Ed.), *COVID-19 Pandemisinde Tıbbi Biyokimyanın Artan Rolü*, Ankara: Türkiye Klinikleri.
- Ioannidis, J. (2021, 19 Eylül). Pandemi, Bilim Dünyasını Nasıl Altüst Etti?. <https://www.diken.com.tr/pandemi-bilim-dunyasini-nasil-altust-etti/>
- Jaclin, D., Wagner, P. (2021). Evaluating Science: Opening a Debate, *Social Science Information*, 60(1), 3-6.
- Kuhn, T. S. (2008). *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*, N. Kuyaş (Çev.), İstanbul: Kırmızı.
- Longino, H. (2019). The Social Dimensions of Scientific Knowledge, The Stanford Encyclopedia of Philosophy, E. N. Zalta (Ed.). <https://plato.stanford.edu/archives/sum2019/entries/scientific-knowledge-social>
- Mannheim, K. (2004). *İdeoloji ve Ütopya*, M. Okyayuz (Çev.), Ankara: Epos.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*, O. Akınhay ve D. Kömürcü (Çev.), Ankara: Bilim ve Sanat.
- Merton, R. (2010a). Bilimin Normatif Yapısı, B. Balkız ve V. S. Öğütte (Ed.), *Bilim Sosyolojisi İncelemeleri* içinde (157-170). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Mulkay, M. J. (2010). Bilimsel Gelişime Dair Üç Model, B. Balkız ve V.S. Öğütte (Ed.), *Bilim Sosyolojisi İncelemeleri* içinde (294-312). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Öncel, A., Kuyu, Ö. ve Ertel, R. (2020). Normatif Bilimin İmkanları, *Özne*, 16(33), 85-109.
- Oreskes, N. (2019, 24 Ekim). Why Trust Science?. <https://time.com/5709691/why-trust-science/>
- Pai, M. (2020). Covidization of Research: What Are The Risks?, *Nature Medicine* 26, 1159.
- Palayew, A., Norgaard, O., Safreed-Harmon, K. vd. (2020). Pandemic Publishing Poses a new COVID-19 Challenge, *Nature Human Behavior*, (4), 666–669.
- Porat, T., Nyrop, R., Calvo, R. A. vd. (2020). Public Health and Risk Communication During COVID-19: Enhancing Psychological Needs to Promote Sustainable Behavior Change, *Frontiers in Public Health*, (8), 1-15.
- Shils, E. A. (1972). *The Intellectuals and the Powers Other Essays*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Sismondo, S. (2016). *Bilim ve Teknoloji Araştırmaları Yaklaşımı*, S. Sağyan ve Ü. Tatlıcan (Çev.), Ankara: Epos Yayınları.
- Tüfekci, Z. (2021, 26 Şubat). 5 Pandemic Mistakes We Keep Repeating: We Can Learn from Our Failures. <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2021/02/how-public-health-messaging-backfired/618147> (Erişim: 20.11.2021).
- Woolgar, S. (2010). Toplumsal Bilim İncelemelerinde Çıkarlar ve Açıklama, B. Balkız ve V. S. Öğütte (Ed.), *Bilim Sosyolojisi İncelemeleri* içinde (369-397), Ankara: Doğu Batı Yayınları.

COVID-19 VE ÇOCUKLAR

Ayça DEMİR*

ÖZ

Dünya Sağlık Örgütü 11 Mart 2020 tarihinde salgının, korkutan yayılma ve panik yaratan seviyesinden duyulan derin endişeye dayanarak COVID-19'un bir pandemi olarak nitelendirilebileceğini açıkladı. Küresel ölçekte, ülkeler arasında yayılan ve dünya çapında yayılma potansiyeline sahip olabilecek yeni bir bulaşıcı hastalığın salgını olarak tanımlanan pandemi iki senedir hayatlarımızda kendini var etmektedir. Bir toplumsal kriz olarak pandemi toplumsal hayatın hemen hemen her alanında var olan toplumsal eşitsizlikleri tekrar ortaya çıkarmış ve hatta daha da derinleştirmiştir. Bu eşitsizlikler sadece sınıf, ırk, etnisite, toplumsal cinsiyet vb. açılardan yetişkinleri değil aynı zamanda çocukları da derinden etkilemiştir. Bu çalışmada Covid-19 pandemisinin çocuklar üzerindeki etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Covid-19 pandemisi, pandemi öncesinde de yoğun yapısal zorlukları yaşayan çocukların deneyimlerini daha da yoğun ve kırıcı bir hale getirmiş, mevcut kurban çocukların kurban oluşlarını yeniden üretmiştir. Covid-19 döneminde çocuklara yönelik şiddetin, cinsel istismarın, çocuk işçiliğinin, cinsel sömürünün, çocuk yoksulluğunun önemli ölçüde artma ihtimali olduğu görülmüştür. Pandemi, geleneksel cinsiyet rolleri ile tanımlanan kız ve erkek çocukları eşitsiz biçimde yapısal şiddetin içerisine yerleştirilme riski ile karşı karşıya kalmışlardır. Çocuk hakları ile ilgili ihlallerin arttığı pandemi çocuklar güvenlik, korunma, sağlık, oyun ve destek mekanizmalarına erişim, cinsiyete dayalı iş bölümü gibi pek çok konuda hak ihlaline maruz bırakılmışlardır. Sistemik ve derin yoksulluk yaşayan çocuklar gibi özellikle risk altında bulunan çocukların deneyimledikleri farklı çocukluklar, pandemi gibi felaketlerde onları daha da riskli bir duruma sokmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocukluk, COVID-19, Pandemi.

COVID-19 AND CHILDREN

ABSTRACT

On March 11, 2020, the World Health Organization announced that COVID-19 could qualify as a pandemic, based on deep concern over the frightening spread and alarming level of the epidemic. The pandemic, which is defined as an epidemic of a new infectious disease that spreads between countries on a global scale and may have the potential to spread worldwide, has been present in our lives for two years. As a social crisis, the pandemic has resurfaced and even deepened the social inequalities that exist in almost all areas of social life. These inequalities are not just based on class, race, ethnicity, gender, etc. It has profoundly affected not only adults but also children. In this study, it is aimed to reveal the effects of the Covid-19 pandemic on children. The Covid-19 pandemic has made the experiences of children who had experienced intense structural difficulties before the pandemic even more intense and hurtful, and reproduced the victimization of current victim children. It has been seen that violence against children, sexual abuse, child labour, sexual exploitation and child poverty are likely to increase significantly during the Covid-19 period. The different childhood experiences experienced by children who are especially at risk, such as children living in systematic and deep poverty, put them in an even more risky situation in disasters such as pandemics.

Keywords: Child, Childhood, COVID-19, Pandemic.

Atf: DEMİR, A. (2022). "Covid-19 ve Çocuklar", *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (3), 19-41.

Citation: DEMİR, A. (2022). "Covid-19 and Children", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 19-41.

Başvuru / Received: 07 Şubat 2022 / 07 February 2022

Kabul / Accepted: 20 Şubat 2022 / 20 February 2022

Derleme Makale / Review Article.

EXTENDED SUMMARY

On March 11, 2020, the World Health Organization announced that COVID-19 could qualify as a pandemic, based on deep concern over the frightening spread and alarming level of

* Doç. Dr. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, E-posta: gurdayca@gmail.com ORCID Numarası: 0000-0001-8098-473X

the epidemic. The World Health Organization has revealed the seriousness of the issue in the first days by stating the strong negative effects of the pandemic, which is defined as an epidemic of a new infectious disease that spreads between countries on a global scale and has the potential to spread worldwide. As of March 11, 2020, in the days when there were more than 118,000 cases in 114 countries and 4,291 people died: Pandemic is not a word to be taken lightly or used carelessly. It is a word that, if used incorrectly, can cause unnecessary suffering and death, by causing unreasonable fear or an unwarranted acceptance that the war/fight is over. And this word has been present in our lives for two years. Disease and pandemic are medical phenomena as well as cultural, and social scientists show that the Covid-19 pandemic is not only a health crisis, but also a social, economic and political crisis. As a social crisis, the pandemic has resurfaced and even deepened the social inequalities that exist in almost all areas of social life. These inequalities are not just based on class, race, ethnicity, gender, etc. It has profoundly affected not only adults but also children. And it still affects. In this study, it is aimed to reveal the effects of the Covid-19 pandemic on children. The Covid-19 pandemic has made the experiences of children who had experienced intense structural difficulties before the pandemic even more intense and frustrating. While it constantly shows how powerful is the fact that children are victims of problem areas created by adults in this world built by adults, the devastating effects of Covid-19 have reproduced and continues to produce the victimization of existing child victims. Because Covid-19 has massively exacerbated pre-existing inequalities, and children are at risk of becoming the pandemic's biggest victims. We see that the difficulties experienced by children during the pandemic period are multifaceted. And these difficulties have similar expressions for children both around the world and in our country. However, in terms of components such as class, status, race, ethnicity, gender, in other words, in terms of children with deep class differences and inequalities, it is seen that the difficulties experienced in the pandemic are equally applicable to the world of children (just as to the world of adults), as it was before the pandemic. We see that it is not distributed. Patterns of inequality among children place children with deeper roots in class inequalities with sharper lines in upheavals such as pandemics, natural and social disasters. We see that violence against children, sexual abuse, child labour, sexual exploitation and child poverty are likely to increase significantly during the Covid-19 period. Based on data on education, health, shelter, nutrition, sanitation and access to water in more than 70 countries, experts have found that around 45% of children are severely deprived of at least one of these critical needs before the coronavirus pandemic hit. It is possible to see the impact of child poverty on children within the framework of the division of labor

based on gender roles, and in the pandemic, girls and boys, defined by traditional gender roles, are also at risk of being placed in structural violence unequally. Gender stereotypes determine the world of girls and boys with adult and sexist impositions and differences placed on children's small bodies. This difference may increase the risk of working for boys and getting married for girls, with the heavy responsibilities and expectations placed on gender roles during the pandemic period. However, there may be another risk for girls here. School closures, especially in the early days of the pandemic, combined with the risk of girls not returning to school may lead to the possibility of marriage. COVID-19 has exacerbated the already difficult situation for millions of girls. Loss of household income and prolonged school closures may also put adolescent girls at risk of child marriage during the COVID-19 pandemic. Over the next ten years, it is expected that up to 10 million more girls will be at risk of becoming child brides due to the pandemic. As in the world, refugee children in Turkey could not access education and health services during the pandemic. In the pandemic, where violations of children's rights have increased, children have been exposed to violations of rights in many areas such as security, protection, health, play, access to support mechanisms, gender-based division of labor, and school dropouts have increased, as girls assume responsibilities such as domestic work and sibling care when they are not adults at home. As we can see, the different childhood experiences experienced by children who are especially at risk, put them in a more risky situation in disasters such as pandemics. All children, not only at risk, experience the effects of the pandemic with similar and different aspects, and they have been forced to make room for the pandemic in their own childhood cultures. These negative structural conditions, in which children are forced to live and victimized, are almost systematically reproduced socially by adults. Nowadays, we are talking about the COVID-19 pandemic, the visible face of production for two years, and the stories of the victimization of children over the pandemic. Tomorrow, we will talk about a possible natural disaster or a possible war or another crisis situation, and similar stories this time through natural disaster or war or a related phenomenon. We have seen how unequally the huge problem areas produced by the adult world, which we talked about within the framework of the pandemic, and which unequally wrote the eco-political language of geographies that were tied together by global networks before the pandemic, were written unequally for children. And how sharp the forms of inequality have become during the pandemic. Children die, they are abused and neglected, they suffer and are used. They continue to be neglected in sociology for a very long time, with their silence, invisibility and multiple forms of victimization. The different childhood experiences experienced by children who are especially at risk,

such as children living in systematic and deep poverty, put them in an even more risky situation in disasters such as pandemics.

GİRİŞ

“... El sıkışma davranışı bile hastalık kapma korkusu ile ilişkilendirildiğine göre, insanlar arasındaki temas ve selamlaşma, sağlık kaygılarıyla sarmalanmış demektir. Şu ana kadar el sıkışmanın yasaklanmasını öneren kimse olmadı. İnsanların el sıkışırken eldiven kullanmalarını savunan bir tıbbi kampanya da henüz başlatılmadı” diyor Frank Furedi (2001: 16) ‘Korku Kültürü- Risk Almanın Riskleri’ adlı kitabının 2001 tarihli Önsöz’ünde. Dünya Sağlık Örgütü’nün 2020 yılında Covid-19’un pandemi olarak kabul edilebileceğini belirttiği tarihten tam 19 yıl önce. Furedi’nin öngörüsünü haklı çıkartacak biçimde yüzlerimizde sadece gözlerimizi açıkta bırakan maskelerle kamusal alana adım atarken, kendimizi bir yandan diğer maskeli yüzlerin taşıyıcısı bedenlerden korumamız gerektiğini ve onlarla aramıza mesafe koymamız gerektiğini bildiren kaygılı ve şüphe dolu söylemler içinde diğer yandan insanın insana doğrudan veya dolaylı risk haline geldiği bir dünyanın içinde buluverdik. “Yabancıların kendisi zaten bir tehdit unsuruyken” (Sennett 2002: 16) bir de virüs taşıyıcısı ve yayıcısı olma potansiyeline sahip yabancılar fikri, özellikle pandeminin ilk günlerinde insanlar arası evreni şüphelerle dolu kaotik bir evrene dönüştürdü.

Dünya Sağlık Örgütü 11 Mart 2020 tarihinde salgının, korkutan yayılma ve panik yaratan seviyesinden duyulan derin endişeye dayanarak Covid-19’un bir pandemi olarak nitelendirilebileceğini açıkladı. Küresel ölçekte, ülkeler arasında yayılan ve dünya çapında yayılma potansiyeline sahip olabilecek yeni bir bulaşıcı hastalığın salgını (Pieri 2021: 7; Dingwall 2022) olarak tanımlanan pandeminin, ne denli güçlü olumsuz etkilere sahip olabileceğini Dünya Sağlık Örgütü yetkilisi, şu sözlerle belirterek konunun ciddiyetini henüz ilk günlerde gözlerimizin önüne serdi. Hem de 11 Mart 2020 tarihi itibarıyla 114 ülkede 118.000’den fazla vakanın olduğu ve 4.291 kişinin hayatını kaybettiği günlerde: “Pandemi, hafife alınacak veya dikkatsizce kullanılacak bir kelime değildir. Pandemi kelimesi, yanlış kullanılırsa, mantıksız bir korkuya sebebiyet verebilir veya savaşın/mücadelenin bittiğine dair yersiz bir kabule neden olabilir. Dolayısıyla pandemi, acıya ve ölüme yol açabilecek bir kelimedir” (URL-1). Bu kelime, iki senedir hayatlarımızda kendini var ediyor. Hatta Omicron varyantının da hızla yayılması ve dolayısıyla virüsün çok sayıda varyantının türemesi ile Covid-19 krizinin sona erip ermeyeceğinden artık pek emin değiliz (Ball 2021). İki yıl sonunda virüs nedeniyle ölenlerin sayısı dünya genelinde 5 milyon 500 bin 218’e ulaştı (URL-2).

Sosyolojik açıdan hastalık/hasta olma, toplumsal temeli olan bir toplumsal ilişkiler durumudur (Bilton vd. 2009: 354; Turner 2011: 49). Bu tür bir bakış açısı elbette bedenin fizyolojik işleyişindeki, fizyolojik düzenindeki bir aksamayı görmezden gelme gibi bir tavrı ortaya koymamaktadır. Bununla birlikte sosyoloji; kendi sınırları içerisine giren anlamlandırma ve açıklama nesnelerini ve olgularını, bu nesne ve olguları sarmalayan geniş bir bağlama yerleştirerek değerlendirme tavrı içinde olan bir disiplindir. Bu yönüyle hastalık ve pandemi, kültürel olduğu kadar biyomedikal olgulardır (Dingwall 2022) ve sosyal bilimciler Covid-19 pandemisinin yalnızca bir sağlık krizi olmadığını aynı zamanda toplumsal, ekolojik ve siyasi bir kriz olduğunu da göstermektedirler (Pleyers 2020: 47). Bir toplumsal kriz olarak pandemi (Pleyers 2020:48) toplumsal hayatın hemen hemen her alanında var olan toplumsal eşitsizlikleri tekrar ortaya çıkarmış ve hatta daha da derinleştirmiştir (Qian ve Fuller 2020: 389; Gringolo ve Lundy 2020: 27; Walby 2021). Üstelik bu eşitsizlikler sadece sınıf, ırk, etnisite, toplumsal cinsiyet vb. açılardan yetişkinleri değil aynı zamanda çocukları da derinden etkilemiştir ve hâlen de etkilemektedir. Bu çalışmada Covid-19 pandemisinin çocuklar üzerindeki etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Şimdi o halde, çocuklar dünyasına geçmeden önce pandemi ile ilgili genel bir çerçeve çizelim ve sonra da çocukların dünyasından içeri girelim.

COVID-19 Pandemisine Genel Bakış

Pandemi, ulaştığı herkesin hayatını etkiledi ve yapısal bir değişim yarattı. “COVID-19, potansiyel olarak alternatif bir toplum biçimine doğru hızlı bir değişimi gerekli kılan toplumsal bir kriz yarattı” (Walby 2021: 194). İlk günlerin şaşkınlığı ve panik hali, yerini, sonrasında, rutinin dışında bir hayat örgüsünün nasıl inşa edilebileceğine yönelik bilgilendirmelere, daha sonrasında ise bu rutin dışı örgünün içinde, marjında, dışında yaşayan insanlarla ilgili sosyal adalet ve eşit-siz-lik söylemlerine ve tartışmalarına bıraktı. Aşı çalışmaları ve uygulamaları kimi insanlar için umut oldu. Kimi insanlar tarafından ise bireysel özgürlükleri gölgede bırakan baskıcı bir zorunluluk aracı olarak kabul edildi. Siyasi iktidarların kolektif refaha ve kamu sağlığına yönelik aldığı kararlar bazı sivil toplum kuruluşları ve bireylerce örneğin: sosyal izolasyon, kısıtlamalar ve aşı zorunluluğu üzerinden iktidarları hedef alan direnişlere ve kamusal eylemlere dönüştü. “Virüsün yayılmasını önlemek için kullanılan tecrit, mesafe ve maske önlemleri, sanki bunlar Foucaultcu anlamda otoriter gözetim ve disiplin biçimleriymiş gibi yorumlandı” (Walby 2021: 191). Bu politik direnişlerin dışında kapanma ve kısıtlamaların uygulandığı özellikle ilk dönemlerde, ekonomik açıdan yoksulluğu yaşayan kitleler, evde kal çağrılarının üst sınıflarca bir güzellemeye dönüşmesini emekçi gözleriyle seyrederken, alt sınıf ve sınıf-altında var olan hayatlarının daha da yoksunlaşmasını ciddi boyutlarda deneyimlemeye

başladılar. Pandemi tüm dünyada kimileri için (ilk dönemlerde) evde kalmanın yarattığı can sıkıntısını giderecek yeni hobi edinme pratikleri arayışı anlamına geldi kimileri için ise yoksullaşmanın daha da keskinleşmesi anlamına. İki yıl sonrasında genel olarak dünya üzerinde görece bir normalleşmenin yaygınlaştığını söyleyebilmek mümkün. Ancak normallik tanımları açıkça güç stratejilerine karışmış iken (Seale 2014: 154) pandemi normalinin derininde, anormal olma halinin hâlen bir çekirdek olarak bulunduğunu da biliyoruz. Biyolojik bir virüsün doğal çeperinden çıkararak ekonomik, politik, sosyal ve bireysel düzeylerdeki toplumsallaşmış virütik etkisinin kırıncı etkileri göz önüne alındığında pandemiye bir felaket olarak görebileceğimiz de açıklık kazanıyor. Sosyolojinin bilgi gövdesini, insan eylem ve etkileşimlerinin tekrarlayan ve süreklilik gösteren kalıpları bir başka deyişle davranış örüntüleri oluşturmaktadır. Bu örüntüleşmiş sosyal ilişki ve sosyal etkileşim formları aynı zamanda insanlar arasındaki güvenin de üreticisidir. Onun içindir ki gündelik hayat içinde şeylerin olması gerektiği gibi olmasına yönelik inancımız sürekli olarak bir şeylerden şüphe duyarak sorgulama eylemine girmekten bizleri alıkoyar. Sadece pratik ilişkilerimizde bir aksama olduğunda bir başka deyişle sadece ihtiyaç duyduğumuzda şüpheleneceğimiz bir doğal tutum (Cuff vd. 2013) içinde deneyimleriz hayatı. Garfinkel'in gündelik hayatın ne denli kalıplaşmış bir örüntü düzenine sahip olduğunu ve rutine yönelik en ufak bir rutin dışı, normal dışı sosyal eylemin kişilerce nasıl bir anda eski, rutin ve normal haline getirilmeye çalışıldığını anlatan kırıncı deneyleri (Wallace ve Wolf 2020), gündelik hayatlarımızın ne denli kolektif bir güven ve rutin üzerine inşa edildiğini göstermektedir. Ortak bilgi stoğu; gündelik ve kolektif toplumsal hayatın kalıplaşmış, rutinleşmiş tarihsel içeriği ile inşa edildiğinden felaketler; tekrarlılık ve süreklilik ile ilişkilendirilen toplumsal düzeni bozucu etkide bulunur. “Felaket, toplumsal hayatın rutiniyle çelişir, kaos yaratır, toplumsal yapıyı tahrip eder ve toplumsal düzeni düzensizlikle değiştirir” (Dynes 1987). Ekonomik bunalımlar, hava kirliliği ve işsizlik gibi insan kaynaklı olaylar da felaket olarak değerlendirilmektedir (Bates ve Peacock 1987: 293). Dolayısıyla bu çerçevede pandemi bir felaket olarak yetişkinler kadar çocukların da rutinlerini değiştirmiştir. Çocuklar ve felaketler üzerine yapılan çalışmalarda savunmasız, pasif, genellikle risk altında, özel ihtiyaçlara sahip, kırılgan bir kategori olarak tanımlanan çocukların felaketlerin neden olduğu dengesizlikte korunmaları ve güçlendirilmeleri gerektiği belirtilmektedir (Peek 2008; Peek vd. 2018).

Doğal felaketlerde insanlar genel olarak diğer insanları dayanışmacı ruhun ve yardımlaşmanın emekdaşları ve yoldaşları olarak görürler. Ancak biyolojik bir virüsün toplumsal bir felaket haline dönüştüğü pandemide insanlar, diğer insanları kendilerine yönelik

olası birer tehdit olarak gördüler. “Tehdit, pandemi sırasında görülen duygusal tepkilerden biri olan korkudur” (Bavel vd. 2020). “Bulaşma korkusu, diğerinden korkmaya yol açar” (Delanty 2021: 17). Diğerleriyle çevrili olduğumuz pandemi dünyasında sosyal izolasyon ve mesafe kimilerimiz için korunaklı bir alan oldu. Ancak kimilerimiz içinse, herhangi bir anlam ifade etmedi ve hatta kolektif sorumluluktan kaçınmanın ahlâki olmayan biçimine büründü. Bu durumu rasyonel seçim teorisi üzerinden örneklendirebiliriz. Rasyonel seçim teorisini anlamlandırmada en sık kullanılan örnek, oy verme davranışıdır. Buna göre kimi insanlar; benden başka herkes oy kullansın ama ben oy kullanma zahmetine girmeyeyim, yararlılardan istifade edeyim fakat hiç katkıda bulunmayayım biçiminde düşünür ve eyleme geçmezler. Bir bakıma onlar beleşçilerdir ve beleşçilik mümkündür (Wallace ve Wolf 2020: 462-464). Kolektif iyiliğe ve kolektif yarara uymanın, ahlâki sorumluluk ile yakın ilişkisi bulunmaktadır. Bir yandan insanlar arasındaki yakınlığın ahlâki bir değer olduğunu (Sennett 2002: 333) diğer yandan insanların karmaşık karşılıklı bağımlılık zincirleriyle (Hughes 2008: 181-183) birbirlerine ne denli bağlı-bağımlı olduklarını düşündüğümüzde, Covid-19 ile mücadelede bireysel sorumluluktan kolektif sorumluluğa giden yolun önemi bir kez daha görülmektedir. Toplumsal bağışıklığın sağlanması için aşı olmanın gerekliliği yönündeki bildirimlere rağmen çeşitli gerekçelerle aşı olmayı reddeden ve hali hazırda aşı olanların zaten toplumsal bağışıklığı sağlayacaklarını düşünenleri beleşçiler olarak tanımlayabilir miyiz? Pandemi, politik karar alma süreçlerinin ve insanların günlük yaşamlarının, virüsle ve ilgili düzenlemelerle etkileşiminin, zaman içinde nasıl birleştiğini ve değiştiğini göstermektedir (Zinn 2021). Dolayısıyla kimilerinin beleşçi rolünü oynamayı tercih etmesinde, kimilerinin kolektif sorumluluğa giden yolda bilimsel bilgiyi gündelik yaşam bilgisinin üzerine çıkartarak, bireysel ahlâki sorumluluğunu yerine getirmeyi tercih etmesinde; pandemiye, aşuya, bilimsel çalışmalara, kültüre, değerler dünyasına yönelik farklı kabul ve yorumlama tarzlarının olduğunu görmekteyiz. Nesnel olarak hesaplanabilir ve rasyonel olarak yönetilebilir bir gerçeklik ile, sosyo-kültürel bir yapı arasındaki riske dönük gerilim, bilimsel çalışmalar ve toplumsal tepkiler hakkında bilgi vermektedir (Zinn 2021). İki yıldır hayatlarımızı belirleme rotasını elinde bulunduran virüs, dünya üzerindeki ülkeleri ve insanları halen etkilemeye devam ederken, bilimsel bilgi ile gündelik hayat bilgisi arasındaki gerilimleri de karşımıza çıkarmaktadır. 2019'da başlayan Covid-19 salgını, eylemlerimizin, düşüncelerimizin ve duygularımızın, içinde yaşadığımız toplum tarafından nasıl etkilendiğine ve şekillendirildiğine dair öğretici bir vaka çalışması sunmaktadır (Barry ve Yuill 2021).

Genel Olarak Çocukluk Kavramı ve Çocuklar

Fransız tarihçi Philippe Ariès (1962) "Ortaçağ toplumunda çocukluk fikri yoktu" iddiası ile bir yandan dikkatimizi çocuk ve çocukluk kavramları arasındaki farka çekmiş diğer yandan 'çocukluk' kavramının 16. ve 17.yy'da keşfedilmeye başlayan 'modern' bir kavram, 'modern bir keşif' olduğunu dile getirmiştir. Ortaçağ dünyasının gündelik hayatı içinde çocukların yetişkinlerle aralarında hiçbir fark gözetilmeksizin benzer toplumsal, kültürel, ekonomik ve hatta cinsel pratikleri deneyimlemeleri, yedi yaşından itibaren yetişkin sayılarak yetişkin dünyasına adım atmaları, Ortaçağ sanat eserlerinde yetişkinlerle aralarında hiçbir fark yokmuş gibi temsil edilmeleri ve çocuklara yönelik bir farkındalığın olmaması, Ariès'in söz konusu iddiasınının gerekçeleri olmuştur. Modern çocukluk kavramı 16.yy'ın başlarından itibaren modernliğin kendi gelişim seyri paralelinde inşa edilmiştir. Modernliğin yaratıcı güçleri modern çocukluk paradigmasının da yaratıcı güçleri olmuştur. Pozitivist epistemoloji ve holistik ontolojinin çeperleri içinde rasyonel ve modern bir toplum örgütlenmesinin sekülerleşme, kentleşme, demografik altüst oluşlar, sanayileşme, kapitalizm (Berman 1994) gibi toplumsal faktörlerle harmanlanan yeni çehresinde modern çocukluk kavramı da; çocuk eğitiminin, çocuk psikolojisinin gelişimi ve eğitim kurumunun merkezi kalesi olarak inşa edilen okullar ile orta sınıf özelinde ve orta sınıf çocukluk ideolojisi temelinde inşa edilmiştir (Gander ve Gardiner 2001; İnal 2007: 27; Gittins 2009: 45). "Burjuva ailesinin oluşumuyla birlikte, çocuğun özel ilgi, duygusal yaklaşım, rasyonel eğitim, disiplinler bir hayat temposu içinde yeniden tanımlanması, giderek çocukluğun ayrı ve özel bir yaşam devresi olarak görülmesine yol açmıştır" (İnal 2007: 17). Gerçekten de "şimdi çocukluk diye bildiğimiz şey oldukça modern bir kavramdır" (Gander ve Gardiner 2001: 25).

Ancak çocukların kendilerine özgü bir doğalarının olduğunun fark edilmesi yönündeki modern çocukluk kavramı, tüm çocukları kapsayacak biçimde inşa edilmemiş, sınıfsal ve toplumsal cinsiyetçi kalıplara dayanan ayrımlarla kendisini var etmiştir. Dolayısıyla modern çocukluk, öncelikle üst ve orta sınıftan erkek çocuklar için geçerli modern bir kavram olarak üretilmiştir. Modernliğe öncelikle ulaşan çocuklar, Batı rasyonalitesinin akılcı, dikotomik, kartezyen epistemolojik ve ontolojik tasavvurlarına göre tanımlanan; Batı'nın, orta/üst sınıf beyaz, erkek çocukları olmuştur. Bir başka ifadeyle, Batı rasyonalitesinin kendi çeperi içine giren her şeyi, kendi karşıtıyla kartezyenist dikotomik bir edâyla tanımlama hevesi sonucu modern çocukluk; orta sınıf çocukluk ideolojisi temelinde orta ve üst sınıflara ait erkek çocuklar için tanımlanmış ve dolayısıyla evrensel ve ideal bir çocukluk imgesinin kapıları öncelikle üst ve orta sınıf erkek çocuklarına açılmış ve onlarla tanımlanmıştır.

Çocuk kavramı insan hayatının erken evrelerine karşılık gelen biyolojik, psikolojik ve sosyal süreçleri ifade eden bir kavramdır (James ve James 2008: 14; Leonard 2015). Çocukları, içinde buldukları biyolojik ve fizyolojik kaplardan çıkararak ve aynı zamanda bu kaplar içine gömülmüş biyolojik ve fizyolojik özelliklerini sosyal, kültürel, politik ve toplumsal kapların birleşimine yerleştirdiğimizde çocuk kavramından çocukluk kavramına uzanıyor ve diyoruz ki; çocukluk, “sosyal ve kültürel bir inşadır” (James 2004; Woodhead 2009; Wyness 2012; Hill ve Tisdall 2014). Biyolojik ve fizyolojik beden kaplarının içinde var olan çocukları farklı coğrafyaların; farklı kültürel dokularına, farklı etkileşim ağlarına, farklı iktidar ve güç ilişkilerine, farklı dinsel pratiklerine, farklı sınıfsal çelişkilerine ve farklı tarihsel dinamiklerine yerleştirdiğimizde artık onları çocukluk kavramı içinde anlamladırabileceğimizi söylemek istiyoruz. Çocuk kavramının yaş, gelişim ve fiziksel özelliklere hapsedilen biyolojik dili çocukluk kavramı ile tarihsellik diline dönüşür. Çocukluk kavramı; farklı coğrafyaların, farklı kültürlerin farklı çocukluk imgelerinin / tasavvurlarının olduğunu ve çocukluğun; etnisite, toplumsal cinsiyet ve sınıf ile ilişkili olduğunu açık bir pencereden görmemize olanak tanır.

15. ve 16.yy’dan itibaren modernlik serüveninin gelişimine paralel biçimde ilerlediğini ve inşa edildiğini gördüğümüz modern çocukluk kavramı, 19.yy’a ulaştığımızda sosyal bilimlerin kesin manevraları ile dönemin ruhuna uygun biçimde inşa edilir. Psikolojide hâkim paradigma olan gelişim psikolojisi (Leonard 2015: 17) doğrultusunda çocuklar, yaş temelli gelişim basamakları doğrultusunda ve gelişim basamaklarını henüz tamamlayamamış oldukları için yetişkinlerden belirgin sınır çizgileri ile ayrılan kategoriler biçiminde tanımlanır. Yetişkinlerle aralarına dikotomik bir uçurum örülür. Sosyoloji açısından da durum; sosyolojinin diline özgü kavramlarla inşa edilir ve çocuklar, aile sosyolojisi çerçevesinde toplumsal yapı ve düzenin pozitivist ve holistik çehresine uygun biçimde toplumsallaşma teorileri (Leonard 2015) ile yapıya gömülür ve yine yetişkinlerle aralarına dikotomik bir uçurum örülür. “Dikotomiler iki bölüme ayrılmış olan görüşlerdir ve bu bölümler genellikle birbirinin zıttıdır” (Jenks 2014: XVIII). Dolayısıyla 19.yy’ın sosyoloji anlayışı temelinde modern çocukluk; yetişkinlik-çocukluk dikotomisi biçiminde inşa edilmiş (Prout 2005) ve çocuklar; yetişkinlere göre olan yetersizlikleri, toylukları, zayıflıkları ile tanımlanmışlardır. Gelişimsel perspektif çerçevesinde, yaş ve yaşa sabitlenen gelişim evreleri temelinde çocukların evrensel nitelikleri vurgulanmış; biyolojik, psikolojik ve sosyal açılarından yetişkinlere göre az gelişmiş olmaları, yetersiz olmaları, kabiliyetsiz olmaları temelinde çok yönlü olgulaşmamış olma halleri evrensel olarak kabul edilmiştir (Prout 2000; Kehily 2009; Leonard 2015). Aralarındaki bireysel gelişim farklılıkları göz önüne alınmadan çocuklar; aile

ve okul temelinde toplumsallaştırılma kısılcının içine, korunmaya muhtaç, pasif ve bağımlı varlıklar olarak atılmış ve çocuklukları da pozitivist çizgilerle inşa edilmiştir. Bu açıdan sosyalizasyon kavramı yerine toplumsallaş-tır-ma kavramının kullanılması çok daha uygun görünmektedir. Toplumun ideal neferleri ve vatandaşları olacak çocukların toplumun beklentilerine ve ideallerine göre yetiştirilmeleri hedeflenir. Bu anlamda gerçekten de çocuklar birer "sosyalizasyon projesi" (Mayall 2018: 9) olarak görülürler. Çocuklar yetişkinlerin âdeta ideal kopyaları biçiminde toplumsallaştırılmalıdırlar ki modern toplumun düzenli ve işlevsel bütününe zararsız biçimde eklemenebilsinler. İşlevselci yaklaşımın pozitivist epistemoloji ve holistik ontoloji doğrultusundaki kabulünü yansıtan bu bakış açısının günümüzde çok da aşındığını söylemek mümkün değildir. Toplumsallaşmanın, boş bir kap biçiminde görülen çocuklara yetişkin tutumlarının aktarımı olduğu yönündeki güçlü kanı (Mayall 2018: 9) diridir hâlâ. "Yetişkinler (ebeveynler ve öğretmenler) çocuklar üzerinde, erkek çocuklarsa kız çocuklar üzerinde güç sahibidirler ve çocuklar; toplumun pasif alıcıları olarak kabul edilirler" (Bhana 2016: 9).

Çocuk kavramının evrenselci ve pozitivist bir biçimde, özellikle gelişim psikolojisinin iddiaları temelinde, salt biyolojik evrelerden oluşan bir temele dayandırılarak ele alınması; çocukların, 1980'lerdeki yeni çocukluk sosyolojisinde sosyal failer olarak alınmalarına değin başat bir paradigma olarak varlığını sürdürmüştür. Çocukların sosyolojide dikotomik bir tarzda kavramsallaştırılmalarının ifadesini sunan birinci dalga diyebileceğimiz tarihsellikten, 1970'lere doğru geldiğimizde, söz konusu dikotomiden uzaklaşma yaklaşımının benimsenmesi ile ikinci dalganın içine girmeye başlıyoruz. 1970'lerde çekirdeklenmeye başlayan ve 1980'lerde filizlenen ikinci dalga ile çocuklar sosyolojide paradigmatic dönüşümler temelinde ele alınmaya başlanırlar. 1980'lerde yeni çocukluk sosyolojisi (Prout ve James 1997; James ve Prout 1997; Corsaro 1997; James vd. 1998; Qvortrup 1997) çocukların sosyal failer olduklarını dile getirirken yetişkinlerin dilinden değil, çocukların kendi dilinden onları anlamayı ve açıklamayı hedef edinerek anti-pozitivist bir epistemolojik tavır ile çocukların da sosyal dünyayı kendi sesleri ve eylemleri ile inşa etme kapasiteleri olduğuna dikkat çekerek önemli bir teorik ve pratik manevra yapar. Çocuklar; yapı ve kültürün pasif taşıyıcı ajanları olarak değil; akranları ile olan etkileşimleri, kendi anlamlandırma pratikleri, sosyal hayata dahil olma ve katılma etkinlikleri, sosyal ve kültürel çevre ile olan ilişkileri, mekânsal bulunuşlukları gibi daha önce ihmal edilen varoluşları ile; genel olarak sosyal teorinin ve özel olarak sosyolojinin anlama öznesi haline gelirler.

Covid-19 ve Çocuklar

Bu paradigmatik değişimin çok önemli bir diğer katkısı da modern çocukluk kavramının eleştirisi üzerinden ‘farklı çocukluklar’ kavramının altının çizilmiş olmasıdır. Buna göre evrensel ve ideal Batı tarihselliğinin kodlarına uygun çocukluk kalıplarının dışında kalan çocukların da kendilerine özgü çocukluklarının olduğu vurgulanmıştır. Örneğın: “savaş ve şiddete maruz kalan, ırk ayrımcılığına uğrayan, mülteci olan, sakat kalan, zulüm ve sömürüye uğrayan, yoksulluk ve ekonomik bunalım yaşayan, aç ve evsiz kalan, yeterli ve dengeli beslenemeyen, uyuşturucu kullanan, suç işlemeye yönlendirilen, enste zorlanan, cinsel meta olarak kullanılan” (İnal 2007: 36) çocukların çocukluklarının, modern çocukluk paradigmasının içinde şekillendiği Batı tarihselliğinin işaret ettiği orta-üst sınıf, eğitimli, kentli çocukların çocukluk deneyimlerinden ne denli farklı olduğu görölmektedir.

COVID-19 ve Çocuklar

Covid-19 pandemisi, pandemi öncesinde de yoğun yapısal zorlukları yaşayan çocukların deneyimlerini daha da yoğun ve kırııcı bir hale getirmiştir. Pandemi ile çocukların, yetişkinlerce inşa edilen dünyada yine yetişkinlerce yaratılan sorun alanlarının kurbanları olduğu gerçeğini tekrar gördük. Covid-19’un yıkıcı etkileri, mevcut kurban çocukların kurban oluşlarını yeniden üretti ve üretmeye de devam etmektedir. Zira “Covid-19, önceden var olan eşitsizlikleri yoğun biçimde şiddetlendirmiştir” (Qian ve Fuller 2020: 94) ve çocuklar, pandeminin en büyük kurbanı olma riskini taşımaktadırlar (UNICEF 2021a).

Çocukların pandemi döneminde yaşadığı zorlukların çok yönlü olduğunu görüyoruz. Bu zorluklar gerek dünya üzerindeki gerekse ölkemizdeki çocuklar için de benzer anlatımlara sahip. Bununla birlikte sınıf, statü, ırk, etnisite, toplumsal cinsiyet gibi bileşenler açısından bir başka deyişle aralarında derin sınıfsal ayrılıklar ve eşitsizlikler bulunan çocuklar açısından bakıldığında, pandemide yaşanan zorlukların, pandemi öncesinde de olduğu gibi, çocuklar dünyasına (aynı yetişkinler dünyasına olduğu gibi) eşit biçimde dağıtılmadığını görüyoruz (UNICEF 2020a; UNICEF 2021a).

Allison James, Alan Prout ve Chris Jenks (1998), çocukluk ve sosyoloji ilişkisinin kavramsallaştırılmasındaki ikinci dalğanın kurucu mimarları olarak çocukluğun sosyolojik açıdan araştırılmasında rehber olacak dört yaklaşım geliştirmişlerdir. Bu yaklaşımlardan biri; ‘azınlık grubu çocuğu’ yaklaşımıdır. Azınlık grubu çocuğu yaklaşımı, çocukların savunmasız olduklarından hareketle onların mağdur oldukları gerçeği üzerine odaklanır. Toplumun diğer azınlık kategorileri gibi çocuklar da toplumsal eşitsizliklerin ve ayrımcılıkların mağduru olarak azınlık statüsündedirler. Pandemideki kırılğan statüleri onları, covid-19 salgınının en kritik

mağduru olma tehlikesiyle baş başa bırakmakta ve azınlık kategorisinde olduklarını bize hatırlatmaktadır (UNICEF 2020a).

Covid-19 pandemisinden bir yıl sonra baktığımızda çocukların nasıl derinden etkilendiğini ve ne kadar kırılgan olduklarını görebiliyoruz (UNICEF 2021b):

1- Mart 2021 itibarıyla 107 ülkedeki 71 milyon covid-19 enfeksiyonunun yaşa göre yüzde 13'ü 20 yaş altı çocuklar ve ergenler arasındadır,

2- Gelişmekte olan ülkelerde çocuk yoksulluğunun %15 civarında artması ve bu ülkelerdeki 140 milyon çocuğun da yoksulluk sınırının altında yaşayan hanelerde olması beklenmektedir,

3- Dünya çapında 168 milyondan fazla okul çocuğu için okullar neredeyse bir yıldır kapalı kalmıştır,

4- Üç okul çocuğundan en az biri, okulları kapalıyken uzaktan eğitime erişememiştir,

5- Yedi çocuk ve gençten en az biri, 2020 yılının çoğunda evde kalma politikaları altında yaşamış ve bu da kaygı, depresyon ve izolasyona yol açmıştır,

6- On yılın sonundan önce yaklaşık 10 milyon ek çocuk evliliğinin meydana gelmesi, uygulamanın azaltılmasında yıllarca kaydedilen ilerlemeyi tehdit etmektedir,

7- Kasım 2020 itibarıyla, 26 ülkede duraklatılan kızamık kampanyaları nedeniyle 94 milyondan fazla insan aşılarını kaçırma riskiyle karşı karşıya kalmıştır,

8- Kasım 2020 itibarıyla mevcut verilere sahip 59 ülkede mülteciler ve sığınmacılar, sınırların kapanması ve artan yabancı düşmanlığı ve dışlanma nedeniyle COVID-19 ile ilgili sosyal koruma desteğine erişememiştir,

Dünya çapında yaklaşık üç milyar insan, evde sabun ve su bulunan temel el yıkama olanaklarından yoksundur. Her gün beş yaş altı ortalama 700 çocuk su, sanitasyon ve hijyen eksikliğinden kaynaklanan hastalıklardan ölmektedir. Kısaca pandemi döneminde okula gidemeyen, uzaktan eğitime erişemeyen, kaygılı, yoksulluk içinde yaşayan ve zorla evlendirilme ihtimali ile karşı karşıya kalan çocukların, pandeminin izlerini önümüzdeki yıllarda da taşıyacakları açıktır.

Pandeminin ilk günlerinde çocukların medikal anlamda virüsten az düzeyde etkilendiklerinin ifade edilmesine rağmen çocuklar üzerinde pandeminin psiko-sosyal etkilerinin, medikal etkilerine göre, çok daha ağır olduğu görülmüştür (Ghosh vd. 2020). Covid-

19 ile birlikte (özellikle pandeminin ilk günlerinde yoğun biçimde yaşanan) karantina, okulların kapanması, sosyal ve fiziksel mesafe, evlere kapanma süreçleri, hareketsizlik, monotonluk, yetişkinler kadar çocukların da alıştıkları gündelik rutinlerini derinden etkilemiştir. Çocuklarda stres, sabırsızlık, öfke, uyku ve beslenme bozuklukları, obezitenin artışı, kaygı bozuklukları, depresyon, içe dönüklük, mutsuzluk, isteksizlik, güvensizlik ve korku, enerji azlığı, ekran-internet-oyun bağımlılığı, umutsuzluk, çaresizlik, gelecek kaygısı ve yaş ilerledikçe kendine zarar verme, intihar girişimi, madde kullanımı görülmektedir (Ghosh vd. 2020; Rundle vd. 2020; Lambrese 2020; Gültekin 2021; URL-3; URL-4). Uzaktan eğitim sırasında çocukların dikkatlerini sürdürmekte zorlandıkları, çevrimiçi dersler sırasında daha yorgun hissettikleri, uzaktan eğitim dersleri yerine okula gitmeyi istedikleri, günlerini arkadaşlarıyla geçirmeyi ve ders dışı etkinliklere katılmayı özledikleri görülmüştür (Üstündağ 2021).

Ancak pandemi ilerledikçe virüsün çocuklar üzerindeki medikal etkisinin de ağırlaştığı ve hatta yetişkinler kadar inatçı semptomlar göstererek çocuklarda uzun covid olarak tanımlanan bir durumun da oluştuğunu bir başka deyişle en az yetişkinler kadar uzun süren bir hastalık evresi geçirdiklerini görüyoruz (URL-5). Yapılan araştırmalara göre COVID-19 semptomları gösteren çocukların % 13 ile 15'inin semptomlarının beş haftadan uzun sürdüğü, COVID-19 pozitif çocukların yarısından fazlasının en az bir semptomunun 17 haftadan fazla sürdüğü görülmüştür. Yetişkinlerde görüldüğü gibi çocuklar da halsizlik, yorgunluk, baş ağrısı, karın ağrısı, kas ve eklem ağrısı, konsantrasyon problemleri, bilgiyi hatırlayamama, söylenen bilgiyi anlayamama, konuşurken doğru kelimeleri bulmakta zorluk yaşama gibi uzun COVID-19 etkilerini yaşamışlardır.

İkinci dalga çocukluk ve sosyoloji çalışmalarında çocukluk kavramının coğrafyalara, toplumlara, kültürlere göre değişen çehresi ile sosyal ve tarihsel bir inşa olduğunun altının çizilerek, birinci dalga çocukluk çalışmalarının Batı tarihselliğine âdeta sabitlenen evrensel ve ideal modern çocukluk kavramından ayrılmasıyla; farklı çocukluklar kavramının önemini, pandeminin farklı çocuklukları yaşayan çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri ile yine gördük ve uzun bir dönem de görmeye devam edeceğiz. Çocuklar yetişkinler dünyasının toplumsal yeniden üretim ile inşa ettiği yapısal eşitsizlikleri, sınıfsal farklılıklarına göre farklı farklı deneyimlemektedirler. Pandemi öncesinde de çocukları etkileyen ve geleceklerini de kuşatan en önemli problem alanının yoksulluk olduğunu biliyorduk (Corsaro 1997; Prout 2005). Çocuk yoksulluğu dünya üzerindeki çocuklar arasındaki ekonomik, siyasi, toplumsal, sosyal ve diğer eşitsizlik formlarını keskinleştirmekte ve farklı çocukluklar yaşayan çocuklar arasına derin duvarlar örmektedir. Yoksulluk; çocuk işçiliğinin, çocuk istismar ve ihmalinin, çocuk yaşta

evliliğin, çocuklara yönelik şiddetin, çocuk fahişeliğinin, madde kullanımının, yetersiz beslenme ve daha pek çok toplumsal sorunun yaratıcısı durumundadır. Prout'a (2005) göre yoksul çocuklar arasında görülen yüksek ölüm oranları, hastalığa yakalanma, ihmal ve fiziksel istismar, evsizlik, erken yaşta hamilelik, sigara kullanımı, aile yapılarının parçalanması, hastalıklar ve intihar girişimleri esas olarak yoksulluğun etkileridir. Pandemi döneminde ise çocuk yoksulluğu ve ona bağlı olarak üretilen toplumsal problemler daha da derinleşmiş ve önemli oranlarda artmıştır. Çocuklar arasındaki eşitsizlik kalıpları pandemi, doğal ve toplumsal felaketler gibi alt üst oluşlarda çocukları daha keskin çizgilerle sınıfsal eşitsizliklerin içine daha derin köklerle yerleştirmektedir.

Covid-19 döneminde çocuklara yönelik şiddetin, cinsel istismarın, çocuk işçiliğinin, cinsel sömürünün, çocuk yoksulluğunun (Connell 2020; Ghosh vd. 2020; Heimann vd. 2021; UNICEF 2020b; UNICEF 2021c; UNICEF 2021d; Büyüктаş 2021) önemli ölçüde artma ihtimali olduğunu görüyoruz. “2020’de pandeminin neden olduğu krizin gelişmekte olan ülkelerde 142 milyon çocuğu daha parasal açıdan yoksul hanelere itebileceği tahmin ediliyordu. Dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerde parasal açıdan yoksul hanelerde yaşayan toplam çocuk sayısı, herhangi bir hafifletme politikasının yokluğunda 725 milyonun üzerine çıkabilir” (UNICEF 2021a). “Çocuk yoksulluğunun pandemi öncesine göre % 10 daha fazla olacağı ve bunun sonucunda 100 milyon çocuğun daha, çok boyutlu yoksulluk içinde olacağı tahmin edilmektedir” (UNICEF 2021c). Uzmanlar 70’den fazla ülkede eğitim, sağlık, barınma, beslenme, sanitasyon ve suya erişim ile ilgili verilere dayanarak çocukların yaklaşık % 45’inin koronavirüs pandemisi daha vurmadan önce bu kritik ihtiyaçlardan en az birinden ciddi şekilde yoksun kaldığını tespit etmişlerdir (UNICEF 2020b).

Çocuk yoksulluğunun çocuklar üzerindeki etkisini toplumsal cinsiyet rollerine dayalı iş bölümü çerçevesinde de görmek mümkündür ve genel olarak geleneksel cinsiyet rolleri ile tanımlanan kız ve erkek çocukları pandemi döneminde yine eşitsiz biçimde yapısal şiddetin içerisine yerleştirilme riski ile karşı karşıya kalmışlardır. Toplumsal cinsiyet “biyolojik cinsiyetten farklı olarak, toplumsal ve kültürel olarak belirlenen ve dolayısıyla içeriği toplumdan topluma olduğu kadar tarihsel olarak da değişebilen ‘cinsiyet konumu’ ya da ‘cins kimliği’dir (Berktaş 2009: 16). “Normatif biçimde belirlenen cinsiyet rollerine uygun bir tarzda çocuklar; küçük yaşlarından itibaren erkek çocuk veya kız çocuk olarak davranmaya yönlendirilirler ve cinsiyetlerine özgü duruşları, mimikleri ve hareketleri bu normatif arkaplana göre” (Nagl-Docekal 2009: 221) inşa edilir. Toplumsal cinsiyet stereotipleri kız ve erkek çocuklarının dünyasını, çocukların küçük bedenlerine yüklenen yetişkin ve cinsiyetçi büyük

dayatmalarla belirlemektedir. “Toplumsal cinsiyet kavramı farklılık kavrayışının tarihselliğini görünür kılmaktadır” (Nagl-Docekal 2009: 220). Bu farklılık, pandemi döneminde, toplumsal cinsiyet rollerine yüklenen ağır sorumluluk ve beklentiler ile birlikte erkek çocuklarının çalışması ve kız çocuklarının evlenmesi riskini arttırabilir. Ancak burada kız çocukları için bir risk daha olabilir. Pandeminin özellikle ilk günlerinde okulların kapatılması, kız çocuklarının okula geri dönmeme riski ile birleşerek evlenmeleri olasılığına yol açabilir.

COVID-19, milyonlarca kız çocuğu için zaten zor olan mevcut durumlarını daha da kötüleştirdi. Kapatılan okullar, arkadaşlardan ve destek ağlarından tecrit edilme ve artan yoksulluk, dünyanın zaten söndürmek için mücadele ettiği evlilik yangınına bir yakıt daha ekledi (UNICEF 2021e). Hane geliri kaybı ve uzun süreli okul kapanışları da COVID-19 salgını sırasında ergen kızları çocuk yaşta evlilik riskine sokabilir (UNICEF 2020c). “Krizin başlangıcından bu yana evlenen kızların gerçek sayısı bilinmemekle birlikte, pandeminin yakın gelecekte çocuk evlilikleri üzerindeki etkisini tahmin etmek için COVID öncesi veriler kullanılabilir...Önümüzdeki on yıl içinde, pandemi nedeniyle 10 milyona kadar daha fazla kız çocuğu çocuk gelin olma riskiyle karşı karşıya kalacak” (UNICEF 2021f). “Bugün dünya çapında hayatta olan tahmini 650 milyon kız çocuğu ve kadının, çocukluk döneminde evlendiklerini” (UNICEF 2021e) göz önünde bulundurursak pandemi ile bu sayının daha da artarak katlanacağını söyleyebiliriz.

COVID-19 pandemisinin henüz ilk günlerinde çocukların pandemi ile ilişkilerinin neredeyse ilk gözlemlendiği ve sonrasında üzerine yoğun tartışmaların yapıldığı alan; çocukların yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime geçmesiydi. Eve kapanmanın yoğun yaşandığı pandeminin ilk günlerinde çocuklar okulların kapanmasıyla birlikte, bir anda uzaktan eğitim denen yeni bir deneyim alanının içinde kendilerini buldular. Pandeminin çocuklar üzerindeki etkilerinin ilk ve en erken gözlemlenebilir olduğu eğitim alanındaki tartışmalar o kadar hararetiydi ki, örneğin: beş yaş ve üstü çocuklar arasında genel yönleriyle istismarın pandemi öncesine göre üç katına çıktığını, okul çağındaki çocukların fiziksel istismarının, pandeminin ilk aylarında yine üç katına çıktığını (Mann 2021), çocuklara kötü muamele riski için mükemmel bir fırtına yaratan sosyal koşullara katkıda bulunan COVID-19 pandemisinin, çocukları COVID-19'un gizli kurbanları olmaya hazırladığını (Rodriguez vd. 2020) sonraki aylarda öğrendik. Okulların kapatılması ve evde kalma yönündeki uyarılar, çocukları ebeveynleri ile uzun bir dönem eve hapsetti ve ebeveynlerden özellikle annelerin öğretmen rolünü de üstlenmeye zorlanmalarıyla birlikte ev içi çatışmaların çocuklara yönelik şiddet olguları ile artışı ev içi hayatı oldukça gergin bir hale getirdi. Ebeveynlerin çocuklarını kontrol etme ve uzaktan eğitim ile ilgili

süreçleri takip etme konusundaki tavırları çocuklar ve aileler için hali hazırda var olan hane içi olası gerginlikleri, ekran başında öğrenmeye çalışan çocuklarla ilgili olarak başka ve yeni bir mecraya taşıdı. Çocuklar için okulların sadece akademik değil akran ilişkilerinin gelişimi gibi önemli sosyal ağların inşa edilmesinin de mekânı olması, uzaktan eğitime geçilmesiyle birlikte çocukları sosyal izolasyona mahkûm etti. Gerek dünya genelinde gerekse ülkemizdeki çocuklar, sınıflar arası eşitsizliklere bağlı olarak pandeminin olumsuz etkilerini eğitim alanında da derinden hissettiler. Pandemi öncesinde çocuklar ve özellikle kız çocukları için okula gitme konusunda ciddi problemler varken, pandemide bu problem alanı çocuklar aleyhine âdeta geri dönülmemesine inşa edildi.

“Dünyanın dört bir yanındaki okul çocukları, COVID-19 pandemisinin başlangıcından ve müteakip karantinalardan bu yana tahmini 1.8 trilyon saat ve giderek artan sayıda yüz yüze öğrenme olanağını kaybetti...Dünya çapında 11 ülkede yaklaşık 131 milyon okul çocuğu, Mart 2020'den Eylül 2021'e kadar yüz yüze eğitimlerinin dörtte üçünü kaçırdı...Ek olarak UNESCO'nun en son verilerine göre, her seviyeden 870 milyondan fazla öğrenci şu anda eğitimlerinde aksamalarla karşı karşıya” bulunmaktadır (UNICEF 2021g).

UNESCO'ya göre COVID-19 krizinin eğitim üzerindeki etkisi henüz tam olarak ölçülmemiş olsa da, milyonlarca öğrenci eğitim kurumlarına geri dönmeme riski altında kalmış ve birçoğu okulu bırakmıştır. Okul öncesinden üniversite düzeyine kadar yaklaşık 24 milyon öğrencinin; finansal kısıtlamalar ve istihdama başlama baskısı, ev işleri, çocuk bakımı, erken ve zorla evlilik, erken ve istenmeyen hamilelik, virüsün yeniden ortaya çıkması korkusu gibi sebeplerle, okula dönmeme riski altında olduğu tahmin edilmektedir (UNESCO 2020).

07.02.2020 tarihinde, Dünya Sağlık Örgütü'nün 11 Mart 2020 tarihinde COVID-19'un bir pandemi olarak nitelendirilebileceğini açıklamasından yaklaşık bir ay önce yayımlanan “2020 Yılında Hâlâ Okula Gitmeyen 260 Milyon Çocuk Olmasının 20 Sebebi” başlıklı rapor; çocukların sosyal azınlık durumunda incinebilir kurbanlar olduklarını, marjinalize edildiklerini ve dezavantajlı vatandaş statüsünde olduklarını (Oakley 1994; Burman 2018; Rosen ve Twamley 2018) gösterir nitelikte bilgiler vererek, pandemide çocukların durumlarının eğitim açısından ne denli riskli olabileceğini de göstermektedir. İlgili rapora göre (Watt 2020) çocukların okula gidemeyişindeki sebepler şöyle belirtilmiştir: okulların askeri amaçlarla işgal edilmesi ve özellikle kız okullarının bombalanması; çocuk işçiliği; çocuk evliliği; iklim değişikliği; savaşlar ve çatışmalar; engelli olma; ekonomik yoksulluk; cinsiyet ayrımcılığı; açlık; öğretmen eksikliği; anadilde eğitim görememe; doğal felaketler; kız çocukları için regl

ve evlilik; çocuk askerler; mülteci krizleri; hijyen yoksunluğu ve şiddet.

Eğitim hakkının evrensel bir insan hakkı olarak değerlendirilmesi ve ülkenin tüm çocuklarına nitelikli parasız eğitimin sağlanması bağlamında Türkiye’de pandemi öncesinde eğitimin durumu düşünüldüğünde eğitim alanının bir sorun olmaktan çıkarak bir krize dönüşmüş olduğu söylenebilir (Yıldız ve Vural 2020: 599-560). Türkiye’de pandemi döneminde görülen eğitim eşitsizliklerini iki alanda ele almak mümkündür (Yıldız ve Vural 2020: 561-563): birincisi; uzaktan eğitim uygulamalarına bilgi ve teknoloji çerçevesinde ulaşabilenler ve ulaşamayanlar arasında ortaya çıkan dijital yarılmının sınıfsallığı, ikincisi; 8.sınıf ve 12.sınıfların kademeler arası geçişi düzenleyen ulusal sınav merkezli eğitimin kesintiye uğraması sonucu öğrenci başarısının düşme olasılığı. Bununla birlikte MEB’in 2020 yılı örgün eğitim istatistiklerine bakıldığında özellikle Doğu Anadolu’da ortaokuldaki % 94.82 okullaşma oranının lisede % 73.6’ya düştüğü, Güneydoğu Anadolu’da ise ortaokulda % 94.96 okullaşma oranının, lisede % 71.74’e gerilediği görülmüştür (Yıldız ve Vural 2020: 563-564).

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sığınmacı çocuklar pandemide eğitim ve sağlık hizmetlerine erişememiştir (URL-6). Çocuk hakları ile ilgili ihlallerin arttığı pandemide çocuklar güvenlik, korunma, sağlık, oyun, destek mekanizmalarına erişim, cinsiyete dayalı iş bölümü gibi pek çok konuda hak ihlaline maruz bırakılarak, kız çocuklarının evde yetişkin olmadığında ev içi işler ve kardeş bakımı gibi sorumlulukları yüklenmesiyle okul terkleri artmış, çocuk işçiliği yükselmiş, sistematik ve derin yoksulluk yaşayan Romanlar gibi işsiz ebeveynleri olan çocuklar ya da mülteci çocuklar ağır şartlara maruz bırakılmışlardır (Büyüктаş 2021). Sıfır Ayrımcılık Derneği, 20 Kasım Dünya Çocuk Hakları Günü dolayısıyla, bir yandan Türkiye’de farklı çocukluk yaşayan farklı çocuk hayatlarını diğer yandan Türkiye’de Romanların en çok yaşadığı bölgelerde 117 hane ile yapılan araştırmanın sonuçlarını bir rapor olarak yayımlamıştır (URL-7). Raporda, Roman çocuklarının önemli bir bölümünün eğitime erişemeyerek çalışmak zorunda kaldığı ve kız çocuklarının evlendirildiği belirtilmiştir. Raporda eğitim hakkı ile ilişkisi en kısıtlı gruplar arasında, Roman çocukların dışında, yoksul çocuklar, kız çocuklar, ana dili Türkçe olmayan çocuklar, kırsal alanda yaşayan çocuklar, engelli çocuklar, öğrenme güçlüğü olan çocuklar, zorunlu ya da mevsimlik göç deneyiminden etkilenen çocuklar, göçer ve yarı-göçer çocuklar, LGBTİ+ çocuklar, çalışan ve yerinden edilmiş olan risk altındaki çocuklar yer almıştır. Hapishanede ve bakım evlerinde kalan çocuklar ise bu süreçte hiç görünür olmamıştır (Büyüктаş 2021).

Gördüğümüz gibi özellikle risk altında bulunan çocuklar, pandemi gibi felaketlerde

daha da riskli bir durum içine girmektedirler. Sadece risk altındaki değil tüm çocuklar pandeminin etkilerini benzer ve farklı yönleriyle deneyimlemekte ve kendi çocukluk kültürlerinde pandemiye de yer açmak zorunda bırakılmışlardır.

SONUÇ

Pandeminin çocuklar dünyası üzerindeki kırıncı etkilerinin ne denli büyük olduğunu, UNICEF'in, COVID-19'un çocuklar üzerindeki süregelen etkisini ve olası sonuçlarını değerlendirdiği "Kayıp bir on yılı önleme" başlıklı yeni raporunda gördük. UNICEF İcra Direktörü Henrietta Fore, salgının üzerinden neredeyse iki yıl geçmesine rağmen, COVID-19'un etkisinin yoksulluğu artırmaya ve eşitsizliği derinleştirmeye devam ettiğine dikkat çekerek, "Bazı ülkeler bir 'yeni normal' içinde toparlanıp yeniden inşa edilirken, birçokları için COVID-19 bir kriz olmaya devam ediyor. Tüm çocukların insan hakları, bir nesilden fazladır görülmeyen derecede tehdit altındadır... COVID-19, UNICEF'in 75 yıllık tarihinde çocuklar için zor kazanılan ilerlemeyi tersine çeviren en büyük krizdir" demektedir (UNICEF 2021h).

Çocukların yaşamaya mecbur bırakıldıkları ve kurbanlaştırıldıkları bu olumsuz yapısal şartlar âdeta yetişkinler tarafından sistematik bir biçimde toplumsal olarak yeniden üretilmektedir. Üretimin iki senedir görünen yüzü COVID-19 pandemisidir ve pandemi üzerinden çocukların kurbanlaştırılma öykülerini konuşuyoruz şimdilerde. Yarın olası bir doğal felaket veya olası bir savaş veya başka bir kriz durumu yaratabilecek bir olgu ile benzer öyküleri, bu sefer doğal felaket veya savaş veya ilgili olgu üzerinden konuşacağız. Pandemi çerçevesinde bahsettiğimiz ve pandemi öncesinde küresel ağlarla âdeta birbirine tutturulan coğrafyaların eko-politik dilini eşitsiz bir biçimde yazan yetişkinler dünyasının kendi içinde ürettiği devasa sorun alanlarının çocuklar için de ne kadar eşitsiz bir biçimde yazıldığını gördük. Eşitsizlik formlarının pandemi döneminde ne kadar keskinleştiğini de gördük. Çocuklar ölmekte, istismar ve ihmal edilmekte, acı çekmekte ve kullanılmaktadırlar. Sosyolojide çok uzun bir süre görmüş olduğumuz ihmal edilmişliklerini günümüzde de âdeta benzer biçimde susturulmuşlukları, görünmezlikleri ve çoklu kurbanlaştırılma biçimleri ile görmekteyiz. Postman (2005) alkolizm, uyuşturucu madde kullanımı, cinsel etkinlikler, suç, çocuk ve yetişkin değer ve üslûplarının birbirine karışması, çocuk oyunlarının, şarkılarının ve hatta çocuk kıyafetlerinin ortadan kalkması, çocukların çocukluk kavramının temeli olan ayıp duygusundan giderek sıyrılmaları gibi kanıtlara dayanarak yetişkinlerle çocuklar arasındaki sınırın ortadan kalktığını, bir başka deyişle çocukluğun giderek yok olduğunu dile getirmiştir. Pandemi döneminde de çocukların yetişkinlerle benzer sorunları yaşaması, çocukluğun yok

oluşunun COVID-19 temelindeki yansıması olmuştur. Pandemi genel olarak çocuklar dünyasında farklı çocukluklar çerçevesinde eşitsizliği yeniden üretmiştir. Sistematik ve derin yoksulluk yaşayan çocuklar gibi özellikle risk altında bulunan çocukların deneyimledikleri farklı çocukluklar, pandemi gibi felaketlerde onları daha da riskli bir duruma sokmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ariès, P. (1962). *Centuries of Childhood: A Social History of Family Life*, New York: Alfred A. Knopf.
- Ball, P. (2021, 31 Aralık). Covid: Pandeminin Üzerinden İki Yıl Geçtikten Sonra Öğrendiğimiz Beş Şey. <https://bbc.com/turkce/haberler-dunya-59828823> (Erişim: 17.01.2022).
- Barry, A. M., Yuill, C. (2021). *Understanding the Sociology of Health*, Sage.
- Bates, F. L, Peacock, W. G. (1987). Disaster and Social Change, R. R. Dynes et al. (Ed.), in *Sociology of Disasters, Contribution of Sociology to Disaster Research* (291-330), Milano: Franco Angeli Libri.
- Bavel, J. J. V., Baicker, K., Baggio, P. S. et al. (2020). Using Social and Behavioral Science to Support COVID-19 Pandemic Response, *Nature Human Behavior*, (4), 460-471.
- Berktaş, F. (2009). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, İstanbul: Metis.
- Berman, M. (1994). *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*, Ü. Altuğ ve B. Peker (Çev.), İstanbul: İletişim.
- Bhana, D. (2016). *Gender and Childhood Sexuality in Primary School*, Singapore: Springer Nature.
- Bilton, T., Bonnett, K., Jones P. vd. (2009). *Sosyoloji*, K. İnal vd. (Çev.), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Burman, E. (2018). A Necessary Struggle-in-relation?, Rosen, R. and Twamley, K. (Ed.), in *Feminism and the Politics of Childhood: Friends or Foes?* (23-39), London: UCL Press.
- Büyüktaş, M. (2021, 17 Aralık). Pandemiyle Artan Çocuk Hakkı İhlali Sürüyor. <https://bianet.org/bianet/insan-haklari/254902-pandemiyle-artan-cocuk-hakki-ihlalleri-suruyor> (Erişim: 26.01.2022).
- Connell, R. (2020). COVID-19/Sociology, *Journal of Sociology*, (56) 4, 745-751.
- Corsaro, W. (1997). *The Sociology of Childhood*, USA: Pine Forge.
- Cuff, E. C., Sharrock, W. W., Francis, D. W. (2013). *Sosyolojide Perspektifler*, Ü. Tatlıcan (Çev.), İstanbul: Say.
- Delanty, G. (2021). Introduction: The Pandemic in Historical and Global Context, G. Delanty (Ed.), in *Pandemics, Politics and Society: Critical Perspectives on the COVID-19 Crisis* (1-21), Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH.
- Dingwall, R. (2022). Pandemics and Epidemic, L. Monaghan and J. Gabe (Ed.), in *Key Concepts in Medical Sociology* (3-9), Sage.
- Dynes, R. R. (1987). Introduction, Sociology of Disasters, R. R. Dynes et. al. (Ed.), in *Contribution of Sociology to Disaster Research* (13-30), Milano: Franco Angeli Libri.

- Gander, M., Harry W. G. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, A. Dönmez, N. Çelen, ve B. Onur (Çev.), Ankara: İmge.
- Ghosh, R., Dubey, M. J., Chatterjee, S. et al. (2020). Impact of COVID-19 on children: special focus on the psychosocial aspect, *Minerva Pediatrica*, 72(3), 226-235.
- Gittins, D. (2009). The Historical Construction of Childhood, M. J. Kehily (Ed.), in *An Introduction to Childhood Studies* (35-49), UK: Mc Graw Hill.
- Gringolo, M., Craig, L. (2020). Kamusal Sosyoloji: Pandemiyle Yüzleşmek, *Küresel Diyalog Dergisi*, 10 (3), 27-28.
- Gültekin, D. A. (2021, 10 Mayıs). Kovid-19 pandemisi çocukların gelişimini nasıl etkiliyor?. <https://evrensel.net/haber/432555/kovid-19-pandemisi-cocuklarin-gelisimini-nasil-etkiliyor-10> (Erişim: 24.01.2022).
- Heimann, T., Berthold, O., Clemens, V. et al. (2021). Child Abuse and Neglect and the Burden of the COVID-19 Pandemic on Families: A Series of Cases Consulted at the German Medical Child Protection Hotline, *Child Abuse Review*, (5), 485-492.
- Hill, M., Tisdall, K. (2020). *Children&Society*, NY: Routledge.
- Hughes, J. (2008). N. Elias ve R. Stones (Der.), *Sosyolojik Düşüncede İz Bırakanlar* içinde (174-188), Ankara: Bağlam.
- İnal, K. (2007). *Modernizm ve Çocuk, Geleneksel, Modern ve Postmodern Çocukluk İmgeleri*, Ankara: Sobil.
- James, A. (2004). Understanding Childhood from an Interdisciplinary Perspective, P. B. Pufall and R. P. Unsworth (Ed.), in *Rethinking Childhood* (5-37), NJ: Rutgers University Press.
- James, A., Adrian J. (2008). *Key Concepts in Childhood Studies*, London: Sage.
- James, A., Chris J., Prout, A. (1998). *Theorizing Childhood*, UK: Polity.
- James, A., Prout, A. (1997). Introduction, A. James and A. Prout (Ed.), in *Constructing and Reconstructing Childhood* (1-5), London: UK Falmer Press.
- Jenks, C. (2014). Giriş, C. Jenks (Der.), *Temel Sosyolojik Dikotomiler* içinde (XIII-XXII), Ankara: Atif.
- Kehily, M. J., Heather, M. (2009). Innocence and Experience: A Historical Approach to Childhood and Sexuality, Mary, J. K. (Ed.), in *An Introduction to Childhood Studies* (70-89), UK: Mc Graw Hill.
- Lambrese, J. V. (2020, 26 August). Helping Children Cope with the COVID-19 Pandemic, *Cleveland Clinic Journal of Medicine*.
- Leonard, M. (2015). *The Sociology of Children, Childhood and Generation*, Sage.
- Mann, D. (2021, 8 October). Study: Child Abuse Rose During COVID Pandemic. <https://us-news.com/news/health-news/articles/2021-10-08/study-confirms-rise-in-child-abuse-during-covid-pandemic> (Erişim: 25.01.2022).
- Mayall, B. (2018). *Çocukluk Sosyolojisi Tarihi*, T. F. Orman (Çev.), İstanbul: Beta.
- Nagl-Docekal, H. (2009). Feminist Felsefenin Geleceği, *Cogito Dergisi*, (58), 219-224.
- Oakley, A. (1994). Women and Children First and Last: Parallels and Differences between Children's and Women's Studies, B. Mayall (Ed.), in *Children's Childhoods Observed and Experienced* (13-31), The Falmer Press.

- Peek, L. (2008). Children and Disasters: Understanding Vulnerability, Developing Capacities and Promoting Resilience- An Introduction, *Children, Youth and Environments Journal*, 18 (1), 1-29.
- Peek, L., Abramson, D. M., Cox, S. R. et al. (2018). Children and Disasters, H. Rodriguez, W. Donner and J. E. Trainor (Ed.), in *Handbook of Disaster Research* (243-262), Springer.
- Pieri, E. (2021). *Pandemics-the basics*, New York: Routledge.
- Pleyers, G. (2020). Pandemi Sürecinde Küresel Sosyoloji, *Küresel Diyalog Dergisi*, 10(2), 47-48.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu*, K. İnal (Çev.), Ankara: İmge Kitabevi.
- Prout, A. (2000). Childhood Bodies: Construction, Agency and Hybridity, A. Prout and J. Campling (Ed.), in *The Body, Childhood and Society* (1-18), UK: Mc Millan Press.
- Prout, A. (2005). *Future of Childhood: Towards the Interdisciplinary Study of Children*, Routledge&Falmer.
- Prout, A., James, A. (1997). A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Provenance, Promise and Problems, A. James and A. Prout (Ed.), in *Constructing and Reconstructing Childhood* (7-33), London: UK Falmer Press.
- Qian, Y., Fuller, S. (2020). COVID-19 And The Gender Employment Gap Among Parents Of Young Children, *Canadian Public Policy*, 46(2), 89-101.
- Qvortrup, J. (1997). A Voice for Children in Statistical and Social Accounting: A Plea for Children's Right to be Heard, A. James and A. Prout (Ed), in *Constructing and Reconstructing Childhood* (85-103), London: UK Falmer Press.
- Raewyn, C. (2020). COVID-19/Sociology, *Journal of Sociology*, 56(4), 745-751.
- Robinson, K. H. (2005). Queering Gender: Heteronormativity in Early Childhood Education, *Australian Journal of Early Childhood*, 30(2), 19-28.
- Rosen, R., Twamley, K. (2018). The Woman-Child Question: A Dialogue in the Borderlands, R. Rosen, K. Twamley (Ed.), in *Feminism and the Politics of Childhood: Friends or Foes?* (1-20), London: UCL Press.
- Rundle, A. G., Park, Y., Herbstman, J. B. et al. (2020). Covid-19 Related School Closings and Risk of Weight Gain Among Children, *Obesity (Silver Spring)*, 28(6),1008-1009.
- Seale, C. (2014). Normal/Patolojik, C. Jenks (Ed.), *Temel Sosyolojik Dikotomiler* içinde (141-158), Ankara: Atif.
- Sennett, R. (2002). *Kamusal İnsanın Çöküşü*, S. Durak ve A.Yılmaz (Çev.), İstanbul: Ayrıntı.
- Turner, B. S. (2011). *Tıbbî Güç ve Toplumsal Bilgi*, Ü.Tatlıcan (Çev.), Bursa: Sentez.
- UNESCO. (2020, July). How Many Students Are at Risk of Not Returning to School, Advocacy Paper. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373992> (Erişim: 17.02.2022).
- UNICEF. (2020a, Nisan). Covid-19 Salgınının Çocuklar Üzerindeki Etkileri. <https://unicef.org/turkey/documents/covid-19-salgınının-çocuklar-üzerindeki-etkileri> (Erişim: 17.01.2022).
- UNICEF. (2020b, September). Impact of COVID-19 on multidimensional child poverty. <https://data.unicef.org/resources/impact-of-covid-on-multidimensional-child-poverty/> (Erişim: 05.01.2022).

- UNICEF. (2020c, May). Gender equality and COVID-19. <https://data.unicef.org/topic/gender/covid-19/> (Erişim: 15.01.2022).
- UNICEF. (2021a, December). Covid-19 and Children. <https://data.unicef.org/covid-19-and-children/> (Erişim: 05.01.2022).
- UNICEF. (2021b, March). Across Virtually Every Key Measure of Childhood, Progress Has Gone Backward, UNICEF Says as Pandemic Declaration Hits One-Year Mark. <https://unicef.org/press-releases/across-virtually-every-key-measure-childhood-progress-has-gone-backward-unicef-says> (Erişim: 17.01.2022).
- UNICEF. (2021c, December). Child Poverty and COVID-19. <https://data.unicef.org/topic/child-poverty/covid-19/> (Erişim: 05.01.2022).
- UNICEF. (2021d, March). How The COVID-19 Pandemic Has Scarred the World's Children. <https://unicef.org/coronavirus/COVID-19-pandemic-scarred-world-children>
- UNICEF. (2021e, March). 10 Million Additional Girls at Risk of Child Marriage Due To COVID-19. <https://unicef.org/press-releases/10-million-additional-girls-risk-child-marriage-due-covid-19> (Erişim: 17.01.2022).
- UNICEF. (2021f, March). COVID-19: A Threat to Progress Against Child Marriage. <https://data.unicef.org/resources/covid-19-a-threat-to-progress-against-child-marriage/> (Erişim: 17.01.2022).
- UNICEF. (2021g, September). Education Disrupted, The Second Year of the COVID-19 Pandemic And School Closures. <https://data.unicef.org/resources/education-disrupted/> (Erişim: 15.01.2022).
- UNICEF. (2021h, Eylül). Pandemi 75 Yıllık Tarihimizdeki En Büyük Kriz. <https://bianet.org/bianet/saglik/254570-unicef-pandemi-75-yillik-tarihimizdeki-en-buyuk-kriz> (Erişim: 26.01.2022).
- URL-1: "WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19". (2020, 11 March). <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>
- URL-2: "Dünya Geneline Covid-19'dan Ölenlerin Sayısı 5 Milyon 5 Bini Aştı". (2022, 8 Ocak). https://www.ntv.com.tr/dunya/dunya-geneline-covid-19dan-olenlerin-sayisi-5-milyon-500-bini-asti,Wmra_pypnE6zcd6e7Zh2HQ (Erişim: 30.01.2022).
- URL-3: "COVID-19 Çocukların Psikolojisini Nasıl Etkiledi?". (2021, 6 Aralık). <https://m.bianet.org/bianet/saglik/254394-covid-19-cocuklarin-psikolojisini-nasil-etkiledi> (Erişim: 25.05.2022).
- URL-4: "Farklı yaş gruplarından çocuklar pandemiden nasıl etkilendi?". (2020, 28 Aralık). <https://m.bianet.org/bianet/toplum/236693-farkli-yas-grubundan-cocuklar-pandemiden-nasil-etkilendi> (Erişim: 25.01.2022).
- URL-5: "Çocuklarda Uzun Kovid Hakkında Ebeveynlerin ve Öğretmenlerin Bilmesi Gerekenler". (2021, 19 Nisan). <http://evrensel.net/haber/430966/cocuklarda-uzun-kovid-hakkinda-ebeveynlerin-ve-ogretmenlerin-bilmesi-gerekenler> (Erişim: 21.01.2022).
- URL-6: "Sığınmacı çocuklar pandemide eğitim ve sağlığa erişemiyor". (2021, 9 Mayıs). <https://evrensel.net/haber/432556/siginmaci-cocuklar-pandemide-egitim-ve-sagliga-erisemiyor> (Erişim Tarihi: 24.01.2022).

- URL-7: “Roman çocukları pandemi sürecinde eğitimden koptu”. (2021, 20 Kasım). <https://m.bianet.org/bianet/egitim/253654-roman-cocuklari-pandemi-surecinde-egitimden-koptu> (Erişim: 25.01.2022).
- Üstündağ, A. (2021). Covid-19 Karantinasının Çocukların Günlük Yaşamı ve Alışkanlıkları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 14 – 22.
- Walby, S. (2021). Social Theory and COVID: Including Social Democracy, G. Delanty (Ed.), in *Pandemics, Politics and Society: Critical Perspectives on the COVID-19 Crisis* (191-208), Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH.
- Wallace, R. A., Wolf, A. (2020). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, L. Elburuz ve M. R. Ayas (Çev.), Ankara: Doğubatı.
- Watt, E. (2020, 7 Şubat). 20 Reasons Why, In 2020, There Are Still 260m Children Out Of School. <https://theirworld.org/news/20-reasons-why-260m-children-are-out-of-school-in-2020> (Erişim: 03.02.2022).
- Woodhead, M. (2009). Childhood Studies: Past, Present and Future, M. J. Kehily (Ed.), in *An Introduction to Childhood Studies* (17-31), UK: Mc Graw Hill.
- Wyness, M. G. (2012). *Childhood and Society*, London: Palgrave Macmillan.
- Yıldız, A., Vural, A. K. (2020). COVID-19 Pandemisi ve Derinleşen Eğitim Eşitsizlikleri, TTB COVID-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu. ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6Part64.pdf (Erişim: 03.02.2022).
- Zinn, J. O. (2021). Introduction: Towards A Sociology Of Pandemics, *Sage Journals*, 69(4).

LIVING IN THE MARGINS: DISABILITY AND THE PANDEMIC

Srilatha JUVVA*
Mahima NAYAR**
Ruchi SINHA***

ABSTRACT

Persons with disabilities often live in the margins, being excluded by the system as well by the impairments they experience. A pandemic such as COVID-19, further pushes them into invisibility, unless active attempts are made to consider them as entitled to the same care as others. This paper explores the manner in which pandemic pushes people with disabilities further into the margins, thus experiencing exclusion. The changes that the pandemic has brought in comes with a price that all people have to pay, However the social and economic costs that people with disabilities experience are uniquely different. The article focuses on economic and social marginalisation that ensues the pandemic and the state response and the struggles that PWD had to experience. Further this is compounded by social exclusion and 'othering' that not only complicates their life, but also worsens stigmatising practices. The paper discusses the interplay of the macro context, the market and life within the home that has altered during the pandemic.

Keywords: Disability, Pandemic, Peripheralization.

Citation: JUVVA, S., NAYAR, M., SINHA, R. (2022). "Living In The Margins: Disability and The Pandemic", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 43-55.

Atif: JUVVA, S., NAYAR, M., SINHA, R. (2022). "Sınırlarda Yaşamak: Engellilik ve Pandemi", *HABITUS Toplum Bilim Dergisi*, (3), 43-55.

Başvuru / Received: 17 Şubat 2022 / 17 February 2022

Kabul / Accepted: 13 Mart 2022 / 13 March 2022

Araştırma Makalesi / Research Article.

INTRODUCTION

The lives and livelihoods of people have been severely impacted by the spread of COVID-19 across the world. In a world that is highly globalized and interconnected, this has translated into a state of unparalleled economic recession (Ozili and Arun 2020). In the South Asian region, COVID-19 has posed unique challenges to their economies due to the region's large population and high rates of poverty, deplorable health infrastructures, poor socio-economic conditions, inadequate social protection systems, limited access to water and sanitation facilities and inadequate living space arrangements (Rasul 2020; Hossain et al. 2020). The impact of COVID-19 on the social and economic lives of people has been severe. For people, who are already vulnerable and marginalized the impact of COVID-19 has been like a double whammy.

* School of Social Work, Tata Institute of Social Sciences, Mumbai, India, E-mail: juvvas@tiss.edu ORCID Number: 0000-0001-8616-7589

** Independent researcher and former Assistant Professor, School of Social Work, TISS, Mumbai-India, E-mail: mahimanayar@gmail.com ORCID Number: 0000-0002-3088-3903

*** School of Social Work, Tata Institute of Social Sciences, Mumbai, India, E-mail: ruchi@tiss.edu ORCID Number: 0000-0002-8854-6301

One such group which has always existed on the ‘margins’ consists of people with disabilities whose social and economic lives have been disrupted because of the pandemic. Marginalisation describes both a process, and a condition, that prevents individuals or groups from full participation in social, economic and political life. People can be marginalised due to multiple factors; sexual orientation, gender, geography, ethnicity, religion, displacement, conflict or disability. Poverty is both a consequence and a cause of being marginalised. Thus, marginalisation takes many forms, occurs at different levels, may be situated within time and place and may become part of the lived experience of the individual if internalised. Further, it can only be fully understood when account is taken of the subjective and emotional aspects of human life and the interpretative framework of the individual (Mowat 2015). Disability marginalises in multiple ways. It may be the experience of marginalisation by the individual and recognised by the individual and others; marginalisation experienced by the individual but not recognised by others; individual is seen as marginalised, but it’s not recognised by the individual and finally marginalisation experienced by the individual and yet denied by the individual (Messiou 2012).

The ICF model of disability postulates an interaction between the person’s health condition, the environment and personal contexts of these individuals (CDC n.d). McDougall, Wright and Rosenbaum (2010) have proposed an ICF model of disability and functioning that focusses on the outcomes of the person’s quality of life and his/her potential for development that arise from the interconnected, ever-changing influences of health, functioning and contextual factors’. This has a direct relationship with the larger social and economic contexts at the macro level and the ways in which they impinge on the person living with impairments or disabilities (ibid). Thus, a systems view is adopted to understand disability and the contexts which either accentuate or mitigate it. In this paper, we use the concepts of exclusion, marginalization and peripheralization to understand how socio-spatial inequalities that exist in the urban context increased the socio-economic distress for the disabled. Peripheralization ‘captures how economic, political and social processes invisibilize certain groups. It also highlights spatial type or geography, in this context the urban slum, the fringe of the city (Kuhn 2014). The micro-lens is focused on individual experiences of the disabled living in one slum and temporally located in the covid first and second wave in India.

As compared to disabled persons living in the higher income countries, those living in the low- and middle-income countries (LMIC) are likely to face more challenging circumstances.

Living In the Margins: Disability and The Pandemic

People with disabilities in low- and middle-income countries (LMICs) are likely to experience the same financial and economic impacts as people without disabilities, but they are at risk of experiencing more severe and long-term impacts due to the exacerbation of pre-existing socio-economic exclusion during the pandemic (Meaney-Davis 2020). Within the margins, they are peripheralized and as peripheralization becomes a norm they eventually are excluded. Poverty and disability have many intersectionalities of gender, caste, religion etc., which lead to diverse pathways of exclusion, marginalization and peripheralization which needs to be understood to explicate the impact and to evolve inclusive processes.

People with disabilities in LMICs were already more likely to be living in poverty than people without disabilities, more likely to be unemployed, and if they were employed, they were more likely to be working in the informal sector, self-employed and in low-wage work (UNDESA 2019). Research prior to the pandemic showed that social protection coverage of people with disabilities in many LMICs was very limited and often insufficient to cover the extra costs of people with disabilities (UNDESA 2019; Kidd et al. 2019). Current evidence from April to June 2020 shows that many people with disabilities are now experiencing the same barriers to accessing social protection as prior to the pandemic, but these are exacerbated by restrictions on movement and the significant increase in demand for social assistance. The most commonly referenced barriers (marginalisation) to social protection include inaccessible communications (peripheralization) about social protection schemes, physically inaccessible or unsafe collection points, barriers to registration (eventual exclusion), and ineligibility for support in addition to disability benefits (Meaney-Davis 2020). COVID-19 restrictions are leading to many long-term negative social and economic impacts on people living with disabilities. The marginalization of people living with disabilities is compounded by the fact that many social protection programmes introduced during the pandemic have failed to take into account their needs. The Minority Rights Group International has reported that the COVID-19 cash transfer programme provided by the Ministry of Social Justice and Empowerment in India and relief packages provided by local government in Nepal have excluded peoples with disabilities from marginalised groups such as single, poor, Indigenous women and women with severe disabilities. The packages are inaccessible to many who are unable to get a certificate proving their disability (ibid). These examples show how the disabled are being excluded from the programmes and having been finding it difficult to

access mainstream anti-poverty programmes which will not reach them unless the discrimination they face is also addressed.

Mobility restrictions related to the concept of social distancing also have different repercussions for different social groups. For people from middle to higher income groups with the ability to ‘work from home,’ access to internet services and being able to use technology effectively, the confinement to homes was challenging but often did not lead to a crisis in their everyday lives. COVID burden contributed to increasing Disability Adjusted Life Years (DALYs) and the cost of productivity lost (CPL) to people in general (John et al. 2021) and can be safely assumed that it has worsened the situation for persons with disability. However, for people who were employed largely in the informal labour market the ability to maintain basic necessities of life also became difficult. It is in this context that the authors wished to understand the manner in which the lives of persons with disabilities were being marginalised and peripheralized during the pandemic using the qualitative paradigm.

Methodology

The data for this paper has been drawn from a larger exploration of the consequences of COVID on lives of persons with disability, across the two waves of COVID in one urban slum in India. The objectives of the study were to - (i) explore consequences of COVID on the social lives of persons with disabilities, with specific reference to adjustments and changed relationships with family and friends, and (ii) to understand the expenses and the losses with regard to their finances due to COVID-19 faced by persons with disabilities. We had to resort to telephonic interviews due to the severity of spread of COVID and lack of safety for a face-to-face interviewing, during the lockdown period. The data was collected telephonically from the participants with prior consent. One call of 20 minutes was spent on introducing the researchers and the research topic and an appointment was sought for a detailed interview. The detailed interview, using probes from an in-depth interview guide, occurred over one or two calls ranging from 45-60 minutes, each. Due to the lockdown situation, we were able to obtain information pertaining to social and economic costs of COVID from four participants. Though we contacted other potential participants for the same, we did not get their consent for participation related to social and economic costs. There were several challenges that we faced during data collection. Since the data was collected at a time when there were movement restrictions, the interviews had to be done telephonically. This is also created

Living In the Margins: Disability and The Pandemic

some limitations in conducting the study. All the participants of the study stayed in on or two room accommodation. The movement restrictions consequent to the lockdown resulted in all the family members being at home most of the time. A few people refused to participate in the study because of lack of privacy in sharing information and the above reasons. During the second wave, many people faced health issues arising out of long COVID, many of them lost close friends and family members. These factors impacted the number of people we could interview in detail.

Data was collected from four participants who consented to participate in the study. Kumar¹ (male, 45 years) and Santosh (male, 39 years) had locomotor impairments and both used prosthetic aids. Shaaz (male, 5 years) and Sameera (female, 11 years), had a vision impairment, and their parents were included in the sample. The coding was undertaken by the first two authors independently and then codes and themes were compared. Using thematic analysis of qualitative data, the following broad themes were arrived at by collapsing the codes that were identified. The themes were used to locate exclusion, marginalization and peripheralization experienced by the participants to understand the multidimensional experience of hardships during covid. The participants hailed from a nuclear or an extended family set up in a low-income neighbourhood. They or parents of the children typically engaged in daily wage work or ran a small business that barely sustained their families.

Strained Realities

Living in low-income communities came with associated space constraints. Being confined in small spaces, often two small-sized rooms through the lockdown with little opportunities and scope for physical isolation had a toll on the adjustments that family members had to make. To compound this, online classes for children crammed the space further as Kumar's family would have to complete all household chores before his son's school lessons began. In the case of Sameera's family, the father would work from home and thus would be able to keep a watch on his children including the eleven-year-old Sameera, while his wife and mother were engaged in household chores. Along with coping with the pandemic and the demands of the household, Shaaz's family had to use the public toilet, the user fee of which was hiked thrice; and this was a strain on the family finances. Further, his mother had to work with him, as he had difficulty

¹ Names of all participants have been changed.

adjusting to online classes initially, but gradually he was able to connect with his classmates and this routine had a calming effect on him.

In the case of Santosh, his wife and mother had to cope with the demands of pregnancy and birth of the child during the covid period. This meant increased expenditure for private health care as well as for travel by autorickshaws as public transport was curtailed. Kumar lived in a tenement that bordered a sewerage gutter and during the monsoon season of the year as the Covid, the gutter got clogged and dirty water flowed into their house. These are also some of the perils of living in low-income settlements which are often not well-planned. The pandemic has resulted in a reduced workforce in government offices leading to delays in addressing complaints. In the meantime, his children had to be sent to his sister's place till this issue was resolved. The everyday lives of people were thus disrupted directly or indirectly because of COVID. It required multiple visits to the municipality by Kumar to resolve something that is usually a part of usual monsoon maintenance. Thus, the peripheralization from regular government services and the resultant hardships compounded the impact of covid for them.

Participants experienced both the social and financial impact of covid and related lockdown almost simultaneously. There was an urgent need to stock up food and this was associated with having to spend whatever money they had on procuring the food. Though Santosh had money and savings he could dip into, having to wait in long queues with his polio-impaired leg posed a severe problem. While this seemed to be the entry point to the covid situation, the additional constraints of being unable to physically go to the location of material distribution and supply also posed a challenge to the participants. By and large participants 'had to' depend on friends and neighbours for assistance to fetch supplies that were offered. In many ways, their 'specific' needs were not factored in the process. He had to depend on neighbours for information about food distribution. Kumar had to request his young teenage son to, *"hold him up to reach the place.....my wife and my young son had to carry the material back. I felt awkward that I could not help them. The ration distribution was not inclusive - it was difficult for people with disabilities to reach the place for distribution...and I was uncomfortable as I had to ask others for favours"*. Typically, there would be at least one starting point in such pandemic situations that an individual would be able to navigate. However, for persons with disabilities from low-income communities, it really seemed like a predicament that suddenly descended on them. This gap and juggle between the ground reality and what would have been ideal was too much for Kumar to fathom without support. The

Living In the Margins: Disability and The Pandemic

deficient efforts of the state's response to covid, the subsequent failure to factor the needs of the disabled, explicates the marginal lens of the state with respect to the disabled. For persons with disabilities, this seems to be one of the first points of difficulty to navigate, simply because of inaccessible environments. The pandemic also led to a setback on all the efforts that they had made to be independent and self-reliant. This was especially true for the younger people in the sample. The learnt skills related to self-reliance which they picked up in educational settings reduced as schools have remained online for most of the two years. While seemingly everyone has been affected by this crisis, those with impairments had their home situations and their relationships impacted more. On the one hand, persons living with disabilities shared many of the same worries as the rest of society. On the other hand, areas that affected them more (e.g., food and medicine) relate to the need for assistance and threats to resource access that has been brought to the fore in the current crisis (Dobransky and Hargittai 2020: 49). The next few sections discuss these factors more in detail.

Financial Costs of the Pandemic

Living with a disability during the pandemic was not only posing restrictions in everyday movement and constraints in interacting with others, but it also came with an economic cost as it meant, that persons with disabilities had to cope with increased costs in matters related to travel, and associated burden that they and their families faced. Broadly the occupation and family finances that were fluctuating due to the consequences of Covid affected pre-covid routines. This compounded the economic costs due to covid as has been extensively documented (John et al. 2021; Rasul 2020; Rasul et al. 2021).

Occupational losses and decrease in family finances resulted due to work of the breadwinners and persons of disabilities being affected. Shaaz's father lost his job and this affected his ability to support the family for everyday needs. As mentioned earlier, Kumar and Santosh were daily wage workers, whose work was disrupted due to the pandemic. Santosh used to design and stitch school bags. With the demand for school bags declining due to the lockdown, bags were not sold and he had to deal not only with the existing stock, but could not make new ones as there was no sale. He had hired a shop and they were doing well till Covid and its consequent lockdown set in. He had to give up his shop and work from home.

According to Meaney-Davis (2020), there is a lot of evidence to show that COVID-19 has led to loss of jobs and income for people with disabilities in low- and middle-income countries. This is especially true for people working in the informal sector. Our findings add to these observations as can be seen in the case of Kumar as well. Kumar would embroider saris and after covid, the demand for work came down and this affected his family's income. To offset this, his wife and mother would make ready-to-eat breakfast at home and sell it. While selling this was easy during pre-covid times, during the pandemic they counted a lot on regular customers to sustain their business. His family was partly sustained by the sale of ready-to-eat breakfast to regular customers who ensure the steady supply of money to contribute to the family's finances. However, after the advent of the pandemic, this was vastly affected due to the loss of customers and the inability to sell the breakfast. He reported, "*After the pandemic, customers stopped coming...and we suffered economic loss*". Therefore, dependence on others much to the dislike and regret of persons with disabilities was enforced due to the pandemic. This is also indicative of a lack of accessible and inclusive response strategies during a disaster or epidemic. The economic dependence on siblings of the married couple compounded the sense of dependence as this seemed to be heightened due to the impairment.

It was only during the second wave of the pandemic that the business picked up, alongside he was able to pursue his work, "*I would work on the sewing machine and carried my own food and water as a precaution. Out of the initial seven only four of them were working now...many people lost their jobs*". He was aware that if not for this work, he would have to engage in manual work with the municipality on a daily wage basis, and "*this is very difficult for me*". Not only were jobs difficult to find, but they did not suit the needs of persons with disabilities, thus pushing them further to the margins.

The pandemic brought with it mounting family expenses, with little or nil income and increasing costs of living, both because of the pandemic as well as costs due to online classes and rising bills. The increasing costs also pertained to health issues that family members faced. For example, Santosh had to pay more for private health check-ups for his pregnant wife and feared that she would get infected if she went to the public hospital. The expenses were related to hospital visits, investigations as well transport to the health facility. This was corroborated by the experiences of Sameera and her brother, who had to make multiple visits to the hospitals for her frequent bouts of illness related to her disability and this meant depleting the family's savings.

Living In the Margins: Disability and The Pandemic

Santosh's wife delivered a child during the pandemic and while it meant frequent hospital visits, it also indicated more expenditure as the family expanded. As stated above, the state's services during covid, fell short of supporting most people in these difficult times, but these were woefully deficient for the disabled. This double impact brings the marginal position of the disabled which peripheralizes them on a daily basis.

Before Covid, the family had learnt to maintain their finances in a fine balance, as there was parity between income and expenditure, while saving for a rainy day. However, the savings were dipped into during the initial phase of the pandemic. Santosh and Sameera's family managed to save money which they subsequently spent. The pandemic threw their life out of balance and Santosh had to curtail his expenditure especially with the ill health of his wife and the birth of the child after covid; *"there is always unexpected expenditure with a newborn in the house"*. This predicament is compounded by the fact that the state support in terms of relief materials is not only inadequate but also inaccessible for a person with a disability.

Adjusting To Changed Relationships

Changes in financial situation of the family reveal only one part of the narrative. The other consists of alterations in relationships. Terminologies which have become a part of our everyday usage like lockdowns, social distancing, masking, sanitizing hide behind them altered social/interpersonal relationships. Expressions of affection and concern within the family have been altered. For example, Santosh expressed his discontent about not being expressive with his son due to social distancing regulations due to covid. He said, *"I would be distressed due to safety norms that we had to follow because of the pandemic...I could not hug my four-year-old son, who would come running to me when I returned home...I had to wait till I had a bath"*. The young son would feel very sad when his father avoided hugging him or picking him up. Santosh was also forced to *"avoid picking up my new-born baby, even though I desperately wanted to, as I was scared of passing on any infection to the baby"*. Family members had to be constantly mindful about physical distancing to avoid getting infected. This was particularly in the case of the participants or the families who had to step out of the house on work. Children were discouraged from stepping out of the house and they were dissuaded from meeting their friends. This led to children getting increased time with the television as a way of getting them distracted and prolonged exposure to the television had its own consequences.

Besides difficulties in expressing emotions with children, the pandemic affected family members from being in regular touch. For example, Shaaz's 36-year-old mother lived with her in one city, while her husband lived in another city. Due to the sudden lockdown, he lost his job and he could neither send them money nor be with his family. Therefore, the family had to manage on their own. This necessitated the family to seek support from siblings to cope with the demands of the situation. Rukhsana, Shaaz's mother said, "*I had requested my brothers to help me with the household expenses and they supported me to tide over the most difficult phase*". The family continued to battle with loss of income all through the pandemic period.

Families altered their routines to suit the needs of their young members. This largely pertained to the studies of children. While Kumar's family completed their household chores, including the ones that fetched them an income well before the son's online classes began, Rukhsana prioritized Shaaz's classes over her daily work. She ensured that a routine was established for Shaaz to adjust to. This way, she not only enabled his adjustment to online classes, but also helped him cope with not having friends around him in the neighbourhood by actively engaging him in play. Due to work from home, Santosh shifted his computer and printer from the designer workshop in the neighbourhood to his house, so that he can supervise the studies of his children. This worked out well for him, as this meant that he did not have to go out of his home and be at risk of contracting the infection. At the same time, he could also work on his computer to innovate school bag designs.

Friends and neighbours who the participants would meet on a daily or regular basis were curtailed to only need based interactions during covid. During the first wave of covid, face to face interactions were almost absent with friends and neighbours. However, during the second wave, this had improved; even though it had not reached the pre-covid levels. Nevertheless, the participants reported that they and their friends have been in telephonic contact all through the covid period. They were thankful for their friends and for slashed phone rates. Kumar said, "*I am not used to talking a lot on the phone, but I would connect with my friends at least once a day, for a short call. Thank God that mobile data packages had come down in price and made it affordable to connect during such times*". Sometimes they would interact with friends to seek favours related to the relief material distribution and they were forced to do so. They did not want to be seen as need based interactions only.

Living In the Margins: Disability and The Pandemic

Families have had to adapt to the changing times, altering routines within its household to accommodate the larger changes in the macro contexts outside. Disabilities and impairments only compounded the restrictions that the person and the family had to face. Due to norms of social distancing during the pandemic, movement was restricted, despite the patriarchal structure and functioning of the family. They needed assistance in procuring relief material. They were not informed in advance about such distribution thus lack of information puts them at a disadvantage in terms of being left out of such crucial matters.

Living In the Pandemic Times

Participants reported that the pandemic had taught them a few lessons. They learnt to grow with the pandemic and almost accept it as a way of life, while negotiating the processes associated with coping with it. For example, Kumar shared that he was learning to live with constant anxiety as we “*cannot fear as we have to face life as it is*”. The reality of a new way of living seems to be more of the current norm than the fact that we will resume pre-covid ways of functioning. Santosh was most stricken by the severe financial crunch and for him the takeaway lesson from the pandemic was that, “*I need to save adequately to tide over any disaster, as this seems to be the reality*”. Parents of children with disability were preoccupied with resuming routines for the children, so that they stay connected in their lives. This is also in keeping with the realities of children with disability for whom a consistent and safe environment is essential for gaining basic life skills. Disruptions in everyday life create further difficulties for children with disabilities who are often relegated to the ‘margins’.

CONCLUSION

The aim of this paper was to bring out the manner in which people living with disabilities have been further pushed into the margins because of the pandemic. They were already existing on the periphery and therefore with the advent of COVID-19 their vulnerability increased. Each participant in the study elucidates the experience of exclusion, marginalization and peripheralization at different levels of their daily life. Though the three concepts have a number of overlaps, all play a pivotal role in understanding the experience of inequalities and disadvantages from a people-based, impairment-centric and place-based lens. Thus, we can see disability experienced as a person, in relation to activities, to space and finally the multiple negotiations made in the space. This micro and macro lens captures the exclusion of the disabled

from the dominant narratives of covid, marginalisation from spaces such as vaccination and peripheralized from options devised to deal with covid. Thus, all three together help elucidate “the effects of the state inscribed into urban space” (Wacquant 2008: 284), squarely focussing on structural processes that continue to impact the disabled persons.

In spite of the structural difficulties, narratives of the disabled persons show that they were able to sustain and survive in the periphery through their social capital. Fisher and Tronto (1990, c.f Dowling 2021) defined caring as “everything that we do to maintain, continue and repair our ‘world’ so that we can live in it as well as possible. It is through these caring processes wherein they cared for others and others cared for them (Social Capital) that surviving through the pandemic was possible. Friends, neighbours and family members helped them during the pandemic times in spite of being in challenging situations themselves. It is their kinship, friendship and community networks embedded within their everyday lives (Dowling 2021) that enabled them to maintain their lives and livelihoods.

However, this meant a very poor quality of life as scarce resources were shared. This makes it important for the State to step in and ensure that the rights of disabled persons are protected. Living during pandemic times is making it clear that unless governments ensure that there are adequate social protection policies which ensure an equitable environment; future disasters would push the people living in the margins into oblivion.

REFERENCES

- Dobransky, K., Hargittai, E. (2020). People with disabilities during COVID-19, *Contexts*, 19(4), 46-49.
- Dowling, E. (2021). Caring in Times of a Global Pandemic, Introduction, *Historical Social Research*, 46 (4), 7-30.
- Hossain, M. S., Ferdous, S. and Siddiquee, M. (2020). Mass Panic During COVID-19 Outbreak—A Perspective from Bangladesh as A High-Risk Country, *Journal of Biomedical Analytics*, 3(2), 1–3.
- ICF: An Overview. PTC Working Paper.
https://www.cdc.gov/nchs/data/icd/icfoverview_finalforwho10sept.pdf (Access: 12.02.22).
- John, D., Narassima, M. S., Menon, J. et al. (2021). Estimation of the economic burden of COVID-19 using disability-adjusted life years (DALYs) and productivity losses in Kerala, India: a model-based analysis, *BMJ Open*, 11, e049619.

Living In the Margins: Disability and The Pandemic

- Kidd, S., Wapling, L., Schjoedt, R. et al. (2019). Leaving No-One Behind: Building Inclusive Social Protection Systems for Persons with Disabilities, Development Pathways, United Kingdom.
- Kühn, M. (2014). Peripheralization: Theoretical Concepts Explaining Socio-Spatial Inequalities, *European Planning Studies*, 23(2), 367-378.
- McDougall, J., Wright, V. and Rosenbaum, P. (2010). The ICF Model of Functioning and Disability: Incorporating Quality of Life and Human Development, *Developmental Neurorehabilitation*, 13(3), 204-211.
- Meaney-Davis, J. (2020) The Financial and Economic Impacts of the COVID-19 Pandemic on People with Disabilities in Low- And Middle-Income Countries, Disability Inclusion Helpdesk Research Report No. 42. London, UK: Disability Inclusion Helpdesk.
- Messiou, K. (2012). Collaborating With Children in Exploring Marginalisation: An Approach to Inclusive Education, *International Journal of Inclusive Education*, 16(12), 1311-1322.
- Mowat, J. G. (2015). Towards A New Conceptualisation of Marginalisation, *European Educational Research Journal*, 14(5), 454-476.
- Ozili, P. K., Arun, T. (2020). Spillover Of COVID-19: Impact on The Global Economy. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id3562570 (Access 05.02.22).
- Rasul, G. (2020). A Framework for Improving Policy Priorities in Managing COVID-19 Challenges in Developing Countries, *Frontiers in Public Health*, 8, 1-9.
- Rasul, G., Nepal, A. K., Hussain, A. et. al. (2021). Socio-Economic Implications of COVID-19 Pandemic in South Asia: Emerging Risks and Growing Challenges, *Frontiers in Sociology*.
- UNDESA. (2019). Disability And Development Report: Realising the Sustainable Development Goals By, For and With Persons with Disabilities. <https://social.un.org/publications/UN-Flagship-Report-Disability-Final.pdf> (Access: 05.02.22).
- Wacquant, L. (2008). *Urban Outcasts. A comparative Sociology of Advanced Marginality*, Cambridge: Polity Press.

MENTAL HEALTH'S STRENGTHENING IN THE PERIOD OF COVID-19

Sanida ŠEHMEHMEDOVIĆ*

ABSTRACT

Strengthening mental health during any type of pandemic is crucial social and medical service, for the pandemic and post-pandemic thoughts, emotions and actions, with resocialization through the establishment of a healthy lifestyle. The emergence of the new coronavirus SARS-CoV-2 (Covid-19) is a novelty and much is unknown about this infectious disease, which increases the personal experience of danger and fear of uncertainty. This is a normal reaction to a normal extent, but excessively form needs particular mental health support. Fear can be a reaction to an actual threat or a perceived threat- a threat that we assume or expect and perceive based on our personal assessment or experience of risk. Panic, on the other hand, is an intense or strong experience of fear. Thus, fear, severe anxiety or panic, and our behavior in this regard is often not a reflection of actual risk based on epidemiological data, but a reflection of our personal experience of risk or danger. Some perceive increased personal risk and some reduced, which then affects their behavior. Fear, during the epidemic, helps us to some extent to focus on possible sources of threat and care for our health. This coronavirus condition certainly has the characteristics of a crisis, most notably an "exhaustion crisis" because it lasts a long time and has a cumulative effect on us and causes crisis relations. In this crisis, some will also need psychological help. In this specific crisis related to the coronavirus pandemic, it is important to provide psychological first aid, in accordance with the current situation and the recommendations of health experts and the crisis headquarters.

Keywords: Covid-19 Epidemic, Crisis, Mental Health, Fear, Panic Attack, Psychological Help.

Citation: ŠEHMEHMEDOVIĆ, S. (2022). "Mental Health's Strengthening In The Period Of Covid-19", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 57-70.

Atf: ŠEHMEHMEDOVIĆ, S. (2022). "Covid-19 Döneminde Ruh Sağlığının Güçlenmesi", *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (3), 57-70.

Başvuru / Received: 09 Şubat 2022 / 09 February 2022

Kabul / Accepted: 15 Mart 2022 / 15 March 2022

Derleme Makale / Review Article.

INTRODUCTION

The topic of mental health is crucial for human behavioral reactions, based solely on psychosomatic integration, including the emotional, cognitive, and conative aspects of human personality. Covid-19 virus, in the form of epidemiological expression, represents a new experience for humanity in the 21st century. The uncertainty brought by the crisis, then the fears, anxiety, worries, sadness, panic, certainly affects the emotional instability of the person.

Negative alterations, depressive and impulsive tendencies, as symptoms of PTSD that can be acquired in uncertain situations such as covid-19, can cause extremely severe forms of behavioral deviations in society. Psychotherapeutic treatment, a person who is long-term exposed to external negative effects on health, is essential for the prevention of emotional disorders in the

* Assist. Prof. Sanida Šehmedović, IUS - International University Sarajevo, BiH. E-mail: ssehmedovic@ius.edu.ba ORCID Number: 0000-0002-0626-7035

near future. Goal setting strategies, primary and secondary prevention are needed for implementation, through psychological advice.

Verbally and situationally accessible memorization is one way of dealing with traumatic incidents. The system of reflection, subordination and acceptance of emotions is an effective process of strengthening the emotional state of a person. Cognitive- behavioral therapy as well as Acceptance and commitment therapy have been shown to be of great importance for symptoms caused by stressors. Coronavirus or COVID-19 is now the most important public health issue across Europe. EFPA (European Federation of Psychologist' Association), as European umbrella organization for psychologists, shared some guidelines and possible actions psychologists (EFPA Recommendations for teaching Ethics for Psychologists 1999).

Providing first- class psychological support- As psychologists, their priority is to use psychological knowledge in order to be correct in communication about the virus, help avoid unnecessary anxiety and support people who have the virus affected. So here are some helpful tips:

1. Respond according to the local situation: how the situation differs from country to country, adapt to the specific situation in your country. Encouraging psychologist to join contact their local health authorities and promote their official assessment and guidelines.

2. Provide accurate facts: help people come up with true facts. Governments provide objective information about the virus in your country through the websites you visit and you can refer. The European Center for Disease Prevention (ECDP) and Control has a special website about the coronavirus that he updates regularly.

3. Communicate with children: talk about coronavirus news in an age- appropriate way. Parents can also help alleviate trouble by focusing children on routines behaviors. Remember that children will observe and manage their parents' behaviors and feelings, also their own feelings over time.

4. Stay connected in safety: Maintaining social media can foster a sense of normal functioning and provide valuable places to share feelings and relieve stress. Encourage people to share useful information with friends and family on official websites pages. And in the case of quarantine, people can still maintain contacts remotely.

Mental Health's Strengthening in The Period of Covid-19

5. Coping with quarantine, Prof. Atle Dyregrov, former member of the EFPA Standing Committee on Crisis, Trauma and Disaster, he wrote a text that provides very useful information about supporting people who have to deal with the quarantine situation. The Lancet published an interesting review of psychological impact quarantine and how to reduce it.

6. Support people to seek additional help: Individuals who feel constant nervousness, long-term sadness or other long-term reactions that adversely affect their work or interpersonal relationships, you should consult a trained and experienced mental health professional health workers.

7. Promoting safety: people can improve safety by following personal protection guidelines, environmental countermeasures, social distancing countermeasures related to travel as explained in ECDP.

Online consultations, especially via video chat, offer a viable online alternative for the provision of psychological care and therapy. Most psychologists still prefer face-to-face contact with their clients or patients seeking help or support. However, in order to protect not only psychologist health, but also the health of those who seek psychological help and society as a whole, the psychologist should explore alternatives as much as possible. Research shows that the effectiveness of such teleconsultations is somewhat less optimal, but they often manage to achieve similar effects as conventional care.

Psychological Tactics

References for the psychologists (EFPA Recommendations for teaching Ethics for Psychologists 1999):

1. Discuss this possibility with the client (preferably over the phone), explaining the reason and highlighting the reason why you rely on an online consultation. Ideally, you only do this with clients or patients you have already met face to face, so you know how to optimally intervene in the real world, in case of any emergencies, such as risks of self-harm or suicide.

2. Make sure both, you and the client, are in a private and safe space to avoid interference.

3. Provide sufficient time for technical troubleshooting and support.

4. Rely on professional video consulting tools. Do not rely on programs like Facebook Messenger, WhatsApp, Skype or Telegram. In case of any doubts, contact your member association or national body for appropriate tools.

5. Do not use a public computer, log out after the session and update your operating system and/ or applications.

6. In the event that you notice a security breach on your computer, notify your patients, notify the police, and seek help from an IT security professional. For further information or contact with the working groups, it will be created a group on the workplace 'COVID-19- questions and answers', where you can ask your question.

How to Deal with Fear or "Manage" Our Experience of Danger and Risk?

Research (Preti, E., 2020) during some other epidemics has shown that the level of adoption of precautionary measures (preventive measures) has been associated with increased levels of anxiety and fear of infection. Excessive fear and panic, on the other hand, can do more harm than good. In order to "manage" our experience of risk, and thus our experience of fear, here are some recommendations:

Firstly, it is important to find and monitor only verified and credible sources of information. Continuity and consistency of information are also important, but not excessively and constantly. Secondly, important way we can manage our personal experience of danger is by using a strategy of asking simple questions, e.g., *is there a reason why I may be personally at increased risk of infection? Have I been in contact with possible cases of infection?* By thinking like this, we reduce the possibility of experiencing risk and increased threats on an unconscious and instinctive level, that is, we think more rationally about the possible danger.

The third recommendation is about measures and ways to reduce the risk of personal infection in the given circumstances or the infection of your family members and other close people asking the questions: *What are the behaviors that can successfully contribute to reducing the risk and spreading the infection? What are the behaviors that can protect myself and other people? Does it benefit me? Is it true? How does it help? Do I esteem myself and others enough?*

Mental Health's Strengthening in The Period of Covid-19

At this point, it is again important to make decisions based on credible information from experts, i.e. to follow the advice and recommendations of experts and to adhere to preventive measures as much as possible.

With the stated ways and behaviors, we act responsibly towards our own health, but also the health of other people. This is a time to raise awareness of the importance of caring for and investing in our own health and an opportunity to embrace lifestyles through changes in our health behavior, that contribute to better health in general, including better protection against both communicable and chronic non-communicable diseases (e.g. cardiovascular diseases, malignant neoplasms, chronic respiratory diseases, mental disorders, etc.). That would be the fourth important recommendation and encouragement when talking about what we can do. It includes both mental and physical health care.

Some research in countries that have experienced outbreaks of infectious diseases such as influenza, SARS, etc. has shown that *a large part of the population felt helpless, terrified and worried*. Regular and repetitive information with clear and simple messages and an empathetic approach to normal stress reactions help to normalize emotional reactions and encourage *hope and resilience*. Furthermore, let's not forget, not everyone reacts equally to situations of potential health threat, some respond with greater stress, anxiety and worry.

Regardless of the severity and severity of the threat, some individuals will be more and some less upset. Therefore, it is important in these moments to provide support to those who are under greater fear and concern, which is the fifth important recommendation. It is important to encourage optimism, but not to deny real risks.

It is important to accept that we do not all react equally and that everyone's "fear is real" and they need help, calm them down, do not judge or underestimate them or react negatively. It is also important to encourage realistic hazard assessments as well as the individual's ability to protect himself and his family by repeating accurate information, realistic risk and hazard assessments, and protective measures based on expert evidence.

Finally, the sixth recommendation, it is important to interconnect and provide support and assistance but respecting all the recommendations of health and other relevant institutions, especially about social distance. Modern technology can help us in this, i.e. social networks, e-mail, mobile phones, etc., which enable us to communicate with our loved ones, taking into account

the recommendations of experts on reduced direct contacts and social distance. In case of the need for additional psychological support and help, organized telephones for psychological help are offered.

Psychological First Aid in A Coronavirus Pandemic Situation

In this specific crisis related to the coronavirus pandemic, it is important to provide psychological first aid in accordance with the current situation and the recommendations of health experts and the crisis headquarters. So, it will be psychological first aid at a distance: by phone or the Internet (conversation, e- mail, video calls, various real- time contact applications, Skype, video conferencing, etc.). For those who provide help, as well as for those who receive it, it can be more challenging and demanding than live psychological first aid, because it is harder to make contact and because part of nonverbal communication is missing. There is only voice, voice communication over the phone, only written verbal communication via e- mail based on concise expression, there are fewer restrictions with video calls because we hear and see the person and us, but it is still reduced and limited and various technical difficulties, breaking the link, freezing the image, etc. are also common. Experience shows that it is more difficult to provide support and empathy at a distance, it is more challenging and requires specific skills that can be developed through education.

The previous professional experience of the authors of different articles, with telephone and online psychological counseling in peacetime, shows that this form of counseling provides quick and effective help, facilitates motivation for live help, often represents a bridge to care institutions. It seems that at a distance there is less resistance from clients, and that later live counseling is much easier because there are much fewer problems with establishing contact and relationships, and in the work we continue and deepen what we started.

Therefore, e- counseling is very good to get started. Experience also shows that online and telephone counseling requires professional counseling competencies, systematic education on counseling techniques and interventions. “Active listening” techniques are especially important, because they are much more important than live counseling, especially in establishing contact and trust with the client. Such counseling must be clear, but not too directive, with an optimal ratio of cognitive and emotional messages.

Users of e- counseling often point out that it is easier to decide on this form than on live counseling, that it is much easier for them after describing their problem in an email, because they feel relieved that they could confide their problem to someone. Fewer users point out that it is important for them to be able to remain anonymous and that anonymity is especially important to them in the initial, first contact, in exposing their problems, so that they feel less anxious and exposed.

Recommendation: Keep calm and take care of our mental health. We will not deceive to each other, these are not easy times. But no matter what the objective situation is, what really matters is how we experience it and how we react to it. These days we can expect that most people will be under more or less stress, and it is very important how we deal with it. This is especially important for the parents, because the reactions of the children will largely depend on their reaction.

How To Raise Optimism?

Optimism is defined as a general positive expectation of the future (Carver, Scheier and Segerstrom 2010). Greater optimism is associated with mental and physical health in covid- 19 environments, and we have already mentioned that it is associated with lower depression and stronger immune responses. Optimism- enhancing interventions use a variety of approaches, mostly based on developing future goals and often on visualization techniques, ie imagining, the best possible self- version (BPS; eg Meevissen Peters, and Alberts 2011).

These interventions usually include the following instructions:

“Imagine yourself in the future, after everything that was supposed to happen ended the best it can. You tried and managed to achieve your goal/ goals...”. Participants thus imagine their future characteristics, relationships, successes. Then you need to state your ideas using sentences like "In the future I will be/ work...", and then put those sentences into a connected story and write them down (BPS 2011).

For example, *“In the future, when this epidemic is over, I will find time to see my friends. When everything is back to normal, I will go for an afternoon walk with my child / wife once a week. I will invite friends over for lunch, every other Sunday. When everything is over, I will be organized and I will solve business obligations faster, so I will be more efficient and I will not have to complete tasks at home. When all is said and done, I will be a happy person, because I will know that we went through an ugly period responsibly and took good care of each other.”*

“Finally, we present the results of a meta- analysis of 29 optimistic psychological interventions, involving a total of 3319 techniques for raising optimism are effective (raise optimism by 30- 40%), and the “Best Future Self” technique described above is particularly effective” (Malouff and Schutte 2016).

What to remember? We cannot influence how old we are, nor whether we are a man or a woman. We can't even tell if a virus will appear in the world. But we can deal with the situation. Mental condition can affect health and health outcome, in women and men, young and old. Optimistic people are less likely to develop depressive symptoms and have a better immune system. Optimism can be learned and practiced.

Due to the current situation of the epidemic and its consequences on our health, existential security, way of doing business, relationships with family members and other people and many other areas of life, changes in physical, mental and behavioral levels are expected.

Feelings of anxiety, tension, insecurity, depression, anger are more common on:

1. The psychological level- include various forms of relaxation techniques such as breathing exercises, muscle relaxation, autogenic training;
2. Meditation techniques- such as transcendental religious meditation techniques;
3. Cognitive techniques- aimed at gaining control over one's reactions to stress, by changing opinions, expectations, attitudes and beliefs;

The Family Impact

The family is one of the important foundations for building resilience in a child. Patterns of parental behavior, social and emotional interaction are some of the factors that are considered important in the development of resilience in children (Brajša - Žganec 2007). The concept of family resilience is defined as a functional system, that allows for positive adjustment of all members and strengthening of family cohesion, despite strong stressful events (Walsh 2016).

Family resilience is strengthened by maintaining close relationships with all family members, a shared approach to problem solving and mutual support, especially in situations where one family member has experienced or is experiencing some stress (Olson, 2000). Various stressful events or situations, such as the earthquake in the midst of the COVID-19 pandemic, can increase vulnerability and risk for potential problems. Walsh (2016), however, states that resilient families

Mental Health's Strengthening in The Period of Covid-19

can overcome the complexity of cumulative stressful situations and defines that family resilience includes three main areas: *belief systems, organizational processes, and communication.*

Key processes in achieving family resilience (adapted from Walsh, 2016), as family resilience, based on next issues: “Trust systems; Organizational processes; Communication/ problem- solving processes; Find meaning in disaster; Flexibility; Clarity; Positive thoughts about the future; Connectivity; Open sharing of emotions; Transcendence (overcoming and spirituality); Mobilizing of social and economic resources; Cooperative problem solving”. The mentioned processes are of great importance for the family influence on all family members, individually. Social primary need, such as belonging to a group, a sense of protection, trust, and cultural values, is incorporated through the importance of family relationships. Mutual interaction, communication skills, developing trust, strengthening self- concept, organization of time are crucial for children and parents, in a family environment.

Here's what the parents can do (Zandifar A, Badrfam R, 2020):

1. *Organize a solid day structure*- when it's time to get up, when it's time for school, when it's time for free play, when it's lunch, when it's time to go out (according to the National Civil Protection Headquarters and your opportunities). Predictability and routine in children behaviour create a sense of security. Explain to the children in an appropriate way what is happening.

2. Don't panic- In case, any of children get symptoms that worry, like fever, sneezing, coughing, don't need to be panic. It's necessary to follow the instructions on what to do, in contact with the doctor. It's advisable to trust the experts. The parents, many times, have gone through some kind of childhood illnesses with their children.

3. *Adjust expectations according to the situation.* The parents don't need to expect themselves in crisis days to be able to work from home and cook three meals a day, entertain children perfectly, keep the house perfectly clean, exercise at home and read books. If they have to work from home, they should make time and place for it and tell the children clearly and loudly what is expected of the parents now and what is expected of them, according to the course of their age.

4. *Fear, panic and anxiety will occur crisis days.* Anxiety can take the form of chest pain, headaches, abdominal pain. Listen to the doctor's recommendations. If the parents have difficulty, they should contact the relevant mental health services and experts, for help.

5. *If the parents feel a certain level of anxiety, there are simple techniques to help themselves.* Practice to get rid of negative energy, rub the bathroom and all the fugue, reunite with the family and start recounting some very dear moments, while browsing albums and looking at pictures, occupy the brain with distraction, instead of indulging in catastrophic thoughts- count back 7 out of 348 e.g.

6. *Reduce time on social media.* Comparing themselves to others, feeling that others are doing much better, doing more or better, having more activities for children, can only jeopardize the parent's mental health.

7. *Provide children with enough running outside* (yard, close to meadows, woods, no contact with others) until other recommendations come. If the parents are banned from leaving the house or are not allowed to go outside in certain moment- it's nice to organize an exercise at home- let the children make a certain number of circles around the table, play the god of wind and run as if the wind carries them in a certain lane. It's approachable to limit time in front of screens for children, especially in the evening, so the parents can sleep and sleep in peace.

8. *Some people will find it particularly difficult, such as people with a traumatic experience.* This situation can be reminiscent of wartime and imprisonment in shelters. The parents should try to breathe deeply, do what it's recommended to reduce anxiety and contact mental health experts.

Cognitive, Emotional and Behavioral Coping Strategies

Cognitive- behavioral therapy believes that thoughts, emotions and behavior are reciprocally related, and working on one of these three aspects has a direct impact on the other two aspects. • *Cognitive errors* (catastrophizing, exaggerating the negative, black- and- white thinking, etc.). We look for evidence for and against these thoughts and *create positive thoughts*. It has been scientifically proven that optimists have a better immune system and live longer, so let's work hard, now in these difficult times, to create optimistic positive thoughts.

• When our thoughts keep coming back and we can't control them, they become *obsessive thoughts*, then is the best remedy for distraction. Force our brain to focus on something else for at least 15 minutes. Any activity, we have listed in the conduct, may distract you. For some, it will be computer work, for others games, for others singing, talking to someone... It is great to solve crossword puzzles or play sudoku and it also helps to count from 1000 to three (997, 994, 991, 988 etc.) or count to 1000- 5 and less 4... (995, 991, 988, 986, 985...).

Mental Health's Strengthening in The Period of Covid-19

• And there is another interesting technique, in which we deliberately *allow ourselves to come up with the worst possible scenarios* and create the worst possible negative thoughts, but limit it to half hours every day at the same time. After half an hour, ask yourself, and *if all this worst happens, what would I do? The answer is always: I would manage, I would do this and that.*

• *The technique of imagining is also important for creating positive thoughts.* Put on some relaxing music and travel in your mind to where you have already been or are imagining new journeys. New cities, landscapes... Black is never so black and hopeless. After, if you have a feeling that you cannot cope with your fears, anxious and depressed thoughts, you can seek the help of experts.

Emotions-

- *Do deep, abdominal breathing techniques;*
- *Relaxation techniques:* autogenic training, meditation, yoga, mindfulness exercises (and we are left to work on negative anxiety or depressive thoughts).

Behavior-

• *Create a daily routine.* Try to make a daily plan. Get up at the same time, have breakfast and get to work if you work from home. Take a lunch break and continue. After work activities, allow yourself pleasant activities.

• *Plan and organize pleasant activities in the house:* watching serials, movies, board games, computer games, reading books, drawing, playing, singing, cooking, etc. Treat yourself to everything what you used to dream about and didn't have time for...

- *Tell jokes and watch comic movies.* Humor is also very important for mood.
- *Watch the news program/* news only twice a day and follow all the advice of our crisis headquarters.

• *Don't google too much about viruses, diseases, earthquakes....* Rather google virtual museums, view photos of cities...

- *Rest, sleep as much as possible.*

- *Eat healthy.* At the time when meals are scheduled, minor violations are allowed. Don't overeat, don't eat too many sweets, don't drink too much alcohol, and don't even drink too much coffee. Caffeine, nicotine and alcohol stimulate (raise) anxiety.

- *Smoke as little as possible,* use this moment and make a decision to quit smoking.

- *Use as few tranquilizers as possible on your own initiative,* i.e. conscientiously follow the instructions of a doctor and psychiatrist over the phone, Skype. Organize Skype parties, online music listening, karaoke, change of recipes...

- *Maintain regular personal hygiene and hygiene and cleanliness in the apartment.* Don't neglect yourself. Take off your pajamas in the morning and dress like you're going to work. Make up yourself.

- *Physical activity* is extremely important for both, the body and the psyche, because it creates endorphins that calm us down. So do simple physical exercises. The internet is full of different workouts.

- *Work on yourself.* Enroll in online courses either for professional development or for working on yourself, e.g. assertiveness training, wellbeing course, how to be happy, etc.

- *Work on your intimacy.* Sometimes routine, daily commitments, hard work, children, fatigue, exhaustion become fulfilled and we no longer have the strength for intimacy with a partner. Isolation is a time when you can work on sexual reunification.

- *It is important to be here and here in the present,* but it is also allowed to plan new projects, both- work and private.

CONCLUSION

Samuel Modiano (Italian Jew), born in 1930 (still alive), the man who defeated Auschwitz-Birkenau, said that there he "learned how strong a man can be and in what incredible conditions he can survive". That is reflection of psychotherapy called as Logotherapy, by Victor Frankl. Dereflection and Paradoxical intention are the methods which are replaceable for recovering some dangerous in external causes. Also, defence mechanisms are particular coping strategies, especially in psychodynamic approach, which are very useful to being applicable.

Mental Health's Strengthening in The Period of Covid-19

Analysing of Mental health in Covid- 19 period, we relayed on primary educational prevention based on several recommendations. It is necessary to become careful and strengthen immunity. We can look at the Corona virus as something dangerous, which it really is, but we can also look at it as a kind of challenge, that will give us the opportunity for a new, better and more constructive life. We are all strong and of course that we will be able to defeat both the crown virus and the aftermath of the earthquake. Share common values, express positive thoughts about the future, seek meaning in adversity in accordance with their attitudes and beliefs.

Setting boundaries for children, but being a little flexible in this special situation, is new to both you and your children. Don't forget to keep in touch with extended family members and friends- modern technology makes this a lot easier these days. Learn how to set up a video or conference call, let your kids learn from you. The most important thing- talk clearly and openly with children, share emotions, verbalize that you are also afraid, that you are sad, worried... (however you feel).

Allow them and encourage them to tell you about their feelings, what they miss, what they find difficult, and what they may find great (don't criticize them if they say it's ingenious, because they don't have to meet someone every day at school who is not very nice). Encourage their openness, organize joint activities, that you will enjoy and laugh in spite of everything.

REFERENCE

Ader, R., Cohen, N. and Felten, D. (1995). Psychoneuroimmunology: Interactions Between the Nervous System and The Immune System, *Lancet*, 345, 99–103.

de Oliveira AM, Buchain PC, Vizzotto ADB, Elkis H, Cordeiro Q. (2012) Psychosocial Impact. In: Gellman MD, Turner JR, editors. *Encyclopedia of Behavioral Medicine*. New York, NY: Springer; 2013:1583-1584.

Carver, C. S., Scheier, M. F. and Segerstrom, S. C. (2010). Optimism, *Clinical Psychology Review*, 30, 879–889.

Costanzo, E. S., Lutgendorf, S. K., Kohut, M. L. et al. (2004). Mood And Cytokine Response to Influenza Virus in Older Adults, *Journal of Gerontology Series A: Biological Sciences and Medical Sciences*, 59, 1328-1333.

EFPA. (1999). Recommendations For Teaching Ethics for Psychologists, EU.

Kiecolt- Glaser, J. K., Glaser, R., Gravenstein, S. et al. (1996). Chronic stress alters the immune response to influenza virus vaccine in older adults, *Proceedings of the National Academy of Science USA*, 93, 3043-3047.

Heijnen, C. J. (2007). Receptor Regulation in Neuroendocrine- Immune Communication: Current Knowledge and Future Perspectives, *Brain Behavior Immunology*, 21, 1–8.

Malouff, J. M., Schutte, N. S. (2016). Can psychological interventions increase optimism? A meta- analysis, *The Journal of Positive Psychology*, 12, 594–604.

Meevissen, Y. M., Peters, M. L. and Alberts, H. J. (2011). Become More Optimistic by Imagining a Best Possible Self: Effects of A Two Week Intervention, *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 42, 371–378.

Pedersen, A., Zachariae, R. and Bovbjerg, D. H. (2010). Influence Of Psychological Stress on Upper Respiratory Infection– A Meta- Analysis of Prospective Studies, *Psychosomatic Medicine*, 72, 823-832.

Preti, E., Di Mattei V., Perego, G. et al. (2020). The Psychological Impact of Epidemic and Pandemic Outbreaks on Healthcare Workers: Rapid Review of The Evidence, *Current Psychiatry Reports*, 22(43), 1-22.

Seegerstrom, S. C., Miller, G. E. (2004). Psychological Stress and The Human Immune System: A Meta- Analytic Study of 30 Years of Inquiry, *Psychological Bulletin*, 130, 601–630.

Zuk, M. (2009). The Sicker Sex, *PLoS Pathogens*, 5, e1000267.

WHO- The Global Burden of Disease: 2004 Update. Geneva, Switzerland: World Health Organization; 2008:1-146.

Zandifar, A., Badrfam, R. (2020). Iranian Mental Health During The COVID-19 Epidemic, *Asian Journal of Psychiatry*, 51, 101990.

MEKÂN VE PANDEMİ: DEĞİŞEN ROLLER VE DÖNÜŞEN EVİN HALLERİ

Mehmet TAYANÇ*

ÖZ

Yaşanan her toplumsal kırılma kendi mimarisini ve mekânını yaratır. Özellikle deprem, savaş, salgın gibi toplumsal altüstlerin yaşandığı süreçlerde bu durum daha belirgin ve daha hızlıdır. Son iki yıldır ülkemizi ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 küresel salgını da kendi mekânını yaratım süreci içerisinde. Bu durum ise içerik, işlev ve fiziksel bakımdan önceki dönemlerden ayrılan pandemi mimarisinin ortaya çıkarması ile sonuçlanmıştır. Yeni dönem mimarisi olarak betimlenen bu mekânsal bakış açısı, ekonomik sermayeye bağlı olarak bireyin sahip olduğu sembolik sermaye öğeleri aracılığıyla kendini inşa etmektedir. Bu nedenle çalışmanın ilk amacı, salgın döneminde mekân tasarımlarımızın belirlenmesinde ve mekân algısının değişmesinde belirleyici olan etkenleri irdelemektir. Her tarihsel süreç kendi mimarisini ürettiği gibi bireyin mekâna yaklaşımını ve mekân algısını da şekillendirmektedir. Bu çerçevede, çalışma, salgın ile birlikte bireyin kente ve konuta/eve bakışının ne düzeyde değiştiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte pandemi sürecinde alınan kararlar ve uygulanan kısıtlamalar sonucunda evde daha fazla vakit geçirmeye başlayan bireylerin yaşadıkları konutları nasıl ve neye göre tasarladıkları, karar süreçlerine etkileyen etkenlerin neler olduğu sorusuna cevap aranmaktadır. Çalışma, nitel araştırma desenleri kullanılarak hazırlanmıştır. Bu doğrultuda farklı meslek gruplarında yer alan bireylerle görüşülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile 16 kişi ile yüz yüze mülakat gerçekleştirilmiş, elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mekân, Salgın, Pandemi, Ev, Habitus.

SPACE AND PANDEMIC: CHANGING ROLES AND STATES OF THE TRANSFORMED HOUSE

ABSTRACT

Every social rupture experienced creates its architecture and space. This situation is more evident and faster, especially in social upheavals such as earthquakes, wars and epidemics. The Covid-19 global epidemic, which has affected our country and the whole world for the last two years, is in the process of creating its own space. This situation has resulted in the emergence of a pandemic architecture that differs from previous periods in terms of content, function, and physicality. This spatial perspective, which is described as the architecture of the new era, constructs itself through the symbolic capital elements of the individual, depending on the economic capital. Therefore, the first aim of this study is to examine the factors that determine our space designs and change our perception of space during the epidemic period. Each historical process produces its architecture and, also shapes the individual's approach and perception of space. This study reveals how much the individual's view of the city and residence/home has changed with the epidemic. On the other hand, an answer is sought to the question of how individuals who have started to spend more time at home with the pandemic design their homes and which factors affect their decision processes. The study was conducted using qualitative research designs. In this context, individuals from different occupational groups were interviewed. Face-to-face interviews were conducted with 16 people using a semi-structured interview form, and the obtained data were analysed with the descriptive analysis technique.

Keywords: Space, Epidemic, Pandemic, Home, Habitus.

Atf: TAYANÇ, M. (2022). "Mekân ve Pandemi: Değişen Roller ve Dönüşen Evin Halleri", *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (3), 71-95.

Citation: TAYANÇ, M. (2022). "Space and Pandemic: Changing Roles and States of the Transformed House", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 71-95.

Başvuru / Received: 28 Ocak 2022 / 28 January

Kabul / Accepted: 01 Mart 2022 / 01 March 2022

Araştırma Makalesi / Research Article.

* Arş. Gör. Dr. Siirt Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, E-mail: m.tayancc@gmail.com
ORCID Numarası: 0000-0002-9365-2272

EXTENDED SUMMARY

Every social change and transformation experienced manifests itself in a place and produces its own architecture. The Covid-19 global epidemic, which has affected the whole world for the last two years, has also entered the process of creating its own space. This new architectural understanding is called pandemic architecture. The first aim of this study is to examine the factors that determine our space designs and change the perception of space during the epidemic period. In this context, the study reveals how much the individual's view of the city and residence/home has changed with the epidemic. However, as a result of the decisions taken and the restrictions applied during the pandemic process, an answer is sought to the question of how the individuals who started to spend more time at home design their houses. The study was prepared using qualitative research designs. In this direction, individuals from different occupational groups were interviewed. Face-to-face interviews were conducted with 16 people using a semi-structured interview form, and the obtained data were analyzed with the descriptive analysis technique.

When the data obtained is reviewed; with the ongoing Covid-19 epidemic in Turkey and in the world, it is seen that the daily life practices exhibited in the public space have been moved to the private space. In other words, life practices such as work, education and entertainment are gathered at home. Change and transformation in question has brought about the change of domestic roles. Houses, which were designed as places for rest, leisure and socialization, have gained new meanings with the new era and thus they were redesigned. Because most homes are insufficient to respond to new needs. These new preferred design styles were determined according to completely new habits; it has been preferred for more work and entertainment purposes. The frequent intersection of domestic roles has accelerated this process.

The Covid-19 pandemic has affected the interior designs of the home as well as caused a change in the perception of the home. Due to the high risk of contagious disease, especially in crowded urban life, a negative perception has emerged on apartment life. Apartments, which are the representations of modernity, have lost their ideal home/impossible home feature with the pandemic and leaved their place to an unhealthy home profile. Detached houses with gardens, which are far from city life and intertwined with nature, have become the ideal houses/impossible houses of the new era. The rapid spread of the epidemic in physical structures, which are described as narrow spaces, caused this idea to spread rapidly to all part of the society. As a result of the interviews, it was concluded that the majority of the participants

were looking for a detached house in the new period. It was observed that the participants who has financial mean bought or built a detached house, while the individuals without financial mean created new spaces in the house.

This emerging need has paved the way for the housing sector to build need-oriented houses. This situation is clearly seen especially in the housing advertisements that have appeared on television channels recently. The thought that the epidemic will continue for many years will also increase this type of housing and make it more preferred. It is possible to say that most of the housing projects have been prepared or will be prepared considering the pandemic conditions.

The use/influence of taste criteria such as taste or need in housing design or housing preferences, and the fact that these criteria of taste are transferred from generation to generation indicate the existence of symbolic capital. Likewise, the fact that these thoughts about housing are a product of social memory also supports this situation. On the other hand, the occupation of the individual during the pandemic process also played a decisive role in the formation of the perception of home. It has been concluded that the perception of home has not changed in occupational groups (doctor, nurse, etc.), who have started to spend less time at home due to the increased workload to combat the epidemic.

Along with the increase in health problems with the pandemic, negative situations have also emerged due to the change in domestic roles. The necessity and need of the individual to be in more than one role at the same time is considered as the reason for the emerging of negative situations. Increase in cases such as domestic violence, divorce, and suicide, along with the pandemic, supports this situation. In addition to that, the fear of death and being in a closed area all the time brought along some psychological problems. The fact that most individuals lost their jobs under pandemic conditions has caused the negative situations to be sensed deeply.

GİRİŞ

Mekân, homojen bir yapı değildir. Tarihin bir ürünü olup maddi planlamanın, mali planlamanın ve mekân-zaman planlanmasının bulunduğu ortak bir zemindir. Tıpkı birer meta gibi üretilip, tüketilip ve yeniden üretilebilmektedir. Müdahale edilebilmekte ve ortadan kaldırılabilir. Mekânın salt bir ürün, nesne ya da “şey” olmasıyla birlikte, birey ile toplum arasında var olan bir ilişkinin sahnesi şeklinde açıklanması gerektiğini savunan Lefebvre (2014), mekânı ekonomik ve toplumsal ilişkilerin dayanağı olarak görmektedir. Bu

yüzden mekân, toplumsal olanla tarihsel olanı, zihinsel olanla kültürel olanı birbirine bağlayan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani bireyle bireyin ve bireyle toplumun karşılaştığı, çatıştığı ve kimliklerini sergilediği kesişim noktasıdır.

Mekânın sahip olduğu iç dinamikler sayesinde toplum ile arasında diyalektik ve dönüşümsel bir ilişki söz konusudur. Bu yüzden mekân, her daim sınıf çatışmalarının sahnesi olabilmektedir. Althusser (2017: 14) de mekânın, özellikle egemen sınıfının kendi ideolojini sürdürme noktasında sürekli kullanılacağını belirtmiş ve her daim sınıf mücadelesinin verildiği alan ya da bu mücadelenin konusu olacağı üzerinde durmuştur. Tüm bunlar, mekânın değişimini, dönüşümünü ve yeniden üretimini kaçınılmaz kılmaktadır. Mekâna yapılan her müdahalenin altında ise toplumsal gerçekliklerinin olduğu aşikârdır. Bu da mekânın, sosyal, kültürel, siyasi ve ideolojik kesişmelerin/çatışmaların sahnesi aynı zamanda nesnesi olduğunu özetlemektedir.

Literatüre bakıldığında mekân üzerine hazırlanmış çoğu çalışmada, mekânın üretimi ile mekânı üretenin sahip olduğu ideoloji ve yaşam şekli arasında sıkı bir bağın olduğu görülmektedir. Yani nerede bir mekân varsa orada bir mekânı inşa edenin düşüncesinin ve ideolojisinin izlerini görmek mümkündür. Başta Harvey, Lefebvre ve Castells olmak üzere Neo-Marksist yaklaşımı benimseyen bu mekân araştırmacıları, “mekânı salt bir fiziksel boyuttan kurtararak, içinde toplumsal ilişkilerin şekillendiği, toplumsal üretim, tüketim ve yeniden üretimin olduğu, toplumsal bir mekân olarak algılamaya başlamışlardır” (Koyuncu ve Akkaya 2019: 42). Örneğin; Lefebvre (2017: 15) Marx’ın izini takip ederek mekânı, “eşyanın (imgenin) ve insanların karşı karşıya geldiği bir mübadele alanı” olarak açıklamıştır. Kentlerin semboller üzerinden çatışmanın mekânı olduğuna vurgu yapan Harvey (2013) ise karşılaşılan yapılarda iktidarın hem kendi simgesel mekânını ürettiği hem de kitleleri denetleme bakış açısıyla mekânları düzenlendiğini ya da tasarlandığını savunmuştur. Harvey, aynı zamanda mekânın hem bireyi şekillendiren hem de birey tarafından şekillendirilen birer olgu olduğu üzerinde durmaktadır. İnsanların mekâna bir biçim, işlev ve toplumsal bir anlam kazandırdığına değinen Castells (2017) göre ise mekân, toplumsal dönüşümlere bağlı olarak yeni biçimler, tasarımlar, işlevler kazanırken, toplumsal anlamında da birtakım değişimlere sebep olabilmektedir. Bu durum aslında birbirini izleyiş şeklinde devam etmektedir. Mekân ile toplum arasında var olan ilişki, tek yönlü olmanın ötesinde birbirinin önüne geçen karşılıklı bir ilişkidir. Yani mekân toplumsal yapıya şekil verirken, toplumsal değişimler de mekâna yeni anlamlar kazandırmakta ve yeniden üretebilmektedir. Lefebvre (2017) tüm bunlardan yola

çıkarak mekânı, kutsal bir yapı olarak betimlemiş ve iyi ve kötü ruhlardan korunmanın yolu olarak nitelemiştir.

Kapalı ve korunaklı bir mekânı temsil eden barınma içgüdüsü, aslında bir mekânın varlığına işaret etmektedir. Mekânın psikolojik, toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik anlamları içerdiğini belirten Karakaş'a (2019: 17) göre mekân, yaşanan yerin ve yanında oluşun da gerçekleştiği fiziksel çevredir. Bunlar da mekâna bir karakter kazandırmaktadır. Bu karakter ise kültürel ya da estetik bir tahayyül ile oluşmakta veya bu tahayyül perspektifinde şekillenmektedir. Yani her halükârda mekân, işgal ettiği yeriyle, şekliyle ve işleviyle bir düşünceyi yansıtmaktadır.

Bir mekân kurgulanırken fiziksel özelliklerinin yanında toplumsal özellikleriyle de tanımlanması gerektiğine değinen Özaloğlu (2017), mekânın düşüncenin/belleğin somut bir hal alması için bu yaklaşımın gerekli olduğu üzerinde durmuştur. Çünkü mekân, toplumsal belleğin taşıyıcısıdır ve kalıcı olmasını sağlayan yapılar bütünüdür. Her mekânın ya da herhangi bir yer[†]'in kendine has mitler ve imgeler taşıdığını iddia eden Shields (1991) ise söz konusu bu mitlerin, mekâna dair algıları aracılığıyla oluştuğunu, bu algıların ise gündelik gerçeklik içinde kurmuş olduğu ilişkilerinden beslendiğini savunmuştur. Uygun bir mekân olmadığı sürece hayatı değiştirmek ya da toplumu değiştirmek gibi söylemlerin geçersiz olduğuna vurgu yapan Lefebvre (2014: 87), daha iyi yaşamak, yaşam kalitesi, daha temiz bir yaşam çerçevesi gibi söylemlerin mekâna yüklenen anlamların değişmesi ile mümkün olduğu üzerinde durmuştur.

Her dönem, kendi mekânını üretme gayreti içerisinde. Her mekân ise ait olduğu dönemin, zamanın *aurası* hakkında bizlere bilgi vermektedir. Yani zamanın düşünce yapısı ve imgelem dünyası kendini mekân üzerinden ifade etmekte veya mekân üzerinden kendini açıklamaktadır. Bu yönüyle karşımıza çıkan her mekânı toplumsal hafızanın veya güncel olanın tezahür ettiği dışavurumsal bir yapı olarak değerlendirmek mümkündür. Tarih boyunca yaşanan afet, salgın, savaş gibi toplumsal kırılmalar, insan yaşamını doğrudan ya da dolaylı bir şekilde değiştirdiği gibi mekâna yüklenen anlamı da şekillendirmiştir. Değişen ve dönüşen süreçler dizisi tarafından sürekli müdahaleye uğrayan, bu yönüyle mekânın mekân olmasının ötesinde farklı anlamlar taşıdığı üzerinde duran Şentürk (2014: 86), kullanılan malzemenin, malzemenin

[†] Her ne kadar mekân ve yer kavramları birlikte kullanılıyor olsa da ikisinin yüklenen anlam noktasında ayrıştığını söylemek mümkündür. Çünkü mekân, *soyut olarak algılanan bir boşluk* olarak tanımlanırken yer ise *insan deneyimini barındıran mekânlar* şeklinde aktarılmıştır (Usta 2020). Bir mekânın yer olabilmesi ancak deneyim ile mümkün olduğunu belirten Heidegger (Sharr 2017) ise yer'in ancak fiziksel anlamda inşa edilmesi ile var olacağını savunmuştur. Bu yüzden yeri *inşa edilmiş şeyler* olarak betimlemektedir. Shields ise mekânın sahip olduğu mitlere vurgu yaptığı açıklamasında bu ayrımı girmemiş ve iki kavramı birbirinin devamı şeklinde aktarmayı tercih etmiştir.

şekline; içinde barınanlar için yerine getirdiği işlevden ifade ettiği anlama; “*kullanım değeri*”nden, “*değişim değeri*”ne kadar durağan bir mekândan” söz etmenin mümkün olmadığını savunmuştur.

Mekânın üzerinde durulduğu gibi her daim hareket halinde olması, mekâna yüklenen anlamın da sürekli değişimine zemin hazırlamaktadır. Yaşanan süreçlere bağlı olarak mekânda ve mekân algısında yaşanan dönüşüm ideal mekân anlayışını ve tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Yeni dönemde ortaya çıkan mekân algısını ve tartışmalarını yine mekân üzerinden okumak mümkündür. Bir binadan, bir heykelden, kısacası bir mekândan yola çıkarak tarihe, toplumsal kimliğe ve mekâna yüklenen anlama ulaşılabileceğini savunan Dizman’a (2017: 179) göre “zaman içinde oluşmuş toplumsal anaförler kentlerin/mekânların tarihinde derin izler bırakır; başka bir deyişle, bölgenin toplumsal dönüşümlerini ve sonuçlarını kentlerin prizmasından çok net bir şekilde görebiliriz”. Çünkü mekân bir bakıma bu toplumsal kopuşun veya inşanın aynası konumundadır.

Mekânın inşa edilmesinde, tasarlanmasında ve yeniden üretilmesinde çok sayıda bireysel ve toplumsal faktör etkili olabilmektedir. Bunların başında ise sermaye önemli bir noktada yer almaktadır. Çoğunlukla ekonomik sermayenin etkili olduğu bu inşa sürecinde sembolik sermaye de ayrı ve özel bir yer tutabilmektedir. Ekonomik sermaye mekânı inşa etme sürecinde belirleyici bir rol oynarken sembolik sermaye daha çok tasarım ve yeniden üretim noktasında kendini göstermektedir. Çünkü sembolik sermaye, beğeni kategorileri şeklinde dışa aktarılmakta ve mekâna yansımaktadır. Bu yüzden her beğeni kategorisinde sembolik sermayenin izlerini görmek mümkündür.

Bir kişi veya bir grubun pratikleri ya da özelliklerinin bir bütünü olarak yorumlanan beğeni kavramı, ürün ile kişinin karşılaşma alanı olarak betimlenmektedir. Mekân inşa edilirken sahip olduğumuz beğeni anlayışı mekânda somutlaşmakta ya da mekân sahip olunan beğeni kategorisinin taşıyıcısı olmaktadır. İnsanların beğenilerine bağlı olarak tercihte bulduklarını savunan Bourdieu (2018), sahip olunan beğenilerin aslında başkalarına ait olduğunu ve her beğenin daha önce ifade edilmiş beğenilerle karşılaştırılma sonucunda oluştuğunu belirtmiştir. Yani nesneleşmiş beğeniler yeni nesnelere yeniden kendisini inşa etmektedir. Her yeni üretim ise sınıflandırılmış bir şema içermekte ve zevkle donanmaktadır. Tüm bunlar ise sembolik sermayenin temel unsurlarını oluşturmaktadır.

Sembolik sermayenin kapsamına bakıldığında bireyin kendisini ilgilendiren görünüş, duruş gibi özelliklerinin dışa aktarılması şeklinde yorumlandığı görülmektedir. Bu da

Bourdieu'ya göre habitus ile alakalıdır. Çünkü habitus bir yatkınlıklar bütünü olarak karşımıza çıkmakta ve mekân üretimi ve yaşam pratiklerine doğrudan etki etmektedir. Habitus kavramını bireyin özellikle zor durumlarda başvurduğu alışkanlıkların bütünü olarak tanımlayan Bourdieu (2006), habitusun, kişinin zorunluluklar sonucu içine girdiği çıkmazdan kurtaran bir kavram olduğunu savunmuştur. Ona göre habitus, geçmişin deneyimlerinden yola çıkarak geleceğe dair çözümler üretmekte ve bireyi şekillendirmektedir. Tüm bunlar ise görüldüğü gibi doğrudan sermaye kavramının olduğuna işaret etmektedir. Palabıyık'ın (2020: 16) da bu durumu destekleyerek "bizim aldığımız kültürel mirası ve onunla davranmayı temsil eder, sembolik durum ise aslında geçmişten gelen kazanımlarla oluşur ve ortaya çıkar" ifadelerini kullanmıştır. Bu açıdan bakıldığında habitus ile sermaye kavramının özel olarak da sembolik sermayenin birbiri ile ilişki içinde oldukları görülmektedir. Evin bulunduğu konum, mimari yapısı, ev içinde kullanılan malzemeler, duvarın rengi, mutfak gereçleri gibi tüm imgeler, sembolik sermayenin somutlaşmış göstergeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü söz konusu bu sembollerin ve beğeni ölçülerinin, eğitim süreci boyunca ya da önceki nesilden öğrenilen ve sonraki nesle aktarılan sembolik sermaye unsurları olduğu açıktır. Mekânın belirlenmesinde, şekillenmesinde ve tercih edilmesinde mutlaka bir gerekçenin olduğunu dile getiren Taşçı (2014), bu gerekçenin kültürel ya da sembolik bir birikim ile açıklanabileceğini ifade etmiştir. Bu da mekânın şekillenmesinde geçmişten gelen bir bilginin veya bir sermayenin etkisini özetlemektedir. Tüm bunları ise bireyin sahip olduğu simge repertuarının bir yansıması olarak görmek mümkündür. Çünkü insanlar, mekâna olan bağlılıklarını sahip oldukları bazı sembolik işaretler ve göstergeler vasıtasıyla kurarlar. Oturulan evin tipi, kullanılan malzeme, tercih edilen renk, bunu göstermektedir.

Mekânın inşa edilmesi, tasarlanması ve yeniden üretilmesinde ekonomik ve sembolik sermayenin yanında diğer sermaye türleri de etkili olabilmektedir. Çünkü bu kavramlar doğrudan ve dolaylı bir etkileşim içinde olup birbirlerinin üretimine katkı sunmaktadır. Karşılıklı bu etkileşim ise çoğu zaman bireyin veya toplumun kimliğinde kendini göstermekte ve mekân aracılığıyla somutlaşmaktadır. Böylelikle bireyin sahip olduğu sermaye, topluma ve mekâna yansıtılmaktadır. Özellikle ekonomik ve kültürel sermayenin kişiye soyluluk kazandırması ve bu soyluluğun mekânda zuhur etmesi mekân üretiminde sermayenin rolünü özetlemektedir.

Ekonomik, kültürel, ideolojik ya da coğrafi etkenlerin yanında salgınlar da mekâna etki eden faktörler arasında gösterilmektedir. Günümüzde mekânı şekillendirmeye devam eden salgının mekân üzerinde tahakkümü yeni değildir. Çünkü salgınlar her dönem başta kentler

olmak üzere çok sayıda mekânı baştan sona değiştirmiştir. Örneğin 19. yüzyılda tüm Avrupa'yı etkisi altına alan ve çok sayıda insanın ölümü ile sonuçlanan kolera salgınının etkisini azaltmak amacıyla kanalizasyon sistemleri üzerindeki yollar daha geniş ve düz bir şekilde tasarlanmıştır. Kente ve mekâna yapılan bu müdahale ile kentli nüfus kente dengeli bir şekilde yayılmış ve hastalığın olası zararlarının önüne geçilmiştir. Aynı şekilde 1855 yılında Çin'de görülmeye başlayan, 12 milyon kişinin hayatını kaybetmesi ile sonuçlanan ve üçüncü Veba salgını olarak adlandırılan pandemi sonucunda, salgının baş mimarları olduğu düşünülen fareler ile mücadele kapsamında kentler yeniden dizayn edilmiştir. Bu mücadele kapsamında şehirlerdeki atık su borularından, kapı eşikleri ve bina temellerine kadar birçok şey değişmiştir. Ayrıca 1666 yılında Londra'da yaşanan büyük yangından sonra kentte yaşayanların, farelerin ve haşerelerin yaşamasına elverişli ahşap konutlardan vazgeçmesi ve yerine tuğladan, kiremitten evleri tercih etmesi Veba salgınının etkisini azaltmıştır (Payne 1889: 14). Kente ve kentsel mekânlara yapılan tüm bu müdahalelere bakıldığında modern kentlerin tasarlanmasında salgınların önemli bir yeri olduğu açıktır. BBC News'te (2020) yayınlanan "Modernizmin tertemiz görünüşlü estetiği de sanatoryumların beyaza boyalı, havadar, bol güneş alan odaları ve temiz beyaz fayanslı banyoları düşünüldüğünde kısmen tüberkülozun eseridir" yazısı da bu durumu desteklemektedir.

Çoğu kent merkezinde karşılaşılan şekiller ve tasarımlar işlevselliklerinin yanından salgın hastalık korkusunun da izlerini taşımaktadır. Ülkemizde de pandeminin ilk zamanlarında caddelerin baştanbaşa deterjanlarla yıkanması, ortak kullanım alanlarının yasaklanması, oturma banklarının kaldırılması salgın ile mücadele kapsamında adımlar olarak örnek gösterilmektedir. Tüm bu uygulamalar ise kentin ve kentsel mekânın değişmesi ile yaşamın değişeceğine (Bumin 1998: 20) aynı şekilde salgın tehdidinin azalacağına olan inançtan kaynaklanmaktadır.

Çalışmanın Amacı ve Metodolojisi

Bu çalışmanın başlıca amacı 2020 yılının başından itibaren yaşamın her alanını etkileyen Covid-19 salgın sürecinde nasıl bir toplumsal mekân tasavvuru oluşturduğunu irdelemektir. Öte yandan salgın ile birlikte mekân kurgusu yapılırken, mekâna dair detaylar belirlenirken ve mekân tasarlanırken hangi etkenlerin etkili olduğuna açıklık getirmektir. Özellikle temel yaşam alanı olan *evin* ne tür bir değişime uğradığını, eve dair algımızın nasıl farklılaştığını, ev içinde kullanılan malzemelerin hangi ihtiyaçlara ya da hangi durumlara bağlı olarak değişiklik gösterdiğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Ayrıca salgın öncesi mekân/ev tasarımı ve algısı ile salgın sonrası mekân tasarım ve algısının birbirinden ne derece farklılaştığı

Mekân ve Pandemi: Değişen Roller ve Dönüşen Evin Halleri

sorusuna cevap aramaktadır. Özellikle salgın öncesinde tercih edilen konut şekiller ile salgın sonrasında tercih edilen konutların hangi özellikler bakımından birbirinden ayrıldığı konusu incelenmektedir. Tüm bunlarla birlikte Covid-19 salgınının birer mekân hastalığı mı olduğunun ya da iyileşme noktasında mekânın nasıl bir yönünün olduğu üzerinde durulmaktadır.

Çalışmanın kuramsal arka planına baktığımızda pandemi ile birlikte ev/konut algısında yaşanan bu değişimi Bourdieu'nun "sembolik sermaye" kavramı ile açıklamak mümkündür. Özellikle günlük dilde *zevk ya da ihtiyaç* meselesi olarak adlandırılan ve mekânı tasarlarken veya hayal ederken başvurulan çeşitli beğeni ölçülerinin aile içinde öğrenilmesi ya da toplumsal hafızada yer alması bu araştırma desenin kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Ayrıca söz konusu beğeni ölçüleri ve kullanım şekillerinin medya gibi kurumlar aracılığıyla benimsenmesi ve tüm kesimlere hitap edip kuşaktan kuşağa aktarılması, Öncü'ye (2016) göre de sembolik sermayenin varlığına işaret etmektedir.

Çalışmada nitel yöntem kullanılmış olup yüz yüze görüşme (mülakat) tekniği kullanılarak veriye ulaşılmıştır. Görüşmeler katılımcıların evlerinde, iş yerlerinde veya kahvehanelerde bireysel olarak yapılmıştır. Sekiz kadın ve sekiz erkek olmak üzere toplam 16 kişi ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Verilerin doğrudan alıntı şekli ile değerlendirilmesi ve betimsel bir tarzda aktarılması bu analiz tekniğinin kullanılmasını sağlamıştır. Bunun yanında görüşmeler sonucunda bazı temalar belirlenmiş ve bu temalar arasındaki ilişki incelenmiştir.

Çalışmanın daha sağlıklı sonuçlara ulaşabilmesi için farklı iş kollarından ve farklı sosyo-ekonomik çevreye sahip bireylerden seçilmesine özen gösterilmiştir. Özellikle pandemi ile birlikte evini yeniden tasarlayan, evde çalışma, eğlenme ve dinlenme alanı oluşturan ya da oluşturamayan bireylerin olmasına dikkat edilmiştir. Yaş aralıklarına göre bir sınıflandırmanın olmadığı çalışmada katılımcıların yaşadıkları alana dair algılarının değişme sebebi üzerinde durulmuştur. Farklı yaş aralıklarına sahip olan katılımcıların cinsiyet durumlarına da özen gösterilmiştir. Örneklem, amaçlı örneklem yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Katılımcıların önceden belli bir amaç doğrultusunda belirlenmesi, bu yöntemin kullanılmasını gerekli hale getirmiştir. Katılımcıların listesi ve özellikleri şu şekildedir:

Katılımcı	Yaş	Meslek	Cinsiyet
K1	35	Öğretmen	Erkek
K2	65	Esnaf	Erkek
K3	36	Akademisyen	Erkek

K4	38	Öğretmen	Kadın
K5	46	Avukat	Erkek
K6	62	Öğretmen	Erkek
K7	33	Memur	Kadın
K8	43	Öğretmen	Erkek
K9	55	Esnaf	Erkek
K10	40	Kâtip	Erkek
K11	34	Akademisyen	Kadın
K12	28	Öğretmen	Kadın
K13	27	Diyetisyen	Kadın
K14	42	El Sanatları Eğ.	Kadın
K15	37	Ev Hanımı	Kadın
K16	33	Hemşire	Kadın

Bulgular ve Tartışma

Salgının Ev Hali

Ev, sembolik anlamları barındıran bir mekân ya da yapı olup bünyesinde birçok dinamiği taşımaktadır. Sözcük anlamı yurt, hane olan ev, insan yaşamına alan oluşturan ya da kısıtlayan yer olarak tanımlanmaktadır. Taşçı (2014), yapmış olduğu mekân tanımında evin birer mekân olarak adlandırılabilceğini belirtmiş ve bir mekân olarak evi gerek izin verme gerek kısıtlama noktasında önce bireyi sonra da toplumu biçimlendiren bir yapı olarak nitelendirmiştir. Bireyin sosyal gelişimin yaşandığı ilk mekân olan bu yapı, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nde barınmaya denk geldiği için önemli bir noktada yer almaktadır. Bu yüzden ev olarak tanımlanan yaşam alanı, çoğu zaman insan hayatında merkezi bir konumdadır.

Evin insan yaşamı için hayati bir unsur olduğuna değinen Alver (2020), yeri, konumu, işlevi, yapısı ya da değeri değişse dahi hayatın evin etrafında cereyan ettiğini savunmaktadır. Keleş (2014: 255) ise evi "bir ya da birkaç ev halkının yaşaması için yapılmış insan yaşamının gerekli kıldığı uyuma, yemek pişirme, soğuktan ve sıcaktan korunma, yıkanma ve ayakyolu gibi temel gereksinim konularında kolaylık sağlayacak barınak" olarak açıklamaktadır.

Modernleşme ile birlikte tüm sosyolojik unsurlarda olduğu gibi eve dair bir takım fiziksel ve zihinsel değişimler meydana gelmiştir. Üretim ve tüketim alışkanlıklarının değişime uğraması, gündelik yaşam pratiklerinin yeni şekiller alması, birey-birey, birey-toplum

arasındaki iletişimin dönüşüm yaşaması, eve dair düşünceleri de etkilemiştir. Ayrıca kadının iş hayatına daha çok dâhil olması, artan iş bölümü, değişen aile yapısı ve belirginleşen sınıfsal farklılıklar, mekânın yeni anlamlar kazanması ile sonuçlanmıştır. Tüm bunlara bağlı olarak üretici rol, evden alınıp başka mekânlara ya da kurumlara devredilmiştir. Özellikle Sanayi Devri ile birlikte bireyin ev ve iş arasında sıkıştığına vurgu yapan Berktaş ve Oraklıbel (2021) haftalık çalışma saatleri, mesai saatleri, izin günleri gibi sınırlamalara maruz kaldığını dile getirmiştir. Dolayısıyla evler kır yaşamında olduğu gibi üretimin merkezi olmaktan çıkmış, ev ve iş yaşamı birbirinden net bir şekilde ayrılmıştır. Yani ev, üretimin değil artık tüketim kültürünün birer mekânı haline almıştır. Tüm bunlar ise evin de birer tüketim nesnesi konumuna yükseltmiştir. Tüm bu dönüşümler ise bireyin evden beklentilerini yeniden şekillendirmiş ve bu beklenti, eve dair algısını da başta sona değiştirmiştir.

Tarihsel bir kurgu olarak konforlu ve ideal ev anlayışının 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında ortaya çıktığını dile getiren Öncü (2016: 91), rahatlık, saygınlık gibi sembolik çağrışımlarıyla orta sınıf kültürünün odak noktası haline gelen evin, zaman içinde değer ve özlemlerin tüketimine sebep olduğunu savunmuştur.

Tarihsel arka plana bakıldığında ideal ev kavramının zaman içinde bir değişim yaşamasına sebep olduğu görülmektedir. Özellikle orta sınıfın ortaya çıkması ile önem kazanan bu kavram, reklam sektörünün yaygınlaşması ve alım gücünün artmasına bağlı olarak daha da görünür bir hal almıştır. Çoğu birey modern apartman yaşamını konforlu, temiz veya derli toplu olarak yorumlasa da bahçeli evlere dair bir özlemin de olduğunu söylemek gerekir. “Belleklerde Gecekondu” başlıklı çalışmada Erman (2017), bahçeli evlerde doğa ile iç içe bir yaşamın olduğunu savunmuş ve bu tarz konutlarda yaşayanların “gecekondu yeşildi, apartmanlar ise siyah geliyor” düşüncesine sahip olduğunu vurgulamıştır. Başta depremler olmak üzere salgınlar da yaşayanlar için daha bireysel bir yaşam alanı sunduğu için bu tarz evlere ilgi artmıştır. Çünkü Bauer’in (2016: 19) üzerinde durduğu gibi kalabalık bir kentten çıkıp havası güzel, meltemlerin estiği kıyı kasabasında bir evde yaşamak bazı hastalıklara iyi gelebilirdi. Bu tarz bir ev tercihinin oluşmasında özlem ile birlikte salgın hastalıkların da etkide bulunduğunu ve bu evlerin, günümüzde önemli bir ihtiyaç olduğuna vurgu yapan katılımcılar şu ifadeleri kullanmıştır:

“...apartmanlar benim ev anlayışıma ya da yaşamıma pek uymuyor. Müstakil ev benim istediğim ev modeline daha uygundur. Şöyle bir örnek vereyim, 2015’ten önce köyün günlük işleri için ailem köye gidelim dediklerinde gitmek içimden gelmezdi. Onlara yardım amaçlı giderdim. Ama son yıllarda hadi gidelim teklifini ben yaparım bazen de

tek başıma giderim. Dolayısıyla pandemi müstakil ev isteğini sadece arttırmıştır. Koşullar el verirse bir gün tekrar müstakil bir evde yaşamak isterim” (K3).

“Apartman yaşamı bana göre değil, modern bir hapisane gibi geliyor bana. Bu yüzden her zaman bahçeli bir ev hayalim olmuştu. Covid-19 başladıktan sonra bu hayali gerçekleştirmek için çalışmalara başladım ve sonunda apartman hayatından kurtuldum, şehirden uzak bahçeli evimde yaşıyorum. Evin her yerini sadece ailem ve ben kullanıyoruz bu yüzden daha sağlıklı oluyor” (K7).

Görüldüğü gibi her bireyin mekâna dair bir bakış açısı vardır. Bu bakış açısı ise yaşanmışlıklara bağlı olarak değişim gösterebilmektedir. Bazı dönemlerde önemsenen yapılar zaman içinde önemini kaybedebilmektedir. Örneğin modernleşmenin ve kentleşmenin dayattığı apartman yaşamı belli dönemlerde önemini kaybetmiştir. Özellikle deprem gibi afet riski barındıran kentlerde bu algı hızla değişim gösterebilmektedir. Son dönemde yaşanan salgın ile birlikte de mekâna dair düşüncelerin değiştiği görülmektedir. Önceki zamanlarda “imkânsız ev” (Eren 2017: 32) olarak nitelendirilen yapılar yeni dönemde bu özelliğini kaybetmiş, doğa ile iç içe, kent ve kentin kalabalığından uzak yapılar, imkânsız ev yani ulaşılması zor evler rolüne bürünmüştür. Özellikle hafta sonu iş yerlerinin kapanması ile apartmana tıklıp kalmamak için ailesi ile kent merkezinden ayrıldığını dile getiren esnaf bir katılımcı şunları dile getirmiştir:

“Bundan yirmi yıl öncesine kadar ailemle birlikte Şanlıurfa’da bir köyde yaşıyorduk. Çocukların okulu, köyün içindeki sorunlar falan derken köyden ayrılmaya karar verdik. Temiz olduğu için ya da kışın sıcak olduğu için eşim her zaman apartman dairesinde yaşamayı istiyordu. Biz de şehir merkezinde apartman dairesi aldık ve oraya yerleştik. Ben de eve yakın bir tane giyiyip dükkânı işletmeye başladım. Pandemi başlayınca ve eve kapanınca apartmanın çok da güzel olmadığını anladık. Bu yüzden merkeze yakın bir yerden bir bağ aldık ve bağın içinde küçük bir ev yaptık. Şimdi zamanımızın çoğu orada geçiyor. Çocuklar merkezde biz ise buradayız” (K9).

Pandemi ile birlikte zamanın çoğunu evde geçirmeye başlayan bireylerde ideal ev düşüncesi yeniden önem kazanmaya başlamıştır. Üç oda bir salon ile apartman yaşamını ideal ev olarak betimleyen Ayata’nın (1988) bu nitelemesi zaman içinde kısmen de olsa geçerliliğini yitirmiştir. İdeal ev mitinin kalabalıktan ve trafikten uzak, pisliğin ve dağınıklığın olmadığı steril bir şekle evirildiğinin altını çizen Öncü (2016), ideal evin, açık alanların olduğu, çocukların rahatlıkla oyun oynayabildiği yapılar olduğunu savunmuştur. Kentin sahip olduğu kalabalık ortamlarda salgın hastalıkların bulaşma riskinin yüksek olması, eve dair bu yeni anlayışının geçerli olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla salgın ile birlikte ev algısının milat yaşadığını söylemek mümkündür. Sağlık kurulu tavsiyeleri ile oda büyüklüğünde balkonlu olan, dört metre tavan yüksekliği bulunan, bahçeli konutların inşa edilmesi ve “Sağlıklı Ev Nişantaşı” ya da “Orman İçinde Sağlıklı Ev” konseptli konut reklamlarının sık sık televizyonlarda

sunulması bu kırılmayı desteklemektedir. Apartman yaşantısının insana bir kafeste yaşıyor duyguyu verdiğini, nefes alamayacak duruma soktuğunu, kapanma zamanlarında bunu çok daha fazla hissettirdiğini bu yüzden ise bahçeli, müstakil bir eve geçmeyi düşündüğü aktaran diyetisyen katılımcı şunları dile getirmiştir:

“Apartmanda yaşamak bana yalnız ve sıkılmış hissettiriyor. Pandemi ile birlikte bahçeli bir eve taşınma düşüncem oldu, halen de devam ediyor. Çünkü apartmanda yaşamak bence sağlıklı değil. En azından bunaldığım zaman bahçeye çıkmak isterdim” (K13).

Salgın hastalıkların apartman gibi dar alan olarak betimlenen fiziksel yapılarda daha hızlı artması (Bilgin ve Diğer 2021), görüldüğü gibi eve dair algının değişiminde belirleyici etkenler arasında gösterilmektedir. İdeal ev anlayışı inşa etme durumu, mevcut imkânlar dâhilinde rahat bir ev ya da göze hoş gelen villa tarzı bahçeli bir ev şeklini almıştır. Katılımcılardan birinin söyledikleri ise eve dair algının değiştiği görüşünü desteklemektedir. Katılımcı bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır:

“Apartmanda yaşamak gökyüzünden, topraktan kendinden uzak bir mecburi gönüllü girilmiş bir hapisaneyi andırıyor, pandemi öncesinde bahçeli geniş bir evde yaşama hayalim vardı, pandemi başlayınca da bu düşünce aklımdan çıkmıyordu. Bu yüzden sürekli böyle bir eve taşınmanın yollarını aradım ama kısmet olmadı daha” (K10).

Yeni evlendiğinde eşinin annesiyle bahçeli bir evde yaşadığını, bahçeli evin ise meşakkatli ve sosyalleşme anlamında kendisini sınırlandırdığını bu yüzde hep bir apartmanda yaşama hayalinin olduğunu söyleyen, pandeminin başlamasıyla “keşke bahçeli evde yaşasaydım” diye söylendiğini açıklayan ev hanımı katılımcı şunları aktarmıştır:

“Eskiden bahçeli evleri pek sevmezdim. Bu yüzden apartmana taşındım. Böyle olunca vakit geçirebileceğim komşularım oldu. Hastalık başlayınca komşulara gidip gelmelerimiz azaldı. Çocuklar evde sıkılmaya başlayınca artık bahçeli bir evimin olmasını istiyorum. Çünkü hastalık başladığından beri çocuklar evden çok çıkmaz oldu bu da beni çok yoruyor. Yani apartman beni yormaya başladı diyebilirim. Herkesin rahatlıkla nefes alabileceği bir yer olsa iyi olurdu” (K15).

Görüldüğü gibi kullanım şeklinin değişmesi ve pandemi ile birlikte evde geçirilen zamanın artmasına bağlı olarak yeni bir ideal ev anlayışı doğmuştur. İmkân dâhilinde ise yeni bir ideal ev (bahçeli) satın alma düşüncesi oluşmuştur. Apartman yaşamının kendine has sorunlarının (asansör bozulması, gürültü, kalabalık) yanında pandemi ile birlikte sağlıklı bir hal aldığını ifade eden katılımcı şunları dile getirmiştir:

“Sadece pandemi sürecinde değil, genel olarak ben apartmanları sağlıklı bulmuyorum. Çünkü tanımadığın çoğu insanla ortak alanlar kullanıyorsun. Pandemi bu daha da riskli olmakla beraber gündelik hayatta da bazı sıkıntılar olabiliyor” (K3).

Küresel salgın ile birlikte konut kullanım normlarının değiştiğini buna bağlı olarak konut tercihlerinin farklılaştığını ifade eden Şolt (2021: 43) kentlerde nüfus yoğunluğu arttıkça müstakil az katlı evlerden yüksek katlı, metrekaresi daha az bloklara doğru bir akımın yaşandığını savunmuştur. Şolt'a göre salgın hastalık etkisiyle evde geçirilen zamanın artması bireylerin konuttan beklentilerinde farklılıklar getirmiştir. Özel ve kamusal mekân olgularında bakış açısı değişmekte; bahçeli evler fiziksel mesafe için daha ideal olmakta" ifadelerini kullanmıştır. Salgının etkisinin artması ile birlikte şehir merkezinde yaşama ve bir arada yaşama fikrinin yerini, şehirden uzak alanlara bıraktığını ifade eden Yüksel (2021), bu süreçte yazlıkların, bahçeli konutların, kent yaşamının vazgeçilmez unsurları arasında yer alan çok katlı konutlara tercih edildiğini dile getirmiştir. Çoğu kişinin bahçeli bir ev arayışında olduğunun altını çizen katılımcılardan biri şunları söylemiştir.

“Bir apartmanda yaşamak her haliyle sağlıksızdır. İster pandemide isterse normal zamanlarda. Bahçeli ev her zaman daha huzurlu ve sağlıklıdır bana göre. Ama buna çoğu kimsenin imkânı olamıyor. Benim de imkânım olmadığı için en azından bir bahçesi olsun diye düşünüp bahçeli bir siteye taşındım” (K4).

Pandemi ile birlikte eve kapanan bireyler; bildikleri, sürekli vakit geçirdikleri yani yaşamış oldukları evi hem yeni ihtiyaçlar hem de küresel tüketim kültürü penceresinde yeniden keşfetme yoluna girmiştir. Bu durum ise yeni dönemde evin yeniden tanımlanması gerektiği tartışmalarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Günümüzde evlerin bilinen anlamları dışında farklı işlevler kazandığının altını çizen Yüksek (2021: 89), yeni dönemde evi “içinde sosyal ihtiyaçların karşılandığı hobi odaları, çalışma atölyeleri, spor alanları gibi çeşitli mekânların varlığı ile bir yandan sosyal hayatı destekleyen mekânlara, diğer yandan özellikle yaşanan salgının çalışma hayatına etkisiyle de yaygınlaşan, home-office olarak da adlandırılan, çalışma ofisleri gibi alanlara dönüşmüş” yapılar şeklinde tanımlamıştır. Tahincioğlu Gayrimenkul Yönetim Kurulu Başkanı Özcan Tahincioğlu'nun Cumhuriyet Gazetesine vermiş olduğu röportajda; salgın ile birlikte başlayan yeni dönemde gayrimenkul sektörünün çözüm öneriler geliştirdiğini belirtmiş ve “balkonlar, teraslar, bahçeler, spor alanları, açık alışveriş alanları, parklar en çok aranan özellikler olmaya başladı. Cumhuriyet Gazetesinde (2021) yayınlanan bir yazıya göre insanların, pandemi döneminde uygulanmış olan kısıtlamalar ve evden çalışma modelinin pandemi sonrasında da devam edeceği düşüncesiyle, evlerde çalışma odası, açık alan ihtiyacı gibi ihtiyaçları üst noktaya taşıdığı bilgisi paylaşılmıştır.

Görüldüğü gibi konut kavramında yaşanan bu anlam ve işlev değişikliği ise tasarım noktasında evin değişmesini zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluk halinden dolayı kişilerin yaşamış oldukları mekânı çeşitli araçlarla güzelleştirerek daha yaşanabilir bir hale getirdiklerini dile

getiren Bilgin ve Diğer (2021: 424), *Tebdil-i mekânda ferahlık vardır* sözünden yola çıkarak, salgın sürecinde evde vakit geçirmeye başlayan bireylerin mekânı değiştirme ya da mekânı şekillendirme yoluna girdiğini ifade etmiştir. Çünkü bu anlayışın her zaman bireye ferahlık, mutluluk ve rahatlık getirdiğine inanılmaktadır. Covid-19 salgı ile birlikte “Kentleşmeyi yeniden düşünmenin ve yeniden şekillendirmenin zamanı geldi” (Deutsche Welle 2020) sözlerini sarf eden Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres, salgına yakalananların yüzde 90’ının kentlerde yaşayanlardan oluştuğu, şehirlerde yaşayan birçok kişinin, yoğun nüfus ve sıkışık haldeki yerleşim yerleri nedeniyle daha yüksek bir enfekte olma riski ile karşı karşıya olduğunu vurgulamıştır.

Evlerin aslında içinde yaşayanların aynası olduğunu savunan Rouen’e (2017) göre evler evi kullanan bireylerin kimliğini yansıtmaktadır. Bu kimlik ise maddi kültür öğeleri (kapı ve duvar süslemeleri gibi) ile dışa vurmaktadır. Yani ev, yaşanmışlıkları üzerinde taşımaktadır. BBC News’te (2020) yer alan “Koronavirüs ve Mimari: Açık Ofis Dönemi Bitti mi?” başlıklı haberde, mimari şekillerin işlevselliklerinin yanında salgın hastalıklardan kaynaklı korkularının izini taşıdığı savunulmuş, kentlerin ve evlerin tasarlanmasında salgının etkili olduğu üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda görüşme yapılan bireylerin evde daha fazla vakit geçirdikleri için salgına paralel olarak evi şekillendirdikleri belirtilmiştir. Katılımcılar, bu noktada şunları söylemiştir:

“Salgın başladığı gibi evi baştan sona düzenlemeye başladık, ilk başta evi baştan sona yıkayıp sağlıklı dedikleri bir boya ile boyadık. Balkondaki fazlalıkların hepsini içeri alıp orayı daha yaşanılır bir hale getirdik. Çiçeklerle donattım ve aksesuarlarla güzelleştirdim. Artık balkon nefes aldığım sağlıklı bir ortam gibi gelmeye başladı” (K8).

“Pandemi ile birlikte evimin ne kadar güvenli olduğunu anlamış oldum. Bu yüzden evde neler yapabileceğimi düşündüm. Çocuklara terasta bir oyun alanı yaptım, kendim için de bir çalışma odası yaptım” (K14).

Yapılan görüşmelerde de görüleceği gibi özellikle tam kapanma zamanlarında vaktinin tamamını yaşadıkları evde geçiren bireyler kendi yaşam şekillerine ve mesleklerine göre evleri şekillendirmiştir. Bunun yanında çocukları için eğlence ve dinleme alanları oluşturmuştur. Önceki dönemlerde evde önemi olmayan alanlar yeni dönemde olmazsa olmaz alanlar özelliği kazanmıştır. Salgın sürecinin ev kurma dönemine denk geldiğini bu yüzden evi, pandemi şartlarına göre şekillendirdiğini, oturma odasını çalışma odası olarak kurguladığını, kendisine ve çocuğuna ev içinde yeni alanlar oluşturduğunu vurgulayan katılımcı, konu hakkında aşağıdaki görüşlerini belirtmiştir:

“Pandeminin evi kurma sürecime kesinlikle etkisi oldu. Öncesinde salon ayrı oturma odası ayrı olacak şekilde bir düşüncem oldu. Yasaklar, kısıtlamalar arttığından dolayı

oturma odası kurmaktan vazgeçtim ve orayı çalışma odası olarak planladım. Hem alışma hem dinlenme hem eğlenme alanı olarak kullanıyoruz. Ayrıca çocuğun odasını da çok sade ve ferah bir şekilde kurduk” (K11).

Evde geçirilen zamanın artmasına bağlı olarak ev değiştirme fikrinin yanında evi şekillendirme fikride oluşmaya başlamıştır. Rahat, sade, yer kaplamayan mobilyalar bu süreçte daha fazla tercih edilmeye başlamıştır. Önceki dönemlerde daha sınırlı vakitlerde kullanılan mobilyalara bakış da pandemi ile birlikte değişmiştir. Çoğu bireyin pandemi sürecinde mobilyaya daha çok önem verdiğini bu yüzden mobilyanın ev bütçelerindeki payının arttığına değinen Mobilya Dernekler Federasyonu Başkanı Ahmet Güleç Anadolu Ajansına verdiği demeçte şu ifadeleri kullanmıştır:

“Dünyada mobilyada değişim ömrü 5-6 yıl. Türkiye’de ise 9-10 yılda mobilya değiştiriliyor. Pandemi döneminde ise mobilya yenileme zamanı biraz daha aşağıya çekildi. Çünkü bu mobilyalar kullanıldı. Evde kaldıkça mobilyanın eve uygun olup olmadığı daha iyi görüldü. Konforu mu eksik, modaya mı uygun değil, perdeyle çelişki mi yaşıyor? Bunların hepsi görüldü ve mobilyalar yenilendi”.

Evde kalmaya başladığı dönemde mobilyaların gözüne farklı gelmeye başladığını belirten katılımcıların ifadeleri de söz konusu durumu desteklemektedir. Katılımcılar şunları söylemiştir:

“Mutfak dolaplarının rengi normal zamanlarda beni rahatsız etmezdi. Ama evde kalmaya başlayınca gözüme çok kötü gelmeye başladı bu yüzden değiştirilmesini istedim” (K11).

“Evlendiğimde mobilyaları beğenerek almıştık. Ama evde uzun süre kalmaya başlayınca gözüme çok kötü gelmeye başladılar. Özellikle oturma takımında resmen kusurlar aramaya başladım. Çok geçmeden değiştirdim takımı” (K7).

Pandemi ile birlikte bazı meslek grubunda yer alan kişiler işlerini evden takip ettikleri için evde daha fazla vakit geçirmeye başlamış ve daha fazla dinlenme fırsatı yakalamıştır. Oluşan bu boş zaman ise eve dair düşünceleri değiştirmiştir. Bu düşünce ise beraberinde evin yeni şekiller alması ile sonuçlanmıştır. Fakat pandemi ile birlikte daha yoğun bir iş temposu içinde olan doktor, hemşire ve polis gibi meslek gruplarının eve dair düşüncelerinde bir değişim olmadığı görülmüştür. Salgının başlamasıyla çok daha yoğun bir iş temposu içine girdiğini, çoğu zaman eve bile gelemediğini bu yüzden eve dair düşüncelerinde farklılaşmanın olmadığını belirten katılımcılardan biri şunları aktarmıştır:

“Salgın başladığı gibi herkes eve kapanırken biz ya sahadaydık ya da hastanedeydik. Risk taşıdığımız için çoğu zaman eve bile gelme fırsatımız olmuyordu. Geldiğimizde de sadece hızlıca bir şeyler yiyip uyuyorduk. Bu yüzden evde herhangi bir değişiklik yapmak aklıma bile gelmedi. Çünkü evi gördüğümüz bile yoktu” (K16).

Ev İçi Değişen Roller ve Dönüşen Evler: *Pandemi Mimarisi*

Salgın süresince kentlerde dış mekânın güvensizliği ve salgın tehlikesinden korunma amaçlı en güvenilir yerlerin evler olması sebebiyle insanların evlerine kapanmaları, konutların planlanması üzerine yeniden düşünmeye itmiştir (Çam 2020). Bu durum ise yeni mekân tasarımlarını tartışmaya açmıştır.

Pandemi süreci ile birlikte dış mekân-iç mekân ayrımı ve bu ikisi arası geçişte zorunlu olan dezenfeksiyonun nasıl gerçekleşebileceğine dair görüşlerin olduğunu belirten Aşkın'a (2020: 1) göre “mutfak üretiminin ve stok yapma eğiliminin mekândaki yansıması, evden çalışma ve uzaktan eğitim pratiklerinin mekânsal gereklilikleri, sosyalleşmenin sanal ortama taşınmasıyla evde bu deneyimin bir benzerini yaratabilme denemelerine olmuştur”.

Salgının belirgin bir değişimi beraberinde getirdiğini, bu değişimlerin ışığında ise evden çalışma, eğitim ve çeşitli kısıtlamalar insanların evlerini birer ofis, derslik ve sosyalleşebileceği kafe vb. ortak kullanım alanlarına dönüştürdüğü savunan Yüksel (2021: 88), “sürece herkes gibi hazırlıksız yakalanan tasarımcılar, hızlı, akılcı çözümler üretmek adına çeşitli öneriler sunmaya başlamıştır. Bu durumun pandemi ile birlikte yeni bir mimari yaklaşımın gelişimine önayak olduğunu dile getirmiştir”. Bu mimari yaklaşım ise birçok mimar ve iç tasarımcı tarafından *pandemi mimarisi* olarak açıklanmıştır. Zaman içinde mimarinin modern olmaktan çıkıp postmodern bir hal aldığı, ideolojik ve maddi unsurlar taşıdığını savunan Gottdiener (2005: 179), yeni mimarinin *gösterge taşıyıcısı* olduğunu ya da anlatım tözü yaratmaya çalıştığını belirtmiştir. Pandemi ile birlikte modern bir kent yaşamından uzak, daha güvenli ve sağlıklı yeni bir ev inşa etmeyi düşündüğünü dile getiren katılımcılardan biri şunları söylemiştir:

“Geniş ailecek ne zamandır köye zaten bir ev yapmayı planlıyorduk. Pandemi ortaya çıktığından beri keşke yapma gücümüz olsaydı diye hayıflanırken yakın zamanda bir tane ev yaptık. Özellikle annem ve babam için de olsa bu evi daha önce yapmak isterdik. Yaşları 68, bu pandemi yasaklarında keşke evimiz olsa da annem ile babam bu şehir ortamından uzak kalsalar diye günlük hayatımızda söylenirdik. Özellikle pandeminin ilk döneminde bunu çok dile getirirdik” (K3).

Sadece günün belli saatlerini kullandığımız, pandemi ile birlikte ise daha sık kullanmaya başladığımız evlerin özellikle sağlık noktasında pek de kullanışlı olmadığını ifade eden Tuna (2020: 16), salgın döneminde evlerin daha yaşanabilir, sağlıklı ve ev içi aktivitelere uygun planlanmasını şu şekilde sıralamıştır:

- Trafiği yavaşlatılmış veya arındırılmış konut bölgeleri planlanmalı
- Bahçesi, yeşil alanı olmayan konut alanları planlanmamalı.

- Bina ve daire girişlerinde antreler bulunmalı.
- Evlerde giriş holü ve tuvalet, banyo yakın tasarlanmalı.
- Mutfaklarda yemek köşesi ve balkon bulunmalı.
- Salon, yani günlük yaşama odasının ölçeği büyümeli, yeri köşeye alınmalı, çapraz havalandırmaya olanak sağlanmalı.
- Evden çalışma için ayrı bir çalışma odası yapılamıyorsa, ebeveyn yatak odaları tasarımına çalışma köşesi eklenmeli.
- Çocuk odaları büyütülmeli, balkonsuz çocuk odası tasarlanmamalı.
- Konutlarda kat yüksekliği ve pencere boyutları arttırılmalı.
- Tepe açılımı, yatay ve düşey pivot açılımlar, giyotinler ve iç-dış vasistas açılımları rüzgâr yönüne uygun tasarlanmalıdır.

Geçmiş yaşantılarda hayatın herhangi bir noktasında yer alamayan alışkanlıklar pandemi ile birlikte vazgeçilmez yaşam pratiklerine dönüşmeye başladı. Bu durum başta tüketim alışkanlıklarına yansırken alınan önlemlerle birlikte üretim anlayışı da de yeniden dönüştürmektedir. Günün belli saatlerini kullanılan ev, salgın ile birlikte günün tamamının geçirildiği bir mekâna dönüşmüştür. Çoğu meslek grubunda yer alan bireyler için birer iş yerine dönen ev, aynı zamanda birer sınıf ve eğlence mekânına dönüşmüştür. Kısıtlı zamanlarında işi eve taşıdığını dile getiren katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır:

“İlk zamanlarda oldu elbette yasaklarla beraber gündelik işlerimizin çoğu eve geldi. Hem ailenin dışarıdaki işleri ile benim şahsi işlerimin hepsi evden halledilmeye başladı. İş yerlerindeki malzemeler doğal olarak eve taşındı” (K3).

Pandemi ile birlikte evin tasarımında değişikliğe gittiğini, işi eve taşıyıp sınıf tarzında bir oda tasarladığını dile getiren katılımcılardan biri ev içi değişen rolleri şu şekilde anlatmıştır:

“Daha önce evin kullanmadığımız ya da az kullandığımız alanlarını daha fazla kullanmaya başladık. Kullanmadığımız bir odamızı çalışma odasına dönüştürdük. Okulda kullandığım materyalleri odaya taşıdım. Kısacasıyla sınıfımı evime taşıdım. Daha önceleri iş yaşamım ile aile hayatımı birbirinden ayırırdım. Ancak; pandemi ile birlikte işimi evime taşımak zorunda kaldım. Böylelikle iş yaşamım ile ev yaşamı birbirine girmiş oldu” (K1).

Evlerin yeni dönem için hazırlıksız ve eşitsiz olduğunu dile getiren Alcocer ve Martella (2020), yaşanan evleri sadece karantina dönemleri için tasarlamak yerine kalıcı ve acil çözümler üzerinde durulması gerektiğini savunmuştur. Evlerin kolektif mekânların ve zamanların toplamı olarak değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizen Alcocer ve Martella (2020), yeni dönemde evlerin dışarıya bakan (tercihen balkonlu), erişilebilir ve donanımlı çatısı

olan, toplu hizmetlere erişimi olan, sanal dünyaya girmek için dijital cihazlar için yeterli olan ve iç etkinlikler için elverişli bir alan olarak tasarlanması gerektiği üzerinde durmuşlardı. Kapanmalarla birlikte hareketsiz kaldıklarını bunun ise ileriki yaşamlarından farklı sağlık sorunlarına dönüşmesinden korktuklarını bu yüzden ise evi bu ihtiyaca göre şekillendirdiğini açıklayan katılımcılardan biri şunları dile getirmiştir:

“Kısıtlamalar başladığında evde daha fazla vakit geçirmeye başladık. Hanımla yaşlı ve kronik hasta olduğumuz için uzun bir süre dışarıya çıkmamaya özen gösterdik. Evde kalınca da hareketsiz kalmaya başladık. Bu da başka sağlık sorunlarının (kemik ve kas ağrıları, sürekli yorgun hissetme gibi) başlamasına sebep oldu. Biz de kullanmadığımız bir odayı spor yapabilecek bir hale getirdik. Birkaç alet falan alıp orada spor yapmaya başladık” (K6).

Pandemi ile birlikte ev içinde rollerin değişmesinin yanında toplumsal ilişki ağları da değişim göstermeye başlamıştır. Yeni toplumsal ilişki ağı, bireyin hayatında yerel çevrenin merkeze alınması ile sonuçlanmıştır. Toplumsal hayat, akraba, komşu ve yakın arkadaş ile sınırlanmıştır. Salgınla birlikte misafire yüklenen anlamın değişime uğraması, misafir için kullanılan alanların da değişimini beraberinde getirmiştir. Salgın öncesinde misafir için ayrı bir alan (misafir odası) oluşturulurken salgın döneminde bu alan, aile fertlerinin kullanıma açılmıştır. Pandeminin başlaması ile misafir davet etme ya da misafirlğe gitme durumun ortadan kalktığını, sadece geniş ailesi ile daha sık görüşmeye başladığının altını çizen katılımcılar şunları söylemiştir:

“Aile ilişkileri daha yakın olmaya başladı. Evden çalışırken iş olmadığı anlarda aile üyeleriyle daha sık vakit geçiriyordum. İlişkilerimiz de bir yoğunluk söz konusuydu. Babamın tarım belgesi olduğundan köy işleri için köye giderdik. Dolayısıyla geniş ailemi de bu şekilde görüyordum” (K2).

“Kısıtlamaların başlamasıyla evde işlerimi takip etmeye başladım. Bu yüzden ailemle daha fazla vakit geçirme fırsatım oldu. Aile bağlarımız daha da kuvvetlendi. Ailecek yeni hobiler edindik ve birlikte eğlendik” (K12).

Ev merkezli etkinliklerin yakın çevre ile düzenlenmesi de evin kullanım şeklini değiştirmiştir. Eve yüklenen anlam, evin zihinsel ve fiziksel yapısında değişikliğe sebep olsa da belli noktalarda sorunların da oluşmasını beraberinde getirmiştir. Kişilerin yetenekleri, becerileri, ilgi alanları, aktiviteleri, işleri vb. durumlarının hepsini “ev” kapsamında yerine getirememesi sebebiyle çeşitli problemlerin ve negatif durumların ortaya çıktığının altını çizen Bilgin ve Diğer (2021: 411), sağlık sorunlarının yanına “toplumsal (aile içi şiddet, boşanma), psikolojik (intihar, umutsuzluk, ölüm korkusu, uzun süre evde kalmanın oluşturduğu kapalı alanda kalmanın yarattığı psikolojik sıkıntılar, kızgınlık, tahammülsüzlük), ekonomik (işsizlik, temel ihtiyaçlarını karşılayamama, kazancını kaybetme)” durumlarının da meydana geldiğini

savunmuşlardır. Eve kapanma ile birlikte dört duvar evin artık zarar vermeye başladığını dile getiren katılımcı, çözümünü şu şekilde anlatmıştır:

“İlk başlarda derslerimizi evden yapmak eğlenceliydi ve kolay geliyordu. Ancak; sürenin uzaması ile birlikte dört duvar arasına sıkışmak ağır gelmeye başlamıştı. Kendimizi hapsedilmiş gibi hissediyorduk. Tam da bu süreçte bahçeli bir yere ihtiyacımızın olduğunu hissetmeye başladık. Bahçeli bir evin maliyetli olacağını bildiğim için kısa sürede bu ihtiyacımızı giderecek bir arayışa girdim. Daha önce satın aldığımız boş bir araziye değerlendirmeye ve hobi bahçesine dönüştürme kararı aldık. Kısa bir süre içinde bahçemizi ikinci bir yaşam alanına dönüştürdük” (K1).

Salgınla ile birlikte görüldüğü gibi çoğu bireyin gündelik yaşam şekilleri baştan sona değişiklik göstermiştir. Çoğu birey yeni alışkanlıklar kazandığının veya yeni hobiler edindiğinin üzerinde durmuştur. Evde vakit geçirmenin olumlu yanları olduğu kadar olumsuz birden fazla yönünün de olduğu aşikârdır. Kapanmaların olması ile birlikte kendisinde sosyal medya bağımlılığı oluştuğundan yakınan ve gün boyunca teknolojik aletlerle vakit geçirmenin zararlarından şikâyetçi olan katılımcılardan biri şunları dile getirmiştir:

“Çok fazla uyudum, çok fazla yoruldum ve çok düzensiz bir yaşamım olmaya başladı. Hayatım resmen dijital bağımlılığa müsait hale geldi. İşimden dolayı sürekli bilgisayar önünde ders anlattım ya da velileri sosyal mecralarda bilgilendirmeye çalıştım. Geri kalan zamanda da ya uyudum ya da telefon başında sosyal medyada vakit geçirdim. Çok düzensiz bir yaşamım oldu yani” (K8).

Gün içinde farklı rolleri farklı noktalarda üstlenen bireyler kapanma ile birlikte tek bir mekânda aynı anda farklı roller üstlenmeye başlamıştır. Bu durum ise bazı bireyler için kapanmanın eziyete dönüşmesi ile sonuçlanmıştır. Evde kaldığı süreç içinde hem kendi işlerini takip etmek zorunda kaldığını hem çocuğun öğretmeni şeklinde çalıştığını hem de ev işleri ile ilgilendiğini bunun ise belli bir zamandan sonra zor geldiğini bu yüzden “artık okullar açılrsa da bu dertten kurtulsak” diye söylendiğini aktaran katılımcılardan biri şunları ifade etmiştir:

“...yetmezmiş gibi bir de çocuğun öğretmeni olduk. Ev işleri, kendi işimiz, temizlik derken koşuşturmamız kat kat arttı. Gün bize yetmez oldu” (K11).

“Eve kapandıktan sonra aynı anda çok şeye yetişmeye çalışıyoruz. Hem kendi işimizi yapıyoruz hem de artan ev işlerine koşuşturuyoruz. Hem öğretmen hem çalışan hem anne hem hemşire oluyoruz” (K7).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Her yeni olan, aslında bir vazgeçiş barındırmaktadır. Bu yüzden inşa edilen her yeni mekân, önceki mekândan kopuşu göstermektedir. Bu kopuş ve vazgeçişler üzerinde ise birden fazla faktör etkili olmaktadır. Doğal afetler, savaşlar, siyasi süreçler gibi toplumsal kırılmaların yaşandığı dönemlerde zorunlu veya gönüllü kopuşlar yaşanabilmektedir. Tüm dünyayı etkisi altına alan ve küresel salgın olarak tanımlanan Covid-19 pandemisi ile birlikte mekâna yönelik

fiziksel ve zihinsel kopuşlar da görünür olmaya başlamıştır. Kentlerin kalabalık ve homojen olmayan yapısından dolayı, sağlıklı olarak nitelendirilmesi ve apartman yaşamının kapanma ile birlikte çoğu yaşam aktiviteleri dolayımında yetersiz olması, kentlerde ve kente özgü mekânlardan kopuşu beraberinde getirmiştir.

Salgının hayatın tüm noktalarını etkileme başlamasıyla özel alanlar, kamusal alanın yerine geçmiştir. Özellikle kamusal alanda sergilen birçok gündelik yaşam pratiği salgın ile birlikte özel alana taşınmıştır. Bu da ev içi rollerin değişmesi ile sonuçlanmıştır. Kapanmaların yaşandığı dönemde ev içi rollerin değişimi ise mekân tasarımına yansımış, çoğu birey salgın ve salgının sonuçları ile mücadele kapsamında yaşam alanını şekillendirme yoluna girmiştir. Özellikle evler; eğlenme, boş vakit geçirme, çalışma ve sosyalleşme mekânına doğru evrilmiştir. Pandeminin tüm dünyada devam ediyor olması ise pandemik alışkanlıkların sürmesine ve pandemi mimarisinin oluşmasına sebep olmuştur.

Salgın ile birlikte yaşanan eve dair algının değişmesi ve ev içinde rollerin kesişmesi, ev tercihinin yanında evin iç tasarımında da kendini göstermiştir. Özellikle tam kapanmanın olduğu dönemlerde ya da esnek çalışmanın uygulandığı zamanlarda bireylerin iç mekân tararım tercihleri de dönüşüme uğramıştır. Evde geçirilen zamanın artması, rollerin sürekli kesişmesi, ev içinde yeni alanların kullanıma açılması ile sonuçlanmıştır. Özellikle işlerini evden takip eden bireyler ve uzaktan eğitim alan öğrenci ebeveynleri, bir çalışma odası oluşturma yoluna girmiştir. Dışarı çıkmanın yasak olması ve artan temiz hava ihtiyacı da balkonları daha fazla kullanıma açmıştır. Çoğu birey için balkon evin en önemli yeri haline gelmiştir. Ayrıca gelip gitmelerin yasaklanması ya da zorlaşması da evin kullanım şeklinde belirleyici olmuştur. Misafir kavramının sınırlanması, misafir için ayrılan alanın da değişmesine sebep olmuştur. Misafir için ayrılan salonlar, salgınla birlikte evin fertleri tarafından da sıkça kullanılmaya başlamıştır.

Elde edilen veriler sonucunda salgın ile birlikte kent merkezlerinin çekici özelliklerini kaybettiği görülmüştür. Özellikle kalabalık bir yapıya sahip olması ve salgının kalabalık ortamlarda daha hızlı yayılım göstermesi, bu kopuşun temel sebebi olarak gösterilmektedir. Aynı şekilde apartman yaşamı da modern bir yaşamı temsil etme özelliğini kısmen kaybetmiş, insanı sınırlandıran sağlıklı bir mekân olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Bu durum ise insanları yeni bir mekân/konut arayışlara sürüklemiştir. İmkânı olan kişiler kalabalıktan uzak, müstakil, doğa ile iç içe konutları tercih ederken daha az imkâna sahip olanlar ise yaşadığı mekânı daha yaşanabilir bir hale getirme çabasına gitmiştir. Yeni dönemde bazı insanlar

tercihlerini; hastalık riskinin olmadığı, sakin, doğa ile içi içe evler yönünde kullanmıştır. Özellikle son iki yıl içerisinde bahçeli ev satışının gözle görülür artışı ve fiyatların yüzde 64,43 artması yaşanan bu dönüşümü özetlemektedir. Ayrıca bahçeli konut ve villa kiralarında yüzde 35'e varan oranda yaşanan artış (Anadolu Ajansı 2020) da bu durumu desteklemektedir.

Salgın ile birlikte ortaya çıkan mekân tercihlerinde birçok faktörün etkili olduğu görülmüştür. Ekonomik imkânların yeterli veya yetersiz olması belirleyici bir faktör olarak karşımıza çıkmıştır. Mekân tasarımı ya da yeni mekân inşa etme süreci giren çoğu bireyin imkânlar dâhilinde bu yola başvurdukları görülmüştür. Ayrıca çocuk sahibi olma ve evde yaşlı bireylerin varlığı da etkili olan faktörler arasında gösterilmiştir.

Salgın ile birlikte edinilen yeni alışkanlıklar ve karşımıza çıkan yeni ev tasarımları, meslekten mesleğe de farklılık gösterebilmektedir. Elde edilen verilere bakıldığında kısıtlamaların devam ettiği dönemde sahada olan meslek gruplarının (doktor, hemşire, hastane personeli gibi) yeni alışkanlıklar, hobiler kazanma yolunu girmedikleri görülmüştür. Aynı şekilde evde geçirilen zamanın diğer meslek gruplarına göre az olması eve dair düşüncelerinin de değişmemesine neden olmuştur. Ayrıca bu meslek grubundaki bireylerin işlerini evden takip etme imkânına sahip olmaması evi yeniden tasarlama ihtiyacı hissetmemelerine sebep olmuştur.

Salgının uzun yıllar devam edeceği telaşı, ilerleyen yıllarda da bahçeli, geniş ve kalabalıktan uzak olan konutlara dair bakış açısının devam edebileceğini düşündürmektedir. Bu yüzden neredeyse tüm inşaat sektörü yeni dönemde tercih edilen konut şekline yatırım yapmaya başlamıştır. Çoğu ailenin alım gücünün yetersiz kaldığını bahçeli ev taleplerinin karşılanması için uygun ve ekonomik arsaların üretilmesi ve bu arsalar üzerine talebe uygun büyüklükte ve genel giderleri makul olan evler üretilmesi gerekmektedir. Böylelikle özellikle daha küçük boyuttaki evlerin “bahçeli ev” şeklinde planlanması, yoğun bir konut alıcı kitlesinin bu evlere ulaşabilmesine olanak sağlayacaktır.

Salgın, insanların temiz havaya ve toprağa olan ihtiyacını çok net bir şekilde göstermiştir. Çoğu birey ise yaşadığı konutu veya evin gündelik yaşamının merkezinde olduğunun farkına varmıştır. Buna bağlı olarak mekâna yüklenen anlamlar değişmiş ve mekân algısı yeniden tasarlanmaya başlanmıştır. Bu yüzden gerek konutu inşa eden inşaat şirketleri gerekse konutu kullanan bireyler salgın şartlarını gözeterik hem zihinsel anlamda hem de fiziksel anlamda yeni konutlar tasarlamaya devam edecektir.

Aşımın bulunması ile birlikte her ne kadar salgının biteceği üzerinde durulsa da salgının etkileri ile yaşamaya devam edileceği açıktır. Çünkü yaşanan çağ risk çağıdır. Bu yüzden birçok alanda kalıcı çözümlerin üretilmesi gerekmektedir. Örneğin; pandemi koşulları her ne kadar geçici çözümler üretmiş olsa da bazı tasarımların kalıcı olacağı muhtemeldir. Pandemi mimarisi dikkate alınarak son dönemde inşa edilen yapılar, yoğun talep neticesinde önümüzdeki dönemlerde de yapılmaya devam edeceği olasıdır. Bu yüzden tasarlanacak birçok proje salgın anında alınacak tedbirler ve hızlı önlemler gözetilerek hazırlanacak ve tüketiciye sunulacaktır.

KAYNAKÇA

- Alcocer, A., Martella, F. (2020, 4 Haziran). Public House: The City Folds Into The Space Of The Home. <https://www.architectural-review.com/essays/public-house-the-city-folds-into-the-space-of-the-home> (Erişim: 28.10.2021).
- Alhusser, L. (2017). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, A. Tümertekin (Çev.), İstanbul: İthaki Yayınları.
- Alver, K. (2020). Ev Başlangıçtır, Eşiktir, İlk Bakıştır, *1968 Dergisi*, 6, 64-66.
- Anadolu Ajansı. (2020, 12 Haziran). Kovid-19 Döneminde Müstakil Evlere Talep Arttı. <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/finans/kovid-19-doneminde-mustakil-evlere-talep-artti-/657199> (Erişim: 05.12.2021).
- Anadolu Ajansı. (2021, 8 Ocak). Salgında Evde Kalanlar Mobilyayı Yeniledi, Satışlar 50 Milyar Lirayı Aştı. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/salginda-evde-kalanlar-mobilyayi-yeniledi-satislar-50-milyar-lirayi-asti/2102846> (Erişim: 09.11.2021).
- Aşkın, S. (2020, 9 Haziran). Covid-19 Sonrası Konut: Tasarım Süreci Üzerinden Eve Dair Düşünceler. <https://manifold.press/covid-19-sonrasi-konut> (Erişim: 28.10.2021).
- Ayata, S. (1988). Kentler Orta Sınıf Ailelerde Statü Yarışması ve Salon Kullanımı, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 42, 5-25.
- Aytaç, Ö. (2017). Kent, Metropol ve Değişen Yer/Mekân İmajları, *Mukaddime*, 8(1), 1-23.
- Bauer, S. W. (2016). *Batı Biliminin Öyküsü: Aristoteles'in Yazılarından Büyük Patlama Kuramına*, M. Moralı (Çev.), İstanbul: Alfa Yayınları.
- BBC NEWS. (2020, 13 Nisan). Koronavirüs ve Mimari: Açık Ofis Dönemi Bitti mi?. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52273894> (Erişim: 29.10.2021).
- Berктаş, S., Dimli Oraklıbel, R. (2021). Sanayi Devrimi ile Gelen Değişim: İş Bölümü ve Yabancılaşma, *Atlas Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(6), 1-10.
- Bilgin, R., Diğler, H. (2021). Küresel Salgın (COVID-19) Sürecinde Evde Yaşam Tatmini, *Alternatif Politika Dergisi*, 13(2), 409-438.
- Bourdieu, P. (2006). *Pratik Nedenler*, H. U. Tanrıöver (Çev.), İstanbul: Hil Yayınları
- Bourdieu, P. (2018). *Sosyoloji Meseleleri*, F. Öztürk vd. (Çev.), Ankara: Heretik Yayınları.
- Bumin, K. (2016). *Demokrasi Arayışında Kent*, Konya: Çizgi Kitapevi.
- Castells, M. (2017). *Kent Sınıf İktidar*, A. Türkün (Çev.), Ankara: Phoenix Yayınları.

- Cumhuriyet Gazetesi. (2021, 26 Temmuz). Bahçeli Ev Fiyatları Yüzde 64 Arttı. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/bahceli-ev-fiyatlari-yuzde-64-artti-1855251> (Erişim: 05.11.2021).
- Çam, Y. (2020). Covid-19 Süreci ve Kentsel Mekânların Kullanımının Yeniden Planlanması, *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 67-79.
- Deutsche Welle. (2020, 28 Temmuz). Koronavirüs Tehlikesi Kentlerde Daha Yüksek. <https://www.dw.com/tr/koronavir%C3%BCs-tehlikesi-kentlerde-daha-y%C3%BCcksek/a-54343087> (Erişim: 27.10.2021).
- Dizman, İ. (2017). *Ordu: Çoklu Bir Kimlik Bileşkesi, Karadeniz'in Kaybolan Kimliği*, U. Biryol (Der.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erman, T. (2017). Belleklerde Gecekondu, T. Erman ve S. Özaloğlu (Der.), *Bir Varmış Bir Yokmuş: Toplumsal Bellek, Mekân ve Kimlik Üzerine Araştırmalar* içinde, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Gottdiener, M. (2005). *Postmodern Göstergeler: Maddi Kültür ve Postmodern Yaşam Biçimleri*, E. Cengiz vd. (Çev.), Ankara: İmge Kitabevi.
- Güven Yüksel, C. (2021). Pandemi ile Değişen Konut İç Mekânını Yeniden Düşünmek, *Çevrimiçi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 10 (2), 88-102.
- Harvey, D. (2013). *Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru*, A. D. Temiz (Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Hatipoğlu E. B. (2017). Altındağ'da Dönüşen Yoksul Kadın Deneyimleri Üzerinden "Bir Varmış Bir Yokmuş Gecekondu", T. Erman ve S. Özaloğlu (Der.), *Bir Varmış Bir Yokmuş: Toplumsal Bellek, Mekân ve Kimlik Üzerine Araştırmalar* içinde, Koç Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Karakaş, M. (2019). Kent, Mekân ve Toplum Sosyolojisine Giriş, M. Karakaş (Ed.), *Kent Mekân ve Toplum* içinde, Ankara: Tezkire Yayınları.
- Keleş, R. (2014). *100 Soruda Türkiye'de Kentleşme, Konut ve Gecekondu*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Koyuncu, A. A., Akkaya, C. (2019). Mekân Tasavvuru ve Sosyolojide Mekâna İlişkin Temel Yaklaşımlar, M. Karakaş (Ed.), *Kent Mekân ve Toplum* içinde, Ankara: Tezkire Yayınları.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekân Üretimi*, I. Ergüden (Çev.), İstanbul: Sel Yayınları.
- Lefebvre, H. (2017). *Kentsel Devrim*, S. Sezer (Çev.), İstanbul: Sel Yayınları.
- Maı, U. (2010). Doğu Alman Kentlerinde Kültür Şoku ve Kimlik Bunalımı, A. Öncü ve P. Weyland (Der.), *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler* içinde, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öncü, A. (2016). İdealimizdeki Ev Mitolojisi Kültürel Sınırları Aşarak İstanbul'a Ulaştı, A. Öncü ve P. Weyland (Der.), *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler* içinde, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özaloğlu, S. (2017). Hatırlamanın Yapıtışı Mekânın Bellek ile İlişkisi Üzerine, T. Ermen ve S. Özaloğlu (Der.), *Bir Varmış Bir Yokmuş: Toplumsal Bellek, Mekân ve Kimlik Üzerine Araştırmalar* içinde, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

- Palabıyık, A. (2020). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Habitus, Sermaye ve Alan Üzerine, *Habitus Toplum Bilim Dergisi*, 1, 1-22.
- Payne, J. F. (1889). *Plague Ancient and Modern Or the Black Death and The Sweating Sickness*, London: Adlard and Son.
- Rouen, De A. (2017). 1950'lilerin İstanbul'u: Konaktan Apartmana, T. Erman ve S. Özalöğlu (Der.), *Bir Varmış Bir Yokmuş: Toplumsal Bellek, Mekân ve Kimlik Üzerine Araştırmalar* içinde, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Sharr, A. (2017). *Mimarlar İçin Heddegger*, V. Atmaca (Çev.), İstanbul: Yem Yayınları.
- Shields, R. (1991). *Places On the Margin: Alternative Geographies of Modernity*, Londra: Routledge.
- Şentürk, Ü. (2014). Mekân Sadece Mekân Değildir: Kentsel Mekânın Yeni Tezahürleri, *Doğu Batı Düşünce Dergisi: Şehir Yazıları-1*, 67, 85-105.
- Şolt, B. H. (2021). Covid-19 Pandemisinde Kentlerde Yaşanan Değişimler ve Kentsel Hizmetler, *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(15), 39-47.
- Taşçı, H. (2014). *Bir Hayat Tarzı Olarak Şehir, Mekân, Meydan*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Tuna, R. (2020). Yaşam Mekânlarımız Nasıl Değişecek? Pandemi de Kentsel Sistem: Yaşama, Çalışma ve Sosyalleşme Mekânlarında Yeni Standartlara Doğru, Sema Ergönül vd. (Ed.), *Spektrum: Tasarım Rehberleri- 1*, 15-18.
- Usta, G. (2020). Mekân ve Yer Kavramlarının Anlamsal Açından İncelenmesi, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC*, 10(1), 25-30.

COVID-19 PANDEMIC: SOCIO-ECONOMIC EFFECTS ON INDIAN POPULATION

Adnan Ahmad ANSARI*

ABSTRACT

Covid-19, a worldwide pandemic, and its negative consequences have sparked anxiety worldwide. “Pandemics are defined by the World Health Organization (WHO) as a widespread new disease. Influenza pandemics are characterized by the rapid spread of novel viruses to which humans have low immunity. Virus-related pandemics have happened over the years in many forms”. This novel virus has afflicted two hundred twenty-three nations and territories. According to the World Health Organization daily reports, the number of verified cases and deaths is rising, sparking an economic catastrophe. Self-isolation, social-distancing, and transit constraints have caused a decline in every area of the economy. Unorganized sector workers are losing their employment. Manufacturing and others commodity demand have declined. The pandemic-related change in lifestyle had a social, economic, political, and psychological impact on working-class living. Government, private, and self-employed workers all have different levels of home appropriateness for work and access to essential working amenities. Government personnel have a tough time finding suitable housing and working resources. However, this study looks at the socio-economic impacts of the Covid-19 pandemic on the Indian population.

Keywords: Covid-19, Pandemic, Socio-Economic Status (SES), Income, Health.

Citation: ANSARI, A. A. (2022). “Covid-19 Pandemic: Socio-Economic Effects on Indian Population”, *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 97-111.

Atıf: ANSARI, A. A. (2022). “Covid-19 Pandemi: Hindistan Nüfusu Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkiler”, *HABITUS Toplum Bilim Dergisi*, (3), 97-111.

Başvuru / Received: 17 Şubat 2022 / 17 February 2022

Kabul / Accepted: 22 Mart 2022 / 22 March 2022

Derleme Makale / Review Article.

INTRODUCTION

“Pandemics are defined by the World Health Organization (WHO) as a widespread new disease. Influenza pandemics are characterized by the rapid spread of novel viruses to which humans have low immunity”. Virus-related pandemics have happened over the years in many forms. The HIV/AIDS pandemic, which killed about 36 million people between 2005 and 2012; the 1968 flu pandemic, which killed around 1 million people; the 1918 flu pandemic, which killed approximately 20–50 million people; and the ASIAN flu (1956–58), which killed around 2 million people. “The world is presently dealing with another devastating pandemic, the Novel Coronavirus (Covid-19), which first appeared in Wuhan, China, in December 2019. ‘Novel Coronavirus’ was initially thought to be an epidemic in China, but the World Health Organization declared it a pandemic in March 2020 owing to its rapid worldwide spread. COVID-19 infections have spread to over 213 nations globally, according to the World Health Organization Situation Report (55), with 157,289,118 confirmed cases and 3.277.272 fatalities as of May 10, 2021. Because of its transmitting capabilities and concerns about the spread of

* Advanced Centre for Women’s Studies, Aligarh Muslim University, Aligarh, India, E-mail: adnan5866@gmail.com ORCID Number: 0000-0002-8298-7894

the B.1.617.2 strain of COVID-19, most of the South Asian countries were under partial lockdown”.

“According to studies, ‘infectious diseases can only be controlled by increasing social distancing and isolation’. As a result, the most effective deterrents against this deadly illness have emerged as lockdown and personal hygiene. This shackling has had severe behavioral, social, economic, and psychological consequences (Syed 2021).

However, during the week of January 31 to February 6, 2022, the number of new COVID-19 cases fell by 17% compared to the previous week, while the number of recent deaths rose by 7%. Over 19 million new cases arose, while 68,000 death cases were recorded throughout the six WHO regions. Globally, nearly 392 million confirmed cases and 5.7 million deaths had been reported as of February 6, 2022. Due to the widespread use of social media and global communication, the socio-economic effects of this virus were thought to be more severe than those of the (SARS) outbreak in 2003”.

“India reported a total of 4, 23, 39,611 confirmed cases as of February 8, 2022. In India, the most significant number of cases recorded in a single day during the third wave was 3, 47,254 on January 21, 2022. India now has 91 daily cases per million people, which is significantly lower than France (3,512), the United Kingdom (1,152), the United States (891), and Brazil (795)”.

The WHO India Weekly COVID-19 Situational Report, on the other hand, gives a detailed overview of the COVID-19 situation in India. The study includes an epidemiological overview of India and operational updates from WHO India on risk communication and community involvement, infection prevention and control, clinical care, operation support, and logistics. The WHO Situational Report outlines the severity of India's public health and socio-economic measures and an update on pandemic vaccine deployment in the nation (URL-1).

Key Figures

WHO-led UN Crisis-Management Team coordination 23 UN entities across nine areas of work

More than 6.3 million people registered on Open WHO and accessing online training courses across 42 topics in 62 languages

22 934 359 PCR tests shipped globally

215 785 426 medical marks shipped globally

Covid-19 Pandemic: Socio-Economic Effects on Indian Population

99 140 700 gloves shipped globally

9 611 511 face shields shipped globally

208 GOARN deployments conducted to support Covid-19 pandemic response

10 095 615 243 Covid-19 vaccine doses administered globally as of 7 February

COVAX has shipped over 1 billion vaccines to 144 participants as of 17 January

“According to a research published in the Lancet (2017), social isolation and lockdowns have resulted in emotional and mental health difficulties such as stress, fear, anxiety, sleeplessness, and emotional exhaustion. The physical outing limits imposed by the lockdown have a substantial impact on the quality of life during this pandemic”. (Y.XY. Xiang 2020). The inability to see friends, co-workers, and distant family members has also had a social impact due to the pandemic. The International Monetary Fund (IMP) reported that the lockdown’s economic impact is far more significant than the Great Depression and the Global Financial Crisis. During the lockdown, economic activity remains sluggish, resulting in a reduction in global economic growth. The goal of this study is to determine the socio-economic consequences of COVID-19 on the Indian population (Syed 2021).

Objectives Of the Study

1. “To compare the perspectives of the Indian population on several elements of living during the pandemic”.

2. “To look into and compare the social and economic instability experienced by private and public sector employees throughout the pandemic in terms of wage cuts and work-related difficulties”.

3. “To learn more about the socio-economic situations of COVID-19 in India”.

4. “To investigate the difference in the economic stability of working people”.

5. “Measures should be taken to eliminate this deadly disease”.

Research Methodology

The data sources used for this study are both primary and secondary. Data analyses are among the primary sources, while secondary data includes descriptive, philosophical, and empirical analysis of various governmental policies, philosophical concepts, and theories.

Review Of Literature

“The study concluded that confinement due to prolonged lockdown has a negative impact on pregnant women’s health. Their physical activities have been limited, and the lockdown has impeded their delivery preparation sessions. As a result, the health quality of life of pregnant women in India has suffered a setback. The COVID-19 pandemic not only had an economic and behavioral impact on adults, but it also had a significant psychological impact on teenagers. Adolescents are harmed by house confinement since they cannot attend a school or play with their friends”.

According to the United Nations (2015), India’s informal sector employs 80% of the country’s workforce. Because one-third of the population works as casual labor, social vulnerability among the underprivileged will be significant during the lockdown in loss of livelihood, food, primary health care, and housing. The World Bank (2018) defines poverty as “a lack of ability to get a minimal widespread livelihood”. Consist of this fact that currently, more people worldwide are shrinking the range of dimensions required for a basic standard of life. The Covid-19’s breakout is simply accelerating it. This is particularly evident in regions throughout the world where there are large numbers of people working without a formal contract or relying on day-to-day self-employment. These are the people who would be most affected by the pandemic, especially if the world continues to be pressured to maintain social distancing through quarantines, lockdowns, and curfews (World Bank 2018).

Poverty phenomena are absolute poverty or the entire lack of capability crucial to keep personal socio-economic needs, such as food, garb, and shelter. Here that means don’t alternate by the context. Some international locations will always be in a state of extreme poverty. A shaky monetary plan, dictatorship, historical colonialism, and various other factors might all be factors (United Nations 2020).

Commodari and La Rosa (2020) investigated the relationship between COVID-19 health risk perceptions and emotions among quarantined teenagers in Italy to determine the influence of COVID-19 on adolescents. They concluded that perceived susceptibility negatively predicts positive emotions, whereas fear of getting the infection positively. As a result of the initial investigations, we may infer that this pandemic’s psycho-social impact is particularly severe compared to previous pandemics. The COVID-19 pandemic’s economic disruption is the subject of the following section of the review literature. Around six pandemics have happened in the last 120 years (1889, 1918, 1957, 1968, 2009, and 2020), in which a virus

Covid-19 Pandemic: Socio-Economic Effects on Indian Population

spreads in a non-seasonal way and causes economic difficulties. A study conducted by Fan (2020) examined that pandemics lower business investment and customer confidence because of the fear and uncertainty of getting the infection. It also impacts the service industry because face-to-face interaction is associated with psychological fear and risk aversion (E. X. Fan 2003). Fan and Tracy et al. (2020) concluded that a pandemic causes anxiety of infection in the individual's mind, which we can infer from the findings of the SARS pandemic, which showed that even if the mortality rate was low, people's fear of disease was high. As a result, individuals avoid physical contact, which impacts service-based businesses such as aviation, travel, and tourism (E. X. Fan 2003) (M. Tracy 2011). Previous studies by Beutels et al. and Verikioset et al. (2021) found that pandemics had a two-way influence on the economic structure. The first is the direct financial impact on the healthcare industry regarding medical costs. The second is an unintended consequence of the lockdown, which includes business closures, employee absenteeism, labor migrations, job layoffs, institution closures, and low productivity" (G. Verikios 2010).

Several studies have projected the COVID-19 pandemic will have the following worldwide economic consequences:

1. "According to the Asian Development Bank, the COVID-19 pandemic will cost the global economy \$5.8 and \$8.8 trillion".

2. "The Bureau of Economic Analysis reported that the US economy shrank by 48 percent annually in the first quarter of 2020, while the UK economy shrank by 20.4 percent in the second quarter of 2020".

3. "The European Central Bank predicted a 12 percent contraction in the Eurozone's economy in 2021."

From the above literature review, we may deduce that the worldwide economic effects of this pandemic will be severe.

Socio-Economic Effects of Covid-19 On Indian Population

"Since the beginning of 2019, and until now, the world economy has been started up by a novel Coronavirus structure known as Novel Coronavirus Pneumonia (NCP) or COVID-19. It has impacted global socio-economic conditions, particularly in developing economies and regions of poverty. Poor and low-income households are hurting the hardest due to the pandemic. Due to differences in the socio-economic symptoms of the households, there appears

to be a disparity in the COVID-19 effects at household degrees. As a result, it is critical to learn about the impacts of external financial shocks on individual households and how those households respond to such shocks. The monetary elements may also provide a better understanding of the differences in the elements and the resulting policy implications for households. Although COVID-19 has wiped out the majority of Indian households, it has been observed that specific households are doing better than others at different stages of the pandemic”.

Similarly, the poverty state of affairs and socio-economic pre-requisites of the households varies in outcomes and resilience to exterior elements like COVID-19, with some poor and vulnerable households thought to have suffered more severely. These differences provide a better understanding of why some households are impacted insignificantly while others are affected significantly. We study the Socio-economic Status (SES) to estimate COVID-19’s influence on the Indian population based on a comparable assumption. (Sangamitha 2021).

Effects Of Covid-19 On Primary, Secondary, And Tertiary Sectors in India

Primary Sector

Agriculture and Supply Chain

“COVID-19 has an impact on a variety of agricultural and supply chain processes. According to early reports, the scarcity of migrant labor is affecting essential harvest practices, particularly in northwestern India, where wheat and pulses are grown. Because of transportation issues and other considerations, there will be challenges in the supply chain. Wheat, vegetables, and other products have lower prices, but purchasers are still paying more. According to news reports, the closure of hotels, restaurants, confectionery, and tea stores has debilitated dairy sales during the lockdown. In contrast, chicken producers have been seriously harmed by rumors, particularly on social media, that chicken is the COVID-19 transmitter”.

“Some necessary precautions are needed to keep the agricultural sector and supply chain processes working; some of them are as follows”:

- 1.“The government has put in place proper lockdown measures that exclude farming operations and the food chain. Furthermore, execution issues lead to staff shortages, which must be handled to reduce expenses”.

Covid-19 Pandemic: Socio-Economic Effects on Indian Population

2. “Farm communities must be protected to the best of their abilities from COVID-19 by monitoring and maintaining social distancing”.

3. “Farmers must have continuous connectivity to markets. It has the potential to combine both commercial and public procurement”.

4. “Because of the present outbreak, local poultry and milk farmers need more support”.

5. “Farmers and agricultural employees should be included in the government’s support strategy and any social welfare programs designed to alleviate the current situation”.

6. “Demand for home delivery of food and e-commerce has increased as quarantine measures have grown”.

7. “Export limitations and import controls should be avoided by the government to enable exchange”.

“The shutdown has effectively halted all economic activity—migrant workers and the homeless face large wage and employment losses in metropolitan areas”.

Impact of COVID-19 – Medical Industry in India

“The COVID-19 pandemic has erupted as a worldwide health emergency unlike any other. While the level of implications has yet to be determined, the impact on global trade in the near and distant future is inevitable. The global medications supply chain will most likely be interrupted, and the effect on global medicine availability, particularly in low and middle-income countries (LMICs), would be profound”.

“However, in the competitive and sustainable medical industry, India has shown its relevance in ensuring the safety of millions of people worldwide. Exceptional measures should be taken to improve and preserve the operation of the production facilities. Governments and foreign entities who rely on India for production would evaluate the Indian medical supply chain for their specific requirements. Detailed planning is required to establish global links to Antiphospholipid Antibody Syndrome (APIs) and treatments.”

Petrol and Oil

“COVID-19 outbreak significantly restricts public activities and slows down economic growth. Several states have seen a reduction in sales at petrol pumps and compressed natural gas service stations”.

Secondary Sectors

Information Technology

“The COVID-19 pandemic has severely affected the global economy, affecting industries in a variety of fields all around the world. The spread of the diseases has caused governments to go into lockdown, fearing a deflationary economy. Because the virus has such an enormous impact on most developed countries, India’s result is lower than others, but it has a more significant effect on its industries and economy”.

Finance Industry

“Coronaviruses are expected to have a significant impact on the global economy”.

How digital payment sector is affected in India because of COVID-19

“Significant sectors of the Indian economy are bearing the brunt of the adverse effects of the slowdown in commerce, transportation, and tourism. Payments are made online and offline through significant companies, which have a negative impact due to numerous limits on containing the COVID-19 pandemic until it becomes unpredictable. Even though online sales on digital platforms are still increasing, payment values have dropped considerably. If the situation persists, online payment companies will face difficulties over the next two months, as individuals are cautious about traveling outside. The COVID-19 pandemic’s unpredictability in the social and economic realm may temporarily impact shopping patterns. It might be a massive help to e-commerce in grocery, food, and entertainment areas”.

Manufacturing Industry

“COVID-19 has already had a significant impact on Indian enterprises, and employment is in jeopardy in the coming weeks as companies seek to reduce their personnel. In addition, the COVID-19 scenario has recently resulted in an unanticipated reduction in financial activity”.

Tertiary Sectors

Education

“The COVID-19 pandemic in 2019–2020 wreaked havoc on worldwide educational systems, forcing schools and colleges to close indefinitely. Anti-pharmaceutical therapy and preventive measures like social distancing and self-isolation have resulted in the systematic closure of elementary, secondary, and higher educational institutions in almost every country

Covid-19 Pandemic: Socio-Economic Effects on Indian Population

on earth. Earlier pathogen epidemics resulted in widespread school closures worldwide, with varying degrees of strength. According to numerical modeling, closed classrooms can slow the spread of a pandemic. Furthermore, efficacy (potency) is dependent on communication among students at or around the school. School closures can be beneficial if implemented quickly. If cancellations occur late, compared to during an outbreak, they may be less effective and have no influence. In some cases, reopening schools after a period of closure may result in higher infection rates. The impact of school closures can be difficult to evaluate since they appear to be comparable to other programs such as public gathering prohibitions”.

Distance Learning

“Students from rural and disadvantaged homes may be confined due to a lack of resources or adequate internet connection. Lack of technology or good network access is a barrier to continuous learning, particularly for students from low-income households. To minimize the interruption of education due to the COVID-19 shutdown, UNESCO proposed using distance education programs, online knowledge, and resources that schools and teachers may use to monitor and regulate students. Hundreds of libraries have been compelled to close temporarily to combat the spread of COVID-19. It complicates distance learning for students who do not have access to the internet at home”.

Outcomes of Student Learning

“School closures harm students’ ability to learn. When schools are closed, schooling provides essential learning. Children and youth have limited opportunities for growth and development. The drawbacks of disadvantaged students, who have fewer educational resources outside of school, are numerous. Because of the difficulty in ensuring that all children return to school after closures, the number of students walking out gradually rises”.

“In contrast to prolonged closure, this is the case. Schools provide opportunities for a cultural and individual connections. When schools are closed, most children and youths will be deprived of the necessary social interaction for learning and development. Parents are frequently expected to help children study at home when schools are closed, and they might strive to fulfill this aim”.

Tourism

“India is known for its historical and cultural hospitality, which attracts both local and international visitors throughout the year. It’s no surprise that foreign visitors are involved in

many confirmed COVID-19 cases in India. With visas suspended and tourist destinations closed indefinitely, the whole tourism value chain, including hotels, restaurants, agents, attractions, and operators, is projected to suffer losses in the thousands of crores. Experts believe that the tourist sector will take a significant impact in the coming years”.

Aviation

“Airlines are claimed to be under pressure due to the Indian government’s decision to suspend tourist visas indefinitely. For varied periods, around 600 foreign flights to and from India were halted. Approximately 90 domestic flights were canceled, resulting in a significant reduction in air transport and famous local routes. Private airport operators have asked the government to impose a small passenger facilitation fee on tickets to offset growing operating costs”.

Social Impact

Family Dynamics: Domestic Violence and Hobbies

“Domestic violence, such as physical, emotional, and sexual abuse, has increased due to lockdown and social distancing strategies used to fight virus transmission. The emphasis on shutting down guarantees that vulnerable individuals are more marginalized from abuse, making it more difficult for them to seek help. To address the growing problem, the government must examine how to recognize domestic abuse, report it, and locate all available services. Furthermore, the coronavirus pandemic has significantly influenced the online gaming industry. Online gaming has seen massive numbers of users emerge, helping several firms to increase profit. For several self-isolating people staying at home within comprehensive government rules, online gaming has seen vast numbers of users arise, which has helped several firms increase profit”.

Effects of Global Climate Because of COVID-19

“The intensity and scope of the COVID 19 outbreak response are unimaginable. A quarter of the world's population is under lockdown. In contrast, governments across the globe declare an emergency, raise additional funds, and ask individuals to adjust their behavior to prevent the virus from spreading. As a result of the prolonged influence on economic activity, annual greenhouse gas emissions are predicted to decrease in 2020. The greater the short-term carbon impacts, the longer they persist. Whether it is a blip like the financial crisis of 2008–2009 or the start of a longer-term downturn will be determined by the economic policies put in place by authorities to respond to such disturbances”.

Role of Internet of things (IoT) and Sensors during COVID-19

Social distancing should lead to a greater dependence on automated solutions in many industries, aided by IoT and warning systems. Mobile technology, for example, may have a significant impact on online shopping. Many governments have enforced travel restrictions, resulting in millions of people working from home using computational technologies like mobile learning, Web-based communications, and so on. A period of steadiness, such as administrative work, has a hazy timeframe. Governments and companies, on the other hand, intend to resume operations. COVID-19 risk reduction techniques should be addressed in the immediate term. We may witness shifts from biometric enrolment to touch-free devices like face recognition as one of the rising reasons (Kumar 2020).

Impact of Covid-19 Pandemic on Economy

“There has been a significant shift in the global economic market, and the equity market has experienced daily collapses. They closed factories, restaurants, bars, marketplaces, airplanes, stores, shopping malls, universities, and schools, among other things. People’s movement has been limited due to fears about the coronavirus. People could not acquire even the most necessities, which influenced the global economy”.

“The Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) has revealed that their global growth target has been decreased from 2.9 percent to 2.4 percent, with the possibility of it dropping to 1.5 percent. According to the Economic Times, India's government income and export growth would plummet for at least two quarters as the Corona Virus impairs the country's overall economic activities. A drop-in investors and other people impact privatization plans, government, and industry”.

“The ten nations severely damaged by COVID-19 are roughly identical to the world's ten largest economies (Iran and India exceptions). The United States, China, Japan, Germany, the United Kingdom, France, and Italy are among the top 10 most impacted by the disease. Though China has been affected the worst, instances in the G7 economies have increased dramatically in the final few days of February 2020”.

“The US, China, Japan, Germany, the Britain, France, Italy, and so on with a 16 percent share of global exports and 7 percent of worldwide mining imports, China is a manufacturing powerhouse, accounting for 16% of global exports and 7% of global mining imports (Economist, 2020). For example, global smartphone, vehicle, and optical fiber manufacturing businesses rely on Wuhan and Shanghai, the region's most brutal hit by COVID-19, for

assembly line operations. Indian enterprises should assess their supply chain risks before sourcing from all over the world or connecting their supply chains with global supply systems”.

Large Economies and Covid-19

	Country GDP	Manufacturing	Export	Export	Manufacturing	COVID-19 Cases	COVID-19 death
US	24%	16%	8%	8%	159	11	
China	16%	29%	13%	18%	80,410	2,991	
Japan	6%	8%	4%	5%	331	6	
Germany		5%	6%	8%	10%	262	-
UK	3%	2%	2%	3%	85	-	
France	3%	2%	3%	4%	285	4	
India	3%	3%	2%	2%	28	-	
Italy	2%	2%	3%	3%	3,089	107	
Brazil	2%	1%	1%	1%	4	4	
Canada	2%	0%	2%	2%	34	-	

Sources: World Bank World Data Bank, FT COVID dashboard (URL-2).

Impact of Covid-19 Pandemic on Society

“Any loss of life caused by a pandemic brings irreversible harm to society. Apart from that, COVID-19 has significantly demobilized the global economy. Many of the impacted countries have agreed to go into complete lockdown to prevent the disease from spreading further. Big international flights and other business transportation have been delayed in several nations. The movement of railway services (except freight trains), buses, trucks, and vehicles have been halted due to the lockdown of all domestic aircraft, except those related to essential goods. In practically all of the nations impacted by COVID-19, all educational, commercial, sporting, and religious institutions are closed. Many industries, except those tied to necessary amenities, are suffering greatly due to various being shuttered for an extended period in many nations. People working in the tourism and transportation industries suffer the most significant difficulties. The level of output has decreased to deficient levels. The economy of many so-called powerful countries is now threatened by rising inflation and expanding unemployment due to a loss of productivity and excessive expenditure for the treatment and rehabilitation of COVID-19 victims and their families”.

Covid-19 Pandemic: Socio-Economic Effects on Indian Population

Personal protection, such as using face masks, appears to be linked to behavioral changes associated with pandemic outbreaks rather than general behavior changes. Domestic violence, neighborhood quarrels, and firearms sales have all increased during the current pandemic, indicating that this is the case. The travel industry has been severely impacted; 80 percent of hotel rooms are empty, airlines are reducing their personnel by 90 percent, and tourism destinations are unlikely to profit in 2020. The yearly drop in SARS passenger travel by rail or road was predicted to be 57 percent and 45 percent, respectively. Customer savings appear to be significant from the perspective of the retail industry. Customer prices might be harmed because all supply chains would be affected, affecting supply and demand for various essential commodities. Job mobility, lack of hours, disruptions in the global supply chain, decreased consumption and tourism, and lower global demand for goods on the market have all been significant economic consequences thus far. Isolation, anxiety, depression, panic states, mental illnesses, health threats, and a variety of other issues impact a person's life and society as a whole. As a result, COVID-19 has unquestionably had a notably negative impact on the day-to-day lives of the entire human community and the global economy (Amutha 2020).

Preparations And Preventive Measures in India

“According to medical specialists in India and throughout the world, India has attempted to expand its research facilities and investigate its mass population. Public health teams have begun to promote awareness of using contact and preventive steps to protect yourself and others. The lockdown and dread of the disease’s possible consequences and propagation have profoundly impacted individual’s lives. The worry of COVID -19’s contraction is on the rise because of the high death tolls and global spread”.

“The Government of India has established helpline numbers for several different national institutes to give assistance and advice. The World Health Organization advises taking the necessary actions to address the adverse effects of coronavirus transmission on psychological health and well-being. India is known for its traditional drugs under the AYUSH (Ayurvedic, Yoga, Naturopathy, Unani, Siddha, and Homeopathy) categories. In the past, the Nilavembu Kudineer polyherbal powder has been demonstrated to be effective against dengue and chikungunya fevers. With the outbreak of COVID-19, the Ministry of AYUSH released a press release titled “Advisory for Coronavirus,” which included vital medications to improve people’s immunity. The ICMR (Indian Council of Medical Research) and the Ministry of

AYUSH made suggestions to adopt conventional preventative and treatment measures to develop immunity against COVID-19. These suggestions might help prevent viral infection in the elderly and extend their lives. India has manufacturing capabilities for specialized medical/pharmaceutical industries, and the government has developed a fast-tracking research program to generate low-cost, quick diagnostic test kits and vaccinations. The Indian Serum Institute is also working on a SARS-CoV-2 infection vaccine”.

CONCLUSION

“According to the findings, socio-economic status has a significant impact on the economics and social situations of the Indian population. More people live in poverty, and this study looked at the differences in COVID-19's effect on households in India depending only on their socio-economic status. Finally, it demonstrates that it may be lower for poor people and the entire economy. The Socio-economic Status (SES) provides a higher and deeper understanding of changes in household income stipulations and symptoms resulting from an outbreak or health disaster such as COVID-19”.

“However, with the challenges of a new recession and economic crisis, crucial situations like these necessitate strong and effective policymaking in health, industry, government, and the community. For individuals who may fall through the gaps, immediate but well-planned support measures must be implemented and altered. Mid- and long-term initiatives are essential to stabilize and motivate the economy throughout this recession”.

REFERENCES

- Amutha, D. (2020). Covid-19 Epidemics and its impact on Economy and Society, (Autonomous), *Tuticorin*, 3-6
- E. X. Fan, SARS: (2003). Economic Impacts and Implications, Economics and Research Department Policy Brief Series No. 15, Asian Development Bank.
- E. X. Fan, SARS: (2003). Economic Impacts and Implications, Economics and Research Department Policy Brief Series No. 15, Asian Development Bank.
- Kumar, S. M., Maheshwari, V., Prabhu, J. et al. (2020) Social Economic Impact of COVID-19 outbreak in India, *International Journal of Pervasive Computing and Communications*, 16(4), 309-319.
- Sangamitha, A., Dhavamani, P. (2021). A Study on the Socio-Economic Status of Covid-19 Patients in Coimbatore, *Shanlax International Journal of Economics*, 9(4), 44-45.
- Syed, A. A., Gupta, S. and Raib, D. (2021). Psychological, Social and Economic Impact of COVID-19 on the Working Population of India: Exploratory Factor Analysis Approach, *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 66,102617.

Covid-19 Pandemic: Socio-Economic Effects on Indian Population

- The Economist. (2020). Apple's Chinese Troubles. <https://www.economist.com/business/2020/02/20/apples-chinese-troubles>.
- Tracy, M., Norris, F. H. and Galea, S. (2011). Differences in the Determinants of Posttraumatic Stress Disorder and Depression after a Mass Traumatic Event, *Depress Anxiety*, 28 (8), 666–675.
- URL-1: World Health Organization. (2022). Coronavirus disease (COVID-19) Weekly Epidemiological Update and Weekly Operational Update. <https://www.who.int.2020> (Access: 12.02.2022).
- URL-2: <https://www.ft.com/content/a26fbf7e-48f8-11ea-aeb3-955839e06441> (Access: 11.02.2022).
- Verikios, G., McCaw, J., McVernon, J. et al. (2010). H1N1 Influenza in Australia and its Macroeconomic Effects.
- Xiang, Y. T, Yang, Y. Li, W. et al. (2020). Timely Mental Health Care for the 2019 Novel Coronavirus Outbreak Is Urgently Needed, *Lancet Psychiatry*, 7(3), 228–229.

THE COVID-19 AND ITS IMPACT ON INDIAN SOCIAL LIFE: LIVED EXPERIENCES OF MUSLIMS AND DALIT COMMUNITY

Parvez ALAM*

Jawed AKHATAR**

ABSTRACT

The coronavirus has changed the social fabric of many societies. It came with so many consequences in the life of people which cannot be described without taking into account the loss of life; trauma and psychological distress people are going through in their everyday life. The initial days of uncertainty and unpredictability in the unruly behaviour of virus created the doomsday kind of situation for people and authorities, which has been mitigated gradually with the introduction of vaccines and booster doses and regimen of other combination of medicines. Yet people are into rumour spreading through social media platforms and there are doubters who are yet to believe the presence of coronavirus. This paper is an attempt to explain and understand the impact of coronavirus on Indian social life. One of the ways of studying Indian society is to bring in the phenomenological and political anthropology as a methodological tool to unravel the intricacies, social cleavages and the fault lines prevailing in the everyday life of people. By applying these methodological tools one can also understand the complexity it brings into social, political and economic life of an individual and community.

Keywords: Pandemic, Lived Experience, Hindu Majoritarianism, Violence, New Normal, Social Distancing, Muslims.

Citation: ALAM, P., AKHATAR, J. (2022). "The Covid-19 and Its Impact On Indian Social Life: Lived Experiences of Muslims and Dalit Community", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 113-127.

Atıf: ALAM, P., AKHATAR, J. (2022). "Covid-19 ve Hindistan Sosyal Hayatına Etkisi: Müslümanların ve Dalit Toplumunun Yaşanmış Deneyimleri", *HABITUS Toplum Bilim Dergisi*, (3), 113-127.

Başvuru / Received: 22 Şubat 2022 / 22 February 2022

Kabul / Accepted: 16 Mart 2022 / 16 March 2022

Derleme Makale / Review Article.

INTRODUCTION: Qualitative Methodological Discussion

Without dwelling into history, the current times cannot be understood. Understanding times in crude historical events would be meaningless, if it is not studies in interpretative phenomenological sense. The life-world¹, lived experience is an important category to understand the life history of community/ies (Schutz 1967). It is the importance of history as a site of contestation; memory building and myth making which makes communities revisits their intellectual resources.

India's diversity has been the strength of her social fabric and mutual existence of plural communities cherishing their unique culture and tradition. India has a long history of dissenting tradition making it viable ground for many ideas and plural identities to emerge (Khilnani 1997). In recent times the diversity has come under attack, thanks to the Westphalian nation-

* Assistant Professor, Department of Political Science, Aligarh Muslim University, Aligarh-India, E-mail: parvezalam43@gmail.com ORCID Number: 0000-0002-7220-549X

** Research Scholar, Department of Sociology, Jamia Millia Islamia, New Delhi-India, E-mail: jawed1792@gmail.com ORCID Number: 0000-0001-9447-4319

¹ In Phenomenological studies life-world, lived experience is the basis of knowledge production.

state construct which harbours the singular identity of a state in terms of nation, language, race or religion (Philpott 1995).

Covid has brought manifold changes in Indian society impacting the peoples sensibilities and infecting the curiosity and critical attitudes. People are turned into docile bodies, enforcing social conformity and following uncritically rules and regulations in the name of emergency. State has been overproducing its power by trumping the regimes of rights by creating alternative “regimes of truth”² (Foucault 1977; Lorenzini 2016).

In this backdrop this paper is a modest attempt to understand implication of pandemic on Indian society chronologically. The reason contemporary society requires being read historically is due to its organic link with the past. The pandemic has brought crises on Indian people and has to do largely with the kinds of power structure which is rooted in socio-historical context. Through the analysis of Indian republic and fraught democratic journey this paper highlights that representation, recognition and redistribution has been the casualty in the history of India (of 75 years of Independence). It has institutionalised political (electoral) democracy but social and economic democracy is far from realization. It is in the root of the majoritarian politics since independence which has been the stumbling block in the progress of marginalized communities including Muslims.

Indian society is marred by caste-hierarchy and division of labour from clean jobs to menial works according to the cultural rootedness of caste system (Dumont 1980). This makes caste-class dynamics in India more complex because of tight knit boundaries of social life and demarcated structured social and economic system. On the other hand, the diversified religious practices have incorporated age old caste system into its fold making it more of Indianised Islam, Christianity, Judaism and Zoroastrianism. Hinduism as a religion is known for its heterodoxies which makes it more pluralistic and yet uniquely rigid because of its caste hierarchies.

In contemporary settings the marked divisions in heterogeneous Indian social life creates impediments of many kinds because of discrimination rooted in social structure. The rural-urban divide, class divisions, caste hierarchy and regional and religious diversity creates different social imaginaries and boundaries, making everyday life of people uncanny and unstable. In this framework the politics becomes more intense and instead of ideological

² Foucault explains that how knowledge and truth were produced by power structures of society.

The Covid-19 And Its Impact on Indian Social Life: Lived Experiences of Muslims and Dalit Community

political contestation for power, the social groups resort to physical violence to relegate the 'other' communities to the margins.

Current Sociological History of Bigotry, Fascism and Conformity: Pre-Corona Times

India has been polarised society since independence. Hindu-Muslim conflict leading to communal riots has been part and parcel of Indian electoral politics. Some scholars have been calling it Institutionalized Riots System (IRS) (Brass 2003). The counter-force (in the form of secularism) is mandated by Constitution to mitigate domination of one religious group (particularly Hindus as majority) over the minorities. The secular state treating all religions equally and favouring to none is the basic feature of Indian Constitution.

On the other hand, since independence, the lower caste communities have been demanding for greater share in the resources and common good; representation, redistribution and recognition. Since 1947 India has been doing fairly well on economic and social indicators following blend of socialistic and welfare approach by centralizing the public sector (Rudolph and Rudolph 1987).

In Indian social parlance the prevailing social problems of poverty, unemployment, illiteracy and the issues of violations of rights dominated the political landscape for first 50 years of independence. Caste identities got emboldened due to shared marginalization and backwardness by the hands of social and political elites. With the intervention of Indian state and political assertions by backward communities, the affirmative action measures were put in place to address these challenges (economic inequalities) posed by the new emerging class who were organising themselves politically. Parallely the Hindu-right ideology was asserting against these assertions but much more fierce and militant responses and attacks were on Muslim minorities (Kohli 1990).

The Muslims were identified as common enemy. For the survival of cultural nationalist ideology, an enemy was needed-to be potent force-for mobilization and consolidation of Hindus. The way of consolidation was –proposed to unite India politically in terms of ancient geographical boundaries extending beyond current cartographic imagination. The aim, goals and dreams of *Rashtriya Swayamsevak Sangh* (RSS hereafter), a nationalist organization has been realization of *Akhand Bharat* (Undivided India) (RSS 2012). This exclusive nationalism identifies 'us' and 'them' ('we' and 'they') in Indian society (Jaffrelot 1996; Chowdhury 2021).

Post-Truth Leading to Violence

Facts are distorted and emotions are inserted to make it more realistic adding all myths and propagandas for possible meaning making and setting an agenda. The machinery which works behind the veil are anonymous media personnel, trolls on social media and fake news spreaders using social media tools like Whatsapp, Facebook, twitter and others. Once the fake news is in public domain, it marks the departure from established truth to alternative expression of established truth taking out some specifics and exaggerated in public domain. For an example: In India Jawaharlal Nehru, the first PM was secular and socialist leader who stood for his ideals in belief of national integration by imbibing constitutional principles of equality among all religions without favouring any particular religion. Now this particular image of Nehru in contemporary times is utilized by the Hindu majoritarian government to showcase that Nehru was secular because he wanted to favour Muslims, one of the largest minorities of India. Here comes the business of alternative fact making and peddling misinformation among potentially hard-core Hindu right-wing stocks to harden their opinions about Nehru as Muslim sympathiser. By doing this the right-wing political outfits are doing two things:

- a) They want to write off all the contributions made by Nehru.
- b) They blame for every contemporary problems (even in 2021) to Nehru (who died in 1964).

Now as right wing ideology survives precisely by polarising the society on the lines of 'us versus them'. Because Nehru was secular means he was Muslim supporter. So, all who are secular in this country are Muslim sympathisers. And because Nehru belonged from Indian National Congress (hereafter INC), hence INC is a declared secular organisation. So, the inference goes that INC is anti-Hindu outfit. To add more spices to this propaganda would be that most of the INC leaders were and are graduated from Western University hence they are also forwarding Christian missionaries' agenda of conversion. The Indian political landscapes are fertile for this kind of myth-making-fake-news industry precisely due to worse literacy rate and moreover the accounted literacy rate do not means that people are conscious enough to differentiate between fake and genuine information.

The discussion of post-truth age also leads towards erosion of democratic ideals and institutions and rising of authoritarian regimes riding on the chariot of populism. Throughout the world what we are witnessing is the surge in authoritarian mould of politics. This is quite related with rise in illiberal democracies. Political parties are engaged in spreading lies and misinformation, hiding facts of the governance, engaging in scams and denying on face value.

The Covid-19 And Its Impact on Indian Social Life: Lived Experiences of Muslims and Dalit Community

Almost everybody knows it is the real politics (politics of manoeuvring information) yet nobody is there to contest. The regime of the day tries to implant their own versions of reality by denying the known facts to the public. It is this rearrangement of alternative facts in original contexts; the emotion is either initiator or the by-products of the processes. It is not to be misunderstood that the regime has the power to add emotions in the public domain by peddling lies. It can be other way around wherein emotions can be aroused because of misinformation/lies itself. It is this by product (of release of emotions) where the mythmaking industry becomes more creative and curative. By creative I mean adding more myth into the narrative which is genealogically leading to establish a grand-narrative. The curative is that part of the process where the masses are promised the cure of the problem. For an example: On 6th December, 1992, the four century old mosque was demolished by the Hindu mob called *karsevaks* (volunteers). Millions of Hindus had walked and travelled from all across India because they were promised to realize the construction of Ram Temple at the same place where *Babri* mosque stood. Demolition was the culmination of narrative weaving. For that day to happen, the creativity of mythmakers needs to be given credit.

The New Normal in Indian Social Life

Because of post-truth, the political impacts have degenerated the established norms and values. False and fake news was in trend and it seems that corona was ready to strike in fractured and disfigured society resulting in crisis of democratic values (Urbinati 2014).³ We were living in crisis times in 2018-19 already. Violence was justified by leaders and masses based on ‘us-them’. On these grounds the political institutions were under attack by the populist leaders. All kinds of abnormality or shifts from the standard norms were becoming ‘new normal’. On the ‘new normal’ aspects of Indian politics Teltumbde comments:

“In every sphere of public life, a “new normal” has been established in the last four years (2014-18). Politics in India was never really principled but neither had it stooped to such lows, as we experience today. That lies, doublespeak and falsehoods are integral to politicians was always known but rarely were these peddled, in keeping with Gobbles’ maxim, as blatantly as they are today. The “new normal” involves fudging figures, propagandising half-truths, and repeating hyperbolic claims in the face of contrary evidence” (2018: 10).

³In *Democracy Disfigured*, Nadia Urbinati sees three distortions in our contemporary times: *epistemic or unpolitical*, the *populist*, and the *plebiscitary*. This work reflects that how meritocracy and elitism survives by trampling down the genuine people oriented leadership and knowledge and power domination. In the name of the people populist leaders are holding on unconstrained power. And the mass media culture promotes the incivility of citizens making them docile and conforming. These crises are due to rising inequality and directly impacting the health of democracy.

Violence, falsehood, fake news, unethical practises, majoritarianism, racism, white supremacy, lynching of minorities, and witch-hunting and hate mongering are apparatus of power domination in India since 2014. The vigilantism of fringe group is now in action with complete impunity (Rosenbaum and Sederberg 1974) supported by the Indian establishment. The right wing ideology emerged into power led by nationalist political party, the *Bhartiya Janata Party* (the BJP). The popular leader of the BJP had already stained political career as fire brand orator who did not hesitate in spewing hate venom against Muslims. Being chief minister of Gujarat (western Indian state) he was known for rising as a leader on the corpses of Muslims. Asghar Ali Engineer, one of the pioneer on studying communal riots in India comments on one of the horrifying incident of violence in Post independent India; Gujarat pogrom as:

“The frequency with which communal holocausts have been taking place in India shows that there is something fundamentally wrong with our political system as well as our secular governance. The carnage in Gujarat did not occur suddenly and simply in reaction to what happened in Godhra. The Sangh parivar politically thrived only through hate politics, opposing everything that went in favour of minorities. Over the years it has created a mindset among the Hindus, who question not only the loyalty of minorities towards India but also consider them fundamentalist and fanatical, and the Hindus as liberal and secular” (2002: 5047).

Narendra Modi became Prime Minister in 2014 on the promises of development, construction of Ram temple, abrogation of Article 370 (special status was given to the state of Jammu and Kashmir by the Constitution of India) and Uniform Civil Code. Interestingly all these issues had one thing in common; the Muslims of India have been protesting against these issues, except development. These agendas have been bone of contention and most of the right-wing discourses revolved around to polarise the political landscape to garner votes. The Muslims and minorities of India have been protesting because of its inherently targeting Muslims physically making them literally second class citizens (Ahmed 2021).

To add more charge to these agendas in the second stint of the BJP (2019), the Citizenship Amendment Act, 2019 (hereafter CAA) was legislated, which was direct violation of Article 14 of the Indian Constitution; right to equality. The CAA was meant to grant citizenship to persecuted minorities (Hindu, Sikh, Buddhist, Jain, Parsi or Christian community) of Afghanistan, Pakistan and Bangladesh, neighbouring Muslim majority states (CAA 2019).⁴ Adding to this was the proposed National Register of Citizens popularly known

⁴ THE CITIZENSHIP (AMENDMENT) ACT, 2019 NO. 47 OF 2019 [12th December, 2019.] An Act further to amend the Citizenship Act, 1955. It reads: “Provided that any person belonging to Hindu, Sikh, Buddhist, Jain, Parsi or Christian community from Afghanistan, Bangladesh or Pakistan, who entered into India on or before the

The Covid-19 And Its Impact on Indian Social Life: Lived Experiences of Muslims and Dalit Community

as NRC to identify illegal migrants or those who have been living for centuries but fail to prove their credentials by showing documents. Right-wing forces mobilised nationwide constituencies (supporters) in the support of the CAA and NRC. The proposed detention centres (where people will be kept as a consequence of identified as illegal migrants) from North-eastern states to the Southern states of India started showing up on social media and *WhatsApp* forwards with direct signs of conformity and bigotry against the rightful citizens of India.

Muslims mobilised themselves protesting against CAA and NRC and direct violation of their fundamental rights. Civil society joined hands too but with caution. Violence erupted nationwide against non-violent and peaceful Muslim protesters who followed Gandhian way to respond to emergent situation. They used sit-ins and hunger strikes in freezing nights of Delhi and elsewhere in India. Shaheen Bagh (a locality in New Delhi) became the centre of protest which continued for more than two months in the heart of the capital of India. Protesters were attacked in their university campuses by police and right wing mobs ultimately leading to well-planned organised violence on the streets of North East Delhi in the month of February. More than hundreds of lives were gutted in the communal riots. The politicians, police and press-media were involved in covering up (by concealing the evidence) of the violence (HRW 2020). Instead of catching the real perpetrators of violence, the students and activists were slapped with draconian laws such as National Security Act (NSA) and Unlawful Activities Prevention Act (UAPA). This reminds us to the Agamben's 'state of exception' (2005) thesis, where state in the name of national security and emergency, frames the dissenting voices by putting them into the gallows and gagging the free press. Balibar acknowledges Agamben's contribution in understanding nature of violence. According to Balibar:

“Such a description can be related to the notion of the state of exception as discussed so brilliantly by Agamben in his generalization of the concentration or death camps. This paradigm, he argues in *Homo Sacer*, produces that which institutions of social, political, and cultural existence normally seek to conceal and keep at a distance: the absolute fragility, the absolute dispensability, of “bare life,” the dimension of animality at the human world’s very core—and therefore also the destruction of the social tie by society itself” (2009: 10).

31st day of December, 2014 and who has been exempted by the Central Government by or under clause (c) of sub-section (2) of section 3 of the Passport (Entry into India) Act, 1920 or from the application of the provisions of the Foreigners Act, 1946 or any rule or order made thereunder, shall not be treated as illegal migrant for the purposes of this Act”.

Hatred and antipathy towards Muslim bodies were produced and reproduced as worthless or hateful. Police machinery has been using all sections, clauses and laws to frame Muslims on the grounds of 'national interest, integrity, morality or health'. It is generally misunderstood that misuse and abuse of anti-terrorist laws against Muslim 'bodies' in India started in the aftermath of 9/11 attacks. Bhiwandi conspiracy of 1969-70, Ahmedabad riots of 1969, Nellie massacre of 1983, Anti-Sikhs riots in 1984; Bhagalpur riots in 1989 are testimony to the fact that police forces were involved with the mobs in killings of innocent civilians and Muslims in particular (Noorani 2014). Police has been framing Muslims as lawbreakers which suits the popular narrative propagated by *Hindutva* (militant version of Hinduism propagated by the BJP and associated political outfits) instead Muslims are the victims of state sponsored violence, either in the form of custodial deaths, fake encounters or illegal framing of innocent youths. The National Crime Record Bureau, 2019 (NCRB) data shows that among the marginalised groups, Muslims are the one community with more under-trials than convicts. Muslims and Dalits have been always at the receiving end (Tiwari 2020). This brazenness of police continued when Muslims were grappling to return to normal life aftermath of brutal communal violence in February, 2020 (Pandey 2021; Gettleman et al. 2020; Vohra 2020; Ellis-Petersen 2020; Quraishi 2020). Corona created life more miserable. It brought double discrimination in practice by the people and government. The antipathy got more deep-seated due to the pandemic.

Corona Is Existential Crisis for Powerless Communities

Last two years of Pandemic times has brought devastation on the marginalised communities. Lower caste communities and religious minorities are facing the brunt of Corona led lockdowns and regulations. After the announcement of hasty nationwide lockdown for 21 days, more people were killed on the streets than virus did in the very first month of its arrival in India. Migrants from different metropolitan cities were left on their own by their employers and strict lockdown measures made them jobless overnight. The unorganised sector of Indian economy collapsed in a week. India witnessed the biggest migration ever in the history of mankind in the since Independence.⁵ People with their bare minimum of resources walked on the streets barefoot with their small kids and old members of family for hundreds and thousands of miles for days and weeks in the blazing heat of Indian summer only in the hope that they will reach their destination (In India there is migration from rural to urban set up). This was the

⁵ In 1947 due to partition of British India into two newly Independent states; India and Pakistan, millions of Muslims migrated to Pakistan and millions of Hindus and Sikhs migrated to India.

The Covid-19 And Its Impact on Indian Social Life: Lived Experiences of Muslims and Dalit Community

reverse migration to their villages- based on the communitarian values and people extend their helping hands to the needy person. On the contrary in the cities people are more individualistic and have temperament of hoarding without sharing their resources.

Again in India it was arch-rival China blamed for spreading of coronavirus and some kinds of rumours of biological wars were also spreading through media and fake news creating panic among masses. Future looked grim and uncertain. China was portrayed as victorious in India. The second victims of blame game were Muslims by peddling misinformation against them as a spreader of coronavirus. During the announcement of lockdown in India, *Tableeghi Jamaat* was already having their biggest convention in which preachers and ulemas from different countries were participating without much restriction. When government announced the national lockdown many other events were getting organised simultaneously throughout the country. As government was incapable of handling this unfolding crisis, the agencies were searching a scapegoat to hide their own mistakes, by not acknowledging coronavirus as a serious threat ignoring many warnings and alarm signals raised by international health agencies. Many opposition leaders had highlighted about the on-going emergency worldwide. World Health Organisation had issued guidelines for travel restrictions from those countries where corona cases were rising. India on the other hand did not issue any guidelines to the travel authorities especially Airways. Airlines were taking passengers from China, Italy, and France and elsewhere and ultimately culminating into health emergency. Now most of the attendees in the convention had the travel history from other nations. Coronavirus was seen with some kinds of propaganda by the Muslims against the Indian nation. Muslims were lynched and targeted by the *Hindutva* forces on the streets of India. Muslims were denied medical assistance and were fired from the hospital jobs. Their loyalties were questioned by mobs and assailants. Emergency laws became active ('state of exception'). Those citizens and civil society members who questioned the inability of government to handle the crises were charged with criminal laws and were dubbed as anti-national or un-patriotic. By the time all these events were unfolding government came up with Farm laws (Sharma 2021). It was a huge distraction for government and for people from the ongoing health emergency. It seemed that government was buying time by legislating sensitive issues to conceal its incapability. Like CAA it saw a huge outburst from the farming community.

According to Ghosh and others, India has failed to restore its economy and protect human life by providing basic health facilities like oxygen and ventilators. "The environment

has an immensely positive impact” due to corona. The pollution level has come down due to less traffic on roads and streets (Ghosh et al. 2020). For Varshney and others,

“The COVID-19 pandemic caught nations by surprise and came as a shock to people around the world. ...the Indian government took swift action to blunt the effects of COVID-19 on the Indian population. Most importantly, the Indian government ordered the lockdown of the economy. Private businesses were shut down, production lines halted, and workers were ordered to shelter in place. During this lockdown, the Indian government enacted several emergency legislations....” (2021:10).

These scholars have highlighted the positive aspects of direct cash transfers to the vulnerable sections of Indian society in the initial three months. But the assistance packages stopped in later months wherein lockdown continued.

The lockdown had serious implications on mental health, resulting in psychological problems including frustration, stress, and depression. The online classes due to pandemic had grave impacts on children and students even in higher education. The physical classroom has a predictable routine and students get counselling by their respective teachers. The relationship between students and teacher was mediated through digital technology creating huge gap and lack of personal bonding. Another major factor which emerged out of pandemic in terms of online education was financial stress on families of students who came from vulnerable sections of Indian society (Chaturvedi et al. 2021).

Bhattacharya highlights the relationship between “patients and healthcare providers—both of whom are components of a wider community that is reeling under the weight of an unprecedented health crisis that has taken a massive toll on lives and livelihoods across the globe” (2020: 1). Bhattacharya explains the consequences of falling ill to the coronavirus as patients had to go through: “sense of isolation and despondency, social ostracism, perceived neglect by healthcare workers due to fear of getting infected, intensification of physical distress: primary disease plus COVID-19 (sometimes associated with a comorbidity), financial distress etc.” (2020: 3). Adding to the above socio-economic consequences to the patients are some of the laws and regulations which has led to the serious issues related with economic slowdown. Social distancing, self-isolation and travel restrictions have led to a reduced workforce across all economic sectors and the loss of jobs... the need for commodities and manufactured products has decreased. In contrast, the need for medical supplies has significantly increased. The food sector is facing increased demand due to panic-buying and stockpiling of food (Bhattacharya 2020: 6).

The Covid-19 And Its Impact on Indian Social Life: Lived Experiences of Muslims and Dalit Community

Ajay Saini states that, “Covid has worsened entrenched inequalities, leaving India’s Adivasis and Dalits at the mercy of the virus” (Saini 2021). This indicates towards structural inequalities inherent in Indian society. The ingrained apathy of the urban-educated class towards rural folks and embedded caste hierarchies makes people vulnerable to the not only the deadly coronavirus but the social virus from which people need immunisation.

Untouchability and Social Distancing

Indian constitution upholds the right to equality through anti-discrimination measures and emboldening dignity by abolishing age old practises of untouchability. Through the ideals of social justice and affirmative action policies the lower caste communities popularly known as Dalits were doing fairly well through state sponsored schemes. Due to corona, social distancing in disguise endorsed the very idea of age old social distancing practises in the form of untouchability. Consequentially social distancing became a new form of untouchability unknowingly. The discreet practises of hating the body, a touch of impure body had now the sanction of law again in the 21st century. Whoever violating the ‘corona protocols’ had to be punished and penalised. In other words, what was already the lived experience of the marginalised communities (Dalits/untouchable communities/outcaste people) in the form of historical injustices for which social reformers (Phule, Periyar and Ambedkar) fought hard battles against the parochial culture of caste system which promotes discrimination and hierarchy was back into action. According to Goldy George,

“In a caste society like India, the notion of social distancing provides the ground for the casteist precept of distancing one from each other based on birth. It can reinvent and legitimise an oppressive form of isolation and segregation as in a classical caste society. This in one-way advocates caste-based untouchability and taking pride in their upper caste status that they are not untouchables” (2020).

Untouchability, now has the force of law in the form of social distancing. Article 17 (The Constitution of India 1950) got eclipsed and evaporated due to the social distancing.⁶ It is unfortunate for the community which has to see the reversal of achievements against the caste system, of almost all the social movements and reforms. It is indeed puzzling that the pandemic can have a multiplier effects on all social life. It can be undoing of all that human civilisation has achieved in the past. It can equally pave the new beginning in medical sciences.

⁶ The Constitution of India, 1950, Art. 17. It says: Untouchability is abolished and its practice in any form is forbidden. The enforcement of any disability arising out of Untouchability shall be an offence punishable in accordance with law.

It can help to take a pause and think over lifestyles. It can help in building of social system afresh by incorporating those values which can help human beings thrive against all odds in the future risk society.

CONCLUSION

It is popularly said that 'in every crisis, there is an opportunity'. The crises led by coronavirus are manifold. The idea of 'public sphere' and 'deliberativeness of democracy' needs further revision (Calhoun 1992). The lockdowns and curfews are no longer 'surprising and unpredictable' moment. People have normalised uncertainties as something pre-given. Empowerment, emancipation and autonomy of the self and community require critical scrutiny. New ideas for people oriented performances of social and political life need to be devised. Social movements and civil society activities are curbed due to lockdown and curfews.

States are becoming more powerful in the name of emergency curbing mobility and freedom of people. Political opponents are easy target of the government in power to capture the political spaces. Political activities sponsored by state and government are running parallel to occupy political power. New sensibilities-coping mechanism and docile bodies are created by the state for governmentality. Disciplining and punishing (imposition of fine when not masked) is shaping conforming citizens. Violence, exclusion and discrimination of marginalized and vulnerable communities have increased due to corona. Children, women, students, homeless, migrants, refugees and old age people have been always the most disadvantaged sections of society. Their pains and sufferings have increased due to the un-empathetic attitude of state and government.

In India, Muslims, *Dalits* and Tribals have faced the real brunt of pandemic. The growing populist majoritarian tendencies and existing cultural nationalist politics have been the most active phase of violent assertion of the ruling ideology during this pandemic. We need to evolve multidisciplinary methodology to understand emerging situation in our society and explain in more coherent way the nexus of past and present in shaping the contemporary politics.

REFERENCES

Agamben, G. (2005). The State of Exception in Norris, Andrew (Ed.), *Politics, Metaphysics, and Death: Essays on Giorgio Agamben's Homo Sacer* (284-298), New York: Duke University Press.

The Covid-19 And Its Impact on Indian Social Life: Lived Experiences of Muslims and Dalit Community

- Ahmed, H. (2021). The Contemporary Moment of Indian Democracy in deSouza, Peter Ronald., Alam, Mohd. Sanjeer. and Hilal Ahmad (Eds.), *Companion to Indian Democracy: Resilience, Fragility, Ambience*, New Delhi: Routledge.
- Ambedkar, B. R. (1936). Annihilation of Caste.
https://ccnmtl.columbia.edu/projects/mmt/ambedkar/web/readings/aoc_print_2004.pdf (Access: 07.01.2022).
- Armed Conflict Location and Event Data Project. (2020). A Great and Sudden Change: The Global Political Violence Landscape Before and After the COVID-19 Pandemic.
<http://www.jstor.org/stable/resrep25623> (Access: 10.02.2022).
- Balibar, É. (2009). Violence and Civility: On the Limits of Political Anthropology, *Differences*, 20(2-3), 9–35.
- Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*, M. Ritter (Trans.), London: Sage Publications.
- Bhattacharya, S. (2020). The Social Impact of the COVID-19 Pandemic, *ORF Issue Brief No. 406*.
- Brass, P. R. (2003). *The Production of Hindu-Muslim Violence in Contemporary India*, Seattle, London: University of Washington Press.
- Calhoun, C. (Ed.) (1992). *Habermas and the Public Sphere*, Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology.
- Chaturvedi, K., Vishwakarma, D. K. and Singh, N. (2021). COVID-19 And Its Impact on Education, Social Life and Mental Health of Students: A Survey, *Child and Youth Services Review* 121.
- Dumont, L. (1980). *Homo Hierarchicus: The Caste System and Its Implications*, Chicago: University of Chicago Press.
- Ellis-Petersen, H. (2020, 3 January). 'We Are Not Safe': India's Muslims Tell of Wave of Police Brutality. <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/03/we-are-not-safe-indias-muslims-tell-of-wave-of-police-brutality>(Access: 09.02.2022).
- Engineer, A. A. (2002). Gujarat Riots in the Light of the History of Communal Violence, *Economic and Political Weekly*, 37(50), 5047-5054.
- Foucault, M. (1977). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, A. Sheridan (Trans.), New York: Random House.
- George, G. M. (2020, 18 May). COVID-19 Lockdown and the Pandemic of Caste.
<https://countercurrents.org/2020/05/covid-19-lockdown-and-the-pandemic-of-caste/> (Access: 07.02.2022).
- Gettleman, J., Yasir, S., Raj, S. et al. (2020, March 12). How Delhi's Police Turned Against Muslims. <https://www.nytimes.com/2020/03/12/world/asia/india-police-muslims.html> (Access: 07.02.2022).
- Ghosh, A., Nundy, S. and Mallick, T. K. (2020). How India Is Dealing With COVID-19 Pandemic, *Sensors International*, 1(100021).
- Human Rights Watch Report. (2020, 09 April). "Shoot the Traitors": Discrimination against Muslims under India's New Citizenship Policy.

- <https://www.hrw.org/report/2020/04/09/shoot-traitors/discrimination-against-muslims-under-indias-new-citizenship-policy> (Access: 10.02.2022).
- Jaffrelot, C. (1996). *The Hindu Nationalist Movement and Indian Politics*, C. Hurst & Co. Publishers.
- Khilnani, S. (2016, 1997). *The Idea of India*, New Delhi: India Penguin.
- Kohli, A. (1990). *Democracy and Discontent: India's Growing Crisis of Governability*, New York: Cambridge University Press.
- Kohli, A. (Ed.) (1990). *India's Democracy: An Analysis of Changing State-Society Relations*, Princeton: Princeton University Press,
- Lorenzini, D. (2016). Foucault, Regimes of Truth and the Making of the Subject, L. Cremonesi, O. Irrera, D. Lorenzini and M. Tazzioli (Ed.), in *Foucault and the Making of Subjects* (63-75), London: Rowman & Littlefield International.
- Noorani, A. G. (2014, 26 December). Muslims and Police. <http://www.frontline.in/the-nation/muslims-and-police/article6672575.ece> (Access: 06.02.2022).
- Pandey, G. (2021, 2 September). Beaten And Humiliated by Hindu Mobs For Being A Muslim In India. <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-58406194> (Access: 06.02.2022).
- Philpott, D. (1995). Sovereignty: An Introduction and Brief History, *Journal of International Affairs*, 48(2): 353–68
- Quraishi, H. (2020, 19 March). Delhi Violence: We Need to Ask Some Difficult Questions Regarding Composition Of Security Forces. <https://www.nationalheraldindia.com/opinion/delhi-violence-we-need-to-ask-some-difficult-questions-regarding-composition-of-security-forces> (Access: 31.01.2022).
- Rashtriya Swayamsevak Sangh. (2012, 22 October). Vision and Mission of RSS. <https://www.rss.org/Encyc/2012/10/22/rss-vision-and-mission.html> (Access: 12.02.2022).
- Rosenbaum, H. J., Sederberg, P. C. (1974). Vigilantism: An Analysis of Establishment Violence, *Comparative Politics*, 6(4), 541–70.
- Roy Chowdhury, D. (2021, 4 October). Is India Headed for an Anti-Muslim Genocide?. <https://time.com/6103284/india-hindu-supremacy-extremism-genocide-bjp-modi/> (Access: 12.02.2022).
- Rudolph, L. I., Rudolph, S. H. (1987). *In Pursuit of Lakshmi: The Political Economy of the Indian State*, Chicago: University of Chicago Press.
- Saini, A. (2021, 1 June). The Pandemic, A Mirror for Indian Society. <https://indianexpress.com/article/opinion/the-pandemic-a-mirror-for-indian-society-7339949/lite/> (Access: 03.02.2022).
- Savarkar, V. D. (1925 1969). *Hindutva; who is a Hindu?*, Bombay: Veer Savarkar Prakashan.
- Schutz, A. (1967). *The Phenomenology of Social World*, Vienna: Northwestern University Press.
- Sharma, A. (2021, 23 November). Anti-Farm Law Protest: A Detailed Account of the Year Long Agitation. <https://www.outlookindia.com/website/story/the-end-of-the-beginning/401768> (Access: 10.02.2022).

The Covid-19 And Its Impact on Indian Social Life: Lived Experiences of Muslims and Dalit Community

- Sikandar, Z. (2020, 13 April). Indian Media Is Waging A Holy War Against Muslims. It Acts Like Hyenas. <https://theprint.in/opinion/indian-media-waging-holy-war-against-muslims-hyenas/400407/> (Access: 10.02.2022).
- Teltumbde, A. (2018). *The New Normal in Modi's 'New India', Economic and Political Weekly*, 53(31), 10-11.
- THE CITIZENSHIP (AMENDMENT) ACT, 2019 NO. 47 OF 2019 [12th December, 2019.] An Act further to amend the Citizenship Act, 1955. <https://egazette.nic.in/WriteReadData/2019/214646.pdf> (Access: 10.02.2022).
- The Constitution of India, 1950, Art. 17. https://www.constitutionofindia.net/constitution_of_india(Access: 15.02.2022).
- Tiwary, D. (2020, 31 August). NCRB Data: Higher Share of Dalits, Tribals, Muslims in Prison Than Numbers Outside. <https://indianexpress.com/article/india/ncrb-data-higher-share-of-dalits-tribals-muslims-in-prison-than-numbers-outside-6575446/> (Access: 07.02.2022).
- Urbinati, N. (2014.) *Democracy Disfigured: Opinion, Truth, and the People*, Cambridge, MA: Harvard University Press
- Varshney, D., Kumar, A., Mishra, A. K. et al. (2021). India's COVID-19 Social Assistance Package and Its Impact on The Agriculture Sector, *Agricultural Systems*, 189(103049).
- Vohra, A. (2020, 3 March). India's Muslims Accuse Police of Targeted Killings. <https://foreignpolicy.com/2020/03/03/india-muslims-accuse-police-targeted-killings-meerut-cao-protests/> (Access: 08.02.2022).

A REVIEW OF COVID NEWS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Emir HAMBO*

ABSTRACT

Coronavirus pandemic affected everything and everyone by interfering in all aspects of human life. The daily publication of news about the coronavirus affects the psychological state of readers. This paper has the aim to determine the impact of published covid news through the survey method and whether it affects the spread of panic among the readers and visitors of the most visited news portal in Bosnia and Herzegovina *Klix.ba*. Furthermore, with content analysis, this paper is examining two periods of the 2020 (March-April; October-November) to determine if coronavirus news causes more discussion among *Klix.ba* readers and whether this affects the number of news shares on social networks. Also, this paper will determine the ratio of comments and shares per article from the beginning of the pandemic in Bosnia and Herzegovina and the time Bosnia and Herzegovina have registered the biggest number of deaths and daily infections. The results have shown and confirmed the hypothesis that the quantity of published news (positive or negative, fake or true) spreads panic among the visitors of the most visited Bosnian news web portal. Content analysis has shown that news regarding the numbers of daily infected people, and the once died from the infections attracted the most comments on the portal and shares on social media.

Keywords: Panic, Pandemic, Coronavirus, News, Bosnia and Herzegovina, Social Media.

Citation: HAMBO, E. (2022). "A Review of Covid News in Bosnia and Herzegovina", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 129-145.

Atf: HAMBO, E. (2022). "Bosna Hersek'te Covid Haberlerinin Analizi", *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (3), 129-145.

Başvuru / Received: 16 Şubat 2022 / 16 February 2022

Kabul / Accepted: 11 Mart 2022 / 11 March 2022

Araştırma Makalesi / Research Article.

INTRODUCTION

The globalized society has once again confirmed the fact that in addition to its technological development, the core of the community is still fragile. Communities still do not have a developed culture of memory derived from personal experience and the experience of previous generations. The coronavirus pandemic has once again confirmed Beck's claim that we live in a risk society that is out of control, filled with fears and in which nothing is certain but uncertainty. Society has not learned a lesson from previous pandemics and for that reason the coronavirus has brought us back to our harsh reality.

Former US President Franklin D. Roosevelt said: 'The only thing we have to fear is fear itself. The year 2020 was a game-changer in many aspects. The world has come together to fight a very strong invisible enemy, the coronavirus. An invisible enemy, infecting around 412 million people and causing deaths of nearly 6 million people across the world. 2020 was filled with

* Assist. Prof. International University of Sarajevo, Faculty of Arts and Social Sciences, Department of Arts, Visual Arts and Visual Communication Design Program, E-mail: ehambo@ius.edu.ba ORCID Number: 0000-0003-4345-7169

statistical data about new daily cases and deaths causing the world countries to shut down their borders and economies and rigidly introducing concepts of the epidemic, quarantine, and self-isolation. Although the entire world is on the same side fighting against the common enemy, countries have turned to the local communities as one of the strongest weapons in this fight.

Even though the corona virus is not the first worldwide spread pandemic in 21. century (in 2003 the world has faced with SARS, MERS pandemics followed later by ZIKA, H1N1, and EBOLA), it is the first one that besides causing an international pandemic, caused the first *infodemic* where the media is accelerating information and misinformation worldwide and is fueling panic and fear among people (Hao and Basu 2020). To be fully accurate the first study on social media during the pandemic dates back to 2009 and the H1N1 pandemic and tracking the prevalence of misinformation, terminology use, public sentiments and fear, and relationships between case incidence and public concern (A. R. Ahmad, H. R. Murad 2020; from Chew C, Eysenbach 2010). Since this research referred only to the tweets during the H1N1 pandemic, the media, and social media during the Covid 19 pandemic has been flooded with information but also misinformation causing it to become the first social media infodemic.

A huge amount of both information and misinformation in the media and social media regarding the '*deadly, Chinese, or Asian Virus*' coronavirus was often referred to as culminated in generating panic all over the world.

Natasha Crowcraft a public health expert from the University of Toronto said that pandemics might be triggering people's survival instincts (Valiante 2020). Survival instincts awakened by the infodemic triggered people to abandon socially accepted norms and allow their feelings to overpower reason. In many countries, worldwide has been recorded massive hoarding and stocking living supplies such as the flour, pasta but even toilet paper and paper towels. In the case of Turkey, people were panicking and in rush to find and buy liters of cologne, and 80% alcohol, which is considered to be an effective sanitizer.

The difficulty of differentiating false news from the correct information brought people to panic and spend days stressing about their health and future. Living under these circumstances makes people accept misinformation and news from suspicious sources as relevant. Psychologist Andrijana Pejaković says for Radio Free Europe that the tendency of some citizens to believe rumors rather than official information in situations like this is a consequence of an emotional

A Review of Covid News in Bosnia and Herzegovina

reaction to fear. She continues explaining when emotions of fear and panic arise, when some of our vital values such as life are compromised, then we react emotionally and then, unfortunately, we tend to exclude that rational part that relates to the official, verified information sent to us by those responsible. The problem is that with fake and sensationalist news, panic spreads very quickly, which directly affects our emotions, that is, it causes fear, which is why we will not know what to do, instead of focusing on the rational and following information that is official and accurate.

The World Health Organization (WHO) has set up a web page correcting many false claims about the virus. Furthermore, to efficiently fight against the infodemic the World Health Organization issued the guidelines for media named *Word Matters*. They called for responsible and accurate coverage of the coronavirus pandemic in the media. Some of the guidelines were call to the media to stick to the facts, don't spread rumors, and avoid stigmatizing patients. They continue by saying 'it's not a "plague" or an "apocalypse"; it's not a "Chinese" or "Asian" disease, and people with COVID-19 should not be described as "spreading the virus". "Using criminalizing or dehumanizing terminology creates the impression that those with the disease have somehow done something wrong or are less human than the rest of us, feeding stigma, undermining empathy, and potentially fuelling wider reluctance to seek treatment or attend a screening, testing, and quarantine," says the WHO (Pomeroy 2020).

Panic produced by media was also a reason for European Union to raise their voice. In March 2020, they have released the document in which they are accusing Russian Media of leading a disinformation campaign against western countries to worsen the impact of the virus. Allegedly they aimed to impair the health crisis in Western countries (Emmott 2020).

Another example is coming from Turkey. Since March Turkish authorities have targeted doctors for allegedly issuing threats to create fear and panic among the public in media interviews and social media posts relating to the pandemic in Turkey (Human Rights Watch 2020).

The fact that the Coronavirus pandemic will be trending in all mainstream media and most commented topics on social media this year confirmed the research by Molla from March 2020. He followed mentions on social media for 24 hours and come up with some astonishing results. On March 11th there were 19 million mentions of covid 19 across social media. In the second place mentioned, around 4 million related to Donald Trump. In 3rd place was news regarding the

cancelation of the NBA league, under 2 million mentions (Molla 2020). As early as the beginning of 2020, it was hinted that the presence of the coronavirus pandemic in the media would have unforeseeable consequences for man and society. Karin Wahl-Jorgensen's research suggests that fear has played a particularly vital role in coverage of the coronavirus outbreak. Since reports first started circulating about the new mystery illness on January 12, and up until February 13, 2020, she has tracked reporting in major English-language newspapers around the world, using the LexisNexis UK database. This includes almost 100 high-circulation newspapers from around the world, which have collectively published 9,387 stories about the outbreak. Of these, 1,066 articles mention “fear” or related words, including “afraid” (Jorgenson 2020). Followed by this Google trends have shown a massive jump in the rise of searches related to anxiety, panic attacks, and treatments for panic attacks. ABC News reported that their research showed that coronavirus anxiety has affected the public and created anxiety. Catherine Belling, professor of Medical education at Nortwestren’s University noted that anxiety has the characteristic to spreads faster than the virus.

When it comes to Bosnia and Herzegovina the world struggle has very easily adopted in the complex Bosnian society. As Alalykin-Izvekov (2017) noted that crisis is created when there is an imbalanced and unintegrated society. The current Bosnian ones fall under that category. This panic resulting in egoism such as panic buying, hoarding and stocking life necessities, and believing in every news seen on social media is the way how to describe a Bosnian society after the first coronavirus positive case was registered on 5th March 2020. We have been witnessing major discussion regarding the existence of the virus but also widespread videos of physical fights over a bag of flour. All of these events resulted in the creation of grey zones on social media serving for unhealthy discussions but also for serving health advice on how to fight coronavirus from the anonymous and self-proclaimed experts.

According to the journalist from *Raskrikavanje.ba*, web portal working on the detection of false news in Bosnia and Herzegovina, in the last two and a half years of the existence of this portal, no topic has produced as much false news as the covid-19 pandemic caused by the coronavirus.

Coronavirus pandemic affected everything and everyone by interfering in all aspects of human life. The daily publication of news about the coronavirus affects the psychological state of readers. This paper has the aim to determine the impact of published covid news through the survey

method and whether it affects the spread of panic among the readers and visitors of the most visited news portal in Bosnia and Herzegovina *Klix.ba*. Furthermore, with content analysis, this paper is examining two periods of the 2020 (March-April; October-November) to determine if coronavirus news with the information of daily newly infections and deaths in its headlines cause more discussion among *Klix.ba* readers and whether this affects the number of news shares on social networks. Also, this paper will determine the ratio of comments and shares per article from the beginning of the pandemic in Bosnia and Herzegovina and the time Bosnia and Herzegovina have registered the biggest number of deaths and daily infections.

Theoretical Framework

A life with pandemics thought us to live with uncertainties around us. A question mark in our heads was raised for the banalest life decisions, like when and shall we go to the market? Is it safe? Do we wash our hands often enough? Should we wash everything we bring home just in case? and so on. In the 1980s and mostly in the 1990s modernity researchers and sociologists Ulrich Beck and Anthony Giddens introduced the concept of the risk society, which was closely linked with modernity and technological change in modern society. Their studies fit perfectly and give a clear framework for understanding the panic, society was going through during the coronavirus pandemic. Ulrich Beck notes that risk society means that we live in a world that is out of control and that there is nothing certain but uncertainty (Beck 1992).

Beck continues by saying that the ‘novelty of the risk society lies in the fact that our civilizational decisions involve global consequences and dangers and these radically contradict the institutional language of control’ (Beck 1992). Coronavirus pandemic proves the fact that thanks to modern society risks, fears, and dangers are being globalized. 2020 was a year of the world risk society and the society reliving once again health risks, caused by the pandemic.

According to Beck besides the health and environmental crisis our globalized society with the help of technology produces new forms of risks to which we need to adapt very quickly. On the other hand, Giddens introduced two different types of risks, external and manufactured ones. The manufactured or the new risks are the ones involving society in its creation. New forms of risks are created through the shift of globally accepted social norms. Some of the risks that are created during the coronavirus pandemic are as follows: job insecurity, exclusion from society, anti-socialization, education issues, economical risks especially in the less developed countries,

and so on. New forms of risks awoke survival instinct in humans but also brought a huge amount of fear and danger into the world risk society. On this note according to Beck three dimensions of danger could be differentiated: ecological, global financial, and terrorist danger.

Anthony Giddens says that our age is not more dangerous – not riskier than those of earlier generations, but the balance of risks and danger has shifted (Giddens 1999). Beck says that fear is the driving force in the risk society. He continues by saying that the culture of fear derives from the paradoxical fact that the institutions that are designed to control produced uncontrollability (Beck 1992). In 2020 many countries and institutions failed in the fight to control the coronavirus outbreak and instead of creating an optimistic environment with different measures and restrictions created chaos and societies filled with rage, fear, and panic. An example of this practice is Italy approach from March 2020. Seeing all the coffins with dead bodies in the media and news saying that doctors have to rotate ventilators to help as many people as possible and that in some moments they have to decide to whom they shall give ventilator and who has more chance to survive created panic and dispersed fear in already scared society. Another example could be seen in Bosnia and Herzegovina regarding the coronavirus vaccine. Thanks to the complex political situation and the authorities' carelessness about the health of its citizens, Bosnia and Herzegovina will be the last country in Europe to receive the doses of the vaccine against coronavirus.

The culture of fear is a separate concept and sociological framework developed by Frank Furedi and popularized through the work of sociologist Barry Glassner. It was developed to explain the need of causing fear and panic in public for the sake of gaining certain goals through challenging emotions. The concept becomes widely popular after the 9/11 terrorist attack in the United States. According to Frank Furedi, fear became an ever-expanding part of life in the West in the twenty-first century. We live in the horror of disease, abuse, alien danger, environmental destruction, and terrorist attacks. We were bombarded with news of new concerns about our security and urged to take more precautions and seek more protection (Furedi 2005). Barry Glassner, on the other hand, discusses how the media works to manipulate audience sensibilities. In his book *The Culture of Fear*, he questions the representations of social and cultural fears in the news and on television. Based on the logic of probability, he argues that, in general, life for most people is much safer and a lot less scary than the media show (Glassner 2000).

A Review of Covid News in Bosnia and Herzegovina

David L. Altheide wrote a book *Review of Creating Fear: News and Construction of a crisis*, in which he discusses the concept of marketing of fear. Following the headlines and news from the biggest media houses in the 90s, he found huge impact and expansion of fear through the news headlines and contents. He defines it as a *problem frame* that has become a modern machine for producing fear. Allan Brawley in the review of the book notes that “Altheide contends, along with other media scholars, that the mass media and popular culture, by marketing fear in both news and entertainment communications and by increasingly blurring the line between these two formerly distinct formats, have changed our social expectations and our daily lives in ways that are destructive to our communities, our well-being and our control over our lives. In the name of informing and/or entertaining the public, the media bombard audiences and readers with problem-oriented and often anxiety-provoking reports daily. Fear is no longer limited to specific objects or events. It is experienced as the background environment or context that specific acts or events simply illustrate and reinforce” (Brawley 2003).

Just around 100 English language, newspaper-based media in the first month (12 January - 13 February) of the coronavirus pandemic published 9387 news about the outbreak. This fact is just showing that Media houses from the 80s, 90s, and today ones still share the same virtual machine of producing fear.

Research Methods

This paper has the aim to determine the impact of published covid news through the survey method and whether it affects the spread of panic among the readers and visitors of the most visited news portal in Bosnia and Herzegovina *Klix.ba*. Furthermore, with content analysis, this paper is examining two periods of the 2020 (March-April; October-November) to determine if coronavirus news with the information of daily newly infections and deaths in its headlines cause more discussion among *Klix.ba* readers and whether this affects the number of news shares on social networks. Also, this paper will determine the ratio of comments and shares per article from the beginning of the pandemic in Bosnia and Herzegovina and the time Bosnia and Herzegovina have registered the biggest number of deaths and daily infections.

Considering the aims and problems of the paper we have set following set of research questions:

1. Does the number of covid news published daily on the most visited Bosnian portal Klix.ba affect the reader's psychological state and the spread of panic among the public?
2. Does the number of comments and shares of the news which in headlines have the data related to the new infections and deaths increase as the pandemic progresses in Bosnia and Herzegovina? (Klix.ba)
3. Does the number of comments and shares per published news, published on the web portal *Klix.ba*, increase as the pandemic progresses in Bosnia and Herzegovina?

Based on the research questions the following hypotheses have been set:

1. Big amount of daily published Covid news influence the spread of panic and anxiety among the readers and visitors of the portal klix.ba.
2. The number of comments and shares of the news which in headlines have the data related to the new infections and deaths does not increase as the pandemic progressed in Bosnia and Herzegovina.
3. The number of comments and shares per published news does increase as the pandemic progressed in Bosnia and Herzegovina.

This research will use as a method combination of content analysis and survey, to accurately respond to the research questions. Content analyses will be used in examining the headlines of the covid news as well as the comments section to measure the relationship between news headlines and the number of comments and shares of the same news. The relationship between the news and the reader and how the news affects the psychological state of the reader will be measured by the survey method. The results of the research descriptively will be presented in the form of charts, tables and explanations.

The time of the research will be set in two timeframes. The first is from 1 March – 1 May 2020. This is the time when coronavirus cases started appearing in Bosnia and Herzegovina. The first registered positive coronavirus patient dates back to March 5, 2020. The second timeframe is set between 1 October and 1 December, 2020. This is the period when the outbreak reached its peaks in Bosnia and Herzegovina.

Findings

The results of the research were measured and examined through the content and survey analysis. Due to the pandemic, the survey form was distributed only through the social media channels, Facebook, What's up, and Viber groups. The survey has consisted of 7 concise questions. 3 of them were related to the sociodemographic variables of study participants and the other 4 were tackling panic and anxiety concerning covid-19 news. The survey was filled by 324 participants. The survey was only available to the citizens of Bosnia and Herzegovina, and acquired results draw the relation between readers and news publishers in Bosnia and Herzegovina.

Chart 1 indicates that, of 324 participants, 267 (% 82.9) were female and only 55 (17.1) were male. Two persons identify themselves neither of offered gender. Having in mind that in percentage in which males are getting more often infected with the coronavirus, this participant ratio is opening some other questions regarding the openness to communicate health issues with others.

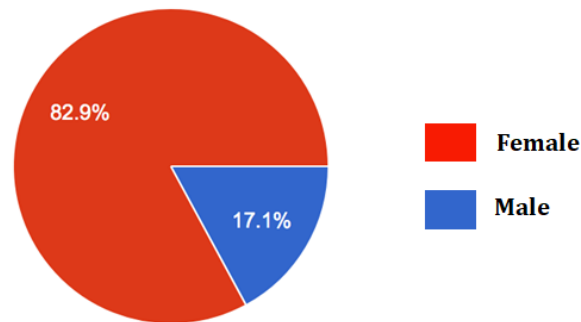

Chart 1: Gender of study participants

Table 1 shows the age distribution among the participants. The oldest participant has 55 years and the youngest is 18 years old. The survey was filled by 173 (%53,39) people in the age range from 18 to 35, 127 (%39,19) in the age from 36 to 50, and 24 (%7,4) participants older than 50 years.

Table 1: Age range of study participants

AGE RANGE	18 – 35	36 – 50	>50
No. of participant	173	127	24
Percentage %	53,39	39,19	7,4

Based on scientific qualification the most common level of education of participants was high school, 111 or %34.3 of the total number of participants. Bachelor's degree has 95 (%29,3) participants and Master degree diploma has 94 (%29) participants. Chart 2 is showing participants' distribution based on a scientific qualification.

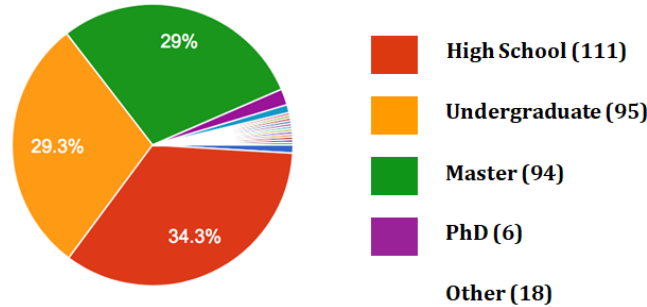

Chart 2: The Level of education of study participants

The first question (chart 3) in this study related to the covid – 19 news was how ‘Do you read the news about the coronavirus and how often?’ Four different options were offered as a possible answer: No, not at all; Yes, but not that often; Often, 5-10 news a day; Constantly, I read and explore news related to coronavirus. Chart 3 shows results that indicate that 113 (%34,9) participants have been reading coronavirus news but not that often. 96 (%29,6) participants have been reading news often, 5-10 news per day. 46 (%14,2) participants have been reading and researching about the coronavirus daily very intensely. 12 (%3,7) participants have not been reading news about coronavirus at all. The results indicate that a majority of participants have been exposed to the coronavirus news.

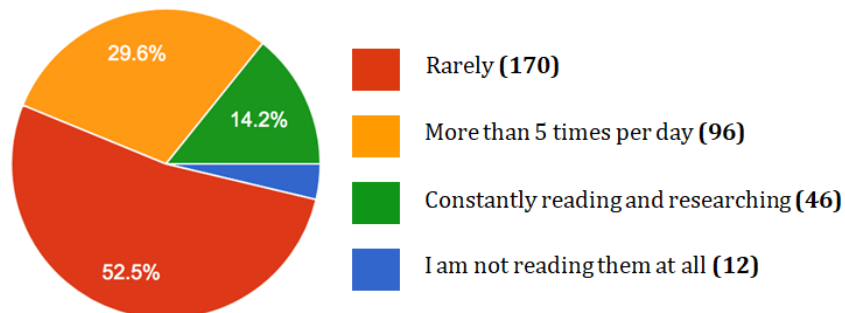

Chart 3: How often do you read news about Corona?

A Review of Covid News in Bosnia and Herzegovina

The following question was about asking participants if the coronavirus news make them anxious and created feelings of panic (chart 4). Same as in the previous question 4 possible answers were offered: No, never; Rarely; Yes, from time to time; Yes, constantly. The results indicate that %42 or 136 participants said that coronavirus news creates in them feeling of panic and anxiety from time to time. 113 or %34.9 of participants said that feeling of panic and anxiety is very rarely influenced by the coronavirus news. 45 (%13.9) participants declared that coronavirus news never produced the feeling of panic or anxiety. 30 (%9.3) participants admitted that daily published coronavirus news makes them constantly anxious and worried. With this said we can confirm that %86.1 of survey participants have been experiencing the feeling of panic and anxiety caused by the daily published coronavirus news.

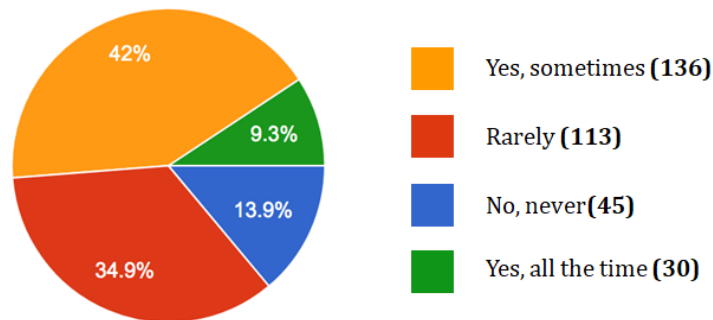

Chart 4: Does news about Coronavirus cause panic and anxiety?

The next question was reserved for those participants who answered with YES and rarely in the previous question. The question was to define symptoms the feeling of panic and anxiety is reflected through. As a ready answer, we offered the following symptoms: *Insomnia, Loss of appetite, Stomach problems, Dizziness*, but also, we have left an empty line so the participant could write every other possible symptom they have been feeling because of the panic and anxiety caused by the coronavirus news. 178 participants proceed and answer this question. The results showed a variety of answers and one general need of people to tell their stories and the need to be heard. 67 (%37.6) participants admit that the strongest indicator of panic and anxiety was insomnia and lack of sleep. 23 (12.9) participants experienced stomach problems while 22 (%12.4) of them felt dizziness. 10 (%5,6) participants claimed that they have been losing appetite due to panic and anxiety. The rest of the participants 56 of them felt the need to explain their feelings and symptoms. Some of the answers were as follows: *Often headaches, more frequent problems with the thyroid gland, lack of concentration, body restlessness, concern for family, dissatisfaction, constant*

anxiety, fear of everything, loss of breath, fear of leaving home, closed than ever before, feeling that we will be killed and that we will all go crazy...

The results indicate that constant media and coronavirus exposure can produce serious anxiety and panic issues which results in impaired mental stability. The survey results from this question are displayed in chart 5 below.

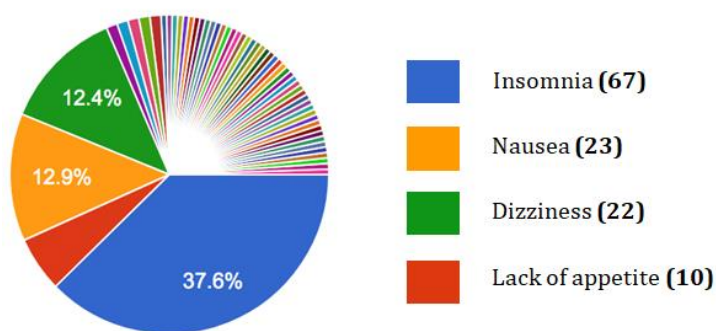

Chart 5: What are the symptoms of Panic and Anxiety Disorder?

As a final survey question, we wanted to see where on which news publisher our participants are following coronavirus news the most. Since we are using portal klix.ba as a reliable source and our content analyses is based on their coronavirus news we wanted to test the premise and to see if klix.ba is the most visited web portal in Bosnia and Herzegovina and the one where our participants are following coronavirus news the most. The question was set as follows: *On which web portals do you most often follow the news about the coronavirus?* As an answer, we have offered the 7 most important media houses in Bosnia and Herzegovina (Klix.ba, Faktor.ba, Avaz.ba, Radio Sarajevo, N1, Nova BH, Al Jazeera) plus the option other in case they were following news through some other sources. 298 participants answered this question. As we assumed the majority of participants 160 (%53,7) are following news about coronavirus on the portal klix.ba. 62 (%20.8) participants are following news about coronavirus on the N1 media house. The rest 27 percent was divided among other media houses. The results are shown in chart 6 below.

A Review of Covid News in Bosnia and Herzegovina

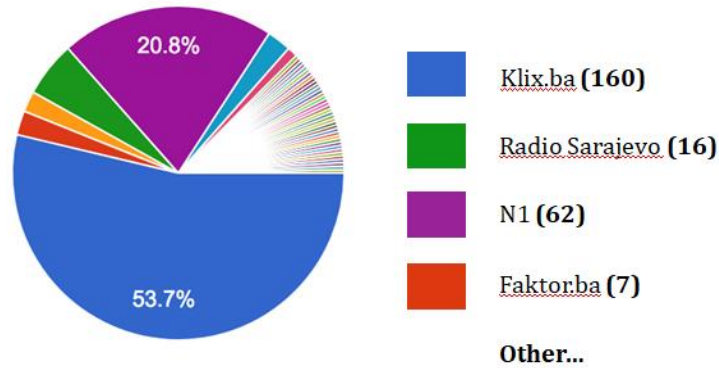

Chart 6: On which web portals do you follow the news about the Coronavirus the most?

When it comes to the content analyses we have examined the headlines of the coronavirus news in the periods from March – April and October – November on the web portal klix.ba to measure the number of comments and shares of the news having the data about daily infections and deaths in their headlines and body of the news. Furthermore, we were curious to find out the number of monthly published news about the coronavirus on the same portal. The cumulative results for all four months have presented in table 2 below. Results indicate that the shares and comments of daily news about new infections and deaths were the densest in March with 38552 shares and 8426 comments, as a reaction at 1595 published news during March. As a reminder, the first covid-19 positive case registered in Bosnia and Herzegovina was on March 5th. The following month, in April number of shares and comments, decreased by half (15326 shares and 4110 comments), when people already get to accept the existence of the virus in communities. The decrease in number of published news during the month of April was obvious. In total *klix.ba* published 1558 news during the month of April. Even though October and November were the months when the virus reached its peaks with new daily infections and death that did not increase shares and comments of news with daily statistics. October and November had nearly 30 000 fewer comments and shares than in March. The decrease was also noticeable in number of published news. The quantity of news was decreased in half, with 656 news in October and 520 news in November. The jump in shares and comments was very often connected with the news having in headlines phrases like ‘new record’, ‘record’, ‘the biggest number of’ and so on. With this said we can conclude that the number of comments and shares of the news which in headlines have the data related to the new infections and deaths did not increase as the pandemic progressed and reached its peaks in Bosnia and Herzegovina.

Emir HAMBO

Table 2: The total number of shares and comments per month on klix.ba about daily new infections and deaths in Bosnia and Herzegovina.

Month	March	April	October	November
No. of published news	1959	1558	656	520
No. of shares	38552	15326	8887	8775
No. of comments	8426	4110	6251	4348

Interestingly, while the numbers of published news were decreasing the number of shares per article showed significant increase (table 3). In table 3 it is noticeable that 1558 news stories published in April received 15326 shares, or 9,83 shares per article. 520 news articles published in November received 8775 shares, which mean 16.87 shares per article. Therefore, the decrease in the number of news published in the period from April to November creates a situation as if the sharing has decreased, however, the share rate per news has not decreased during this time, on the contrary, it has shown a significant increase, and was much closer to the data from March with 19,67 shares per article.

Table 3: Number of shares per news

Month	March	April	October	November
No. of published news	1959	1558	656	520
Shares per news	19,67	9,83	13,5	16,87
Comments per news	4,3	2,63	9,52	8,3

When it come to number of comments per article a significant increase happened during the October and November. While March and April had 4,3 and 2,63 comments per article, that number jumped to 9,52 comments per article in October and 8,3 comments in November. This shows us an increased involvement of audience and readers with the covid news even if the number of published news were decreasing over time.

CONCLUSION

The results have confirmed the hypothesis of the research. With the survey method, we were wondering does the number of covid news published daily affects the reader's psychological state and the spread of panic among the public? The results showed that a majority of participants

A Review of Covid News in Bosnia and Herzegovina

experienced a certain level of anxiety, panic, and worries caused by the news about coronavirus. The second research hypothesis was also confirmed and showed us that the number of comments and shares of the news did not increase as the pandemic progressed in Bosnia and Herzegovina. The results showed that the shares and comments were the densest at the beginning of the pandemic in Bosnia and Herzegovina with the appearance of the first positive cases. The third hypothesis showed that over time, a significant increase in the number of shares and comments per article has been obvious. This fact shows that the interests and interaction of readers about the news about coronavirus has not diminished despite the decrease in the number of published news about covid. This was a research based on a first year of covid outbreak in Bosnia and Herzegovina. Proved hypothesis confirmed in how fragile society we are living. The culture of risk and fear has led us to doubt and question everything and everyone around us. Although previous pandemics have not been a lesson for humanity to prepare against an invisible enemy, it is hoped that the current pandemic will make world leaders aware of the importance and readiness to fight natural disasters. Also, the coronavirus pandemic showed a low percentage of the development of media literacy in our society, and the inability to clearly distinguish between information and misinformation, which affected the emergence of the first major infodemic. Research results are presented descriptively and can serve as a good base for future research and analysis.

REFERENCES

- Allan, B. (2003). Review of *Creating Fear: News and the Construction of a Crisis.*, David L. Altheide Reviewed by Allan Brawley, *The Journal of Sociology & Social Welfare*, 30 (2).
- Altheide, D. L. (2002). *Review of Creating Fear: News and the Construction of a Crisis*, Transaction Publishers.
- Bronston-Tulane, B. (2020, 22 September). Google Shows Huge Panic Attack Rise During COVID-19. <https://www.futurity.org/panic-attacks-google-covid-19-pandemic-2443672-2/> (Access: January 2021).
- Chomsky, N. (1996). The Culture of Fear; In Javier Giraldo, *Colombia: The Genocidal Democracy*, Common Courage Press.
- Christian, J., Nicomedesa, C., Ronn, M. et al. (2020). An Analysis on The Panic During COVID-19 Pandemic Through an Online Form, *J Affect Disord*, 276, 14–22.
- Emmot, R. (2020, 18 March). Russia Deploying Coronavirus Disinformation to Sow Panic In West, EU Document Says. <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-disinformation-idUSKBN21518F> (Access: January 2021).
- Furedi, F. (2005). *Culture of Fear; Risk-Taking and the Morality of Low Expectation*, Revised Edition, Continuum International Publishing Group.

- Gall, C. (2020). Istanbul Death Toll Hints Turkey Is Hiding a Wider Coronavirus Calamity. <https://www.nytimes.com/2020/04/20/world/middleeast/coronavirus-turkey-deaths.html> (Access: December 2020).
- Giddens, A. (1999). Risk and Responsibility, *Modern Law Review*, 62(1), 1–10.
- Glassner, B. (2010). *The Culture of Fear; Why Americans are Afraid of the Wrong Things*, Basic Books, Anniversary Edition.
- Hao, K., Basu, T. (2020, 12 February). The coronavirus is the first true social-media “infodemic”. <https://www.technologyreview.com/2020/02/12/844851/the-coronavirus-is-the-first-true-social-media-infodemic/> (Access: January 2021).
- Human Rights Watch. (2020, 10 June). Turkey: Probes Over Doctors’ Covid-19 Comments. <https://www.hrw.org/news/2020/06/10/turkey-probes-over-doctors-covid-19-comments> (Access: December 2020).
- Hürriyet Newspaper. (2020, 12 March). “People rush to stores in panic buying over virus fear”.
- Kovacevic, B., Kovacevic, I. (2017). *Sociology of Global Risk Society (Anthony Giddens and Ulrich Beck)*, Banja Luka: European Defendology Center for Scientific, Political, Economic, Social, Safety, Sociological and Criminological Research.
- Molla, R. (2020, 12 March). How Coronavirus Took Over Social Media. <https://www.vox.com/recode/2020/3/12/21175570/coronavirus-covid-19-social-media-twitter-facebook-google> (Access: January 2021).
- Muwahed, J. (2020, 14 March). Coronavirus Pandemic Goes Viral in The Age Of Social Media, Sparking Anxiety. <https://abcnews.go.com/Politics/coronavirus-pandemic-viral-age-social-media-sparking-anxiety/story?id=69580796> (Access: January 2021).
- Pomeroy, R. (2020, 3 March). Facts, Not Fear, Will Stop COVID-19 - So How Should We Talk About It?. <https://www.weforum.org/agenda/2020/03/covid-19-coronavirus-who-media-guidelines-stigma-language/> (Access: January 2021).
- Ramazan, A., Rasool, M. (2020). The Impact of Social Media on Panic During the COVID-19 Pandemic in Iraqi Kurdistan: Online Questionnaire Study, *J Med Internet Res*, 22(5), 1-11.
- The Connexion. (2020, 21 March). Fake News and False Claims Inflammate Covid-19 Panic. <https://www.connexionfrance.com/French-news/Fake-news-and-false-claims-inflammate-Covid-19-panic-how-to-spot-untrue-reports> (Access: January 2021).
- Ulrich, B. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*, M. Ritter (Trans.), London: Sage Publications.
- Valiante, G. (2020, 6 April). Pandemic-Generated Panic Of COVID-19, Canada’s National Observer. <https://www.nationalobserver.com/2020/04/06/news/pandemic-generated-panic-covid-19> (Access: January 2021).
- Vazquez, M. (2020, 12 March). Calling COVID-19 The “Wuhan Virus” Or “China Virus” Is Inaccurate And Xenophobic. <https://medicine.yale.edu/news-article/calling-covid-19-the-wuhan-virus-or-china-virus-is-inaccurate-and-xenophobic/> (accessed on December 2021)
- Wimmer, J., Quandt, T. (2007). Living in the Risk Society; An interview with Ulrich Beck, 336-347.

A Review of Covid News in Bosnia and Herzegovina

World Health Organization. (2022, February). WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard.
<https://covid19.who.int/>

BULGARIAN'S ATTITUDES ON COVID 19: SOCIAL OPTIMISM OR REALITY DISTORTION

Elka TODOROVA*

Emilia CHENGELOVA**

Alexander GERGANOV***

ABSTRACT

This article discusses the data collected from a national sample survey of the Bulgarian population; conducted in 2021, this survey is part of the International Social Survey Programme, implemented annually in over 50 countries across five continents on the basis of a common methodology and established world standards. The study covered a national representative sample consisting of 1,151 adult citizens. The results analyzed here are related to three questions: 1) The respondents' degree of trust and expectations with regard to the healthcare system in Bulgaria; 2) Their attitudes to vaccination; 3) Their assessments of the consequences of the COVID-19 pandemic. The main results reveal that respondents had greater trust in the people representing institutions than in the institutions themselves; opinions were divided as to the need for vaccination; the respondents' assessments indicated no anxiety regarding the negative impact of the pandemic on their physical and mental health of people. The authors discuss the obtained results, responding to these and other relevant data specific to Bulgaria, and present their intentions to include new indicators in future surveys on people's opinions regarding COVID-19.

Keywords: COVID-19, Sociological interpretation, Pandemic, Crisis, Illness, Masks, Vaccination, Mortality.

Citation: TODOROVA, E., CHENGELOVA, E., GERGANOV, A. (2022). "Bulgarian's Attitudes on Covid 19: Social Optimism or Reality Distortion", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 147-166.

Atif: TODOROVA, E., CHENGELOVA, E., GERGANOV, A. (2022). "Bulgarlar'ın Covid-19'a Dair Tutumları: Sosyal İyimserlik veya Gerçekliği Çarpıtma", *HABITUS Toplum Bilim Dergisi*, (3), 147-166.

Başvuru / Received: 18 Şubat 2022 / 18 February 2022

Kabul / Accepted: 15 Mart 2022 / 15 March 2022

Araştırma Makalesi / Research Article.

INTRODUCTION

COVID-19 is most often described in relevant sociological literature as a social disaster (Connell 2020) and a global crisis (Reicher 2021), on March 11, 2020, the World Health Organization declared the disease a "pandemic". It should be noted that sociologists and psychologists, but also other social scientists, began immediately to study the social dimensions of health, to clarify the parameters of the moral threats arising for high-risk (in terms of health and other inequalities) groups, the risks of stigmatization of, moralizing about, and ascribing blame to, certain groups; in other words, typical results known in history to follow from such crises. Some authors point attention to the fact that the sociological terms adopted to describe

* Prof. DSc. Bulgaria, 1700 Sofia, Student District, No.19 December 8th st., University of National and World Economy, E-mail: elka.todorova@me.com ORCID Number: 0000-0002-0868-2593.

** Prof. DSc. Bulgaria, 1000 Sofia, 13 A Moskovska str., Institute of Philosophy and Sociology – Bulgarian Academy of Sciences, E-mail: chengelova@gmail.com ORCID Number: 0000-0003-0652-2427.

*** Senior Assistant PhD. Bulgaria, 1000 Sofia, 13 A Moskovska str., Institute of Philosophy and Sociology – Bulgarian Academy of Sciences, E-mail: agerganov@gmail.com ORCID Number: 0000-0003-2485-8610.

¹ The funding was provided under the *National Roadmap for Research Infrastructure* – Bulgaria and was implemented by a Consortium of four institutional partners: UNWE, IPS – BAS, BSA, and UEB.

the current situation are used without regard for their normative sociological meaning (Connell 2020). For instance, social contacts between people become the focus of prevention; the sociological term “social distance” begins to refer to a means of survival; the facemask becomes a substitute for protective physical distance (Lupton 2021)²; the concept of “lockdown”, borrowed from incarceration terminology, is adopted in many cases by governments as an acceptable procedure, although elsewhere it is rejected in the name of “freedom” or “the economy”, or because the policy of the media is not to consider the epidemic significant (we know that in countries like Sweden, the UK, the USA, and Brazil, such an attitude has led to great numbers of lost lives and jumps of infection rates)³.

Other authors draw attention to the need for an intersectional approach to the pandemic issue, inasmuch as studies on the social causes and social effects, for instance, of inequalities, consider a combination of different social identities (based on age, gender, income or education level) that all prove to be influenced in various ways by the pandemic (Maestripieri 2021).

The main debate is whether a new type of sociology or psychology is needed to explain this type of global crises. Are the theories and research methods we use adequate for assessing the crisis, which carries with it a biological danger but also undermines institutional power. Researchers in the sociology of emergency situations have usually tried to explain how matters were handled in past cases and how crisis management was improved, but they have rarely conducted their analyses during a time of crisis. Hence, their logical schemas cannot be directly applied. Hence, we should ask ourselves whether the pandemic has not contributed to a change in the social sciences, in the sense of exerting a pressure upon them to change their basic theses.

Indeed, it has been accepted as proven that, in the pandemic situation, awareness of the importance of science and scientific discourse is growing, and the public often seeks the opinion of professionals from all spheres of science. In many countries, groups of specialists in various sciences are being formed, including social scientists. And this trend of unification of all

² According to D. Lupton, wearing facemasks has a historical and cultural context: Asian countries have a long tradition in this respect, while elsewhere the wearing of masks has not been part of people’s daily experience. Today, the facemask is a new market commodity from which companies, artists, designers, fashion houses, museums seek financial gains. The mask is a medical item but also a fashion product; in both cases, there is a search for individuality and a correspondence to the beliefs of the wearer and his/her ethical stance regarding his own and other people’s health. (Lupton, D. et. al. (2021). *The Facemask in Covid Times: A Sociomaterial Analysis*. De Gruyter.

³ In his book, Lupton asserts that, in the US and other countries, refusal to wear a mask is presented as a form of “sovereign individualism” or as a means to convey an anti-racist message or as a sign of political support for Donald Trump. Op. cit, Footnote 3.

Bulgarian's Attitudes on Covid 19: Social Optimism or Reality Distortion

sciences but also in the framework of separate sections of a science, is expected to enhance innovativeness in scientific analysis.

In other words, the pandemic not only does not set different sciences in opposition to one another but in fact strengthens their mutual ties, uniting them in the search for adequate solutions; in the words of Prof. Ettore Recchi, we see a “regeneration of the role of science”⁴. At the same time, there is a certain “scattering” of the efforts of sociologists studying public opinion on COVID-19, for instance, when they focus on different local communities, or when the attitudes of people in different countries remain little known because information on them is published in languages that are not widely used, which in turn stimulates the organization of projects for comparative analyses at transnational level.

As for the pressure to change the emphases of the social sciences, especially of sociology and psychology, scholars point attention to two basic trends. The first is to emphasize the view that sociology plays in the process of “comprehension” – in terms not of interpretive experience but for understanding the connections between the large structures of liberalism, the state, the market, and everyday consciousness. This sheds a light on the issue of inequalities that seem to have long been left in the margin of attention, concealed or invisible, under the influence of the assessment of averaged out possibilities resulting from digitalization and the digitalized Self. In the digitalized world, nature and the media have also been transformed, and from observers of democratization, the media turn into agents conducting policies for a “flat [global and similar] world (Anis et. al. 2020)⁵. It follows that we are now analyzing a changed, different, post-COVID society produced by the unexpected consequences of the pandemic. This is a society of inequalities, of groups marginalized by the market, of disempowered groups of people who in some cases are left to fatalistic religious beliefs. Research is focusing on versions of inequalities that are universal but also on those that are specific and have remained concealed until now. An open question is how to reinterpret the idea of society so that every member of the community may be clearly visible, and his/her place in society, clearly defined.

The second phenomenon that occupies social researchers, and specifically psychologists, are the behavioral contradictions that are changing current psychological views on society and people. We know that many social scientists have become popular during the

⁴ This expression was used by Prof. Ettore Recchi during the discussion held on October 25 in the panel Researching and Understanding Covid Societies: Sociology and Beyond, organized by the International Science Council. www://council.science.

⁵ This view has also been examined by Prof. M. Chaudhuri during his participation in the webinar held on 25.10.2021 by the International Sociological Association.

pandemic because of increased public interest in scientific opinions but also due to the need to discuss phenomena like trust, achieving consensus, solidarity. The strategies of governments to introduce certain measures imply interference in the behavior of people. These strategies usually fail to take into account people's fears, marginalization, unequal access to vaccines across the world, etc. That is why the so-called non-pharmaceutical intervention (npi)⁶, reworded in the jargon of psychologists as “non-behavioral intervention” (nbi), has, as a result of the pandemic, suddenly lost its importance: because the interest both among the public at large and among professionals proves to require joint, multifaceted and complex information relevant simultaneously to mathematical prognosis systems, to the interests of the pharmaceutical industry, to virology and epidemiology, and to the social and human sciences.

Due to psychological interests, in recent years political and state strategies for reform or changing the behavior of people proceed from the idea that human cognitive capacity is limited, that distortions and errors occur when identifying causes, and reform requires simplification in the course of decision-making, the introduction of certain “nudges”, the correction of certain perceptual distortions when processing information, etc. It has been pointed out that this is particularly typical in situations of uncertainty, limited time, high stress, a complicated environment; in other words, in crisis situations we may expect irrational and unproductive behavior and ineffective decision-making (CERC 2019). That is why governments are accepting the idea that they are obliged to provide “protection”, to be “guardians” or safety providers for the people they are governing.

But observations on the behavior of people in times of crisis indicate, on the contrary, that people are able to deal successfully with their problems, to make adequate and speedy decisions, that they are not benumbed and blocked but make quick and timely collective decisions (Hogan 2020; Drury et al. 2016; Ungar 2019; Demetriou 2021; Haslam et al. 2020; Drury et al. 2005; Cohen-Chen and Zomeren 2018). Hence, instead of looking for the problem at the level of individual motivation, we should direct our interest to studying impulsive action typical for collective psychologically supportive behavior, where interpersonal ties are particularly important, and when the common destiny and common danger bring people closer together and action is subject to collective decisions, to thinking in terms of “we” and not “I”. And true enough, observations on the action of people in the pandemic period reveal intense

⁶ NPI – A terms frequently used to distinguish therapeutic from pharmaceutical treatment. NBI (non-behavioral intervention) is, by analogy, a psychological intervention that seeks emotional and motivational rather than behavioral change.

activity for creation of mutual aid groups (Fernandes-Jesus et al. 2021). That is why the “Self” (a sacred and fundamental term for the science of psychology), self-interest, decision-making based on calculation of profit and cost for the individual, tends, in times of crisis, to be replaced by a shared identity, and personal identity is refracted by the social identity of group members. The ratio of cost/profit acquires different dimensions in the logic of social, collective, joint identity. It is no coincidence that the webinar of the International Science Council held on April 29, 2021 was entitled “The Two Psychologies of the Pandemic: from fragile rationality to collective resilience”⁷.

The results analyzed and discussed in this article refer only to the responses of the Bulgarian population to questions concerning the pandemic and the measures connected with it. But the survey is part of an international study, and this makes it possible to make cross-country comparisons and thereby to trace more distinctly the trend, described above, of a change of emphasis in contemporary sociology and social psychology; in doing so, we should pay attention to seemingly “odd”, vague or unexpected distributions, regularities and correlations.

Methods and Results

Current article presents and analyzes the empirical data obtained from a national representative sample survey of the Bulgarian population. The survey was conducted in the middle of 2021 as part of the International Social Survey Programme (ISSP). The research for Bulgaria was realized within the funding framework provided by the National Roadmap for Research Infrastructure (2020-2023) and was prepared and implemented by a Consortium of Bulgarian sociologists and economists, with leading partner the University of National and World Economy and participant partners the Institute of Philosophy and Sociology – BAS, the Bulgarian Sociological Association and the Union of Economists in Bulgaria. The fieldwork was carried out by the Institute of Philosophy and Sociology – BAS. The survey sample is representative for the adult population of the country (18+); the chosen sample model was a stratified two-stage cluster. In all, 1,151 persons were surveyed. The gathered data are representative for the adult population of Bulgaria. The research collected the respondents' opinions and assessments on 214 indicators, based on which the research has studied existing health inequalities and social inequalities.

⁷ Along with this, there has also been a change in the understanding of “solidarity”, a term carrying as strong a charge as the concept of the Self; we shall not dwell on this issue here.

The subject of discussion in this article are only few empirical assessments that we consider of key importance and that serve to draw grounded conclusions in three areas:

- 1) The Bulgarian population's degree of trust in the healthcare system amidst the unprecedented COVID-19 pandemic.
- 2) The self-assessment as to being happy in the context of the COVID-19 pandemic.
- 3) The attitudes of the adult Bulgarian population to vaccination and to the alternative options of "infection-induced immunity versus immunity through vaccination".

Trust in the Healthcare System

The condition and efficacy of healthcare systems has become a foremost issue in the context of the unprecedented world-scale pandemic, in which people's lives are direct risk. While in a normal situation the healthcare systems are seen as a self-evident part of the public systems, healthcare becomes a central issue for public attention when threatening challenges to health arise. Depending on the course of the pandemic (its spread, peaks and waves) and the ability of a healthcare system to provide adequate treatment and to preserve lives, the population's attitude to healthcare may vary perceptibly.

The pandemic began to spread in Bulgaria in March 2020. The present study was conducted a year and a half later, so the registered empirical assessments reflect the moods and evaluations that had accumulated during this period of time. We should immediately emphasize that, although in a formal aspect the gathered estimates measure trust in healthcare, they are essentially a compound set of generalizations that comprise heterogeneous elements. So that, taken in context, the indicator "trust in healthcare" is a sum assessment which reflects: 1) an individual's personal impressions of provided healthcare services; 2) the experiences related by friends, relatives and acquaintances regarding provided medical services; 3) the respondent's general impressions of the healthcare system's ability to cope with the COVID-19 crisis.

For the year 2021, the data from the present survey indicated predominant disapproval of the healthcare system in Bulgaria – 69.3 % of adult Bulgarians felt that the healthcare system in Bulgaria "does not work well". This generally negative evaluation results in comparatively low trust in the healthcare system among the population – less than one third (28.4 %) of the population have complete or great trust in the system, while the attitude of the rest varies from skepticism to complete mistrust. Interestingly, however, the data indicate people have greater levels of trust in doctors (44.1 %), nurses (47.3 %) and dentists (5.0 %). Fig. 1:

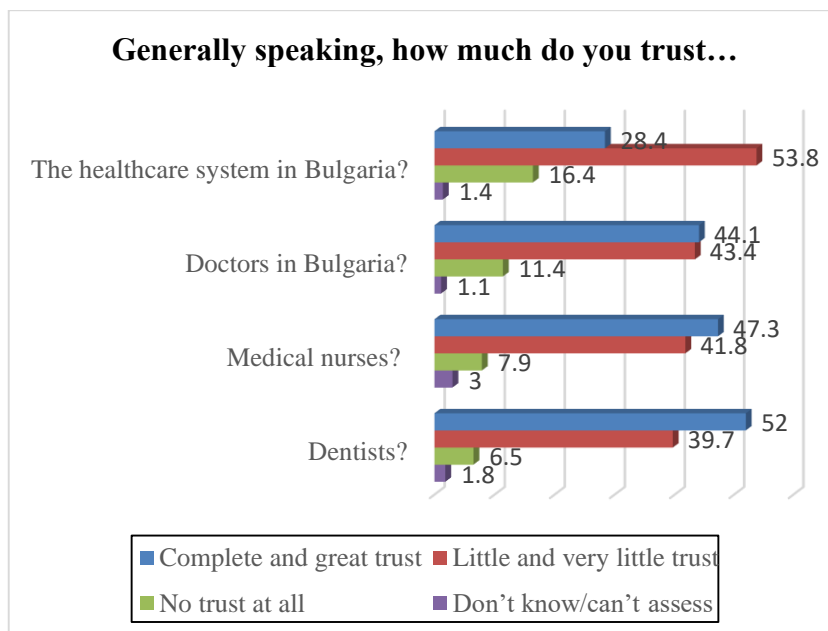

Fig. 1. Trust among the adult population of Bulgaria in healthcare as a system and in the main categories of medical staff

The data indicate that, although adult Bulgarians give a negative assessment of the healthcare system, they nevertheless have a relatively high level of trust in the people working in the system - for instance, doctors and nurses. This suggests that the object of mistrust is not the human factor, not the individuals who perform medical functions, but the system itself and the mechanisms through which medical services are provided. In this sense, the yielded assessments showing high mistrust in the system represent primarily a negative attestation of the reforms implemented in Bulgarian healthcare. These reforms, numerous and heterogeneous, have aimed to implement an efficient market model of medical services provision. Judging by the assessments respondents made in 2021, the reforms have been of doubtful social value, as indicated by the low level of trust in the healthcare system.

In this context, we should note that 58.0 % of the adult population of Bulgaria expects the state to provide a large package of medical services. At the same time, only 25.0 % are inclined to pay higher taxes and higher health insurance for those better-quality health services. Evidently, the expectation of the larger part of the adult population is that the state will expend the available healthcare funds more rationally and thus be able to provide a large package of quality health services.

The Self-assessment as to Happiness in the Context of the COVID-19 Pandemic

According to the survey data, in 2021, a total of 23.7 % of respondents stated they were “completely happy” or “very happy”. The option “somewhat happy” was chosen by 43.5 % of the respondents. It is typical for people to choose the medium options and to avoid the extremes in this kind of questions. A notably low share of responses appeared in the category “completely unhappy” and “very unhappy”: their total is only 1.7 %, while another 9.1 % assessed themselves as “somewhat unhappy”. See Fig. 2:

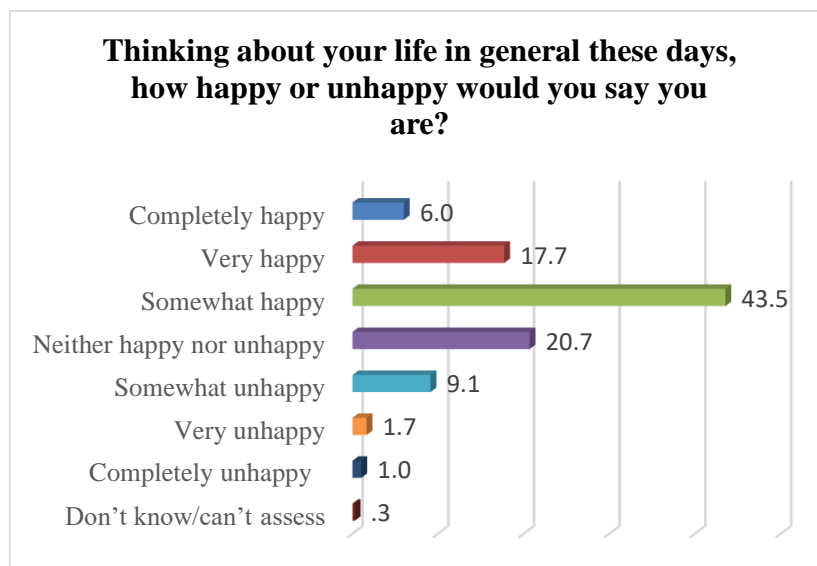

Fig. 2. Assessments as to the feeling of being happy

Further research, this time on correlations between socio-demographic characteristics and the feeling of being happy, shows that gender does not significantly influence the feeling of happiness (Chi-Square $\chi^2=0.079$; Cramer $V=0.105$).

Age is a factor that has some (rather little) influence on the subjective feeling of happiness (Chi-Square $\chi^2=0.000$; Cramer $V=0.166$). The data show that being happy is most prominent among persons aged 18 to 30 years. With increasing age, starting from 50 years, the share gradually decreases, and for persons above the age of 70, it is only 17.7 %. The explanation for this should be sought in the dependency between personal perspectives (possibilities for personal and professional realization, including creating a family and raising children) and the general feeling of happiness. With age, a person’s optimism tends to decrease, and so does the feeling of being “completely happy” or “very unhappy”. See Table 1:

Bulgarian's Attitudes on Covid 19: Social Optimism or Reality Distortion

Table 1. Assessments as to the feeling of being happy by age of respondents

	Compl etely happy	Very happy	Some what happy	Neither happy nor unhappy	Some- what unhapp y	Very unhapp y	Comp letely happy	Don't know/can 't assess
18-30	11,6	23,3	47,3	13,2	2,3	1,6	0,8	0
31-40	9,1	22,0	45,5	17,4	3,8	0	0	2,3
41-50	6,5	26,5	47,9	11,1	6,0	1,9	0	0
51-60	3,9	12,2	47,2	26,6	7,0	1,7	1,3	0
61-70	5,8	12,0	44,2	25,6	8,7	2,1	1,7	0
71 +	2,5	15,2	30,4	25,0	23,0	2,0	2,0	0

When viewing the assessment of happiness in relation to the factor “employment” (whether the respondents are employed, studying, retired, housewives, unemployed), we find that those who feel most happy are respondents in temporary employment (41.7 %), followed by students (37.2 %), respondents working part-time (30.8 %), working full-time (29.6 %), and housewives (21.1 %). On the other hand, 19.4 % of pensioners have assessed themselves as “somewhat unhappy”. Interestingly, 46.0 % of the unemployed feel “somewhat happy” and only 16.1 % of them assess they are “somewhat unhappy”.

In the context of data presented, it is worth noting the relatively high share of persons who assess their health as excellent (8.3%) or very good (25.8%). This is quite surprising, considering that the assessments were collected during the second year of the COVID-19 pandemic (May-June 2021). Overall, the obtained survey data indicate that, although placed in a situation of unprecedented challenges to health and even physical existence, a considerable part of the adult Bulgarian population asserts they feel physically well rather than just tolerably well or in bad health. Given that, in recent history, Bulgarians have never been faced with such a health challenge, the assessments registered in the survey indicate the respondents' strong spirit and high social optimism.

Our analysis shows a moderately significant correlation between self-assessment of health and self-assessment of happiness (Chi-Square $\chi^2=0.000$; Cramer $V=0.313$). Survey data indicate that individuals who feel, and assess themselves as, healthy are also more inclined to feel happy. See Fig. 3.:

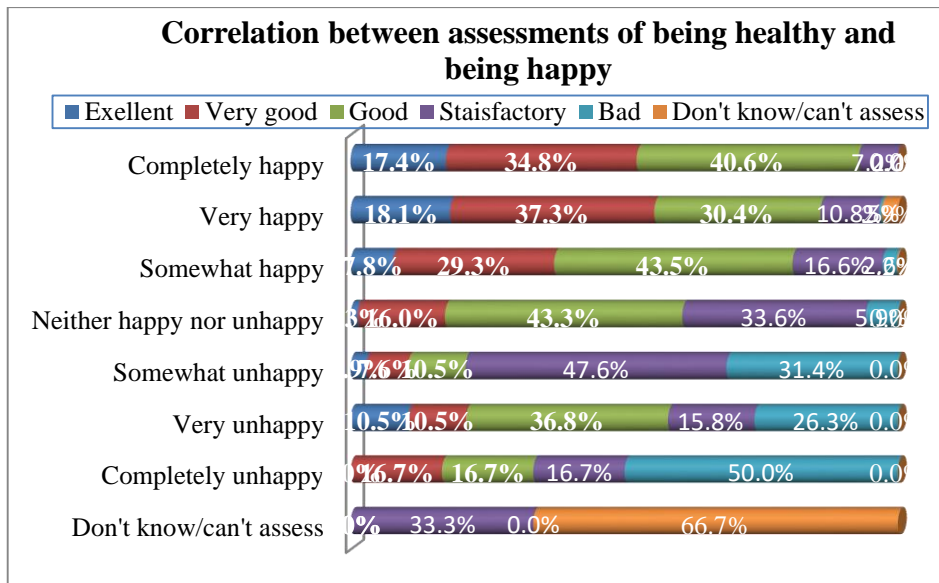

Fig. 3. Correlation between assessments of being healthy and being happy

The general inference to be drawn from values presented in Fig. 3 is that individuals in bad health are more likely to feel unhappy. By contrast, individuals who are in excellent or very good health are inclined to assess themselves as completely happy or very happy. Based on the data, we may assume that any deterioration in a person’s health automatically decreases his/her feeling of happiness. This assumption was not specially tested in the present survey but could be in future research. In the strictly methodological aspect, an important observation is that the respondents who chose the neutral option “neither nor” were more likely to have bad health indicators than very good or good ones:

Attitudes Towards Vaccination

Amidst a world-wide pandemic of a lethal and highly contagious virus, an important aspect of people’s attitudes to public and personal health is how they feel about vaccination. Vaccination is recommended as the most efficacious means of preventing COVID infection and saving human lives. At the same time, vaccination is an element of state policy for ensuring the safety of citizens in the pandemic situation. Such a formulation of the issue would imply that people share a predominantly positive attitude to vaccination.

But is a positive attitude indeed predominant? The data of the present survey show that vaccination against COVID-19 is viewed ambivalently. Judging by the survey data, in 2021, the adult population of Bulgaria was divided into three distinct groups in terms of attitudes to vaccination: 1) anti-vaxxers (35.9%), 2) neutrals (29.3%) and 3) pro-vaxxers (32.9%). Each group of adult respondents was convinced in the strength of its own arguments. See Fig. 4:

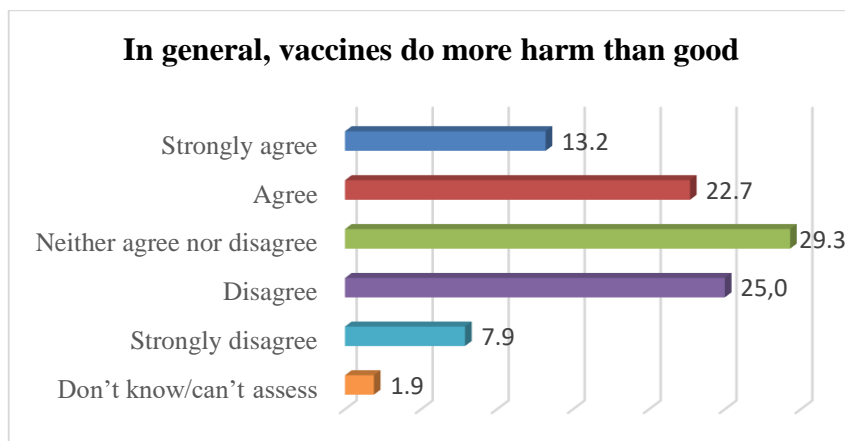

Fig. 4. Structure of the adult population by attitudes to vaccines (2021)

Even more interesting are people’s assessments on how immunity to the COVID-19 virus can be acquired. Asked whether, in their opinion, it is better to acquire immunity through illness or through vaccination, twice as many Bulgarians (44.3 %) chose the option of immunity through illness than the vaccination option (22.4 %). See Fig. 5:

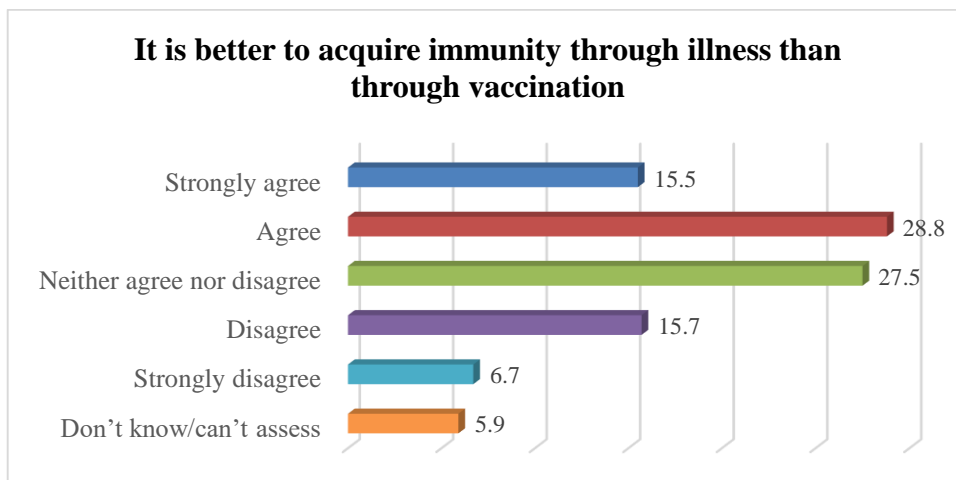

Fig. 5. Structure of the adult population’s attitudes to the alternative “acquiring immunity through illness or through vaccination” (2021)

The analysis of the correlation between these two statements (“vaccines do more harm than good” and “it is better to acquire immunity through illness than through vaccination”) show that the greater part (72.4 %) of respondents who believe vaccines are mostly harmful are also convinced it is better to acquire immunity through illness than through vaccination. The reverse is also true: 72.7 % of those who believe in the usefulness of vaccines also prefer to acquire immunity through vaccination. The relation between the two statements is statistically significant (Chi-Square $\chi^2=0.000$; Cramer $V=0.496$), and directly proportional: the more

convinced a person is that vaccines are more harmful than beneficial, the more likely it is that person will prefer to acquire naturally immunity by undergoing the disease than vaccine-induced immunity.

People and Vaccination Against COVID-19: How are Attitudes Built?

The inclination to get vaccinated in order to acquire immunity and protection against COVID-19 is a complexly structured psycho-social attitude that is a function of a number of factors. We identify the factors that influence this attitude by means of regression analysis.

Method Applied

We used linear regression modelling to explore the links between vaccination skepticism and other factors like education, age, Internet usage and attitudes to different sources of information about Covid 19 and medical topics in general (such as the Internet), including general trust in medical doctors – a proxy indicator about how much people would trust them about Covid-19 too.

Several attitude indicators based on the ISSP questions were constructed through Principal component analysis (PCA) of 14 ISSP questions. Varimax rotation with Kaiser normalization was used to determine the potential factors and indicators were computed for the top three components. The three indicators are presented below with their corresponding questions (factor loadings are available in brackets).

Distrust in the health information on the Internet: low scores on this indicator represent trust in the medical information on the Internet, while high scores represent distrust (higher degree of disagreement with the statements below):

- Question Q13b (0.836). In the past 12 months, information on internet helped me understand doctor' explanations;
- Question Q14a (0.795). Internet is useful to help people decide whether to go to the doctor;
- Question Q13a (0.790). In the past 12 months, information on internet affected my health behavior in a positive way;
- Question Q14b (0.764). Internet is useful to check doctor's advice.

Bulgarian's Attitudes on Covid 19: Social Optimism or Reality Distortion

General trust in medical doctors: low scores on this indicator represent general distrust in medical doctors, while high scores represent trust (higher degree of disagreement with the first two statements below and lower level of disagreement with the third one):

- Question Q10c (0.800). Doctors care more about earnings than about their patients;
- Question Q10b (0.793). Doctors' medical skills are not as good as they should be;
- Question Q10a (-0.706). Doctors can be trusted.

Frequency of using the internet as a source of medical information: low scores on this indicator represent less frequent use of the Internet as a source for health-related or medical information (including vaccinations), while high scores represent more frequent use of the internet as a source of information;

- Question Q12b (0.877). Past 12 months, frequency of Internet usage to look for: information related to anxiety, stress, or similar problems;
- Question Q12a (0.849). Past 12 months, frequency of Internet usage to look for: information on healthy lifestyle;
- Question Q12c (0.605). Past 12 months, frequency of internet usage to look for: information on vaccinations.

Finally, three of the questions included in the PCA analysis did not yield strong components and therefore were not used for constructing further indicators, but were either used directly in the regression analysis or were not included as variables in the analysis:

- Q14c. Not easy to distinguish between reliable and unreliable health information on internet;
- Q1. How happy or unhappy would you say you are;
- Q9. Would you agree or disagree that alternative medicine provides better solutions to health problems than conventional medicine?

Dependent Variable

The dependent variable was a "Vaccine hesitancy" indicator construction from the level of respondent's agreement with two statements "Overall, vaccinations do more harm than good" and "It is better to achieve immunity by getting ill than by having a vaccination". Higher level of agreement with these statements is reflected into higher scores on the vaccine hesitancy

indicator, where 9 is the maximum score assigned to respondents who strongly agree with both statements and 1 is the minimum score assigned to respondents who strongly disagree with both statements.

Independent Variables

The independent variables used in the regression model presented below were: education, measured as years spent in formal education; age, measured as year of birth; religiosity, measured as the frequency of attendance of religious services; health, measured as self-assessed overall medical condition (from poor to excellent); internet usage (higher scores indicate using the internet more often, lower scores – less often); general trust in medicine, measured on a Likert scale where lower scores represent higher degree of agreement with the statement that “alternative medicine provides better solutions to health problems than conventional medicine” and higher scores represent disagreement with this statement; distrust in the health information on the Internet (an indicator variable described above); general trust in medical doctors (an indicator variable described above); frequency of using the internet as a source of medical information (an indicator variable described above); happiness as was self-assessed by the respondent on a scale from “completely happy” to “completely unhappy”, higher scores representing higher happiness.

Control Variables

The following control variables were also added to the regression model: gender (dummy variable), last job being in the public or the private sector (dummy variable); income (as self-assessment of the household income); voted on the last parliament elections (dummy variable); settlement size.

Results

The overall model was statistically significant ($p < 0.001$) and its adjusted R² was 0.176. The coefficients for the different variables are presented in the table below. Table 2:

	Unstandardized		Standardized	t	p
	Coefficients		Coefficients		
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	-.426	13.709		-.031	.975
Age	.003	.007	.019	.431	.666
Education	.041	.034	.054	1.198	.231

Bulgarian's Attitudes on Covid 19: Social Optimism or Reality Distortion

Religiosity	.023	.058	.017	.392	.695
Health	-.055	.112	-.022	-.485	.628
Internet usage	.204	.054	.160	3.748	.000
General trust in medicine	-.587	.100	-.247	-5.862	.000
Distrust in the health information on the Internet	.447	.095	.196	4.688	.000
General trust in medical doctors	-.496	.104	-.216	-4.761	.000
Frequency of using the internet as a source of medical information	-.280	.101	-.123	-2.776	.006
Happiness	.327	.112	.150	2.936	.003

Discussion

As we saw, the responses concerning trust in the Bulgarian healthcare system and people's expectations regarding it, indicated a low level of trust in the institutions (healthcare, the government, state power), but not in the people who represent healthcare: doctors, medical nurses, and medical specialists. People want a greater number of medical services to be covered by health insurance, even if this should mean increased taxes. People do not believe in medicine-men and quack healers, and the majority of respondents agree that the state should exert power to implement restrictive measures in case of "severe epidemics"; in response to what is a sensitive issue here, more than 60% of the respondent's consent to the closing of schools and kindergartens. Moreover, level of trust in the healthcare system has not undergone any change, meaning that the pandemic is not the cause of low trust in institutions.

With regard to people's attitudes to vaccination, we see that more than 50% of the respondents do not agree that vaccines are harmful, but at the same time, 44% consider it better to acquire immunity through illness than through vaccination⁸. With regard to the consequences of COVID-19, there were no extreme opinions regarding the aggravation of health problems as a result of the pandemic; the respondents indicated no significant changes had taken place in their physical or mental well-being as a result of the disease or the measures taken to limit its spread. In fact, assuming that a large number of the unvaccinated people and people waiting to gain natural immunity against COVID-19 consider the disease to be just another kind of flu and do not believe there is a pandemic at all, such people cannot expect changes to occur in their health status. They would not become worried or anxious or fearful about the illness and its deadline. This is only an assumption, and the question of risk and fear are not topics of this

⁸ On the matter of vaccination in Bulgaria, see also Todorka Kineva. 2021. Vaccines against Covid 19 through the eyes of Bulgarian citizens. Economic and Social Alternatives, DOI: <https://doi.org.10.37075/ISA.2021.4.05>.

study. However, it would not be correct to conclude from the survey results that the Bulgarian respondents respond with equanimity to the pandemic situation.

The data obtained from this survey are not reassuring. They reveal an element of self-deceit in people's expectations and a certain skepticism in their attitudes, despite conclusive data showing high morbidity and mortality caused by COVID-19 in Bulgaria.

That is why it is necessary to conduct new surveys, similar to those made in other countries (see, for instance the representative sample survey of 4,400 respondents conducted for the New York Times)⁹, which seek to establish correlations between "risk assessment of morbidity" and the factors age, gender and income. For instance, we do not know whether, in view of the high COVID-19 morbidity in our country (33,400 persons)¹⁰, the large share of people at age 65 or above assess the risk to their health as higher. Twice higher morbidity rates among people aged 65 or above are typical for most countries¹¹; this raises the levels of fear of illness and, combined with restrictions on medical consultations for other illnesses, leads to higher levels of anxiety, fear and depression. Also, we can only surmise whether political affiliation or identification with a certain ideology determine a divide between the vaccinated and the unvaccinated, between wearers and non-wearers of facemasks, as American researchers have claimed regarding the situation in the US (Jingjing Gao et al. 2021). As Ivan Krastev wrote with reference to Europe, "nearly half the Austrians and Germans believe the COVID pandemic leads to loss of freedom, and the populists are quick to use this as a weapon"¹².

Obviously, in-depth studies with a greater number of indicators are required in order to clarify the factors involved in assigning explanations to certain forms of behavior, especially when these forms run counter to the expected. So let us try to reason as social researchers. Why does such a large percentage of Bulgarians consider the wearing of facemasks to be a form of subjection, and why are the statements and reasoning of professionals working for scientific institutions met with skepticism and often rejected?

Possible explanations could be the lack of active effort on the part of serious medical science and relevant institutions, and the failure to publicize information on the innovative achievements of Bulgarian medical science. There are no public forums at which medical

⁹ NYT The two Covid Americas Jan.25, 2022 David Leonhardt analysis on the Times's poll.

¹⁰ Covid-19 Data Explorer

¹¹ The data for Bulgaria in world databases are incomplete. See ourworldindata.org.

¹² According to Krastev, although populist views are not dominant in the EU, conspiracy theories are widespread; but coming to power, the extreme right also undertakes mass vaccination, as in the case of Poland and Hungary. I. Krastev. From the silent majority to the unvaxxed minority, NYT, Dec. 24, 2021 OPINION Guest essay).

Bulgarian's Attitudes on Covid 19: Social Optimism or Reality Distortion

workers can discuss various viewpoints on the issue. When we hear interviews with individual representative of medical circles, we usually become witnesses to their lack of skill in convincing the audience and presenting a clear stance.

Possibly the cause lies in the difference between how journalists and scientists communicate with people. Journalists proceed as if they were dealing with an insufficiently specialized audience: they propose the version that they themselves believe to be the true one (here, it does not matter whether it is or not) and support it with clear arguments, thereby acquiring a strong influence over their audience. In the case of scientific communication, the serious examination of a perspective is usually believed to be unnecessary, as the audience is assumed to be knowledgeable; hence, such speakers rarely offer one solution, one version, or one strong argument. The objectivity, which both journalists and researchers strive for, is pursued through different channels of thought. People of science find it embarrassing to make categorical judgments and hence express opinions that involve doubt; they never fix on a firm conclusion, are never quick to take a stance. For the public at large, this is a sign of uncertainty; the information thus received is judged to be vague, and the claims, inconsistent. Of course, the level of knowledge of doctors and patients is also relevant. But do we know of any general medical practitioner doing research based on the data he has acquired in his own practice, or publishing his observations, or disseminating interesting facts learned from personal experience? In general, do we expect GPs to be familiar with the latest achievements in world medicine (except when they must react to the pressure of companies advertising new products)? These are rhetorical questions, and the weak role GPs play for supporting vaccination among their patients may be viewed as one of the causes of the low vaccination rates in Bulgaria.

Another cause might be the lack of an aggressive information campaign advocating the benefits of vaccination. For instance, information could be constantly publicized that COVID-19 (before vaccination) leads to higher mortality than do oncological or cardio-vascular diseases. Or television reports might show anti-vaxxers lying in hospitals and regretting their views, or people whose relatives have died of the disease (only one such case has been widely publicized in our country). Or reports might show that the mortality rate among people injected with a booster dose of vaccine is one per million on a weekly basis, which is less than mortality from the flu or pneumonia (which is three per million)¹³. Information might be publicized that

¹³ These data are for the US. Source: CDC. Morbidity and Mortality Weekly/ Covid-19 Incidence and Death Rates Among Unvaccinated and Fully Vaccinated Adults with and Without Booster Doses During Periods of Delta and Omicron Variant Emergence - 25 Jurisdictions, April 4-December 25, 2021. Recent data is from January 28, 2022/71(4) 132-138. www.cdc.gov

there is no significant correlation between the reduced risk of contagion after vaccination and the level of fear of contagion, as we might find that the most vulnerable people – the unvaccinated, are also the least fearful¹⁴.

CONCLUSION

The survey among the adult population in Bulgaria revealed an interesting and largely unexpected palette of assessments and attitudes regarding the Covid 19 pandemic and its impact on society as a whole and on individuals. On the one hand, the study found a relatively high percentage of people who identify themselves as healthy and happy. Although in a pandemic situation, nearly a quarter of adult Bulgarians are perceived as healthy and happy enough.

At the same time, it is quite striking that with the available objective data on high morbidity and mortality in Bulgaria as a result of coronavirus, one third of Bulgarians are firmly convinced that vaccines do more harm than good, and another third remain skeptical about the issue and refrain from expressing a clear opinion (yes or no). These data indirectly reflect the weak effect of the country's vaccination campaign. But they also suggest that a large number of adult Bulgarians underestimate the seriousness of the coronavirus and tend to ignore the consequences of becoming infected with the virus. These assessments are complemented by the prevailing distrust among the adult Bulgarian population towards Bulgarian healthcare - assessments of healthcare as a system are highly critical and only the representatives of certain categories of medical workers are more trusted.

The study answered a number of key questions related to the Covid 19 pandemic in Bulgaria. Along with this, the study raised a series of additional questions that need further in-depth research. For example, since the study does not address the issue of risk assessment and fear of the virus, no conclusions can be drawn about the levels of anxiety caused by the pandemic and how this has affected daily work, living and leisure patterns. Finally, we might look for the cause in the recently widespread avoidance of realistic thinking, and the search for comfort in imaginary thinking, the latter being a result of psychological changes due to cyber effects¹⁵. Perhaps this is a case of realistic or imaginative thinking, which results from the general and specific digital effect on human behavior? We might also focus attention on the

¹⁴ Op.cit. Footnote 2.

¹⁵ Aiken, M. (2016) *The Cyber Effect*. Spiegel & Grau. For instance, the Coping with Corona project (CoCo) 2022: "Understanding individual differences in well-being during the COVID-19 pandemic", which is a form of international cooperation (experience-sampling-study, October-December, 2021) aims to answer this question as well.

Bulgarian's Attitudes on Covid 19: Social Optimism or Reality Distortion

excessive use of the concept of “freedom” within the neo-liberal and rational-individualistic ideology, which was peremptorily imposed in our country and has become a standard element of a reformist and progressive outlook.

We intend to seek answers to these questions in our next survey on the attitudes and beliefs of Bulgarians regarding COVID-19; the study is planned for the year 2022.

REFERENCES

- Aiken, M. (2016). *The Cyber Effect*, Spiegel & Grau.
- CDC. (2021). *Morbidity and Mortality Weekly/ Covid-19 Incidence and Death Rates Among Unvaccinated and Fully Vaccinated Adults with and Without Booster Doses During Periods of Delta and Omicron Variant Emergence - 25 Jurisdictions, April 4 - December 25, 2021*, 71(4),132–138.
- CERC. (2019). *Psychology of a Crisis*, 2019 update. U.S. Department of Health and Human Services CDCP. emergency.cdc.gov.
- CERC. (2022). *Psychology of a Crisis* 2019 update. U.S. Department of Health and Human Services CDCP. emergency.cdc.gov.
- Chaudhuri, M. (2021, 25 November). Webinar, hold by International Sociological Association.
- Connell, R. (2020). COVID-19/Sociology, *Journal of Sociology*, 56(4).
- COVID-19 Data Explorer. (n.d.). Our World in Data. Retrieved February 1, 2022, from <https://ourworldindata.org/coronavirus-data-explorer>.
- Demetriou, L. (2021). The Impact of the Covid-19 Lockdown Measures on Mental Health and Well-Being and the Role of Resilience: A review of Studies in Cyprus, *IOSR JHSS*, 26 (4), 54.
- Drury, J., Brown, R., Gonzalez, R. et al. (2016). Emergent social identity and observing social support predict social support provided by survivors in a disaster: Solidarity in the 2010 Chile earthquake, *European Journal of Social Psychology*, 46(2), 209-223.
- Drury, J., Reicher, S. (2005). Explaining enduring empowerment: A comparative study of collective action and psychological outcomes, *European Journal of Social Psychology*, 35, 35-58.
- Felici Cohen-Chen, S., Zomeran, M. Van. (2018). [https://doi: 10.1016/j.jesp.2018.03.016](https://doi.org/10.1016/j.jesp.2018.03.016).
- Fernandes-Jesus, M., Mao, G., Ntontis, E. et al. (2021). More Than a Covid-19 Response: Sustaining Mutual Aid Groups During and Beyond the Pandemic, *Frontiers in Psychology*, 12.
- Haslam, A., Reicher, S. D. and Platow, M. H. (2020). *The New Psychology of Leadership*, Routledge.
- Hogan, M. J. (2020). Collaborative Positive Psychology: Solidarity, Meaning, Resilience, Wellbeing and Virtue in A Time of Crisis, *International Review of Psychiatry*, 32(6), 1-15.

- Jingjing, G., Radford, B. J. (2021). Death by political party: The relationship between COVID-19 deaths and political party affiliation in the United States, *World Med Health Policy*, 13(2), 224-249.
- Kineva, T. (2021). Vaccines against Covid 19 through the eyes of Bulgarian citizens, *Economic and Social Alternatives*, 4, 63-71.
- Krastev, I. (2021, 24 December). From The Silent Majority to The Unvaxxed Minority. <https://www.nytimes.com/2021/12/24/opinion/vaccination-europe-covid-far-right.html>
- Lupton, D., Southerton, C., Clark, M. et al. (2021). The Facemask in Covid Times: A Sociomaterial Analysis, *De Gruyter*.
- Maestripieri, L. (2021). The Covid-19 Pandemics: Why Intersectionality Matters, *Frontiers in Sociology*, 6, 642662.
- Nasır, A., Shaukat, K., Hamee, I. A. et al. (2020). A Bibliometric Analysis of Corona O Pandemic in Social Sciences: A Review of Influential Aspects and Conceptual Structures, *IEEE Access*, 8, 133377-133402.
- NYT The two Covid Americas Jan.25, 2022, David Leonhardt analysis on the Times's poll.
- Recchi, E. (2021). Researching and Understanding Covid Societies: Sociology and Beyond, International Science Council.
- Reicher, S. (2021). Webinar, 29.04.2021, hold by International Sociological Association.
- Ungar, M. (2019). *Change Your World*, Sutherland House.

GIVING BACK TO HUMANITY IN COVID-19 TIMES- AN INITIATIVE BY BMDA IN THE CITY OF VADODARA

Nabila QURESHI*

Tanveer QURESHI**

ABSTRACT

WHO acknowledged the corona Virus (COVID-19) a situation of ‘Pandemic’ on 11th March 2020, appealing all the countries to develop the effective strategies, so as to undertake the operative measures to combat the Pandemic situation. The Indian government to address the preventive, practical strategies to combat with outpouring cases of Covid-19 in India announced a sequence of arrangements to avert entry of the virus by establishing 11 official groups on 29th March 2020 on diverse facets of COVID-19 management to take familiar declarations on the associated matters wavering from (i) medical emergency forecasting, (ii) availability of hospitals, isolation and quarantine facility, disease investigation and testing, (iii) safeguarding obtainability of important medicinal apparatus, (iv) supplementing human resource and capacity building, (v) supply chain and logistics management, (vi) synchronization and coordination with private sector, (vii) economic and welfare measures, (viii) information, communications and public awareness, (ix) technology and data management, (x) public protest and (xi) strategic matters connected to lockdown. Comprehending the necessity of the hour, and to support the governments in taking proactive measures, many voluntary organizations, non-government organisation took pro-active steps in handling the situation. The paper reflects the Commendable proactiveness, related to public health response of Novel Corona virus undertaken by Baroda Muslim Doctors Association, a Non- government organization identified by the State Education Secretary- in- charge of Covid-19 operations for the city of Vadodara who identified the organization called BMDA and approached them to help the citizens of Baroda in handling and managing the Pandemic situation.

Keywords: Public Health, Local Government, Non- Government Organizations, BMDA (Baroda Muslim Doctor’s Association).

Citation: QURESHI, N., QURESHI, T. (2022). “Giving Back to Humanity in Covid-19 Times- An Initiative by BMDA in The City of Vadodara”, *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 167-175.

Atf: QURESHI, N., QURESHI, T. (2022). “Covid-19 Zamanlarında İnsanlığa Geri Vermek - BMDA Tarafından Vadodara Şehrinde Bir Girişim”, *HABITUS Toplum Bilim Dergisi*, (3), 167-175.

Başvuru / Received: 12 Şubat 2022 / 12 February 2022

Kabul / Accepted: 18 Mart 2022 / 18 March 2022

Derleme Makale / Review Article.

INTRODUCTION

The beginning of the Novel Coronavirus (SARS-CoV-2) has posed a global health crisis with a sharp rise in cases and deaths since it was first identified in the city of Wuhaan in December 2019. A nation like India, with a population of more than 1.34 billion— the second largest population in the world— was foreseen to face difficulty in governing the transmission of severe acute respiratory syndrome coronavirus 2 among the citizens. Tremendous initiatives were strategically planned and implemented by the government to prevent the spread of the virus among the masses. As one of the precautionary measures, the Indian government implemented a 55-days lockdown throughout the country that started on

* Assistant Professor, Faculty of Social Work, The Maharaja Sayajirao University of Baroda, E-Mail: qureshi.nabila-sw@msubaroda.ac.in ORCID Number: 0000-0002-3187-796X

**Assistant Professor, ITM (SLS) Baroda University, E-mail: qureshitanveer24@yahoo.com ORCID Number: Not received.

March 25th, 2020, to reduce the transmission of the virus. The Ministry of Health and Family Welfare in India has taken up various proactive initiatives to handle the serious condition in the country levying various regulations in all the states of the country. Comprehending to the need of the hour, along with government, various voluntary, non-government organisations in collaboration with the local authorities have initiated various measures to prevent the spread of Covid-19. This paper deliberates the initiatives taken by one such non-Government organization – BMDA- (Baroda Muslim Doctor’s Association) in the city of Vadodara-Gujarat.

Vadodara, also called as Baroda is Gujarat’s third largest cultural capital with a population of 2,233,000 in the year 2021. In the City of Vadodara, the Covid-19 laid its feet in March 2020, when the first case – a Spain based NRI was admitted in Sir Sayaji Rao General Hospital and was kept under isolation. Thereafter, there was a tremendous increase in the Covid-19 cases in the city resulting in to the establishment of the quarantine/ isolation as well as hospitalization facility in the other government hospitals of the city. With the increase in number of cases rapidly in the Muslim populated city area the situations were out of control with local authorities. To combat the situations, the then State Education Secretary- Mr. Vinod Rao, who was also the COVID-19 operations in-charge for Vadodara city, began tapping NGOs and organisations considered to have influence in the Muslim community. In the first week of April 2020, Rao shortlisted half a dozen organisations and, among them, chose the Baroda Muslim Doctors Association (BMDA) for the outreach job. Baroda Muslim Doctor’s Association- a Non- Government Organization working towards the welfare of the needy and disadvantaged section of the society.

About Baroda Muslim Doctors Association: Baroda Muslim Doctors Association (BMDA) is an association of more than 650 Doctors and Para-medical Staff from Central & South Gujarat mainly belonging to Vadodara District is a Registered NGO. The association was set up 8 years ago with following objectives:

- To serve the underprivilege class of society through facilitating medical expenditure
- To fight and to spread awareness on mal-nutrition among Muslim community
- To reduce the number of School Drop outs from schools.
- To serve as helping hands during natural / un-precedented calamities.
- To motivate and encourages younger generation by felicitating them with Awards and recognition for their Meritorious Performance in Academics.

Giving Back To Humanity In Covid-19 Times- An Initiative By Bmda In The City Of Vadodara

Beside fulfilling the above-mentioned objectives, the association is an outstanding platform and recognizes the efforts of all those social workers who selflessly contributes towards Socio-Economic upliftment of the society.

After getting approval and permission from the Covid- 19 operation in charge, the association was one of key role player during the times of Covid-19.

BMDA in Covid 19 Times

Establishment of Isolation/ Quarantine Facilities: The association established the quarantined facilities in 7 different places like hospitals, schools and Industrial Training Institute ensuring of all the essential needs of food, shelter, hygienic - sanitation facilities and under medical supervision of patients having mild to moderate Covid symptoms in all its isolation centres. The isolation centres ensured provision of the other related facilities like frequent visit and supervision by ophthalmologists, physiotherapist for women and elderly patients, along with gynaecologist visit for expecting mothers observing their isolation period at the centres. The services provided were for all citizens of the country irrespective of their gender, caste and religion ensuring equal treatment to all the Covid affected patients.

Establishment of Counselling Centres/ Helpline: Corresponding to the anxiety and panicking situation among people who were observing their quarantine period of 14 days, and their family members, BMDA also took one of the very significant initiatives of establishing the counselling centre, wherein the counselling sessions were undertaken by trained counsellors. Additionally, the centre did arrangements for quarantined patients at the centre through facilitating the interaction with the family members of those were observing their quarantine period through video calls. Moreover, the centre also created a Helpline number, for people who were observing homebased quarantine period.

Organizing Blood Donation/ Plasma Donation Camps: As a method of curative measure, when it was researched that plasma donation is one of the areas, which is proven to be a curative measure to Covid-19 effected patents. Addressing to the need, the volunteers and the doctors began their drive of spreading awareness pertaining to the importance of plasma donation, as well as they themselves were organizing camps to promote maximum plasma donation at the centres in support with collaborative hospitals. Furthermore, the centre also organized blood donation camps in order to meet the paucity of bloods among hospitals.

Performing the Cremation of Covid effected patients: This was a very crucial stage, wherein the volunteers and the team of doctors took the lead in performing the last rites of people dying with sue to Covid. Considering to the need, which brought to a situation where the hospital authorities, were lacking staff to do the last rites of people dying with Covid-19, BMDA team took initiative and were almost on their toes with the local authorities as well the hospital staff to perform the religious rites of people irrespective of the religion they belong to.

Organizing Vaccination Drive: When the Indian government announced to give vaccination to the citizens of the nation, BMDA was an authorized organization to be a part of the vaccination drive. BMDA was very active in organizing vaccination camps in the remote areas of the city. They also took active steps in spreading awareness among people on importance of vaccination as well as clearing doubts and anxiety among people related to vaccination. Even at this point of time i.e in 2022, the volunteers and the team of doctors are very active in the vaccination drive and are ensuring proper treatment of Covid effected people.

The Challenges Faced:

a) **Challenges to the Health Professionals:** Wearing suffocating plastic PPE suits for as long as 12 hours, the devoted doctors in the frontline of the fight against the mysterious pathogen work in frightful COVID centres near infectious patients. And yet, they successfully offered their services and personalized care gratuitous to all castes for a noble cause.

b) **Sensitizing the Masses and bringing them for Isolation:** This was one of the prominent challenges in front of the volunteers and the doctors wherein at the first stage, the patients who was detected to be Covid positive was not ready to accept the positivity of the test results, and were reluctant to quarantine themselves, and taking the necessary precautionary measure to spread others. Hence, this served as one of the huge challenges to develop a sense of trust and bring them to the isolation centres.

c) **Handling with the family members of the Covid affected patients:** Corresponding to the need of the isolation centres, and after bringing the covid effected patients at the centre, the next challenge was handling their family members who were anxious about their family members undergoing their isolation period as well as of those members who were detected with severe Covid-symptoms and were to be hospitalized in other hospitals.

d) **Managing the Funds to provide all the essential activities at all the isolation centres established by the BMDA team:** The isolation centres were established By BMDA in vivid locations of the city area. To provide with the essential services, there was a need of fund

Giving Back To Humanity In Covid-19 Times- An Initiative By Bmda

In The City Of Vadodara

and resources to serve to the needs of approximately 100 Covid affected patients at each centre. BMDA volunteers and staff took this very supportively and managed its funds through various means like visiting door to door, Managing the fund from the Lillah and Zakat- Charity given by Muslims during the month of Ramazan.

e) In case of Death of the patients, the religious rites in consideration with the Covid-19, guidelines: This proved to be a major challenge, wherein the last religious rites were to be performed following all the Covid-19 guidelines. Whatever religion the covid effected patients belonged to, the last rites were done accordingly. The volunteers were facing a huge challenge in times of heavy rain.

f) Supply of Life saving Drug- Oxygens/ Hydrochloroquionone/ Ramdesivir Injection: During the Second wave of the Covid-19 in the city of Baroda, there was again increase in the number of cases, which demanded a huge supply of Oxygen, the hydrochloroquionone drug known as a lifesaving drug and the Ramdesivir injection which was again claimed to cure and save the lives of Covid effected patients at the centres and in the hospitals. There was an acute shortage of these life saving drugs, and lack of oxygen cylinder in relation with the number of cases. Hence, this was an important challenge saving the lives of people along with handling the grief, agony and anxiety of the family members of the Covid effected patients.

g) Ensuring the availability of Blood for Covid- effected patients: When blood banks in the city ran dry and patients' relatives running from pillar to post for the vital fluid, the team BMDA organized a blood camp on the day of Eid-ul Fitr to have the availability of blood and be given to needy one, resulting to the collection of 300 bottles of blood in a single day.

Overview of the various initiatives undertaken by BMDA

Sr. No	Particulars	No
1	Establishment of Isolation/ Quarantine Facilities at different localities	07
2	No of Doctors / Medical Attendants with varied area of specialization	15
3	No of Volunteers ready for rendering their services 24*7	52

4	No of Quarantine patients	1065
5	Provision of groceries and needed essentials on daily basis through community kitchens	500-600 / Per day
6	Planning and Implementing the Vaccination drives in different areas	25
7	No of vaccinations	6800

Experiences Of the Patients Who Underwent Quarantine Period

Case-A: I am a 30-year-old lady with two children, the elder son is 14 years of age and my younger daughter is 9 years, “I was taken to ITI centre – one of the first quarantined centre initiated by BMDA, when my husband was detected Covid Positive. After his positive results my entire family was taken to the government hospital for our Covid test and we along with my elder son was detected with positive result with moderate Covid symptoms. That was the time when government used to publicly notify the positive cases in the local newspaper of the city”. “Noticing the names and with the help of some known volunteers of BMDA, I was shifted to ITI centre, from the government hospitals, as the hospitals were insufficient in providing the needs to all”. On my third day at quarantine period, I was given the utter shock news of the death of my husband, who was kept under observation in one of the government hospitals as he was detected with severe Covid symptoms. As I am Muslim by religion, I have to follow “Iddat”- the waiting period after the death of a spouse. I was immediately provided with all the necessary arrangements of living in a separate room, with no male stranger allowed to enter or even interact with me as well as the other 2 ladies who were also in the same position as I was”. “I was really in a very disturbed position as I was unable to accept the fact that I won’t be able to see my soulmate anymore”. With no family support in the midst of this situations as none of them were allowed to come in the quarantine centre, the only medium of contact was through video calls. The entire team of BMDA, women volunteer along with the counsellors used to approach us, interact with us and supported for the next 11 days of my isolation period”.

“The time that I have passed at the ITI centre was not an easy phase of my life, as I had lost my husband, yet if I have to speak about the care and services provided by BMDA, is really commendable”. She added that even today, the team BMDA is regularly taking follow up of our family and is helping me out in satisfying the basic essentials needs of me and my children including the educational expense of them as “I have lost the bread earner of the family”.

Giving Back To Humanity In Covid-19 Times- An Initiative By Bmda In The City Of Vadodara

Case B: This case is of 50-year-old male who is fighting for his lung cancer. “I am suffering from the disease since past six months, and for the same, I have to regularly visit my chemo sessions once in 15 days, in one of the charitable cancer hospitals, as right now I have no source of income, due to my health issues”. “In the midst of the covid time, while i was commuting for my chemo sessions, I was detected with Covid Positive”. It was a holy month of Ramzaan, and my family members were trying to put me in in the hospital for further Covid treatment, but due to my cancer conditions, none of the government hospital took up my case and I was kept in an ambulance shifting from one hospital to another with no immediate treatment given.

“Since, I have no children of my own, but my niece who actively was working with the team BMDA, immediately contacted the doctors and they readily admitted in one of the quarantined hospitals managed by BMDA”. “I was given proper treatment, medications, regular visit of doctors and also good hygienic food were made available to me twice a day including morning snacks and brunch”.

“My wife who is a strong support to me was facing financial crunches for ensuring adequate treatment rendered to me, to an extent that she started asking people “Zakat”- the donation that wealthier and affluent Muslims are supposed to donate the amount out of all the wealth, and property that they have”.

The team BMDA was life saviour to me in times of Covid, but at the same time they have continued rendering the services in whatever terms they can till date.

Other Services of BMDA

Establishment of SEHAT- A Diagnostic Centre: Corresponding to the need of the diagnostic centre, which is also a need of an hour, for curative measures, the team of doctors in BMDA have been successful in establishing a diagnostic centre rendering its services for the needy at subsidized rates.

Educational Support to Students: BMDA is the organization who is actively involved in identifying the needy students who are in to financial crisis due to the pandemic situation and the family is unable to support their education, hence the volunteers identify such students and provide them both monetary as well as non-monetary support to continue their education.

Assisting the Masses towards the Government Schemes and Programmes: According to the latest Census data 2011, the total literacy level among Muslims is 59.1% which

is lower than other socio-religious communities residing in India. Because of lack of education, there is lack of awareness among the masses on various government schemes and programmes levied for the minority population, certain groups such elderly and women. Identifying this situation, the team BMDA organizes various awareness camps for schemes like.

Aayushman Bharat: Health related scheme levied by the central government of India for the senior citizens.

E- Shram Card: One of the Welfare schemes levied by Ministry of Labour & Employment has established e-SHRAM portal for creating a National Database of Unorganized Workers (NDUW), which will be linked with Aadhaar- A Unique identification of each citizen, for optimum realization of their employability and extend the benefits of the social security schemes to the beneficiaries. It is the first-ever national database of unorganised workers including migrant workers, construction workers, gig and platform workers, etc.

Mukyamanti Amrutatam Yojana Card: A health related scheme to applicable to all the citizens who have annual income of up to Rs. 6 Lakhs.

Minority Educational Scholarship: A Scheme for the educational upliftment of the students belonging to the minority community.

The team BMDA is actively facilitating the formalities required for above mentioned government schemes with an objective to widen the beneficiaries of the scheme.

Recognition to the team BMDA: With an intention of giving back to Humanity all the efforts undertaken by team BMDA is commendable in all the three waves that the nation has faced till date, and their services are still ongoing. The commendable efforts for treating more than 6500 covid patients, were recognized not in the city of Vadodara, but also in other surrounding cities of Gujarat like Ahmedabad, Mehsana, Surat etc.

The initiative was well recognized and appreciated for their tremendous effort during Covid-19 and was awarded with Pride of Baroda 2020- Health Care Icons by Times of India- a leading News agency in India.

The proactive effort of Baroda Muslim Doctors Association has indeed proven to be a very optimistic example of giving back to humanity in crisis times, the exemplary work carried out has served as a model for others and has also proven to be an inspiration to form such group comprising of volunteers and the health workers in other cities of Gujarat such as Mehsana, Ahemdabad, Surat.

Giving Back To Humanity In Covid-19 Times- An Initiative By Bmda In The City Of Vadodara

CONCLUSION

The Covid-19 pandemic is indeed a very disturbing for the whole world, which has its long-term impact on social, economic, educational disturbances, but the initiatives taken by Baroda Muslim Doctors Association is an example and learning for the society on how to give back to humanity in times of crisis situation. The proactive work done by Muslim medicos in Baroda Muslim Doctors Association in worst-hit Gujarat is an example of going an extra mile to fulfil their medical-course pledge for serving and curing run-down patients and have proved that not all white-coats are money-grubbing pill-pushers and bone-benders.

REFERENCES

- Singh, J. (2020). Covid-19 and Its Impact on Society, *Electronic journal of Social Science and Humanities*, 2(1), 168-172.
- Banerjee, D. (2020). Social Isolation in Covid-19: The Impact of Loneliness, *International Journal of Social Psychiatry*, 66(9), 1-3.
- https://www.indiangoslist.com/ngo-address/baroda-muslim-doctors-association-in-vadodara-gujarat_GJ-2019-0238804
- <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fmed.2020.00250/full>
- <https://timesofindia.indiatimes.com/city/vadodara/covid-in-vadodara-set-to-cross-11-mark-today/articleshow/89082098.cms>
- <https://www.thehindu.com/news/national/other-states/coronavirus-gujarat-grappling-with-second-wave/article34233975.ece>
- <http://minorityaffairs.gov.in/en/schemesperformance/maulana-azad-national-fellowship-minority-students-scheme>
- <https://twocircles.net/2018apr17/422643.html>
- <https://www.mpositive.in/tag/baroda-muslim-doctors-association-2/>

COVID-19 PANDEMİ ETKİSİ ARAŞTIRMALARI ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR İNCELEME

Hakan ARIKAN*

Şeymanur AYTEKİN**

ÖZ

Koronavirüs (COVID-19) salgını, Aralık 2019'da Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkmış ve kısa süre içerisinde tüm dünyaya yayılarak küresel bir boyut kazanmıştır. Bu küresel salgının, hızla yayılan bir bulaşıcı hastalık olması ve çok sayıda insanın hayatını kaybetmesi sonucu 12 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından pandemi ilan edilmiştir. Yaşanan bu pandemi süreci, toplumların gündelik yaşam akışında birçok değişimlere neden olmuştur. Bu çalışmada, 2019-2022 yılları arasında Türkiye'de pandemi etkisi üzerine yapılan araştırmalardan yararlanarak bu sürecin sağlık, eğitim, sosyo-ekonomik açıdan toplumda yarattığı etkilerin bir portresini çizmek istenmiştir. Bu etkilere de sosyal inşacılık kuramı bakış açısıyla bir çerçeve oluşturulmuştur. Pandemi sürecinin başından itibaren ülke yönetimince uygulanan tedbirlerin artırılması veya normal yaşama dönüş süreçlerini daha iyi gözlemleyebilmek adına en yüksek vaka sayılarının yaşandığı tarihler birer sıcak nokta (hot point) kabul edilmiştir. Belirlenen sıcak noktalar (hot point) sonrası yaşanan, karantina süreci, sokağa çıkma yasakları, uzaktan eğitim, sağlık/spor/sanat/sosyal yaşama ait getirilen kısıtlamalar ve normal yaşama kademeli geçiş süreçlerinden bahsedilmiştir. Bu süreçte yapılan araştırma verileri ile sosyal inşacılık kuramını sağlık, eğitim, sosyo-ekonomik alandaki etkilerini de sonuç kısmında sentezlenerek sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Koronavirüs (COVID-19), Pandemi, Sosyal İnşacılık.

A SOCIOLOGICAL REVIEW ON THE IMPACT RESEARCH OF THE COVID-19 PANDEMIC

ABSTRACT

The Coronavirus (COVID-19) epidemic emerged in Wuhan, China in December 2019 and gained a global dimension by spreading all over the world in a short time. This global epidemic was declared a pandemic by the World Health Organization (WHO) on March 12, 2020, as a result of the rapidly spreading infectious disease and the death of many people. This pandemic process has caused many changes in the daily life flow of societies. In this study, it was aimed to draw a portrait of the effects of this process on the society in terms of health, education and socio-economic aspects by making use of the researches on the effect of the pandemic in Turkey between the years 2019-2022. A framework has been formed for these effects from the perspective of social constructivism theory. In order to increase the measures implemented by the country administration from the beginning of the pandemic process or to better observe the processes of returning to normal life, the dates when the highest number of cases were experienced were considered as hot points. The quarantine process, curfews, distance education, restrictions on health/sports/art/social life and the gradual transition to normal life after the determined hot spots are mentioned. The research data conducted in this process and the effects of social constructivism theory in the fields of health, education and socio-economics were synthesized and presented in the conclusion part.

Keywords: Corona Virus (Covid-19), Pandemic, Social Constructivism.

Atf: ARIKAN, H., AYTEKİN, Ş. (2022). "Covid-19 Pandemi Etkisi Araştırmaları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme", *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (3), 177-206.

Citation: ARIKAN, H., AYTEKİN, Ş. (2022). "A Sociological Review on the Impact Research of the Covid-19 Pandemic", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 177-206.

Başvuru / Received: 08 Şubat 2022 / 08 February 2022

Kabul / Accepted: 03 Mart 2022 / 03 March 2022

Derleme Makale / Review Article.

* Dr. Öğr. Üyesi. Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, E-mail: kinghakan06@yahoo.com ORCID Numarası: 0000-0001-7036-561X

** Yüksek Lisans Öğrencisi. Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, E-mail: seymaaytkn@gmail.com ORCID Numarası: 0000-0001-5945-0530

EXTENDED SUMMARY

The coronavirus epidemic has deeply affected people and societies since its first day. The fact that it is transmitted rapidly and has a deadly result increases the threat of epidemic even more. The virus gained a global dimension in a short time and extensive measures were taken around the world. We can say that the measures planned and implemented by the country administration in all areas of social life, starting with personal hygiene, have rebuilt the social order. We can see the effect of the epidemic in education, economy, family, politics, religion and even cultural attitudes, especially in the field of health.

Each society's perception and interpretation of the epidemic, the policies implemented by the country's governments and the epidemic management appear as a new construction of the existing medical processes in protecting public health according to the social structure and systems. In order to make sense of the effect of the epidemic on social life, this study has been discussed with the theory of social constructionism. Social construction theory deals with the feelings and thoughts about the disease sociologically by revealing the external causes and meaning of the disease.

In this study, the peak points with the highest increase in the number of cases were accepted as the hot points of the pandemic process. The effect of the epidemic was also discussed through these hot spots. The measures implemented during the hot spots process have reshaped daily practices. The aim of the study is to reveal the health, education, family and socio-economic effects of the pandemic process in social life. For this purpose, the research data conducted in the years 2019-2022 were analyzed. How it affects which area is also presented, supported by statistical data, tables and graphics. Thus, the impact of the COVID-19 epidemic has been made more understandable.

In the field of health, especially in the development of health systems, perception of disease, doctor-patient relationship, research in the field of medicine and technological developments, medical processes have been reconstructed in the fight against the epidemic. Both personal and social health behavioral practices have changed. Daily behavioral practices, such as frequent hand washing, disinfectant/cologne use, mask use, and social distancing, have been reconstructed.

A new area built by the pandemic process is the transition to distance education (online education). Face-to-face training was suspended due to the increase in the rate of transmission of the epidemic. According to the results of the research, it has been stated that the advantageous

aspects such as being able to enter the virtual classroom easily from anywhere with communication tools (TV, phone, tablet) in the distance education process, and being able to record and listen to the live lessons predominate. However, disadvantages such as lack of communication tools, electricity and internet problems, and inability to carry out application studies were also emphasized.

The pandemic process has also affected family relationships. According to the results of the research, as the time spent at home has increased, it has strengthened the communication within the family and has become a dangerous process for those who have experienced violence and abuse problems. In addition, daily life habits such as nutrition, sleep, sports at home, use of social media, and new hobbies have changed in this process. Digitalization has been the most used habit of this process in social life.

Being caught unprepared for the pandemic process has brought economic concerns in the society. Studies have shown that family economic concerns are high. However, as a result of a study, it was stated that the state of anxiety about meeting their basic needs is not high in the next two months from the time they are present. The reason is that the majority of the respondents belong to the middle and upper middle income group. Despite this, the rate of those who experience anxiety is too high to be underestimated. It has been observed that thoughts such as being fired, taking a break from work, worrying about finding a job, going to work uneasily, and not being able to predict business continuity have increased.

The pandemic process has also affected the cultural attitudes of the society. Collective events such as weddings, funerals and holidays are prohibited. This shows that the epidemic has restructured the relations in the cultural structure. Restrictions have been introduced from the social importance and respect attitude of individuals aged 65 and over in order to protect them from the epidemic. Restrictions have also been imposed on individuals aged 20 and under in order to reduce the spread of the epidemic, which may pose a threat to them.

According to the social construction theory, illness reflects the perceptions of individuals in the socialization process. The socialization process that has been changed and reconstructed due to the COVID-19 epidemic is an example of this.

GİRİŞ

Toplumlar, tarih boyunca çeşitli salgın hastalıklar ile mücadele etmiştir. Mücadele sürecinde yaşananlar, toplumların değişim ve dönüşümlerine neden olmuştur. Böylelikle salgın hastalıklar ile toplum ilişkisinde toplumsal boyutun incelenmesi önem arz etmektedir.

Salgınlar, sadece sağlık yapısını değil toplum yapısı içindeki ekonomiyi, eğitimi, aileyi, kültürü ve politik yapıyı olumsuz ve olumsuz şekillerde etkilemektedir.

Koronavirüs (COVID-19), Aralık 2019 tarihinde Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkarak tüm dünyaya hızla yayılmış ve kısa sürede küresel bir salgın boyutuna ulaşmıştır. Bu virüsün en büyük özelliği ise görülmeye başladığı andan itibaren bireyler üzerinde fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklar ortaya çıkarırken toplumlar üzerinde de ekonomik ve sosyolojik problemler oluşturmasıdır (Erdoğan ve Tan Akbulut 2021; Afacan ve Avcı 2020: 3; Karakaş 2020: 546). Çıktığı andan itibaren tüm dünyanın önemli bir gündemi olmuş hem toplumsal hem de küresel etkileri ile güncel ve akademik bir tartışma konusu haline gelmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 12 Mart 2020 tarihinde COVID-19 küresel bulaşıcı hastalığının hızla yayılması ve çok sayıda insanın hayatını kaybetmesi sonucu 'pandemi' olarak ilan edilmiştir. Örgütün bir hastalığı pandemi olarak nitelendirilmesi için üç koşul gereklidir. Bu üç koşul sağlanırsa ancak pandemi ilan edilmektedir. Birinci koşul, bir nüfusun daha önce karşılaşmadığı veya maruz kalmadığı bir hastalığın ortaya çıkmasıdır. İkinci koşul, ortaya çıkan hastalığın bulaşıcı olmasıdır. Üçüncü koşul ise hastalığa neden olan faktörün insanlara bulaşmasıyla tehlikeli bir hastalığa neden olması ve çok sayıda insanın hayatını kaybetmesidir (Akgün 2020: 204; Budak ve Korkmaz 2020: 63). COVID-19 salgını, bu üç koşulu içerdiğinden pandemi olarak ilan edilmiştir.

Pandemi sürecinde hem toplum sağlığı iyileştirilmesi hem de pandemi şartlarından çıkılabilmesi için alınabilecek önlemler adına önemli bir süreçtir. Koronavirüs ve sonradan ortaya çıkan çeşitli varyantları küresel ortak etkiler göstermiş olsa da salgının gelişimi ve ona karşı alınan tedbirler her bir toplumun sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve sosyo-politik anlayışına göre önemli farklılıklar göstermektedir. Bu süreç bir toplum veya bir ülke içerisinde yerel boyutlarda da farklı algı ve uygulamalara neden olabilmektedir. Bu nedenle her bir ülkede farklı topluluklar ve gruplar kendilerine özgü yapılarına göre salgını algılamış ve buna göre mücadele süreci başlatmıştır. Bu sosyal inşacılık sürecinde, toplumun genel olarak grupların ise daha özelde pandemiyle baş etme süreçleri o toplumun kendine özgü hazır ideolojik ve değersel kalıplarına göre şekillenmektedir. Toplumun hazır inşa ettiği düşünce ve davranış kalıpları pandemi sürecinde önemli bir değişime uğramış, toplumsal yaşamdan toplumun bütün kurumlarına kadar geniş çaplı yeniden düzenlemelere sebep olmuştur. Dünyada ve Türkiye'de (11 Mart 2020) ilk koronavirüs vakasının resmi ilanından sonra ülkeler kendi hastalık ile mücadele stratejilerini geliştirmiş, halkı bilinçlendirme ve sağlık/ekonomik destek projeleri yürürlüğe konulmuştur. Bu çalışmada 11 Mart 2020'de başlayan ve hala devam etmekte olan

Covid-19 Pandemi Etkisi Araştırmaları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme

pandemi sürecinin, Türkiye'ye özgü sosyal, ekonomik, kültürel boyutları yapılmış araştırmaların ve mevcut bilgilerin ışığında ele alınmıştır. Bu çalışmanın odak noktası Türkiye'nin geneline ilişkin salgın etkilerini yorumlamak olsa da aslında toplum içinde farklı sosyal, ekonomik, kültürel grupların pandemiye algılayışları ve alınan tedbirlere uyma/uymama davranışlarındaki farklılıklar göz ardı edilmemiştir.

COVID-19 salgını ile birlikte hayatımıza giren terimlerden biri de 'pik (peak)' kelimesidir. Pik noktası, pik yapmak gibi kullanılan kavram salgın sürecinde günlük vaka sayısının en yükseğe ulaştığı nokta/gün olarak ifade edilmiştir (Sağlık Bakanlığı 2020). Sayısal verilere bakarak vakaların pik yaptığı veya yapması beklenen süreçlerin analizi salgına karşı alınacak tedbir uygulamalarını beraberinde getirmiştir. Bu durum, salgını kontrol altına almaya çalışmak ve etkisini azaltabilmek adına önemlidir.

Dünyadaki COVID-19 sürecine bakıldığında salgının ilk çıktığı ülke olan Çin'de bölgesel bir hastalık sanılarak 'epidemi (salgın)' şeklinde yorumlanmıştır. Ancak sonraki zamanlarda Asya sınırlarını aşarak toplum sağlığını küresel boyutta etkilemeye başlamıştır (Bağ ve Sade 2020). Çin, hastalık başlangıcında gerekli önlemleri almamasından dolayı tüm dünyaya yayılmasına yol açmakla suçlanmıştır. Vakaların giderek artmasıyla Hubei eyaletinde okullar, işyerleri, toplu taşıma sistemleri, ibadethaneler ve birçok kurum kapatılmıştır. Ayrıca sanat/spor/sosyal yaşamda yapılan toplu etkinlik iptal edilmiştir. Vakaların pik noktasına ulaşmasıyla kentte stadyumlar karantina merkezlerine dönüştürülmüş ve kısa zamanda birçok hastane inşa edilmiştir. Alınan bu sert önlemlerle şubat ayında günlük 4.000'e yaklaşan vaka sayısı Mart ayında 100'ün altına düşmüştür. şubat ayı ortasında günlük 100-150 arasında seyreden ölüm sayısı da yüzde 90 oranında azalmıştır (Jianhua 2020: 93-94; URL-1).

Tüm dünya salgınla mücadele etme faaliyetleri başlatırken İngiltere, virüsün toplumda kontrollü yayılması planı ve salgına karşı bağışıklık kazanma düşüncesine kapılmıştır. Ancak ülkede hızla yayılan virüse bu planı yetersiz kalmış ve daha sert önlemler alınmaya başlanmıştır (Adıyaman vd. 2020: 13). Salgınla mücadele sürecine geç veya yetersiz kalarak vaka ve ölüm sayılarının arttığı diğer ülkeler İtalya, İspanya, İran ve Fransa'dır. Hatta ABD'de ise salgın sebebiyle ölüm sayısı virüsün çıkış noktası olan Çin'i geçmiştir. Bunun yanı sıra salgına karşı mücadelede tedbirli davranan ve alınan önlemlerle vaka ve ölüm sayılarını en az da tutan ülkeler de bulunmaktadır. Güney Kore, Singapur, Tayvan ve Hong Kong gibi ülkeler koronavirüsün yayılmasını yavaşlatmada belli bir başarıya ulaşmıştır. Bu ülkelerin başarılarının arkasında yatan bazı stratejiler vardır. Örneğin bazı ülkelerin yakın yıllarda çeşitli salgınların yaşanmasıyla başka salgınlara karşı hazırlıklı olunması ve üst düzey sağlık sistemine sahip

olmak, olabildiğince geniş bir kitleyi ücretsiz olarak testten geçirerek hastalığın en çok hangi bölgelerde yoğunluk olduğunu belirlemek, ülke geneli alınan tedbirlere uyulmaması karşılığında ağır cezaların uygulanması, karantina sürecinde sıkı takibin gerçekleştirilmesi ve özellikle sağlık alanındaki teknoloji gelişimleriyle bu başarıyı sağladıkları söylenebilir (Duran 2020: 10-11; Adıyaman vd. 2020: 12-15; URL-1).

Türkiye de küresel salgın krizinden oldukça etkilenmiştir. Aralık 2019 tarihinden itibaren dünya gündeminde olan salgının olası ülkede görülmesi sonucunda kısa bir zaman önce de olsa hijyen gibi bazı önlemler alınmaya başlamıştır. Mart 2020’de de ilk vakanın görülmesi ardından Türkiye’de de pandemi süreci başlamış olup gerekli tedbirler ve toplumsal politikalar uygulanmaya başlandı. COVID-19 ve ona karşı alınan tedbirler toplumun gündelik yaşamının her alanına ilk günden beri etki etmeye başlamıştır. Bu çalışmada da salgının toplumsal boyuttaki etkilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. 2019-2022 yılları arası yapılan COVID-19 pandemi sürecinin toplumsal etkilerini ortaya koymaya çalışan araştırmaların, veri ve analizleri doğrultusunda etkilerini ortaya koyacaktır.

Sosyal İnşacılık Yaklaşımıyla Pandemi

Sosyal inşacılık (social constructionism) yaklaşımı, Berger ve Luckman (1991) tarafından ortaya konulmuştur. Kökenleri itibariyle sosyal gerçekliğin, sosyal yapı ve ilişkiler içerisinde nasıl oluştuğuna yönelik geniş bir sosyolojik geleneğin yeniden yorumlanmasıyla oluşturulan bir yaklaşımdır. Sosyoloji biliminin bir alt dalı olan sağlık sosyolojisinin sağlık alanına sosyal teorilerin uygulamalarından da biridir. Sosyal inşacılık teorisi, bedenin, hastalığın ve yaşanan duyguların sosyal inşası üzerinedir (Tecim 2018: 62-63). Bu yaklaşımla COVID-19 salgınının, insan ve toplumsal yaşam üzerinde ilk günden beri değişim ve dönüşümün yeni düzen oluşturmasıyla ifade edilebilir. Salgına yakalanma, karantina süreci ve pandemi sürecinin bıraktığı etkiler toplumda yeni oluşacak sosyal oluşumun ayakları olmuştur.

Pandemi ilanı sonrası salgınla mücadelede korunma tedbirleri gerek kişisel gerek toplumsal şekilde alınmıştır. Alınan tedbirlere rağmen her geçen gün vaka sayısının artması aynı oranda toplumun hastalık kaygısını da artırmıştır. Hastalık kapma kaygısıyla birlikte hijyen davranışlarında artış görülmektedir (Çiçek vd. 2020: 2168). Çünkü koronavirüs, hasta bireylerin öksürme veya hapşırma sırasında damlacıkların diğer kişilerin elleri ile temas etmesiyle bulaşan bir akciğer hastalığıdır (Sağlık Bakanlığı 2020). Virüsün bulaşması durumunda insanlar hastalığı hafif, orta veya ağır şiddette geçirmektedir. Ancak yaşlılar ve kronik hastalığa (kardiyovasküler hastalıklar, diyabet, kanser vs.) sahip olan kişiler hastalığı çok daha ağır geçirmekte hatta ölümlerle bile sonuçlanabilmektedir (Til 2020: 54-55).

Sosyal inşacılık, toplumun yaratıcı ve aktif bireyler tarafından üretildiğine dair vurgu yapmaya çalışan bir teoridir. Bu bakış açısıyla dünya algısı daha çok çizilmiş, icat edilmiş, düzenlenmiş bir dünyadır. Sosyal dünya ise birey ve gruplar tarafından yorumlanarak inşa edilen bir düzendir. Bu sebeple tıp süreçleri de sosyal olarak inşa edilebilen bir şeydir. Örneğin Jewson'a göre farklı paradigmlar, farklı tıbbi bilgi modları veya düşünme şekilleri üretebilmektedir. Ne görmeliyiz, hangi faktörler önemlidir hangileri önemsizdir, nasıl ölçmeliyiz ve nasıl kaydetmeliyiz gibi sorular farklı anlayış metotlarında ve düşünce modellerinde farklılık göstermektedir (Barry and Yuill 2002'den akt.: Tecim 2018: 64). COVID-19 salgınının küresel boyuta ulaşmasıyla dünyada yeni bir düzen anlayışı oluşturmuştur. Toplum sağlığını korumada her toplumun salgını algılama ve anlamlandırması, ülke yönetimlerince uygulanan politikalar, toplumsal sistemlere göre mevcut tıp süreçlerinin yeni bir inşası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sağlık sosyolojisi açısından sosyal inşa kuramının amacı, hastalığın dışsal nedenleri ile ağrının anlamını ortaya koymak, sadece fiziksel olarak değil, sosyolojik olarak da ağrıya ilişkin duygu ve düşünceleri ele almaktır. Kurama göre insanların çevrede olup bitenleri anlamlandırmaları, olay ve objelere değer yüklemeleri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Böylece hastalığın bireylerin toplumsallaşma sürecindeki algılarını yansıttığı sonucuna varılabilir. Kültürel yapıya bağlı olarak değişen toplumsallaşma süreci ile birlikte birey, hangi hastalık belirtisinin normal, hangisinin anormal olduğunu belirleyebilir (Baloğlu 2006: 13).

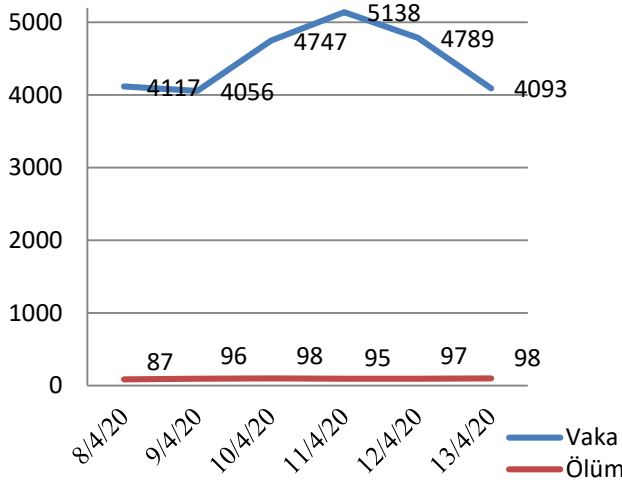
Sosyal inşacılık, beden, sağlık, hastalık kavramlarının tarihsel süreç içerisinde insanın çıkarlarına, yorumlamasına ve yaşamış olduğu değişimlere bağlı olarak öznelar tarafından yeniden üretilmesi anlayışına sahiptir. Kişiler arası ilişkilerin ve toplumsallaşmanın sağlık ve hastalık algısına nasıl etki ettiğini de ortaya koymaktadır. COVID-19 salgınından etkilenmede birey önemliyken tıp biliminin çözüm arayışları ve ülke yönetimince salgınla mücadele kapsamında planlama ve uygulamaların beden, sağlık ve hastalık kavramlarının yeniden şekillenmesi önemli bir süreçtir.

Pandeminin Toplumsal Etki Analizleri

Birçok ülkede koronavirüs vakasının tespit edilmesiyle birlikte Türkiye'de de bu bekleyiş sürdü. Türkiye'de ilk vakanın (11 Mart 2020) ilan edilmesiyle salgının ilk dönüm noktası yaşanmıştır. Salgına karşı, toplumu kitlesel araçlar yoluyla bilinçlendirip gerekli tedbirlerin alınmasına yönelik çeşitli çalışmalar başlamıştır. İlk tedbirler sağlık alanında başlayarak toplumun her alanında toplum sağlığını koruma ve salgın zararını en düşük seviyede tutma amaçlanmıştır.

Salgınla mücadelede, pandemi süreci boyunca alınan tedbir uygulamalarıyla virüsün bulaş hızı düşürülmesi amaçlanmıştır. Ancak buna rağmen, her geçen gün vaka ve vefat sayıları artış göstermiştir. Vakaların ve ölüm sayılarının artış göstermesiyle ilk vakadan bugüne dört pik noktası belirlenerek salgının etkisi ortaya konulmuştur. Bu tarihler *11 Nisan 2020, 24 Kasım 2020, 14 Nisan 2021 ve 12 Ekim 2021* olarak incelenmiştir. Belirtilen tarihler pandemi sürecinin birer sıcak noktası varsayılmıştır.

Grafik 1: 8-13 Nisan 2020 Vaka Sayıları

Kaynak: (Sağlık Bakanlığı 2020).

11 Nisan verilerine göre en yüksek vaka sayısı (5138) açıklanmıştır. Vaka ve ölüm sayılarındaki artış ve sonraki günlerde vakaların azalması nedeniyle ilk pik noktası olarak ele alınmıştır. Bu nedenle ülke yönetimince planlanan sosyal alan tedbirleri uygulanmaya başlamıştır. 11 Nisan itibariyle 30 büyükşehirde ve Zonguldak'ta 48 saat sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. 17 Nisan-19 Nisan tarihlerinde de bu kısıtlamaların devam edeceği açıklanmıştır (İçişleri Bakanlığı 2020).

Vaka ve ölüm sayılarının her geçen gün artmasıyla bazı kısıtlamalar getirilmiştir. *22 Mart 2020*'de 65 yaş ve üstü ile kronik rahatsızlığı olan vatandaşlara sokağa çıkma kısıtlaması; *4 Nisan*'dan itibaren 20 yaş altı çocuk ve gençlere dışarı çıkma kısıtlaması ve herkese maske takma zorunluluğu getirilmiştir (İçişleri Bakanlığı 2020). Bu iki gruba neden kısıtlama getirildiği Bilim Kurulu ve Sağlık Bakanı tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Sevgili gençler... Bugünlerde gençliğini yaşamak da zor. Covid-19, hareketlilik arttıkça yayılıyor. Sosyal hareketliliği azaltmak zorundayız. “Neden herkes değil de biz gençler?” Siz fark etmeseniz de virüsün gençler üzerinden bulaşma ve yayılma potansiyeli çok yüksek. Buna karşı da fedakârlığınıza çok ihtiyacımız var” (Koca n.d.).

20 yaş altı çocuk ve gençler ile ilgili bu açıklama yapılırken 65 yaş ve üzeri için şu şekilde açıklama yapılmıştır:

“Değerli büyüklerimiz, Bugünlerde sağlığımızı korumamız zorlaştı. COVID-19, biz bir araya geldikçe yayılıyor. “Neden herkes değil de büyükler?” İleri yaşlarda, hastalığa karşı vücut direncimiz azalıyor. Kısıtlama size karşı değil, virüse karşı. Sizi korumamıza yardımcı olun” (Koca n.d.).

Covid-19 Pandemi Etkisi Araştırmaları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme

Açıklamalara bakıldığında 65 yaş ve üzeri bireylerin toplumsal önemi ve geleneksel saygı gösterimiyle salgına karşı korumada toplumsal öncelik ve sorumluluk verilmiştir. Sosyal inşa kuramında, hastalığın bireylerin toplumsallaşma sürecindeki algılarını yansıtmaları söz konusudur. Toplumun kültürel değerinde, büyüklere saygı değerinin salgına karşı onlara koruma sağlayarak hastalığa yüklenen anlam daha da farklılaşmıştır. Sağlık Bakanlığının 21-27 Eylül 2020 tarihli COVID-19 haftalık raporunda 65 yaş ve üzeri grubun ölüm oranlarındaki yükseklik de bu uygulamaların gerekliliğini göstermektedir (Tablo 1).

Tablo 1: 21-27 Eylül 2020 Tarihli COVID-19 Haftalık Raporu

Ölüm Hızı**	Yaş Grubu							
	< 2	2-4	5-14	15-24	25-49	50-64	65-79	80+
Erkek	0,35	0,05	0,04	0,03	0,40	4,28	17,02	33,89
Kadın	0,20	0,06	0,04	0,04	0,21	1,68	8,88	23,19
Toplam	0,28	0,05	0,04	0,04	0,31	3,01	12,74	27,68

*27/09/2020 tarihi dahil toplam ölüm sayısı

Kaynak: (Sağlık Bakanlığı 2020: 5).

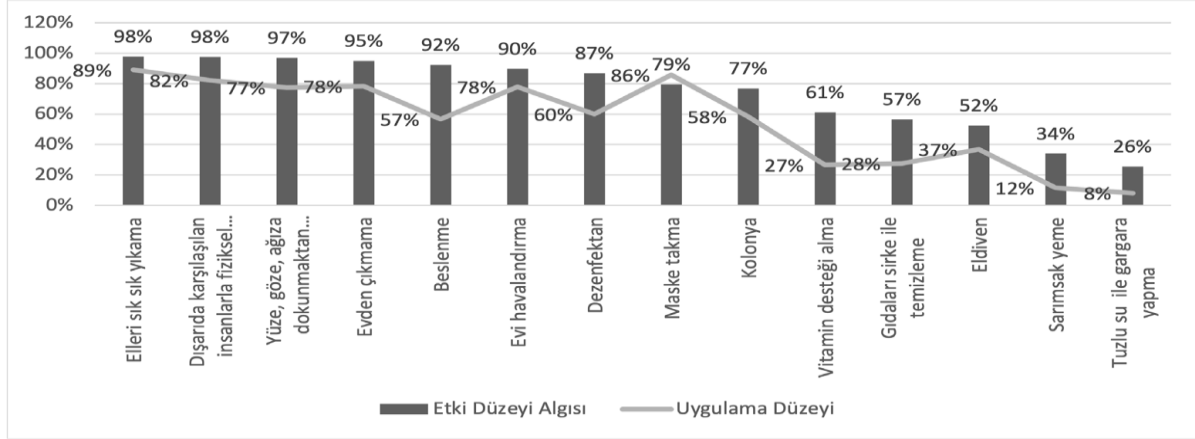
Sağlık alanındaki önlemler salgının bulaş hızını kesme ve yayılmasını engellemeye yöneliktir. Bu tedbirler virüse karşı hem koruyucu hem tedavi edici bir yaklaşım olmuştur. Tedbirler ilk olarak bireysel yönde alınmıştır. Hijyen, salgının en önemli tedbiri olmuştur. Elleri yıkamak, dezenfektan kullanmak, maske takmak, insanlar arası teması azaltmak, havasız ve kapalı ortamlarda fazla bulunmamak gibi önlemler ilk alınan tedbirlerdendir.

Torun-Kayabaşı (2020: 21)'nin araştırmasında temizlik malzemesi ve kişisel hijyen ürünlerinde satışların arttığı tespit edilmiştir. Anadolu Ajansının yaptığı bir haberde ise koronavirüsün bulaşma yollarının bilindiği ve bunun önüne geçilmesi için sağlığı koruyan ve sağlık güvenliği maddelerine olan talebin hızla arttığı saptanmıştır. Salgının Türkiye'de görülmeye başladığı 9-16 Mart 2020 haftasının bir önceki haftaya göre kolonya satışının 34 kat, steril eldivenin 19 kat, el dezenfektanının 10 kat, sabunun 4 kat, medikal maskenin 4 kat, tuvalet kâğıdı satışının ise 3,5 kat arttığı ifade edilmiştir (Çiçek vd. 2021: 2162; URL-2).

Toplum Gönüllüleri Vakfı (2020: 8)'nin 607 kişinin katıldığı araştırmada %57'si acil ihtiyaçları için sokağa çıkarken %30'u asla dışarı çıkmamakta, %13'ü ise eskisi gibi sokağa çıkmaya devam etmektedir. *COVID-19 Salgını Sırasında Bireylerin Sosyal El Yıkama Bilgi ve Tutumunun Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği* (Kalkan-Uğurlu vd. 2020: 619) araştırmasında ise 1660 kişiden %28,6'sı 7-10 kez; %23,8'i 11-15 kez yıkarken %17,2'si 21kez ve üstü yıkadığını ifade etmiştir.

Keskin ve Durak (2021: 15)'in *Salgın ve Demografi: Yaş Gruplarına Göre COVID-19 Pandemisine Yönelik Algı ve Tutumları* araştırmasında 16 Nisan-15 Mayıs 2020 tarihleri arasında 37,296 kişinin katıldığı anket sonuçlarına göre *COVID-19 Pandemisinden Korunma Tedbirleri Etki Düzeyi Algısı ve Uygulama Düzeyi* Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: COVID-19 Tedbirlerinin Etki Düzeyi Algısı ve Uygulama Düzeyi

Kaynak: (Keskin ve Durak 2021: 15).

COVID-19 pandemi sürecinin, toplumsal kurumlardan biri olan eğitimi de yeniden şekillendirmiştir. 16 Mart 2020'de yüz yüze eğitime ara verilmiştir. 25 Mart 2020 Milli Eğitim Bakanı açıklamasıyla öğrenciler eğitimlerini evden sağlayarak internet ve televizyon kanalları üzerinden sürdürüleceği açıklanmıştır (MEB 2020a). Uzaktan eğitim ile öğrenciler, öğretmenler ve veliler için yeni bir deneyim süreci başlamıştır. Eğitim süreci boyunca 7 milyon 383 bin 213 öğrenci, 1 milyon 30 bin 516 öğretmen EBA'yı aktif kullanmıştır (MEB 2020b).

Başaran ve arkadaşlarının (2020: 378-384) *Koronavirüs (Covid-19) Pandemi Sürecinin Getirisi Olan Uzaktan Eğitimin Etkililiği Üzerine Bir Çalışma* araştırmasında 240 kişinin anket verilerine göre 80 öğrenciden (ilkokul/ortaokul/lise) %40,24'ü sistemin başarılı ve verimli bir süreç olduğunu; %36'sı sistemi başarısız, yeterli olmadığını ve verimli geçmediğini ifade etmiştir. 80 öğretmenin %42,51'i sistemi başarılı bulurken, %26,65'i başarısız bulmuştur. %30,84'ü ise sistemin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Uzaktan eğitimin verimli geçmesinde önemli bir etken de aile tutumudur. Araştırmada 80 veliden %27,55'i sistemi başarılı bulurken %26,54'ü verimli ve yeterli olmadığını belirtmiştir. Aile bireylerinin %98,31'i uzaktan eğitim sürecinde çocuklarını destekleyici aile tutumu gösterirken %1,69'u baskıcı tutum ve ilgisiz tutum gösterdiğini ifade etmiştir.

Pandemi sürecinde uygulanan tedbirlerin sosyo-ekonomik boyutuna bakıldığında, sokağa çıkma kısıtlaması ve salgına yakalanma kaygısından dolayı ev alanı dışındaki sosyal

Covid-19 Pandemi Etkisi Araştırmaları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme

etkileşimlerde azalmalar yaşanmıştır. Seyahat kısıtlamaları, sosyal mesafe kuralı, sokağa çıkma yasağı, sosyal izolasyon, karantina süreci, çalışma saatlerinde esneklik, evden çalışma uygulaması ve uzaktan eğitim süreci insanların hayatında birçok değişime neden olmuştur. “Evde Kal!” ve “Hayat Eve Sığar (HES)” gibi çağrılarla da toplum sağlığını korumaya yönelik çeşitli önlemler alınmıştır.

Salgın sürecinde alınan tedbir kararları aslında virüse karşı toplumsal düzeni yeniden şekillendirmiştir. Başta sağlık alanında değişimlere neden olmuştur. Salgın, tıp süreçlerini de yeniden inşa etmiştir. Doktor-hasta, sağlık kurumu-toplum ilişkisindeki etkileşimleri ile özellikle sağlık alanındaki gelişmeler ve teknolojik ilerlemeler hastalık-toplum etkileşimini göstermektedir.

Bununla beraber toplum, teknoloji faydalarını kullanarak bir dijitalleşme sürecini yeniden oluşturmuştur. *Küresel Covid-19 Salgınının Türkiye’de Farklı Kategorilere Etkileri* (2020) Mart-Nisan ayı araştırma sonuçlarının Ocak ayı verileri baz alınarak en çok artış gösteren durumlar belirlenmiştir. Bu artışlar uzaktan eğitim ve çalışma alanında, Mart ve Nisan aylarında %1500 artmıştır. Fitness uygulamaları diğer alanlara göre şaşırtıcı bir artış göstererek Mart ayında %90, Nisan ayında %250 artış göstermiştir. Mobil perakendecilik Mart ayında %100, Nisan ayında ise %200 artış yaşanmıştır. Ulusal market zincirinde ise Mart ve Nisan aylarında %150 artış yaşanırken Mayıs ayından itibaren ulusal market zincirleri rekabeti güçlendirmiştir. Ayrıca sokak kısıtlama süreçlerinde internet ve TV kullanımları Mart ayında %50, Nisan ayında %70 artış göstermiştir.

Pandemi süreci değişen başka bir düzen ise çalışma biçimleridir. Çalışma biçimleri de sosyal yaşam üzerinden yeniden düzenlenmiştir. *Pandemi Döneminde Çalışma: Ekonomik Kaygılar, Dijitalleşme ve Verimlilik* (Bozkurt 2020: 123) araştırmasında pandemi süreci çalışma biçiminde 5338 kişinin %81,1’i değiştğini belirtmiştir. Ayrıca araştırmada çalışma/iş kaygı verileri de sunulmuştur (Tablo 3).

Tablo 3: İşsiz Kalma Kaygısı

Kaygı Durumu	Sıklık	Yüzde (%)
İş konusunda kaygım yok	2159	40,5
COVID-19 sonrasında işsiz kaldım	151	2,8
Zaten işsizdim	815	15,3
Gelecekte işimi kaybetme kaygısı yaşıyorum	1023	19,2
Diğer	1188	22,3
Toplam	5336	100,0

Kaynak: (Bozkurt 2020: 123).

İşini kaybetme korkusunu %51,3 oranla en çok özel sektörde çalışanlar hissederken kapanma sürecinde işsiz kalma kaygılarının arttığı da görülmektedir. Yapılan diğer bir araştırmada ise gençler, pandemiden kaynaklı geleceğinden endişe etmektedir. Gençlerin endişeli olma durumunu iş bulma konusunda yaşadıklarını belirtirken endişe etmeyenler nedenini hayata karşı umutlu baktıklarını ifade etmişlerdir (Türkiye'nin Gençleri 2020: 41).

Aile ilişkileri de pandemi sürecinden en çok etkilenen durumlardan biri olmuştur. *Türkiye'nin Gençleri* (2020: 41) tarafından 2437 kişi ile yapılan araştırmada pandemi öncesine göre aile ilişkilerinin %63,5'i değişmedi, %25,7'si iyileşti ifadesini kullanmıştır. Aile içi ilişkileri değişim verileri ise Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Pandemi Süreci Aile İlişkileri

Kaynak: (Türkiye'nin Gençleri Covid-19 2020: 41).

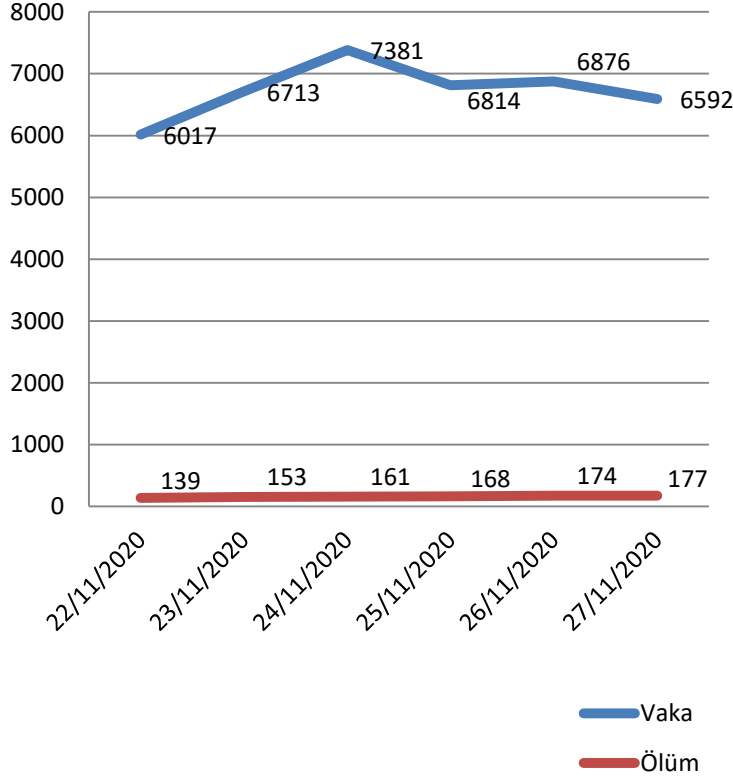
Ayrıca nitel yapılan araştırma sonuçlarına göre de özellikle daha uzun süre evde kalmaya başlayan erkekleri, ev işi ve çocukların bakımı konusunda iş yükü ve paylaşımına ilişkin farkındalık kazandırmaya yöneltmiştir. Aynı zamanda ailecek geçirilen sürenin artmasıyla birlikte aile içi boş zaman değerlendirme ve vakit geçirme yöntemlerinde yeni arayışlara ve aile ilişkilerini kuvvetlendirmeye yönelik yeniden yapılanmalara sebep olmuştur (Ahmadi 2020: 67; Başaran ve Aksoy 2020). İnce ve Yılmaz (2020: 566) ile Çelik ve Çak (2021: 46) yaptıkları araştırmalarda da aile içi iletişimlerin (birlikte kaliteli vakit geçirme) olumlu yönde etkilendiğine dair verilere ulaşılmıştır.

Pandemi sürecinin aile içi ilişkilerine olumlu yansıması olduğu gibi olumsuz yansımalarının olduğu da düşünülmelidir. Şiddet, istismar, gibi durumları yaşayanlar için kısıtlama süreçleri oldukça tehlikeli bir zaman dilimi oluşturmaktadır. Bu durumun etkileri, süreç sonrası konuyla ilgili yapılan araştırma verilerine yansıtacağı düşünülmektedir. Ayrıca

Covid-19 Pandemi Etkisi Araştırmaları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme

ev içi zamanın artmasıyla eşler arası anlaşmazlıkların yaşanabileceği de ihtimaller arasında olduğu unutulmamalıdır.

Grafik 2: 22-27 Kasım Vaka Sayıları

22-27 Kasım 2020 verilerine göre vaka sayıları açıklanmıştır (Sağlık Bakanlığı 2020). Nisan ayından sonra vaka ve ölüm sayılarındaki hızlı artışla 24 Kasım vaka sayısı (7381) yüksek bir sayıya ulaşarak salgının ikinci pik noktası olarak kabul edilmiştir. Ülke yönetimi tarafından Haziran ayında başlatılan kademeli normalleşme süreci tekrardan yerini tedbir uygulamalarına bırakmıştır.

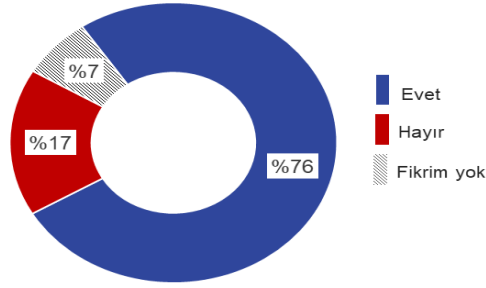
Kaynak: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66935/genel-koronavirus-tablosu.html>

Ayrıca bu tarihte Sağlık Bakanı, 24 Kasım'a kadar testi pozitif çıkanlar '*hasta*' olarak kayıt altındayken artık salgın semptomlarının derecesine göre (ağır/hafif) vaka ve hasta sayısı olarak ayrı veriler halinde halka sunmuştur. Bu da gösteriyor ki toplam vaka sayılarındaki artış toplum sağlığı tehdidini artırmıştır (Ergin 2021).

Kasım ayı vaka artışından sonra *Koronavirüs Salgını ve Toplum Araştırması* (Ipsos 2020a)'nda 800 kişinin katıldığı gündelik yaşamla ilgili tam kapanma yaklaşımı sonucu Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1: Tam Kapanma Yaklaşımı

Soru: Sizce salgınla mücadele kapsamında, en az 15 gün sürecek şekilde temel ihtiyaçlar dışında sokağa çıkma kısıtlaması diğer bir ifadeyle tam kapatma uygulanmalı mı?

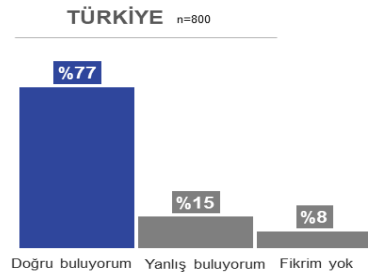
Koronavirüs Salgını ve Toplum: Genel Kamuoyu Araştırması I 32. Dönem 19-25 Kasım 2020 n=800
5 - © Ipsos | KORONAVİRÜS SALGINI VE TOPLUM

Kaynak: (Ipsos 2020a).

Vaka sayılarının artmasıyla eğitimde 24 Kasım-4 Ocak tarihleri arasında tekrar uzaktan eğitim sürecine geçilmiştir (MEB 2020c). Yeniden uzaktan eğitim sürecine geçilmesiyle toplumun bu durumdaki yaklaşımı *Koronavirüs Salgını ve Toplum Genel Kamuoyu Araştırma* (Ipsos 2020b) verileri Şekil 2'deki gibidir.

Şekil 2: Uzaktan Eğitim Yaklaşımı

Soru: 20 Kasım Cuma gününden 4 Ocak Pazartesi gününe kadar eğitim öğretim faaliyetlerine uzaktan eğitimle devam edileceği, okulların kapanacağı belirtildi. Bu karara ilişkin görüşünüzü belirtir misiniz?

Koronavirüs Salgını ve Toplum: Genel Kamuoyu Araştırması I 33. Dönem 26 Kasım - 1 Aralık 2020 n=800
9 - © Ipsos | KORONAVİRÜS SALGINI VE TOPLUM

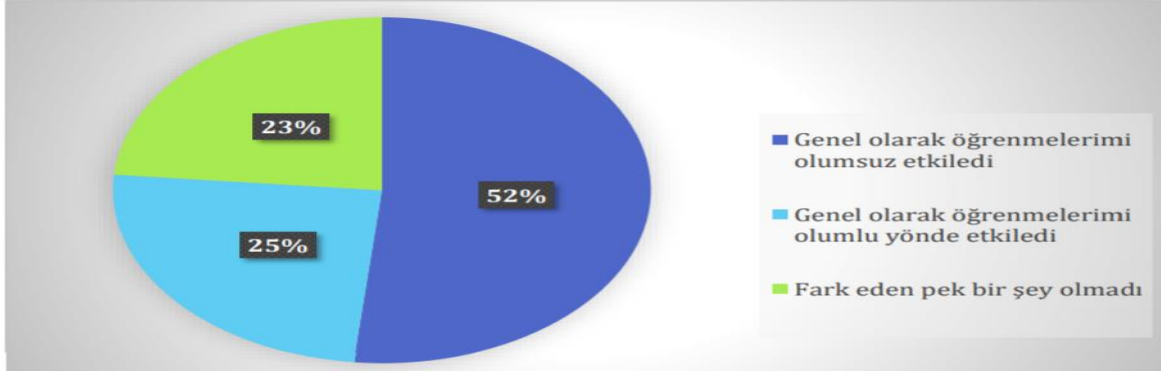
Kaynak: (Ipsos 2020b).

Ayrıca uzaktan eğitim sürecinin üniversite gençleri üzerinde de etkisi büyüktür. *Türkiye Gençlik STK'ları Platformu* (TGSP 2020) raporuna göre 2437 kişinin katıldığı araştırmada %76,1'i uzaktan eğitimi takip ettiğini belirtmiştir. Bu öğrencilerin %43,1'i online eğitimden yeterli verimi alamadığını; %40,3'ü ise online eğitimin verimli olduğunu belirtmiştir. Verim alamama nedeni olarak %40,6 oranıyla istenilen saatte derse katılma olduğunu belirtmiştir. Verim alamayan öğrencilerin nedeni ise çoğunluk olarak motivasyon düşüklüğü nedeniyle derslere katılamaması veya teknik (internet, bilgisayar vb.) olanaksızlardan kaynaklanmaktadır.

Covid-19 Pandemi Etkisi Araştırmaları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından Şubat 2021’de en yüksek katılımı bir anket çalışması düzenlenmiştir. Online eğitim süreciyle ilgili değerlendirme, iletişim ve paylaşım gibi konularda farkındalık oluşturmak için yapılan ankete 207 üniversiteden 1 milyon 255 bin öğrenci ile 27 bin 820 öğretim elemanı gönüllü olarak katılmıştır. Bu araştırma ile küresel salgın sürecinde yükseköğretim kurumlarındaki uzaktan öğretim süreci tüm boyutlarıyla analiz edilmiştir. Ankete katılan öğrencilerin %83’ü “*Bilgisayar, tablet ya da cep telefonu gibi elektronik cihazlarım var*” şıkkını işaretlemiştir. %12’si “*Kendime ait bir cihazım yok, fakat kullanabildiğim elektronik cihazlar var*” işaretlerken %5’i de “*Kullanabileceğim herhangi bir elektronik cihazım yok*” şıkkını işaretlemiştir. Uzaktan eğitim sürecinin öğrenmeye etkisinde %25 *Olumlu* etkisi olduğunu ifade ederken %52’si *Olumsuz* etkilediğini belirtmiştir (Şekil 3).

Şekil 3: Online Eğitimin Öğrenme Üzerine Etkisi

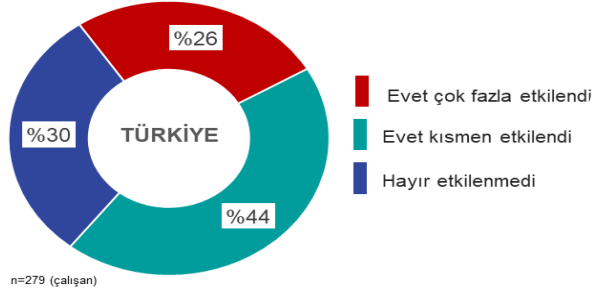

Kaynak: (YÖK 2021: 3).

1 Aralık tarihinde ülke geneli 21.00-05.00 saatleri arasında tekrar uygulanan hafta içi sokağa çıkma kısıtlaması başlamıştır (İçişleri Bakanlığı 2020). Koronavirüs kısıtlama sürecinde çalışanlara, Kasım ayı yeni kısıtlama kararlarından işinin veya işyerinin etkilenip etkilenmediği sorulmuştur. *Koronavirüs Salgını ve Toplum Araştırması* (Ipsos 2020b) verilerine yansımaları Şekil 4’te gösterilmiştir.

Şekil 4: COVID-19 Pandemi Sürecinin İş/İşyerine Etkisi

Soru: Hükümetin salgınla mücadele kapsamında sektörel olarak aldığı kısıtlama kararlarından sizin işiniz etkilendi mi?

Koronavirüs Salgını ve Toplum: Genel Kamuoyu Araştırması I 33. Dönem 26 Kasım – 1 Aralık 2020 n=800
© Ipsos | KORONAVİRÜS SALGINI VE TOPLUM

Kaynak: (Ipsos 2020b).

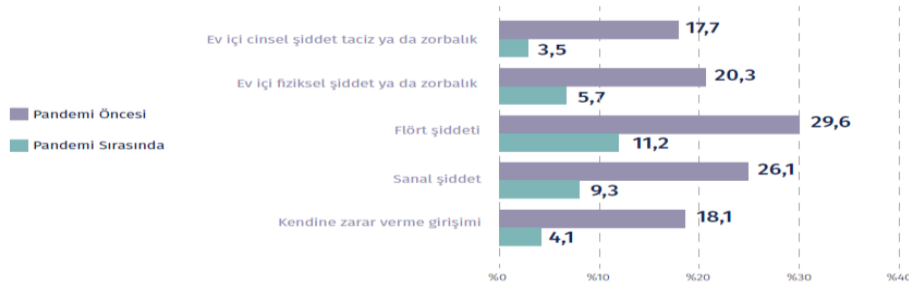
Pandemi bütün dünyayı sınıf farkı gözetmeksizin tehdit etmesine rağmen, herkes salgından aynı oranda etkilenmemiştir. Bozkurt (2020)'un araştırmasında insanların (5279) bulunduğu zamandan bir sonraki iki ayda, temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda kaygı durumunun %61,8'i tarafından yaşanmadığı ifade edilmiştir. Bu sonuç diğer araştırma verilerine göre farklılık göstermiştir. Sebebi olarak anketi cevaplayanların çoğunluğu orta ve orta-üst gelir grubuna aittir. Buna rağmen kaygı durumunu yaşayanların oranı da azımsanmayacak kadar yüksektir (%38,2). Diğer yapılan araştırmalarda ise aile ekonomisi kaygılarının yüksek olduğu belirtilmiştir (Şeker vd. 2020; Özyürek ve Çetinkaya 2021).

Türkiye Gençlik STK'ları Platformu (TGSP 2020: 36) raporuna göre (2437) iki kişiden biri salgın sonrası ekonominin kötüye gideceğini öngörürken; %47,6 hükümetin yaptığı '*Biz Bize Yeteriz Türkiyem*' milli dayanışma kampanyasını doğru bir karar olarak nitelendirmektedir. 10 kişiden 3'ü de salgınla ilgili bir kampanyaya destek verdiğini ifade etmiştir. *Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği* (2020) araştırmasında 690 kişiden pandemi süreci finansal yardım/destek olarak en çok devlet yardımı (%79,1) almıştır. Sivil toplum kuruluşları (%16,4) ve belediyeler (%14,9) de yardım alınan alanlardan olmuştur. En çok destek, yiyecek desteği (%60) alınmış olup kişisel hijyen ürünleri, internet erişim desteği gibi yardımlar da sağlanmıştır. Araştırmada internet erişim desteği verisinin çok düşük olması şaşırtıcı olmuştur

Pandemi sürecinin evde uzun süre geçirilen zamanda aile birliğini olumlu etkilemiş olmasının yanı sıra sarsıcı etkisi de yaşanmıştır. Salgından korunmak için en güvenilir olan ev, şiddete maruz kalanlar için riskli bir alan olarak görülebilmektedir. Karantina sürecinde, kadınlar şiddet ve istismar durumlarında destek mekanizmalarına ulaşamamakta ancak yalnız kalabildiklerinde yardım hatlarını arayabilmektedir (Mor Çatı 2020). Şeker vd. (2020: 73) tarafından yapılan araştırmaya katılanların şiddet konulu verileri Şekil 5'te gösterilmiştir.

Covid-19 Pandemi Etkisi Araştırmaları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme

Şekil 5: Gençlerin Şiddet Deneyimi (%)

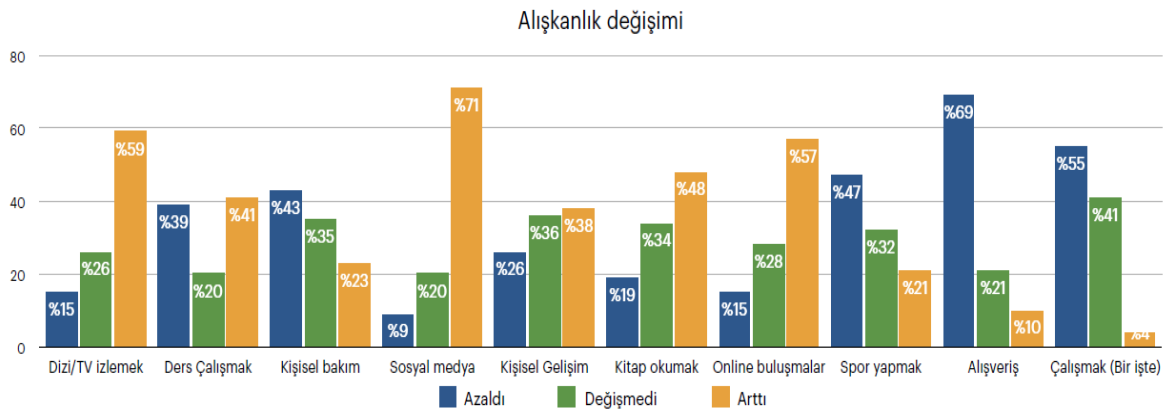

Kaynak: (Şeker vd. 2020: 73).

Pandemi sürecinin ilk zamanları evde zaman geçirirken; gündemi takip etmek, salgından korunma çabaları ve pandeminin geleceğe yönelik etkisi hakkında kaygı durumları yaşanmıştır. Ancak salgın etkisinin artmasıyla kısıtlama tedbirlerinin de artması ev içi zaman geçirmeyi de artırmıştır. Nitekim bu durum gündelik yaşam alışkanlıklarının değişmesine de yansımıştır.

İnce ve Yılmaz (2020: 562)'ın araştırmasında 516 kişinin %65,7'si beslenme alışkanlığının, %70'i ise uyku ve dinlenme alışkanlığının değiştiğini ifade etmiştir. *Türkiye Gönüllüleri Vakfı* (TOG 2020: 8) araştırmasında 607 kişinin alışkanlık değişim Şekil 6'da sunulmuştur.

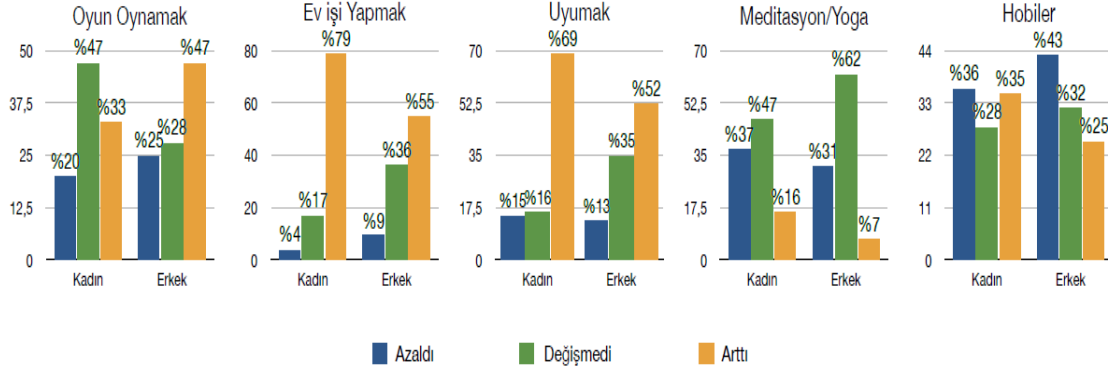
Şekil 6: Alışkanlık Değişimi

Kaynak: (Türkiye Gönüllüleri Vakfı 2020: 8).

Bazı alışkanlık değişimlerinin cinsiyet faktörüne göre değişimi ise Şekil 7'de gösterilmiştir.

Şekil 7: Alışkanlık Değişimlerinin Cinsiyet Faktörüne Göre Değişimi

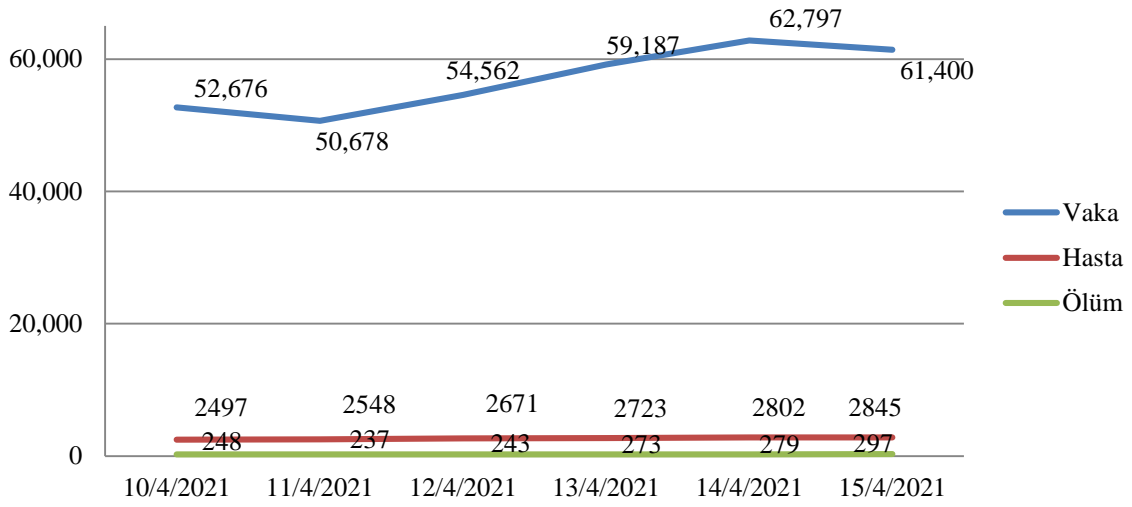
Kaynak: (Türkiye Gönüllüleri Vakfı 2020: 9).

Salgına karşı mücadele çalışmaları küresel boyutta devam etmektedir. Ülkelerin tıp alanındaki ilaç ve aşı geliştirme girişimleri salgını bitirebilmek adına toplumların umudu olmaktadır. Türkiye’de 13 Ocak 2021 tarihinde Acil Kullanım Onayı verilmesinin ardından ilk koronavirüs aşısı Sağlık Bakanına yapılmıştır (Sağlık Bakanlığı 2021). Kamuoyu gündeminde pandemi süreciyle birlikte aşı tartışmaları da başlamıştır.

Türkiye’de İnsanların COVID-19 Aşısına Bakışı araştırmasında (Yılmaz vd. 2021: 588) 1293 katılımcının %41,2’si COVID-19 aşısı olmaya olumlu yaklaşırken %37,9’u kararsızdır. Aşı yaptırmayı düşünmeyen veya kararsız olan bireylere sebebi sorulduğunda %75,9’u yeni bir aşı olduğu için yan etkilerinden korktuğunu, %34,4’ü aşı üreten firmalara güvenmediğini, %20,9’u aşının COVID-19’a karşı korumayacağını düşündüğünü ifade etmiştir. Bu ankete katılanların %41’i Marmara bölgesi, %24,6’sı Karadeniz, %10,5’i Akdeniz bölgesindedir. Ankette bölgeler arası dağılım homojen değildir. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayanların diğer bölgelere kıyasla COVID-19 aşısı olma isteği daha düşük olduğu belirtilmiştir. Ayrıca katılımcıların %76,6’sı yetkililerden veya kurumlardan alacakları tavsiyenin aşı olma kararlarını etkileyeceğini ifade etmiştir. Alacakları tavsiye için çoğunlukla aile hekimi-doktor (%71,9), Bilim Kurulu (%59,8) ve Sağlık Bakanlığı (%56,3) tercih edilmiştir.

Covid-19 Pandemi Etkisi Araştırmaları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme

Grafik 3: 10-15 Nisan Vaka Sayıları

Kaynak: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66935/genel-koronavirus-tablosu.html>.

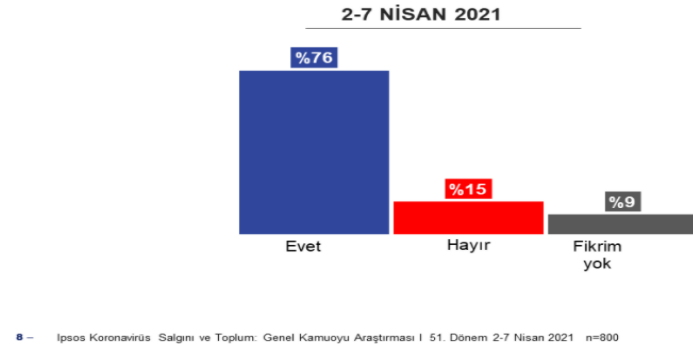
14 Nisan 2021 verilerine göre 24 Kasım 2020 tarihinden itibaren en yüksek vaka sayısı (54.562) açıklanmıştır (Sağlık Bakanlığı 2020a). Vaka ve ölüm sayılarındaki hızlı artışa göre 14 Nisan verileri salgının üçüncü pik noktası olarak kabul edilmiştir. Bu artış kademeli normalleşme süreci planlamasında gündelik hayattaki kısıtlamaların kısmi kaldırılmasının bir sonucu olarak görülebilir.

Grafik 3'te diğerlerinden farklı olarak *vaka* ve *hasta* sayıları ayrı gösterilmiştir. Vaka sayısı COVID-19 testi pozitif olanlar ve salgını sadece belirti ve hafif düzeyde atlatanlar olurken, hasta sayısı testi pozitif çıkıp salgını orta ve ağır semptomlar gösterenlerin sayısıdır. Ayrıca vaka artışlarındaki bir başka sebep ise COVID-19 virüsünün zaman içinde değişmeler geçirip yeni varyantlar oluşturarak etkisini sürdürmeye devam ettiği belirlenmiştir (Saltık 2021: 1). Ülkemizde rastlanan Omicron ve Delta varyantı COVID-19 virüsüne göre daha hızlı bulaşıcı ve daha etkili olmasıyla vaka artış nedenlerindedir.

Vaka artışlarındaki bu durum gündeme tekrardan sıkı tedbir uygulamalarını getirmiştir. *Koronavirüs Salgını ve Toplum Genel Kamuoyu Araştırma* (Ipsos 2021c)'sına göre yeniden yaşanan vaka artışlarından dolayı tam kapanma sürecine yaklaşımı Şekil 8'de gösterilmiştir.

Şekil 8: Tam Kapanma Sürecine Yaklaşım

Soru: Sizce salgının mücadele kapsamında, en az 15 gün sürecek şekilde temel ihtiyaçlar dışında sokağa çıkma kısıtlaması diğer bir ifadeyle tam kapanma uygulanmalı mı?

Kaynak: (Ipsos 2021c).

Sonuçlara bakıldığında 800 katılımcının %76'sı tam kapanma uygulamasının olması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca bu uygulamanın Ramazan ayında hafta sonları devam etmesi gerektiği görüşünde olanların oranı da %75'tir. 29 Mart 2021 tarihinde yapılan açıklamaya (İçişleri Bakanlığı 2021) göre yeme-içme alanında faaliyet gösteren işletmeler tüm illerde %50 kapasite ve belirlenen kurallar çerçevesinde çalışabilecektir. Ancak bu durum, Ramazan ayı için geçerli olmamıştır. Katılımcıların %65'i bu kararı doğru bulduğunu ifade etmiştir. Bu süreçte kademeli normalleşme uygulamasını, ilk kısıtlamalar sonrası katılımcıların %50'si doğru bulurken vaka artışlarının tekrar yaşanması bu oranı %35'e geriletmiştir.

14 Nisan'dan itibaren uygulanmak üzere 2 haftalık kısmi kapanma uygulamasına geçilmiştir. Hafta içi 19.00-05.00 saatleri arasında hafta sonunun ise tamamını kapsayacak şekilde sokağa çıkma kısıtlaması uygulaması başta olmak üzere birçok alanda tekrar sınırlama getirilmiştir. Bazı kısıtlamalara rağmen vaka artışlarında beklenen düşüş görülemediği için 29 Nisan-17 Mayıs 05.00'e kadar tam kapanma ilan edilmiştir. Tüm kademelerde eğitime ara verilerek ve sınavlar ertelenmiştir. Şehirlerarası toplu taşıma araçlarının %50 kapasiteyle çalışacağı duyurulmuştur. Zincir marketlerin pazar günü kapalı olacağı açıklanmıştır (İçişleri Bakanlığı 2021).

Vaka sayılarındaki artış, aşı çalışmalarında hızlandırılma olması gerekliliğini göstermektedir. Aşı için birkaç farklı tür geliştirilmiştir. Türkiye'de iki tür aşı uygulanmakta (Biontech ve Sinovac) ve tercih bireylerin kendisine bırakılmıştır. Yeni başlayan aşılama sürecinde ülke geneli sınırlı doz alımı gerçekleştirildiği için bazı gruplara öncelik verilmiştir. Birinci aşamada sağlık kurumlarında çalışanlar ve tüm eczane çalışanları, yaşlı engelli, koruma evleri gibi yerlerde kalan ve çalışanlar ve 65 yaş üstü bireylere öncelik verilmiştir. Dört

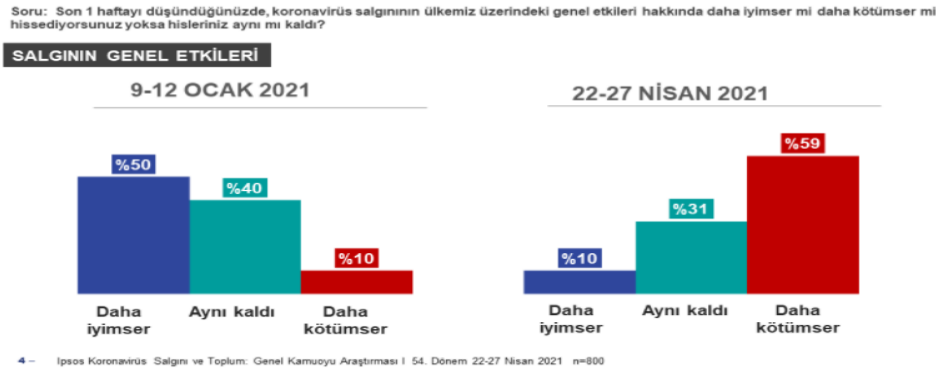
Covid-19 Pandemi Etkisi Araştırmaları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme

aşamadan oluşan bu süreçte toplumu aşılama sürecine teşvik etmeye devam edilmiştir (Sağlık Bakanlığı 2021).

İçişleri Bakanlığı (2021) açıkladığı genelgede ölkemizde aşılama çalışmalarında büyük mesafe alındığı, birinci doz aşılamada %73, ikinci doz aşılamada ise %55,5 düzeyine ulaşıldığına, aşılama süreçlerini tamamlamış kişilerde salgın kaynaklı vaka, hasta ve vefat sayılarının oldukça düşük seviyelerde olduğuna vurgu yapılmıştır. Ayrıca aşı olmayanların toplu faaliyetlere katılmasında PCR testinin zorunlu hale getirildiği açıklanmıştır.

Vaka sayılarındaki bu üçüncü artışla eğitim alanında da değişikliğe gidilmiştir. 1 Mart tarihinde kademeli olarak açılan okullar 29 Nisan gününden itibaren uzaktan eğitime devam edilmiştir. Salgın üzerinden bir yıl geçmesine rağmen vaka sayılarında yaşanan değişimler insanların kaygılarını da etkilemektedir. *Koronavirüs Salgını ve Toplum Genel Kamuoyu Araştırma* (Ipsos 2021d) verileri salgının toplum üzerindeki etkisini hala gözler önüne sermektedir (Şekil 9).

Şekil 9: Salgının Genel Etkileri

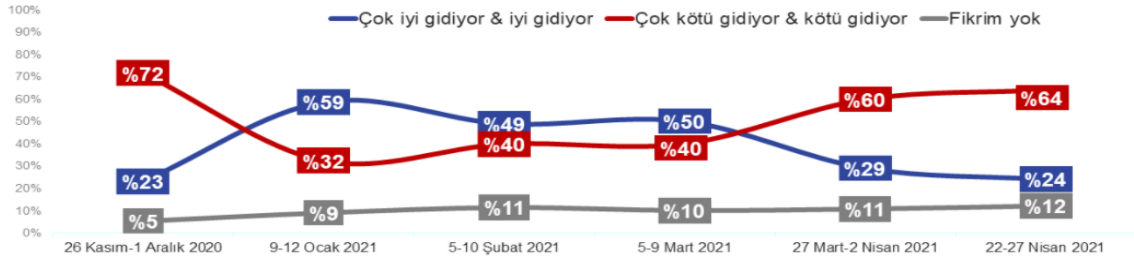

Kaynak: (Ipsos 2021d).

Salgınla mücadelenin ilk zamanlarında ölkü yönetiminin alınan sağlık tedbirlerini Türkiye'nin Gençleri STK (2020: 32) verilerinde katılımcıların (2437) %56,7'si yeterli bulurken 14 Nisan pik noktasından sonra *Koronavirüs Salgını ve Toplum Genel Kamuoyu Araştırma* (Ipsos 2021d) verilerinde katılımcıların (800) %64'ü salgınla mücadelenin çok kötüye gittiğini belirtmiştir (Şekil 10).

Şekil 10: Ülkemizde COVID-19 Mücadelesi Gidişatı

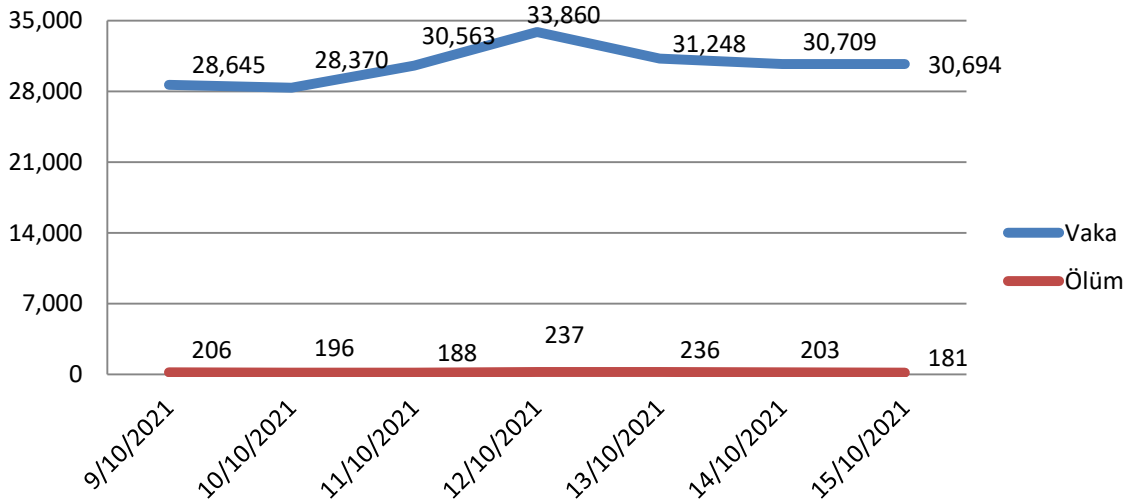
Soru: Ülkemizde koronavirüsle mücadelenin gidişatına dair değerlendirmenizi belirtir misiniz?

Kaynak: (Ipsos 2021d).

Tam kapanma ardından 1 Temmuz itibariyle kademeli normalleşme süreçlerine geçilmiştir (İçişleri Bakanlığı 2021). Birçok sosyal alanda kısıtlamalar kaldırılarak vaka artışı önleminde aşının önemi her gün gündemde olmuştur. Okulların ve işyerlerinin açılması, toplu etkinliklere maske ve sosyal mesafe kurallarınca izin verilmesi gibi sosyal alandaki kısıtlamaların kalkmasıyla virüsün varyant etkileri vaka artışında gün geçtikçe etkisini göstermektedir. Bu etkinin yansıması 12 Ekim 2021 tarihinde açıklanan vaka verilerinde (Grafik 4) görülebilir (Sağlık Bakanlığı 2021).

Grafik 4: 9-15 Ekim 2021 Vaka Sayıları

Kaynak: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66935/genel-koronavirus-tablosu.html>.

Günlük vaka verilerine göre bir süredir düşüşte olan vaka sayıları ortalama 30 bin ve 240 ölüm sayısına ulaşmıştır (Grafik 4). 14 Nisan tarihinden itibaren en yüksek artış 12 Ekim 2021 tarihinde yaşanmasıyla salgında dördüncü pik noktası yaşanmış ve kaygı düzeyi tekrar

Covid-19 Pandemi Etkisi Araştırmaları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme

artmıştır. Sağlık Bakanı, bu durumun sebebini aşılama konusundaki durağanlık olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Bakan, COVID-19'u aşı sayesinde hafif düzeyde atlatıldığını ve ölümlerin çoğunu tam doz aşı olmayanlar olduğunu da açıklamıştır (URL-5).

Ocak ayından itibaren aşılama süreci verileri tabloda gösterilmiştir. Toplumda aşı tanımlananların ilk doz için %92,62 oranı salgınla mücadele için yüksek olsa da sonraki dozlardaki oran düşüklüğü aşı konusundaki yaklaşımı sorgulatmaktadır (Tablo 5).

Tablo 5: Uygulanan COVID-19 Aşı Verileri

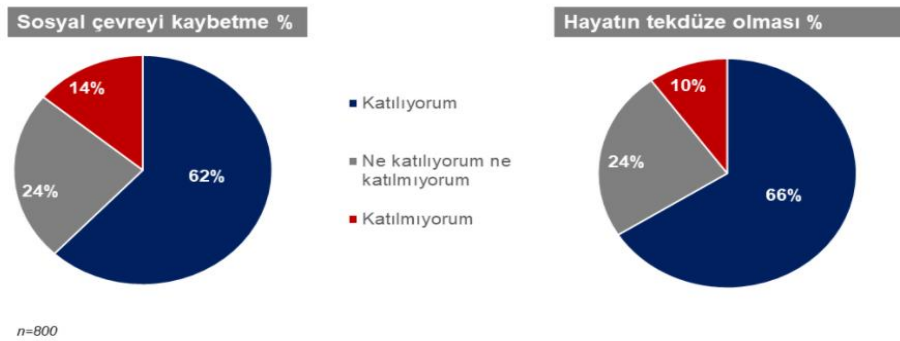
EN AZ İKİ DOZ AŞI OLMUŞ 18 YAŞ VE ÜŐTÜ NÜFUS (%)	1.DOZ UYGULANAN
2.DOZ AŞI YAPILMA ORANI	57.491.657
% 84.60	2.DOZ UYGULANAN
1.DOZ AŞI YAPILMA ORANI: % 92.62	52.509.065
1.,2. VE 3.DOZ TOPLAMI	3.DOZ UYGULANAN
142.910.046	25.572.077

Kaynak: (Sağlık Bakanlığı 2022).

Sosyal alandaki kısıtlamaların birçoğ alanda kalkması ve normalleşme sürecine dönüşün toplum için o kadar da kolay olmadığı söylenebilir. *Koronavirüs Salgını ve Toplum* (Ipsos 2022e) tarafından 28 Ekim-2 Kasım tarihli araştırmada katılımcıların (800) %62'si sosyal çevresini kaybettiğini hissederken %66'sı hayatının tekdüzeleştiğini ifade etmiştir (Şekil 11).

Şekil 11: COVID-19 Pandemi Süreci Bireylerin Hissettikleri

Soru: Salgın yüzünden sosyal çevremi kaybetmişim gibi hissediyorum
Soru: Salgın nedeniyle hayatımın çok tekdüzeleştiğini düşünüyorum

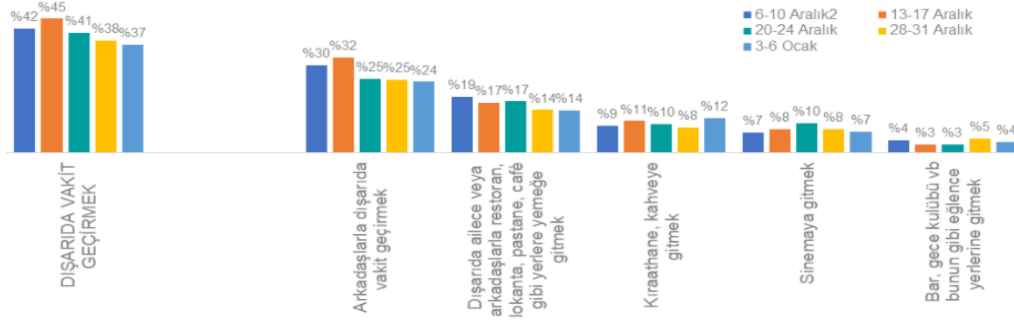
7 - Ipsos Koronavirüs Salgını ve Toplum: Genel Kamuoyu Araştırması 81. Dönem 28 EKİM-2 KASIM 2021 n= 800

Kaynak: (Ipsos 2022e).

Toplumda salgın endişesi, vaka artışı sonrası sosyalleşmenin de azaldığı görölmektedir. *Koronavirüs Salgını ve Toplum* (Ipsos 2022e) 3-6 Ocak tarihli araştırmasına göre toplumda yaşanan endişe duygusu kişilerin dışarıda daha az vakit geçirmesine neden olmaktadır. Şekil

12'e bakıldığında aralık ayında ev dışında herhangi bir sosyal faaliyette bulunan katılımcıların (800) oranı %45 iken bugüne gelindiğinde %37'e gerilemiş görünmektedir. Özellikle daha az katılımcı bu dönemde arkadaşlarıyla buluştuğunu, dışarıda cafe, restoran gibi yerlerde yemek yediğini belirtiyor.

Şekil 12: COVID-19 Pandemi Süreci Sosyal Faaliyet

«Sayacağım aktivitelerden son bir ay içinde yapmış olduğunuzu belirtir misiniz?»

5 -

Ipsos Koronavirüs Salgını ve Toplum: Genel Kamuoyu Araştırması 90. Dönem 3-6 Ocak 2022 n= 800

Kaynak: (Ipsos 2022e).

Vakalardaki artış durumuna göre önceki üç sıcak noktada sıkı tedbirler uygulanırken normalleşme süreci ara ara askıya alınmıştır. Ancak son artan vakalardan sonra böyle bir tedbir alınmadığı görülmüştür. Aksine COVID-19 virüsü ve ondan daha hızlı yayılan varyantları artırıyor olmasına rağmen salgına yakalanmış kişilerin karantina süresinin 14 günden 7 güne indirilmesi ve bu kişilerin PCR testi olmadan normal hayatlarına dönebileceği hakkında, temaslı ama semptomu olmayan kişilere herhangi bir karantina uygulanmayacağı kararı açıklanmıştır (İçişleri Bakanlığı 2022). Bu konudaki toplumun bakış açısını *Koronavirüs Salgını ve Toplum (2022)* araştırmasında COVID-19 olan kişilerin 7 günde PCR testine gerek olmadan karantina sürelerinin bitmesini katılımcıların (800) %60'ına yakını yanlış bir karar olduğu görüşündedir.

Eğitim alanında ise yüz yüze eğitim devam etmektedir. Ancak vaka artışları devam ederken uzaktan eğitime geçilmesini isteyen ebeveynler sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Çocukların salgından etkilenme oranının düşük olması ancak virüs taşıyıcısı riski ile bulaş hızını arttırdığı bu artış üzerinde etkili olabilmektedir.

TARTIşMA ve SONUÇ

Türkiye’de COVID-19 salgını, toplumsal yaşamı yeniden şekillendirmiştir. Pandemi süreci uygulanan tedbir ve yeni düzenlemelerle birlikte salgının etkisini en aza indirerek toplum sağlığını koruma amaçlanmıştır.

İlk vakanın görülmesi (11 Mart 2020) ardından hızla bulaşarak vaka sayıları giderek artmıştır. Bu artışların belirli bir noktaya (pik noktası) ulaştıktan sonra tedbirlerle düşüş gösteren süreçler bu çalışma kapsamında *sıcak nokta* olarak ele alınmıştır. İlk 11 Nisan 2020 tarihinde yaşanan pik noktası ardından sıkı tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler vaka sayılarındaki düşüşte başarı sağlandığı için 24 Kasım 2020, 14 Nisan 2021 tarihlerinden sonra da aynı tedbirler uygulanmış ve başarılı sonuç alınmıştır. Ancak 12 Ekim 2021’de tespit edilen en yüksek vaka sayısı olmasına rağmen aynı tedbirler alınmamıştır. 13 Ocak 2021’de salgınla mücadele kapsamında aşılama süreci başlamıştır. Aşı sürecinde, toplum başta ikiliğe ve korkuya düşse de ilk aşılamada %92’lik başarı sağlanmıştır. Aşı dozunun (ikinci, üçüncü, dördüncü doz) artırılmasıyla koronavirüsün insan üzerindeki etkisi azalmıştır. Salgınla mücadelede aşılamanın önemi artarak normalleşme süreci devam etmiştir. Ancak normalleşme süreci olarak adlandırılırsa da sosyal yaşam artık eskisi gibi değildir. Salgının yeniden inşa ettiği bir toplumsal düzen oluşmuştur.

COVID-19 vaka sayılarının artarak toplumsal tehdit boyutuna ulaşmasıyla birlikte sosyal yaşamda birtakım tedbirler alınmıştır. Pandemi ilanı sonrası seyahat kısıtlamaları, sosyal mesafe kuralı, maske takma zorunluluğu, sokağa çıkma yasağı, karantina süreci, evden çalışma uygulaması ve uzaktan eğitim süreci gibi insanların hayatında yeni süreçler başlamıştır. Ancak bu süreçte sosyal inşacılık, ülke geneli ortak etkiler yaratmış gibi görünse de bireyler veya gruplar özelinde bakıldığında aynı etkilerin yaşanmadığı görülmektedir.

Pandemi süreci başta sağlık alanını etkilemiştir. COVID-19 bulaşıcı bir hastalıktır ve ölümlerle sonuçlanabilmektedir. İlk olarak salgının bulaş hızını azaltma hedeflenmiştir. 65 yaş ve üzeri bireylerin, bağışıklık sistemleri zayıf olduğundan salgından daha çok etkilenmiştir. Bundan dolayı da onları salgına karşı korumada toplumsal öncelik ve sorumluluk verilmiştir. Özellikle 20 yaş ve altı gençler ile çocuklara getirilen kısıtlamayla toplumun kültürel değerleri olan büyüklere saygı tutumunu salgına karşı onları koruyarak hastalığa yüklenen anlam daha da farklılaşmıştır. Virüse karşı korunmada aşılama önceliği de 65 yaş ve üzeri bireylere tanınmıştır. Salgınla birlikte kişisel hijyen önemi ve davranış pratikleri de değişmiştir. Elleri sık yıkama, kolonya ve dezenfektan kullanma, eldiven takma, maske kullanımı, temizlik ürünleri tüketiminin artması, dışarı kıyafetlerini eve gelince hemen değiştirme, eve getirilen her

ürünü temizleme ve havalandırma, sosyal mesafe kuralına uyma gibi günlük alışkanlıklar kazanılmıştır. Salgınla birlikte sağlığı koruma adına hem kişisel hijyen hem de toplumsal hijyenin gündelik davranışların yeniden düzenlendiği görülmektedir.

COVID-19, toplumun tıp süreçlerini yeniden inşa etmiştir. Salgına karşı aşı çalışmaları geliştirilmiş ve uygulanmaya başlamıştır. Ülkemizde de aşı ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. Sosyal inşa kuramında kişiler arası ilişkilerin ve toplumsallaşmanın sağlık ve hastalık algılamasına nasıl etki ettiğini ortaya koymaktadır. Doktorların, COVID-19 hastalarına karşı yaklaşımlarında seçtiği jestler, mimikler ve kelimeler oldukça önemlidir. Ayrıca yaşanan bu hazırlıksız salgın süreci ülkelerin sağlık sistemlerinin yeterli olup olmadığını da gün yüzüne çıkarmıştır.

Salgının etkilediği bir diğer toplumsal sistem ise eğitimidir. Vaka sayılarında yaşanan pik noktalarından sonra eğitim de yeniden inşa edilmiştir. Yüz yüze eğitime ara verilerek TV, telefon, bilgisayar, tablet gibi iletişim araçları kullanılarak uzaktan eğitim süreci başlamıştır. Evden veya herhangi bir yerden rahatça sanal sınıfa girilebilme, canlı dersleri kaydedip sonradan tekrar dinleyebilme, telefondan rahatça erişim sağlayabilme ve devamsızlık sorunu olmaması uzaktan eğitim sürecinin olumlu yönleri olarak ifade edilmiştir. Ancak telefon, tablet, bilgisayar veya internet olmaması, elektrik ve internet bağlantı sorunu, uygulama çalışmalarının yapılamaması, sosyal iletişimi kuramamak gibi olumsuz yönleri de ağır basmaktadır.

Pandemi süreci zamanla aile ilişkilerini de etkilemiştir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre evde geçirilen zamanın artmasıyla birlikte aile içi iletişimi kuvvetlendirdiği gibi şiddet, istismar sorunlarını yaşayanlar için de tehlikeli bir zaman dilimi olmuştur. Ayrıca bu süreçte beslenme, uyku, evde spor, sosyal medya kullanımı, yeni hobiler gibi gündelik yaşam alışkanlıklar değişmiştir. Dijitalleşme, bu sürecin sosyal yaşamda en çok kullanılan alışkanlığı olmuştur.

Pandemi sürecinin toplumsal sonuçlarından biri de ekonomik kaygıları beraberinde getirmesidir. COVID-19, dünyayı sınıf farkı gözetmeksizin tehdit etmesine rağmen herkes salgından aynı oranda etkilenmemiştir. Bu sürece hazırlıksız yakalanılması toplumda ekonomik kaygıları beraberinde getirmiştir. Yapılan araştırmalarda aile ekonomisi kaygılarının yüksek olduğunu belirtilmiştir. Ancak bir araştırma sonucunda insanların bulunduğu zamandan bir sonraki iki ayda, temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda kaygı durumunun yüksek olmadığı ifade edilmiştir. Sebebi olarak anketi cevaplayanların çoğunluğu orta ve orta üst gelir grubuna aittir. Buna rağmen kaygı durumunu yaşayanların oranı da azımsanmayacak kadar yüksektir. Görüldüğü üzere salgının ekonomik etkisi aynı hissedilmemiştir. Birey veya grup özeline

Covid-19 Pandemi Etkisi Araştırmaları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme

bakıldığında salgının dezavantaj sağladığı gibi avantaj sağlanan yönü de bulunmaktadır. Bazı meslek gruplarının çalışma biçimi evden çalışmaya uygun olması ve imkân verilmesi söz konusu iken bazıları uygun değildir. Uygun olmaması durumu bir yandan salgına yakalanma kaygısı yaşatırken bir yandan işini kaybetme, gelirinin düşmesi gibi durumlarla karşılaşmıştır. Bu durum, işten çıkarılma, işe ara verme, iş bulma kaygısı, işe tedirgin gidip gelme, iş devamlılığını öngörememe gibi düşüncelerin arttığı görülmüştür. Bu düşüncelere kaygıyı biraz olsun düşürebilmek adına devlet destek programları ve kampanyaları sunulmuştur.

Pandemi süreci toplumun kültürel tutumlarını da etkilemiştir. Ülkemiz toplu etkinliklerin ve kişilerarası iletişimin çok samimi olduğu bir toplumdur. Ancak salgınla birlikte düğün, cenaze, bayram gibi toplu etkinlikler yasaklanmıştır. Bu durum salgının kültürel yapıdaki ilişkilerin yeniden yapılandığını göstermektedir.

Sosyal inşa kuramına göre hastalık, bireylerin toplumsallaşma sürecindeki algılarını yansıtmaktadır. COVID-19 salgınına bağlı olarak değişen ve yeniden inşa edilen toplumsallaşma süreci de buna bir örnektir.

Araştırma incelemelerinde COVID-19 pandemi sürecinin toplumsal hayatı hangi noktalarda nasıl etkilediği ve toplumun bu süreci nasıl deneyimlediği konusu kapsamında yeterince çalışılmadığı görülmüştür. “Her salgın eski bir şeyleri siler, yeni bir hayat başlatır.” düşüncesi artık COVID-19 pandemisi için de geçerlidir (Aslan 2020). Dünya gündeminin çıktığı günden beri en büyük problemi olan koronavirüs, daha da uzun bir süre gündemde kalacak gibi görünüyor.

KAYNAKÇA

- Adıyaman, S., Altıparmak, K., Azap, Ö. vd. (2020). COVID-19 Pandemisi İki Aylık Değerlendirme Raporu, Türk Tabipler Birliği.
- Afacan, E., Avcı, N. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Örneği Üzerinden Salgın Hastalıklara Sosyolojik Bir Bakış, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, (2), 1-14.
- Ahmadi, R. (2020). Koronavirüs Pandemisinin (Kovid-19) Toplumsal Etkileri/ Social Effects of Coronavirus (Covid-19) Pandemic, *Bilim Armonisi Dergisi*, 3 (2), 65-72.
- Akgün, O. (2020). COVID-19 Salgını Döneminde Türkiye’de Alınan İdari Kararların Salgının Önlenmesindeki Etkisinin Değerlendirilmesi, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(7), 201-228.
- Aslan, R. (2020). Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler ve Covid-19, *Ayrıntı Dergisi*, 8(65), 35-41.
- Bag, M., Sade, G. (2020, 4 Mayıs). Dünyada Covid-19: İlk 4 Ayında Neler Yaşandı? Salgının Seyri Ne Durumda?. <https://tr.euronews.com/2020/05/04/dunyada-covid-19-salg-n-n-ilk-100-gununde-yasananlar-ilk-nerede-ortaya-c-kt-nas-l-yay-ld> (Erişim: 04.02.2022).

- Baloğlu, B. (2006). *Ekonomik ve Sosyolojik Bakış Açısıyla Sağlık ve Hastalık*, İstanbul: Der Yayınları.
- Başaran, M., Aksoy, A. B. (2020). Anne-Babaların Korona-Virüs (Covid-19) Salgını Sürecinde Aile Yaşantılarına İlişkin Görüşleri, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (13)71, 669-678.
- Başaran, M., Doğan. E., Karaoğlu. E. vd. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemi Sürecinin Getirisi Olan Uzaktan Eğitimin Etkililiği Üzerine Bir Çalışma, *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 368-397.
- Budak, F., Korkmaz, Ş. (2020). COVID-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği, *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1), 62-79.
- Çelik, Ş., Çak, E. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinin Aile Üzerine Etkisi, *Gevher Nesibe Dergisi*, 6(11), 43-49.
- Duran, H. (2020). Devletlerin Koronavirüsle Karşılaştırmalı Mücadele Stratejileri, Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, (317), İstanbul: SETA yayınları.
- Erdoğan, E., Tan Akbulut, N. (2021). *Pandemi Sürecinde İnsan ve Toplum*, İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Ergin, S. (2021, 10 Mart). İlk İki Dalgadan Sonra Hemen Baskılanmazsa Üçüncü Dalga Riski Var. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/sedat-ergin/ilk-iki-dalgadan-sonra-hemen-baskılanmazsa-ucuncu-dalga-riski-var-41759186> (Erişim: 02.02.2022).
- Güngörer, F. (2020). Covid-19'un Toplumsal Kurumlara Etkisi, *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, 393-328.
- Ipsos. (2020a, 7 Kasım). Salgınla Mücadelede; Toplumun %76'sı Kapatma Uygulanması Gerektiğini Düşünüyor. <https://www.ipsos.com/tr-tr/salginla-mucadelede-toplumun-76si-kapatma-uygulanmasi-gerektigini-dusunuyor> (Erişim: 06.02.2022).
- Ipsos. (2020b, 7 Kasım). Son Koronavirüs Kısıtlamalarından İşinin/ İşyerinin Etkilendiğini Söyleyenler. <https://www.ipsos.com/tr-tr/son-koronavirus-kisitlamalarindan-isinin-isyerinin-etkilendigini-soyleyenlerin-orani-70> (Erişim Tarihi: 06.02.2022).
- Ipsos. (2021c, 12 Nisan). Kamuoyu Tam Kapatma Uygulanması Gerektiğini Düşünüyor. <https://www.ipsos.com/tr-tr/kamuoyu-tam-kapatma-uygulanmasi-gerektigini-dusunuyor> (Erişim Tarihi: 06.02.2022).
- Ipsos. (2021d, 3 Mayıs). Kamuoyu Tam Kapatma Uygulanması Gerektiğini Düşünüyor. <https://www.ipsos.com/tr-tr/salgin-halen-ulkenin-en-onemli-sorunu> (Erişim: 06.02.2022).
- Ipsos. (2022e, 11 Ocak). Ev Dışı Sosyal Faaliyette Bulunanların Oranı %37'ye Geriledi. <https://www.ipsos.com/tr-tr/ev-disi-sosyal-faaliyette-bulunanlarin-orani-37ye-geriledi> (Erişim: 06.02.2022).
- İnce, M., Yılmaz, M. (2020). Olağanüstü Olayların Sosyal Yaşam ve Kültürlere Etkisi; Covid-19 Salgınının Türk Kültürüne Etkisi Üzerine Bir Araştırma, *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 6(2), 552-571.
- Jianhua, G. (2020). Çin'in Yeni Koronavirüs Zatürresine Karşı Savaşı: Mücadeleler, Sonuçlar ve Yansımalar, M. E. Başer ve D. Doğu (Çev.), *Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi (BRIQ)*, 1(2), 91-102.

Covid-19 Pandemi Etkisi Araştırmaları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme

- Kalkan-Uğurlu, Y., Durgun, H., Nemutlu E. vd. (2020). COVID-19 Salgını Sırasında Bireylerin Sosyal El Yıkama Bilgi ve Tutumunun Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği, *J Contemp Med*, 10(4), 617-624.
- Karataş, Z. (2020). COVID-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri, Değişim ve Güçlenme, *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 3-15.
- Kesgin, S. S., Durak, M. B. (2021). Salgın ve Demografi: Yaş Gruplarına Göre COVID-19 Pandemisine Yönelik Algı ve Tutumları, *Toplumsal Değişim*, 3(3), 6-23.
- Keskin, M., Özer-Kaya, D. (2020). COVID-19 Sürecinde Öğrencilerin Web Tabanlı Uzaktan Eğitime Yönelik Geri Bildirimlerinin Değerlendirilmesi, *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Koca, F. [@drfahrettinkoca]. (n.d.). Tweets [Twitter profile]. Twitter. Retrieved from https://twitter.com/drfahrettinkoca?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Eauthor
- MEB. (2020a, 16 Mart). Bakan Selçuk, Koronavirüs'e Karşı Eğitim Alanında Alınan Tedbirleri Açıkladı. <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitim-alaninda-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr> (Erişim: 06.02.2022).
- MEB. (2020b, 19 Haziran). Türkiye Uzaktan Eğitim İstatistikleriyle Dijital Dünyanın Listelerini Zorladı. <http://www.meb.gov.tr/turkiye-uzaktan-egitim-istatistikleriyle-dijital-dunyanin-listelerini-zorladi/haber/21158/tr> (Erişim: 06.02.2022).
- MEB. (2020c, 22 Kasım). Ara Tatilin Ardından Ders Zili 23 Kasım Pazartesi Günü Uzaktan Eğitimle Çalıyor. <https://www.meb.gov.tr/ara-tatilin-ardindan-ders-zili-23-kasim-pazartesi-gunu-uzaktan-egitimle-caliyor/haber/22007/tr> (Erişim: 06.02.2022).
- Mor Çatı. (2020, 1 Aralık). Koronavirüs Salgını ve Kadına Yönelik Şiddet / Mor Çatı Eylül – Ekim 2020 Raporu. <https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/koronavirus-salgini-ve-kadina-yonelik-siddet-mor-cati-eylul-ekim-2020-raporu/> (Erişim: 05.02.2022).
- Özyürek, A., Çetinkaya, A. (2021). COVID-19 Pandemi Döneminde Aile ve Ebeveyn-Çocuk İlişkilerinin İncelenmesi, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 96-106.
- Sağlık Bakanlığı. (2020). 21-27 Eylül 2020 COVID-19 Haftalık Durum Raporu. <https://sbsgm.saglik.gov.tr/Eklenti/39037/0/covid-19-haftalik-durum-raporu-39haftapdf.pdf?tag1=1F25063039E97E0EFBD2201424EF4984A979488C> (Erişim: 15.02.2022).
- Sağlık Bakanlığı. (2020). Genel Koronavirüs Tablosu. <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66935/genel-koronavirus-tablosu.html> (Erişim: 04.02.2022).
- Sağlık Bakanlığı. (2021, 13 Ocak). İlk Koronavirüs Aşısı Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'ya Yapıldı. <https://www.saglik.gov.tr/TR,78148/ilk-koronavirus-asisi-saglik-bakani-fahrettin-kocaya-yapildi.html#:~:text=%E2%80%9C%C4%B0lk%20koronavir%C3%BCs%20a%C5%9F%C4%B1s%C4%B1%20Sa%C4%9Fl%C4%B1k%20Bakan%C4%B1,Sa%C4%9Fl%C4%B1k%20Bakan%C4%B1%20Koca'ya%20yap%C4%B1ld%C4%B1> (Erişim: 06.02.2022).
- Sağlık Bakanlığı. (2021). Aşı Uygulanacak Grup Sıralaması. <https://covid19asi.saglik.gov.tr/TR-77707/asi-uygulanacak-grup-siralamasi.html> (Erişim: 06.02.2022).
- Sarı, Ö., Yıldız, H. (2016). *Sağlık Sosyolojisi*, Konya: Çizgi Kitapevi.

- Şeker, T., Acavit. B., Koç, B. vd. (2021). Covid-19 Sürecinde Gençlerin İyilik Hali. <https://turkey.unfpa.org/tr/publications/covid-19-s%C3%BCrecinde-gen%C3%A7lerin-iyilik-hali> (Erişim: 05.02.2022).
- T. C. İçişleri Bakanlığı. (2020-2022). Koronavirüs Kapsamında Yayımlanan Genelgeler. <https://www.icisleri.gov.tr/arama/ara/genelgeler> (Erişim: 06.02.2022).
- Tecim, E. (2018). *Sağlık Sosyolojisi*, Konya, Çizgi Kitapevi.
- Til, A. (2020). Yeni Koronavirüs Hastalığı Hakkında Bilinmesi Gerekenler, *Ayrıntı Dergisi*, 8(85), 54-57.
- Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG). (2020). Koronavirüs Pandemi Süreci ve Gençlerin İhtiyaçları Araştırması. <https://www.tog.org.tr/wp-content/uploads/2020/07/Koronavir%C3%BCs-Pandemi-S%C3%BCreci-ve-Gen%C3%A7lerin-%C4%B0htiya%C3%A7lar%C4%B1-Ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1.pdf> (Erişim: 09.08.2022).
- Torun-Kayabaşı, E. (2020). Covid-19'un Piyasalara ve Tüketici Davranışlarına Etkisi, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 15-25.
- Türkiye'nin Gençleri Covid-19. (Mayıs 2020). Covid 19 Pandemisinin Gençler Nezdinde Psiko-Sosyal ve Ekonomik Etkileri Araştırması Raporu.
- URL-1: "Covid-19 ile Mücadelede Örnek Ülkeler". (2020, 3 Nisan). <https://thinktech.stm.com.tr/tr/covid-19-ile-mucadelede-ornek-ulkeler> (Erişim: 04.02.2022).
- URL-2: "Koronavirüs ile birlikte Türkiye'de e-ticaret satışları arttı" (2020, 20 Mart). <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/bilisim/koronavirus-ile-birlikte-turkiyede-e-ticaret-satislari-artti-/656337> (Erişim: 06.02.2022).
- Yılmaz, H. İ., Turğut, B., Çıtlak, G. vd. (2021). Türkiye'de İnsanların COVID-19 Aşısına Bakışı, *Dicle Tıp Dergisi*, 48(3), 583-594.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). Pandemi Sürecinde Online Eğitimin Verimliliğine İlişkin Öğrenci Anket Raporu (Şubat 2021). <https://www.yok.gov.tr/HaberBelgeleri/Haber%20%C4%B0%C3%A7erisindeki%20Belgeler/Dosyalar/2021/ogrenci-anket-sonuclari.pdf> (Erişim: 18.02.2022).

BAUMAN'NİN ÖZGÜRLÜK VE BELİRSİZLİK ANLAYIŞINDA İŞSİZLİK VE COVID 19 PANDEMİSİNİN ETKİLERİ

Tuğba GÜCENMEZ*

ÖZ

Bauman sosyolojisi; toplum, ideolojiler, kimlikler, devlet, ütopya, etik, modernizm ve postmodernizm konularında eleştirel bir bakış açısı getirmektedir. Bu bağlamda; değişen dünya koşulları, kolektif ve bireysel yaşam alanları, kayganlaşan zeminler sorunları çözebilmek için ayrıca sorumluluk getirmektedir. Toplumsal yaşamda özgürlük alanları kesişmekte ve bu durum yeni talepler yaratmaktadır. Bauman, özgürlük alanlarının kesişmesini, küresel kapitalizmde çıkar çatışmalarının modernizm içerisinde hiçbir zaman sona ermemesine bağlamaktadır. Modernitenin özgürlük düzeni kurma çabası, belirsizlikleri ortadan kaldırmamış aksine daha da belirginleşmesine, özgürlüğün kısıtlanmasına neden olmuştur. Postmodernizm, özgürlük ve belirsizlik kavramlarını mutlaklaştırmış ve özgürlüğe giden bir yol olarak görülmüştür. Postmodernizmin müttefiği neo-liberalizm, sosyal devlet anlayışının terk edilmesinin dışında, egemen sınıfların çıkarını koruyacak yeni bir düzen kurmayı amaçlamaktadır. Sınıflaşmanın belirginleştiği bu düzende; gelecek kaygısı, işsizlik, yoksulluk ve gelir adaletsizliği de kaçınılmazdır. Ayrıca, küresel ısınma ve iklim değişikliklerinin sonuçları, bulaşıcı hastalıkların çoğalması ve pandemiye dönüşmesi gibi faktörler; sınıfsal farklılıkların ve ayrışmaların belirginleşmesine neden olmaktadır. Çalışmada, Bauman sosyolojisinde tanımlanan küresel kapitalizm ve onun getirdiği özgürlük-belirsizlik anlayışının çalışma yaşamında yarattığı güvencesizlik, işsizlik ve COVID 19 etkisi değerlendirilecektir. Nitel bir araştırma yapılmıştır. Özgürlük yaratma çabasında, belirsizlik ve güvencesizliğin doğurduğu özellikle işsizlik sorunu ve ortaya çıkan sonuçlar, doküman inceleme yöntemi ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. COVID 19 Pandemisi ile daha da belirsizleşen koşullar, işsizliği küresel boyutta arttırmıştır. Pandemi sebebiyle alınan özellikle kapanma önlemleri, üretim ve istihdam olanaklarını daraltmıştır. Çalışmada, Bauman'ın belirsizlik vurgusunda işsizliğin, pandemi ile birleşince, azaltılma yolları tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zygmunt Bauman, Küresel Kapitalizm, Modernizm, Özgürlük, Belirsizlik, İşsizlik, COVID 19 Pandemisi.

THE EFFECTS OF UNEMPLOYMENT AND THE COVID 19 PANDEMIC ON BAUMAN'S UNDERSTANDING OF FREEDOM AND UNCERTAINTY

ABSTRACT

Bauman's sociology brings a critical perspective on society, ideologies, identities, the state, utopia, ethics, modernism and postmodernism. In this context; changing world conditions, collective and individual living spaces, bring additional responsibility for solving problems. In social life, areas of freedom intersect and this situation creates new demands. Bauman attributes the intersection of areas of freedom to the fact that conflicts of interest in the global capitalism never end in modernism. The effort of modernity to establish an order of freedom has not removed ambiguities, contrary, it has led to the restriction of freedom. Postmodernism has absolutized the concepts of freedom and uncertainty; has been seen as a road to freedom. Neoliberalism the ally of postmodernism, aims to establish a new order that will protect the interests of the ruling classes, apart from abandoning the social state understanding. In this order, where classification becomes obvious; future anxiety, unemployment, poverty, income injustice are also inevitable. In addition, factors such as the consequences of global warming and climate changes, the proliferation of infectious diseases and their transformation into a pandemic; causes class differences and separations to become evident. The study will assess the global capitalism defined in Bauman sociology, the insecurity, unemployment and COVID 19 effect that the idea of freedom-uncertainty that it brings in the working life. A qualitative study was conducted. In the effort to create freedom, especially the unemployment problem caused by uncertainty and insecurity, the results have been tried to be revealed by document analysis method. Conditions that became even more uncertain with the COVID 19 have increased unemployment globally. Particularly, the closure measures taken due to the pandemic have narrowed production and employment opportunities. In this study, the ways of reducing unemployment, with the pandemic, were discussed in Bauman's emphasis on uncertainty.

* Araştırma Görevlisi, Adıyaman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, E-posta: tgucenmez@adiyaman.edu.tr ORCID Numarası: 0000-0001-9001-2926

Keywords: Zygmunt Bauman, Global Capitalism, Modernism, Freedom, Uncertainty, Unemployment, COVID 19 Pandemic.

Atf: GÜCENMEZ, T. (2022). “Bauman’ın Özgürlük ve Belirsizlik Anlayışında İşsizlik ve Covid 19 Pandemisinin Etkileri”, *HABITUS Toplum Bilim Dergisi*, (3), 207-232.

Citation: GÜCENMEZ, T. (2022). “The Effects of Unemployment and The Covid 19 Pandemic on Bauman's Understanding of Freedom and Uncertainty”, *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 207-232.

Başvuru / Received: 22 Ocak 2022 / 22 January 2022

Kabul / Accepted: 14 Şubat 2022 / 11 February 2022

Derleme Makale / Review Article.

EXTENDED SUMMARY

Bauman, who mostly does not avoid criticizing modernism, argues that human actions and behavior lose their moral criteria and quality due to bureaucratic and technical rules and regulations that cover all living spaces and build. Declining confidence in central authority, the foundations, of which are based on modernism, has led to the dominance of uncertainty. The study will assess the global capitalism defined in Bauman sociology and the insecurity and COVID 19 effect that the idea of freedom-uncertainty that it brings in the working life. In this study, the document review method, one of the qualitative research methods, has been used. Thus, unemployment and its consequences caused by uncertainty and insecurity on the way to establishing a free new order have been tried to be revealed. The COVID-19 pandemic has increased uncertainty and insecurity on a global scale. Therefore, the measures and restrictions taken due to the pandemic, the shrinking production volume and the decreasing employment have increased unemployment. In Bauman, modernity is the creator of a society that creates a free person compared to the traditional society before it and emphasizes that freedom has reached its final order. According to Bauman, freedom is only one of the uncertainties of modernism, within the capitalist system, the paths to freedom are not equal. Being free in such a world means having the power to leave others without freedom. In Bauman sociology, in the new world order formed under the conditions of capitalism, everyone can become unnecessary at any moment and be replaced by someone else. This condition, which is also directly proportional to unemployment, is a risk that applies to individuals of every class. In this atmosphere of uncertainty anyone can be injured, fragile and threatened. Currently, the biggest fearful dream of people of every class who want to work is unemployment. While unemployment accompanies poverty, the political and economic system creates an illusion that people have a choice. However, paid job options are becoming less and less. Moreover, unemployment has become more insidious than ever. According to Bauman, what really happened is not a temporary concentration of misery that will disappear. Covid-19 virus, which emerged in Wuhan, China in December 2019, has changed the course of life around the world.

Bauman'ın Özgürlük ve Belirsizlik Anlayışında İşsizlik ve Covid 19 Pandemisinin Etkileri

It was announced by the World Health Organization (who) on 11 March 2020. As a result of this virus, which spread from China to the entire world in a short time, the health systems of all countries have suffered irreparable damage. Furthermore, the economic damage caused by Covid-19 is similar to the effects of the Great Depression of 1930 and the global crisis of 2008. Just as in the Great Depression of 1930, the number of unemployment increased rapidly and losses were observed in all sectors due to problems with capital circulation. As it is known, States have gone to some socio-economic restrictions and production has come to a halt in sectors that are stuck to production restrictions. Therefore, an increase in unemployment in this atmosphere was also inevitable. The International Monetary Fund (IMF) has estimated the unemployment rate in developed countries' economies at an average of 4.8% in 2019, 8.3% for the end of 2020 in its May 2020 forecast. In fact, this figure fell to 7.3. The level of 12.9 in Turkey is more negative for the United States. The unemployment rate, which was 3.5% in February 2020, which is still the beginning of the epidemic, has peaked in six weeks, causing 10 million people to be unemployed. The World Trade Organization's report published in October 2021 paints a more optimistic picture in line with the work done in the field of health in order to end or control the pandemic. Accordingly, it was foreseen that economic activities would accelerate, and it was reported that the growth forecast for global trade in goods was increased from 4% to 4.7% for 2022. The COVID-19 pandemic is an opportunity for researchers to identify that precarious work creates physical, relational, behavioral, psychological, economic and emotional vulnerabilities that worsen the consequences of crises such as unemployment, psychological distress. Most affected by the pandemic, most exposed to the virus due to the working environment or profession and who also need to be addressed are at the highest risk groups: doctors, nurses, maintenance workers, agricultural workers, truck drivers, supermarket, pharmacy workers, sanitation workers, hairdressers, etc. In general, the “slippery floor” and uncertainty of the pandemic are widespread all over the world. In general, the “slippery floor” and uncertainty of the pandemic are widespread all over the world. On extremely uncertain and slippery ground, it is even more difficult for people to survive in an economic sense. In order to ensure the functioning of social life, the economic system and freedom to work, which are one of the Rings of the social structure, are the key points of living in a cloud of uncertainty. People need to work to meet their basic needs. Economic systems, especially in conditions of capitalism, may not always act in favor of the worker. Here, uncertainty and vulnerability can mean the disappearance of freedom. The Covid-19 pandemic is also a period when the cloud of uncertainty intensifies. Before the pandemic, many global

problems that existed led to people becoming more impoverished, excluded and helpless. A three-month dismissal ban has been imposed on employers in our country effective April 17, 2020. In addition, applications such as short October allowance, cash wage support, unemployment benefit, wage guarantee fund and compensation work have been implemented to reduce the impact of the pandemic. According to the updated estimates and analysis of the International Labour Organization (ILO) on COVID-19 and the working world published in 2021, it is estimated that 114 million people have lost their jobs. It is noted that 33 million people are unemployed, 81 million people are included in the inactive population. The International Labour Organization (ILO) puts forward a Human-centered recovery policy. Active and passive employment policies applied in Turkey also need to be more effective. Accordingly, all national and international public institutions and organizations that play an active role in the fight against policies, unemployment and poverty should work in cooperation and coordination against the bad consequences of this global pandemic. As a result, the problem of confusion and uncertainty-precariousness of the perception of the concept of freedom on slippery floors, in the post-modern order in which the dynamics of capitalism are fully functioning, will not end. In extraordinary situations such as natural disasters and pandemics, more responsibility should be taken globally for unemployment, which is part of the uncertainty-insecurity problem that is felt more deeply and social policies should be implemented actively.

GİRİŞ

Yirminci yüzyıldaki neredeyse tüm rejimlere (Anti-semitizm, Stalinizm, Nazizm) tanıklık eden Bauman, onurlu bir yaşamın erdemine inanmış ve her ideolojiye objektif biçimde bakarak düşünce üretmeye gayret etmiştir. Kendi yaşam öyküsünden ürettiği sosyolojik bakış açısı, dezavantajlı, dışlanmış bireylerin deneyimlerine odaklanarak, modern yaşamın karanlık yüzünü gözler önüne sermektedir. Modern dünyada, saklı ve güvenli tek bir yerin bile kalmadığını savunarak, kendi risk kavramının temellerini atmıştır. Modernizmin dayattığı rasyonelliğin, bireye nefes alabileceği güvenli bir bölge bırakmadığını savunurken belirsizlik kavramına vurgu yapmaktadır. Bauman, kapitalizmin yarattığı kriz ortamından çıkış yollarını aramamıştır. Sosyoloji disiplininin eleştirel yorumunu yapmış; yeni dünya düzenini sorgulamış ve sosyal bilimlere pozitivist bilim anlayışının dışında sorumluluklar yüklemiştir. Çoğunlukla modernizmi eleştirmekten kaçınmayan Bauman, hayatın tüm katmanlarını içeren, inşa eden bürokratik, yöntem, kanun ve tanzimler nedeniyle bireyin fiillerinin ve hareketlerinin ahlaki ölçütlerini, özelliğini kaybettiğini açıklamaktadır (Bauman 2016). Temelleri modernizme

dayanan merkezi otoriteye duyulan güvenin azalması, belirsizliğin hakimiyetine yol açmıştır. Hayatın kendisinden bile emin olabilmeyenin imkânsız olduğu bu belirsizlik ortamını Bauman şu örnekle net biçimde ifade eder:

“Günümüzde güvensizlik, bir uçaktaki yolcuların pilot kabininin boş olduğunu, kaptanın dostane sesinin aslında önceden kaydedilmiş bir mesajın teypten çalınmasından ibaret olduğunu keşfettiklerinde yaşayabilecekleri hisse benzer” (Bauman 2000: 29).

Bauman'a (2007) göre, Batı Avrupa merkezli olarak şekillenen modernite, kültürel ve toplumsal alanda mutlaklıklar, sınırlar, hegemonik yapılar ve katı hiyerarşiler yeni dünyanın insan modelini oluştururken, eski toplumun kültürünü ilkel kalmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan modern bürokrasi de bireyin varlığını silmeye çalışmaktadır (Bauman 2007).

Özgürlük

Politik ve akademik anlamda açıklanması en zor olan kavramlardan biri özgürlük kavramıdır. Kavramın adının geçtiği en eski yazılı tarih belgeleri M.Ö. 5 bin yıllarında Sümerler'e aittir. Kavram Antik Yunan devletlerinde de halkın siyasi sürece dahil olması anlamına gelirken, çok az kişi için geçerli olan bir durumdur. Kavram, tarihte ilk defa bu dönemde felsefi bir konu olarak Platon'un Devlet eserinde Sokrates tarafından tartışılmıştır. Eserde özgürlük, bir bütün olarak yaşama dair seçimlerimiz açısından tartışılmıştır. Platon'un öğrencisi Aristoteles de benzer biçimde kavramı, insanın tercihte bulunma olanağına sahip olması olarak tanımlamıştır (Koyuncu 2019: 23).

Orta çağ ile kayıplara karışan kavram, yüz yıllar sonra Aydınlanma'nın temel bir değeri olarak sloganlaştırılmıştır: *Liberté, égalité, fraternité...* Rousseau, Locke ve Hobbes gibi toplumsal sözleşme kuramcıları tarafından doğa ile savunulan özgürlük kavramına göre; insanlık doğa içerisinde sınırsız özgürlüğe sahipken, yaşanan çatışmalar nedeniyle, özgürlük terk edilmiş, bunun yerine güvenlik temel alınarak yeni medeniyetler kurulmuştur. Başka bir ifade ile, insanlık güvenliği için özgürlükten feragat etmiştir (Koyuncu 2019: 23).

Aydınlanmadan, modernizme doğru ilerleyen süreçte Kant, insanın kendi hatası ile düştüğü ergin olmama durumundan akli sayesinde çıkabileceğini savunmuştur. Böylece insanlık, aklını kullanarak özgürlüğe yeniden kavuşacaktır. Bu süreçte Hegel ise gerçek anlamda özgürlüğün, tercihlerimizi yaparken duygularımıza değil, aklımıza başvurduğumuzda gerçekleşeceğini savunmuştur. Nihayet modernizmin eleştirisini yapan düşünürlerden Bauman

ise, aydınlanmanın akılcılığı ile Antik Yunan'dan beri savunulan tercih meselesini şu şekilde eleştirmektedir:

“Hepimiz zevk isteriz ve hepimiz acıdan kaçınmak isteriz; ama *aydınlatılmadıkça* (...) öz-sevgiye ulaşmak garanti değildir. Ama ham ve işlenmemiş zihnin açık şekilde yoksun olduğu şey tam da bu anlayıştır” (Bauman 2016: 44).

İnsan kendi türüyle devamlı olarak beraber yaşamak zorunda olduğundan, toplumsal yaşamda özgürlük alanları kesişmekte ve bu durum sürekli olarak yeni talepler yaratmaktadır. Antik dönemde kölelik, insanları özgür kılmamıştır. Orta çağda ise özgürlük bir iktidar mücadelesidir. Bu dönemde kralın yetkilerini kısıtlayan Magna Carta ile, yurttaşları yasalara aykırı olarak hapsetmek ve mülksüzleştirmek imkânsız hale gelmiştir. Bu dönemin dillerinde özgürlüğün anlamı bu nedenle “*muafiyet*”tir (Bauman 2016: 18). Orta çağın sonlarına gelinirken kavram, seçilmiş yurttaşları kapsayarak kasabaları özgürleştirmiş ve ardından da üretim ve dağıtım alanlarında sınırlar kaldırılarak şehirleşmenin önü açılmıştır. Bu nedenle Bauman, özgürlük kavramının antik dönemde ve orta çağda da mevcut olduğu için, yalnızca modernize ait bir kavram olmadığını savunmaktadır. Bilim ve teknolojideki ilerlemelerle birlikte insanların tercih seçenekleri çoğalmış ve bu durum özgürlük alanlarının gelişmesine olanak sağlamıştır. Fakat kapitalizmin özgürlük anlayışında amaçlanan şey bireyin özgürleşmesi değil, ekonomik üretimi artıracak özgür ruhlu girişimciler yaratılmasıdır. Kapitalizmde özgürlüğe varmanın yolu, düşük sosyal statüden daha yükseğe çıkmak olduğu için, mutluluğa giden yol alışverişten geçmektedir (Bauman 2016: 46). Kapitalizmde piyasa tüketici/bireye tercih hakkı tanımakta, böylece tercihler toplumsal onayı sağlayarak sisteme duyulan güvensizliği önlemektedir. Piyasa aracılığı ile tüketici/birey hem özgürleşirken hem de güven sorunu için bedel ödemekten kurtulmaktadır (Ağırman 2016: 91-194).

Bauman'da modernite, kendinden önceki modern sosyalliğin aksine, hür insanı meydana getiren ve özgürlüğün nihai mertebesine vardığını vurgulayan bir toplumun yaratıcısıdır. Özgürlüğün son mertebesine modernite ile varıldığı düşüncesinde şekillenen sosyal bilimler, “*Özgürlüksüzlüğün Bilimleri*”ne dönüşmüştür (Oğuz 2007: 23). Bunun nedeni sosyal bilimlerin, büyük ölçüde pozitivizm etkisinde kalmasıdır. Zira pozitivizme göre özgürlük, insanın özüne, doğasına ait bir değerdir. Bu pozitivist anlayışın karşısında duran Bauman, özgürlüğün tabii bir eğilim olmadığını, tarihsel ve toplumsal şartlar ve sebeplerle incelenmesi gereken bir eğilim olduğunu savunmaktadır. Ona göre, çağdaş medeniyetlerdeki özgürlük eğilimini “çağdaş olmayan” medeniyetlerden ayıran nedenin onun daha “gerçekçi” bir özgürlük olması değil, aksine yeni şekillere bürünen, toplumsal birliğin ve yeni toplumsal

Bauman'ın Özgürlük ve Belirsizlik Anlayışında İşsizlik ve Covid 19 Pandemisinin Etkileri

tabirlerin bu şekilde bir algılayışa neden olduğunu ileri sürmektedir (Oğuz 2007: 23). Bu nedenle özgürlük, modern yaşam alanları ile toplumsal, kültürel alanlarda yaşamının temelidir ve tümü esasında borsa koşulları aracılığı ile belirlenmektedir. Özgürlük, modernizmin belirsizliklerinden yalnızca biridir ve kapitalist sistem içinde, özgürlüğe giden yollar eşit şartlara sahip değildir. Böyle bir dünyada hür olabilmek, diğerlerini hür olmaktan alıkoyma hakkını elinde bulundurmaktır demektir (Bauman 2016: 18; Kineşçi 2017: 64-65).

Kapitalizm koşullarında özgürlük, bireyin ihtiyaçlarını tatmin eden ürünlerin üretimine indirgenmiştir. Sınırların, tüketici olup olmamak üzerinden çizildiği bu dünyada özgürlük için rekabet etmek zorunlu hale gelmiştir. Fakat bu koşullarda, gücü tüketmeye yetmeyen kesimler bulunmaktadır. Bu yoksul sınıfın sabit bir işi ya da geliri ve hatta yasal hiçbir hakkı yoktur. Çünkü, örneğin, beyaz ten rengi gibi üst sınıfa has birtakım niteliklere sahip olmamak gibi bir “*kusura*” sahiptirler. Bu nedenle onlar tükettiklerinde bile sistem tarafından ancak kusurlu tüketiciler olarak kodlanırlar. Bu yüzden, erk sahibi olanlar bu insanlara özgür olabilmeleri için neyin doğru neyin yanlış olduğuna dair direktifler vermektedir. Sürekli olarak gözetlenen bu grubun itaatsizlik ettiği durumlarda ceza infaz sistemi devreye sokularak özgürlükleri kısıtlanmaktadır (Bauman 2016: 116; Kineşçi 2017: 65).

Yeni dünya düzeninde, keskin bölünmeler yaşanmakta, siyasal amaçlar, stratejiler ve sıcak savaşlar dünyayı mantık dışı bir hale getirirken aynı zamanda özgürlükten yoksun, endişeli ve güvensiz bir dünya da yaratılmıştır. Bu atmosferde güvenlik talep eden birey, bütün haklarını erk sahibine teslim etmiştir. Bu nedenle Bauman, devleti, güvensiz bir dünyaya karşı özneye korunduğu duygusunu sağlayan bir mekân olarak tanımlamaktadır (Bauman 2017: 22; Bauman 2000: 56; Sağır ve Memiş 2006: 8-10).

Bireyin özgürlüğünün karşısında güvenlik kavramı önem kazanmaktadır. Çünkü küreselleşme sürecinde devlet ile toplumun bireyin özgürlüğüne bakışı güvenlik ekseninde şekillenmektedir. Yasa koyucular, bireyin yaşama alanına, müdahale edebilmektedir. Küresel erk sahibi olanlar, bireyin özgürlüğünün sınırlarını çizmektedir.

Özgürlük ve güvenlik ilişkisi, tüketim kültüründe de kendisini göstermektedir. Tüketim kültürü erkeklerle kadınların topluma her şeyden önce tüketiciler olarak eklendiği bir kültürdür. Bu kültürü besleyen ise piyasadır. Liberaller, serbest piyasa içerisinde tüketmeye endeksli bir toplum yaratma çabasıdadır çünkü bu şekilde tüketiciler piyasaya bağımlı hale gelecektir. Bu bağımlılık ise, devlet ve birey arasındaki güvenlik ve özgürlük duvarını inşa edecektir. Piyasaya sürülen yeni ürünler, kendilerini vazgeçilmez hale getirmiş, böylece kendi

zorunluluklarını yaratmıştır. Söz konusu zorunluluklar, yaşadığımız çağda ortadan kaldırılması olanaksız hale gelmiştir. Çünkü sermaye, insanları, tüketim toplumuna üyelik için teşvik eder veya zorla ikna eder (Bauman 1996: 215; Duman 2006: 24-25).

Neo-liberallerin savunduğu yeni ekonomik politikalarda açık ya da kapalı olarak görülen her türlü kısıtlama ve engelleme, aslında bireyin özgürlüğüne karşı yapılmış bir saldırı olarak görülmektedir. Güvenliğin artırılmasını ve devlet müdahalesinin en aza indirilmesini talep eden neo-liberalizm, sosyal devlet anlayışının terk edilmesini istemenin dışında, asıl amaçlanan egemen sınıfların çıkarını koruyacak yeni bir düzen kurmaktır. Egemen sınıfların, egemenliklerini meşrulaştırmak ile hedefledikleri, piyasaya bağımlı hale gelmiş tüketiciler yaratmak ve tüketicilerin özgürlükleri üzerinde söz sahibi olmaktır (Duman 2006: 22).

Diğer taraftan liberalizmi eleştiren teorisyenler, bireyin özgür olmayışına odaklanarak, kısıtlanıp engellenmiş bireysel özgürlüğün geri verilmesini savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre neo-liberallerin ekonomik düzeni, bireyin özgürlüğünü ortadan kaldırmakta ve onu bağımlı hale getirmektedir. Birey, ancak bu bağımlılığın sonlanması ile gerçek anlamda özgür olabilecektir (Duman 2006: 28).

Her bir bireyin özgürlüğünün korunmasının esas kabul edilmesi, özgür bir toplumun da temelini oluşturur. Bu sayede toplum olarak, karşılıklı ilişkiler kurma ve yaşama mecburiyetini mümkün kılmış olur.

Özgürlüğün olumlu ve aksi biçimde iki farklı tarafı karşımıza çıkmaktadır: Olumlu olan tarafı, özgürlüğün insanı otoriteden azad edip bireye özerklik veren ve otonom bir etik özne olarak özel ve şahsi tecrübesini daha manalı yapar. Mesuliyet artık tamamen bireye aittir, kendisinin sağlayamayacağını kendisine karşılıksız olarak sunan daha üst bir özerkliğe değil. Bu, sosyolojik, politik ve psişik özgürlüğün temelidir. İnsan, mutluluğunun da mutsuzluğunun da otonom öznesidir. Bu otonomi bütün fatalizmi etkisiz hale getirir ve ayrıca bireyin bir şeyi yapmak kadar yapmama ayrıcalığını da yapısında barındırır. Özgürlüğün olumsuz yanı, insana verdiği kimsesizlik hissiyatı ve zafiyet duygusudur. Özgürlüğün bu yanı, bireyin istemini istenilmeyen biçimde kullanmasından ya da özgürlüğü layıkıyla kullanmamış olmasından dolaydır.

Özgürlük tabiatın gelen özünden gelen bir ayrıcalığı ve yeterliliğidir (Bauman 2016: 11). Bu nedenle kavram, tarihsel açıdan incelenmesi gereken, her sosyolojik şartta değişik belirginlikte yer alan bir *korelasyon matrisidir*. Çağdaş toplumlardaki özgürlüğü modern öncesi

kültürlerden ayıran, onun daha "realist" bir özgürlük olması değil, aldığı yeni form ve ona bağlı yeni kurumlar ve türettiği yepyeni toplumsal tabirlerdir (Oğuz 2007: 23).

Bauman'a göre, insanın gerçek kişiliği zaten özgürdür; bu özgürlük mutluluğun, ama bununla birlikte hiç de küçümsenemeyecek bir hüznün de sebebidir. *Burada sadece 'rol yapmaktan 'uzak olarak, gerçekten kendimizizdir...' (Bauman 1998: 31). Etik açıdan kişiliğin özerkliği işte bu "hakiki benlik" anlayışında var olur. Hilesiz ve özgün olan benlik, bireyin özgürlüğünü ve mesuliyetini borçlu olduğu esas kavramdır. Bu kavram, görevlerin emrettiğinin dışına taşan insan düşüncesinin, var olduğu andan beri onunla gelen ahlaki mevcudiyetinin taşıyıcı kuvvetidir. İnsanı özgürlüğe mahkûm eden bu post-modern ahlak, haliyle kendisine hitap ettiği "teki"ni, etik eylemin kıstası ve merkez noktası olarak görür. "Öteki için olmak" formuyla açıklanan bu mevcudiyet hali post-modern etik görünenin de başladığı yerdir. Bu etik mevcudiyet halinde, insanın yükümlülüklerini gerekçelendireceği bir otorite mevcut değildir, sorumluluğun tek sahibi eylemin sahibi olan bireydir (Demir 2007: 29-31).*

Bauman, modern bireyin özgürlük ve güvenlik arayışı içerisinde toplumcu-bireyci kimlik kazanma ikilemini şu şekilde ifade etmektedir:

"...Modern bireyciliğin ikililiği de buradan yatar: bir yandan bireycilik her insanın doğal, elden alınamaz (devredilemez) hakkıdır, öte yandan tüm toplumun "ortak mutluluğu" yararına hareket eden yetkelerin yarattığı, eğittiği, üzerine yasalar koyduğu, zorladığı bir şeydir" (Bauman 2016: 56).

Modernizm İçindeki Özgürlüğün Getirdiği Belirsizlik

"Yabancı için özgürlük, her şeyden önce ağır bir belirsizlik demektir..."

Bauman sosyolojisinde belirsizlik kavramı, iki farklı biçimde ele alınmaktadır. Bazı kaynaklar, kavramı pozitif anlam yüklerken, bazı kaynaklar ise kavramın negatifliğine vurgu yapmaktadır. Bauman'a göre kapitalizm koşulları altında şekillenen yeni dünya düzeninde, herkes her an gereksiz bir hale gelebilmekte, yerini bir başkası alabilmektedir. İşsizlikle de doğru orantılı olan bu durum, her sınıftan birey için geçerli olan bir risktir. Belirsizliğin hüküm sürdüğü bu atmosferde, herkes yaralanabilir, kırılğan ve tehdit altındadır (Bauman 2000: 181).

Kapitalist sistem, kendi yarattığı belirsizliğin çaresini bireyden kendi çabalarıyla aşmasını beklemektedir. Tüketim kültürünün kendini gösterdiği başka bir alan olan kişisel gelişim ve bu yönde yazılan kitapların da savunduğu üzere; birey yaratım mücadelesi ile, kendi yetersizliğini kabullendirilmeye itilmektedir. Örneğin, kişi yeni bir mesleği edinmeye teşvik edilmiyor, bunun yerine sürekli olarak kendini keşfetmeye zorlanarak, sorunun kaynağının

sistem değil de kendisiymiş gibi düşünülmesi istenmektedir. Kendi çabası ile sistemin arzuladığı biçimi alamayan bireyler ise kendilerini “sürdürememe” tehditi altında yaşamaktadır. Elbette ki burada sistemin ilk formu, dünyanın gelecekteki şekli ve bu şekle uygun yaşam biçimi ile ilişki halindedir.

Belirsizliği oluşturan koşullar yalnızca modernizmin eseri değil, aynı zamanda küreselleşmenin de eseridir. Bilindiği üzere, sosyal ilişkilerin, dünya ölçeğindeki etkileşimlerin kurulma sürecini temsil eden küreselleşme, beraber yaşayan dünya toplumları için belirsizlikleri ve riskleri, bazen çelişkileri beraberinde getirmiştir. Küresel sermayenin hızlı devingenliği, medya araçlarının tüketimi körüklemesi, bireylerin günlük hazlar arayışları, tamamen yaşadığımız döneme hükmeden küreselleşmenin sonucudur. Kültürde yaşanan aynılaşıma, bu belirsizliğin ürünüdür. Makro düzeyde yaşanan riskler, modern birey için sürekli olarak bir düşmanla karşılaşma korkusu oluşturmaktadır. İnşa edilen bu korku, insanı psikoza sürüklemekte, bu sayede insanlık, dayatmalarla birlikte güvenlik talebini doğurmaktadır.

Toplumda doğal karşılanmayan anomiyeye karşı modernizm, her türlü aksaklığı giderme ve sistemi düzenleme ödevini üstlenmiştir. Bu çaba, modernliğin temel değerleri arasında olan özgürlük ile çatışmakta, modernlik yeni bir baskı aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Oysa post-modernler belirsizliği, özgürlüğün bir imkânı olarak görmektedir. Görünürde olmayan, anlaşılamayan, sınırsız belirsizlik durumu, pozitivistlere darbe vurarak, modernliğin temel iddialarını kökten sorgulanmasına neden olmuştur. Belirsizlik, insan yaşamı için, sahip olunan statü, bulunulan konuma ve hayat görüşüne göre değişmektedir. Bu durum, katı modernliğe göre kötü bir şey iken, akışkan modernizme göre, tüm risklere rağmen insan olmanın ifadesidir. Bauman düşüncesinde insan olmak, belirsizliği beraberinde getirir ve insan ancak bu belirsizlikle var olabilir. Ancak yaşamın olasılıklarını kabul ettiği sürece insan kalınabilir. “Öteki” ile insani bir iletişim kurmanın tek yolu budur. Modernitenin aşırı düzenleme misyonu, huzursuz bir ortam yaratmış, özgürlük kılıfına neden olmuştur. Modernizmin dayattığı bilimsel yaklaşım olan pozitivistlere göre, hakikat homojen, rasyonel ve düzenli olmalıdır. Bu düzeni bozan tek şey ise belirsizliktir. Bu nedenle de modernizme tehdit olarak gördüğü belirsizliği ortadan kaldırmayı amaç edinmiş, insanlara mutlulukları karşılığında güvenliklerini vaat etmiştir (Koyuncu 2019).

Belirsizliğin İçindeki İşsizlik

Bauman’a göre belirsizlik kavramının negatif etkilerinden biri olan eşitsizlik riskine karşı mücadele edebilmek için, bireyin öncelikle iş sahibi olması elzemdir.

Bauman'ın Özgürlük ve Belirsizlik Anlayışında İşsizlik ve Covid 19 Pandemisinin Etkileri

Belirsizlik, korku kavramı ile doğrudan ilişki halindedir. İnsan doğası dediğimizde akla ilk sırada gelecek olan bu duygu, tarihin her döneminde var olmuş, fakat farklı biçimlerde tezahür etmiştir. Günümüzde, çalışmak isteyen her sınıftan insanın en büyük korkulu rüyası işsizliktir.

İnsanın var olduğu günden beri onun yakasını bırakmayan kaygı duygusu, modern dünyanın yaşadığı ekonomik krizlerin bir sonucu olan belirsizlik ile, yeni bir kaygı türü olan işsizlik kaygısını yaratmıştır. İlk defa 1500'lü yıllarda literatüre giren kaygı kavramı endişe ve sıkıntı durumunun artırdığı korku yoğunluğunu ifade ederken, herhangi bir işi olmayan bireyin, daimî gelir sağlayamaması halinde hissettiği duygu ise işsizlik kaygısıdır.

Bauman, işsizlik kavramını irdelerken öncelikle bizi hikayenin başladığı yere götürür: “Sanayi Toplumu” denen yeni yaşam tarzının başlangıç aşamasında, “insan” önce sanayi işçisi haline dönüştürülmüştür. Üstelik bu sayı o zaman için son derece yetersizdir. Fabrika işçisine dönüştürülen çiftçi ya da zanaatkar sayısının durdurulamaz biçimde artmaya mecbur olduğuna inanılırken, toplumun aldığı bu yeni biçimde her ‘sağlam ’erkek, fabrika içerisinde gerçekleştirilecek üretimde kullanılmıştır. Toplum ve sermaye, bu inanç ve güven doğrultusunda ilerlemiştir. Henüz gerçekleşmesi çok uzak olsa da evrensel ölçekte hedeflenen herkesin istihdam edilmesidir. Elbette ki çalışmanın erdem sayıldığı bu atmosferde, çalışmamak, işsizlik bir anomalidir. Bauman’a göre çalışmak, insanlığı kişisel sorunlarından ve toplumsal hastalıklardan kurtaracak bir aldatmaca olarak halka sunulmuştur (Bauman 1999: 30). Üstelik bu aldatmaca yalnızca kapitalist devletlerce değil, komünist devletler tarafından da bir vaat, modern bir slogan olarak kullanılmıştır. Kapitalizm karşıtı Marksist muhalefetin savaş sloganlarından biri de “çalışmayan aç kalır”dır. Bu slogan, sınıfsız toplum hayalini, her açıdan fabrika şekline bürünmüş bir toplumla değiş tokuş ediyordu. Modern sanayi toplumunun ilk evresinde, emek gerek bireyin kişisel yaşamı için gerekse de kamusal hayatın nizamı ve toplumun her kesiminin yaşamını sürdürme imkanlılığının ve kabiliyetinin en önemli gerekçesidir (Bauman 1999: 30). Bilindiği üzere, sosyal bilimlerde normu tanımlamak, aynı zamanda da anormali tanımlamaktır. Bu bağlamda, mevzu bahis dönemin çalışma etiğine göre, anormal sayılan şey çalışmamak yani işsizliktir. Buradan hareketle de yoksulluğa neden olarak görülen şey ya bir işin olmaması ya da bireyin kendi isteğiyle çalışmak istememesidir (Bauman 1999: 58). İşte böylelikle sanayi devriminin yoksulları, Marx’ın ifadesi ile “yedek sanayi ordusu” olarak tanımlanmışlardır. İstihdam norm olunca, sefalet de işsizlikle açıklanmıştır. Sefaleti düzeltmenin reçetesi olarak yoksulları fabrikaya gerekirse zor kullanarak almak

hedeflenince, bunu başarabilmek için yoksulları tüm diğer gelir kaynaklarından mahrum bırakma gerekliliği öne çıkmıştır. Sermayenin sunduğu koşullar ne kadar sert olsa da işçiler sefaletten kurtulmak için bu koşullara katlanmak zorundalardı; aksi halde bir yardım eli uzatıldığında tüm hakkından vazgeçmelilerdi.

Kapitalist ülkelerde yaşanan gelişmelerle, mal üretiminde teknolojik ilerlemeler kaydedilmiş, fakat istihdam ihtiyacında ise azalma meydana gelmiştir. Büyük sermaye sahibi şirketler için yatırım, tam tersi biçimde daha az iş gerektirmiştir. Hangi ülke olursa olsun, işsizlik arttığında, borsada en ufak bir endişe bile belirmemektedir. Borsa, istihdamın artmayacağına dair haberleri coşkuyla karşılamaktadır.¹

Bauman'a göre, dünya nüfusu artmaktadır ve işsizlik, yoksulluk da buna paralel olarak yaygınlaşmaktadır. Kalabalık nüfusa sahip ülkelerin hükümetlerinin elindeki seçenekler sınırlıdır: En iyi ihtimalle şiddetli değerlerde istihdam eksikliği beraber seyreden yaygın yoksulluk (Avrupa örneği) ya da daha az işsizlikle birlikte var olan genel yoksulluk (ABD örneği) (Bauman 2005: 147). Bauman'ın da vurguladığı gibi, ücretli ve güvenceli iş tüm dünyada gittikçe azalıp yok olmaktadır. Günümüzde işsizlik, önceki yıllarda görülen işsizlikten daha da tehlikeli ve tekinsizdir. Çünkü artık o, döngüsel bir iktisadi bunalım ürünü olmayıp, bir sonraki ekonomik hamleyle beraber dağıtılacak ve kökü kazınacak devamlılığı olmayan bir yıkım hatta facia kümelenmesi ise hiç değildir (Bauman 2005: 147).

Bugün, tüm dünya piyasalarında oluşan talebi karşılayabilmek için ihtiyaç duyulan her şey artık nüfusun yalnızca üçte ikisi tarafından üretilebilir durumdadır. Bunun bir diğer anlamı da şudur: Tüm erkek ve kadınların işsiz kalacağı ve herkesin iktisaden faydasız hatta toplumsal açıdan da gereksiz olduğu gerçeği. Bauman neo-liberal vaatlerin cesur ve cüretkâr olsa da bolluk içindeki refah ülkelerinde bile artık işsizlik yapısal bir hale geldiğini vurgular. Bauman açık ve net biçimde ifade etmektedir: Herkes için yeterli iş yok! Buradan çıkan sonuç ise, herkesin hayatının doğrudan olumsuz yönde etkileneceği ve hayatın oldukça kırılğan ve belirsiz bir hale geleceği. Belirsizlik önemlidir, çünkü yapısal işsizliğin olduğu bir dünyada hiçbirimiz kendimizi güvende hissedemeyiz. Güvenli bir şirket, güvenli bir iş yoktur bu belirsizlikte. Üstelik bir iş bulduğunuzda, o işin sonsuza değin süreceğinin de hiçbir garantisi yoktur. Hiçbirimiz bir sonraki krizde meydana gelecek küçülmelerden sağ çıkabileceğimizi garanti

¹ Bauman'ın dikkat çektiği üzere Haziran 1996'dan Temmuz'a kadar ABD'de boşalan yeni işlerin sayısının düştüğü ve dolayısıyla resmi olarak işsiz olanların oranının yükseldiği haberleri "İstihdam Verileri Wall Street'i Keyiflendirdi" başlığıyla verilmiştir (Bauman 1999: 94).

Bauman'ın Özgürlük ve Belirsizlik Anlayışında İşsizlik ve Covid 19 Pandemisinin Etkileri

edemeyiz. Çünkü Bauman'ın ifadesiyle bir kişi bile bir sonraki "küçülme", "iş sürecini basitleştirme" ya da "akılcılaştırma"devrine rağmen, değişken pazar gereksinimlerinin dönüşümlerine, "rekabetin" ve "verimliliğin"istikrarsız fakat kuvvetli boyunurluklarına karşı korunmuş olduğunu mantıklı şekilde varsayamaz.” Esneklik ise artık hayatın vazgeçilmezi haline getirilmiştir. Günlük dildeki anlamının yanında Bauman'a göre bu; işlerin sağladığı yetkilerin kendi içinde emniyetli olmaması, sabit süreli veya zamana bağlı sözleşmeler, uyarmadan veya telafisiz biçimde tazminat bile ödenmeden işten çıkarılma demektir (Bauman 2005: 192-193).

Bauman, erk sahiplerinin yönetim vasıtasıyla baskıdan uzak, güvenli bir düzen vadettiğini, güvenlik bir kez sağlandı mı, insanların her meseleyi siyasi yollarla çözmek için birlik oluşturacağını ve bunun sonucunda da evrensel katılımı hepimizin hayatta kalmasının garanti altına alınacağını vadettiğini ifade eder. Vaat edilen ve ümit edilen şey: “Yoksulluğa karşı güvence, işsizlik belasına karşı güvence ve kıt kanaat da olsa geçim güvencesi” dir. Daha açık bir ifadeyle, insanlar bir defa özgür olduklarında siyaseten duyarlı ve aktif olacak, bu sayede de eşitlik, adalet ve kardeşlik yücelecektir (Bauman 2017: 56).

Sosyal devlet düşüncesinden geri çekilme nedeni de vaat edilenin mevcut yönetim şekliyle gerçekleştirilememesi olarak öne sürülmüştür. Bu noktada artık yurttaşlar kendi hayatlarının güçlükleriyle savaşıp toplumsal olarak üretilmiş problemlere kişisel çözümler bulmak zorunda oldukları için, devletten pek yardım bekleyemezler.

“Dünya nüfusunun en fakir yüzde 10'u sık sık aç kalıyor. En zengin yüzde 10 ise ailelerinin geçmişinde herhangi bir açlık anı hatırlamıyor. En fakir yüzde 10, çocukları için en temel eğitimi bile zar zor sağlarken, en zengin yüzde 10, çocuklarının sadece "kendi düzeyindekilerle" ve hatta "daha üsttekilerle" kaynaşabilmesi için gerekli okul ücretlerini ödemeye hazır; çünkü çocuklarının diğer çocuklarla kaynaşmasından korkar hale geldiler. En fakir yüzde 10 neredeyse sürekli, hiçbir sosyal güvenliğin ve işsizlik gelirin olmadığı yerlerde yaşıyor. En zengin yüzde 10 ise işsizlik geliriyle yaşamaya çalıştıklarını hayal bile edemiyor. En fakir yüzde 10 şehirde günlük işler bulabilirken ya da kırsal alanlarda çiftçilik yaparken, en zengin yüzde 10'un aylık maaşı garanti altında. Bunların da üstünde, zenginlerin zengini olanlar varlıklarının ürettiği faiz dururken maaşla geçinmeye tenezzül bile etmiyor” (Dorling 2010: 132).

İktisadi aklın işleyiş yasalarına göre, eşitsizlik ne denli büyük hissediliyorsa, orada hızla büyüyen bir ekonominin varlığı söz konusudur. Çünkü, üst sınıflara yüksek ücretler ama düşük vergiler uygulanırken, alt gelir grubundaki insanlara reva görülen düşük ücretler ve yüksek vergilerdir. Burada erk sahiplerinin amaçladığı şey, girişimciliği teşvik ederek, ekonomi pastasını büyütme. Fakat ne yazık ki yıllardır denenen bu yöntem işe yaramamakta, aksine eşitsizliği daha da tetiklemektedir. Britanya örneğine baktığımızda, 1980'li yıllardan beri

büyüme ve üretim istatistikleri üçüncü en düşük seviyeyi gösteriyor. Yani başka bir ifade ile, işsizlik rakamları, savaş sonrası dönemden bile beş kat daha yüksek. 1980'lerden sonra yaşanan gerilemeler 1950'ler ve 1960'lardan daha derin ve uzun sürüyor. Üstelik eşitliği sağlamak şöyle dursun, toplumda daha fazla kutuplaşma ve krizlere gebe bir ekonomi söz konusudur (Lansley 2012'den akt. Bauman 2014: 20).

Aynı iktisadi akıl, hükümetlerin önüne iki seçenek sunmaktadır: Ya Avrupa'daki gibi hızla artan bir işsizlik, ya da ABD'deki gibi alt sınıfların gelirinin daha da düşmesi. Refah devletinden gittikçe daha da uzaklaşmış olan bu yeni dünya düzeninde başı yine elbette Amerika Birleşik Devletleri çekmektedir. En yoksul Amerikalı ailelerin toplam geliri son 20 yılda %21 oranında düşmüş; en zenginlerin %20'sinin toplam geliri ise aynı zaman diliminde %22 oranında artmıştır. Üstelik gelirin yoksullardan zenginlere doğru yeniden bölüşümü bugün de hala durdurulamaz biçimde artmaya hızla devam etmektedir (Bauman 1999: 134).

1994 yılında Britanya'da altı milyona yakın kişi devletten gelir desteği alırken, üç milyona yaklaşan kişi de işsizlik tazminatı almıştır. İşsiz olduğu halde, yasalar tarafından işsizlik tazminatı almasına izin verilmeyen kişilerin sayısı bu rakamın (3 milyon) iki katıdır (Bauman 2013: 74). Daha net bir ifade ile, resmi olmayan istatistiklerin işsizlik rakamı yaklaşık 6 milyondur. Bugün ise bu rakam ilginç biçimde pandemi koşullarına rağmen gerilemiş gibi görünüyor. İngiltere'nin işsizlik oranı Kasım 2020'de yüzde 5 seviyesindedir. Fakat 2020 yılının son çeyreğinde toplam işsiz sayısı, bir önceki yılın aynı dönemine nazaran 454 bin artarak 1,74 milyona ulaşmıştır. Salgın sürecinde işlerinden olanların yaklaşık 425 bininin 25 yaşın altındakiler olduğu tespit edilirken, İngiltere hükümeti şimdiki durumda yaklaşık 10 milyon kişinin faydalandığı maaş destek tasarısını nisan ayının bitişinde sonlandırmayı hedeflemektedir (URL-1).

Yukarıda işsizlik hikayesinin başladığı noktayı açıkladığımız satırlarda herhangi bir gelir kaynağı olmayan işsizlerin "emeğin yedek gücü" olarak görüldüğünü, yani bu kişilerin önünde sonunda aktif biçimde istihdama dahil olacağı varsayılmaktaydı. Fakat ne yazık ki aradan geçen yüzyıla rağmen, varsayılan bu durum gerçekleşmemiştir (Bauman 2000: 53). Bauman bu durumu net biçimde şu şekilde ifade etmekte:

"Biz bugün artık "yapısal" işsizlikten (bu terim, her şeye rağmen, istihdamı norm olarak alan ve halihazırdaki kitlesel işsizliğin ise bir anomali olduğunu ifade eden bir terimdir) söz ediyoruz. Artık işsizler "emeğin yedek gücü" değiller: Ekonomik ilerleme, daha fazla işçi talebi ile eşanlı değil. Yeni yatırım [kavramı] daha fazla değil daha az istihdamı öngörüyor. "Rasyonalizasyon" işyerlerinin kapatılması ve işlerin azaltılması anlamına geliyor. Yani, göz alıcı bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin ucunda,

Bauman'ın Özgürlük ve Belirsizlik Anlayışında İşsizlik ve Covid 19 Pandemisinin Etkileri

GSMH'deki "büyüme"nin kitlesel olarak fazlalık (redundancy) ve fazladan insan üretmenin ölçütü haline geldiği söylenebilir" (Bauman 2000: 223).

Bauman (2000), şirketlerin kestiği 'acı reçete'lerin hükümetler tarafından itaatkâr biçimde yerine getirildiğini hatırlatırken, işçilere reva görülen şeyin felç edici bir belirsizlik ile yine bu belirsizlikten doğan korku, stres ve endişe olduğunu söylemektedir. Sermayenin en son kullandığı ama en etkili olan silahı da hiyerarşik yapıların her seviyesinde dahi uygulanabilen işten çıkarılmadır. İşten çıkarılma ile işçi yalnızca geçim kaynağını kaybetmekle kalmamakta, sosyal haklarını, toplum içindeki yerini, hatta insanlık onurunu kaybetmektedir (Bauman 2000: 38).

İşsizlik herkes için yeterince kötüyken, büyük hayallerle okullarından mezun olan gençler arasında, işsizlik oranının yüksek olması nedeniyle toplumun onlara ihtiyacı olmadığı hissi yaygın hale gelmektedir. İşsizlikle beraber işte kalma durumundaki güvensizlik de toplumun sizi istemediği hissi yaratmaktadır. Gençlerin ileride görebilecekleri tek yuva içlerinde büyüdükleri yuva olunca bu gençler ebedi çocukluk ile ölüm arasındaki arafa sıkışıp kalmaktadır (Bauman 2000: 79).

İşsizlik yoksulluğa eşlik ederken, siyasi ve ekonomik sistem insanların seçme şansını varmış gibi bir illüzyon yaratmaktadır. Oysaki ücretli iş seçenekleri gittikçe azalmaktadır. Üstelik işsizlik her zamankinden daha sinsi bir hale gelmiştir. Döngüsel bir ekonomik sıkıntıya gibi gösterilmeye çalışılırken, ekonomideki patlamayla dağıtılacağı umudu verilmektedir. Bauman'a göre gerçekte olan, silinip gidecek geçici bir sefalet yoğunlaşması değildir (Bauman 2000: 187).

Bazı ulusal ve uluslararası resmî kurumların işsizlik tanımları Bauman'ın inceliklerle oluşturduğu kuramsal yaklaşımdan oldukça farklıdır. Örneğin TÜİK'in verilerine göre ise işsiz; ilişkili olan tarih aralığında istihdamda olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak herhangi bir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son 4 hafta içinde iş arama yöntemlerinden en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde çalışmaya başlayabilecek durumda olan 15 ve daha üst yaştaki bireylerdir" (TÜİK 2017).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ise işsizlik tanımını yaparken üç temel kriteri göz önünde bulundurmıştır:

1. Çalışmıyor olmak.
2. Halihazırda çalışabilir durumda olmak.

3. İş aramak.

Ülkemizde TÜİK Kasım 2021 istatistiklerine göre, on beş yaş ve yukarı yaştaki genel işsizlik oranı %11,2 olarak açıklanmıştı (TÜİK 2021). Özellikle üniversite mezunları iş bulmakta zorlanmakta, iş bulma konusundaki beklentileri azalırken, kaygıları ve umutsuzlukları aynı oranda artmaktadır. İş bulamayan gençler, çaresizlik ve umutsuzluk duygusuna kapılmakta, hatta bunalıma sürüklenmektedir. Geleceğe duyulan güvensizlik nedeniyle, ailelerinin de baskılarına dayanamayarak, depresyon, öfke, intihar, alkol ve madde kullanımı gibi olumsuz davranışlara yönelebilmektedirler.

Ayrıca işsizliğin en yoğun olduğu kesim, eğitim seviyesi yüksek kadınlardır. Toplumsal cinsiyet perspektifinden bakıldığında, genç kadınların eğitim seviyesinin artıkça, erkeklere oranla daha fazla işsiz kaldığı görülmektedir. Eğitim seviyesi düşük kadınlar ise, kayıtdışı işlerde ucuz işgücü olarak yer almaktadır.

Bauman da “Çalışma, Tüketim ve Yeni Yoksullar” isimli çalışmasında, modernizme yönelik eleştirilerini, çalışma yaşamı açısından değerlendirmiş ve modern Batı toplumlarının yöneticilerinin işsizliğe olan bakışını gözler önüne sermiştir. Bugün hala modern Batıların endişeleri, huzursuzlukları ve korkuları hakkındaki anketlerde işsizlik -karşılaşılan veya karşılaşılmamasından korkulan işsizlik- açık ilk sırada bulunmaktadır. MORİ'nin yaptığı bir ankete göre Finlandyalıların %85'i, Fransız ve İsveçlilerin %78'i, Almanların %73'ü ve İspanyolların %72'si işsizliği devletlerindeki en muazzam problem olarak görüyor (Bauman 1999: 96). AB'nin en önemli kriterlerinden biri olan sağlam ekonominin sağlanması iken, işsizlik oranlarının düşürülmesi hedeflenmemiştir. Bugün AB ülkeleri, sağlam bir ekonominin standartları düzeylerine ulaşabilmek için umutsuz girişimlerde bulunurlarken, iş yaratarak istihdamı artırmayı önlerinde büyük bir engel olarak görmektedirler (Bauman 1999: 96).

Küresel ölçekte işsizlik konusuna eklememiz gereken bir başka konu da neo-klasik iktisadın işsizliğe dair bakış açısıdır. Neoklasik iktisatçılar için işsizliğin sebebi, personel harcamaları (ücret + vergi) ile işten çıkarma harcamaları artışı, istihdam piyasasının sertliği, kanunların ve sendikaların gücüdür. Keynesyen iktisat anlayışına göre ise işsizliğin asıl sebebi maaşların ulusal gelir içindeki hissesinde yaşanan kötüleşme sonucunda küçülen harcama ihtiyacının, mevduat ve büyümenin hızını kestiği bunun sonunda da işsizliğin fiilen yüksek maaşlardan değil düşük maaşlardan kaynaklanmasıdır (Ay 2012: 322-323'ten akt. Apaydın 2018: 166). Marksist iktisatçılara göre ise kapitalist sistem içinde zaten tam istihdam olasılığı yoktur. Hangi yaklaşım olursa olsun, 2008 küresel krizinin etkisi ile işsizlik 2009 yılında %25

Bauman'ın Özgürlük ve Belirsizlik Anlayışında İşsizlik ve Covid 19 Pandemisinin Etkileri

seviyesine yükselmiştir. Küresel krizin üzerinden on yıldan fazla bir süre geçmesine karşın bu oran yalnızca beş puan azalmış %20 seviyesine inebilmiştir. Üstelik de toplam işsizler içinde 15-24 yaş aralığı bu rakamlara dahil edilmemiştir. Esasında 2008 küresel krizinden çok daha önce 2001'de başlayan dönemde kadın, erkek ve toplam genç işsizlik oranları önceki yıllara oranla yükseliş trendine girmiştir. Krizin en sert etkilerini hissetmemiz ise 2009 yılını bulmuştur (Apaydın 2018: 168). Her ne kadar 2009 sonrasında toparlanma eğilimine giren dünya ekonomisinde işsizlik düşme trendine girse de Covid-19 ile tekrar artmaya başlamıştır. OECD raporlarına yansıyan verilere baktığımızda 2006'da 12,5 olan genç işsizlik oranı 2008 küresel krizle %16 bantlarına çıkmış fakat 2013 sonrasında azalma trendine girmiş ve 2016 yılında %13 işsizlik oranı ile 2006 seviyesine takriben ulaşmıştır (Apaydın 2018).

Küresel ölçekte yaşanan işsizliğe paralel biçimde yükselen Türkiye'de işsizlik dalgasını incelemek için serbest piyasa ekonomisinin başladığı 1980'li yıllara dönmemiz gerekir. 1980'li yıllarda, globalleşme ve teknolojik ilerleme gibi etkenlerle yükselmeye başlayan işsizlik, 1990'lı yıllarda kapsamlı derecelere göre yüksek sayılan seviyelere varmıştır. 2001 yılında yaşanan krizle, işsizlik daha da belirginleşmiştir. Nüfus artış hızı, eğitim tedbir önlemlerindeki problemler, yetersiz yatırımlar, ekonomi-politik dengesizlik gibi sebepler bu problemi daha da pekiştirmiştir (Ay 2012: 322'den akt. Apaydın 2018).

COVID-19 Pandemisi ve İşsizlik

Covid-19 virüsü, Çin'in Wuhan kentinde 2019 yılı aralık ayında ortaya çıkmış ve tüm dünyada hayatın akışını değiştirmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 11 Mart 2020 tarihinde ilan edilmiştir. Çin'den tüm dünyaya kısa sürede yayılan bu virüsün etkisiyle tüm ülkelerin sağlık sistemleri onarılamaz hasarlar almıştır. Ayrıca, Covid-19'un meydana getirdiği ekonomik hasarlar, 1930 Büyük Buhran ile 2008 Küresel krizinin etkileri ile benzerlik göstermektedir. Tıpkı 1930 Büyük Buhranı'ndaki gibi işsizlik sayısı hızla artmış ve sermaye dolaşımında sıkıntılar nedeniyle tüm sektörlerde zarar gözlendiği (Eryüzlü 2020: 12). Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO 2020) göre, 2020 yılında dünya ticaret hacminde %13- %32 arasında bir daralma gerçekleşmiştir. Örgütün Ekim 2021 tarihinde yayınladığı raporda, pandeminin sonlandırılması ya da control altına alınabilmesi için sağlık alanında yapılan çalışmalar doğrultusunda, daha iyimser bir tablo çizilmektedir. Buna göre, ekonomik faaliyetlerin hızlanacağı ön görülmüş, küresel mal ticaretine ilişkin büyüme tahmininin 2022 yılı için %4'ten %4,7'ye yükseltildiği bildirilmiştir (WTO 2020).

Bilindiği üzere devletler bazı sosyo-ekonomik kısıtlamalara gitmiş ve üretimi kısıtlamalara takılan sektörlerde üretim durma noktasına gelmiştir. Dolayısıyla, bu atmosferde işsizliğin yükselmesi de kaçınılmaz olmuştur. Uluslararası Para Fonu (IMF), gelişmiş ülke ekonomilerinde 2019 yılında ortalama %4,8 gerçekleşen işsizlik oranını, Mayıs 2020 tahmininde, 2020 yılı sonu için %8,3 tahmin etmiştir. Gerçekte ise bu rakam 7,3'e gerilemiştir. Türkiye'de 12,9 olan seviye ABD için daha olumsuzdur. Salgının henüz başı olan Şubat 2020'de %3,5 seviyesinde olan işsizlik oranı altı hafta gibi bir sürede tepe taklak olarak 10 milyon insanın işsiz kalmasına neden olmuştur (Chaney ve Morath 2020'den akt. Eryüzlü 2020: 14).

Covid-19 pandemisi, OECD ülkelerinde yaklaşık 20 milyon insanın, dünya genelinde ise 110 milyondan fazla insanın işsiz kalmasına neden olmuştur. Bu işsiz kalan kesimin çoğunluğu 6-12 ay süre aralığında işsizdir (OECD 2020). COVID 19 pandemisinin şiddetini arttırarak devam etmesi, Bauman'ın söz ettiği belirsizlik kavramını da somutlaştırmaktadır. Pandemi koşullarında insanlar mevcut işlerini, gelirlerini korumakta zorlanmakta; işsiz kalanlar da ne kadar işsiz kalacaklarını bilememektedir. İnsanlar bir taraftan hastalık ve ölüm korkusu yaşarken diğer taraftan da işsiz kalma kaygısı taşımaktadır. Shiller "co-epidemic" olarak adlandırdığı bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“İnsanlar bir yandan salgın yüzünden hayatta kalma mücadelesi verirken, diğer yandan da olası bir ekonomik krizde, işsiz kalma, daha da borçlanma, borçlarını ödeyememe ve ciddi sağlık harcaması masraflarıyla karşı karşıya kalma korkusu yaşıyorlar. Yani iki salgın bir arada görülüyor: Korona ve gelecekte işsiz, gelirsiz ve güvencesiz kalma biçiminde kendini gösteren ekonomiye olan güvensizlik salgını” (Taylor 2020).

İşsizliğin bireylerin ve toplulukların psikolojik, ekonomik ve sosyal refahı üzerinde yıkıcı etkileri olduğu görüşünü ve topluluklar üzerindeki eşit derecede zararlı etkisini (Uluslararası Çalışma Örgütü 2020b) belgeleyen tüm araştırmalar, iş aramanın ve pandeminin psikolojik ve mesleki yansımalarından kurtulmanın ürkütücü zorluğuyla boğuşan insanları desteklemek ve sürdürmek için bireysel ve sistemik düzeylerde bilgilendirici bir araştırma gündemi oluşturduğu düşünülmektedir. Bu küresel işsizlik döneminin ortaya çıkışı, nedensel ve geçici olarak, birçok insan için yoğun bir travma yaratan önemli yaşam ve hastalık kaybı olan COVID-19 ile bağlantılıdır. Pandemiye işsizliğin önemini vurgulayabilmek için yaşamın pek çok kritik sektördeki bu kayıp sürecinin doğasını tanımlamak gerekmektedir. Ayrıca, bu işsizlik krizinin, ekonomik dalgalanmalarla bağlantılı olan önceki işsizlik krizlerinden ne ölçüde farklı olduğu da göz ardı edilmemelidir. Bu kriz sırasında kayıp ve travmanın rolünü araştırmak, psikolojik ve mesleki müdahaleleri bilgilendirebilecek araştırma bulgularının yanı

Bauman'ın Özgürlük ve Belirsizlik Anlayışında İşsizlik ve Covid 19 Pandemisinin Etkileri

sıra sivil kurumlar ve topluluklar aracılığıyla insanları desteklemek için ne gibi politikaların üretildiği de ortaya konulması gereken bir başka konudur. Bu konuları araştırma çabaları COVID-19 pandemisinin işgücü piyasasındaki eşitsizlikleri şiddetlendirdiğini gözler önüne sermektedir. Pandemiden önce de milyonlarca işçi zaten, işin sürekliliği ve miktarı belirsiz olan, geçimlik bir ücret ödemeyen, işçilere ihtiyaçlarını savunma gücü vermeyen veya temel haklara erişim sağlamayan güvencesiz işlere sahipti. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün de belirttiği gibi güç ve ayrıcalık, güvencesiz çalışma için kimin risk altında olduğunun başlıca belirleyicileridir ve tarihsel olarak marjinalleştirilmiş topluluklar bu iş koşullarına karşı orantısız biçimde savunmasızdır (Uluslararası Çalışma Örgütü 2020a). Bununla beraber, güvencesiz işi olan insanlar, kronik stres ve belirsizlik yaşamakta ve onları zihinsel sağlık, fiziksel ve ilişkisel sorunlar için risk altına sokmaktadır. Bu risk faktörleri, krizlerden önce var olan eşitsizlikleri ortaya çıkarırken, COVID-19 krizinin etkilerini daha da kötüleştirmektedir (Blustein 2020).

COVID-19 pandemisi, araştırmacılar için, güvencesiz çalışmanın, işsizlik, psikolojik sıkıntı gibi krizlerin sonuçlarını kötüleştiren fiziksel, ilişkisel, davranışsal, psikolojik, ekonomik ve duygusal kırılmalıklar yarattığını tanımlama fırsatıdır. COVID-19 krizinin okuldaki işe geçiş sürecindeki insanlar arasında nasıl bir güvencesizlik kuşağı yarattığını inceleyen daha büyük ölçekli çalışmalar, hükümet ve kâr amacı gütmeyen müdahalelerin kırılmalığı nasıl azalttığını ve güvencesiz çalışma ile çeşitli sonuçlar arasındaki ilişkileri nasıl tamponladığını net biçimde göstermektedir. Örneğin, doğrudan nakit yardımı, yoksulluk içindeki insanlara yardım etmenin etkili bir yolu olarak giderek daha popüler hale gelmiştir. Pandemiden önceki ekonomik krizlerde yaşanan işsizlik vb. sorunlarda olduğu gibi çözüm yolu yine sosyal politikalardan ve sosyal güvenlik sisteminin aktif işleyişinden geçmektedir.

COVID-19'un neden olduğu krizin işgücü piyasasındaki olumsuz etkilerini azaltabilmek amacıyla devletler birtakım tedbirler almıştır. Bu tedbirler çoğunlukla yedi kategoride toplanabilir: Kayıt dışı veya kendi hesabına çalışanlar için destekler, işsizlik destekleri, ücret artırma destekleri, yeni istihdam planlamaları, hastalık izni için desteklemeler, işten çıkarma kısıtlaması ve mesleki eğitim desteklemeleri (Kara 2020: 275-278). Ülkeden ülkeye farklılık gösteren bu tedbirler, kategorik olarak benzeşse bile uygulamada farklılaşmaktadırlar.

2020 yılı ortalarından itibaren virüsün mutasyona uğraması sonucunda, küresel ekonomik tedbirler çerçevesinde yeniden düzenlenmeye çalışılan hayatı tekrar sekteye

uğratmıştır. Mutasyon virüsün daha hızlı yayılmasının, karantina uygulamalarının, sağlık sisteminin yükünün artmasının, aşılama çalışmalarının, aşı karışıklığının vb. yarattığı karışıklık, dünya genelinde yaklaşık 4 milyon insanın hayatını kaybetmesine yol açmıştır (URL-2). Bu durum, 2021 yılında ciddi ekonomik krize dönüşmüştür. Covid-19'un başında olduğu gibi, şimdi de bu krizden en çok etkilenenler dezavantajlı gruplar ve kayıt dışı çalışanlar olmuştur. Pandemiden en çok etkilenenlerin, virüse en çok maruz kalan ya da meslek ve çalışma ortamlarından dolayı en yüksek risk altında olan grupların olduğuna da değinmek gerekir: Doktorlar, hemşireler, bakım işçileri, tarım işçileri, kamyon şoförleri, süpermarket, eczane çalışanları, temizlik işçileri, kuaförler vb.

COVID-19 pandemisi, bir halk sağlığı krizi örneğidir; yerel ve küresel olarak ekonominin hemen her sektörünü etkilemiştir. Sanayi girdileri ve enerji kaynaklarına olan talebin azalması nedeniyle, piyasalarda ülkelerin ekonomik performansının daha da artırılması için petrol fiyatlarında sürekli oynaklık yaşanmaktadır. Ayrıca, karantina ve işyerinin kapanması nedeniyle, firmalar çalışanlarına ödeme yapmakta zorlanmakta ve bu da farklı ülkelerde yoksulluk tahminlerinin daha da artmasına neden olmaktadır. Dünya genelinde borsalar da düşüş eğilimindedir. Küresel finans piyasaları, farklı sektörlerde süregelen değişimler nedeniyle büyük bozulmalar yaşamıştır. Genel olarak, pandeminin “kaygan zemini” ve belirsizliği tüm dünyada yaygındır ve etkisi yalnızca Avrupa ekonomileri için istisnai değildir. Hemen hemen tüm Avrupa ekonomileri bu aksaklıkların sonuçlarından muzdariptir ve bu nedenle bu ekonomiler daha yüksek işsizlik oranlarıyla karşı karşıyadır (Su vd. 2021).

Bugün Avrupa ekonomileri, salgının yayılması ve istihdam ve/veya işsizlik gibi farklı makroekonomik değişkenler üzerindeki etkileri olmak üzere iki zorlukla karşı karşıyadır. COVID 19 pandemisinin neden olduğu ekonomik istikrarsızlığın Avrupa ekonomilerinde uzun vadeli bir ekonomik gerileme getirebileceği öngörülmektedir. Buna ek olarak Oxford Üniversitesi'nden iktisatçı Wren-Lewis (2020), COVID-19 pandemisinin ekonomik büyümeye ve işgücü arzına, enflasyona ve üretim maliyetlerine zarar verdiğini ifade etmektedir. Araştırmasında İngiltere'nin serbest meslek sahiplerinin bu pandemi sırasında en çok etkilenenler olduğunu ve serbest meslek sahiplerinin büyük çoğunluğunun, pandemi öncesine göre daha az saat çalıştıklarını belirtmektedir. Bu durum, pandemiye karşı güvenlik açıklarını daha da artırmaktadır. Araştırmaya göre, serbest çalışanların çoğu, pandemi sırasında çok uzun süre işsiz kalmıştır, sonrasındaki belirsizliğin ve güvencesizliğin işsizlik süresinin uzatacağını düşünmektedir. Genç işçi grubunun ve yalnızca üniversite diplomasına sahip olanların iş kayıplarından muzdarip olma olasılığı daha yüksektir. Benzer biçimde ampirik bulgular, hizmet

Bauman'ın Özgürlük ve Belirsizlik Anlayışında İşsizlik ve Covid 19 Pandemisinin Etkileri

sektörünün de çok fazla risk altında olduğunu ve uzun bir işsizlik dönemi yaşamak zorunda olduğunu ortaya koymaktadır (Su vd. 2021).

Ülkemizde COVID-19 etkisinin görülmeye başlandığı Mart 2020 itibari ile bazı ekonomik tedbirler alınmıştır. Bu kapsamda iş sözleşmeleri askıya alınan çalışanların bir kısmına kısa çalışma ödeneği hakkı tanınmış, sigorta başlangıcı Nisan ayı olanlar da bu hizmetten yararlanabilmişlerdir. Çalıştıran tarafından ücretsiz izne ayrılan ile 15 Mart 2020 tarihi ardından iş sözleşmeleri sona erdirilen ancak işsizlik sigortasından faydalanmak için zorunlu koşulları taşımayan çalışanlara on iki hafta süresince günlük 39,24 TL maaş ödenmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca toplu iş sözleşmesini kapsayan yetki ve uygulamalar üç ay süreyle uzatılarak, işten çıkarmaların yasaklanması sağlanmıştır. Daha sonra belirli tarihlerde bu süre Cumhurbaşkanlığı tarafından uzatılmıştır. Her krizde olduğu gibi, salgın kaynaklı krizde de en çok etkilenenler iş deneyimi az olan gençler ile eğitim seviyesi düşük olan çalışan kesim olmuştur. Bu grupta işsizlik oranı %26'lara kadar çıkmıştır (Bulut ve Pınar 2020: 222-223). Bugün, pandeminin ekonomi ayağındaki olumsuz koşulları iyileştirebilmek ve kötüleşen piyasaları normale döndürebilmek için, krizden en çok etkilenen üretim ve hizmet sektörü gibi üretim sektörünün dışında kalan alanlarda kota ve vergi uygulamaları vb. da kolaylık sağlanmakta; yatırımcıyı arttırıcı adımlar atılmaya çalışılmaktadır. Aşı olmayı teşvik eden çabalar doğrultusunda, ekonomik düzen ve çalışma hayatının eski haline dönmesi amaçlanmaktadır. Ülkemizde 17 Nisan 2020 tarihinden geçerli olmak üzere işverenlere üç ay süreyle işten çıkarma yasağı getirilmiştir. Buna ek olarak, kısa çalışma ödeneği, nakdi ücret desteği, işsizlik ödeneği, ücret garanti fonu ve telafi çalışması gibi uygulamalar pandeminin etkisini azaltmak için hayata geçirilmiştir.² Türkiye'de; 2019 yılı işsizlik oranı %13,4; 2020 yılı işsizlik oranı %13,2 ve 2021 yılı işsizlik oranı %11,2 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK 2020). Ancak, yine Bauman'ın belirsizlik anlayışından hareketle, insanlar virüsün sürekli mutasyon geçirip vakaların artması, aşılama oranlarının düşüklüğü karşısında hala kendilerini güvencesiz hissetmektedir. Bozkurt'un (2020) insanların ekonomik kaygılarını, değişen koşullara göre şekillenen yeni çalışma düzenini ve buna bağlı olarak çalışan bireylerin verimlilikleri üzerindeki etkilerini araştırdığı çalışmasının sonuçlarına göre; araştırmaya katılanların genelinin kentli, eğitim seviyesi yüksek, orta ve üst gelire sahip bireyler olmasına rağmen katılımcıların %40'ı gelecekte temel ihtiyaçlarını karşılama ve aç kalma konusunda kaygılandığı görülmüştür. Diğer bir grup ise (2/3'lük kesim), maddi birikimlerinin olmadığını

² Söz konusu uygulamaların ayrıntıları için bkz. <https://ailevecalisma.gov.tr/>

veya elindeki birikimlerin kendilerini ancak birkaç ay geçindirebileceğini belirtmiştir. Bu sonuç pandeminin ekonomik kaosunun ve belirsizliğinin sürdüğünün göstergesidir.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO), 2021 yılında yayınlanan COVID-19 ve çalışma dünyasına ilişkin güncellenmiş tahminler ve analizlerine göre, COVID-19 pandemisi sürecinde istihdam kayıpları nedeniyle çalışma hayatında yer alanları olumsuz etkilemiştir. Pandemi sürecinde 2009 krizindeki kötü tablodan daha vahimdir. Yine COVID-19 ve çalışma dünyasına ilişkin güncellenmiş tahminler ve analizlerde, bir önceki yıl küresel çalışma saatlerinin neredeyse %9'unun kaybedildiğini ve bunun dönüşümlü olarak 255 milyon tam zamanlı işe eşdeğer olduğunu görülmektedir. Küresel çalışma saatlerinin azalması, üretimin ve istihdamın daralması anlamına gelmektedir. Pandeminin en kötü sonucu, küresel gayri safi yurtiçi hasılanın yaklaşık %4,4'üne eşit olan küresel işgücü gelirindeki büyük kayıptır. Küresel istihdam tahminlerine göre ise, 114 milyon kişi işini kaybettiği tahmin edilmektedir. 33 milyon kişinin işsiz, 81 milyon kişinin ise aktif olmayan nüfusa dahil olduğu belirtilmiştir. Kadın ve genç (15-24 yaş arası) işçiler, erkek işçilere kıyasla, pandemiden önceki küresel koşullarda olduğu gibi, bu salgında da daha fazla etkilenmektedir. Genç işsizlik oranı (%3,7), yetişkin işsizlik oranından daha fazla (%8,7) yükselmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), pandeminin ardından yoksulluk ve eşitsizlikte bir artış görmeyi beklemektedir.

COVID-19 Pandemisi üzerine yapılan ekonomik çalışmalar, genel olarak, GSYİH, döviz kuru, istihdam ve enflasyon üzerinde pandemiden önceki koşul ve sonuçlardan daha olumsuz etkiler yarattığını vurgulamaktadır. Pandeminin farklı aşamalarında insanların daha uzun işsiz kaldığı, değişen koşullara göre de çalışmanın biçimine bağlı olarak işsiz kalma ihtimalinin yüksek olacağı ortadadır. İş kaybı yaşayanların çoğunun artık iş aramadığı, çoğu firmanın yeni boş pozisyonlara kadro açmadığı bir iş piyasasında en çok etkilenenlerin düşük vasıflı çalışanlar olduğu açıktır (Su vd. 2021).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), İnsan merkezli bir iyileşme politikasını öne sürmektedir. Türkiye'de de uygulanan aktif ve pasif istihdam politikalarının daha etkinleştirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda politikalar, işsizlik ve yoksullukla mücadelede etkin rol oynayan tüm ulusal ve uluslararası kamu kurum ve kuruluşları, bu küresel pandeminin yarattığı kötü sonuçlara karşı iş birliği ve koordinasyon içinde çalışmalıdır.

SONUÇ

Modernitenin temel unsurlarından olan özgürlük; güvenlik, kesinlik, standartlar ve belirsizlik kavramları ile düşünülmektedir. Bauman için özgürlük; sınırsız ve anlaşılmayan bir

Bauman'ın Özgürlük ve Belirsizlik Anlayışında İşsizlik ve Covid 19 Pandemisinin Etkileri

belirsizlik halidir. Belirsizlik ise, Post modernizm ile daha güçlenmiş, bireylerin ve toplumların varlığına hücum etmiş yoğun bir sis bulutudur. Bauman sosyolojisinde, insan olmanın özünde belirsizlik vardır. Hayatın koşulları içerisinde belirsizlikle yaşayabildiği sürece hayatta kalabilecektir. Mutlak özgürlük yoktur, var olduğuna inanmak ise insanın kendisiyle çelişmesi anlamına gelmektedir.

Son derece belirsiz ve kaygan zemin üzerinde, insanların ekonomik anlamda varlığını sürdürebilmesi daha da zordur. Sosyal hayatın da işleyişini sağlayabilmek için, toplumsal yapının birbiri içine geçmiş halkalarından biri olan ekonomik sistem ve çalışma özgürlüğü, belirsizlik bulutuyla yaşamın kilit noktalarıdır. İnsanlar, temel ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmalıdır. Ekonomik sistemler, özellikle kapitalizm koşullarında, her zaman çalışan lehine hareket etmeyebilir. Burada belirsizlik ve korumasızlık, özgürlüğün ortadan kalkması anlamına gelebilir. Covid-19 pandemisi de belirsizlik bulutunun yoğunlaştığı bir dönemdir. Pandemi öncesinde de var olan birçok küresel sorunlar insanların daha fazla yoksullaşmasına, dışlanmasına ve çaresiz kalmasına neden olmuştur. Bauman, böyle zamanlarda ahlaki ilkeyi savunmuştur. Buna göre, akışkan koşullarda modernizmin ağırlığı ile özgürlüğün kısıtlayıcı etkisi artacaktır. Bu etki, koşulları, olumsuzluklara karşı direnerek lehe çevrilebilecektir. Mutlak belirsizlik, mevcut koşullara göre tavır almakla azaltılabilecektir.

Bu çalışmada Bauman sosyolojisine göre, eleştirel bir bakış açısı ile değişen dünya koşullarında son derece kayganlaşan bir zeminde artan sorunları çözebilecek kurumların sorumluluk üstlenmesi; sosyal ve ekonomik vb. krizlerde daha da kötüleşen dünya düzeninde krizlerin olumsuz sonuçlarını azaltma politikalarının geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bauman'ın Post-modernizm ile iyice muğlaklaşan özgürlük ve belirsizlik kavramlarından bakıldığında, pandeminin arttırdığı işsizlik ve yarattığı, tetiklediği yoksulluk, açlık vb. durumlar üzerinde daha fazla durulmalıdır. Belirsizlik ve güvencesizliğin doğurduğu işsizlik, pandemi ile özgürlüğü kısıtlayıcı bir olgu haline gelmiştir. Kapitalizm dinamiklerinin eksiksiz işlediği post-modern düzende, kaygan zeminlerde, özgürlük kavramının algılanış karmaşası ve belirsizlik-güvencesizlik sorunu elbette bitmeyecektir. Doğal afet, pandemi gibi olağanüstü durumlarda daha derinden hissedilen belirsizlik-güvencesizlik sorununun bir parçası olan işsizliğe karşı küresel anlamda daha fazla sorumluluk alınmalı ve sosyal politikalar aktif bir biçimde uygulanabilmelidir.

KAYNAKÇA

Ağırman, G. (2016). Özgürlük, *Mukaddime Dergisi*, 7 (1), 191-194.

- Başer, D. (2011). Zygmunt Bauman'da Müphemlik ve Toplumsal Yaşam, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bauman, Z. (1996). *Yasa koyucular ile Yorumcular*, K. Atakay (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (1998). *Postmodern Etik*, A. Türker (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (1999). *Çalışma, Tüketim ve Yeni Yoksullar*, Ü. Öktem (Çev.), İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Bauman, Z. (2000). *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*, İ. Türkmen (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2000). *Siyaset Arayışları*, T. Birkan (Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Bauman, Z. (2003). *Modernlik ve Müphemlik*, İ. Türkmen (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2005). *Bireyselleşmiş Toplum*, Y. Alogan (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2007). *Modernite ve Holocaust*, S. Sertabiboğlu (Çev.), İstanbul: Versus Yayınları.
- Bauman, Z. (2010). *Sosyolojik Düşünmek*, A. Yılmaz (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2013). *Modernite, Kapitalizm, Sosyalizm: Küresel Çağda Küresel Eşitsizlik*, D. Ergun (Çev.), İstanbul: Say Yayınları.
- Bauman, Z. (2016). *Azınlığın Zenginliği Hepimizin Çıkarına Mıdır?*, H. Keser (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2016). *Özgürlük*, K. Eren (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2017). *Kimlik*, M. Hazır (Çev.), Ankara: Heretik Yayınları.
- Bauman, Z. (2017). *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları*, A. Yılmaz (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Blustein, D. L., Duffy, R., Ferreira, J. A. et al. (2020). Unemployment in the time of COVID-19: A research agenda, *Journal of Vocational Behavior*, (119), 103-436.
- Bozkurt, V. (2020). Pandemi Döneminde Çalışma: Ekonomik Kaygılar, Dijitalleşme Ve Verimlilik. D. Demirbaş, V. Bozkurt ve S. Yorgun (Ed.), *Covid-19 pandemisinin ekonomik, toplumsal ve siyasal etkileri* içinde (115-136) İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınevi.
- Bulut, R., Pınar, Çoşkun (2020). Covid-19 Pandemisi Döneminde Türkiye'de İstihdam ve İşsizlik, *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 217-225.
- Demir, İ. (2007). Bauman'ın Modernizm Eleştirisi ve Eleştirinin İki Boyutu: Holocaust ve Çalışma Etiği, *Sosyoloji Notları Dergisi*, (2), 29-35.
- Dorling, D. (2010). *Injustice: Why Social Inequality Persist?*, Bristol: The Policy Press,
- Duman, Z. (2006). Tüketim Toplumunda Özgürlük Sorunu, *Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, (3), 17-33.
- Dünya Ticaret Örgütü. (2021, 8 Ekim). Covid-19 Vaccine Production and Tariffs on Vaccine Inputs-Information Note. https://www.wto.org/english/tratop_e/covid19_e/vaccine_production_report_e.pdf (Erişim: 12.02.2022).

Bauman'ın Özgürlük ve Belirsizlik Anlayışında İşsizlik ve Covid 19 Pandemisinin Etkileri

- Düzgün, Ş. A. (2016). İnsanın Doğası (Fıtratı) ve Özgürlüğü Üzerine, *Kelam Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 322-342.
- Eryüzlü, H. (2020). Covid-19 Ekonomik Etkileri ve Tedbirler: Türkiye'de "Helikopter Para" Uygulaması, *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 3(1), 10-19.
- Güney, A, Çelik, E. (2019). Sosyal Sermaye ile İşsizlik Kaygısı Arasındaki İlişki: Atatürk Üniversitesi İİBF Son Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Istanbul Üniversitesi İktisat Dergisi*, (69), 103-131.
- International Labor Organization. (2020a). World Employment and Social Outlook – Trends, 2020. <https://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/2020/lang-en/index.htm> (Erişim: 15.02.2022).
- International Labor Organization. (2020b). Young workers will be hit hard by COVID-19's economic fallout. <https://iloblog.org/2020/04/15/young-workers-will-behit-hard-by-covid-19s-economic-fallout/> (Erişim: 15.02.2022).
- International Labour Organization. (2021). ILO Monitor: COVID-19 and The World of Work. Seventh Edition. Updated Estimates and Analysis. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_767028.pdf (Erişim: 10.02.2022).
- Kara, E. (2020). Covid-19 Pandemisi: İşgücü Üzerindeki Etkileri ve İstihdam Tedbirleri, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 269-282.
- Kızılay, Ş. E. (2007). Bauman'ın Entelektüellere İlişkin Yaklaşımı, *Sosyoloji Notları Dergisi*, (2), 36-48.
- Kineşçi, E. (2017). Düşünümsel Sosyoloji Açısından Zygmunt Bauman Sosyolojisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 19 (33), 61-70.
- Koyuncu, A. A. (2019). Özgürlüğün Bir İmkânı Olarak Belirsizlik: Bauman Bağlamında Eleştirel Bir Değerlendirme, *EKEV: Erzurum Kültür Eğitim Vakfı Akademi Dergisi*, (ICOAEF) Uluslararası Ekonomi ve Finans Kongresi Özel Sayısı, 21-37.
- Oğuz, M. C. (2007). Bir Çağdaş Yaşam Gözlemcisi: Bauman, *Sosyoloji Notları Dergisi*, (2), 19-28.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2020). Unemployment Rate. <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm> (Erişim: 07.08.2021).
- Özses, D. (2019). Zygmunt Bauman-Küreselleşme Toplumsal Sonuçları, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 115-119.
- Sağır, A., Memiş, P. (2006). Kuşatıcı Bir Toplumsal Değişme: Küreselleşme ve Bu süreçte Farklılık ve Özgürlük Arayışları, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 1, (2), 19-33.
- Su, C. W., Dai, K., Ullah, S. et al. (2021). COVID-19 pandemic and unemployment dynamics in European economies, *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 1-13.
- Şimşek, M. E. (2014). Moderniteden Postmoderniteye Uzanan Bir Köprü: Zygmunt Bauman, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taylor, C. (2020). Your Money: Coronavirus Fears Shake Yale Economist Robert Shiller. <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-shiller/your-money>

- coronavirus-fears-shake-yale-economist-robert-shiller-idUSKBN2163LD (Erişim: 12.02.2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020, 10 Kasım). İşgücü İstatistikler, Ağustos 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Agustos-2020-33792>. (Erişim: 13.02.2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021, 16 Kasım). İşgücü İstatistikleri, III.Çeyrek: Temmuz-Eylül, 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-III.-Ceyrek:-Temmuz---Eylul,-2021-37547> (Erişim: 22.01.2022).
- URL-1: “İngiltere’de işsizlik son beş yılın en yüksek seviyesinde”. (2021, 23 Şubat). <https://www.trthaber.com/haber/dunya/ingilterede-issizlik-son-bes-yilin-en-yukse-seviyesinde-558960.html> (Erişim: 25.02.2022).
- URL-2: “Son Koronavirüs Haberleri”. (2022, 9 Şubat). <https://www.koronavakasayisi.com/> (Erişim: 10.02.2022).
- Wren-Lewis, S. (2020). The Economic Effects of A Pandemic. *Economics In The Time Of COVID-19*, 109-112.
- World Trade Organization. (2020). Trade Set to Plunge as COVID-19 Pandemic Upends Global Economy. https://www.wto.org/english/news_e/pres20_e/pr855_e.htm (Erişim:12.02.2022).
- Yılmaz, C. (2016). Zygmunt Bauman Sosyolojisinde Belirsizlik ve Risk, *ASOS: The Journal of Academic Social Science*, 4, (38), 9-16.

COVID-19 PANDEMIC: DIGITAL TECHNOLOGY USAGE AND ASSOCIATED SOCIO-TECHNOLOGICAL CHALLENGES

Ajeet JAISWAL*

ABSTRACT

COVID-19 is a worldwide epidemic that has already claimed the lives of thousands of people, i.e., caused hundreds of thousands of infections and deaths, with several thousand more expected. COVID-19 has caused a global pandemic, a coronavirus disease detected in 2019. It has a genetic resemblance to the SARS coronavirus, which was responsible for the SARS outbreak in 2002; COVID-19 is caused by a virus known as SARS CoV-2, or severe acute respiratory syndrome coronavirus 2. In COVID-19, coronaviruses that were originally circulating among bats, a natural animal reservoir, changed and eventually started causing sickness in people. The pandemic started in China and has since spread throughout the globe. Covid-19 has changed healthcare delivery and the entire public-health strategy. At this point, the traditional healthcare system would be unable to function. By implementing numerous efforts internationally to reduce the lethality and transmissibility of the deadly virus throughout populations, technology has played an essential part in reducing the effects of this pandemic. New technologies were used for various goals, including prevention, contact tracing, surveillance, and medical support at home. The pandemic has an impact on socio-cultural, religious, and psychological realms. Technology has altered our social and professional lives, but it has also presented new problems. The current study examines the growing digital technologies used during the COVID-19 pandemic and its problems and drawbacks, using PubMed and Google Scholar databases. This paper's primary goal is to identify current technology and the issues they provide.

Keywords: Pandemic, Covid-19, Artificial Intelligence, Digital Technology.

Citation: JAISWAL, A. (2022). "Covid-19 Pandemic: Digital Technology Usage and Associated Socio-Technological Challenges", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 233-249.

Atıf: JAISWAL, A. (2022). "Covid-19 Pandemisi: Dijital Teknoloji Kullanımı ve İlişkili Sosyo-Teknolojik Zorluklar", *HABITUS Toplum Bilim Dergisi*, (3), 233-249.

Başvuru / Received: 12 Şubat 2022 / 12 February 2022

Kabul / Accepted: 18 Şubat 2022 / 18 February 2022

Derleme Makale / Review Article.

INTRODUCTION

SARS-CoV-2-caused Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) was initially detected in Wuhan City, Hubei Province, China, in December 2019 and has since spread to other world regions. There was no specific therapy for the sickness during the early phases of the pandemic, and scientists were working to identify and prevent the symptoms. The only preventive methods available at the time were surveillance and containment. By encouraging less physical contact, technology has proven to be a significant aid in resolving this issue. Among the rising themes were geospatial technology, artificial intelligence (AI), big data, telemedicine, blockchain, smart apps, the Internet of Medical Things (IoMT), 5G technology and robotics (Mbunge et al. 2020).

* Dr. Ajeet Jaiswal, Associate Professor, Dept. of Epidemiology and Public Health, Central University of Tamil Nadu, Tamil Nadu, India. E-mail: rpgajeet@gmail.com ORCID Number: 0000-0003-0891-2672.

The epidemic has had a significant impact on public health, infrastructure, businesses, schools, and the economy. COVID-19 has demanded the adoption of cutting-edge technologies (O'Leary 2020).

The pandemic has implications for the design, development, and usage of information systems and technology. It has paved the way for advancement in technology-based solutions and focused on research and practice in areas like information management, work practices, and technology design and use (Sein 2020). The fast adoption of telemedicine, telework, and online education in reaction to the coronavirus serves as a reminder that digital technology offers several benefits and can assist in managing and reducing the risks connected with the lockdown, both during and after the pandemic (Richter 2020).

The relevance of information systems and information technology (IS/IT) in healthcare, clinical decision support, emergency/crisis response, and risk management is well-known (He et al. 2021). Many COVID-19 detection technologies have arisen, with RT-PCR serving as the gold standard for detection for quite some time. Other approaches can also be used for on-the-spot diagnostics (Han 2021). Newly created apps for contact tracing or diagnostic testing kits, on the other hand, quickly revealed basic flaws by producing false-positive tests and failing to discover asymptomatic patients. Technology's primary goal should be to help people, i.e. fulfil people's needs rather than market needs (Taylor 2021). Advanced and efficient technology is required to address the problems that have emerged due to the pandemic's size in the public health systems (He et al. 2021; Javaid et al. 2020). During the COVID-19 epidemic, this article examines the utilisation of developing technology and the accompanying socio-technical or human behavioural difficulties.

In The Fight Against COVID 19, Artificial Intelligence and Big Data Are Being Used

One such technology is artificial intelligence (AI) that could help track the virus's spread, identify high-risk individuals, and control infections in real-time. By thoroughly assessing the patients' history data, it may also forecast mortality risk. By offering population screening, medical aid, notification, and infection management advice, AI can help us fight this virus (Vaishya et al. 2020). People will understand the problem more rapidly if AI and machine learning techniques are used to locate critical data. The COVID-19 outbreak is being combated through artificial intelligence (Mbunge et al. 2020). Artificial intelligence can help in COVID-19

Covid-19 Pandemic: Digital Technology Usage and Associated Socio-Technological Challenges

diagnosis and risk prediction. A cloud-based AI-assisted Computed Tomography (CT) service in China detects COVID-19 pneumonia patients. Using this technology, the cases were separated from other lung diseases, speeding up the diagnostic procedure (Whitelaw et al. 2020).

The epidemic has prompted research and artificial intelligence (AI) to fight the new threat. Using lung computed tomography imaging, AI technology was used to assist doctors in quickly diagnosing coronavirus pneumonia. During the pandemic, an AI-based chatbot was essential in responding to people's emotions and providing online consultations to help them cope with mental problems. Some Indian chatbot software saw an upsurge in users during the outbreak, demonstrating this tendency (Bao et al. 2020). Artificial intelligence (AI)-driven machine learning, image recognition, and deep learning algorithms can be used for early infection detection and diagnosis, as well as speedier drug discovery for developing new treatments (Brohi et al. 2020). 3D printing technology can create face masks and other Personal Protective Equipment (PPE) for healthcare workers. COVID-19 testing with 3D printed rayon wrapped Markforged and Neurophotometrics have developed nasopharyngeal (NP) swabs. The swabs are easy to make and can collect a lot of virus particles in less than three minutes (Markforged's 2020).

Big Data Analytics can be utilised to find out persons who need to be isolated based on their travel history, predict the COVID-19 curve, speed up the development of antiviral medications and vaccines, and enhance understanding of the COVID-19 spread through time and geography (He et al. 2021). Individuals in China are assessed and directed to appropriate resources using free web-based and cloud-based solutions. High-performance infrared thermal cameras are used in Taiwanese airports to collect thermal images of people in real-time, swiftly diagnosing those with fever. In Singapore, people's temperatures are taken at the entrances to businesses, schools, and public transit. The thermometer data is analysed and used to identify emergent sickness hotspots and clusters where testing might commence (Whitelaw et al. 2020).

Technology-Assisted Contact Tracing and Monitoring: Arogya Setu, a contact tracing app, has aided in tracking the COVID-19 outbreak. Technology has also helped notify people about the situation and remind them to take the necessary precautions. Telecom companies, including BSNL, Jio, Airtel, and others, have used caller tunes to promote awareness about the pandemic (PN 2020). Face recognition technology has allowed persons to be identified even when

wearing masks. It aided in the tracking of the movements of isolated individuals. CCTV cameras with facial recognition skills have been used to identify infected people who break the law by leaving their homes when isolated (PN 2020). Big data and artificial intelligence (AI) have contributed to COVID-19 preparations and tracking, hence the spread of disease in numerous countries. Machine learning models were constructed to collect real-time data on people's positions, utilising data from migration maps, mobile phones, mobile payment apps, and social media. This information was utilised to estimate regional SARS-CoV-2 transmission dynamics and direct border checks and surveillance.

As soon as China reported the epidemic, Taiwan began conducting health inspections for travellers flying out of Wuhan, merging data from immigration records with its centralised, real-time national health insurance database. Because of this integration, healthcare facilities may evaluate patients' travel histories and identify individuals for SARS-CoV-2 testing and tracking (Whitelaw et al. 2020). Furthermore, the use of consumer-grade wearables was elaborated; the increased interest in these wearables aids in the early diagnosis of symptoms and the monitoring of physiological indicators from the comfort of one's own home. Continuous monitoring with these technologies creates possible hurdles in data analytics and management due to the extremely high volumes and variety of health information collected by each device. As a result, these sensor systems require scalable data backends capable of securely transferring, storing, processing, and making patient data available in a HIPAA-compliant manner.

Furthermore, the need to connect these data to other disparate sources, such as electronic health records, to increase information content drives the development of interoperability designs. The issue is that digital health data is housed in proprietary formats and on incompatible platforms, resulting in silos that are fragmented. Data sharing methods that span consumer wearables and medical-grade devices must integrate these disparate data sources (Jeong et al. 2020).

Social Media Usage / Mobile Devices/ Apps: Smartphone apps and video-conferencing technology can be used to follow people's activities, alert them of COVID-19 hotspots, and provide other useful information, help doctors diagnose patients via video services and telemedicine/telehealth and help individuals with online shopping, e-learning, online meetings, and telework (Marr 2020). A range of phone and network-powered apps have been developed to assist healthcare providers and common people in this situation.

Covid-19 Pandemic: Digital Technology Usage and Associated Socio-Technological Challenges

For example, in the United States, the National Science Foundation awarded Princeton University researchers a grant to develop a technique for sending a software upgrade to mobile phones that allows health officials to follow their position. To safeguard users' privacy, the key to the proximity data would be kept on the phone itself, and it could only be unlocked if the phone's owner freely provided it to health officials. Assume someone tests positive for a disease such as COVID-19. In this case, health officials may use the technology to track down all other cell phone users within a certain radius of the infected person for a set period. Health specialists could estimate the time and distance based on their situation knowledge. Healthcare departments can contact anyone who has come into contact with the illness, who will be informed of the exposure and instructed to get tested for the disease and, if necessary, self-quarantine (He et al. 2021; WHO 2020). Video-based communication services such as Zoom, Facetime, and WhatsApp are the most used technologies in the healthcare industry. Other synchronous and asynchronous remote services, such as a computer or mobile applications, information and datasets, social media, email, and chest x-ray, could be used to give synchronous and asynchronous support for COVID-19 patients and those in need of other traditional healthcare services. (Keesara et al. 2020; Vargo et al. 2021). Zoom, WebEx, Facebook Messenger, and Google Hangouts, for example, have either become the "teaching and working assistant" to prompt digitally safe and effective conferencing or have built bridges must maintain social connection in everyday life throughout this unique period, not just in the healthcare sphere, but also in education, work, and other areas and everyday life use. (Vargo et al. 2021). As a result of the pandemic, health training institutions are closing. People can stay active at home by employing different ways for continuing their health and fitness training. New alternatives have been introduced through health and fitness applications.

Many health and fitness companies have begun to provide online workouts and yoga sessions via social media platforms and mobile apps. This approach of keeping people moving during the pandemic proved to be effective (PN 2020). Many health and fitness trainers have turned to digital platforms to keep their companies afloat by providing their clients with online training and sessions. People may avoid going to marketplaces during lockdowns due to increased online delivery of essentials via apps and lower delivery charges.

Robots are included: COVID-19 has demonstrated the importance of human relationships in making things work. Food, retail, logistics, and manufacturing businesses were all badly hit by

the pandemic. COVID-19 has sparked a major push to put robots to work and advance robotics development. Cleaning sick areas and delivering food to persons who have been isolated are now done by robots (PN 2020). COVID-19 instances are rapidly increasing, and the number of people who need medical help is putting a huge demand on healthcare services worldwide. Remote-controlled robots are employed in a few countries to assist medical practitioners with duties, including collecting mouth swabs for virus detection tests, doing ultrasound scans, etc. (PN 2020).

Drones are employed for various tasks, including food delivery, population tracking, delivering medical supplies, patrolling public places, tracking non-compliance with quarantine laws, hauling test kits, spraying disinfectants, and delivering medicines to quarantine zones, among others (He et al. 2021). Robots have been used to battle the coronavirus outbreak. Robots, for example, are used in hospitals to convey food and medicine, as well as sanitise rooms and other hotspots, all without requiring direct human interaction. According to a CNN storey, doctors in Seattle used a telepresence robot to treat the first confirmed patient in the United States who tested positive for coronavirus (Chavez and Kounang 2020; He et al. 2021).

The Internet of Medical Things (Iomt) and 5G Technology Are Used

The Internet of Things includes functional components such as data collecting, transit, analytics, and storage. IoT sensors on mobile phones, robotics, and health monitors can all collect data. The sensor data would then be sent to a cloud server for processing, analytics, and decision-making. IoT can be used to track whether patients follow quarantine regulations, for example. IoT can also be used to take remote patient temperatures and transmit the data to clinicians via mobile devices for monitoring, tracking, and warning, reducing the risk of coronavirus infections (He et al. 2021).

In the health and medical sectors, interconnected medical equipment, smart health applications, and smart sensors are utilised to apply Internet of Things (IoT) concepts, technologies, and principles (Swayamsiddha and Mohanty 2020). It also comprises smart software and wearable devices to aid in healthcare delivery. The IoMT impacts how healthcare services are delivered during the COVID-19 pandemic due to its limited mobility, shifting from physical touch to remote health service delivery. This is demonstrated by several IoMT apps integrated into health systems to reduce the burden on healthcare systems. 5G technology is beneficial for sharing big volumes of data and real-time communication. It provides the fastest internet speeds and a

Covid-19 Pandemic: Digital Technology Usage and Associated Socio-Technological Challenges

large amount of bandwidth. Although 5G technology is contentious in many countries, it has been employed in China to address issues such as containing the spread of Covid19 by placing smart cameras and smart thermometers connected to 5G technology, high-speed broadcast, and intelligent robots for taking swabs, to name a few (Mbunge et al. 2020).

Blockchain Technology's Application

Blockchain technology has handled the friction and trust concerns between protecting the privacy and addressing public health needs, such as tracking infected patients, in the fight against COVID-19. It's built on a distributed, scalable, secure, privacy-preserving, and immutable record-keeping platform with the ability to change the way people trust, exchange value, and deal (Khurshid 2020). For example, a smartphone app based on blockchain technology and AI was developed to fight against the coronavirus epidemic. The software employs blockchain technology to create a "digital identity" for each member, protected by a private key that allows a digital replica of government-issued certificates. These enable healthy people to leave the house searching for food or employment (Sinclair 2020). Using blockchain, unauthorised parties have been prevented from interfering with the data. During the pandemic, a Chinese payment processor and financial services organization using blockchain technology to track claims processing and payouts (Pressgrove 2020; He et al. 2021). It has been suggested that colleges and research institutions engage with industry and business to develop and put strong use cases for blockchain applications to the test. These partnerships will help expand the usage of blockchain technologies in health care due to their widespread adoption (Khurshid 2020).

Telemedicine/Online Mental Health Tools

Telemedicine has been used to give mental health support. Because of the lockdowns, social distance, and fear of the virus spreading, the pandemic increased demand for its use. It has put an end to traditional face-to-face appointments in hospitals and clinics, easing the pressure on doctors and reducing their anxiety of coming into contact with infected patients. In addition, to help minimize the stress caused by Covid19, helpline numbers and other online platforms have been built, particularly for frontline employees (Hawkins 2020). Telemedicine has been in high demand since the onset of the pandemic. As clinics worldwide stopped physically treating infected patients, they turned to internet consultations (Hawkins 2020). Telemedicine has been in high

demand since the onset of the pandemic. As clinics worldwide stopped physically treating infected patients, they turned to internet consultations (Hawkins 2020). Several apps and virtual care platforms have been developed to reach out to infected patients and provide support via video conferencing and digital monitoring to decrease patient exposure to healthcare workers and professionals. It immediately restricted the introduction of the COVID-19 virus into healthcare facilities. There has been a noteworthy swing in the way healthcare is delivered by using telemedicine due to the COVID-19 outbreak. Due to this rapid development, individuals without access to digital tools are left behind, which exacerbates inequality on several fronts. Long-standing challenges to digital inclusion include education, poverty, internet availability, information-seeking abilities, and rural domicile, all of which may impact e-Health adoption (Khilnani et al. 2020).

Education and the Use of Technology

Due to the outbreak, a large percentage of the population was forced to study remotely to comply with the worldwide stay-at-home directive. Most teachers and students prefer to continue using video-based devices and platforms. As a result of the pandemic, the epidemic has become the second-largest group of digital technology users. Teachers must react to the fast speed of online teaching by devoting more time to preparing for online courses, innovating, creating lessons, and patiently changing students from passive recipients to engaged learners (Vargo et al. 2021). Distance learning uses augmented reality, 3D printing, virtual reality, and artificial intelligence-enabled robot teachers, among other technologies. GitHub, Blackboard, Coursera, and other platforms for knowledge distribution can be used to deliver online educational lectures. One example is teaching remotely via a video-based technique, such as Voice Thread to record short films conveying the lesson's subject (Gewin 2020). Email, online surveys, Google Sheets, and other telework technologies employ digital information to exchange virtual services at work. Furthermore, tools and programmes like Google Trends and Geographic Information Systems and social media platforms like Twitter, Instagram, Facebook, and YouTube assist in tracking, finding, and analysing epidemics in everyday life (Vargo et al. 2021).

Self-Isolation and Quarantine

In several nations, indiscriminate lockdowns for infection control have resulted in significant economic losses. Digital technology can be used to separate those who have been

Covid-19 Pandemic: Digital Technology Usage and Associated Socio-Technological Challenges

exposed to or infected with the virus, while other residents are subjected to fewer limitations. By asking citizens to complete a symptom evaluation and record their temperature, China's quick response (QR) code system allows authorities to monitor health and restrict movement. Individuals with green codes can go wherever they wish, but those with red codes must self-isolate for 14 days. China also monitors and restricts public gatherings with AI-powered surveillance cameras, drone-borne cameras, and portable digital recorders (Whitelaw et al. 2020). Upon arriving in Australia, international visitors were confined to hotels, with those from Wuhan being held off the Australian mainland. According to new regulations, individuals who break quarantine will be obliged to wear tracking devices, with fines levied for further offences.

In Taiwan, government-issued GPS-tracked mobile phones assist in the electronic monitoring of home-quarantined individuals; in the event of a quarantine breach, this so-called digital fence sends messages to the individual and assesses fines. In South Korea, people in self-isolation must download a mobile phone application that alerts authorities if they leave their isolation zone. People in Hong Kong who are subject to self-isolation must wear a bracelet that connects to a database via cloud technology and alerts authorities if the quarantine is breached. Iceland has created a smartphone app to track COVID-19 patients and ensure they remain in self-isolation (Whitelaw et al. 2020). People can circumvent mobile phone solutions for quarantine enforcement if they leave their quarantine zone without their phones. Like the ones used in QR code systems, self-reported surveys are only meaningful if people are sick and can accurately explain their symptoms. However, such technological advancements may be advantageous (Whitelaw et al. 2020).

In The Event of a Pandemic, Technology Can Be Used for Entertainment

During a pandemic, lockdowns and social distancing have also shut down the entertainment industries, changing the way content is created, distributed, and streamed on top platforms like Amazon Prime Video, Hotstar, Netflix, Zee5, Voot Select, and others, which cater to a wide range of audience interests and provide diverse content all over the world. For live streaming shows and concerts, the use of these Over-the-Top (OTT) Media Services platforms has skyrocketed. Film studios have begun to release their films on various platforms as well. On these platforms, people can now readily view the material. Lockdown has altered people's ability

to watch their favourite shows daily. The number of app downloads and subscribers on OTT platforms has increased significantly. Many games, such as PubG, Ludo, Amongus, and others, have grown in popularity and user base in India. The gaming industry has seen significant expansion, and the amount of time spent playing games during lockdown has increased. People are turning to games as a stress reliever and passing the time during long days (PN 2020).

Application For Data Storage in The Cloud

CCE is a system that combines application, IT infrastructure, and network services. It makes use of shared data centre (DC) resources made possible by virtualization technology. In this case, on-demand, elastic, or instantaneous services and prices are applied. To assist employees in executing their jobs swiftly and efficiently while working from home, cloud computing (CC) tools are frequently used. Cloud computing has increased the volume, velocity, and variety of data generated every minute by a wide range of services and applications worldwide. The generated data may be structured, semi-structured, or unstructured. Because of the high volume of data that is being moved, it is stored in various forms that are difficult to combine at such a fast pace (Alashhab et al. 2020).

Issues With Current Technologies

Apart from the lack of prior training data, social media and other Internet traffic have contributed noise to large data sets, potentially leading to over-fitted or "lucky good fit" models. This noise must be filtered before dependable patterns and predictions can be recognised. Each AI forecast's accuracy, validity, and dependability should be assessed (Whitelaw et al. 2020). However, some digital media is plagued by inaccuracy, a lack of guidance, and data leaking. We advocate for greater use of digital media in facility-based settings, emphasising the importance of building trust, establishing social solidarity, reducing chaos, educating the public on prevention measures, and reducing medical costs (Bao et al. 2020). When employing technology to battle the disease, challenges such as security, privacy, biases, ethics, and the digital divide arise (He et al. 2021). To better understand the rising epidemic and make joint decisions on addressing it, public health specialists, epidemiologists, and government officials must be connected via integrated systems with corresponding data. Because people are so crucial in the fight against COVID-19, it's critical to leverage cutting-edge technology to connect, coordinate, and support a wide range of stakeholders (He et al. 2021). Information systems and technology Scholars can also identify

Covid-19 Pandemic: Digital Technology Usage and Associated Socio-Technological Challenges

best practices for adopting responsible data collection and processing and striking a balance between privacy and new technology usage (He et al. 2021).

1. Human behaviour toward technologies: As more COVID-19-related technologies are developed, integrated, and used by governments, businesses, and individuals, it is vital to understand human behaviour in the development, creation, and use of technologies. Many efforts to combat the pandemic use new technology developments and methods for integrating multiple systems and technologies (Whitelaw et al. 2020). We have access to a great amount of information through social media, which has become a significant source of concern. The World Health Organization (WHO) claims that (WHO) social media is producing an infodemic, which is described as "an overabundance of information—some accurate, some false," making it difficult for people to find reliable sources and help when they need it.

Additionally, greater usage of video conferences and meetings produces a new phenomenon: tiredness, anxiety, or worry due to increased use of virtual video-conferencing platforms. Video calls' technological shortcomings—delays, lack of eye contact, and limited nonverbal cues—exhaust a person's energy considerably more than face-to-face meetings, leading to technological tiredness (Riva et al. 2020). To combat the pandemic, material reaction, behavioural modification, and human capability have all been demonstrated to be effective (Taylor 2021). Rather than automating human decision-making, AI technologies would augment and enhance human intelligence and advance decision-making processes beyond what either humans or machines can do on their own (Marjanovic et al. 2021). Marriages, birthday celebrations, family functions, and other events are also streamed live online. Many people lose track of details due to a lack of connection, and they are unable to read body language or keep eye contact with peers. The importance of "event borders" in memory formation and cognition has been described by psychologists Gabriel Radvansky and Jeffrey Zacks (Technosolutionism 2021).

2. Digital Technology's Negative Effects / Risks: Higher-income countries resorted to technology for a miracle since they lacked protective material resources, the human capacity for contact tracing, and understanding of the disease. People have lost faith in contact tracing apps and diagnostic approaches because of false-negative outcomes, and the slowness of tracing asymptomatic cases has exacerbated this. Technology is necessary for pandemic response, but it

must serve as support rather than a leader (Taylor 2021). Digital health efforts can reinforce socioeconomic inequality and lead to disparities in healthcare. The internet and mobile phones are common examples of digital technology. Even though 4 billion people globally accessed the internet in 2019, usage in high-income areas was disproportionately higher than in low- and middle-income areas (82 per cent in Europe vs 28 per cent in Africa). In high-income countries, vulnerable groups may lack access to broadband signals, cellphones, or wearable technology such as smartwatches in low-income neighbourhoods or distant locations. Interventions should be customised to the target regions to adopt digital technology effectively; Broadband connectivity demands technical and infrastructure investment from both the public and private sectors. Subsidized cell phone plans, loaner devices, free Wi-Fi hotspots, and training programmes could all be quick answers to these geographical differences. Automated apps and devices that do not require constant network access should be explored in places with insufficient infrastructure or finances to enable cellular and data coverage (Whitelaw et al. 2020).

3. Lack of trust, awareness, and accessibility: Social media platforms can augment emergency alerts, crisis response actions, information gathering and dissemination, donation collection, and hierarchy-free collaboration. At the same time, social media communication may hurt meaning construction and decision-making because they personalise information, haphazard stimulation of convergence behaviour, and facilitation of anti-social behaviour. In the case of COVID-19 epidemic management, one of the most important principles for virus containment is social separation.' It is, however, a social practice that is based on the trust and responsibility of individuals who take action and disturb their daily lives. It also relies on culturally relevant communications (including language translation) to ensure that everyone is aware of the implications of social distancing. In Australia, however, it was postponed because the social distancing message was not as successful as it could have been (Mirbabaie et al. 2020). As with any emerging technology, a fundamental disadvantage of telemedicine is a lack of user comprehension of its availability, services, and cost. A lack of education about the efficacy and safety of telemedicine in light of current circumstances, patient preferences for seeing their provider rather than someone with whom they have no established relationship, a lack of understanding of how to obtain telemedicine visits, and a lack of telemedicine visits have all been identified as barriers to telemedicine. Older people who live in distant places have less education,

Covid-19 Pandemic: Digital Technology Usage and Associated Socio-Technological Challenges

have more chronic illnesses, are less likely to utilise the internet than their peers (Kichloo et al. 2020).

4. Data Privacy Concerns: A significant amount of data was generated during the Covid 19 pandemic. For healthcare, data on patients, the virus genome, pharmaceutical and clinical studies, social media, and even facial recognition data are collected (Alashhab et al. 2020). Algorithms, cloud computing, and information openness all have ethical implications critical for the current societal shifts brought on by digital technology, although these implications are small and unequal in reality (Nicolescu et al. 2018). Several digital health treatments, particularly those that track persons and impose quarantines, could be infringing on people's privacy. Surveillance and control by the government can instil fear and jeopardise civil freedoms. To achieve a balance between the need for contact tracing and privacy, European officials have proposed that data be maintained for only 14 days, the length of time it takes a virus to spread, and that non-essential digital safeguards be relaxed after the pandemic is finished. A smartphone tracking scheme with anonymized data, no central database, and no information from the Global Positioning System (GPS) is employed in several European countries. Allowing a restoration to a normal routine without recurrence of infections may alleviate privacy and data security concerns (Whitelaw et al. 2020).

5. Economic Inequality or Expensive Technology: The problem has disproportionately affected people with the lowest incomes and educational attainment. This will aggravate the difficulties of attaining inclusive growth and widening wealth disparities (Willcocks 2020). COVID-19 is more vulnerable to rising automation than small and medium-sized enterprises, as well as communities of colour. Many countries cannot use systematic screening technologies because they are expensive and require skilled personnel (Papadopoulos et al. 2020).

Digital technologies that monitor vital signs or self-report symptoms are ineffectual due to the extended incubation time and relatively high prevalence of asymptomatic illness compared to other infectious diseases. Because of these characteristics, researchers at the European Centre for Disease Prevention and Control expect that most passengers from Chinese cities will be overlooked by screening (Whitelaw et al. 2020). If they develop symptoms that could indicate the onset of the virus, economically disadvantaged Americans with household incomes of \$40,000 or

less are far less likely to use telemedicine to seek medical attention; instead, they are far more likely to seek care at an ER or other facility where they may be at risk (Khilnani et al. 2020). IT infrastructure expenditures have risen due to the COVID-19 epidemic, as employees use teleworking and students enrol in online programmes. It's important to comprehend the rise in IT infrastructure's hard expenses due to rising demand. As the epidemic worsens, IT infrastructures must be enhanced to allow workers to carry out their duties safely and healthily (CISA 2020).

CONCLUSION

During the COVID19 epidemic, technological advancements proved to be extremely beneficial in controlling the hazardous situation in a systematic and timely manner. During the COVID19 pandemic, society's reliance on technology increased, resulting in social and vocational changes that may continue much beyond the current crisis. As a result, making intelligent and intentional judgments about using technology to improve our lives, reduce stress, and promote mental health is crucial. Different countries' approaches to COVID-19 management and technological amalgamation are unique in flattening the incidence curve and maintaining a low fatality rate. Human resources are needed to create and develop more efficient technical breakthroughs and integrate these technologies into the healthcare system. The use of technology has resulted in a massive volume of online data. Transparency and management of massive data on a single platform, which should be easily accessible for using AI models to develop novel pandemic management strategies, are critical. Researchers should also consider the negative effects of technology and privacy concerns. Every citizen of the country should use technology without budgetary constraints or a lack of awareness. Immediate technical steps to prevent the pandemic are critical for safety and risk management when considering human behaviour patterns.

The competing interests-The author declares that there are no competing interests.

Conflict of Interest –No conflict of interest

Funding- Self.

Availability of data and materials- The data set will not be shared to protect the participants' identities

REFERENCES

Covid-19 Pandemic: Digital Technology Usage and Associated Socio-Technological Challenges

- Alashhab, Z. R., Anbar, M., Singh, M. M. et al. (2020). Impact of Coronavirus Pandemic Crisis on Technologies and Cloud Computing Applications, *Journal of Electronic Science and Technology*, 19(1).
- Bao, H., Cao, B., Xiong, Y. et al. (2020). Digital Media's Role in the COVID-19 Pandemic, *JMIR Mhealth Uhealth*, 8(9).
- Brohi, S. N., Jhanjhi, N. Z., Brohi, N. N. et al. (2020). Key Applications of State-Of-The-Art Technologies to Mitigate and Eliminate COVID-19, *TechRxiv Powered by IEEE*.
- Chavez, N., Kounang, N. (2020). A Man Diagnosed with Wuhan Coronavirus Near Seattle Is Being Treated Largely by A Robot. <https://edition.cnn.com/2020/01/23/health/us-wuhan-coronavirusdoctorinterview/index.html>.
- CISA Releases Version 3.0 of Guidance on Essential Critical Infrastructure Workers During COVID-19. (2020). United State of America: Cyber Security & Infrastructure Security Agency. CISA Releases Version 3.0 of Guidance on Essential Critical Infrastructure Workers during COVID-19, CISA.
- Garfin, D. R. (2020). Technology as A Coping Tool During The COVID-19 Pandemic: Implications and Recommendations, *Stress and Health*, 1–5.
- Gewin, V. J. N. (2020). Five Tips for Moving Teaching Online as COVID-19 Takes Hold, 580, 295-296.
- Han, T., Cong, H., Shen, Y. et al. (2021). Recent Advances In Detection Technologies For COVID-19, *Talanta*, 233, 1-10.
- Hawkins, L. (2020). Top 10 Benefits of Technology for Healthcare During Covid-19, *Healthcare Global*.
- He, W., Zhang, Z., Li, W. (2021). Information-Technology Solutions, Challenges, And Suggestions for Tackling The COVID-19 Pandemic, *International Journal of Information Management*, 57, 1-8.
- Javaid, M., Haleem, A., Vaishya, R., Suman, R., Vaish, A. (2020). Industry 4.0-Technologies, And Their Applications in Fighting, COVID-19- Pandemic, *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews*, 14, 419-422.
- Jeong, H., Rogers, J. A., Xu, S. J. S. A. (2020). Continuous On-Body Sensing for the COVID-19 Pandemic: Gaps and Opportunities, *Science Advances*, 6(36), 1-4.
- Keesara, S., Jonas, A., Schulman, K. (2020). Covid-19 And Health Care's Digital Revolution, *The New England Journal of Medicine*, 382, e82.
- Khilnani, A., Schulz, J., Robinson, L. (2020). The COVID-19 Pandemic: New Concerns and Connections Between ehealth And Digital Inequalities, *Journal of Information, Communication and Ethics in Society*, 18(3), 393-403.
- Khurshid, A. (2020). Applying Blockchain Technology to Address the Crisis of Trust During The Covid-19 Pandemic, *JMIR Medical Informatic*, 8(9), e20477.

- Kichloo, A., Albosta, M., Dettloff, K. et al. (2020). Telemedicine, The Current COVID-19 Pandemic And The Future: A Narrative Review And Perspectives Moving Forward In The USA, *Fam Med Community Health*, 8(3), 1-9.
- Marjanovic, O., Cecez-Kecmanovic, D., Vidgen, R. (2021). Algorithmic Pollution: Making the Invisible Visible, *Journal of Information Technology*.
- Markforged's Response to COVID-19. (2020). <https://markforged.com/resources/blog/markforged-covid-19-efforts#swabs> (Accessed 15.05.2021).
- Marr, B. (2020). Coronavirus: How Artificial Intelligence, Data Science and Technology Is Used to Fight the Pandemic. <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2020/03/13/coronavirus-how-artificial-intelligence-data-science-and-technology-is-used-to-fight-the-pandemic/>.
- Mbunge, E. (2020). Integrating Emerging Technologies Into COVID-19 Contact-Tracing: Opportunities, Challenges and Pitfalls, *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews*, 14(6), 1631-1636.
- Mbunge, E., Akinnuwesi, B., Fashoto, S. et al. (2020). A Critical Review of Emerging-Technologies for Tackling COVID -19 pandemic, *Human Behavior and Emerging Technologies*, 3(1), 25-39.
- Mirbabaie, M., Bunker, D., Stieglitz, S. et al. (2020). Social-Media in Times of Crisis: Learning from Hurricane Harvey for The Coronavirus Disease 2019 Pandemic Response, *Journal of Information Technology*, 35(3), 195-213.
- Nicolescu, R., Huth, M., Radanliev, P. et al. (2018). Mapping the Values of IoT, *Journal of Information Technology*, 33(4), 345-360.
- O'Leary, D. (2020). Evolving-Information Systems and Technology Research Issues for COVID-19, and Other Pandemics, *Journal of Organizational Computing and Electronic Commerce*, 30(1), 1-8.
- Papadopoulas, T., Baltas, K. N., Balta, M. E. (2020). The Use of Digital-Technologies By Small And Medium Enterprises During Covid-19: Implications For Theory And Practice, *International Journal of Information Managemen*, 55.
- PN, B. (2020). Role of Technology in the Era of COVID-19-Pandemic. <https://news.cleartax.in/role-of-technology-in-the-era-of-covid-19-pandemic/4992/>.
- Pressgrove, J. (2020). Blockchain Emerges as Useful Tool in Fight Against Coronavirus. <https://www.govtech.com/products/blockchain-emerges-as-useful-tool-infight-against-coronavirus.html>.
- Richter, A. (2020). Locked-Down Digital Work, *International Journal of Information Managemen*, 55.
- Riva, G., Mantovani, F., Wiederhold, B. K. (2020). Positive Technology and Covid-19, *Cyberpsychology, Behaviour, And Social Networking*, 23(9), 581-587.
- Rosen, C. (2020). Technosolutionism Isn't the Fix. <https://hedgehogreview.com/issues/america-on-the-brink/articles/technosolutionism-isnt-the-fix>.

Covid-19 Pandemic: Digital Technology Usage and Associated Socio-Technological Challenges

- Sein, M. K. (2020). The Serendipitous Impact of COVID-19 Pandemic: A Rare Opportunity for Research and Practice, *International Journal of Information Management*, 55.
- Sinclair, S. (2020). Spanish Researchers Working to Curb Coronavirus Spread with Blockchain App. <https://www.coindesk.com/spanish-researchers-working-to-curb-coronavirus-spread-with-blockchain-app>.
- Swayamsiddha, S., Mohanty, C. (2020). Application of Cognitive Internet of Medical Things for COVID-19 Pandemic, *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews*, 14(5), 911-915.
- Taylor, L. (2021). There Is an App for That: Technological-Solutionism as COVID-19 Policy in the Global North, in *E. Aarts, H. Fleuren, M. Sitskoorn & T. Wilthagen, The New Common* (209-215), Springer.
- Vaishya, R., Javaid, M., Khan, I. H. et al. (2020). Artificial Intelligence (AI) Applications For COVID-19 Pandemic, *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews*, 14(4), 337-339.
- Vargo, D., Zhu, L., Benwell, B. et al. (2021). Digital Technology Use During COVID-19 Pandemic: A Rapid Review, *Human Behavior and Emerging Technologies*, 3, 13-24.
- Whitelaw, S., Mamas, M. A., Topol, E. et al. (2020). Applications Of Digital Technology In COVID-19-Pandemic Planning and Response, *Lancet Digital Health* 2020, (2), 435-440.
- Willcocks, L. (2020). Robo-Apocalypse? Response and Outlook on the Post-COVID-19 Future of Work, *Journal of Information Technology*, 36(2), 188-194.
- World Health Organization. (2020). Digital Technology for COVID-19 Response. Department News, Geneva. Digital Technology for COVID-19 Response.

RE-ORIENTING CURRICULUM OF TOURISM EDUCATION IN THE CONTEXT OF COVID-19: AN EMPIRICAL STUDY

Venkata Rao YEDLA *

E. Joshu AJOON**

ABSTRACT

The tourism academic programmes transform a student into a tourism professional with a curriculum designed with classroom lecturing, field visits and internship. These three components help a student to understand the practices and approaches in the tourism industry. But, as the COVID-19 pandemic has escalated its impact on tourism academia and caused the curriculum to shrink into online platforms, the classroom lecturing has shifted to virtual platforms such as google meet, zoom, cisco Webex, and google classroom. The internship and the field visits were either cancelled or conducted in virtual mode. The situation has a significant effect on the tourism postgraduate students of the batch 2019-2021 as first half (2019-2020) of their course was conducted in regular mode and the second half (2020-2021) in virtual mode due to the pandemic. It seems a study on this batch will be crucial to explore the impacts of sudden change in pedagogy and assess the need to re-orient the curriculum. This article explores the scenario using qualitative inquiry into the viewpoints of tourism postgraduate students of the batch 2019-2021. Questionnaire was used to collect data and are analysed qualitatively. The findings of this study assist in assessing the need to re-orient the curriculum and understanding the areas which require modification to fit to the online pedagogy. As the perspectives of students are vital to design an efficient learning environment, the study will certainly complement to shape future of tourism education.

Keywords: Tourism Education, Postgraduate Students, COVID-19, E-learning, Re-orienting Curriculum.

Citation: YEDLA, V. R., AJOON, E. J. (2022). "Re-Orienting Curriculum Of Tourism Education In The Context Of Covid-19: An Empirical Study", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 251-273.

Atf: YEDLA, V. R., AJOON, E. J. (2022). "Turizm Eğitimi Müfredatının Covid-19 Bağlamında Yeniden Yönlendirilmesi: Ampirik Bir Çalışma", *HABITUS Toplum Bilim Dergisi*, (3), 251-273.

Başvuru / Received: 23 Şubat 2022 / 23 February 2022

Kabul / Accepted: 16 Mart 2022 / 16 March 2022

Araştırma Makalesi / Research Article.

INTRODUCTION

Travel and tourism is a major labour-intensive service sector that proliferates and requires good quality, ability and skilled personnel to provide different services and hospitality to enhance tourist's experiences. This colossal requirement for qualified personnel emphasises tourism education because education, as mentioned by Idris et al. (2012), helps foster the knowledge, skills, values and personality of an individual. It also enhances the competitiveness in the tourism sector and helps to foster tourist's satisfaction through better services and products that meet the needs and expectations.

*Dr. Venkata Rao YELDA, Professor, Department of Tourism Studies, School of Management, Pondicherry University, E-mail: venkatdtour@gmail.com ORCID Number: 0000-0003-1816-7047

**Mr. Joshu Ajoon EDAKKOTT, MBA Tourism & Travel Management Graduate, Department of Tourism Studies, School of Management, Pondicherry University, E-mail: ejoshuajoon@gmail.com ORCID Number: 0000-0002-7996-0930

The method and tools used for teaching and learning play a significant role in delivering effective and quality education in tourism (Hsu and Li 2017). The tourism curriculum is composed of both theory and practical components (Liburd et al. 2018), of which the practical components reserves vital importance (Schoffstall and Arendt 2014). The practical components in tourism education are internship, case studies, and field trips. These have recently gained importance as it acts as a bridge between the tourism academia and the tourism sector (Kim and Jeong 2018).

The intervention of technology has brought a tremendous revolution in tourism (Chiao et al. 2018). Similarly, the educational sphere of tourism has also advantaged from technology in terms of quality and delivery of course content (Goh and Sigala 2020). However, there still exists issues and obstacles in online tourism education (Davis et al. 2019). This manifested the need to investigate further the impact of online tourism education pedagogy.

Furthermore, the COVID-19 pandemic drenched the whole world in peril, there was a sudden shift to online pedagogy due to the disruption caused to the education sector (Crawford et al. 2020; Ye and Law 2021). This sudden transition of pedagogy happened without considering the readiness of teachers and students, learning infrastructure and environment, and student's surroundings and situations (Salman et al. 2021), thereby causing concern about the quality and effectiveness of the education (Oyedotun 2020). This sudden shift of pedagogy to e-learning during the pandemic caused turmoil due to network and technical glitches, unavailability of required gadgets and equipment, surroundings, pandemic situation, stress, workload and lack of resources. Hence, as stated by Basilaia and Kvavadze (2020), it is necessary to plan and redesign the curriculum for effective online pedagogy.

Additionally, the COVID-19 pandemic has led to a significant change in the tourism business model. The customer's expectation has changed, the community's acceptance and satisfaction with tourism activity have changed, the confidence level of the workforce has changed and the tourism sector now searches for a more sustainable business model to face the future crisis of the tourism industry. In this context, a suitably skilled workforce is required to face this current situation and drive the tourism sector to resurrect.

The impact of sudden change in pedagogy during the pandemic would be significant among the tourism postgraduate students of the batch 2019-2020. This particular batch was exposed to experience the pedagogy in regular mode in the first half (2019-2020) of the curriculum and the

Re-Orienting Curriculum of Tourism Education in The Context of Covid-19: An Empirical Study

second half (2020-2021) in virtual mode due to pandemic. This article conducts a qualitative inquiry to explore the challenges faced by the tourism postgraduate students of batch 2019-2021 using questionnaire. As the students' perspectives are vital to enhance the effectiveness of curriculum and pedagogy, the findings of this study would complement in designing an effective learning environment and shape the future of tourism education.

Literature Review

Tourism Education

Ayikoru et al. (2009) mentioned that tourism education plays a vital role in the tourism sector, and its manifestation can directly or indirectly impact the entire tourism sector. This can be confirmed by the statement made by a prominent international organisation working for the betterment of the tourism sector, the United Nations World Tourism Organization (UNWTO) (Perdomo 2016), it states that tourism education is pivotal to enhance the competitiveness of tourism services and products, and the satisfaction of tourists (Fayos-Sola 1997). This evinces the importance of tourism education and to gain a deeper understanding, it is necessary to look at both the tourism curriculum and pedagogy. Taylor and Richards (1985) has defined the term curriculum in the simplest form as that which is taught. One of the latest and precise definitions for the curriculum can be found in the work of Mulenga (2018). Here curriculum is more precisely defined as:

“Curriculum is all the selected, organised, integrative, innovative and evaluative educational experiences provided to learners consciously or unconsciously under the school authority in order to achieve the designated learning outcomes which are achieved as a result of growth, maturation and learning meant to be best utilised for life in a changing society” (Mulenga 2018).

Hence, it can be said that the curriculum composes of a complete programme of the educational experience provided in the degree programme. The constituent parts of a curriculum are the course contents. In the case of tourism, both the theory and practical components are pivotal to deliver effective and quality education to foster knowledge, skills, and attitude. From this, it can be said that a tourism curriculum is a packaging of expertise required to provide the appropriate skills and mindset needed to the students. But because of the broad, complex, multidisciplinary and dynamic nature of tourism and the range of practices and outcomes, the tourism curriculum offers an incomplete account of the tourism activity (Tribe 2005).

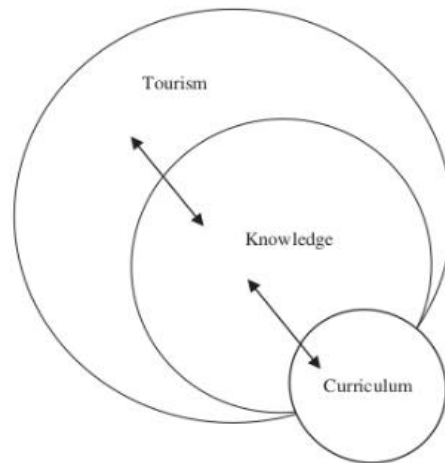

Figure 2.2: The Linkage of Tourism Sector, Knowledge, and the Curriculum

Figure adapted from the book 'An International Handbook of Tourism Education'

Due to the broad, dynamic, complex and multidisciplinary nature of tourism, the tourism knowledge could not represent a complete insight on the entire tourism sector. Similarly, because of many limitations such as time constraints (degree programme spans three years or two years) and the need to straddle and incorporate knowledge from other disciplines, the tourism curriculum represents only a minor part of the tourism knowledge. It is evident from the study of Tribe (2005) that, tourism education can influence and bring changes in the tourism practices. For instance, the elaboration on sustainable practices and benefits of community involvement in tourism and incorporating it in tourism education can pressure the tourism industry to amend the tourism activity to account for sustainable practices and community engagement in tourism.

Although tourism education is accepted and taught worldwide, the curriculum framework of tourism is still highly dynamic (Dredge et al. 2012; Tribe 2002), and different universities or institutions have different approaches towards the tourism curriculum (Airey 2015). However, a recent book on tourism education, 'The Routledge Handbook of Tourism and Hospitality Education' of Dredge et al. (2015), has reflected on the widely accepted framework and delivery of tourism curriculum, which include project-based studio work, problem-based learning, life-long learning, value-based learning, work-integrated learning, and web 2.0 technologies. This evinces that the curriculum design and pedagogy is enhancing to contribute adequate knowledge, skills and qualities to the tourism students.

Re-Orienting Curriculum of Tourism Education in The Context of Covid-19: An Empirical Study

The method and tools used for teaching and learning play a significant role in delivering effective and quality education in tourism by creating a positive teaching and learning environment (Han et al. 2015; Hsu and Li 2017). As mentioned by Liburd et al. (2018), the tourism curriculum is composed of both theory and practical components, and the practical components play a vital role in enhancing the student's learning (Schoffstall and Arendt 2014). The practical components help to foster student's learning because for two main reasons; one, the curriculum only covers a limited portion of the whole tourism activity (Tribe 2005), two, the exposure to actual situations helps to gain more profound knowledge on the industry practices and prepares the student to face real-world tourism phenomenon (Self and Self 2017). The practical components help students gain problem-solving and critical thinking skills (Mak et al. 2017) and foster motivation (Lee and Dickson 2010), because using proper education methods can stimulate student's motivation to learn (Bethell and Morgan 2011).

The practical components of tourism education generally consist of internships and field trips. In this, the internship is one of the vital components in tourism education (Aggett and Busby 2011; Hughes et al. 2013; Kim and Jeong 2018; Yiu and Law 2012; Zopiatis and Theocharous 2013). It reinforces knowledge (Busby 2003) and increases the student's motivation and satisfaction (Robinson et al. 2015; Stansbie and Nash 2016), depending on the experiences gained during the internship (Chuang and Dellmann-Jenkins 2010; Jenkins 2001; Xu et al. 2018). Similarly, the field trip also plays a significant and highly effective role in tourism education (Arcodia et al. 2014; Dembovska et al. 2016; Portegies et al. 2015). The students have reported that they could enhance their understanding of the tourism course through field trips (Goh and Ritchie 2011) because through field trips, they were able to relate the theories to practice (Gretzel et al. 2008). The pre-trip, on-trip and post-trip phases of field trips enhance the learning (Wong and Wong 2009), further Arcodia and Dickson (2013) also stated through their research that the classroom discussions on the field trip by the lecturers provide insights and results in enhancing the learning. Sotomayor (2020) says that the field trip allows students to go through authentic learning experiences in different tourism destinations. The field trip also helps to develop teamwork, interpersonal skills (Jakubowski 2003; Sotomayor 2020; Xie 2004) and leads to behavioural change (Ting and Cheng 2017).

The technology intervention in tourism education was tremendous and has advantaged in terms of quality and delivery of course content (Goh and Sigala 2020; Rodney 2020). The intervention of technology into tourism education has made the curriculum more engaging, interactive and student-centric. It also brought real-world experiences, active student participation in cognitive activities, easy access to study resources and individualised feedback. This boosted student's interest, motivation, and learning outcomes while decreasing student's problematic behaviour in the classroom (Goh and Sigala 2020; Sigala 2013). Other benefits of technology in tourism education are the opportunity for students to connect and network with industry professionals, scholars, and academicians (Sipe and Testa 2020) and also to develop their capabilities to use and manage technology in their working environment (Sigala 2007). The technology has intervened into every component of the tourism curriculum, including practical components such as field trips and internship; it comes in various names such as online internship, remote internship, virtual field trip, etc. (Chiao et al. 2018; Park and Jones 2021; Patiar et al. 2017; Schaffer 2017; Schott 2017).

Although technology has brought many benefits to the tourism education sphere, literature has mentioned the issues and barriers in technology intervention into tourism education (Lee et al. 2016). One major concern in technology adoption into tourism education is low self-efficacy and readiness (Long et al. 2018). There are many other barriers, such as socio-cultural barriers (Liu et al. 2020), technological barriers (Gutiérrez-Carreón et al. 2015), time management and wrong or misinterpretation of expectations by students or instructors (Davis et al. 2019). Bailie (2015) mentions the complexity of feedback and assessment methods in online education. Hwang et al. (2010) raise concern on whether technology can be effectively combined with real-life tourism activity because exposure to actual tourism phenomenon provides an effective learning outcome. If it lacks, the quality of learning decreases. Also, Karich et al. (2014) raise concern on whether technology intervention can meet different learner's needs because to make the subject reach the expectation of every student diverse method of instruction is required.

Another significant barrier in technology intervention is regarding the interpersonal relationship (Davis et al. 2019; Lee et al. 2016; Rovai and Jordan 2004). Since tourism is a service sector, at the core of tourism is human relationships and interactions. It is at the educational level where the importance of building relationships can be taught and practised. Also, for effective course delivery, there must be a social relationship with the instructor and students and building

Re-Orienting Curriculum of Tourism Education in The Context of Covid-19: An Empirical Study

relationships with other students is also necessary within a classroom (Davis et al. 2019). The studies of Lee et al. (2016) and Rovai and Jordan (2004) have specifically mentioned that the technology intervention in tourism education has decreased social relationships in student-student and student-instructor. This reveals that the technology intervention in tourism education requires further innovations and research.

COVID-19 Disruptions in Tourism

“Tourism is an industry which is highly susceptible to negative events and, since there is always a crisis somewhere in the world, the sector appears to be under an almost permanent threat of yet another crisis looming” (Pforr and Hosie 2008).

Tourism is undoubtedly one of the most vulnerable sectors that are being affected severely by external occurrences. Dealing with a crisis is not an easy task. The standard way of assessing the gravity of a crisis can be expressed through loss of life, infrastructure damage, loss of homes, economic or cultural damage, etc. In contrast, a tourism crisis can be expressed through the number of lost arrivals, visitor nights or spending. A crisis or uncertainty can occur on a scale spectrum that ranges from local to global at any time. One such crisis is the COVID-19; its impact has been particularly catastrophic for the travel and tourism sector. The coronavirus disease 2019 presages an economic downturn and a worldwide collapse of the tourism sector.

During the COVID-19, the tourism sector was suspended as a COVID-19 mitigation measure. The international tourist arrival decreased to 87% (UNWTO 2021), that is, in 2020, tourism lost one billion international tourist arrival, which accounts for USD 1.3 trillion loss of tourism exports. Every region across the globe had negative growth in the tourist arrival, -96% in Asia and the Pacific, -85% for both Africa and Europe, -84% for the Middle East, and -77% for Americas. Also, a 49.1% drop in contribution to GDP (WTTC 2020), which accounts for a loss of USD 2 trillion to global GDP.

These losses accounts COVID-19 as the most devastating crisis that happened to tourism (Assaf and Scuderi 2020; Karabulut et al. 2020). COVID-19 had generated substantial social costs to local communities (Qiu et al. 2020), increased job insecurity feeling and turnover (Jung et al. 2021). COVID-19 has also influenced the behavioural patterns of tourists. Kock et al. (2020) stated that the COVID-19 influenced tourist’s perception of several risk factors such as health,

psychological, social, performance, image, and time, leading to behavioural change among the tourist. The tourist has changed their travel behaviour from general to elaborate, open-hearted to closed, radical to conservative. The travel pattern of tourists has also changed due to the COVID-19 pandemic (Kock et al. 2020).

In a recent study by McKinsey and Company (2021), during the COVID-19 pandemic, 69% of the organisations had a prevalent shift to skill-building. According to them, the skills such as social and emotional, digital and advanced cognitive skills of the workforce were fostered to thrive during and after the COVID-19 pandemic crisis. This evince the need for better skills and qualities for the aspiring tourism professionals to meet the need of tourism sector in the future.

In the case of Tourism Education, it was not immune to the COVID-19 pandemic. There was a sudden shift to e-learning that has caused many challenges and issues to the pedagogy (Oyedotun 2020). Both the theory and the practical components of the curriculum were conducted online. These changes were implemented because of the pandemic situation and hence without proper planning. Jenkins (2001) states that a curriculum conducted without appropriate planning and issues and with challenges can result in students losing interest in the curriculum and getting demotivated. As stated by Terrier et al. (2018), motivation is a vital factor for enhancing the interest and engagement of a student. Because, when a student becomes demotivated on the curriculum, it can make the student hesitate to engage and commit to the curriculum activities which leads to poor academic performance (Legault et al. 2006), increase stress (Baker 2004), and result in increasing dropout rate (Pascoe et al. 2020). Salman et al. (2021) showed concern on the quality and effectiveness of education by stating that the sudden transition of pedagogy to e-learning during the pandemic happened without considering the readiness of teachers and students, learning infrastructure and environment, and student's surroundings and situations. The challenges and turmoil of the sudden shift of pedagogy were due to various factors such as network and technical glitches, unavailability of required gadgets and equipment, surroundings, pandemic situation, stress, workload and lack of resources (Zhou et al. 2013).

Further, even though tourism education adopted internet technology for many decades now, there still exist barriers. One significant obstacle in e-learning is implementing institutional, personal and technological barriers (Goh and Sigala 2020). E-learning can also lead to misperceived or misinterpreted or wrong expectations (Davis et al. 2019; Goh and Wen 2020),

Re-Orienting Curriculum of Tourism Education in The Context of Covid-19: An Empirical Study

resulting from a miscommunication between instructors and students. Further, Davis et al. (2019) and Lee et al. (2016) states that it can result in poor time management and poor participation in curriculum activities if the student has low self-control and motivation. E-learning has also decreased the relationship between the instructor and the students (Goh and Wen 2020; Ye and Law 2021) as digital technology causes psychological distances between people (Darke et al. 2016).

Expectation for post-COVID-19

Research is being conducted actively in this sphere to revive tourism in the post-pandemic situation. Hall et al. (2020) suggests that there should be a global commitment to a sustainable tourism model because it can make tourism more resilient and efficient to face any future crisis. The strategies put forth by UNWTO must be adopted by the tourism sector across the globe (Collins-Kreiner and Ram 2020). Multi-stakeholder involvement is pivotal for resilience from the current situation (Qiu et al. 2020; Sharma et al. 2021). Further, emotional attachment and humanisation is also pivotal for tourism in the post-COVID-19 scenario (Hang et al. 2020). Ritter and Pedersen (2020) expects a change in tourism business model. The post-COVID-19 tourism sector's focus has to be on sustainable tourism, climate change and circular or regenerative economy (WTTC and Harvard 2021), and women in tourism (WTTC 2021).

It can now be manifested that the tourism sector require innovation and a better approach for the post-COVID-19 scenario. One method to attain this requirement is by providing adequate knowledge and training. Talking about the approach, regenerative tourism, “a niche innovation” (Bellato et al. 2022), is potentially the most suitable approach tourism sector can depend for resilience and creating responsible benefits for environment, society and economy as the concept goes beyond sustainability and emphasis consciousness (Hussain 2021). Regeneration is referred to making a favourable condition for life on earth to thrive equally. Regenerative tourism simply is ‘leaving a place better than how it was when we found it’ (Pollock 2019). Anna Pollock, founder of Conscious Travel, who advocates regenerative tourism illustrate it as:

“The shift from self-centred extraction of value for the benefit of few to the community and life-enhancing, service-oriented associated with regeneration that involves ever-higher levels of care and interdependence” (Pollock 2019).

The focus of regenerative tourism is on the place and community and its approach is different from the usual tourism business model (Becken 2020). It works on a ‘values-based

tourism framework’– this include giving value to the well-being of culture, social, environmental and economic, the agreed rules, traditions, and the relationships (Becken and Kaur 2021). That is, “Understanding the cultural significance of sites, designing facilities and signage appropriately, connecting visitors to restoration projects, and providing employment through ingenious rangers” (Becken and Kaur 2021).

“Regenerative tourism is described as a systems-based, aligned with cultural and natural patterns, integrated with local development approaches and positions tourism practices as processes of regeneration” (cited in Duxbury et al. 2021: Bellato et al. 2022).

Since the approach is more aligned towards creating positive benefits for the environment and society through tourism, this is potentially the suitable approach tourism sector can adopt for post-COVID-19 scenario to be resilient while creating responsible and beneficial contributions. Considering the possibilities and benefits of regenerative tourism various nations such as New Zealand, Sweden, Hawaii have already adopted regenerative tourism. However, the concept is unexplored in tourism education. Since the curriculum requires re-orientation in the context of COVID-19 and since the tourism sector requires a better approach, bringing regenerative tourism to tourism education would help the aspiring tourism professionals to develop the adequate skills and qualities for the post-COVID-19 tourism business.

Methodology

This article aims to study the current situation in tourism education and determine the need to re-orient the tourism curriculum to build qualified workforce for the post-COVID-19 tourism sector. The objectives of the study are:

- To determine the challenges faced by the tourism postgraduate students due to the sudden shift in tourism pedagogy in the context of COVID-19
- To determine the changes required in curriculum to fit to the current pedagogy and business scenario
- To identify the adequate approach required in post-COVID-19 tourism sector
- To determine the need to re-orient the tourism curriculum in the context of COVID-19

The article aim to answer the following questions:

1. How was the tourism postgraduate course conducted during the pandemic?
2. Did the students find the new pedagogy efficient to acquire knowledge?
3. What was the attitude or approach of instructors in the new pedagogy?

Re-Orienting Curriculum of Tourism Education in The Context of Covid-19: An Empirical Study

4. How were the learning experiences for tourism students in the sudden shift to new pedagogy?
5. Did the students show any change in behaviour due to the pandemic and the sudden shift in pedagogy?
6. What does the students prefer to enhance their learning experiences during the pandemic?

To answer the research questions, qualitative data is required from primary sources, that is, the tourism postgraduate students of batch 2019-2021. Questionnaire was used to collect data as it seems most suitable method for efficient and accurate in this context. The primary and secondary data altogether helps to determine the best suitable model for post-COVID-19 tourism and also for suggesting focus areas when re-orienting the curriculum to fit to the current tourism scenario. The sample size of the study is 100, the sample profile is represented in *table 1*. The questionnaire was shared among the tourism postgraduate students of batch 2019-2021 in Pondicherry Universities, Mangalore University and Kuvempu University located in South India.

The questionnaire have 50 closed-ended questions with 16 multiple choice question, two rating scale questions, 17 likert scale question, two checklist questions, and 13 dichotomous questions. The construction of questionnaire is represented in *table 2*. All the questions in the questionnaire were made mandatory to be a respondent in the survey. The questionnaire was prepared using a commonly used online survey platform, 'Google Form', a free survey administration software offered by Google.

The collected data were analysed using inductive reasoning, a method to identify patterns and develop explanations from the observed data (Bernard 2011).

Findings & Discussion

The responses from 100 tourism postgraduate students of batch 2019-2021 were analysed. The respondents were from three different tourism degrees, namely, Master of Business Administration (MBA) 75%, Master of Tourism Administration (MTA) 4%, and Master of Travel and Tourism Management (MTTM) 21%. However, 60% of the MBA students and all the MTA and MTTM students reported that their classes were conducted virtually during the pandemic. The data collected from the students are analysed to create themes and discuss them further. The raw data are represented in column 2 of *table 3*. Eight themes were identified from the responses: (1)

Method of teaching during the pandemic, (2) Regularity of conducting classes, (3) Student's attendance in the classroom during the pandemic, (4) Instructor's approach/attitude during the pandemic, (5) Issues in the sudden shift to e-learning, (6) Student's Experiences, (7) Student's Behaviour, (8) Student's Preferences (refer column 3 in *table 3*).

Method Of Teaching During the Pandemic

As the COVID-19 pandemic has influenced the tourism education sector, there was a significant change in teaching methods, which is clearly seen in the data. Among the 100 respondents, 85% has reported that their classes were conducted online, and 15% suggested that they had blended classes; there were no offline classes during the pandemic period—the 15% of students who reported blended classrooms to belong to MBA degree in tourism. Regarding the practical components in tourism, 72% of students responded that their practical components were conducted, but 28% said their practical components in the curriculum was not conducted. 59% of students think that the course content for the e-learning was not in an organised form, only 21% students had the opinion of having an organised course content, the rest of the students (20%) were in neutral sentiment.

Regularity Of Conducting Classes

In order to enhance the student's interest and motivation in learning, it is necessary to conduct classes in a well-organised manner with proper planning, because a curriculum conducted without proper planning and with issues and challenges can result in students losing interest in the curriculum and gets demotivated (Jenkins 2001). According to the survey 57% of students thought that the classes during the pandemic were not conducted regularly, but 43% of students said 'yes' to the question stating the class was conducted regularly. This suggests that the courses were conducted without proper planning and organisation. A high majority of students (98%) said that there were often occasions when the scheduled classes were cancelled, and 76% stated that there were occasions where classes were conducted without clear intimation.

Student's Attendance in The Classroom During the Pandemic

Of the one hundred students who participated in the survey, 99 stated that the students are not attending classes regularly during the pandemic even though the regularity was confirmed by 43% (section: 4.2.1). 25% of students said they miss the classes due to improper intimation regarding the class schedule, and 44% said they miss the class sometimes due to poor intimation.

Re-Orienting Curriculum of Tourism Education in The Context of Covid-19: An Empirical Study

However, 21% of students were able to attend the classes even after poor intimation. Getting distracted is a common phenomenon among youth; 74% of students said that they get distracted easily from the online classroom, and 26% said they get distracted sometimes; that is, every student who participated in this survey gets distracted from class during the online class session. This suggests that the online pedagogy brought many challenges and the students get distracted easily.

Instructor's Approach/Attitude During the Pandemic

The instructor and student relationship are pivotal in the educational sphere. But according to the survey, 36% of students said that the instructors could not give individual attention to every student during the pandemic. 19% of students said that their subject understanding was a matter of concern of instructors in the online classroom. 60% of students said that the classes were taken for mere completion of the course and not for student's subject understanding. This is possibly due to sudden shift to online pedagogy, which is challenging, without considering the readiness of instructors and students (Salman et al. 2021).

Issues In Sudden Shift To E-Learning

The sudden shift to online learning has caused many issues. 65% of students said it was not easy to communicate in the online classroom, and 97% said it was difficult and inefficient for group discussion in the online classroom. 77% of students were of the opinion that the online classes are not suitable for clearing doubts. 50% of the students said that their overall class performance has decreased after shifting to e-learning. 66% of students says that the students were not active and expressive in the online classroom. Significantly, 78% of students agree that student's classroom participation had decreased. 62% of students agree that doubt clearing tendency of students has reduced in the online class. The interaction between students and teachers in an educational setting is of vital importance. In this survey, 60% of students agree that student-student interaction decreased and 61% of students agree about the decrease in student-teacher interaction. Technical glitches have influenced the learning experience according to 96% students. 51% of students agreed that it was difficult to gather study resources. A matter to concern seriously is on the dropout rate: 93% of students said that there were students in their class who dropped out of the course during the pandemic.

Student's Experiences

Although 64% of students said they could do more networking in this current pedagogy, the rest of the factors were negatively marked. 60% of students say that they are not satisfied with the current pedagogy. 55% of students say that the current pedagogy doesn't provide any practical knowledge. Regarding field trips, 81% of students say that the virtual field trip cannot be an alternative for the actual field trip and none of the students said it is an efficient alternative for the field trip. The majority of the students (92%) who participated in the survey said that the stress and confusion have increased in the new learning environment. And again, 92% of students said it caused health risks. The major health risks reported by students are:

- Eye straining : 96%
- Stress : 92%
- Sleeplessness : 89%
- Becoming obese : 87%
- Back pain : 85%
- Hearing problem : 69%
- Tiredness : 59%

Regarding skill and knowledge, 54% of students said that the skills gained in the e-learning was 'poor'. In the case of instructor support to gain knowledge and skills, 34% of students opted for 'good', and 54% opted for 'satisfactory', but 12% said it is 'poor'. The course's contribution to skill and knowledge was said to be 'poor' by 48%.

These data overall suggests that the students did not have satisfactory experience in the changed learning environment. The students were exposed to many challenges including health risk and acquiring poor knowledge.

Student's Behaviour

The pandemic situation was made productive by 62% of the respondents by attending skill development courses to become more creative and competitive. But, it has also paved way for unfavourable behaviour among the students. 69% of the respondents says that the substance addiction has increased among the student community, which is a serious concern in the society.

Further, bad experiences and unfavourable situations can decrease dedication and increase stress. As the challenges increase, the approach a student exhibit will change proportionally. The sudden change in pedagogy has brought many challenges, and that has caused many difficult

Re-Orienting Curriculum of Tourism Education in The Context of Covid-19: An Empirical Study

situations for students. The survey data says that, 77% of respondents are afraid about their future in tourism due to the current situation in the travel and tourism sector. 83% of students said that there is a decrease in teamwork and cooperation among their classmates. Regarding the seriousness among the students towards academics, 86% of students said the seriousness has decreased as the pedagogy has shifted to online. Also, 59% of students said there was no increase in motivation. That is, the team-working mentality, cooperation, seriousness, commitment to studies and motivation have decreased among the student community in the current learning environment.

Student's Preferences

As the pandemic has forced a sudden shift in pedagogy, student's preference for education methods has to be considered as vital factor to develop an efficient curriculum and pedagogy. The respondents of this survey majorly (59%) preferred 'recorded live classes', 24% of students prefer Learning Management System (LMS), only 12% of students prefer 'live classes', and only 4% of student participants preferred recorded videos. Whereas, for the post-COVID-19, most students (69%) preferred hybrid classroom, when offline class was preferred by 28% of the students. The online class was preferred by only 3% of the students.

Most students (83%) prefer the offline mode of practical components, and 15% prefer hybrid mode. Only 2% preferred conducting practical components online. When asked whether the advancement of technology such as Virtual Reality (VR), Augmented Reality (AR), Artificial Intelligence (AI) can enhance the virtual field trip quality, 59% of the students said 'maybe' and 14% students said 'yes'. But 27% of the students said it could not enhance the quality of the field trip. Almost all student participants (95%) believe that travel and tourism education need to be innovated.

Overall, the survey suggests that the pandemic had caused detrimental impact on tourism education, there was a sudden change in tourism pedagogy, making the existing curriculum unfit for the pedagogy. The classes were conducted in an unorganised manner, and that has caused the students to lose interest and seriousness in tourism education. The students face many issues and challenges in the new pedagogy, which has increased several health-related problems and the unfavourable change in behaviour. The findings reveal a need to re-orient the tourism curriculum

to make a quality and skill-full workforce for tourism in the post-COVID-19 Travel and Tourism scenario.

CONCLUSION

The COVID-19 has caused a disastrous impact on the tourism sector and demanded a noteworthy change in the business model, embracing more sustainable models. Tourism education was not immune to the effects of COVID-19. The pedagogy had a sudden shift to e-learning. In this context, it was necessary to analyse the scenario in tourism education to suggest required changes that can help tourism education to build qualified workforce for the tourism sector. The study was conducted on tourism postgraduate students of batch 2019-2021 from various universities in India using questionnaire, and the collected data were qualitatively analysed.

Through the survey conducted for this study it was found that during COVID-19, the tourism education pedagogy had a significant shift and the method adopted was not satisfactory because of the sudden shift to online pedagogy and some institutions has cancelled the practical components. The practical components are a vital part of the tourism curriculum (Lee and Dickson 2010; Mak et al. 2017; Self and Self 2017). Hence cancelling the practical component can potentially degrade the quality of education. Also, it was found that the classes were not conducted regularly, the curriculum was not in compliance with the pedagogy, and there was abysmal attendance of students in class regularly. The technology intervention in education has brought many negative implications regarding technical glitches, behaviour, social relationship, etc., leading to decreased performance level, a decrease in motivations, and an increase in dropout. Further, there is a decrease in student-teacher relationship and interactions. Similarly, the student behaviour and experience in the new learning environment gave unsatisfactory result.

These results altogether state that the Tourism Students, in general, are unsatisfied with the current tourism education pedagogy and curriculum and the tourism business in post-COVID-19 would be different. This indicates the need to re-orient the curriculum to match the skills and qualities of aspiring tourism professionals with the tourism sectors need.

Through the survey we have identified the preferences of tourism students, we recommend to consider their preferences while re-orienting the curriculum to fit to the current pedagogy. Based on the secondary data, as we have identified Regenerative Tourism as the best suited model for the post-COVID-19 tourism sector, we recommend to re-orient the curriculum by focusing on

Re-Orienting Curriculum of Tourism Education in The Context of Covid-19: An Empirical Study

regenerative tourism approaches to building conscious tourism professionals for the future tourism sector.

The future studies can focus on regenerative tourism and designing regenerative tourism education programmes.

The study have its limitations: The results are based on a small cohort from universities in one specific region. We accept that fact that different universities in different region will have method of teaching. Also, the academicians' perspectives were not gleaned for the current study.

REFERENCES

- Aggett, M., Busby, G. (2011). Opting Out of Internship: Perceptions of Hospitality, Tourism and Events Management Undergraduates At A British University, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 10(1), 106–113.
- Airey, D. (2015). 40 Years of Tourism Studies – a Remarkable Story, *Tourism Recreation Research*, 40(1), 6–15.
- Arcodia, C., Cavlek, N. and Abreu-Novais, M. (2014). Factors Influencing Motivations and Expectations of Field Trip Attendance, *Current Issues in Tourism*, 17(10), 856–861.
- Arcodia, C., Dickson, C. (2013). Tourism Field Studies: Experiencing the Carnival of Venice, *Journal of Hospitality and Tourism Education*, 25(3), 146–155.
- Assaf, A., Scuderi, R. (2020). COVID-19 And the Recovery of The Tourism Industry, *Tourism Economics*, 26(5), 731–733.
- Ayikoru, M., Tribe, J. and Airey, D. (2009). Reading Tourism Education, Neoliberalism Unveiled. *Annals of Tourism Research*, 36(2), 191–221.
- Bailie, J. L. (2015). Oline Graduate Instruction: What Faculty consider Reasonable in Relation to What Students Expect, *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 11(1), 42–54.
- Baker, S. R. (2004). Orientations: Their Role in University, *Learning*, 23(3), 189–202.
- Basilaia, G., Kvavadze, D. (2020). Transition to Online Education in Schools during a SARS-CoV-2 Coronavirus (COVID-19) Pandemic in Georgia, *Pedagogical Research*, 5(4).
- Becken, S. (2020). Regenerative Tourism – Opportunity for Tourism Recovery? Pure Advantage. <https://pureadvantage.org/regenerative-tourism-opportunity-for-tourism-recovery/>
- Becken, S., Kaur, J. (2021). Anchoring “Tourism Value” Within A Regenerative Tourism Paradigm—A Government Perspective, *Journal of Sustainable Tourism*, 30(1), 52-68.
- Bellato, L., Frantzeskaki, N. and Nygaard, C. A. (2022). Regenerative Tourism: A Conceptual Framework Leveraging Theory and Practice, *Tourism Geographies*, 1-21.
- Bernard, H. R. (2011). *Research Methods in Anthropology* (5th ed.), Alta Mira Press.

- Bethell, S., Morgan, K. (2011). Problem-Based and Experiential Learning: Engaging Students In An Undergraduate Physical Education Module, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 10(1), 128–134.
- Busby, G. (2003). Tourism Degree Internships: A Longitudinal Study, *Journal of Vocational Education and Training*, 55(3), 319–334.
- Chiao, H. M., Chen, Y. L. and Huang, W. H. (2018). Examining the usability of an online virtual tour-guiding platform for cultural tourism education, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 23(May), 29–38.
- Chuang, N. K., Dellmann-Jenkins, M. (2010). Career decision making and intention: A study of hospitality undergraduate students, *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 34(4), 512–530.
- Collins-Kreiner, N., Ram, Y. (2020). National Tourism Strategies During the Covid-19 Pandemic, *Annals of Tourism Research*, 103076.
- Crawford, J., Butler-henderson, K., Rudolph, J. et al. (2020). COVID-19: 20 Countries' Higher Education Intra-Period Digital Pedagogy Responses, *Journal of Applied Learning & Teaching*, 3(1).
- Darke, P. R., Brady, M. K., Benedicktus, R. L. et al. (2016). Feeling Close from Afar: The Role of Psychological Distance in Offsetting Distrust in Unfamiliar Online Retailers, *Journal of Retailing*, 92(3), 287–299.
- Davis, N. L., Gough, M. and Taylor, L. L. (2019). Online teaching: advantages, obstacles and tools for getting it right, *Journal of Teaching in Travel and Tourism*, 19(3), 256–263.
- Dembovska, I., Silicka, I. and Łubkina, V. (2016). Educational Tourism in the Training of Future Tourism Professionals, *Society, Integration, Education, Proceedings of the International Scientific Conference*, 4, 245.
- Dredge, D., Airey, D. and Gross, M. J. (2015). The Routledge handbook of tourism and hospitality education, In the Routledge Handbook of Tourism and Hospitality Education, Routledge.
- Dredge, D., Benckendorff, P., Day, M. et al. (2012). The philosophic practitioner and the curriculum space. *Annals of Tourism Research*, 39(4), 2154–2176.
- Fayos-Sola, E. (1997). An introduction to TEDQUAL: A Methodology for Quality in Tourism Education and Training.
- Goh, E., Ritchie, B. (2011). Using The Theory Of Planned Behavior To Understand Student Attitudes And Constraints Toward Attending Field Trips, *Journal of Teaching in Travel and Tourism*, 11(2), 179–194.
- Goh, E., Sigala, M. (2020). Integrating Information & Communication Technologies (ICT) into classroom instruction: teaching tips for hospitality educators from a diffusion of innovation approach, *Journal of Teaching in Travel and Tourism*, 20(2), 156–165.
- Goh, E., Wen, J. (2020). Applying the technology acceptance model to understand hospitality management students' intentions to use electronic discussion boards as a learning tool, *Journal of Teaching in Travel and Tourism*, 21(2), 142–154.

**Re-Orienting Curriculum of Tourism Education in The Context of Covid-19:
An Empirical Study**

- Gretzel, U., Jamal, T., Stronza, A. et al. (2008). Teaching international tourism: An interdisciplinary, field-based course, *Journal of Teaching in Travel and Tourism*, 8(2–3), 261–282.
- Gutiérrez-Carreón, G., Daradoumis, T. and Jorba, J. (2015). Integrating Learning Services in The Cloud: An Approach That Benefits Both Systems and Learning, *Educational Technology and Society*, 18(1), 145–157.
- Hall, C. M., Scott, D. and Gössling, S. (2020). Pandemics, Transformations and Tourism: Be Careful What You Wish For, *Tourism Geographies*, 22(3), 577–598.
- Han, G., Ng, P. and Guo, Y. (2015). The State of Tourism Geography Education In Taiwan: A Content Analysis, *Tourism Geographies*, 17(2), 279–299.
- Hang, H., Aroean, L. and Chen, Z. (2020). Building Emotional Attaching During COVID-19, *Annals of Tourism Research*, 83(May).
- Hsu, C. H. C., Li, M. (2017). Effectiveness and Usage Frequency of Learning Methods and Tools: Perceptions of Hospitality Students in Hong Kong, *Journal of Hospitality and Tourism Education*, 29(3), 101–115.
- Hughes, K., Mylonas, A. and Benckendorff, P. (2013). Students’ Reflections on Industry Placement: Comparing Four Undergraduate Work-Integrated Learning Streams, *Asia-Pacific Journal of Cooperative Education*, 14(4), 265–279.
- Hussain, A. (2021). A Future of Tourism Industry: Conscious Travel, Destination Recovery And Regenerative Tourism, *Journal of Sustainability and Resilience*, 1(1), 1-10.
- Hwang, G. J., Chu, H. C., Shih, J. L. et al. (2010). A Decision-Tree-Oriented Guidance Mechanism for Conducting Nature Science Observation Activities in A Context-Aware Ubiquitous Learning Environment, *Educational Technology and Society*, 13(2), 53–64.
- Idris, F., Hassan, Z., Ya’acob, A. et al. (2012). The Role of Education in Shaping Youth’s National Identity, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 59, 443–450.
- Jakubowski, L. M. (2003). Beyond Book Learning: Cultivating the Pedagogy of Experience through Field Trips, *Journal of Experiential Education*, 26(1), 24–33.
- Jenkins, A. K. (2001). Making a career of it? Hospitality students’ future perspectives: An Anglo-Dutch study, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 13(1), 13–20.
- Jung, H. S., Jung, Y. S. and Yoon, H. H. (2021). COVID-19: The Effects of Job Insecurity On The Job Engagement And Turnover Intent Of Deluxe Hotel Employees And The Moderating Role Of Generational Characteristics, *International Journal of Hospitality Management*, 92(October 2020), 102703.
- Karabulut, G., Bilgin, M. H., Demir, E. et al. (2020). How Pandemics Affect Tourism: International Evidence, *Annals of Tourism Research*, 84(36809).
- Karich, A. C., Burns, M. K. and Maki, K. E. (2014). Updated Meta-Analysis of Learner Control Within Educational Technology, *Review of Educational Research*, 84(3), 392–410.
- Kim, H. J., Jeong, M. (2018). Research on hospitality and tourism education: Now and future, *Tourism Management Perspectives*, 25(October 2017), 119–122.

- Kock, F., Nørfelt, A., Josiassen, A. et al. (2020). Understanding the COVID-19 Tourist Psyche: The Evolutionary Tourism, *Annals of Tourism Research*, 14(4), 337–339.
- Lee, P. C., Sun, S., Law, R. et al. (2016). Educational technology in hospitality management programs: adoption and expectations, *Journal of Teaching in Travel and Tourism*, 16(2), 116–142.
- Lee, S., Dickson, D. (2010). Increasing Student Learning in The Classroom Through Experiential Learning Programs Outside the Classroom, *Journal of Hospitality and Tourism Education*, 22(3), 27–34.
- Legault, L., Green-Demers, I. and Pelletier, L. (2006). Why do high school students lack motivation in the classroom? Toward an understanding of academic amotivation and the role of social support, *Journal of Educational Psychology*, 98(3), 567–582.
- Liburd, J. J., Mihalič, T. and Guia, J. (2018). Values in tourism higher education: The European master in tourism management, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 22, 100–104.
- Liu, Q., Geertshuis, S. and Grainger, R. (2020). Understanding academics' adoption of learning technologies: A systematic review, *Computers and Education*, 151, 103857.
- Long, T., Cummins, J. and Waugh, M. (2018). Investigating The Factors That Influence Higher Education Instructors' Decisions to Adopt a Flipped Classroom Instructional Model, *British Journal of Educational Technology*, 50(4), 2028-2039.
- Mak, B., Lau, C. and Wong, A. (2017). Effects of experiential learning on students: an ecotourism service-learning course, *Journal of Teaching in Travel and Tourism*, 17(2), 85–100.
- McKinsey & Company. (2021). Building workforce skills at scale to thrive during — and after — the COVID-19 crisis (Issue April).
- Mulenga, I. M. (2018). Conceptualization and Definition of a Curriculum, *Journal of Lexicography and Terminology*, 2(2), 1–23.
- Oyedotun, T. D. (2020). Sudden Change of Pedagogy In Education Driven By COVID-19: Perspectives And Evaluation From A Developing Country, *Research in Globalization*, 2, 100029.
- Park, M., Jones, T. (2021). Going Virtual: The Impact of COVID-19 on Internships in Tourism, Events, and Hospitality Education, *Journal of Hospitality and Tourism Education*.
- Pascoe, M. C., Hetrick, S. E. and Parker, A. G. (2020). The Impact of Stress on Students In Secondary School And Higher Education, *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 104–112.
- Patiar, A., Kensbock, S., Ma, E. et al. (2017). Information and Communication Technology–Enabled Innovation: Application of the Virtual Field Trip in Hospitality Education, *Journal of Hospitality and Tourism Education*, 29(3), 129–140.
- Perdomo, Y. (2016). Key Issues for Tourism Development – the AM-UNWTO Contribution, *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 8(6), 625–632.
- Pfarr, C., Hosie, P. J. (2008). Crisis Management in Tourism: Preparing for Recovery, *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 23(2–4), 249–264.

Re-Orienting Curriculum of Tourism Education in The Context of Covid-19: An Empirical Study

- Pollock, A. (2019). Regenerative Tourism: The Natural Maturation of Sustainability, Activate The Future. <https://medium.com/activate-the-future/regenerative-tourism-the-natural-maturation-of-sustainability-26e6507d0fcb>
- Portegies, A., Platenkamp, V. and Haan, T. de. (2015). Embedded research: a pragmatic design for contextual learning – from fieldtrip to fieldwork to field research in Australasia, In D. Dredge, D. Airey and M. J. Gross (Eds.), *The Routledge Handbook of Tourism and Hospitality Education* (348–357), Routledge.
- Qiu, R. T. R., Park, J., Li, S. N. et al. (2020). Social Costs of Tourism During The COVID-19 Pandemic, *Annals of Tourism Research*, 84, 102994.
- Ritter, T., Pedersen, C. L. (2020). Assessing Coronavirus’s Impact on Your Business Model, *Harvard Business Review*, 15.
- Robinson, R. N. S., Ruhanen, L. and Breakey, N. M. (2015). Tourism And Hospitality Internships: Influences on Student Career Aspirations, *Current Issues in Tourism*, 19(6), 513–527.
- Rodney, B. D. (2020). Understanding The Paradigm Shift in Education in The Twenty-First Century: The Role of Technology and The Internet of Things, *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 12(1), 35–47.
- Rovai, A. P., Jordan, H. M. (2004). Blended Learning and Sense of Community: A Comparative Analysis with Traditional and Fully Online Graduate Courses, *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 5(2).
- Salman, S. A., Alkathiri, M. and Bawaneh, A. (2021). School Off, Learning On: Identification of Preference and Challenges Among School Students Towards Distance Learning During COVID19 Outbreak, *International Journal of Lifelong Education*, 40(1), 53–71.
- Schaffer, V. (2017). Enhancing Learning to Diverse Cohorts Via Immersive Visualization, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 21, 46–54.
- Schoffstall, D. G., Arendt, S. W. (2014). Benefits and Challenges Encountered by Working Students, *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 26(1), 10–20.
- Schott, C. (2017). Virtual Fieldtrips and Climate Change Education for Tourism Students, *The Journal of Hospitality Leisure Sport and Tourism*, 21(A), 13–22.
- Self, T. T., Self, J. T. (2017). Reality in the Classroom: Teaching Critical Thinking with Scenarios, *Journal of Hospitality and Tourism Education*, 29(4), 187–193.
- Sharma, G. D., Thomas, A. and Paul, J. (2021). Reviving Tourism Industry Post-COVID-19: A Resilience-Based Framework, *Tourism Management Perspectives*, 37, 100786.
- Sigala, M. (2007). Integrating Web 2.0 In E-Learning Environments A Socio-Technical Approach, *International Journal of Knowledge and Learning*, 3(6), 628–648.
- Sigala, M. (2013). Using And Measuring the Impacts of Geovisualisation on Tourism Education: The Case of Teaching A Service Management Course, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 12(1), 85–98.
- Sipe, L. J., Testa, M. (2020). A Dynamic Model of Mentoring for Hospitality Leadership Development, *Open Journal of Leadership*, 09(01), 11–33.

- Sotomayor, S. (2020). Long-Term Benefits of Field Trip Participation: Young Tourism Management Professionals Share Their Stories, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 29, 100285.
- Stansbie, P., Nash, R. (2016). Customizing Internship Experiences by Emphasis Area: The Key to Increased Satisfaction and Motivation in Hospitality and Tourism Management Students, *Journal of Hospitality and Tourism Education*, 28(2), 71–84.
- Taylor, P. H., Richards, C. (1985). An Introduction to Curriculum Studies, Kiribati: NFER-Nelson. https://www.google.co.in/books/edition/_/s-h4QgAACAAJ?hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwighdrUhm7wAhV16XMBHcORAyQQ8flDMBR6BAgMEAo
- Terrier, L., Rech, A., Marfaing, B. et al. (2018). How to Deal with Amotivated Students? Using Commitment to Reduce Amotivation as Applied to Hospitality Training, *Journal of Hospitality and Tourism Education*, 30(1), 11–18.
- Ting, D. H., Cheng, C. F. C. (2017). Developing Pro-Environmental Behaviour: Ecotourism Fieldtrip and Experiences, *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 15(4), 450–472.
- Tribe, J. (2002). The philosophic practitioner, *Annals of Tourism Research*, 29(2), 338–357.
- Tribe, J. (2005). Tourism, Knowledge and the Curriculum, In D. Airey and J. Tribe (Eds.), *An International Handbook of Tourism Education* (47–60), Elsevier.
- UNWTO. (2021). Barometer | UNWTO. United Nations World Tourism Organization. <https://www.unwto.org/taxonomy/term/347>
- Wong, A., Wong, S. (2009). Useful Practices for Organizing a Field Trip That Enhances Learning, *Journal of Teaching in Travel and Tourism*, 8(2–3), 241–260.
- WTTC. (2020). Travel & Tourism Economic Impact | World Travel & Tourism Council (WTTC). WTTC Insight Report. <https://wttc.org/Research/Economic-Impact>
- WTTC. (2021). The Cancun Women’s Initiative Declaration Supporting Women In Travel & Tourism Global Declaration Platform: Women’s Equality and Leadership (Issue April).
- WTTC., Harvard. (2021). The Sustainability Leadership Case Studies (The Travel Corporation: Using the sustainable development goals to drive strategy). <https://wttc.org/Portals/0/Documents/Reports/2021/WTTC%20Case%20Study%20-%20The%20Travel%20Corp.pdf?ver=2021-05-05-102942-417>
- Xie, P. F. (2004). Tourism Field Trip: Students’ View of Experiential Learning, *Tourism Review International*, 8(2), 101–111.
- Xu, S., Van Hoof, H. and Martinez, L. R. (2018). The Use of Latent Growth Curve Modeling in Measuring Student Perceptions about Mandatory Work Experiences, *Journal of Hospitality and Tourism Education*, 30(4), 241–249.
- Ye, H., Law, R. (2021). Impact Of COVID-19 On Hospitality and Tourism Education: A Case Study of Hong Kong, *Journal of Teaching in Travel and Tourism*, 21(4), 1–9.
- Yiu, M., Law, R. (2012). A Review of Hospitality Internship: Different Perspectives of Students, Employers, and Educators, *Journal of Teaching in Travel and Tourism*, 12(4), 377–402.

**Re-Orienting Curriculum of Tourism Education in The Context of Covid-19:
An Empirical Study**

- Zhou, L., Li, F., Wu, S. et al. (2013). 'School's Out, But Class's On', The Largest Online Education in the World Today: Taking China's Practical Exploration During The COVID-19 Epidemic Prevention and Control as An Example, *Best Evidence in Chinese Education*, 4(2), 501–519.
- Zopiatis, A., Theocharous, A. L. (2013). Revisiting hospitality internship practices: A holistic investigation, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 13(1), 33–46.

COVID-19'UN ECZACILARIN GÜNDELİK HAYAT PRATİKLERİNE YANSIMASI

Çiğdem YEL*

ÖZ

Çin'in Wuhan kentinde 2019'un sonunda ortaya çıkan ve tüm dünyaya yayılan Covid-19 pandemi süreci yalnızca hastaları değil, aynı zamanda toplumda sağlık, eğitim, ekonomi gibi kurumları da etkilemektedir. Çalışmanın kapsamında, bu süreçten etkilenen ve önemli bir sağlık kuruluşu olarak hizmet veren eczacılar yer almaktadır. Araştırmada, Covid-19 pandemisinin eczacıların gündelik yaşamlarında yarattığı sorunların neler olduğunu, gündelik hayatlarına nasıl yansıdığını anlamak amaçlanmıştır. Kuramsal çerçevede, bireylerin içinde buldukları kriz anlarının, çatışmaların ve çelişkilerin irdelenmesinde önemli imkanlar sunan gündelik yaşam teorisinden yararlanılmıştır. Veriler, nitel yöntem deseni kapsamında görüşme tekniği kullanılarak, Sivas il merkezinde bulunan on beş eczacıdan elde edilmiştir ve temellendirilmiş kuram tasarımına göre açık, eksenel ve seçici kodlama yaparak analiz edilmiştir. Açık kodlamada tüm bulgular küçük, alt kategorilere ayrılmıştır. Eksenel kodlamada, açık kodlamada elde edilen kategoriler yeniden düzenlenmiştir. Son aşama olan seçici kodlamada ise çekirdek kavram olarak "danışmanlık" kavramına ulaşılmıştır. Seçici kodlama aşamasında metafor olarak, bir takım oyunu olan futbol, sağlık alanı için düşünülmüştür. Eczacılar ise, bu takımda kalecileri simgeleyerek takımı korumaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Pandemisi, Eczacılar, Gündelik Hayat Sosyolojisi, Temellendirilmiş Kuram.

REFLECTION of COVID-19 in PHARMACISTS' DAILY LIFE PRACTICES

ABSTRACT

The Covid-19 pandemic process, which emerged in Wuhan, China at the end of 2019 and spread all over the world, affects not only patients, but also institutions such as health, education and economy in the society. Within the scope of the study, pharmacy employees who are affected by this process and serve as an important health institution are included. In the research, it is aimed to understand what the problems caused by the Covid-19 pandemic in the daily lives of pharmacy workers are and how they are reflected in their daily lives. In the theoretical framework, it was used the theory of everyday life, which offers important opportunities in examining the moments of crisis, conflicts and contradictions of individuals are in. The data were obtained from fifteen pharmacists in Sivas city center using the interview technique within the scope of the qualitative method design and were analyzed by making open, axial and selective coding according to the grounded theory methodology. In open coding, all findings were exhibited and separated small, subcategories. In axial coding, the categories obtained from open coding were rearranged. In the last stage, selective coding, the core concept of "consulting" has been reached. Football which is a team game is thought as a metaphor for health at the stage of selective code. According to this methapor pharmacits protect the team by symblozing goalkeeper in this team.

Keywords: Covid-19 Pandemic, Pharmacists, Daily Life Sociology, Grounded Theory.

Atf: YEL, Ç. (2022). "Covid-19'un Eczacıların Gündelik Hayat Pratiklerine Yansıması", *HABITUS Toplum Bilim Dergisi*, (3), 275-296.

Citation: YEL, Ç. (2022). "Reflection of Covid-19 In Pharmacists' Daily Life Practices", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 275-296.

Başvuru / Received: 31 Ocak 2022 / 31 January 2022

Kabul / Accepted: 11 Şubat 2022 / 11 February 2022

Araştırma Makalesi / Research Article.

EXTENDED SUMMARY

Health and disease have been concepts that are considered together. The state of being healthy is of course desirable for both individuals and societies. However, diseases, especially infectious diseases, have affected societies throughout human history. When communicable

* Arş. Gör. Dr. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü. E-mail: cigdemyel@cumhuriyet.edu.tr ORCID Numarası: 0000-0001-8392-5399

diseases spread over a wide geography, it is defined as a pandemic. Various diseases such as plague, cholera, ebola, smallpox, malaria, tuberculosis and flu have created a pandemic effect in societies. Today, the contagious disease that spreads all over the world and has a pandemic effect is Covid-19.

Covid-19 pandemic occurred in China at the end of 2019 and has spread all over the world in a short time. Millions of people have lost their lives due to the Covid-19 pandemic, which still continues to have an impact today. The pandemic in question leads to complaints such as cough, chest pain, shortness of breath, loss of smell and taste, joint pain in people with contact, and its long-term effects are unpredictable. Vaccination efforts are currently underway to combat the Covid-19 pandemic. However, it also remains important to maintain preventive health measures, as it still exists with various mutations.

Undoubtedly, all healthcare professionals make a great sacrifice in protecting public health, and one of them is pharmacists. In this study, the problems that pharmacists, who are one of the important health institutions, encounter with the Covid-19 pandemic in their daily lives, are problematized. In this context, it is aimed to understand how Covid-19 affects the daily lives of pharmacists. Within the scope of the qualitative research method, fifteen pharmacists in Sivas city center were interviewed by using the interview technique.

The obtained data were analyzed according to the grounded theory by performing open, axial and selective coding. Accordingly, pharmacists emphasized that they work more intensely due to pandemic conditions. The pandemic has placed extra responsibilities on pharmacists in our country as well as all over the world. All these data were evaluated in open coding. In the axial coding, the data obtained in the open coding were reviewed and codes such as the effect of the pandemic on the daily life, professional impact and individual impact of pharmacists were reached. In the final stage, selective coding, it has been seen that pharmacists play an important role in protecting public health despite risky conditions. Therefore, the concept of consulting as the core code has been reached. In addition, football was considered as a metaphor for team play in health in selective coding. Pharmacists, on the other hand, are the guardians of public health, and the metaphor of the goalkeeper is used. As a result, just as football is a team game, health is actually teamwork and all healthcare workers are valuable. Since the effects of the pandemic process continue, it is important to make regulations that will cover the safety of all health professionals. Investigating the subject with other studies may contribute to a more detailed discussion of the field.

GİRİŞ

Toplumunu ilgilendiren önemli konulardan ve ayrıca sosyolojinin çalışma alanlarından biri sağlıktır. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre sağlık, sadece hastalık veya sakatlığın olmayışı değil; aynı zamanda fiziksel, ruhsal ve sosyal yönlerden tam bir iyilik hali olarak tanımlanmaktadır (WHO 2006). Dünya Sağlık Örgütü'nün bu tanımı dikkate alındığında, sağlığın hastalık durumunun ötesinde çok daha geniş kapsamlı ele alındığı görülmektedir. Sağlık ve hastalık olgusu, birlikte ele alınan kavramlar olagelmıştır. Sağlıklı olma hali tabii ki hem bireyler hem toplumlar açısından istenen durumdur. Bununla birlikte tam bir iyilik halinde olamama durumu, hastalıklar ki özellikle bulaşıcı özellik gösteren hastalık türlerinin yaygınlaşması insanlık tarihi süresince toplumları etkilemiştir. Aslan'ın açıklamalarına göre, bulaşıcı hastalıklar, bir diğer ifadeyle endemiler, virüs, bakteri, riketsia, mantar veya parazit gibi organizmalar tarafından oluşan, hayvandan insana, insandan insana veya havadan, sudan, topraktan insana ve hayvana geçerek yayılabilen hastalıkları ifade eder. Endemilerin bir kıtaya, hatta dünyaya yayılması ve insanlarda, hayvanlarda ölümle sonuçlanabilen etkiler yaratması pandemi olarak tanımlanır (Aslan 2020). Pandemi nedenleri arasında savaşlar, nüfus artışı, doğal afetler, iklim değişikliği ve çevre kirliliği, kıtlık, barınma problemi gibi faktörler yer alabilmektedir. Tarih boyunca veba, kolera, ebola, çiçek, sifiliz, sıtma, tüberküloz, grip ve AIDS gibi çeşitli bulaşıcı hastalıklar pandemi etkisi yaratmıştır (Parıldar 2020: 20). Bu salgınlardan bazıları arasında Kara Veba (1347 Veba Salgını), Kolera Salgını (1817), İspanyol Gribi (1914), Hong Kong Gribi (1968) (Bingül vd. 2021); domuz gribi, kuş gribi (Aslan 2020) ve günümüzde etkisini devam ettiren Covid-19 gösterilebilir.

Hastalıklar, salgın hastalıklar, afetler artık çoğu zaman tüm dünya için risk haline gelebilmektedir. Beck (1992), bu risklerin günümüz modern toplumlarında yalnızca bir bölgeye ait kalmadığını, küreselleşme ile geniş alana yayılabilir olduklarına dikkat çekmekte ve tahmin edilemez yönlerinin altını çizmektedir. Günümüzün en önemli risklerinden biri de Covid-19 hastalığıdır. 31 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan sorun hakkında DSÖ tarafından nedeni bilinmeyen vakalar şeklinde bilgi verilmiştir ve daha sonra bu yeni virüs Covid-19 olarak adlandırılmıştır. 30 Ocak 2020'de bu durum, DSÖ'nün en yüksek uyarı düzeyinde uluslararası boyutta halk sağlığını tehdit eden acil durumu (WHO Europe 2019) olarak ve 11 Mart 2020'de DSÖ tarafından COVID-19 bir pandemi olarak ilan edilmiştir (WHO 2020). Türkiye'de ilk koronavirüs vakası 11 Mart 2020'de tespit edilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı 2020: 11). Pandemiyle mücadelede sağlık alanında çalışan

meslek grupları büyük bir özveri göstermişlerdir. Bu çalışmanın konusunu sağlık alanında önemli meslek gruplarından olan eczacılar oluşturmaktadır.

Eczacılar ilaç temin eden, depolayan, dağıtan, hekimle iş birliği içerisinde ilaç kullanımını yöneten, hastayı eğiten ve toplumda genel ilaç kullanım alışkanlıklarını belirleyen (Toklu 2013: 14-15) sağlık çalışanlarıdır. Eczacılar üstlendikleri işlevlere göre birinci basamak eczacıları, serbest eczacılar, hastane eczacıları, akademik eczacılar ve endüstri eczacıları olarak sınıflanmaktadır (Kokane ve Avhad 2016: 38-39). Eczanelerde Ekonomik ve Finansal Durum Araştırması 2019'a göre, Türkiye'de toplam eczacı sayısı 37.442 şeklindedir ve bunların 26.177'si serbest eczacı olarak çalışmaktadır (Fidan vd. 2019: 13). Bu tablo da serbest eczacıların, tüm eczacılık türleri içinde en yaygın olduğunu göstermektedir. Günümüzde serbest eczacıların rolü medikal işlemler yanında hasta odaklı hizmet verme yönünde değişim göstermektedir (Çalgan 2008: 258). Ayrıca toplum sağlığının korunmasında ücretsiz danışmanlık hizmetleri sunan sağlık merkezleri (Gidman 2011) konumundadır. Hastaların hastalığı yönetmelerine ve komplikasyonları önlemelerine yardımcı olan serbest eczacılar, Covid-19 için salgın bakım yönetiminde kilit konumda olmuştur (Strand vd. 2020: 1-2). Eczacılar dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de benzer bir işleve sahip olmuştur. Sağlık Bakanlığı tarafından 2019 yılında "Sağlık Hizmeti Verenlerin Aşamaları" Genelgesi'ne göre 6197 sayılı Eczacılar ve Eczaneler Kanununda yer alan ücretsiz eczaneler "birincil sağlık hizmeti sunucusu" kapsamına alınmıştır (SGHM 2019). Böylelikle eczaneler, ilaçla tedavi yönetimi ve danışmanlık hizmetlerinin yanında pandemi sürecinin yönetiminde de önemli bir sağlık merkezi olma görevi üstlenmiştir.

Problem ve Amaçlar

Hastalıkların tedavi sürecinin yönetilmesi veya sağlığın korunması süreci, son derece titizlik gerektiren konulardandır. Dolayısıyla sağlık alanında yer alan çalışanlara ve bu kapsamda yer alan eczacılara da bu anlamda büyük sorumluluklar düşmektedir. Sağlık hizmetleri koruyucu sağlık, ayakta tedavi ve yatarak tedavi olmak üzere temel olarak üç kapsamda yürütülmekte olup eczacılar her üç alanda da görev almaktadır (Kocabacak 2011: 96). Eczacılar, zaman zaman reçeteden, hastadan, doktordan dolayı olabileceği gibi, kendilerinden yani eczacılardan dolayı kaynaklanabilen sorunlarla karşılaşabilmektedir (Akıcı 2009: 76-77). Bununla birlikte serbest eczaneler, Kocabacak'ın açıklamalarına göre (2011: 120), sağlık alanında hizmet veren bir kurum olmanın yanında, aynı zamanda özel sektörde yer alan bir işletme konumundadır. Dolayısıyla işletme olma özelliğinden kaynaklı olarak da bazı

sorunlarla karşılaşabilmektedir. Yapılan alan araştırmasına göre, bu sorunların başında finansal sorunlar olduğu ve bunun da eczacı kar düşüklüğü, işletme giderleri, reçeteden kesintiler ve vergiler gibi çeşitli nedenlerden meydana gelebildiği tespit edilmiştir.

Sağlık çalışanlarının gündelik hayatlarında mümkün olduğunca en az hatayla çalışmaları son derece önem taşımaktadır. Bununla birlikte özellikle sağlık sektörünün kendisinde var olan yoğun iş stresi eczacılar üzerinde tükenmişlik sendromuna yol açarak gerek eczacıların hizmet kalitesine gerekse bireysel sağlıklarını etkilemektedir. Tükenmişlik sendromu, çalışma süresi, çalışılan eczane türü ve eczanede faaliyet gösterilen temel etkinlik, vakit darlığı gibi işle ilgili faktörlerden kaynaklanabildiği gibi; yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı gibi kişisel faktörlerden kaynaklanabilmektedir (Çalgan vd. 2009: 64 ve 70). Bunun yanında Covid-19 gibi tüm dünyayı etkileyen pandemi koşullarında eczacıların en ön safhalarda mücadele etmesi (Hedima vd. 2021; Merks vd. 2021; Bukhari vd. 2020; Goff vd.2020) karşılaştıkları sorunları daha da katlamıştır. Sağlık alanında çalışıyor olmak, zaten başlı başına dikkat gerektirmekte ve alandaki tüm çalışanlara sorumluluk yüklemekte iken, pandemi koşulları gibi riskli bir durum altında bulunmak bu alanda çalışanların iş stresinin artmasına yol açabilmektedir.

Araştırmanın problemi, Covid-19 pandemisinin eczane çalışanlarının gündelik yaşamlarında yarattığı sorunlar olup, söz konusu pandeminin eczane çalışanlarının gündelik hayatlarına nasıl yansıdığını, çalışanların gündelik hayatlarında ne gibi değişimler oluşturduğunu anlamak amaçlanmıştır.

Önem

Covid 19 pandemisinin toplum üzerinde yarattığı etkiler; dezavantajlı gruplar (Birinci ve Bulut 2020), emekliler (Koşar ve Kasapoğlu 2021), 65 yaş üstü bireyler (Şenol ve Taştan 2021), kadın sağlığı (Keten ve Edis 2021) olmak üzere çeşitli yönlerden araştırılmış olup bu çalışmada ise eczacılar üzerine durulmuştur. Eczacılar üzerine yapılan diğer çalışmalarda, eczacıların bilgi, tutum ve izlenimleri (Yılmaz vd. 2020), toplumun maske kullanımında eczacıların eğitici rolü (Özdemir vd. 2020), eczane çalışanlarında oluşan uykusuzluk ve depresyon sorunlarının tespiti (Salcan ve Sarıkaya 2020) ve eczacıların yabancılaşma problemi (Yel ve Kasapoğlu 2021) gibi yönlerden ele alınmıştır.

Bu çalışmada ise, daha ayrıntılı veriler elde etmek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılarak saha çalışması yürütülmüştür. Covid-19 pandemisinin eczacıların gündelik yaşam

pratiklerine nasıl yansıdığı teori ve pratiğin birlikteliğine dayanarak incelenmesinden hareketle, çalışmanın literatüre katkı oluşturması beklenmektedir.

Yaklaşım ve Yöntem

Gündelik yaşam eylemlerimiz üzerine uzun uzadıya çok düşünmemize gerek kalmayan, neyin doğru neyin yanlış olduğunu genel etik değerlerimize göre karar verdiğimiz, basit bir görünüm sunar. Bununla birlikte doğduğumuz andan itibaren gündelik hayatımızda diğer insanlarla etkileşim halinde olma, pek çok kültürel beklentiyi öğrenmemizi sağlar (Karp vd. 2016: 6-7). Gündelik yaşam gerek bireysel gerekse kolektif bakımdan çok yönlü kapasitelerimizi her gün geliştirdiğimiz ve tamamen bütünleşmiş bireyler haline geldiğimiz yerdir (Gardiner 2000: 2). Gündelik yaşama ilişkin alanın nesneleştirilebilir olduğu ve yapı-fail, makro-mikro gibi tartışmaların ötesine geçip her iki yönün de çalışmalarda ele alınmanın mümkün olduğu çeşitli çağdaş teorisyenler tarafından yapılan çalışmalarla gösterilmektedir (Esgin ve Çeğin 2018: 11-12).

Gündelik hayat olgusunun gelişimi bir bakıma modern toplumsal yaşamla ilgilidir. Çünkü Lefebvre'ye göre, modern kentsel hayatı farklılaştıran şey, üretken çalışmanın gündelik hayata katılmamasıdır. Örneğin günümüzde bile kırsal faaliyetlerle ilgilenenlerin işlerini evin etrafında yürütmeleri, aile ve diğer ilişkilerini sürdürmeleri bu çevrede gerçekleşmektedir. Modern gündelik hayatta “*bireyselleşme, uzmanlaşma, faaliyet alanlarının birbirinden ayrılması*” neticesinde aile yaşamı, çalışma yaşamı ve boş zaman gibi farklı alanlar ortaya çıkmıştır (2010: 36). Toplumsal hayat pratiklerinde iş hayatı, çalışma karşısında tutumlar; kişinin hayat tecrübeleri, boş zamanını nasıl değerlendirdiği, aile hayatı, kültürel ve politik talepleri ile yakından ilişkilidir (Lefebvre 2010: 93).

Gündelik hayat üzerine çalışmalar yapan bir diğer düşünür de Certeau ise, zamanın geçici anlarının fark edilmesi ve mevcut sistemde çeşitli taktikler geliştirilmesi noktasına odaklanır (Gardiner 2000: 22). De Certau gündelik yaşamda güçler arasında dengenin kurulmasında tarafların serimlediği davranışları strateji ve taktik şeklinde ayırarak yorumlar. Strateji, bir mülkiyet alanı olarak bir mekânın varlığını gerektirir. Bu mekân, bir anlamda ulaşılması istenen amaçlar ve kaçınılacak tehditlerle çevrili *dışardakiler* dünyasıyla iletişimini sağlayan bir merkez konumundadır. Taktikte ise bir mülkiyet durumu söz konusu değildir, ötekinin mekanını kullanmak ve onun dayatmış olduğu kurallara göre kendi oyununu şekillendirmeye çalışmak öne çıkar (de Certau 2009: 112-113).

Alanda yapı-fail, makro-mikro ikiliklerin ötesine geçerek kuram ve pratiği birleştirmeye yönelik çalışmalar gerçekleştiren düşünürlerden biri de Bourdieu'dur. Alan, sermaye ve habitus kavramlarına odaklanır. İlişkisel bakışı gerektiren alan kavramı, farklı iktidar türlerinden oluşan konumlar arasındaki ağı ifade eder. Failler, kurumlar çeşitli faydalar elde etmek için bu alanlara girer. Topluluklarda farklılaşma arttıkça alanlar bağımsızlaşır. Örneğin sanat alanı, din alanı, ekonomik alan, farklı temellere bağlıdır. Failler alandan alana farklılaşan ekonomik, kültürel, toplumsal, simgesel sermayelere sahiptir ve sahip oldukları güç doğrultusunda rekabete dahil olurlar (Bourdieu ve Wacquant 2003: 80-82). Habitus, bir konuma göre simgesel hayat tarzlarını gösterir. Belli bir yaşama tarzını gösteren her pratik toplumsal bir konuma işaret eder. Ev dekorasyonu, konuşma tarzı, kıyafet seçimi, sofrada adabı gibi dışavurum sembelleri ayırt edici konumları ifade eder (Bourdieu 2014: 198-199).

Araştırmanın yönteminde, toplumsal-tarihsel ilişkileri kapsayan yorumlayıcı, eleştirel temele dayanan (Neuman 2014) nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Nitel araştırmalarda, katılımcıların kendi öznel deneyimlerinden hareketle hayatı nasıl anlamlandırdıklarına odaklanırken araştırmacının da yorumlama sürecinde kendi bireysel, tarihsel ve sosyo kültürel deneyimlerinden etkilendiği varsayılır (Creswell 2013). Veriler Sivas İl Merkezi'nde bulunan on beş serbest eczacıyla yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın temel sınırlılığı yalnızca merkez ilçeyi kapsamış olmasıdır. Hem nicel hem nitel verilerle desteklenen ve farklı çalışmaların yapılması, söz konusu alanı güçlendirecektir.

Elde edilen veriler, temellendirilmiş kuram metodolojisine (Creswell 2013) göre analiz edilmiştir. Buna göre veriler açık kodlama, eksenel kodlama ve seçici kodlama olmak üzere üç aşamada değerlendirilir. Açık kodlamada elde edilen veriler doğrudan ortaya konarak yeni alt kategoriler oluşturulur. İkinci aşama olan eksenel kodlamada, açık kodlamadan elde edilen kodlamalara yeni kodlamalar eklenerek yeniden biçim verilir ve son aşama olan seçici kodlamada ise tüm parçalar bir araya getirilerek bir bütüne ulaşılır ve bir hikaye yazılabilir (Kasapoğlu 2016).

Bulgular ve Tartışma

Bu kısımda, Covid-19'un eczacıların gündelik yaşam pratiklerine nasıl yansıdığına ilişkin yürütülen alan araştırmasında elde edilen veriler açık, eksenel ve seçici kodlama yapılarak incelenmektedir.

Açık Kodlama

Gündelik Yaşam

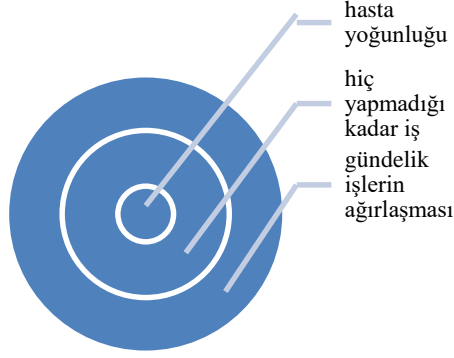
Eczacılar pandemi sürecinde halk sağlığı açısından, bağışıklığın güçlendirilmesi, sağlığın korunması, tıbbi danışmanlık yapılması, hastalıklarda kişisel bakım eğitimi verilmesi, taramalar yapılması, hastalıkların yönetiminde ve acil durumlara hazırlıkta merkezi konumda bulunma gibi roller üstlenmişlerdir (Aruru vd. 2020'den akt. Hedima vd. 2021: 1965). Çin, Kolombiya, Pakistan gibi ülkelerdeki eczacılar hijyenin ve sosyal izolasyonun sağlanması ve gerektiğinde mesafenin korunması, maske kullanımı gibi çeşitli yönlerden halk sağlığının korunmasına çabalamışlardır (Bukhari vd. 2020). ABD, İngiltere, Avustralya, Kanada, Suudi Arabistan, Katar, Güney Afrika ve Nijerya, gibi dünyanın farklı coğrafyalarından ülkeler, aralarında eczacıların da bulunduğu çeşitli sağlık çalışanlarından oluşan ekipler kurarak pandemi sürecinde hastalara çok yönlü ulaşmayı hedeflemişler (Goff vd. 2020). Benzer biçimde Türkiye'de eczaneler birinci basamak sağlık kuruluşları olarak tanımlanmıştır (SHGM 2019). Türkiye'de eczanelerde kronik hastalığı olan hastalara doğrudan reçeteleri temin etmek, maske dağıtımı, çalışma saatlerine yeni düzenlemeler getirilerek kısıtlama günlerinde de açık kalmak şeklinde çeşitli uygulamalar yürütmüştür (Çalıkları vd. 2021: 198-199).

Bu araştırma kapsamında görüşülen kişiler de pandemi sürecindeki çok yoğun ve zor koşullarda çalıştıklarına dikkat çekmişlerdir. Eczanelerin ilaç tedavisini yönetme görevi yanında, bu süreçte ücretsiz danışmanlık rolünü de üstlenmeye devam ettikleri görülmüştür. Bu durum, gündelik yaşamın yoğun, yorucu, uzun geçmesine yol açmasının yanında, mesleki yönden de danışmanlık, eğitmenlik, tavsiyede bulunma, halk sağlığını koruyucu tedbirler hakkında bilgi verme şeklinde topluma sağlık hizmeti sunma imkânı sağlamıştır.

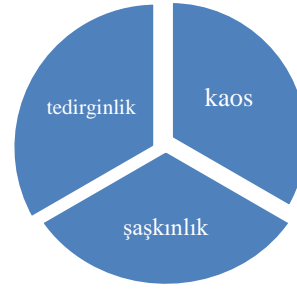
“Bu süreçte hiç yapmadığımız kadar iş yaptık. Ben o kadar mesleki hayatımda böyle bi karmaşa, şaşkınlık hali görmedim... Acaba virüs mü oldum n'apayım diye soranlar, maskesini nasıl takacağını sorandan tutun da... temizliği, hijyeni sıfırdan öğreniyoruz sanki” (K1).

Katılımcılar, günlük işlerinin daha da çeşitlendiğine ve içinde buldukları ortamın da belirsizleştiğine dikkat çekmiştir. “*Hasta yoğunluğu çok oldu. Zaten normal zamanda da vaktimiz ilaç yazmakla geçiyö ama bi tedirginlik olunca eczanelere yığılma arttı*” (K3).

“*Gündelik işlerimiz daha da ağırlaştı, vatandaş bi şey sormaya diye hep bize geldi ki... Bu süreçte maske de dağıttık, biliyorsunuz, daha kalabalık oldu yani. Bizim için de herkes için de risk...*” (K6). Eczane içine giren hastalar, neticede mesafe olarak yakınlaşmakta bu durum mekân içinde tüm bulunanlar açısından bir risk oluşturmaktadır.

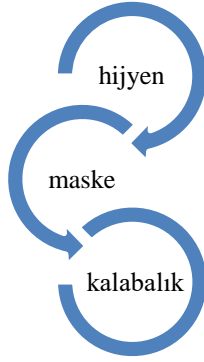

Şekil 1: İşlerin Artışı

Şekil 2: Karmaşa Ortamı

Şekil 1'de "işlerin ağırlaşması", "hiç olmadığı kadar işle karşılaşılması" ve "hastaların yoğunlaşması" ifadelerine dikkat çekilmektedir. Şekil 2'de ise ortamın "kaotik haline", "şaşkınlık ve tedirginlik" durumlarına işaret edilmektedir.

Şekil 3'te açık kodlamadan elde edilen "temizliği, hijyeni sıfırdan öğrenme", "maske dağıtımı" ve "hastaların kalabalık oluşturması" üzerine vurgular görülmektedir.

Şekil 3: Maske, Mesafe, Hijyen

Bazı danışma konuları ise, koronavirüsle ilgili kullanılan ilaçların yan etki yaratıp yaratmayacağına ilişkin olmuştur.

"Daha çok danışmaya gelenler oldu. Acaba virüs mü kaptım n'aptım, ağrılarım var ne kullansam gibilerinden..." (K11).

"Bize sonradan bi yan etki yapar mı, televizyonda gördüm içlerinde zararı olanları varmış, siz hangisini önerirsiniz diye soranlar oldu. Muadillerini soranlar oldu" (K13).

"Gençlerden kısırlık yapar mı diye soranlar çok oluyor" (K2).

Şekil 4: Bilgi Alma

Şekil 4’te katılımcıların ifadelerine göre, hastaların eczanelerden bilgi almak istedikleri çeşitli konuları belirtmektedir. Ayrıca pandemiden korunmak için bağışıklık sistemini güçlendirmeye yönelik çeşitli beslenme tariflerine ilişkin haberler medyada gündem bulmuştur. Bunlardan biri de kelle paça çorbasına ilişkindir (URL-1). Yapılan görüşmelerde de eczacılara bağışıklığı nasıl arttırılacağı da danışılanlar arasında olmuştur.

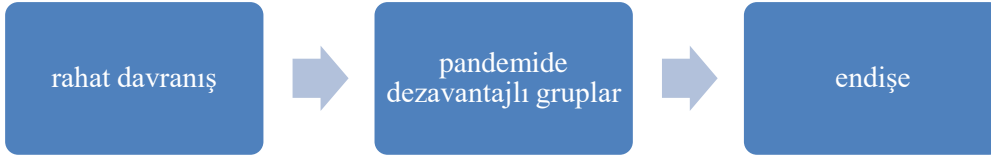
“Grip aşısı yaptıranlar, vitamin, takviye alanlar arttı” (K7).

Pandeminin ülkemizde de özellikle ilk görülmeye başlandığı dönemlerde insanlar bazen durumun ciddiyetinin çok farkında olamadıkları ve işlerini yaparken birbirleriyle olan mesafelerini koruyamadıkları dile getirilmiştir.

“İnsanların o süreçte evde olması gerekirken en ufak bi şeyleri olunca hastaneye gittiler, bize geldiler. Ben nasıl böyle rahat olabiliyorlar onlar için yaşlılar için endişelendim” (K10).

Şekil 5: Hastaların Farkındalığı

Şekil 6: Eczacıların Farkındalığı

K10'nun ifadeleri aslında toplumun pandemi algısını ve bir sağlık çalışanı olarak bu perspektiften bakan eczacının pandemi algısını göstermektedir. Bu ifadelere göre eczacının durumun ciddiyetinin farkında olduğu ve toplum sağlığı için endişelendiği görülmektedir.

Bourdieu ve Wacquant (2003: 93)'a göre, *“eyleyciler alanda toplumsal olarak etkin ve hareketli olarak kurulurlar, çünkü orada etki yaratmak, etkili olmak için gerekli özelliklere sahiptirler”*. Eczane çalışanları içinde buldukları sağlık alanında küresel ölçekte bir riskle karşılaşmışlardır. Salgının dünya ölçeğinde olması yanında, bunun çözümlenmesi, iyileştirilmesi, işlerin yoluna konması bağlamında ise yine aynı küresel ölçekte sağlık alanında yer alan personele ihtiyaç duyulduğu bilincinde olma durumu, çalışanları bir bakıma ayakta tutan, devam etmelerini sağlayan bir yol, de Certau (2009)'nun deyiimiyle bir taktik olarak yorumlanabilir. İletişim teknolojilerinin gelişimi sayesinde dünyanın bir yerinde meydana gelen bir olayı neredeyse eşzamanlı olarak farklı bir yerden takip edebilmekteyiz. Örneğin uzun saatler boyu maske taktıklarından dolayı yüzlerinde maske izleri oluşan solunum cihazına bağlı yatan hastaların hayata tutunması için ve daha pek çok zorlu durumlarla uğraşan tüm sağlık çalışanlarının çabaları toplumsal hafızalarımıza kazınmıştır.

Karşılaşılan Sorunlar

Eczacıların pandemi sürecinde ağırlıklı olarak kılavuzluk işlevi gördükleri anlaşılmaktadır. Bununla bu yoğun sürecin yönetilmesi kendi içinde bazı sıkıntıları yaratmış olabileceği düşüncesiyle, eczacılara bu süreçte ne gibi sorunlarla karşılaştıkları sorulmuştur.

“İlk başlarda kandan mı bulaşır, nasıl bulaşır onu bile kestiremedik. Neyse sonra nasıl bulaştığı, koruyucu tedbirler yayımlandı da biz de hep ordan bakıp hastalara cevap verdik” (K2). Yapılan bir araştırma, eczacıların pandemi hakkındaki bilgilerine ve tutumlarına yöneliktir. Bu çalışmaya göre eczacıların pandemi hakkında bilgi almaları gerektiğinde Sağlık Bakanlığı açıklamaları, bilimsel çalışmalar ve medya gibi kaynaklardan yararlanmıştı (Yılmaz ve Şencan 2020).

“Hasta yoğunluğu olunca bizim yorgunluğumuz da artıyor. Bu bize yorgunluk olarak yansıdı” (K3).

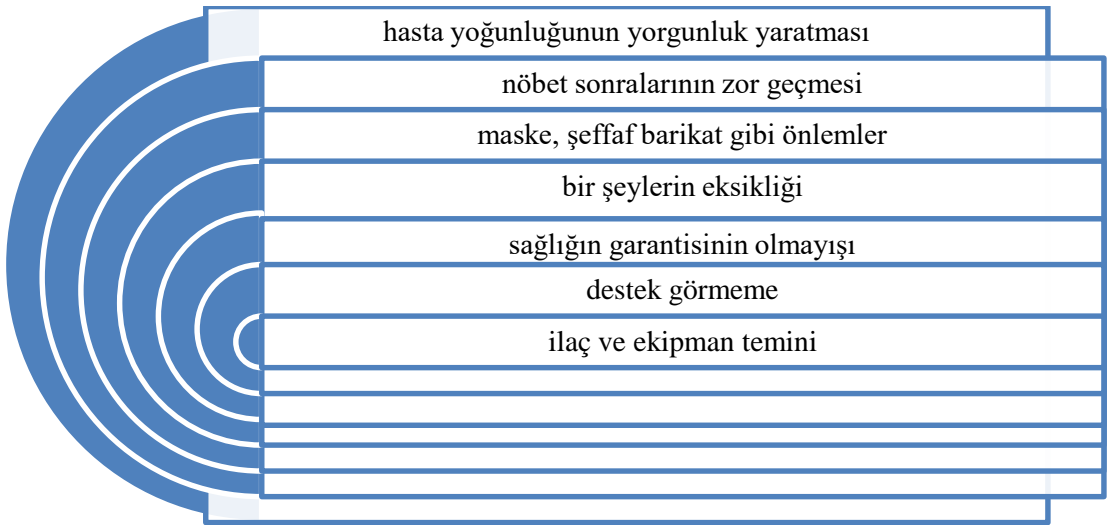
“Çalışmamız ağırlaştı. Bazen nöbet tutup üstüne yine sonraki gün aynı tempoda devam etmek zorladı.” (K4). Eczane çalışanları, sağlıkla ilgili bir sorunla karşılaştığında en kolay ulaşılabilir danışma merkezi konumunda kurumlar olagelmıştır. Ayrıca içinde bulunduğumuz pandemi kriz sürecinde de hastaların güvenilir bilgi ve tavsiyeye ulaşmada ilk başvurdukları yer eczaneler olmaktadır. Hastalara sağlık bakımlarında gerekli tıbbi bilgiyi verme yalnızca danışanların bilgiye ulaşımı açısından fayda sağlamakla kalmamıştır; aynı zamanda pandeminin yayılımını engelleyici bir işlevi de beraberinde getirmiştir (Merks 2021: 1808).

Karşılaştıkları sorunlarla ilgili olarak yeterince destek göremediklerine, tedbirlerin daha çok bireysel nitelikli kaldığına işaret eden eczacılar olmuştur.

“Kendimizi korumak zorlaştı. Maske hep kullandık, yakın mesafede durmamak için böyle şeffaf barikatlar çektik. Ama bunlar hep kendi bireysel tedbirlerimiz oldu. Ne kadar tedbir alsak da eksik bir şeyler kalıyor...” (K15). Bu süreçte hayatını kaybeden eczane çalışanları bulunmaktadır. Meslektaşlarını anmak, içinde bulunulan koşulların önemine dikkat çekmek adına meslek odaları tarafından hazırlanan ve hayatını kaybeden eczacıların listesinin yer aldığı afişlerin olduğu gözlemlenmiştir. Nitekim Kasım 2021 itibariyle Türkiye’de Covid-19 nedeniyle toplam 63 eczacı ve 23 eczane teknisyeni hayatını kaybetmiştir (URL-2).

“Sağlığımızın garantisi yok. Biz de bu süreçte çok zorlandık, buna rağmen pek bir destek görmedik... Tüm ekipmanlarımızı, ilaçlarımızı dışardan temin ediyoruz. Bunların hepsi ulaşım, maliyet demek. Herkes gibi biz de etkilendik” (K6).

“Hastaneden çıkmış elinde korona reçetesiyle bize geliyor... Görüyorsunuz hasta koronali. Ama ne yapacaksınız? Biz de yüksek risk grubu altındayız ama neticede işimiz bu bi yerde de...” (K11).

Şekil 7: Karşılaşılan Bazı Sorunlar

Alan araştırmasına katılan çalışanların ifadelerine göre alanda iş yoğunluğu olduğunda ve nöbet sonralarında günün zor geçmesi, pandemiden korunmak maksadıyla maske ve diğer koruyucu aletlerin kullanımına yer verdikleri belirtilmiştir. Eczacıların ilaç ve ekipman temini konusunda karşılaşılan sorunlar, yapılan başka bir nicel alan araştırmasıyla benzer sonuçları göstermektedir (Çalığışu vd. 2021).

Lefebvre'ye göre, gündelik yaşamda iş hayatı çatışmaları, çelişkileri, ideolojik temelleri içinde barındırır. Emekçinin çalışmayla ilgili toplumsal bilinci kendi pratik deneyiminden ve çeşitli ideolojik örüntülerden elde eder. Bu nedenle Lefebvre (2010: 93)'ye göre araştırmalarda emekçinin yaşamındaki çatışmaların, çelişkilerin de incelenmesi gerekir. Görüşmelerde esas olarak pandeminin bulaşıcı yönünden etkilenecek sağlığını kaybetmekten korkan açıklamalara yer verilmiştir. Bununla birlikte hastalara karşı daha fazla sorumluluk taşıdıklarına dikkat çeken açıklamalar da yapılmıştır.

“Sağlık konusu pandemiden önce de çok riskli bir konuydu bence. Sonuçta insanların sağlıklarını etkileyecek şeyler söyleyebiliriz, yazdığımız reçetelerde bir sorun olursa sorumlu olabiliyoruz. Pandemiyle birlikte bu sorumluluğumuz daha da arttı, iki katına çıktı” (K10).

“Bazen doktora gitmeden bize danışmaya geliyorlar, sorumluluk alıyoruz hep aslında” (K5).

Gündelik yaşam sosyolojisinde bireylerin de bir özne rolü üstlenerek eylemleri üzerinde farkında olduğuna işaret edilir. Dolayısıyla burada da eczane çalışanları ölümcül, bulaşıcı bir salgınla karşı karşıya kaldıklarının bilincindedir. Üstelik bu durum kendilerini ve sevdiklerini etkileyebilme çelişkisini de beraberinde getirmektedir. Buna karşın devam ediyor olma durumu; çalışma gerekliliği, mesleğin icra edilmesi gibi farklı gerekçelerden kaynaklanıyor olsa da kişinin farkındalığını göstermektedir.

Görüşmeler esnasında pandemi sürecinde esas dikkat çekilen nokta, sağlık yönünden alınan risk üzerine olmuştur. Kaldı ki katılımcılar arasında pandemiye yakalanan eczacılar da bulunmaktadır. Buna göre, katılımcılar genellikle yoğun semptomlar gösterdiklerini ve kendileri için zorlayıcı olduğunu ifade ederken, pandeminin etkisinin hafif düzeyde hissettiğini belirten kişiler de olmuştur. Ayrıca bir katılımcı iki defa yakalandığını ancak ciddi bir ağrı, acıyla karşılaşmadığını belirtmiştir. Ancak en çok ailelerine bulaştırma riskinden korktukları dile getirilmiştir.

Pandemi süreci katılımcılar açısından, “zor bir süreç”, “yüksek bulaşıcı etkisi olan bir hastalık”, “salgın hastalık”, “pandemi”, “ölümcül riski olan bir hastalık” gibi ifadelerle betimlenmiştir. Bu sürecin ise ne kadar devam edeceğinin belli olmama durumu nedeniyle bir

bakıma “*rastgele yaşadıkları*” ifade edilmiştir. Eczacıların Covid-19 sürecinde karşılaştıkları sorunlar üzerine yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, “tüm katılımcıların %49,1’inde anksiyete, %45,2’sinde depresyon ve %52,4’ünde uykusuzluk problemleri” ile karşılaştıkları saptanmıştır (Salcan ve Sarıkaya 2020: 62).

Covid-19 algısının genel itibariyle ölümcül sonuçlara yol açması, sağlık üzerinde ciddi izler bırakması ve sonunun görülmemesi bağlamında olumsuz olduğu söylenebilir. Bununla birlikte konuya “*ciddiye almama*”, “*bundan önce de kuş gribi, domuz gribi gibi benzer bulaşıcı salgınların yaşandığını ama neticede geçtiği*” şeklinde yaklaşanlar da olmuştur. Bir bakıma kriz anlarını yürütmede, olayın ciddiyetini önemsememe, hafifletirme krizle mücadelede bir savunma mekanizması olması bakımından bir taktik (de Certau 2009) olarak okunabilir.

Pandemi döneminde çeşitli kısıtlama tedbirleri alınmıştır. Aralarında sağlık çalışanlarının da bulunduğu bazı meslek grupları bu kısıtlamadan muaf tutulmuştur. Bundan dolayı eczacılar sosyal hayatlarında genelde bir sıkıntı yaşamadığını dile getirmiştir. Bunda araştırmanın yürütüldüğü ilin sosyal ilişkilerin korunmasına önem verilen ve ikincil ilişkilerin daha yoğun yaşandığı bir metropol kent olmamasından kaynaklanabilir.

“Markete gittik, dışarı çıktık bu yönden bir sıkıntımız olmadı.” (K2)

“Bizler kısıtlama döneminde de zaten hiç kapanmadığımız için sanki normal hayatımızı sürdürür gibiydik. Gerçi eğlenme, buluşma olmadı tabii ama biz sağlık çalışanı olduğumuz için izne sahiptik. En azından uzaktan da olsa yakınlarımızı gördük.” (K5)

“Burda sosyal çevremiz, arkadaşlarımız yine bizim gibi sağlıkçılar. Onların da izinleri var, bizim de... Ha dışarı çıkıp oturmadık tabii... Ama diğer insanlar gibi eve kapanmadığımız için sıfır sosyal iletişim de olmadı.” (K11)

Şekil 8: Pandemi Algısı

Lefebvre’ye göre, gündelik hayatta, çalışanların yaşamı bütünsel değerlendirildiğinde, aslında çalışanların çalışma karşısındaki tutumlarının, bütün toplumsal pratiğe, yaşam deneyimlerine, boş vakitlerine, aile yaşamına, kültürel ve politik özlemlerine bağlı olduğu

(2010: 93-94) görülür. Belli bir grubun yaşam tarzını ortaya koyan habitus, o grubu, diğerlerinden ayırır (Bourdieu 2014). Eczacıların kısıtlama dönemlerinde mesleki olarak izinli sayılmaları, bir bakıma da sosyal hayatlarında küçük, gurur okşayıcı ayrımları hissettirmiştir. Yabancılaşma ölçeği kullanılarak eczacıların yabancılaşma düzeyinin ölçüldüğü nicel bir çalışmada eczacıların kendini yalnız hissetmemeleri, sosyal ilişkilerini korumaları, bu çalışmadaki sonuçlarla ortaktır (Yel ve Kasapoğlu 2021).

Açık kodlamadan elde edilen veriler gözden geçirildiğinde, gündelik yaşamda ilişkilerin temelinde pandemiye göre şekil almak yatmaktadır. Eczacıların mesleki görevi, pandemi sürecinden önce de sağlıkla ilişkilidir; bununla birlikte pandemiyle birlikte bireysel yaşantıların şekillenmesi de sağlık önceliğine göre dönüşmüştür. Bu nedenle eczacıların gerek iş yaşamlarında gerekse bireysel özel yaşamlarının temelinde bir bakıma sağlıkla ilgili konuların yerleştiği görülmektedir. Dolayısıyla modern gündelik yaşamı oluşturan çalışma hayatı, boş zaman, aile hayatı (Lefebvre 2010) gibi ayrımlar iç içe geçmiş ve sağlık kaygısı temelinde toplanmıştır.

Eksenel Kodlama

Alan araştırmasından elde edilen verilerden bazıları açık kodlamada sunulduğu gibi tartışılmıştır. Açık kodlamalardan hareketle eksenel kodlamaya ulaşılmıştır.

Tablo 1. Eksenel Kodlama

Pandeminin Gündelik Hayata Etkisi	Pandeminin Mesleki Etkisi	Pandeminin Bireysel Etkisi
<ul style="list-style-type: none">• yoğunluk• süreklilik• çalışma	<ul style="list-style-type: none">• danışmanlık ve eğitmenlik• sorumluluk alma• halk sağlığını koruma• mesleki bilinç ve duyarlılık	<ul style="list-style-type: none">• pandemiye yakalanma• etrafa bulaştırma korkusu• sosyalleşme

Tablo 1’de açık kodlamalardan elde edilen veriler yeniden değerlendirilmiştir. Pandeminin eczane çalışanlarının gündelik yaşamlarına etkisi açık kodlamada işle, çalışma süresiyle, hastayla ilgili bir yoğunluk durumu olduğu vurgulandığından, eksenel kodlamada “yoğunluk” kavramına yer verilmiştir. Ayrıca açık kodlamada, ülke genelinde ilan edilen kısıtlama anlarında bile, mesleki gereklilikten dolayı çalışmaya devam etme hali olduğuna dikkat çekildiğinden, eksenel kodlamada “çalışma” ve “süreklilik” kavramları kullanılmıştır.

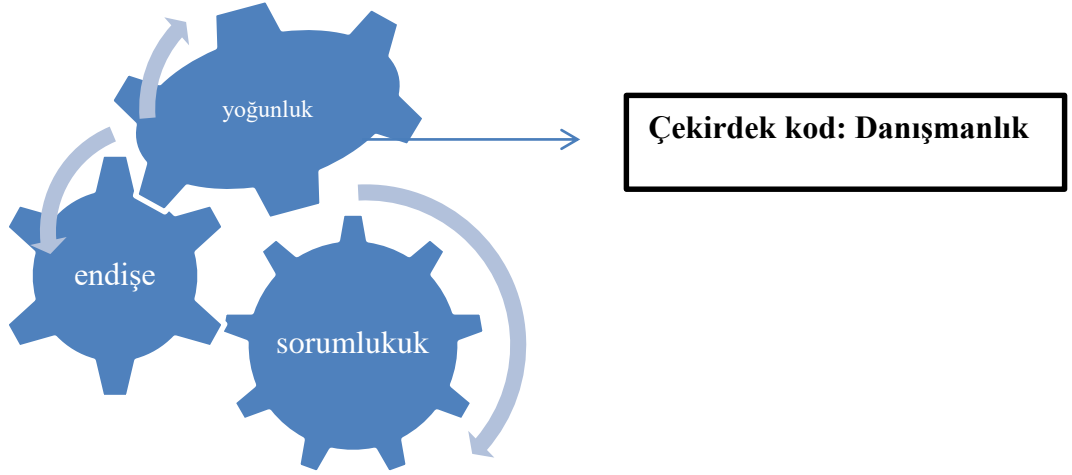
Alan araştırmasında mesleki bağlamda özellikle pandeminin belirtileri, ilaç kullanımı, ilaçların yan etkileri, bağışıklığı güçlendirme gibi konularda eczacıların tavsiyelerine ihtiyaç duyulduğu görüldüğünden, eksenel kodlamada eczacıların “danışmanlık ve eğitmenlik” rollerine dikkat çekilmek istenmiştir. Bunun yanında izolasyon, sosyal mesafe gibi koruyucu önlemlere olan hassasiyetleri “halk sağlığını koruma” ile ilgili tedbir olarak yorumlanmıştır. Ayrıca riskli bir durumla karşı karşıya kaldıklarının farkında olmalarına rağmen kendi kişisel tedbirlerini alarak mesleklerini icra etmeleri “sorumluluk alma”, “mesleki bilinç ve duyarlılık” olarak kodlanmıştır.

Açık kodlamada çalışanların kendileriyle ilgili endişeleri, eksenel kodlamada “pandeminin bireysel etkisi” olarak yorumlanmıştır ve kişinin temel olarak “pandemiye yakalanma ve etrafına yayma korkusu taşıdığı” noktası öne çıkarılmıştır. Ayrıca çalışanların pandemi sürecinde de aslında çalıştıklarından sosyal çevreleriyle eğlenme amaçlı olmasa da, yüz yüze görüşmelerinin devam ettiği dile getirilmiştir.

Seçici Kodlama

Eksenel kodlamada elde edilen veriler ışığında, pandeminin eczane çalışanlarının gündelik hayatlarında bu zamana dek belki hiç karşılaşmadıkları “yoğunluk”la ve bir o kadar “endişe”yle karşılaştıklarını, buna karşın “sorumluluk” üstlenerek “danışmanlık” yaptıkları söylenebilir. Şekil 9’da bu durumun ifadesi yer almaktadır.

Pandemi sürecinde tüm dünyada eczane çalışanlarının halk sağlığını korumada ücretsiz danışmanlık yapmaları, tavsiye vermeleri, ilaç kullanımı hakkında bilgilendirici olmaları ve kişisel bakımda eğitici rol almaları, pandemi sürecinin yönetilmesinde yeni görevler üstlenmeleri söz konusu olmuştur. Yapılan alan araştırması kapsamında da eczane çalışanlarının büyük bir özveriyle halk sağlığını korumada ücretsiz bir danışman rolü üstlendiği görülmüştür.

Şekil 9: Seçici Kodlama

Seçici kodlama için düşünülen metafor, futbol oyunudur. Futbolda takım, genellikle iki forvet, dört defans, dört orta saha ve bir kaleciden oluşur. Forvetler, rakip takıma gol atmak için pozisyonlarını kollayan oyunculardır. Defans oyuncuları rakip takımı kendi sahalarından uzaklaştırmakla görevli savunma oyuncularındır. Orta sahada ise hem savunma hem de saldırıdan sorumlu, yerleri değişebilen oyuncular bulunur. Kaleci, rakip takımdan kendi kalesine gelebilecek topları tutmaktan, kalesine gol yememekten sorumlu kişidir. Futbol spor türleri içinde tüm dünyada en yaygın, en çok takip edilen oyunların başında gelir. Futbolda önemli olan takım ruhudur. Sadece forvetlerin üstün niteliklere sahip olması ama defans oyuncularının veya kalecinin yeterli olmaması durumunda, yine takım şutları filelerinde görebilir. Öte yandan kazanmak için sadece savunmaya yönelmek de yetersiz kalacaktır. Dolayısıyla her oyuncunun birbiriyle olan pozisyonu, iletişimi, birbirini takip yeteneği ölçüsünde oyunu kazanmaya yaklaşılabilir.

Sağlık alanı da tıpkı futbol gibi önem taşır. Sağlık, tüm canlılar için olmazsa olmaz bir kavramdır. Sağlığın korunması ise, tüm sağlık sektörü çalışanları ile yürütülebilecek bir ekip işidir. Bugün günümüzde sağlık alanı dendiğinde pek çok yeni iş kolları dahil olmaktadır. Bununla birlikte şimdi burada hepsini saymak, pek mümkün olmadığından ve amaç simgesel olarak sadece bir metafor kullanmak olduğundan, oyun belki şöyle kurulabilir: Hekimler, hastalıkların tedavisinde, ameliyatlarda görevli personel olarak forvet oyuncusu; hemşireler, dışarıdan gelebilecek enfeksiyonlara karşı vücudu/sağlığı koruyan defans oyuncuları; MR, röntgen film çekme, tahlil yapma gibi çok çeşitli elemanı içinde barındıran teknik personel, orta saha oyuncuları ve eczacılar ise savunmada son ayağı oluşturan file bekçileri. Bir hekim olmadan hastalıkların tanısı, teşhisi ve tedavisi olmayacağı gibi, gerekli tahliller yapılmadan

veya hastaya serum vermek için damar yolu açmadan, ameliyat öncesi narkoz analizi yapmadan, tedavide gerekli ilaçları kullanmadan hastalıklar tedavi edilemez ve sağlık korunamaz. Covid-19 pandemi sürecinde maske kullanımı, temizliğe ve sosyal mesafeye özen gösterme gibi koruyucu tedbirleri uygulamak toplum sağlığı açısından önem kazanmıştır. Eczacılar da tıpkı arkada kalmasına rağmen tüm takımı koruyan kaleciler gibi, koruyucu halk sağlığı tedbirlerinin hayata geçirilmesinde ücretsiz danışmanlık yaparak sağlığımızı koruyan file bekçileri rolü üstlenmişlerdir. Tüm sağlık çalışanları ekip ruhuyla, bir futbol takımını oluşturmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Covid-19 pandemisi 2019 yılının sonunda ortaya çıkmış olsa da etkinliğini çeşitli mutasyonlarla hala hissettirmeye devam etmektedir. Pandemi ile mücadelede aşı çalışmaları uygulanmaya başlamış olsa da bu pandemiyi ortadan kaldıracı özellikte değil, koruyucu halk sağlığı niteliğindedir. Pandemiye yakalananların tedavileri ise bir yandan sağlık çalışanları tarafından yürütülmeye devam etmektedir.

Pandemi boyunca eczacılar önemli sorumluluk yüklenen sağlık çalışanlarından olmuştur. Bu çalışmada Covid-19 pandemisinin eczacıların gündelik hayatlarına nasıl yansıdığı incelenmiştir. Gündelik hayata ilişkin çalışmalarda öznelerin yatıp-kalkmaları, yemek yemeleri, işe, okula gitmeleri, ulaşım seçenekleri ve tercihleri, işten arta kalan vakitlerini değerlendirme şekilleri; dolayısıyla mikro olana aitmiş gibi görünen incelenir. Bununla birlikte alanda çalışmalar yürüten Lefebvre, de Certau, Giddens, Bourdieu ve Collins gibi düşünürlerin çeşitli çalışmaları sayesinde faile ilişkin olanın yapıyla da ilişkisinin kurulabileceği gösterilmiştir (Esgin ve Çeğin 2018: 12). Lefebvre, araştırmalarda “*zihin ve beden, ideal ve gerçek, mutlak ve görelî, metafizik ve somut gibi ikilikleri*” aşmayı önemsemektedir (Gardiner 2000: 11). Benzer biçimde Bourdieu ve Wacquant öznenin eylemleri, kararları, tercihleri, beğenileri üzerinde yapıyla olan etkileşimine dikkat çeker (2003: 128):

“Toplumsal eyleyenler, kendilerini belirleyen durumu, toplumsal ve tarihsel inşa edilmiş algı ve beğeni kategorileri aracılığıyla etkin olarak belirler. Toplumsal eyleyicilerin, ancak kendilerini belirledikleri ölçüde belirlendikleri bile söylenebilir, ama bu (öz)belirlenimin ilkesini oluşturan algı ve beğeni kategorilerinin kendileri de büyük ölçüde inşa edildikleri iktisadi ve toplumsal koşullar tarafından belirlenir”.

Ayrıca toplumsal araştırmalarda kuramdan bağımsız çalışmaların sadece mekanik bir rapor sunumu yaratacağına işaret edilir.

Kuramdan yoksun bir alan araştırmasının yarım kalacağı kadar, alan araştırmasıyla desteklenmeyen teori de yarım kalabilir. Teori ve pratiğin birliğini sağlama amacıyla alan

araştırmasının tasarımında, gündelik yaşam teorisiyle de örtüşen temellendirilmiş kuramdan yararlanılmıştır. Alan araştırılması, Sivas il merkezinde nitel araştırma yöntemi kapsamında görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiş olup elde edilen veriler, temellendirilmiş kuram analizine göre açık, eksnel ve seçici kodlamalara göre gerçekleştirilmiştir.

Açık kodlamada, alandan doğrudan elde edilen veriler paylaşılmıştır. Eksnel kodlamada açık kodlamadan ulaşılan kodlamalar yeniden incelenerek Covid-19'un eczacıların gündelik yaşamlarına, mesleki yaşamlarına ve bireysel yaşamlarına olmak üzere etkileri tartışılmıştır. Modern toplumsal hayatta, günün önemli bir dilimi çalışırken geçmektedir. Eczacıların ise, pandeminin etkisiyle gerek çalışma hayatlarında gerekse bireysel, özel yaşamlarında sağlık sorunu odaklı yaşadıkları görülmüştür. Araştırmaya dahil olan katılımcıların yoğun bir iş baskısı altında kaldıkları, bununla mücadelede kendi kişisel tedbirlerini almaya çalıştıkları ancak daha genel düzeyde tedbirler bekledikleri anlaşılmıştır. Eczane çalışanları iş yoğunluğu, hasta yoğunluğu, çeşitli ilaç ve ekipmanlara erişim gerekliliği gibi sorunlarla karşılaşmıştır. Pandeminin ortaya çıktığı andan itibaren kesintisiz hizmet sunmak ise, üzerlerinde ayrı bir stres kaynağı oluşturmuştur. Pandemiden önce de sağlıkla ilgilenildiğinden zaten dikkat gerektiren bir meslek olan eczacılık, pandemiyle birlikte ekstra iş yükü taşımak zorunda kalmıştır. Tüm bunlara bir de korona olma korkusu ve gerek eczaneye gelenlere gerekse yakın çevreye bulaştırma korkusu eklenince hissedilen stres ve yorgunluk daha da katlanmıştır.

Eczacıların pandeminin tüm olumsuz etkilerine karşın, halk sağlığını koruma adına önemli bir işleve sahip oldukları anlaşılmıştır. Araştırma analizinin son aşaması olan seçici kodlamada, eczane çalışanlarının üstlendikleri sorumluluk anlayışıyla topluma danışmanlık hizmeti verdikleri, toplumun ağır pandemi koşullarında da temel ücretsiz sağlık kılavuzu oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Temellendirilmiş kuram çalışmalarında, analizin son safhasında verilerin içeriğine, elde edilen bulgulara uygun bir metafor bulunarak hikâye yazılır. Bu çalışmanın metaforunda, sağlık alanı futbol oyunuyla ilişkilendirilerek bir hikâye örgüsü tasarlanmıştır. Buna göre tıpkı futbol takımındaki gibi, sağlık alanında da oyuncular mevcut olup eczacılar, koruyucu halk sağlığı tedbirlerinin uygulanmasında ücretsiz danışmanlar olarak kalecileri temsil etmektedir. Bununla birlikte tüm takım oyunlarında geçerli kural, sağlık oyuncularını için de geçerlidir: Hiçbir oyuncu tek başına önemli değildir; takımı başarıya taşıyan ekip çalışmasıdır.

Pandemi süreci etkisini hala devam ettirdiğinden, riskli koşullar da varlığını sürdürmektedir. Bu bakımdan sağlıkta en ön safhada çalışan eczane çalışanlarına yönelik yeterli desteğin sağlanması ve koruyucu önlemlerin alınması önem taşımaktadır. Pandemi koşullarının eczacılar üzerinde ve diğer sağlık çalışanları üzerindeki etkisinin yeni çalışmalarla incelenmesi, konunun daha da ayrıntılı araştırılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akıcı, A., Alp, F. İ., Dülger, G. A. vd. (2009). Serbest Eczanelerde İlaç Sunumu Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar: Akılcı İlaç Kullanımı Yönünden Değerlendirme, *Hacettepe University Journal of the Faculty of Pharmacy*, 29(1), 75-82.
- Aslan, R. (2020). Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler ve Covid-19, *Ayrıntı Dergisi*, 8(85).
- Beck, U. (1992). *Risk Society Towards a New Modernity*, London: SAGE Publications.
- Bingöl, B. B., Ataman, A. D., Pekesen, M. vd. (2021). Medicine in Philately: History of Quarantine Pullarda Tıp: Karantina Tarihi.
- Birinci, M., Bulut, T. (2020). Covid-19'un Sosyo-Ekonomik Yönden Dezavantajlı Gruplar Üzerindeki Etkileri: Sosyal Hizmet Bakış Açısından Bir Değerlendirme, *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(1), 62-68.
- Bourdieu, P. (2014). Simgesel Sermaye ve Toplumsal Sınıflar, Pierre Bourdieu Özel Sayısı, *Doğu-Batı*.
- Bourdieu, P., Wacquant, L. J. D. (2003). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, Ankara: İletişim Yayınları.
- Bukhari, N., Rasheed, H. ve Nayyer, B. (2020). Pharmacists at the Frontline Beating the Covid-19 Pandemic, *Journal of Pharmaceutical Policy and Practice*, 13(1), 1-4.
- Creswell J. W. (2013). *Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları Araştırma Deseni*, S. B. Demir (Çev. Ed.), Ankara: Eğiten Kitap.
- Çalgan, Z., Aslan, D. ve Yeğenoğlu, S. (2008). Serbest Eczacıların Çalışma Koşulları ve Mesleki Tutumlarına İlişkin Değerlendirmeler: Ankara Kent Merkezi Örneği, *Ankara Ecz. Fak. Derg.*, 37(4), 257 – 268.
- Çalgan, Z., Yeğenoğlu, S., ve Aslan, D. (2009). Eczacılar Mesleki Bir Sağlık Sorunu: Tükenmişlik, *Hacettepe University Journal of the Faculty of Pharmacy*, (1), 61-74.
- Çalığı, M., Güneş, G. ve Özçelikay, G. (2021). Covid-19 Pandemisinin Toplum Eczacılığı Hizmetlerine Etkileri, *Journal of Faculty of Pharmacy of Ankara University*, 45(2), 4-4.
- De Certau, M. (2009). *Gündelik Hayatın Keşfi I*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Esgin, A., Çeğin, G. (2018). Takdim: Gündelik Hayat Sosyolojisi-Amaç, Kapsam ve Sorunlar, A. Esgin ve Güney Çeğin (Ed.), *Gündelik Hayat Sosyolojisi* içinde, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Fidan, Ü., Türker, M. ve Durak Albayrak, Ö. (2019). *Eczanelerde Ekonomik ve Finansal Durum Araştırması*, Ankara: TEB Yayınları.

- Gardiner, M. (2000). *Critiques of Everyday Life*, London: Routledge.
- Gidman, W. (2011). Increasing Community Pharmacy Workloads in England: Causes and Consequences. *International Journal of Clinical Pharmacy*, 33(3), 512-520.
- Goff, D. A., Ashiru-Oredope, D., Cairns, K. A. vd. (2020). Global Contributions of Pharmacists during the COVID-19 Pandemic, *Journal of the American College of Clinical Pharmacy*, 3(8), 1480-1492.
- Hedima, E. W., Adeyemi, M. S., ve Ikunaiye, N. Y. (2021). Community Pharmacists: on the Frontline of Health Service against COVID-19 in LMICs, *Research in Social and Administrative Pharmacy*, 17(1), 1964-1966.
- Karp, D. A., Yoels, W. C., Vann, B. H. vd. (2016). *Sociology in Everyday Life*, Waveland Press.
- Kasapoğlu, A. (2016). *Özne Hayatı Konusunda: Temellendirilmiş Kuram*, İstanbul: Ayrıntı.
- Keten, M., Edis, E. K. (2021). COVID-19 Pandemisinin Kadın Sağlığı Üzerindeki Etkisi, *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 30(4), 293-300.
- Kocabacak, S. (2011). Türkiye'de Serbest Eczanelerin Sorunlarına Yönelik Bir Araştırma, *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 14(2), 95-114.
- Kokane, J. V., Avhad, P. S. (2016). Role of Pharmacist in Health Care System, *The Journal of Community Health Management*, 3(1): 37-40.
- Koşar, A., Kasapoğlu A. (2021). Sociology of Everyday Life with Uncertainty and Differences during the Covid-19 Pandemic Process: The Case of Turkey Retirees Association, *Advances in Applied Sociology*, 11(12), 747-772.
- Lefebvre, H. (2010). *Gündelik Hayatın Eleştirisi 1*, I. Ergüden (Çev.), İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Merks, P., Jakubowska, M., Drelich, E. vd. (2021). The Legal Extension of the Role of Pharmacists in Light of the Covid-19 Global Pandemic, *Research in Social and Administrative Pharmacy*, 17(1), 1807-1812.
- Neuman, W. (2014) *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Pearson, Essex, UK.
- Özdemir, N., Bahap, M. ve Celiker, A. (2020). Can Pharmacists be More Effective Regarding the Proper Use of Face Masks by the Public During the Covid-19 Pandemic?, *Turkish Journal of Pharmaceutical Sciences*, 17(4), 357-359.
- Parıldar, H. (2020). Tarihte Bulaşıcı Hastalık Salgınları, *Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi*, 30(Ek sayı), 19-26.
- Salcan, S., Sarıkaya, B. (2020). Covid-19 Pandemisinde Eczanede Çalışan Personelin Kaygı, Uykusuzluk ve Depresyon Prevalansı, *Turkish Journal of Public Health*, 18(COVID-19 Special), 58-65.
- SHGM, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2019). Sağlık Hizmeti Sunucularının Basamaklandırılması. <https://shgm.saglik.gov.tr/Eklenti/30975/0/tara0006pdf.pdf> (Erişim: 25.01.2022).
- Strand, M. A., Bratberg, J., Eukel, H. vd. (2020). Peer Reviewed: Community Pharmacists' Contributions to Disease Management During the Covid-19 Pandemic, *Preventing Chronic Disease*, 17.

- Şenol, D., Taştan, A. (2021). Covid-19 (Sars-Cov2) Sürecinin 65 Yaş ve Üzeri Kişiler Üzerindeki Etkilerini Anlamaya Yönelik Nitel Bir Çalışma, *Habitus Toplum Bilim Dergisi*, 2(2), 1-32.
- Toklu, H. Z. (2013). Eczacının Akılcı İlaç Kullanımındaki Rolü. Akıcı A. (Ed). *Eczacılara Yönelik Akılcı İlaç Kullanımı* içinde, Ankara: T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı SGK Yayın No: 107.
- Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı. (2021, 26 Nisan). 81 İl Valiliğine Tam Kapanma Tedbirleri Genelgesi Gönderildi. <https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-tam-kapanma-tedbirleri-genelgesi-gonderildi> (Erişim: 25.01.2022).
- URL-1. “Sivaslı vatandaş koronadan kelle paça ile korunuyorum demişti ama...”. <https://www.buyuksivas.com/kelle-paca/> (Erişim: 25.01.2022).
- URL-2. “Salgında 67 eczacı 23 eczane çalışanı hayatını kaybetti”. (2021, 18 Kasım). <https://www.diken.com.tr/salginda-67-eczaci-23-eczane-calisani-hayatini-kaybetti/> (Erişim: 25.01.2022).
- World Health Organization Europe. (2019). Coronavirus Disease (COVID-19) Pandemic. <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/novel-coronavirus-2019-ncov> (Erişim: 25.01.2022).
- World Health Organization. (2006, October). Basic Documents, Forty-fifth edition, Supplement. https://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf (Erişim: 25.01.2022).
- World Health Organization. (2020, 11 March). WHO Director-General's Opening Remarks at The Media Briefing on Covid-19. <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> (Erişim: 25.01.2022).
- Yel, C., Kasapoğlu, A. (2021). Effects of The Covid-19 Pandemic: A Sociological Study on Pharmacies in Sivas, *Reports on Global Health Research*, 4, 137.
- Yılmaz, Z. K., Şencan, N., Aydınlar, A., vd. (2020). Community Pharmacists' Knowledge, Attitudes and Impressions About Covid-19 Pandemic and Factors Effecting This.

INSTITUTIONAL HABITUS IN TOURISM: A COMPARISON BETWEEN PRIVATE AND PUBLIC UNIVERSITIES

Ceren AVCI*

Beyza HATIRNAZ**

ABSTRACT

Habitus is a structure that is reproduced as the rules of these areas in areas to which individuals are subject and develop their social selves and is a product of individuals' subconscious tendencies. Habitus, which can be found in many areas, continues its existence in institutions as well. Inter-institutional habitus may vary. In the current study, the activities that are an indicator of their habitus in the tourism units of two institutions, one of which is a private university and the other a state university, were examined. In this direction, it has been tried to determine the common and separate orientations between both institutions and how these orientations will shape student tendencies. According to the results of the research, it has been seen that there are differences between the approaches of public and private universities to the stakeholders of tourism units and therefore their social images. It has been clarified that these differences will basically lead to which behavior or expectation in student tendencies. In the conclusion part, the possible theoretical contribution of the study to the field and how the results can be used by the instructors operating in tourism units are given.

Keywords: Habitus, Institutional Habitus, Habitus in Educational Institutions, Tourism and Habitus.

Citation: AVCI, C., HATIRNAZ, B. (2022). "Institutional Habitus In Tourism: A Comparison Between Private And Public Universities", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 297-315.

Atf: AVCI, C., HATIRNAZ, B. (2022). "Turizm'de Kurumsal Habitus: Özel ve Kamu Üniversiteleri Arasında Karşılaştırma", *HABITUS Toplum Bilim Dergisi*, (3), 297-315.

Başvuru / Received: 03 Mart 2022 / 03 March 2022

Kabul / Accepted: 22 Mart 2022 / 22 March 2022

Araştırma Makalesi / Research Article.

INTRODUCTION

Habitus, a concept produced by Bourdieu, refers to a structure that is expressed through embodied tendencies, enables the internalization of certain cultural schemas and includes the reproduction practices of these schemas (Bourdieu and Passeron 1990; Nash 1999). Habitus has different formation areas. It can exist in everyday life practices as well as in various institutional tendencies. Institutional habitus, which affects institutional behavior and decision-making styles, can be determinative in the formation of the social position of institutions and therefore the perception of an institution. Institutions that differ in terms of their resources have different habitus.

State universities and private universities are among the two institutions that differ in terms of resources. This difference in terms of resources may cause the two institutions to differentiate structurally, culturally and socially and to display different approaches towards their students. In the present study, it is aimed to reveal the common or separate values of the

* Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üni., E-mail: ceren.avci@windowlive.com ORCID Number: 0000-0002-9937-7531

** Arş. Gör. Dr., Düzce Üni., E-mail: beyzahatirnaz@duzce.edu.tr ORCID Number: 0000-0002-2932-1671

institutions through the activities that are an important indicator of the social structure and to shed light on the habitus of each institution by examining the activities organized in the tourism departments of a state university and a private university founded at the same time.

Aim of The Study

The need to establish a link between the field of tourism and the field of sociology has been decisive in the emergence of the study. Studies on the dynamics of various practices are carried out in every field of social sciences, but it is thought that focusing on habitus, which provides the basis and production of a certain idea, culture or value specific to individuals or institutions, will contribute to the development of a more holistic approach to structured phenomena.

The study consists of four stages. In the first part, the views of Bourdieu and other researchers on habitus are given. The following section includes the data collection technique and analysis method adopted in the study and the analysis part. In the next section, the findings and discussion are separated. The data obtained as a result of the content analysis were subjected to a detailed evaluation, and it was emphasized which behavior forms would basically direct the tendencies of the students who are subject to the habitus of both institutions. In the conclusion part, the main findings of the study and its theoretical and practical contributions to the field are discussed.

Literature Review

Habitus

Embodied values, attitudes, expectations and habits are obtained through the activities and actions of daily life, or in other words, society is written on the body (Mckinnon 2016). Habitus is designed as a generative schema, in which the main social structures are formed through the socialization process, these social structures are embodied in the individual, and that results in individuals behaving in a certain way through the reproduction and creation of the underlying structures. The structural code of culture has been attributed as habitus, and it has been accepted that habitus creates the production of social practices (Nash 1999).

Habitus frames and shapes human actions, paving the way for people to act in certain ways by taking part in a certain structured system called "space". Areas are interlocking social worlds, each functioning according to its own rules in the game. Each field has its own set of beliefs, which Bourdieu called doxa. Doxa is the belief of the field, which, with an

Institutional Habitus In Tourism: A Comparison Between Private and Public Universities

unquestionable conservatism, adapts to doxa and accepts it as natural, normal and necessary, provides justification for the game and embodies in the habitus, arranging the types of decisions taken by individuals (Thondhlana 2018). Thus, habitus operates subconsciously and affects the way individuals understand, interpret and give meaning to the world. As both structured and constructive, it is an outcome of an individual's position in the social structure, while at the same time shaping the practice (Bourdieu 2013).

Habitus is the embodiment of the individual's capital or internalized capital (Bourdieu 1984). It is expressed with embodied tendencies, a large part is internalized in the subconscious, this process is experienced first, especially in childhood. There are three main ways to evaluate these trends. The first is the organizing principle for doing an activity, where the habitus provides a subconscious framework and resource that emerges from the individual's encounter with the world. Second, it is a mode of being or a habitual position, which also influences behavior and speech. Third, orientations, dispositions, or fads – likes. These three elements of habitus are clearly interconnected, and therefore habitus provides an unconscious ground for the practices of individuals within a particular social space (Bourdieu 1991). Habitus, which is acquired through internal or external socialization in the early stages of life, supports the logic of thought and action in certain areas. This is how: (1) the cultural schema favoring dominant groups ensures internalization; (2) it is a system of dispositions reflecting the orientations appropriate to this schema; (3) it is a system of practices that include perceptions and actions that tend to reproduce the models of this schema (Bourdieu and Passeron 1990).

The static and dynamic aspects of habitus are discussed in three categories. The first category is when the habitus of the individual is compatible with the conditions of the individual, in such a case the habitus remains the same. In the second case, the habitus does not vaguely correspond to one's conditions, which involves the person slowly adapting one's habitus to new conditions and at the same time trying to adapt the conditions to the habitus. In the third case, what Bourdieu calls “times of crisis” is when there are fundamental differences and therefore rapid transformations are required (Thondhlana 2018).

Rather than being consciously learned, habitus is achieved through very little conscious concrete practices or mimesis; rather, it is obtained through the unconscious instillation of specific game rules in a particular field (Bourdieu 1992). The habitus, then, provides a practical sense of knowledge and play used when bargaining in unfamiliar social contexts or spaces (Bourdieu and Waquant 1992).

Habitus causes individuals and groups to take certain things into account, believe certain things are important, pursue certain things, want and like certain kinds of objects, and take part in certain kinds of social, cultural, political events and processes. Bourdieu is often criticized for emphasizing the class basis of habitus, and this criticism is directed towards the rigid and deterministic nature of habitus, which rules out the possibility of social mobility and change. This perspective conceives socio-economically disadvantaged individuals as socialized in a disposition that they are destined to think and act in ways that recreate their own disadvantage. However, Bourdieu himself accepted the possibility that habitus can be transformed and stated that since habitus is an output of social positioning, it can transform infinitely (Thondhlana 2018).

From Habitus to Institutional Habitus

Bourdieu (1985) has been in high demand for revealing the role of culture in collective efforts to reproduce or challenge the social hierarchy in which groups are situated. It integrates notions of space, capital, and habitus, culture, power, and structure in analysis for the production of social action or practice. In this context, they provide a response to the social hierarchy that influences the valuation of capital and the use of symbolic power, as well as the self-reinforcing of the legitimacy of social meanings favoring dominant groups and facilitating the acceptance of subordinate positions by marginalized groups (Bourdieu 1992; Bourdieu and Wacquant 1992).

Power relations between actors and institutions structure the social space of an area through the distribution of valuable resources or capitals among social creatures whose relative positions are defined by their ownership of these resources. Social power embodies various resources that become capital, serving as the basis for efforts to gain or raise a position within a field (Bourdieu 1996). As a product of history, institutional habitus reflects the historical legitimacy of higher education while being spontaneously produced by the present and becomes aware of the ways that maintain the effects of this legitimacy (Byrid 2018).

Institutional habitus means more than the culture of the educational institution. It characterizes relational issues and priorities that lead to deeply entrenched, unconscious practices (Thomas 2002). In institutional habitus, what is at the center is the social position of the institution rather than the students. The social position of the school is shaped by its ownership of various forms of capital that give it a status position relatively distinct from other institutions. This position influences the concept of the 'organizational self', which includes

Institutional Habitus In Tourism: A Comparison Between Private and Public Universities

assumptions about the capacity of the institution and students' perceptions of challenges and challenges. The effect of such beliefs on corporate behavior and decision making creates institutional habitus (Byrid 2018).

The conditions that push students to be competitive, make passive consumption, depend on educators, be idle and unconscious, come into existence in line with constructive practices such as taking attendance at schools and universities, evaluation, and organizing students in classrooms (Bourdieu and Passeron 1990). Many college students are not accustomed to recognizing, expressing and following their own goals as they learn to meet the demands of educators. If a personal or group habitus is to remain silent, wait and see, never speak for oneself or make any demands, this obviously has a limiting effect on one's social behavior, political actions and vision (Österlind 2008). Examples of such undermining or the return of the repressed illustrate responses to the threat of habitus fragmentation. Habitus is difficult to change because each individual experiences their patterns and preferences personally and naturally. Recognizing these happens only when socially uncomfortable or unsafe situations are unpredictable, or when old habits are retained even when they are no longer useful. Such moments are uncomfortable, so one tends to reject them and avoid them. Developing new behaviors, skills and tastes is not enough; The transformation of the habitus also provides the capacity to overcome such feelings of dislike and to bring the accompanying instincts to the comfort limit of the person (Mckinnon 2016).

Pedagogy, curriculum, organizational systems, or expressive and cultural features are not institutional habitus but are products of institutional habitus. Similarly, the results or effects of these features are not institutional habitus, but institutional habitus expressions that reflect the contribution of the institution to its reproduction (Byrid 2018).

In the present study, it is aimed to analyze the institutional habitus of a state university and a private university established at the same time in a comparative way and to determine the common and separate points between them. For this purpose, the activities organized in the tourism units of the universities since the establishment were examined. It is thought that this research is one of the few institutional habitus studies that have been carried out with tourism content and content analysis over the document. The main problem of the research is; “Are there differences in institutional habitus between public and private university tourism faculties?” has been. The sub-problems determined in order to reach the main problem are as follows;

1. On which subjects did the faculties organize activities?
2. Who is the target audience of the events?
3. For what purposes were the activities carried out?
4. What are the types of activities carried out?
5. How do the activities reflect the institutional habitus of the faculties?

Methodology

The aim of this study is to reveal, evaluate and interpret the institutional habitus by comparing the tourism faculties of two institutions that provide education in the field of tourism and have the same establishment year, one public and one private university. It is aimed to analyze the institutional habitus characters through activities that will reflect the approaches of public and private universities, which differ structurally in terms of source and functioning, to students, employees and the society they live in.

In order to answer the determined research questions, the activities that have been held on the online websites of X and Y universities since their establishment were examined between June 2021 and August 2021. Each event was included in a specific theme group, and these themes were analyzed as they appeared on the websites. In the analysis, the event content, participants, target audience, purpose and results were evaluated. In the research, situation analyzes of both institutions were carried out through content analysis, and their approaches to the activities and the activities themselves were compared in terms of quality and quantity. The reason for adopting the content analysis method in the study stems from the thought that the social structures that are likely to be embodied in individuals and the institutional habitus that enable individuals to behave in a certain way will be reflected through activities, which are organizational activities, and that the way of revealing the structure of the activities is through content analysis.

Findings

The number and subjects of the events held in the tourism units of both universities are as given in Table 1 and 2:

Table 1. Number and Topics of Activities of Y University

Institutional Habitus In Tourism: A Comparison Between Private and Public Universities

Y UNIVERSITY		
Hands-on Activities (28)	Gastronomy	Cooking lesson (18)
		Cooking camp (1)
	Guided Trip	Field trip (1)
		Technical training trip (1)
	Supporting Trainings	Subliminal training (1)
		Body language training (1)
		Food legislation (1)
		Food allergy (1)
	Technical Education Awards	Cleaning and hygiene (1)
		Software certificates (2)
Communication Events (11)	For Students	Interaction (7)
		Orientation (1)
		Decency (1)
	For Potential Students	Future employees (1)
For Employees	Employee satisfaction (1)	
Traditional Events (10)	Alumni Association Gala	4
	Graduation Event	1
	Alumni Meeting	1
	Guides Day Celebrations	4
Scientific Activity (8)	Congress	3
	Panel Series	2
	Seminar	1
	Guest Lecturer Theoretical Training	1
	Academic Awareness	1
Positioning in the Market (8)	Fair Stands	8
Encouragement of Physical Activity (8)	Sports Competitions	7
	Friendly match	1
Experience Transfer (6)		6
Leisure Activities (6)	Trip	4
	Historical Consciousness Education	1
	Meal Organization	1
Alignment and Orientation with the Industry (6)	Attunement	4
	Orientation	2
Stakeholder Interaction (6)	Exchange of Ideas Between Stakeholders	5
	Inter-Institutional Cooperation	1
Competition Incentive (4)	Competition	2
	Fair Participation	1
	Alternative Education	1
Solidarity Events (3)	Loyalty Events	2
	Morale Activity	1

Table 2. Number and Topics of Activities of X University

X UNIVERSITY		
Scientific activity	Seminar series	Experience transfer (4) Keeping up to date (2) Industry alignment (5) Local values (1) Ecotourism (2)
	Workshop	Cittaslow 1 Ecotourism 1
Hands-on activities	Workshop	Gastronomy (3)
	Promotion of competition	Competition (1)
	Leisure activities	Trip (1)
	Areal exploration	Expedition (1)

Source: Authors

A total of 22 events were held by X University. The activities generally consist of seminar series (13) of representatives from different tourism items related to the sector and transferring their experiences to students and workshops (5) carried out on current and/or issues that need to be developed as a faculty. In addition, competition and excursion activities were carried out in order to encourage the competitive aspects of students. It is possible to say that X university prefers academic and field development activities.

5 activities were held in order to ensure the transfer of experience and to meet the names of the students from the field. Although the activities are similar in terms of technical operation, they differ in terms of subject scope. In addition to the activities about the place of travel agency in the tourism sector and the position of tourism in the economy, there are activities carried out in the fields of gastronomy and aviation, which are carried out in the form of sharing the experiences of the sector representatives.

2 seminars on current developments and trends were held. The first of the seminars was held in a theoretical framework with the subject of new trends in general tourism. The new applications and alternative types seen by the participants in the field and the supply-demand situations for these innovations were evaluated. Second seminar; It was carried out in the form of information sharing with sector representatives regarding the management preferences of the students in the current extraordinary Covid-19 conditions. During the seminar, permanent changes in hotel management were evaluated interactively.

Activities in the field of adaptation to the sector include seminars for a specific market profile, existing and alternative business lines in the sector, and technical skills that may be

Institutional Habitus In Tourism: A Comparison Between Private and Public Universities

required in the sector. The first of the 5 seminars was held in order to understand the concept of customer relationship management and to discuss the application examples in the sector. In the seminar, which was held with the participation of a sector representative, the subject of unconditional customer happiness was examined and solution suggestions were presented. The second seminar was carried out on the management process of chain hotels, which are one of the important building blocks of the sector, and necessary tips. The third activity was carried out on the business relations and relationship networks of travel agencies and tour operators, which can be difficult to understand especially for students. In the seminar attended by a sector representative, the technical working steps were explained to the students with examples from the field. The fourth event was held with a private sponsor and was held in order to stimulate students' interest in aviation and to adopt aviation as a career field. The last activity in this field was presented in order to enable students to differentiate in the field and to have knowledge on a different technical subject. In the seminar, in which the people working actively in the field were included, detailed information about the HACCP system and the EU general food law was given to the students and the operation was explained.

The only event on local values includes a series of hands-on seminars on local cuisines. In these series, theoretical information is presented in areas such as agro-ecotourism, the discovery and definition of local cuisines, and lesser-known tastes in Turkey are shared. After these seminars, which were held in order to increase the interest of the students in the field, a kitchen application related to the subject was added. Similarly, discussions were held on the development, current status and importance of the cittaslow phenomenon and information was given to the local people. In addition, the field study in which the suitability of the region was evaluated was carried out with the participation of the local people in cooperation with the local municipality. At the end of the workshop, local food tastings were held in accordance with the slow food theme.

On the subject of environmental sensitivity, 2 activities related to the subject were held in the field of ecotourism. The first one was held as an interactive seminar in which the future scenarios of ecotourism and possible development paths were discussed, by a field manager and a writer conducting research on the field, in order to objectively reveal the current situation of ecotourism and to evaluate future scenarios from different perspectives. The second is the workshop event, in which an ecotourism destination evaluation with stakeholder participation is made. Seminar held with public and academic stakeholders for a specific destination; It was

carried out in order to provide students with perspectives on ecotourism that may be beyond the sectoral perspective.

In hands-on activities; 3 gastronomy workshops for practical purposes, including both theoretical infrastructure and culinary applications, 1 exploration, 1 leisure activity (trip) and 1 competition, a total of 6 events. 3 events were held in the field of gastronomy. The event, which started with the sharing of theoretical knowledge, ended with culinary practices involving the chefs. One of the activities was held on Göbeklitepe, and a historical and mixed way was adopted, consisting of the discovery of the gastronomic inventory of Göbeklitepe, the analysis of the processing techniques of the products and local cuisine studies. Another activity was carried out with the theme of field trip and region exploration. Value discovery analysis was made by visiting the historical values in the region with the relevant instructors. As a touristic service, trip/tour was used as a tool to increase the motivation and social interaction of the faculty members. A trip to a museum in the region was organized with the participation of faculty members. The last activity in this field is the participation of the students of the gastronomy department in a traditional cooking competition. 3rd grade students participated in this event, which was held with the aim of tasting the sectoral competition before graduation and enabling students to discover their potential.

It is possible to examine a total of 104 activities carried out at Y University in 12 different main classes. The most intense activities are chef conversations and culinary practices for gastronomy students' practice areas.

A total of 28 activities were carried out in the field of applied events, 18 of which were chef hosting events in the field of gastronomy. A total of 19 chefs were hosted within the scope of the events. Again, in order to support the professional development of gastronomy students, the cookery camp was attended and the students were given the opportunity to develop their professional skills with theoretical and practical courses. Similarly, in order to increase the professional competencies of the guidance students, 2 field and 1 technical training trips were carried out with the participation of professional guides and related faculty members, and it was possible to share the professional details with the students in the field.

Within the scope of supportive self-development activities carried out to support the academic development and sectoral competence of the students, 6 activities were identified. Activities in the field are subconscious education in order to improve the motivational structure of students and support positive thinking, body language education in order to increase their

Institutional Habitus In Tourism: A Comparison Between Private and Public Universities

communication skills and enable them to communicate effectively, food legislation and food allergy trainings in order to increase the field qualifications of especially gastronomy students and students who want to work in the fields of food and beverage management, It covers cleaning and hygiene training that concerns all tourism areas. The last activity class in this area is 2 certificate ceremonies held for the students who are successful in the hotel automation systems software training given in order to develop the students technically.

A total of 6 activities, which can be classified in the field of alignment and orientation with the sector, were carried out. 4 of the activities are the adaptation activities with the sector, which are carried out in order to facilitate the adaptation of the students to the sector after graduation and to soften the transition from student to the sector. In this context, students and sector representatives can come together and exchange information and students' businesses; Traditional career days were held to allow business managers to get to know the students closely. The other two orientation activities are similar to the adaptation activities with the sector but consist of department-specific meetings held by the lecturers in order to support the students in planning their careers.

In the field of positioning in the market, there are activities carried out by the institution in order to promote itself and attract students. In this context, there are 8 promotional activities in total carried out in tourism fairs. In addition, in order to improve inter-institutional communication, the visit of the tourism students of a different university to the faculty was one of the activities carried out both to increase the interaction of the faculty with the external environment and to promote.

In the field of exchange of ideas between stakeholders, there are 5 activities in total, which the institution carries out in order to support regional development, to be aware of current regional tourism needs and to create job opportunities for its students. The first of the activities was held with the participation of faculty members, the university rector, the district mayors in the region and the Provincial Culture and Tourism Director. At the meeting held, academic data on the tourism potential of the districts were presented, and ideas were shared on current and possible projects that could be realized with stakeholders. Secondly, a meeting was held during the visit of the secretary general of the regional development agency to the faculty, and ideas were exchanged on projects and activities that could be developed for the improvement of tourism enterprises in the region. Third activity; It is a project meeting carried out with the participation of the Provincial Culture and Tourism Director, the Dean of the Faculty of

Tourism, the Head of the Gastronomy and Culinary Arts Department, the Head of the Metropolitan Social Affairs Department and the Provincial Chamber of Restaurants, with the participation of the relevant sector representatives and the faculty members of the Gastronomy and Culinary Arts Department to determine and develop regional taste points. the project has been implemented. Similarly, under the chairmanship of the regional governor, meetings were held and ideas were exchanged between the authorities and faculty members in order to carry out the project for the branding of the region as a gastronomy city within the scope of UNESCO Creative Cities Network. These projects, which are expected to contribute to local development, have been realized and managed with effective stakeholder cooperation. Finally, in this area; In the meeting held between metropolitan municipality officials and faculty members, views were exchanged on the necessary steps for the development of regional tourism with social activities that will be held within the faculty and that will affect the region. The last activity in the field was carried out for faculty staff and their satisfaction with the program used in the faculty was evaluated. In the meetings held regularly to collect feedback on the quality and development of the courses and activities carried out through the program, the deficiencies and complaints of the lecturers were heard, necessary information was provided and solutions were developed when necessary.

In the field of promotion of competition and dynamic workforce development, gastronomy students are encouraged and supported to participate in cooking competitions in order to improve their competitiveness and make the name of the faculty known. To this end; A total of 6 students who developed the culinary aspect participated in 2 different competitions and received degrees. In order to develop the entrepreneurial aspects and dynamic workforce of graduate students, gastronomy students were also encouraged to participate in the gastronomy fair with the support of the faculty. In addition, in the field of alternative education types, an event was held for alternative education options in order to open the way for students to develop their options and themselves, and information was provided on different types of tourism education around the world at associate, undergraduate and graduate levels.

Activities in the field of communication activities consist of activities on inclusion, orientation, etiquette training, inter-institutional cooperation and future tourism professionals. Inclusion activities refer to activities carried out for the purpose of integrating new students and faculty staff. For this purpose, the first event, which has become a tradition, is entertainment that includes practical information such as welcoming new students and introducing the faculty. In addition, orientation activities are carried out for new students coming to the faculty. The

Institutional Habitus In Tourism: A Comparison Between Private and Public Universities

communication activities carried out do not only cover students; In order to increase the institutional belonging of faculty members and strengthen their communication with each other, end-of-term draws are held and gifts are presented. Kindergarten students visited the faculty under the theme of future tourism professionals. Students were given information about tourism and games were organized.

4 different 10 activities were determined in the field of traditional activities. In general, activities for graduates consist of alumni association gala, graduation event, alumni meeting, and guides day celebrations for guides. Traditional activities for graduates were carried out in order to ensure alumni loyalty and create a culture.

In order to set an example and provide motivation for the students in the activities carried out in the field of experience transfer, sector representatives with inspiring sector stories are hosted at the faculty and shared their field experiences with the students. 6 different people were hosted with 6 different stories. In this process, which is expected to have a two-way effect, it is primarily aimed to develop the urge to achieve the difficult in the students, while it is also aimed that the groundbreaking stories of people from different fields will also bring new perspectives to the instructors.

In the activities with the theme of promoting physical activity, besides theoretical and sectoral activities within the faculty, there are activities to support the sportive development and motivation of the students. In the university where there are competent people in the fields of indoor football, volleyball, basketball and table tennis and where interfaculty tournaments are held, the rector's cup is also awarded. In addition, a friendly match was organized and implemented between the region's Metropolitan Municipality Wheelchair Basketball Team and the University Basketball Team in order to increase students' awareness of social events through sports.

In the field of scientific activities, a total of 8 different organized scientific activities were carried out within the faculty. 3 of them were congress, 2 of them were panel series, 1 of them were field history seminar, 1 of them were theoretical sociology education by a visiting lecturer and faculty lecturer gave a speech on "New Trends in Tourism" at another university as a guest speaker. In addition, supportive project writing training was carried out in order to support the academic development of the students and to enable them to be more active in the scientific field. In addition to the formal and content-oriented technical requirements, the details of writing a project were also shared with the students.

In the area of leisure activities, there are excursions to provide entertainment and historical information for students, and food events planned for students. 6 different trips to different areas of Turkey were organized for students and it was instrumental in spending quality time with each other. One of these trips was made to Anıtkabir. Again, a breakfast organization was organized for students in order to enable students to spend quality time with each other and to pave the way for the faculty to take an active role in social activities. Within the scope of solidarity activities, activities were organized to show the loyalty to the deceased faculty members and to boost the morale of the retired faculty members, and it was aimed that the respect shown would form a part of the cultural structure.

Discussion

In the current study, the activities organized on the online websites of two different universities, X and Y Universities, since their establishment, were analyzed through content analysis. In this context, the activities were gathered under certain titles and the interpretation of these themes was included.

Habitus, which is defined as a productive scheme that results in individuals behaving in a certain way through the reproduction and creation of the underlying structures, is different in X and Y Universities. is seen. Looking at the activities examined, there are some common and separate themes between X University, a private university, and Y University, a state university. It seems important for both universities to get a share from the market and to maintain their market position. In this context, while X University carried out its activities on topics such as travel agency, aviation or cittaslow, which have a close connection with current developments, through the sharing of accurate information from sector representatives to students, Y University adopted an approach to introduce itself to students. At this point, the target audiences of X University and Y University are different; While X University has adopted its target audience as the market, it is possible to say that Y University has determined its target audience as students. This situation becomes understandable given the difference between institutions being a public institution and a private institution.

Another common area of activity between X and Y Universities is the activities held on the subject of adaptation to the sector. Y University adopted a student-centered approach and carried out activities for students' career planning. It is seen that X University has shaped the activities with a customer-based approach. Here, the habitus of both universities differed again. In this context, habitus (Thondhlana 2018), which frames and shapes human actions and

Institutional Habitus In Tourism: A Comparison Between Private and Public Universities

prepares the ground for people to act in certain ways by taking part in a certain structured system called "field", prepares students for the future in two different ways, specific to two universities.

Another of the activities organized on the basis of common area at X University and Y University is application activities. While it was seen that applied activities at X University were gastronomy-intensive, it had a large share in gastronomy activities among Y University activities, and activities were held in both universities for the sectoral and personal development of students. Here, habitus performs the function of providing a practical knowledge (Bourdieu and Wacquant 1992) used when bargaining in unfamiliar social contexts or areas.

The following events are organized at X University on current developments, local values and environmental awareness. The activities for ecotourism, which is an alternative type of tourism, were intense in the said events. It can be said that this situation primarily occurred with the expectation of meeting the increasing demand for ecotourism. Because the activities are organized with the approach of meeting practical needs. Here, it can be said that habitus has a formative function of internalized capital (Bourdieu 1984).

It is possible to evaluate the following activities at Y University in a mixed group. These activities are basically student-centered activities that will benefit the market or vice versa. It is possible to see many different activities in Y University, where stakeholder views are shared in various fields, aimed at improving communication, traditional, scientific or physical activity. The activities in question did not focus on a specific issue. In addition to the welcoming event for new students or morale events for retired faculty members, there were also exchange of ideas with industry leaders on various issues such as branding the region in certain areas or improving the services of tourism enterprises in the region. In this context, it can be said that Y University has an understanding of showing a sharing relationship with all its stakeholders. Among the activities organized by X University, there are activities for the instructors, but it is seen that these activities are limited in number. On the other hand, X University has organized an event on a very up-to-date subject such as Covid-19 that should definitely be informed to students. It seems that habitus provides an unconscious ground for the practices of individuals within a certain social field (Bourdieu 1991).

As for the variety of activities, Y University has conducted 12 main activities in total, including activities beyond academic content such as sports competitions, solidarity activities, traditional activities, while the variety of activities at X University consists of mostly scientific activities, but it is 2 in number. On the other hand, X University has made a serious effort to

provide theoretical knowledge to students through sector officials and tourism stakeholders in the field of scientific data sharing. It is possible to say that the information and application activities carried out with the participation of local stakeholders in order to establish ties with the local and protect local values with tourism resulted in serious participation. In other words, X University has taken an active role in meeting theoretical/academic knowledge with the field and bringing sectoral knowledge together with students by using the university as an information channel. This role is also a reflection of the mission the university wants to undertake. Considering this situation; It is seen that the number of activities such as sports competitions, excursions, competitions, supportive trainings that improve social aspects, and traditional activities and communication activities for the purpose of creating corporate culture is equal or even more than stakeholder interaction and scientific activities. With this aspect, the faculty makes students and the institution feel that it aims to provide a versatile development for practical reasons. Thus, the institutional habitus gives the impression that higher education is aware of the ways that perpetuate its legitimate effects (Byrid 2018).

In line with these determinations, it is possible to say that Y University has a more traditional institutional habitus that gives importance to traditional ties, while X University has an institutional habitus that is "open to development". Y University has been more flexible in planning its activities, but X University has carried out its activities in a more limited framework. It can be thought that this situation is due to the fact that both institutions have different financial resources. These resources also have a direct impact on the institution's constructive practice (Bourdieu and Passeron 1990).

CONCLUSION

The current research is shaped on the questions of whether there is a difference or a commonality between the institutional habitus of a state university and a private university whose establishments coincide with the same years, and how two different university habits will affect the orientations of these university students. Firstly, while the activities in Y University exhibit a more mixed structure, it was seen that the activities in X University were held in certain areas. It is thought that this is due to the fact that universities have different financial resources.

Secondly, it was determined that X University was the organizer of an event on a very current topic such as covid-19 that should be informed to the students. In line with these determinations, it was concluded that Y University has a more traditional institutional habitus

Institutional Habitus In Tourism: A Comparison Between Private and Public Universities

that gives importance to traditional ties, while X University has a more up-to-date institutional habitus. In this direction, it is likely that individuals who have studied at Y University will volunteer to preserve and maintain traditions, while individuals who study at X University will seek a multi-faceted development that strives to harmonize theory and practice in the sectors they will be involved in, and observes local values. Institutions play a significant role in shaping the ways in which participants imagine and experience the field of possibilities after graduation (Lee 2021) and it can be said that, the universities that were taken in our study draw a habitus for their students in different ways.

In the study carried out, it is revealed that habitus (Thondhlana 2018), which frames and shapes human actions and prepares the ground for people to act in certain ways by taking part in a certain structured system called "field", prepares students for the future in two different ways, specific to two universities. Habitus performs the function of providing practical information (Bourdieu and Wacquant 1992) used when bargaining in unfamiliar social contexts or areas. Habitus provides an unconscious ground for the practices of individuals within a certain social space (Bourdieu 1991). The institutional habitus of both institutions gives the impression that they are aware of the ways in which higher education perpetuates its legitimate effects (Byrid 2018). In addition, the constructive practice of the institution (Bourdieu and Passeron 1990) is directly affected by the resources of the institutions. This point is important because, for example, in Çelik's study (2020), his findings reveal that the school's institutional habitus combines the communal values of the immigrant community and the middle-class academic practices; the former narrows the gap between home and school, and the latter modifies the classed feelings of students. This gap plays a role for a continuous resource allocation. In Hong and Chun's study, in Myanmar example (2020), two universities exhibit a common sense of pride in being members of academically and historically prestigious institutions. At the same time, students in each university developed distinctive understandings of their roles as elites in the transitional society of Myanmar and symbolic habitus may be transformed into economic capital easily.

It can be stated that the main theoretical contribution of this study to the field is that it helps to develop a perspective on the structure of institutional habitus in universities that provide tourism education in Turkey. In practice, as a result of the work carried out, universities can be expected to re-evaluate their current and possible options in line with their role in the creation of a social existence, as the producers of institutional habitus that reflect the belonging

of their students to a certain social structure, ensure the reproduction of the social structure as a result of this belonging, and exhibit a series of subconscious orientations.

The main limitation of the study is that only the activities on the websites were examined in the evaluation of institutional habitus. Researchers who are considering working on the subject can conduct new comparative studies in universities where the variety of activities is more intense. The habitus of a university can be examined in connection with other institutional elements. In addition, researchers can design studies that address the impact of institutional habitus on students.

REFERENCES

- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of The Judgement of taste*, London: Routledge.
- Bourdieu, P. (1985). The Social Space and the Genesis of Groups, *Theory and Society*, 14, 723–744.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*, United Kingdom: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1992). *The Logic of Practice*, R. Nice (Trans.), United Kingdom: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1996). *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power*, United Kingdom: Polity Press.
- Bourdieu, P. (2013). *Outline of a Theory of Practice*, New York: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P., Passeron, J. C. (1990). *Reproduction in Education, Society and Culture*, London: Sage.
- Bourdieu, P., Waquant, J. D. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*, United Kingdom: Polity Press.
- Byrid, D. (2018). Uncovering Hegemony in Higher Education: A Critical Appraisal of the Use of “Institutional Habitus” in Empirical Scholarship, *Review of Educational Research*, 1-40.
- Çelik, Ç. (2020). Rethinking Institutional Habitus in Education: A Relational Approach for Studying Its Sources and Impacts, *Sociology*, 55(3), 522–538.
- Hong, M. S., Chun, Y. J. (2020). Symbolic Habitus and New Aspirations of Higher Education Elites in Transitional Myanmar, *Asia Pacific Education Review*.
- Lee, J. (2021). A future of endless possibilities? Institutional Habitus and International Students' Post-Study Aspirations and Transitions, *British Journal of Sociology of Education*, 42(3), 404–418.
- McKinnon, J. (2016). Breaking Bad Habitus: Using Devised Performance to Challenge Students' Perceptions of Themselves as Students, *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance*, 21(4), 535-550.
- Nash, R. (1999). Bourdieu, 'Habitus', And Educational Research: Is It All Worth the Candle?, *British Journal of Sociology of Education*, 20(2), 175-187.

Institutional Habitus In Tourism: A Comparison Between Private and Public Universities

- Österlind, E. (2008). Acting Out of Habits – Can Theatre of The Oppressed Promote Change? Boal's Theatre Methods in Relation to Bourdieu's Concept of Habitus, *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance*, 13(1) 71–82.
- Thomas, L. (2002). Student Retention in Higher Education: The Role of Institutional Habitus, *Journal of Education Policy*, 17(4), 423-442.
- Thondhlana, J. (2018). On Becoming a Skilled Migrant: Towards Habitus Transformation Through Higher Education, *Educational Review*.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN TOPLUMSAL PROFİLİ*

Zeliha SAĞNIÇ**

ÖZ

Parlamentolar, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan bir yapıya sahip olmalıdır. Meclise seçilen kişilerin taşıdığı toplumsal özellikler, diğer vatandaşların meclis içerisinde temsilini sağlayacak nitelikte olmalıdır. Bu nedenle meclis içerisine seçilen kadın parlamenterlerin de toplumsal özellikleri oldukça önem taşımaktadır. Bu çalışma, Cumhuriyet Halk Partisinden, 1935-2018 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) seçilen 173 kadın milletvekilinin toplumsal özelliklerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda milletvekillerinin, doğum ve seçim bölgeleri, eğitim düzeyleri, meslekleri, Türkçe dışında bildikleri yabancı diller, meclise girmeden önce yaptıkları işler ve medeni durumlarına ait veriler elde edilmektedir. Bu çalışma TBMM'de en uzun süre temsil edilen bir parti olan Cumhuriyet Halk Partisinden meclise giren kadın milletvekillerini tarihi bir perspektiften ele alması açısından önem taşımaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi, Türk siyasetinde liberal, modern, çağdaş, laik bir parti olarak yer almaktadır. Tüm bu niteliklerin kadın temsilini pozitif yönde etkilemesi beklenmektedir. Ayrıca kadın kollarının kurucusu ve kadın kotası gibi kadına yönelik pozitif ayrımcılık içeren uygulamaları kabulü ile de kadının siyasal alandaki temsilinde etkili olması beklenmektedir. Bununla birlikte Cumhuriyet Halk Partisi'nde kadınların temsilinin düşük olduğu görülmektedir. Kadınların düşük siyasal temsili, parlamenter demokrasi, cinsiyet eşitliği ve kadınların siyasal katılımı gibi bakımlardan önemli bir sorundur.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, Temsil, Kadın Temsili.

SOCIAL PROFILE of FEMALE MP's of the REPUBLIC PEOPLE'S PARTY

ABSTRACT

This study includes the social characteristics of 173 female deputies from the Republican People's Party who entered the parliament between 1935-2018. For this purpose, the data obtained are the birth and election regions, education levels, professions, languages they know other than Turkish, the jobs they did before entering the parliament and their marital status. Social characteristics are one of the most important factors affecting qualified representation. Parliament should be a mirror of the society and should reflect the socio-economic and cultural characteristics of the society. For this reason, the social characteristics of the women parliamentarians elected into the parliament are very important. This study is important in that it deals with the women deputies who entered the parliament from the Republican People's Party, a party that has been represented for the longest time in the parliament, from a historical perspective. The Republican People's Party takes place in Turkish politics as a liberal, modern, contemporary and secular party. All these qualities should positively affect the representation of women. In addition, it is expected to be effective in the representation of women in the political arena, with the founder of women's branches and the acceptance of practices that include positive discrimination against women, such as the women's quota. The numerical ratios show that the representation of women in the Republican People's Party is quite low. The limited number of representation is an obstacle to overcoming the problems of every woman in the society and for women to reach the state.

Keywords: Politics, Represented, Women's Representation.

Atıf: SAĞNIÇ, Z. (2022). "Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili", *HABITUS Toplum Bilim Dergisi*, (3), 317-345.

Citation: SAĞNIÇ, Z. (2022). "Social Profile of Female MP's of the Republic People's Party", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 317-345.

Başvuru / Received: 09 Mart 2022 / 09 March 2020

Kabul / Accepted: 19 Mart 2022 / 19 March 2022

Araştırma Makalesi / Research Article.

* Bu çalışma Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında hazırlanmakta olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Türkiye'de Kadınların Siyasete Katılımının Tarihsel Seyri başlıklı Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

** Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü, E-mail: sagniczeliha@gmail.com ORCID Numarası: 0000-0002-9012-5418

EXTENDED SUMMARY

Today's states have a tendency to improve and develop their democracies day by day. One of the most important nuances of democracy is political participation. Political participation is important in determining the power, taking part in the power and directing the administration as the individual wishes. For this reason, political participation is necessary for every individual in the society. However, it is a well-known fact that women show less participation than men. Political life has been created according to masculine practices, and power and authority are seen as a concept that belongs entirely to men and has survived to the present day. This established system prevents women's inclusion in the political arena and reduces their representation.

The biggest obstacle to women's entry into the political arena is gender inequality. Gender-based discrimination, division of labor and the distribution of power by gender are strengthened by current gender phenomena, and as a result, women's incomplete participation in politics and their underrepresentation. When socio-cultural and economic characteristics of women are added to this table, it becomes a big dead end. In this context, the subject of this study is to evaluate the representation problem based on the social characteristics of women parliamentarians of the Republican People's Party. The aim of the study is to discuss the studies and approach of the Republican People's Party on the political representation of women. It is also to evaluate the parliamentary representation by examining the social profiles of women deputies. To achieve this aim, demographic data of 173 female deputies representing CHP in parliament between 1935-2018 are obtained. Birth and election regions of the deputies, education levels, known foreign languages, professions, marital status are among the data obtained. As a data collection method, literature review, which is a qualitative data collection tool, is used. Data are obtained by examining the minutes on the Parliament page and the findings in the parliamentary encyclopedias. Obtained data are organized in Excel environment.

The inability of many adults to participate in the political arena is an important democracy problem in Turkey. The majority of adults who do not participate in the political arena are women. The traditional social structure of Turkey, the behavior patterns attributed to women and gender perceptions, and the preferences of the parties are among the obstacles to this participation. The importance of this study is that the women deputies who entered the parliament from the Republican People's Party, which has been represented for the longest time in the Turkish parliament, in history; It is important in terms of evaluating representation rates,

women's policies of the party, and social characteristics from a broad perspective. The Republican People's Party is a party that adopts the ideology of social democracy in political life and has based its dynamics on democracy. An evaluation is made based on the assumption that women's representation is insufficient in the CHP, which adopts a secular, democratic, contemporary, modern and liberal party identity. In terms of all these discourses, this study is important in terms of revealing their contributions to Turkish democracy from the perspective of women.

The political journey of women parliamentarians in the Republican People's Party, which started in 1935, was interrupted from time to time and experienced a significant decrease in their rates in some parliamentary periods. Women's parliamentary ratios fluctuate over time, gaining an unstable appearance. As a result of the data obtained, 17 women deputies represented the CHP in total. In the 10th and 12th periods, no women from the CHP could enter the parliament. 55 female deputies who entered the parliament could not be re-elected. 45 female deputies were able to be elected more than once. Bihlun Tamaylıgil was the person who could be elected to the parliament the most from the CHP, and he carried out his work for 5 consecutive terms. The CHP had at least one female deputy in 1950, that is, in the 9th term of the parliament and in the 11th term of the parliament, which started in 1957. The highest number of deputies entered in the 25th and 26th terms. The 25th term, which started on June 7, 2015, ended on November 1, 2015, and the 26th term was entered with the same number of women deputies. These periods are the periods when the highest number of women deputies in the history of the CHP was reached. 21 female deputies are from the CHP in the parliament.

To summarize the obtained data; The rate of attorneys who are university graduates is 80.9%. While 12.1% of this rate has a master's degree, 14.5% of them have a doctorate. 61.8% of female deputies speak at least one language other than Turkish. The most widely known languages among women deputies are English and French. Looking at the distribution of occupations, the education sector ranks first with 23.1%. In terms of work done by women parliamentarians, the field of education ranks first with 27.7%. The rate of female deputies who are faculty members is also quite high (15%). 72.3% of the deputies are married. It is known that 125 surrogates have children. Looking at the birth regions of female proxies, the Marmara Region ranks first with 37%. There is no member of parliament born in Southeast Anatolia. Looking at the electoral regions, Marmara Region ranks first with 36.4%. When a comparison is made with the birth regions, a decrease is observed in the rates of Marmara, Central Anatolia and Black Sea regions. In the light of all these data, it is seen that the women parliamentarians

who entered the parliament from the CHP have more social characteristics than the other women in the society. The presence of women who have reached a certain age and have reduced their household responsibilities in the parliament is also predominant.

The majority of the women deputies from the Republican People's Party who entered the parliament are distinguished people who are well educated, enter good universities, have certain prestigious professions in the society, and speak a language other than Turkish. It is a problem to what extent they represent women of lower status in Turkish society. Still, the solution to women's problems must come from their fellows. Women parliamentarians who enter the parliament should work on women's problems and act as mediators in reaching a solution. They should strive to remove both social and political obstacles in front of every woman in the society one by one. Members of parliament are working on this issue. However, more effective studies should be carried out in order to break the social development and patriarchal structure. It is necessary to raise awareness of women from all walks of life in the society. Gender inequality should also be gradually eliminated through policies to raise awareness of women who raise future generations. Not only women, but also men should be conscious in order to overcome the representation problem.

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de kadınların siyasete katılımı ve siyasal temsilini Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) örneği üzerinden ele alarak değerlendirmektir. Bu amaçla 1935-2018 yılları arasında CHP üyesi olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne (TBMM) seçilen 173 kadın vekile odaklanmaktadır. Çalışmamıza konu olan dönemler arasında CHP’den TBMM’ye toplamda 3692 milletvekili girmiş, bunların 173’ü kadındır (TÜİK 2021). CHP’den parlamentoya seçilen kadın milletvekillerinin nitelikli temsilini araştıran bu çalışma aynı zamanda kadınların, parti içerisindeki konumunu ve temsilini tarihsel bir perspektiften analiz etmeyi amaçlamaktadır. Kadın vekillerin demografik verilerinden yola çıkılarak toplumsal özellikleri üzerinde durulmaktadır. Bu amaçla 1935-2018 yılları arasından CHP’yi TBMM’de temsil eden 173 vekilin demografik verileri derlenerek sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri hakkında değerlendirme yapılmaktadır. Parlamentoda toplumu temsil eden grubun özellikleri aktarılmak istenmektedir. Veri toplama yöntemi olarak nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması kullanılmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi resmi sayfasında yer alan tutanaklardan, meclis arşivinden ve milletvekillerinin bilgilerinin yer aldığı TBMM albümünden yararlanılmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

Çalışmadan elde edilen bulgularla parlamentoya seçilen kadın milletvekillerinin toplumun genelini daha özelden toplumda yer alan kadınların toplumsal niteliklerini yansıtmadığı değerlendirilmektedir. Tek parti döneminden günümüze kadar geçen tüm dönemlerde parti bazında toplumu temsil eden guruplarda varsa toplumsal ve ekonomik değişim ele alınmaktadır. Tüm bu veriler ışığında Cumhuriyet Halk Partisinden meclise seçilen kadın milletvekillerinin, hem toplumsal özellikleri ortaya konulmaya çalışılmış hem de hangi toplumsal kesimleri ve seçim bölgelerini temsil ettikleri açıklamaya çalışılmıştır.

Bir toplumda her bireyin, toplumsal ve siyasal alana, eşit düzeyde erişebilmesi ve katılımı o toplumun demokratik gelişmişlik düzeyini ifade etmektedir. Demokrasi de diğer tüm ideolojiler gibi eksiklikleri, eleştiriye açık yönleri olan bir sistemdir. Demokrasinin tüm kurum ve yapıları ile yerleşmesi ve gelişmesi, eksikliklerinin giderilmesi toplumun bütün kesimlerinin ortak çabası ile mümkündür. Bu çerçevede kadınların eşit yurttaşlar olarak siyasal yaşama aktif katılımı ve bunun için gerekli yasal ve toplumsal düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir. Zira kadınların siyasetteki düşük temsili önemli bir sorundur ve birçok ülkede kadın hareketinin en önde gelen gündem maddelerinden birini oluşturmaktadır. Kadınların taleplerinin artması ve bilinçlenmesi ile birlikte artık görmezden gelinemeyecek bir problem haline geldi. Birçok ülke bu konuda kota benzeri pozitif ayrımcı politikalar geliştirmiş ve kadınların siyasi alandaki görünümünü daha iyi duruma getirmişlerdir.

Türkiye’de kadınların hak mücadelesi, Osmanlı Devleti’nde başlamış cumhuriyetin erken döneminde de devam etmiştir. Söz konusu mücadelenin bir parçası olarak kadınlar 1923 yılında Kadınlar Halk Fırkası ismi ile parti kurma girişiminde bulunmuşlardır. Parti kurma çabasının arkasında kadınların genel olarak toplumsal yaşama daha özelden ise siyasete aktif katılımını sağlama amacı bulunmaktadır. O dönem desteklenmeyen kadınların, bu çabaları erkek hegemonyası nedeniyle sonuçsuz kaldı. Kadınlar çok geçmeden Türk Kadın Birliği ismi ile bir dernek kurarak hak taleplerine devam ettiler. Özellikle siyasi alan vurgusu olan bu dernek, kadınların siyasete girmeleri gerekliliğini savundu. Kapatılma tehlikesi yaşansa bile hak taleplerinden vazgeçmeyen kadınlar muvaffak oldular (Kaplan 1996: 272) Tevhidi Tedrisat ve Medeni Kanun’un kabulü ile kadın haklarında önemli derecede iyileşme yaşandı. Cumhuriyetin kurucu seçkinleri başta Atatürk, olmak üzere kadın haklarını tanımanın ve kadınların siyasal toplumsal yaşama katılmanın öneminin farkında idiler. Dahası, kadınların siyasal toplumsal yaşama erkekler ile eşit yurttaşlar olarak katılımını çağdaşlaşmanın ve modernleşmenin bir göstergesi olarak değerlendirmekteydiler. Bunun sonucu olarak devrim niteliğinde birçok düzenleme yaptılar. Bunların başında da kadınlara seçme ve seçilme hakkının

tanınması gelmektedir. 1930 yılında yerel seçimler dört yıl sonra ise genel seçimler için kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanıyan yasal düzenleme yapıldı.

Her topluma has belirli davranış kalıpları bulunmaktadır. Bir toplumda yerleşik olarak var olan davranış kalıpları o toplumun kültürünün de bir parçasını oluşturmaktadır. Kültürü oluşturan bu unsurlar kimi zaman kadınların aleyhine olmaktadır. Yerleşik olarak görülen ataerkil yapı, Türk kültüründe de yoğun bir şekilde görülmektedir. Evli kadınların eşlerine, çocuklarına, evlerine bakması beklenirken bekâr kadınlarında anne, babasına yardım, kardeşlerinin bakımı ve yine ev alanı ile sınırlandırıldığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri olarak adlandırılan bu unsurlar topluma o kadar nüfuz etmiştir ki kimi zaman farkında olmadan kabullenme sağlamıştır (Giddens 2000: 102). Cumhuriyetin getirisi ile toplumsal alana çıkan kadın başta aileleri olmak üzere birçok engelle de karşılaşmaktadır. Öte yandan kadınlara atfedilen belirli toplumsal cinsiyet rolleri de kadınların siyasal toplumsal yaşama katılımı bakımından belirleyici olabilmektedir. Nitekim cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda da kadınlar öğretmenlik, hemşirelik gibi kadına atfedilen ve artık onunla özdeşleşmesine neden olan meslek alanlarına yönlendirildiler. Yine erkekler açısından bakıldığında, siyasal alanda onlarla özdeşleşen alanlardandır. Bu algının günümüzde bile devam ettiğini gözlemlemek mümkündür. Kadınların seçme ve seçilme hakkını kazandığı 1930 yılından günümüze kadar geçen sürede önemli gelişmeler yaşanmış olsa da bu alandaki çeşitli kalıp yargılar yaygın olarak devam edebilmektedir.

Çok partili yaşama geçiş siyasal alanda rekabeti de beraberinde getirmiştir. Kadınlar bu durumdan uzun süre olumsuz etkilenmişlerdir. Özellikle taşrada siyasetin erkek egemen yapısı ile birleştiğinde partiler arası rekabet kadınların siyasete katılımı ve siyasal temsilini olumsuz etkilemiştir. Bu süreç kadınlar için en olumlu gelişme CHP bünyesinde kurulan kadın kollarıdır. Kadın kolları ile kadınların siyasal yaşama aktif katılımı ve deneyim kazanmaları hedeflenmiştir. Madalyonun görünmeyen yüzünde ise kadınların oy potansiyeli olarak görülmesi yatmaktadır. Siyasal partilerin kadınların oy potansiyelini fark etmesi kadınlara yönelik söylemlerinde değişimine neden olmuştur. Ne var ki çok partili yaşama geçildikten itibaren yaklaşık yarım asır boyunca kadınların TBMM’de temsil ortalaması yüzde üçün altında seyretmiştir. Bununla birlikte bir yanda 1980 sonrası kadın hareketinin verdiği mücadele gerekse kentleşme, eğitim vb. göstergelere de yansıyan toplumsal gelişmeler kadınların siyasete katılımı ve temsilinde belirgin bir artış yaşanmasını beraberinde getirmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

Cumhuriyet Halk Partisi, cumhuriyetin ve modernliğin kurucusu, laik bir parti olarak siyasi hayattaki varlığını sürdürmektedir. Türkiye’de cumhuriyetin kuruluşuna ve batılı tarzda çağdaş bir toplumun inşasına öncülük etmiş bir partidir. TBMM’de en uzun süre yer alan bir parti olarak CHP, kadınların siyasete katılımı ve siyasal temsilini ve de bu alandaki tarihsel gelişimi anlamak açısından önem taşımaktadır. Buradan hareketle CHP üyesi olarak TBMM’ye seçilen kadın milletvekillerine ait doğum yeri, seçim bölgesi, mesleği, seçilmeden önce yaptığı işler, eğitim durumu, Türkçe dışında bildiği diller gibi verileri esas alan bir tartışma yürütülecektir. Tartışma Türkiye’de kadınların temsilini hem niceliksel hem de niteliksel olarak değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Temsil konusunu önemli kılan neden ise parlamentoların siyasi karar alma merkezinde bulunmasıdır. Kısacası toplumun siyasal merkezini oluşturmaktadır. Öte yandan milletvekilleri, yürüttükleri gerek yasama gerekse denetim faaliyetleri ile birlikte toplumu etkileyen, dönüşmesinde rol alan öncülerdir. Bu açıdan değerlendirildiğinde cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında, kadınların eşit yurttaşlar olarak toplumsal yaşama aktif katılmasında kadınların karar alma süreçlerine doğrudan katılımı önem arz etmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisinin Türk Siyasal Yaşamında Yeri ve Tarihi

Cumhuriyet Halk Partisi, 9 Eylül 1923 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından kuruldu. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin devamı niteliğinde kurulmuş, milli mücadeleyi örgütleyen, devleti kuran, çok partili hayata geçişe öncülük eden bir partidir. Mustafa Kemal’in yazdığı Halk Fırkası Nizamnamesinde (1923) partinin amacı; Türkiye’yi çağdaş bir devlet konumuna yükseltmek, hukuk egemenliğini sağlamak, ulusal egemenliğin halk tarafından halk için gerçekleştirilmesini sağlamak olarak belirtilmiştir (Güneş Ayata 2010: 63). Parti ile özdeşleşen “altı ok” 1931 yılında kabul edildi. Cumhuriyetçilik, laiklik, halkçılık, milliyetçilik, devletçilik ve inkılâpçılık geçmişten günümüze kadar varlığını koruyarak partinin simgesi haline gelmiştir (Güvenç 2002: 110). 1950 yılı itibarıyla CHP’nin, 27 yıllık tek parti iktidarı fiilen sona ermiş ve çok partili hayata geçilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi, 1950’ye kadar geçen sürede devleti ve demokrasiyi kuran parti misyonuna sahipken, 1950 sonrasında muhalefet partisi olarak Türkiye siyasetindeki yerini almıştır. Muhalefete düşmesinden sonra partinin ideolojisinde de ilk kez değişikliklere yer verildi. 1957 seçimleriyle de istediğini elde edemeyen CHP, yoğun çalışma dönemine girerek gerek politikalarda gerekte söylemlerinde önemli revizyonlar yaşadı. Dünyada yaşanan modernleşme, demokratikleşme, düzen değişiklikleri Türkiye’yi özellikle 1960’lı yıllarda etkisi

altına aldı. Göç, kentleşme, sanayileşme gibi dinamikler ve bunların getirdiği toplumsal sınıflar ortaya çıktı. CHP’de kaçınılmaz olarak ve seçimleri kazanma arzusu ile değişim sürecine girdi. Tüzüğünü yenileyen CHP yoksul, ezilen, emekçi kesimlerin yanında olduğunu ve sosyal adaleti, demokrasiyi, eşitliği, adil paylaşımı temel alan sosyal demokrasiyi savunduğunu ilan etmiştir (URL-1). Partinin ideolojik değişimi 1965 yılında parti kimliğinin sosyal demokrat olarak tanımlanmasında ifadesini buldu. ‘Sosyal demokrasi’ veya ‘demokratik sol’ kavramları ‘ortanın solu’ kavramının yerine geçti ve bu kavramlar parti tüzüğünde de yer aldı (Tütüncü 2008: 79).

1980 Askeri darbesi sonrası kapatılan CHP ancak on yıldan uzun bir süre sonra tekrar siyaset sahnesine dönmüştür. 1992 yılında parti kurultayı toplandı ve Genel başkanlığa Deniz Baykal seçilerek, ‘yeni sol’ anlayışıyla siyaset arenasına tekrardan girdi. 1999 seçimlerinde % 10’luk seçim barajını geçemeyerek meclis dışında kalan CHP 2002 yılındaki genel seçimlerde ikinci parti olarak tekrar TBMM’ye girdi. 2010 yılında yapılan genel kurultayda parti yönetiminde önemli değişiklikler oldu ve Kemal Kılıçdaroğlu, genel başkanlığa seçildi (Şen ve Yenigün Altın 2019: 201). CHP’nin “Çağdaş Türkiye İçin Değişim” sloganı ile toplanan, 14. Olağanüstü Kurultayında program ve tüzük değişikliğine gerçekleşti. Cumhuriyet Halk Partisi, günümüzde Kemal Kılıçdaroğlu’nun genel başkanlığında 135 milletvekili ile ana muhalefet partisi olarak TBMM’de temsil edilmektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi 2021).

Cumhuriyet Halk Partisi’nin Kadın Politikası

Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye’yi kuran öncü kadrolar tarafından kurulan bir partidir. Özellikle tek parti dönemi boyunca ülkeyi yönetmiş sonraki dönemlerde ise TBMM’de temsil edilmiş, bu itibarla Türkiye’nin siyasal toplumsal tarihinde önemli bir yere sahip bir partidir. Türkiye’nin batılılaşma-çağdaşlaşma çabalarında özel bir yeri vardır. Öte yandan Türkiye’nin çağdaşlaşma yönündeki çabalarında genel olarak kadın haklarının daha özeldir ise kadınların siyasal yaşama eşit yurttaşlar olarak katılımı ve siyasal temsili önemli bir yer tutmaktadır. Bunun bir sonucu olarak özellikle CHP idaresindeki tek parti döneminde kadınları ilgilendiren önemli reformlar hayata geçirilmiştir. Medeni Kanun ile de desteklenmiş, kadınların toplumsal ve siyasal alanda görünürlüğünün artması hedeflenmiştir (Ülger 2017: 30-31). Laik hukuk ile kadınların eğitim, çalışma yaşamı, siyaset gibi kamu alanlarına açılması mümkün kılınmıştır. Eşitlikçi kamu politikaları ile de devlet bu katılımı teşvik ederek desteklemiştir. Çok eşlilik yasaklanmış, boşanmanın sadece yargı önünde olması, kadınlara erkekler ile eşit miras hakkının tanınması, eğitim gibi birçok yasa kabul edilmiştir (URL-2). Söz konusu reformlar arasında

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

konumuz açısından kuşkusuz en önemlisi seçme ve seçilme hakkının tanınmasıdır. Yaraman'a göre bu hakkın verilmesinin arkasında Batılılaşma tezahürünün mecliste makyavelist ve belki de zorunlu konsensüs oluşturması vardır. Mecliste ve toplumsal alanda patriarkal yapı ortadan kalkmadığı için erkekler bunu bir tehdit olarak görmemektedirler. Bu nedenle de kadınlara siyasi hak büyük oranın kabulü ile verildi (Yaraman 2015). Kadının toplumsal siyasi yaşama katılımını artırmak üzere çeşitli düzenlemelere öncülük etmiş olsa da CHP'nin parti içi örgütlenmesinde kadınların daha fazla temsili ve katılımı konusunda aynı ölçüde aktif bir tutum izlediğini söylemek güçtür. Parti programı ve tüzüğünde kadınlar lehine düzenlemelerin yapılması zaman almıştır. Bu anlamda ilk önemli düzenleme kadın kollarının kurulması olmuştur.

CHP'nin 26 Kasım 1951 tarihinde 9. Kurultay'ında gençlik ve kadın kolları kurulması kararlaştırılmış yasal kuruluş olması 1960 yılını bulmuştur. CHP, kadın kollarının temelinde iki parametre yer almaktadır. Birincisi kadınların taleplerini ve beklentilerini parti politikası haline getirmektir. İkincisi ise partinin hedeflerini, politikalarını kadınlara ileterek oy toplama amacıdır (Çadır 2011: 54). Bir diğer husus ise söylemde daha fazla dile getirilen bir amaç vardır ki temsil sorunu ile de doğru orantılıdır. Bu amaç kadınları önce siyasi alana daha sonra da parlamentoya aşamalı bir şekilde taşımaktır. Ne var ki karar alma süreçleri söz konusu olduğunda kadınları bu denli etkin görememekteyiz. Kendini işine adayan ve verilen görevin dışına çıkanlar ise "hırslı" olarak etiketlenilmektedir (Güneş Ayata 2011: 268-269). Cumhuriyet Halk Partisi, sonraki yıllarda kadın sorunları üzerinde de durdu. Mevcut kanunlarda yer alan kadın-erkek eşitliğinin önündeki engellerin kaldırılması amacıyla 1989 yılında hazırlanan yasa teklifinde CHP'nin öncülü konumundaki SHP'nin imzası bulunmaktadır. Benzer şekilde aynı yıl SHP'nin de üyeleri arasında olduğu Sosyalist Enternasyonal organizasyonunda siyasette kota görüşmeleri yapıldı. Bu doğrultuda SHP, 1989'da tüm yönetim organlarında %25 olarak kota uygulamasını başlattı (Karakaş 2019: 70). Kadın kotası 2012 yılında yapılan bir değişiklikle %33'e yükseltilmiştir. Tüzüğüne göre milletvekili genel seçimlerinde merkez yoklamasıyla belirlenecek adayların saptanmasında, Parti Meclisi seçiminde, il genel meclisi ve belediye meclisi üyelikleri adaylarının belirlenmesinde, kongre ve kurultay delegesi seçimlerinde belirlenen kota uygulaması kullanılmaktadır (Cansun 2013: 213). 1994 yılına gelindiğinde Kadınlara Karşı Her Türül Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin uygulama alanında da işlerlik kazanacağını belirten CHP, kadınları yönetim alanına dahil etme, eğitim alanındaki engellerinin kaldırılması, çalışma alanında yaşanan tüm ayrımcılıklar konuları üzerinde durdu. Lakin kadınların siyasette yer

almasının önündeki engellerin nedeni ortaya konmadığı gibi, bu engellerin nasıl ortadan kaldırılacağına dair tatmin edici bir açıklamada getirilmemiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi tüzüğünde kadınları ilgilendiren değişiklikler özellikle Kemal Kılıçdaroğlu zamanında ivme kazandı. Kemal Kılıçdaroğlu ile yapılan tüzük değişikliğinde CHP'nin ilkeleri arasında insan hak ve özgürlüklerini sağlamak, hukukun üstünlüğünü, cinsiyet eşitliğini, çoğulcu ve katılımcı demokrasiyi desteklemek bulunmaktadır. Parti programında ise partinin öncelikleri arasında *“Kadının, yönetimde, siyasette, çalışma yaşamında, eğitimde, hukukta, evrensel hak ve özgürlüklerde ve diğer tüm alanlarda erkeklerle eşit haklara ve olanaklara, sahip olduğu, her türlü toplumsal ve fiziki baskıdan uzak, özgürce yaşadığı toplumdur. Bunu sağlamak için gerektiğinde kadının lehine pozitif ayrımcılık yapan yapısal düzenlemelerdir”* biçiminde maddeye yer verildi (URL-1). Cumhuriyet Halk Partisinin hem programında hem de tüzüğünde kadın sorunu demokrasi sorunu olarak değerlendirilmektedir. Kadınlara her alanda fırsat eşitliği sağlanması amaçlanmaktadır. Bunun için öncelikli yöntem kadınların eğitilmesi olarak belirlenmiştir. Kadınların özgürleşmesini, feodal yapıyı yıkmayı, çevre baskısından kurtarmayı hedefleyen CHP, çözüm yolu olarak eğitim ve kültürü göstermektedir. Bunun yanı sıra kadınların lehine pozitif bir ayrımcılık içeren politikalar da sorunun çözümü konusunda bir yöntem olarak sunulmaktadır. Eğitim ve kültür yoluyla kadının özgürleşmesi gerektiği savunulmaktadır. Böylelikle toplumda yer alan her kadın bilinçlenecektir. Cumhuriyet Halk Partisinin, parti programı ve tüzüğünde yer alan maddeler kadın konusunda ilerleme kaydetmiştir. Bununla birlikte tüm bu maddelerin işlerliği tartışmaya açıktır. Uygulama kısmında da çeşitli sorunların olduğu anlaşılmaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi'nde Kadının Siyasal Temsili

Kadınların siyasal yaşama katılımı ve siyasal temsili meselesi oldukça geniş ve çeşitli problemler de içeren bir konudur. Bu sorunların temelleri arasında Türkiye'de siyasi partilerin merkeziyetçi yapısı, aday belirleme yöntemleri gibi faktörler ön plana çıkmaktadır. Cumhuriyet Halk Partisinin gerek programında gerekse tüzüğünde siyasal alanda kadın temsiline artırılması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Parti tüzüğünde ilk olarak adayların saptanması bölümünde kadın temsiline yer verilmektedir. Yine Kotalar başlıklı bölümde de kadın temsiline önem verildiğine değinilmektedir. Parti programında ise *“Kadını-Erkeği Her Alanda Eşit Türkiye”* söylemi ile birçok bölümde eşitlik vurgusu dile getirilmektedir. Nitekim parti tarihine bakıldığında tek parti dönemi kadınların hak kazanımı bakımından eşsiz bir niteliğe sahiptir. Batılılaşma ve modernleşme çabaları kapsamında 1934 yılında kadınlara ulusal parlamento için

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

seçme ve seçilme hakkı tanındı ve ertesini yıl yapılan seçimlerde 17 kadın milletvekili TBMM'ye girdi. Öte yandan bu dönemde parlamentoya giren kadınlar cumhuriyetin ve modernleşmenin sembolü olarak öne çıktılar. Dahası bazı araştırmacılara göre bu dönemde kadınlar güçlü bir politik varlık olamadılar (Metintaş 2018: 93). “Kadın devrimi” olarak nitelendirilen bu hak ile modern, seçkin, meslek sahibi kadınlar meclisteki yerlerini aldılar. Batılılaşma, uygarlaşma, modernleşmenin simgesi haline geldiler. Meclise giren ilk grubun temsil bakımından en önemli noktası Satı Çırpan gibi köyden gelen kadın varlığının da olmasıdır (Çakır 2019: 209). Ne var ki kadınların siyasetteki görünürlüğü uzun sürmedi zira çok partili hayata geçilmesini takip eden yaklaşık yarım asır boyunca TBMM'deki kadın temsil oranı yüzde üçün altında seyretmiştir.

CHP'nin tarih içerisinde yönetim organlarında görev yapan kadın sayısı oldukça sınırlıdır. Sadiye Hanım, tarihte ilk kez 1930 yılında Artvin ili Yusufeli ilçesine bağlı Kılıçkaya beldesinde iki yıl belediye başkanı görevini icra etmiştir (Bürgin vd. 2017). CHP'de kadın grup başkanvekili 1996 yılında bu göreve getirilen Oya Araslı'dır. Aynı göreve 2011 yılında Emine Ülker Tarhan getirildi. TBMM'de şimdiye kadar kadın başkan seçilmemiştir. Ancak TBMM başkanvekili olarak görev yapan kadın vekiller vardır. CHP üyesi olarak bu göreve seçilen ilk kadın başkanvekili Nermin Neftçi'dir. Güldal Mumcu ise aynı görevi 2007-2015 yılları arasında icra etmiştir. Aysel Baykal, İstanbul İl Genel Meclis Üyeliği ve başkanvekilliği, İstanbul Belediyesi Meclis Üyeliği yapmıştır. 1979-1980 tarihleri arasında ise Cumhuriyet Senatosu CHP İstanbul senatörlüğü ve devlet bakanlığı yaptı (Türkiye Büyük Millet Meclisi 2021).

Türkiye'de bir kadının büyükşehir belediye başkanı olarak seçilmesi kadınlara yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkının verildiği tarihten yaklaşık 85 yıl sonradır. 2019 yılında yapılan son yerel seçimlerde CHP'nin kazandığı 11 büyükşehir belediyesinden sadece bir tanesinde (Aydın) kadın (Özlem Çerçioğlu) başkan seçilmiştir. Son yapılan genel seçimlere gidildiği tarihte Cumhuriyet Halk Partisinin yönetim organlarındaki kadın temsili yaklaşık %30 civarındadır. CHP'nin yüksek disiplin kurulunda toplamda 15 tane üye bulunurken bunların 5 tanesini kadınlar oluşturmaktadır. Gonca Yelda Orhan, Gülsüm Filorinalı, Gülşah Deniz Atalar, Saniye Barut ve Tuba Torun bu görevi icra etmektedirler (URL-3). CHP'nin Merkez Yürütme Kurulu (MYK) üyelerine bakıldığında 15 tane üyenin sadece 4 tanesinin kadın olduğu görülmektedir. Söz konusu üyeler genellikle kadınlara atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri ile uyumlu alanlar ile ilgili görevlere getirilmişlerdir. Gamze Akkuş İlgezdi, genel başkan yardımcısı olmakla birlikte tanıtım ve halkla ilişkiler kısmında görev yapmaktadır. Gökçe

Gökçen, gençlik politikaları, Gülizar Biçer Karaca insan hakları, Lale Karabıyık ise eğitim politikaları kısmında çalışmaktadır (URL-4). İl ve ilçe yönetim kademeleri itibariyle bakıldığında CHP'nin 81 ilin dört tanesinde il başkanı kadın olup ilçe bazında bu sayı 45'tir. Görev yaptıkları bu iller İstanbul, Kayseri, Diyarbakır ve Kütahya'dır (URL-5). Parti içi kadın temsilinde öne çıkan bir pozisyon da genel sekreterliktir. 2022 yılı itibariyle genel sekreter Selin Sayek Böke'dir.

Cumhuriyet Halk Partisi Üyesi Kadın Milletvekillerinin Genel Görünümü

Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Cumhuriyet Halk Partisinden 1935-2018 yılları arası dönemde toplam 3510 erkek ve 173 de kadın parlamenter yer almıştır. Söz konusu vekillerin parlamento dönemlerine göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Yıllar ve dönemler itibariyle bakıldığında Cumhuriyet Halk Partisi'nin TBMM'deki temsil oranı dalgalı bir görünüm arz ettiği görülmektedir. CHP'nin TBMM'de en uzun süre yer alan siyasi parti olduğu göz önüne alındığında bu sayının oldukça az olduğu görülecektir. TBMM'ye seçilen kadın vekillerin siyasi partilere göre dağılımında CHP ikinci sırada yer almaktadır. En fazla kadın milletvekiline saflarında yer veren, 217 milletvekili ile AK Parti'dir (Yüksel 2021b: 111-114).

Türkiye'de kadınların parlamentoya ilk defa girdikleri 1935 yılında TBMM'ye giren kadın vekil oranı % 4,5'tir (Gençkaya 2011: 14). Sonraki üç seçim döneminde bu oran azalma eğiliminde olsa da dönemin dünyadaki genel eğilimleri ile karşılaştırıldığında görece yüksek olduğu görülmektedir. Tek parti döneminde kadın temsil oranlarının görece yüksek olmasında kadınların siyasal temsilini çağdaşlaşma ve batılılaşmanın bir göstergesi olarak gören hakim anlayışın önemli etkisi vardır. Öte yandan çok partili yaşama geçilmesi ile birlikte kadınların TBMM'deki temsil oranlarında dramatik düşüş meydana gelmiştir (Yüksel 2021a: 164). Bu duruma neden olarak tek parti döneminde kadınlara yüklenen modernleşmeyi ve Batılılaşmayı topluma aktaran kimliklerini çok partili hayatla birlikte kaybetmeleri olarak gösterilebilir. Ayrıca Türk siyasetinin çok partili sisteme geçişi ile siyasal alanda siyasi partiler arasında iktidar mücadelesi ve rekabet arttı. Bu durum kadınların siyasetteki görünürlüğü bakımından olumsuz rol oynadı. Bu dönemde en yüksek kadın temsilci sayısı 3 ile sınırlı kaldı. TBMM'de kadın temsil oranındaki düşüş eğilimi CHP için de geçerlidir. Nitekim 1950 yılından 2002 seçimlerine gelene kadar geçen sürede CHP'den toplam seçilen 1125 milletvekilinden sadece 14 tanesi kadındır.

Özellikle 1990'lı yıllarla birlikte artan küreselleşme ile Türkiye'de de birtakım değişimler görüldü. 1980 sonrası oluşan siyasi ortam kadın hareketlerinin de gelişimini etkiledi.

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

Hem liberal özgürlükler vaadi ile bireyi sözde özgürleştiren hem de söylemsel olarak baş tacı ettiği bireyi, pratikte her türlü baskıya boyun eğmeye zorlayan çelişkiler içerisinde kadın hareketi de toplumsal alanda alevlendi (Karagöz 2008: 170). Yaşanan kentleşme, küreselleşme olarak ifade edilen dünyanın geri kalanı ile artan bütünleşme özellikle de Avrupa Birliği üyelik süreci ve kadınların artan eğitim imkânları gibi gelişmelerin de etkisi ile kadınların siyasi alandaki görünürlüğü ve etkinliği 1990'lardan itibaren artış eğilimine girdi (Yüksel 2021a) Özellikle Cumhuriyet Halk Partisinde, 2002 seçimleri ile birlikte kadın parlamenter oranı hızlı bir artış yaşadı. Bir önceki döneme oranla neredeyse altı katı kadar bir farkla kadın parlamenterler mecliste yer aldı. Bununla birlikte temsil oranı gelişmiş ülke ortalamalarının altındadır ve kadın hareketinin talep ettiği düzeylerin gerisindedir.

Tablo 1: Dönemler İtibariyle Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekillerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı
Kadın-Erkek Milletvekili Dağılımı

Dönemler	Toplam	Erkek	Kadın	Kadın %
5.Dönem (1935-1939)	399	381	18	4,5
6.Dönem (1939-1943)	429	413	16	3,7
7.Dönem (1943-1946)	455	439	16	3,5
8. Dönem (1946-1949)	397	388	9	2,3
9. Dönem (1950-1954)	69	68	1	1,4
10. Dönem (1954-1957)	31	31	0	0,0
11. Dönem (1957-1960)	178	177	1	0,6
12. Dönem (1961-1965)	173	173	0	0,0
13. Dönem (1965-1969)	134	131	3	2,2
14. Dönem (1969-1973)	143	141	2	1,4
15. Dönem (1973-1977)	185	182	3	1,6
16. Dönem (1977-1980)	213	211	2	0,9
20. Dönem (1995-1999)	49	47	2	4,1
22. Dönem (2002-2007)	178	167	11	6,2
23. Dönem (2007-2011)	112	102	10	8,9
24. Dönem (2011-2015)	135	116	19	14,1
25. Dönem (7 Haziran 2015)	132	111	21	15,9

Zeliha SAĞNIÇ

26. Dönem (1 Kasım 2015-2018)	134	113	21	15,7
27. Dönem (24 Haziran 2018....)	146	128	18	12,3
Toplam	3692	3519	173	4,7

Kaynak: (TÜİK 2021).

Kadın milletvekillerinin tekrar seçilme sıklığına bakıldığında 54 kadın parlamenterin sadece bir kez mecliste yer aldığı görülmektedir. Buna karşılık iki defa seçilen vekil sayısı 26, üç dönem seçilen on beş, dört dönem seçilen dördüttür. En fazla seçilen beş defa ile Bihlun Tamaylıgil'dir. Kısacası meclise giren CHP üyesi kadınların yaklaşık üçte biri sadece bir defa seçilmiştir. 54 kadın parlamenter bir daha seçilemezken 46 kadın milletvekili birden fazla seçilmeyi başarmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde kadınların sayısal oranda temsilinin önemi olduğu kadar onların toplumsal özellikleri ve seçim coğrafyaları da oldukça önem arz etmektedir. Diğer bir ifade ile kadınların siyasal temsilinde sosyal, kültürel ve siyasal kaynaklar temsilin nitelik değerini büyük oranda etkilemektedir (Yüksel 2021b: 111). Kadın milletvekillerinin toplumsal niteliklerinin, temsil ettikleri diğer kadınlar açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Günümüzde yaşanan küreselleşme ile birlikte çok aktörlü siyasi yaşam deneyimi ön plana çıkmaktadır. Küreselleşme ulus-devletlerin ekonomik, siyasi ve kültürel iktidarlarını olumsuz etkilemesiyle ulus-aşırı aktörler gündeme gelmeye başladı. Tüm bu süreçler siyasi yapıyı da değişime sürükledi. Bireylerin bizzat siyasete katılımının olduğu, siyasal kararların alınmasında ve uygulanmasında söz sahibi olabilecekleri temsil biçimi önem kazanmaktadır (Mert Kaymaz 2020: 65-66). Tüm bu olgular nedeniyle artık parlamentolar da çeşitli kimliklere sahip bireylerin siyasal alana katılımını sağlama yolunda adımlar attılar.

Kadın Milletvekillerinin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Siyasi partiler bir seçim çevresinde sürekli oy ve seçmen desteğini arttırmayı hedeflemektedirler. Bu amaç doğrultusunda da bölgede en uygun aday ile seçime katılmayı hedeflerler. Seçime giren adayların kişisel özellikleri, seçim çevresinin problemlerine aşinalıkları, bu bölgede daha önce başarılı hizmetler sunması da gerek partiler gerekse seçmen tercihleri bakımından önemlidir. Seçim çevresi ile iş-doğum-aile olguları da birbirini etkilemektedir. Partiler açısından özellikle parti içerisinde daha önce çalışmış olmak da önem arz etmektedir (Bilir 2008: 13).

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

Kadın milletvekillerinin doğum ve seçim bölgeleri, siyasal alanda temsili oldukça etkilemektedir. Cumhuriyet Halk Partisinde elde ettiğimiz veriler doğrultusunda seçim ve doğum bölgeleri arasında çok fazla fark bulunmamaktadır. Ege Bölgesi bu konuda istisnadır. Tablo 2 incelendiğinde doğum yeri Ege Bölgesi olan 25 vekil bulunurken seçim bölgesi olan 39 parlamenter vardır. Güneydoğu Anadolu bölgesinde, seçilen bir milletvekili varken doğum yeri bu bölge olan hiçbir kadın milletvekili bulunmamaktadır. Bu durum ise bölgede yaşayan kadınların siyasal alandaki temsili için oldukça sorunludur. Öte yandan anlamlı bir sayıda kadın milletvekilinin yurt dışı doğumlu olduğu görülmektedir. Bu vekillerin seçim bölgesinden elde edilen verilere bakıldığında ağırlığın Marmara Bölgesi'nde olduğu anlaşılmaktadır. Doğum yeri yurt dışı olan vekillerin büyük çoğunluğu cumhuriyetin kurulduğu tek partili dönem içerisinde yer almaktadır.

Tablo 2: CHP Üyesi Kadın Milletvekillerinin Doğum ve Seçim Bölgelerine Göre Dağılımı

Bölgeler	Doğum Bölgesi		Seçim Bölgesi	
	Kişi	Yüzde	Kişi	Yüzde
Marmara Bölgesi	64	37	63	36,4
Ege Bölgesi	25	14,5	39	22,5
İç Anadolu Bölgesi	33	19,1	30	17,3
Karadeniz Bölgesi	16	9,2	15	8,7
Akdeniz Bölgesi	11	6,4	14	8,1
Doğu Anadolu Bölgesi	9	5,2	11	6,4
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	0	0	1	0,6
Diğer	15	8,7	0	0
Toplam	173	100	173	100

Doğum bölgesi olarak ilk üç sırada, sırasıyla Marmara, İç Anadolu Bölgesi ve Ege Bölgesi bulunmaktadır. Esasen bu eğilim TBMM'deki kadın milletvekilleri geneli için de geçerlidir. Diğer bir ifade ile 1935-2018 arası dönemde TBMM'de görev alan kadın vekillerin seçim bölgelerine göre dağılımda ilk üç sırada Marmara, İç Anadolu ve Ege Bölgelerinin geldiği görülmektedir (Yüksel 2021a: 155). CHP'li kadın vekiller açısından bakıldığında seçim bölgesi olarak ilk üç sırada Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgelerinin yer aldığı görülmektedir. Esasen çeşitli kamuoyu araştırmalarının da ortaya koyduğu üzere CHP daha ziyade bu üç

bölgede yüksek oy tabanına sahip bir partidir. KONDA Araştırma ve Danışmanlığın verilerini derleyen Ağırır'ın (2010: 10) elde ettiği bulgular ışığında CHP'nin sosyo-ekonomik bakımdan gelişmiş yerleşim merkezlerine doğru oy potansiyelinin arttığını buna karşılık Türkiye'deki ilçelerin yaklaşık yarısında CHP varlığının görülmediğine işaret eder. Geleneksel yaşamın, ilişkilerin ve değerlerin ağırlıklı olduğu yerleşim yerlerinde partinin varlığı oldukça sınırlıdır. Günümüzde bu alanda yaşayan bireylerin oy verme eğilimi daha çok muhafazakâr siyasi anlayışa sahip AK Parti'den yana olmaktadır (Ağırır 2010: 10). Tablo 2'de de görüldüğü üzere geriye kalan diğer bölgeler hemen hemen yakın oranlarda birbirini takip etmektedir. Akdeniz, Ege, Doğu Anadolu ve Güneydoğu bölgelerinde doğum yerlerine oranla seçim bölgesi oranlarında bir artış bulunmaktadır.

Kendi doğdukları bölgeden milletvekili seçilen 85 milletvekili bulunmaktadır. Meclis içerisine giren kadın milletvekillerinin büyük çoğunluğu, büyükşehirlerde doğan ve yine büyükşehirlerden seçilen vekillerdir. Tüm dönemlerde Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinin temsilinin oldukça sınırlı olması dikkat çekmektedir. O bölgelerde yer alan kadınların, CHP içerisinde ve mecliste temsili sağlanamamaktadır. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu da gerek kadın milletvekili gerekse erkek milletvekili seçilme oranı oldukça azdır. Son yapılan milletvekili seçimlerinde (2018) Güneydoğu Anadolu Bölgesinde %84,3 oranında katılım sağlanırken 65 milletvekili bu bölgeden meclise girdi. 65 milletvekilinin sadece 4 tanesi Cumhuriyet Halk Partisi mensubudur. Kuzeydoğu Anadolu'dan seçilen 20 vekilden bir, Orta Doğu Anadolu'dan seçilen 34 parlamenterden ise 3 tanesi CHP mensubudur (Türkiye İstatistik Kurumu 2022). Doğu bölgelerinden seçime katılan CHP'li milletvekili adaylarının seçilme oranları oldukça düşüktür.

Cumhuriyet Halk Partisi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde çeşitli sosyo-kültürel ve toplumsal faktörlerden ötürü güçlü bir toplumsal destek bulmakta zorlanmıştır. Özellikle çok partili hayata geçiş sonrası DP Türkiye genelinde olduğu gibi bu bölgelerde de geniş toplumsal destek elde etmiştir. Tablo 2'de değinilmesi gereken diğer bir bölge Karadeniz Bölgesidir. Bu bölgenin yoğunluğu özellikle tek parti zamanında fazladır. Hatta tek partili dönemde Karadeniz Bölgesinden meclise seçilen kadın milletvekillerinin oranı diğer bölgelerden daha fazladır. Öte yandan çok partili yaşama geçildikten sonra bu bölgeden meclise seçilen kadın vekil oranında hızlı bir düşüş meydana gelmiştir.

Kadın Parlamentelerin Kültürel Sermayeleri

Sosyal bilimler alanında, birey ve toplum açısından yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen veriler gösteriyor ki eğitimin önemi her geçen gün artmaktadır. Eğitim demokratik toplumlarda toplumsal hareketliliğin en önemli kanallarından biridir. Bu doğrultuda eğitimin seviyesi de oldukça önem arz etmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda, kişilerin eğitim düzeyi ile toplumsal statülerini arttırmada pozitif yönlü bir korelasyon bulunmaktadır. Diğer bir deyişle bireylerin aldıkları eğitimin seviyesi arttıkça, siyasal ve toplumsal alanda üstelendikleri roller değişmekte ve işgal ettikleri konumları da yükselmektedir (Arslan 2020: 21). Türkiye’de de eğitim, yönetici kadroyu belirleyen en önemli faktörlerden birisidir. Tek parti döneminde, yönetici seçkinler, toplumun diğer kesimlerine oranla daha iyi eğitilmiş asker-sivil bürokratlar olarak toplumu uzun süre rekabetsiz şekilde yönetmiştir. Eğitim, yönetimin meşrutiyet temelini oluşturmuştur. Eğitimin siyasal yaşama olumlu bir hava kattığı, daha uzlaşması kimlikler ortaya koyduğu da aşikârdır (Alpaslan 2018: 557). Türkiye’de parlamenter olabilmenin yolu sosyal alanda nüfuz sahibi olabilmekle doğru orantılıdır. Kadınlar ne kadar yüksek eğitim alırlarsa o derecede kamusal alanda da görünür olabilmektedirler. Önce kadın eğitim alır ve işe girer. Bunun sonucunda ekonomik özgürlüğünü kazandığı için kamusal ve aynı zamanda siyasal hayatta daha görünür hale gelir. Bu doğrultuda politika yapma işi de para ile ilgili olmasından dolayı toplumsal alanda yüksek statü sahibi olması gerekmektedir. Nitekim Cumhuriyet Halk Partisinden meclise giren kadın milletvekilleri arasında öğrenimlerini yurt dışında tamamlamış vekillerinde olması, onların maddi sıkıntı içerisinde olmadıklarını göstermektedir (Deniz 2007: 8).

Cumhuriyet Halk Partisinde, seçilen kadın vekillerin eğitim düzeylerine bakıldığında yüksek oranda üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Bu durum TBMM geneli ile benzer bir eğilim sergilemektedir (Yüksel 2021a). Üniversite mezunu %80,9 oranında kadın parlamenter bulunurken bu oranın %12,1’i yüksek lisans, %14,5’i ise doktora mezunudur. Lise ve doktora mezunu aynı orana (%14,5) sahiptir. Atatürk kadınların meclise ilk girdikleri beşinci döneme okula hiç gitmemiş iki ismi de dâhil etmiştir. Bu isimler Hatı Çırpanoğlu ve Ferruh Gürgüp’tür. CHP’nin kadın vekillerinin eğitim durumlarına göre dağılıma bakıldığında bir kişinin ilkökul mezunu olduğu görülmektedir. O da 24. dönem milletvekili Sabahat Akkiraz’dır.

Tablo 3: CHP Üyesi Kadın Milletvekillerinin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	Kişi	Yüzde
---------------	------	-------

Okula Hiç Gitmeyen	2	1,2
İlkokul Mezunu	1	0,6
Ortaokul Mezunu	5	2,9
Lise Mezunu	25	14,5
Üniversite Mezunu	140	80,9
Yüksek Lisans Mezunu	21	12,1
Doktora	25	14,5
Toplam	173	100

Eğitim düzeyi, kadın milletvekillerinin kültürel sermayesini göstere ve siyasi alana katılımını etkileyen önemli bir özelliktir. Çağ koşullarını yakalamak, hazır bulunurluğu sağlama, siyaset bilgisini artırma gibi birçok faktörü etkilemektedir. Bu nedendir ki iyi eğitim alan kadınların siyasal alana katılımı da görece daha kolay olmaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi kadın milletvekillerinden elde edilen verilen gösteriyor ki eğitim seviyesi artan kadınların siyasal hayata katılımı da daha kolay olmaktadır.

Kadın vekillerin sosyo-kültürel konumunu gösteren bir diğer faktör ise yabancı dil bilgisi düzeyidir. Dünya küreselleştikçe yabancı dillere olan ilgide ve yaşanan dünya içerisinde dil bilmeye duyulan gereklilik de artmaktadır. Nitekim Cumhuriyet Halk Partisi kadın milletvekillerinin Türkçe dışında başka bir dil bilme oranları oldukça yüksektir. Kadın vekiller arasında en az bir yabancı dil bilenlerin oranı % 88,9'dur. Bunu takiben iki dil ve üç dil bilenler gelmektedir. Kadın parlamenterler arasında en fazla yabancı dil bilenlerin bildikleri dil sayısı altıdır. Türkçe dışında dil bilmeyen 19 vekil bulunmaktadır. Bu vekillerin ağırlığı ise beşinci dönemdedir.

Tablo 4: CHP Üyesi Kadın Milletvekillerinin Türkçe Dışında Bildikleri Dillere ve Bilinen Dil Sayısına Göre Dağılımı

Dil Sayısı	Kişi	Yüzde	Bilinen Dil	Kişi	Yüzde
Bir Dil Bilinenler	107	61,8	İngilizce	111	45,9
İki Dil Bilinenler	35	20,23	Fransızca	64	26,4
Üç Dil Bilinenler	7	4,04	Almanca	26	10,7
			İspanyolca	5	2,1
Dört Dil Bilinenler	2	1,2	Arapça	4	1,7

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

			Rumca	3	1,2
Altı Dil Bilenler	3	1,7	Farsça	3	1,2
			İtalyanca	3	1,2
Dil Bilmeyenler	19	11	Diğer	4	1,7
			Dil Bilmeyen	19	7,9
Toplam	173	100	Toplam	173	100

Kadın parlamenterlerin bildikleri dillerin dağılımı incelendiğinde 10 farklı dil bildikleri görülmektedir. Bunlar İngilizce, Fransızca, Almanca, Rumca, Arapça, İspanyolca, Farsça, İtalyanca, Ermenice ve Latince'dir. İlk sırada bilinen dil % 45,9 gibi bir oranla İngilizce gelmektedir. Fransızca ve Almanca da İngilizceden sonra en fazla bilinen diller arasındadır. İngilizce, Fransızca ve Almanca'nın bilinme oranları ile diğer diller arasında büyük farklar söz konusudur. Bu tablonun oluşmasında Osmanlı'nın son döneminde başlayan ve cumhuriyetin kurulması ile devam eden batılılaşma çabalarının ve bunun eğitim sistemine yansımalarının etkisi vardır. Osmanlı döneminden itibaren eğitim kurumlarının büyük kısmında uzun yıllar boyunca yabancı dil olarak öğretilen Arapça ve Farsça yerini batı Avrupa dilleri almaya başlamıştır. Almanca, Fransızca ve İngilizce okul programlarına eklenmiş olup Farsça tamamen kaldırıldı. Arapça ise sadece İmam Hatip Liselerinde görüldü. Tek Parti döneminde özellikle Fransızca popüler hale gelmiştir (Suna ve Durmuşçelebi 2013: 9-10). Elde edilen veriler gösteriyor ki tek parti döneminde kadın milletvekilleri arasında en fazla bilinen dil Fransızca olurken çok partili hayatla birlikte Fransızca önemini kaybetti.

1950 sonrası yaşanan siyasi gelişmeler ışığında ABD'nin Türkiye ile yakın ilişkiler kurması eğitime yansımış olup okullarda verilen yabancı dilin de İngilizceye kaymasına neden oldu. 1970 sonrasında ise devlet okullarında bazı derslerin İngilizce anlatılması gündeme gelerek Anadolu Liseleri açıldı (Suna ve Durmuşçelebi 2013: 11). Özellikle 1950 sonrası parlamenterlerin dil bilme eğiliminde İngilizcenin oranı artmakta ve Fransızca bilme oranları düşmektedir.

Teknolojinin artması, ulaşım imkanlarının gelişmesi ile birlikte dünya giderek global hale geldi. Kişiler eğitim, meslek seminerleri, iş seyahatleri gereğiyle sürekli dolaşım halindedirler. Bunun getirisi olarak ortak bir dil bilme gerekliliği de beraberinde geldi. Yaşanan tüm bu gelişmeler ise İngilizcenin önemini arttırmıştır. Türkiye'nin kültürel geçmişinin olduğu dillerin, Cumhuriyet Halk Partisi kadın vekillerin arasında bilinme oranı oldukça azdır.

Özellikle Türkiye’de Kürt nüfusunun olması ancak bilinen diller arasında yer almaması dikkat edilmesi gereken bir husustur. Arapça, Farsça ve Rumca gibi dillerin ise kadınların meclise girdiği ilk dönem olan beşinci dönemde ağırlıkları olduğu görülmektedir. Genel olarak incelendiğinde, Cumhuriyet Halk Partisine mensup kadın vekillerin Türkçe dışında dil bilme oranları oldukça fazladır.

Kadın Parlamenterlerin Toplumsal-Sınıfsal Kökenleri

Elit sosyolojisi alanında yapılan çalışmalar da elde edilen bulgular geleneksel toplumsal yapılarda, üst statüye ulaşmada, doğuştan getirilen birtakım toplumsal niteliklerin belirleyici olduğunu göstermektedir. Bunlar aristokratik faktörler şeklinde ele alınmaktadır. Demokratik toplumlarda ise atfedilen statülerden ziyade doğduktan sonra emek harcanarak kazanılan statüler önemlidir (Arslan 2012: 601). Sonradan elde edilen bu statülerin kazanımında en etkili mekanizma eğitimidir. Kadınların toplumsal alandaki statüsünün göstergelerinden olan “meslek,” önemli sosyoekonomik bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Sahip olunan mesleğin, toplumsal alandaki statüsünün yüksek olması kadının, siyasi konulara yönelik ilgisinin artması ile doğru orantılıdır. Ayrıca bürokratik yapı ile de ilişki kurmasını kolaylaştıracaktır. Burada belirtilmesi gereken bir diğer önemli husus ise yüksek statülü mesleklere sahip kadınların birçok siyasi katılma türünü daha rahat bir şekilde gerçekleştirdiğidir (Özdemir 2019: 260). Yüksek statülü meslek sahibi kadınların gelirleri de doğru orantılı artmaktadır. Gelirin artması demek siyasi hayata katılımın daha kolaylaşması demektir. Bu kabul edilen genel bir kanıdır.

Cumhuriyet Halk Partisinden meclise giren kadın parlamenterlerin meslek dağılımına bakıldığı zaman oldukça çeşitlilik içerdiği görülmektedir. Aşağıda yer alan Tablo 5’te görüldüğü üzere meslek dağılımında ilk sırada eğitim meslek grubuna mensup olanlar gelmektedir. Tablo 5’e bakıldığında mesleği eğitimci olan %23,1 oranında kadın parlamenter olduğu görülmektedir. Eğitim alanı parlamento içerisinde en fazla temsil edilen meslek grubudur. Bunun nedeni olarak kadınlara yüklenen birtakım toplumsal roller olduğunu söylemek mümkündür. Bu roller toplumsal cinsiyet olgusu ile yakından ilgilidir. Küreselleşme ve yaşanan kapitalistleşme ile bazı mesleklerin tanımlayıcı özelliklerinin değiştiği görülmektedir. Öğretmenlikte bu mesleklerden bir tanesidir. Toplumda değişen koşullar öğretmenliği de etkilemekte ve “kadın mesleği” olarak sınıflandırmaktadır (Erginer ve Saklan 2020: 368). Özellikle tek parti döneminde, Batılılaşma, çağdaşlaşma amacıyla hayata geçirilen reformların topluma en hızlı şekilde aktarılması amaçlanmıştır. Bunu sağlayan araçlar ise

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

“kadınlar” seçilmiş ve toplumsal rolleri gereği aşına oldukları eğitim alanına yönlendirilmişlerdir. Bunun sonucunda öğretmenlik mesleği kadınlara kodlanmış oldu ve kadın işi olarak nitelendirildi.

Tablo 5: CHP Üyesi Kadın Milletvekillerinin Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek	Kişi	Yüzde
Eğitimci/Eğitim Bilimci	40	23,1
Hukuk	31	17,9
Ekonomist (İktisat)/İşletme	28	16,2
Doktor	21	12,1
Mühendis	10	5,8
Diplomat/ Uluslararası İlişkiler	7	4,1
Edebiyat Alanı	6	3,5
Mimar	3	1,7
Fen Bilimleri	3	1,7
Antropolog	2	1,2
Siyasal Bilimler	2	1,2
Sanayici	2	1,2
Felsefeci	2	1,2
Çiftçi (Ziraat)/Tarım/Seracı	2	1,2
Müziyen	2	1,2
Meslek Sahibi Olmayan	4	2,3
Diğer	8	4,6
Toplam	173	100

Mesleği eğitim olanları hukuk ve ekonomist (iktisat)/işletme meslekleri takip etmektedir. Hukuk mesleğine mensup vekillerin oranı %17,9 olup bu oran 1935-2018 arası dönemde TBMM’de görev alan kadın vekillerin ortalamasına yakındır. Söz konusu dönemde TBMM’de hukuk mesleğine mensup kadın vekil oranı %20’dir (Yüksel 2021a: 157). Hukuk kökenlileri %16,2 ile ekonomist/işletme mesleğine sahip olanlar takip etmektedir. Özellikle 2002 sonrası kadın milletvekillerinin meslek dağılımı oldukça farklılık göstermektedir. 2002

sonrasında Cumhuriyet Halk Partisi'nden meclis içerisinde en fazla temsil edilen meslek dalı ekonomist/işletme alanıdır. Bu dönem eğitim alanından mezun olan sadece bir parlamenter bulunmaktadır. Türkiye'de meclise yansıyan meslek dağılımı 2000 sonrası yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasal alanda ki köklü değişimden etkilenmiştir (Sar 2021: 29). Bu meslek gruplarını doktor (%12,1), mühendis (%5,8), diplomat/uluslararası ilişkiler (%4,1) mesleğine sahip kadın milletvekilleri takip etmektedir. Mesleği belli olmayan ya da mesleğinin ev hanımı olduğunu beyan eden kadın vekil sayısı dördttür. Diğer başlığı altında yer alan sekiz vekilin mesleklerine bakılacak olursa; bankacı, tüccar, kimyager, sosyolog, gazeteci, eczacı, iletişimci ve araştırmacı olan parlamenterler bulunmaktadır.

Kadın parlamenterlerin yaptıkları iş alanına bakıldığında meslekleri ile birkaç farklılık göstermektedirler. Yine ilk sırada eğitim yer almaktadır. Vekillerin %27,2'si öğretmen ya da okul müdürüdür. %15,0'i ise öğretim üyesidir. Eğitim sektörünü takiben %15,6 gibi bir oranla hukuk yer almaktadır. Daha sonra %9,2 ile doktorluk, %6,4 ile özel sektörde yöneticilik, %2,9 ile belediye meclis üyeliği yapmış olan kadın milletvekilleri gelmektedir. Diğer başlığı altında yer alan sekiz vekil meclise girmeden önce memur, tüccar, radyo-televizyon yapımcısı, gazeteci, sanatçı-müzisyen, bakanlık müşaviri, eczacı olan parlamenterlerdir.

Tablo 6: Chp Üyesi Kadın Milletvekillerinin Meclise Seçilmeden Önce Yaptıkları İşlere Göre Dağılımı

Yaptığı İş	Kişi	Yüzde
Öğretmen / Okul İdarecisi	47	27,2
Hukuk	27	15,6
Öğretim Üyesi-Araştırma Görevlisi	26	15
Doktor	16	9,2
Özel sektörde yönetici	11	6,4
İş Adamı/Kadını	7	4
Yazar	7	4
Belediye Meclis Üyesi	5	2,9
Planlama Uzmanı	4	2,3
Mühendis	4	2,3
Bankacı	3	1,7

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

Diplomat/ Diploması	3	1,7
Mimar	3	1,7
Çiftçi (Ziraat)/Tarım/Seracı	2	1,2
Diğer	8	4,6
Toplam	173	100

Kadın vekillerin daha önce siyasi alan içerisinde bulunma durumu farklılık göstermektedir. Aynı zamanda birden fazla görevde buldukları da elde edilen veriler arasındadır. CHP’de belediye meclis üyesi olan 29 kadın parlamenter bulunmaktadır. STK’ya (vakıf, dernek, vb. Üye veya yöneticilik) katılan toplam 86 tane vekil vardır. Yerel yönetici (belediye başkanı ve yardımcısı) 6 kişi bulunurken 1 kadın vekil bakanlık müşaviri, 3 kadın vekil ise diplomat görevini yapmaktadır. Yerel siyasi alandan gelen kadın vekillerin sayısı oldukça azdır. Bu durum da CHP içerisinde yerel yönetimlerde kadınların az oranda yer aldığını kanıtlar niteliktedir.

Kadın Parlamenterlerin Medeni Durumları

Milletvekillerin toplumsal niteliklerini ve sosyo-demografik özelliklerini etkileyen bir diğer önemli faktör ise medeni durum ve çocuk sayılarıdır. Geleneksel Türk toplum yapısı ve ataerkil sistem, kadınlardan aile yaşantısına sahip olmasını beklemektedir. Aile kurumu, Türk toplumu için oldukça önem taşımaktadır. Nitekim parlamentoya giren kadınlardan da bu niteliklere sahip olması istenmektedir. Öte yandan özel alanda yani aile alanında kadına atfedilen toplumsal roller gereği sorumluluklarını azaltmış ve kendisini siyasi alana adayın kadın vekiller beklenmektedir. Bu olgu da kadınların genç yaşta meclise girmesini engeller niteliktedir. Türk yaşamına paralel bir şekilde görülmektedir ki parlamento içerisinde aile kurmuş evli olan kadın vekillerin ağırlığı söz konusudur. Bu olguda bekar milletvekili adaylarının parti içerisinde seçilme ve meclise girme oranları ile şanslarının düşük olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Tablo 7: CHP Üyesi Kadın Milletvekillerinin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	Kişi	Yüzde
Evli	125	72,3
Bekar	48	27,8
Toplam	173	100

Milletvekillerinin sosyo-kültürel faktörlerinin değerlendirilmesinde bir diğer önemli unsur ise aile yapısıdır. Kadın parlamenterlerin medeni durumuna bakıldığında evli olan

vekillerin oranı %72,3'tür. Bekarların sayısı ise 48'dir. Sanayileşmenin artması ve gelişen teknoloji ile yeniliklerin topluma entegre olması aileye de yansımıştır. Tarım toplumundan endüstri toplumuna giden süreçte çekirdek aile yapılanmaları görülmektedir. Türkiye'de de aile yapısı küreselleşme ile değişmiştir. Geleneksel büyük aileden, çağdaş küçük aile ve tek ebeveynli ailelere doğru geçiş söz konusudur (Tezer vd. 2007: 777). Cumhuriyet Halk Partisinden meclise giren kadın parlamenterlerin aile yapısı incelendiğinde toplam 125 vekilin çocuk sahibi olduğu bilinmektedir. En fazla 5 çocuk sahibi olan vekil varken en az 1 çocuk sahibi olan vekiller de bulunmaktadır. Çocuk sayısı olarak ağırlık 1 ve 2 çocuk sahibi olan vekillerindir. Elde edilen veriler ışığında kadın milletvekillerinin genelinin çekirdek aile yapısına sahip olduğu görülmektedir. Kadın parlamenterlerin diğer özelliklerine bakıldığında seçilme yaşlarının ortalaması yaklaşık 46'dır. Yani kadınların belirli bir birikime ulaştığı, ailesini kurduğu, çocuklarının olduğu bir döneme tekabül etmektedir. Partiden meclise giren en genç milletvekili 29 yaş ile Aysu Bankoğlu'dur.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bir devletin parlamentosuna, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarının yansımaları gerekmektedir. Toplum ile parlamento paralel bir yapıya sahip olmalıdır. Bu nedenle parlamentoya giren milletvekillerinden, toplumun genelini yansıtmaları beklenmektedir. Bu beklenti siyasi iktidarı belirleme ve etkileme açısından önem taşımaktadır. Siyasi elitler, talep iletilme, eleştirme gibi önemli nüansları iktidara iletilmede birincil konuma sahip olmaları bakımından önemlidir. Türkiye parlamentosunun genel görünümüne bu doğrultuda bakıldığında erkek parlamenter ağırlıklı meclisler söz konusudur. Kadınlar, her dönem meclise girerken birçok engelle karşılaşmışlardır. Araştırmanın konusu olan Cumhuriyet Halk Partisinde de kadın parlamenterlerin, 1935 tarihinde başlayan siyasi yolculuğu zaman zaman kesintilere uğramış ve bazı meclis dönemlerinde oranlarında oldukça azalmalar yaşanmıştır. Kadın parlamenter oranları zaman içerisinde dalgalanma yaşayarak istikrarsız bir görünüm sergilemiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi üyesi olarak TBMM'ye seçilen toplam 173 kadın milletvekiline ait veriler incelenerek Türkiye'de kadınların siyasete katılımı ve siyasal temsilinin dinamikleri hakkında bir tartışma yürütülmüştür. Elde edilen bulgular sonucunda meclise giren kadınların büyük çoğunluğu iyi bir sosyal çevreden gelmektedir. Belirli sermayeye sahip oldukları ve aile bakımından da topluma oranla daha zengin ailelerin varlığı görülmektedir. Eğitim seviyesi yüksek milletvekilleri parlamentoda yer alırken yine

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

parlamentarlerin büyük çoğunluğu Türkçe dışında en az bir yabancı dil bilmektedir. Milletvekili olmadan önce çalıştıkları mesleklere bakıldığında büyük bir farkla eğitim alanı ön plandadır. Eğitimden sonra ise hukuk, doktor, özel sektörde yönetici olan kadınlar gelmektedir. Görüldüğü üzere toplumda prestijli işlerde çalışan kadınların parlamentoya girme oranları da artmıştır. Kısacası kadın milletvekillerinin eğitim, donanım, kariyer ve deneyim olarak üst seviyelerde olduğu görülmektedir. Tüm bu nitelikler, Cumhuriyet Halk Partisinde seçilebilmelerini sağlayan görünmeyen ön koşullardır. Kadınların niteliksel temsiline bakılacak olursa topluma nazaran daha üst düzey kadınların temsili söz konusudur. CHP'nin kadın milletvekilleri seçmede seçkin bir yapısı olduğu görülmektedir. Türkiye hala gelişmekte olan bir ülkedir. Kırsal kesimde yaşayan tarımla, hayvancılıkla uğraşan kadın sayısı azımsanmayacak durumdadır. CHP'nin seçkin kadrolarının bu kadınları temsiline ne kadar etkin olduğu sorulması gereken bir sorudur.

Cumhuriyetle birlikte her alanda birçok kanun kabul edildi. Kabul edilen yasalarla kadınlarında tezahürü top yekûn değiştirilmeye çalışıldı. Kadına verilen bu haklar bütüncül ve devrimsel bir nitelik taşımaktadır. Yaşanan gelişmeler önce kadınlara yasal hak tanıma sonra ise işlevsel anlamda eşitliği egemen kılacak yollar açma şeklinde oldu (Deniz 2019: 80). Batılılaşma algısı ile toplumsal alanda önemli bir yere gelen kadınlar, laik ulus devleti inşasında vazgeçilmez olarak görüldüler. Devlet desteği ile çalışma ve eğitim alanına katılan kadınlar, özel alanlarından çıkarak kamusal alana dahil oldular. Kadınlar, eğitim ve çalışma alanına katılarak ve gelişen dünya şartlarının da etkisi ile giderek bilinçlendiler. Devletin bütüncül yasal düzenlemeleri de kadınları destekleyen ve toplumsal statüsünü etkileyen en önemli unsurlardır. Kadınların siyasete girişi ise yine tek parti döneminde birçok batılı devletten daha erken olmuştur. Tüm bu nedenlerle CHP tarihi ele alındığında tek parti dönemi ayrı bir yer tutmaktadır. Çok partili hayatla birlikte değişen şartlar, CHP içerisinde tek parti dönemine tezat unsurlar ortaya çıkarmaktadır. Hızla düşüş yaşayan kadın vekil sayısı bu dönemin en çarpıcı gerçeğidir. 1946-2002 yılları arasında meclise giren kadın siyasi sayısı oldukça azdır. 1989 yılında kabul edilen cinsiyet kotası ile birlikte ayrıca kadın hareketlerinin şiddetinin artması ile tekrar yükselişe geçen bir oran söz konusudur. Ancak yine de kadınların günümüze kadar geçen sürede temsil oranlarına bakıldığında katılımcı demokrasiye aykırı olduğu görülecektir.

Siyasal katılım, temelde, farklı çevrelerde yaşayan insanlara temsil imkânı sağlamaktadır. Farklılıkların korunmasını ve toplumda dengenin, uzlaşmanın, istikrarın oluşumunu sağlarken aynı zamanda farklı görüşteki bireylerin de temsiline sağlanmasına olanak vermektedir. Kadınların siyasal alandaki temsil sorunu da bu olgular neticesinde önem

kazanmaktadır. Türkiye’de erkeklerin bile siyasal alana katılımında sınıfsal ve bölgesel ayrımlara, meslek ve çıkar gruplarına, etnik/kültür gruplarına ve yaş gibi olgularına bakılmaktadır (Ünal Erzen 2019: 27). Siyasete katılan kadınlardan beklenti ise daha fazladır. Başarı olanakları, daha çok kadınların kişisel ve algısal niteliklerine dayalı ve dolayısıyla seçmen üzerinde yarattıkları imajla yakından ilgilidir. Adayın eğitimi, dini inancı, yaşı, zengin olması, mesleği bir bütün olarak Türk siyasal hayatında gerek partiler tarafından gerekse seçmen tarafından önem taşımaktadır. Ayrıca tüm bu faktörlerin seçilen adayın kişisel gelişmişlik düzeyiyle de yakından ilgisi bulunmaktadır. Mecliste yer alan kadın parlamenterlerin temsil ettiği toplum sorunları konusunda bilinçli ve ülke problemlerini çözebilecek uzmanlık ve yetkinliğe sahip olması gerekmektedir (Kurtbaş 2016: 439-440). Cumhuriyet Halk Partisi aday belirleme konusunda seçkinci bir yapıya sahiptir. Bürokratik tabanlı parti, aday belirlerken de toplumsal statüsü iyi olan bireyleri parti bünyesine dahil etmektedir. Her ne kadar aday belirleme yöntemi olarak ön seçim gösterilse de merkez yoklaması ağır basmaktadır. Sosyal demokrasi anlayışında, partinin yöneticilerinin aday saptama gibi partiyi ve üyeleri doğrudan ilgilendiren konudaki kararı elinde barındırması tabana güvenmeyen seçkinci bir sistemi ifade eder (Karakaş 2019: 54). Konunun daha anlaşılır olması ve partinin kadın milletvekillerinin değerlendirilmesinin yapılması bakımından milletvekillerin sosyo-kültürel özelliklerinin incelenmesi gerekmektedir. Parlamenterlerin toplumsal özelliklerinin incelenmesi, partinin yapısının da daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. İncelenen milletvekilleri, konuları gereği kontrol ettikleri toplumsal kaynaklar bakımından, toplumda uyulması gereken kurulları da etkilemekte ve dolayısıyla bu kurulları da oluşturmaktadır. Bu anlamda milletvekillerinin toplumsal profilleri, temsilini sağladıkları kesim açısından önem taşımaktadır.

Kadınların siyasal yaşama katılımı her zaman daha pasif bir konumdadır. Kadınların siyasette yeterince yer alamamasının nedenleri arasında, kadının eğitim seviyesinin düşüklüğü, ailesi ile ilgili sorumluluklardan vazgeçememesi ve siyasetin erkek işi olarak algılanması sayılabilir. Kadına yüklenen ikili iş yükü ile iyi bir anne, iyi bir eş olmaya çalışan kadınlar, aynı zamanda siyasi yaşamda yükselirken yeni sorumluluklarda almaktadırlar. Kadınlar, siyasi alana girse dahi erkek siyasetçilerin imkân verdiği suretle yükselebildiği inkar edilemeyecek gerçektir. Ayrıca kadının sosyo-kültürel özelliklerinin iyi olması siyasete katılımı paralellik içerir. Kadının toplumsal özelliklerinin siyasal katılımına etkisi oldukça büyüktür. Bu argüman ile CHP kadın milletvekillerinin demografik verileri incelenmektedir. Elde edilen veriler sonucunda kadın parlamenterlerin birtakım ortak özellikleri bulunmaktadır. Cumhuriyet Halk

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

Partisinden meclise giren kadın vekillerinin büyük oranı iyi eğitim gören, iyi üniversitelere giren, toplumda belirli prestije sahip meslekleri olan, Türkçe dışında başka dil bilen seçkin kişilerdir. Çalışmada Cumhuriyet Halk Partisi kadın milletvekilleri yaş bakımından değerlendirildiğinde genel olarak üst yaş gurubundan olan kadınların parlamentoda temsil edildikleri görülmektedir. Gerek tek partili gerekse çok partili yaşamda mecliste üniversite mezunları daha çok yer almıştır. Türkçe dışında bilinen dillere bakıldığında ise Fransızcadan İngilizceye doğru bir yönelim olduğu elde edilmektedir. Özetle tüm bu veriler ışığında Cumhuriyet Halk Partisinden meclise giren kadın milletvekillerinin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı toplumun genel niteliklerini yansıtmadığı görülmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi günümüz Türk siyasal yaşamında, siyasi anlayış olarak sosyal demokrat, liberal ve modern bir parti kimliğini benimsemiştir. Gerek programında gerek tüzüğünde vurgulanan ifadeye göre laik, demokratik ve modern Türkiye'nin destekleyicisi ve koruyucusu olarak siyasi hayatta yer almaktadır. Bu misyona sahip bir partiden, kadın temsili konusunda da pozitif bir içerik taşıması beklenmektedir. Kadın kollarının kurucusu, siyasette cinsiyet kotasına sahip ve onu uygulayan bir partidir. Kadınlara karşı pozitif ayrımcılık içeren uygulamaları kabul etmesine rağmen temsil sorunu göz ardı edilmektedir. Bu problem aslında daha büyük bir sorunu doğurmaktadır. Kadınların siyasi alanda temsili, kaynakların kullanımında ve yönlendirilmesinde söz sahibi olmak demektir. Kadın vekil sayısının artması da bu kaynakların kullanılmasında daha fazla söz sahibi olmayı gerçekleştirecektir. Kadın haklarını geliştirme ve bu hakların uygulanmasını sağlama, toplumsal cinsiyet algısını yıkma, kadınların gelişiminin önündeki engelleri kaldırmakta parlamentolarda daha kolay sağlanmaktadır. Tüm bu olguları kendisine amaç edinen kadınlar, parlamentoya girdikçe kadınların hak ve onları kullanımında da ilerleme olacaktır. Bu alanda yapılan çalışmalar aslında var olan ve hala devam etmekte olan sorunlardan kaynaklanmaktadır. Kadınların gerek toplumsal gerek siyasi alanda hak ettikleri konuma gelmeleri ve artık patriarkal düzenin yıkılması günümüz dünyasında gerekli olandır.

KAYNAKÇA

- Ağırdır, B. (20,21,22 Mayıs 2010). "Cumhuriyet Halk Partisi Değişmek ya da Değişmemek (KONDA Bulgu ve Seçim Verileriyle CHP)", Radikal Gazetesi.
- Alpaslan, E. (2018). Maraş Milletvekillerinin Karakteristik Özellikleri ve Yasama Faaliyetleri (1923-1950), *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 543-582.

- Arslan, D. A. (2012). Tek ve Çok Partili Dönemlerde Türk Siyasi Elitlerinin Toplumsal Profillerinin Karşılaştırmalı Analizi, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, (1) 2, 6-53.
- Arslan, G. (2020). Üçüncü Bin Yılda Türkiye’de İktidarda Kadının Temsili: Üçüncü Bin Yılda İktidar Partisi Kadın Milletvekillerinin Sosyolojik Analizi, *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 2020(1), 9-41.
- Bilir, F. (2008). Adaylık ve Mecliste Yenilenme, *Yasama Dergisi*, (9), 5-16.
- Bürgin, D. E., Yalçın, Y. vd. (2017). Yerel Yönetimlerde Kadın: İzmir İli Örneği, K. Yumlu ve Ö. Belkıs (Ed.), *Kadın ve Siyaset* içinde (121-172), Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Cansun, Ş. (2013). *AKP-CHP-Kadınlar*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Çadır, M. (2011). Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM’de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İl Örneği), Uzmanlık Tezi, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Çakır, S. (2019). *Erkek Kulübünde Siyaset*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Deniz, Ş. (2007). Kadın Parlamenterlerin Bakış Açısıyla Türkiye’de Kadınların Siyasal Hayattaki Temsili, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 2-16.
- Deniz, Ş. (2019). *Türkiye’de Kadın ve Siyaset*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Erginer, A., Saklan, E. (2020). Öğretmenlik Mesleğinin Bir Kadın Mesleğine Dönüşmesinin Yaratabileceği Sorunlara Yönelik Öğretmen Adaylarının Geliştirdikleri Çözüm Önerileri, *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6(2), 363- 393.
- Gençkaya, Ö. F. (2011). Kadın Milletvekillerinin Yasama ve Denetim Faaliyetleri ve Rollerini (1935-2007), *Yasama Dergisi*, (18), 5-34.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*, H. Özel ve C. Güzel (Çev.), Ankara: Ayraç Kitapevi.
- Güneş Ayata, A. (2010). *CHP (Örgüt ve İdeoloji)*, İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Güneş Ayata, A. (2011). Türkiye’de Kadının Siyasal Katılımı, Ş. Tekeli (Der.), *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* içinde (261-278), İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Güvenç, N. (2002). *Yine, Yeni, Yeniden, CHP*, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Kaplan, L. (1996). Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Kadın Milletvekilleri, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (12), 269-276.
- Karagöz, B. (2008). Türkiye’de 1980 Sonrası Kadın Hareketinin Siyasal Temelleri ve “İkinci Dalga” Uğrağı, *Memleket Siyaset Yönetim*, 3(7), 168-190.
- Karakaş E. (2019). *Çağdaş Parti Örgütlenmesi: CHP ve Örgütsel Yenilenmenin Temel İlkeleri*, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Kurtbaş, İ. (2016). Temsil Krizinin Aşılması ve Demokrasinin Pekişmesi Bağlamında [Bağımsız] Aday Odaklı Bir Politik Sistem Önerisi, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 421-445.
- Mert Kaymaz, M. (2020). Geleneksel ve Post-Modern Siyasal Temsil Yöntemleri: Bir Karşılaştırma, *Academic Review of Humanities and Social Sciences*, 3(1), 59-71.
- Metintaş, M. Y. (2018). Nezihe Muhittin ve Türk Kadınının Siyasal Haklar Mücadelesi, *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, 2(3), 74-97.

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

- Özdemir, G. (2019). Siyasal Katılmayı Etkileyen Sosyoekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma-Çankırı Örneği, *Sakarya İktisat Dergisi*, 8(3), 252-283.
- Sar, E. (2021). Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı ve Türkiye’de Yansımaları, *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 20-40.
- Suna, Y., Durmuşçelebi, M. (2013). Türkiye’de Yabancı Dil Öğrenme-Öğretme Problemine İlişkin Yapılan Çalışmaların Derlemesi, *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 7-24.
- Şen, A. F., Yenigün Altın, Ş. (2019). Sosyal Demokrasiden Yeni Sağa CHP’nin Söylemsel Dönüşümü: Bir Siyasal Söylem Çözümlemesi Denemesi, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 434-461.
- Tezer, Ş., Cevher, F. ve Nilgün F. (2007). Türk Toplumunda Aile-Çocuk İlişkilerine Genel Bir Bakış (775-790), Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 38. ICANAS, Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2021). <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim: 01.12.2021).
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2012). Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Ankara: TÜİK.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021). <https://www.tuik.gov.tr/>(Erişim: 05.12.2021).
- Tütüncü Esmer, G. (2008). Propaganda, Söylem ve Sloganlarla Ortanın Solu, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(3), 69-85.
- URL-1: “Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)”. <https://chp.org.tr/> (Erişim: 25.12.2021).
- URL-2: “Cumhuriyetin İlk Yıllarında ve AKP Döneminde Kadına Bakış Farklılıklar”. [Https://Chpkadin. Chp.Org.Tr/Yayinlar/37/Kadinkollariyayinlari.aspx](https://chpkadin.chp.org.tr/Yayinlar/37/Kadinkollariyayinlari.aspx) (Erişim: 30.12.2021).
- URL-3: “Cumhuriyet Halk Partisi YDK Üyeleri”. <https://www.chp.org.tr/parti-yonetimi/ydk-uyeleri> (Erişim: 10.01.2022).
- URL-4: “Cumhuriyet Halk Partisi MYK Üyeleri”, <https://www.chp.org.tr/parti-yonetimi/myk-uyeleri> (Erişim: 10.01.2022).
- URL-5: “Cumhuriyet Halk Partisi Parti Yönetimi İl Başkanları”. <https://www.chp.org.tr/parti-yonetimi/il-baskanlari> (Erişim: 10.01.2022).
- Ülger Eroksal G. (2017). Türk Anayasalarında Kadın Hakları ve Uygulamalarıyla İlgili Bir Değerlendirme, *Yasama Dergisi*, (31), 30-31.
- Ünal Erzen, M. (2019). Siyasette Cinsiyet Eşitsizliği, *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, (8), 21-32.
- Yaraman, A. (2015). *Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili: Dişiliksiz Siyaset*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Yüksel, M. (2021a). Engendering the Parliament: A Study of Women Deputies in Turkey, 1935–2018, E. A. Bekaroğlu ve G. Kaya Osmanbaşoğlu (Ed.), *Turkey’s Electoral Geography* içinde (152-181), London: Routledge.
- Yüksel, M. (2021b). AK Parti ve Kadınların Siyasal Temsili, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 16(2), 99-118.

ÖĞRETMENLERİN TEMEL SORUNLARI TRABZON MERKEZ VE AKÇAABAT İLÇESİ ÖRNEĞİ*

Zafer AKKOL**

ÖZ

Ana Okulu, İlkokul, Ortaokul ve Lise şeklinde gerek örgün ve gerekse de yaygın eğitimde eğitim-öğretim görevlerini öğretmenler yürütmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin, görevlerini yaparken karşılaştıkları bazı önemli sorunları ortaya koymak ve bu sorunlara ilişkin çözüm yolları bulmak çok önemli bir detaydır. Bu sorun ve çözümlerinin neler olduklarının öteden beri bilinmesine, hatta çok ileri adımlar atılmasına rağmen bunlar henüz toplumca arzu edilen düzeyde çözümlenip rahatlatıcı bir sonuca ulaştırılmamıştır. Dünyanın ve ülkemizin içinde bulunduğu hızlı değişme çağında milli ve temel eğitim sorunlarının her yönü ile ortaya çıkarılıp çözümlenmeleri milletin geleceği ile çok yakından ilgili olduğundan bütün imkânlarla düşünmek ve vakit geçirmeden gereken tedbirleri almak milli bir görevdir. Türkiye’de görev yapan tüm kademe öğretmenlerinin mesleklerinde karşılaştıkları sorunların tespitine yönelik bir örnek teşkil etmesi amacıyla yapılan bu çalışmada Trabzon Merkez ve Akçaabat İlçesine bağlı 10 (on) farklı okul ve her okuldan rastgele seçilen 100 (yüz) öğretmen ile yapılan anket analizine göre sorunlar yüzdelik oranla sıralanmıştır. Okul öncesi eğitimi, ilköğretim ve orta dereceli ortaokullar yükseköğretimin temelidirler. O halde bu okullara ait sorunların bir an önce belirlenmesi ve sonra da bunlarla ilgili düzeltici çalışmalar başlatılarak yaşanan problemlerin kökten çözülmesinin öğretmenlerin performansını çok ciddi bir şekilde artıracığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Milli Eğitim, Trabzon’da Eğitim, Akçaabat’ta Eğitim.

BASIC PROBLEMS of TEACHERS

EXAMPLE of TRABZON CENTER and AKÇAABAT DISTRICT

ABSTRACT

Teachers carry out education-teaching duties both in formal and non-formal education, such as Kindergarten, Primary School, Secondary School and High School. For this reason, it is a very important detail to reveal some important problems that teachers encounter while performing their duties and to find solutions for these problems. Although these problems and their solutions have been known for a long time and even very advanced steps have been taken, they have not been solved at the level we desire by the society and have not been reached to a relaxing result. All levels of teachers who works in Turkey, for the purpose of identifying the problems they encounter in their profession in this study, Trabzon and Akçaabat township 10 different schools, and selected at random from each school, 100 teachers have been made to result in the framework of surveys and interviews with. In the era of rapid change in the world and our country, it is our national duty to think with all our strength and take the necessary precautions without wasting time, as revealing and resolving all aspects of our national and basic education problems are very closely. Pre-primary, primary and secondary schools are the foundation of higher education. Therefore, determining the problems of these schools as soon as possible and then starting corrective work on them and solving the problems radically will increase the performance of teachers very seriously.

Keywords: Turkey, National Education, Questions of Teachers.

Atıf: AKKOL, Z. (2022). “Öğretmenlerin Temel Sorunları Trabzon Merkez ve Akçaabat İlçesi Örneği”, *Habitus Toplumbilim Dergisi*, (3), 347-372.

Citation: AKKOL, Z. (2022). “Basic Problems of Teachers Example of Trabzon Center and Akçaabat District”, *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 347-372.

Başvuru / Received: 14 Şubat 2022 / 14 February 2022

Kabul / Accepted: 11 Mart 2022 / 11 March 2022

Araştırma Makalesi / Research Article.

* İlahiyatçı Yazar Zafer AKKOL’ un Trabzon Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Bilimleri Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir. Tez “Türkiye’de Öğretmenlerin İlk Beş Sorunu” başlığı altında ve Yarda. Doç. Dr. Mehmet OKUTAN gözetiminde yapılmış olup 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılında savunulmuştur.

** Zafer AKKOL, Şehit Samet Uslu Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmeni, E-posta: zaferakkol@hotmail.com ORCID Numarası: 0000-0002-3000-7073

EXTENDED SUMMARY

Teaching, whose product is only human, started with the first human and brought humanity to scientific virtue and the purpose of creation, is the oldest, most meaningful and immortal profession when history is examined.

The teaching profession, which raises the current generation and the future in the measure and rate of its hardware competence, and also contributes to the virtuous society effort, is a profession that has national value as well as sublime in terms of source. For this reason, it is a must for a great state and a great nation to be sensitive to the cultural, social and ethical contribution expected of them by gaining the reputation they deserve, away from any psychological pressure, without any problems and to provide them with an environment and opportunity.

While man is described in all heavenly books as the most distinguished, honorable, created in the most beautiful shape and form, the most equipped, the most conscious and the most dexterous of creatures, it is also stated that he is the contractor and owner of the most brutal, cruel, incomprehensible and ignorant behaviors. For him, education in human life; It is of primary importance and effectiveness in directing negative behaviors correctly and preventing the violation of the rights of other human beings and beings. Education: It is the process of creating a desired behavioral change in an individual's behavior intentionally and through his own experiences (Ertürk 1973). It is the most important factor that paves the way for the rapid development of the society to ensure that the education workers, who undertake such a sacred duty, have trouble-free, problem-free and comfortable opportunities while fulfilling this function.

Hz. of Ali (RA); "I will be a slave for forty years to anyone who teaches me a letter" and Hz. Muhammad (SAV); The words "to prevent a person from evil and to lead him to goodness is better than anything on which the sun rises" are historical definitions that express the value of teachers who are community builders, and that the teaching profession is the most virtuous art. Even in the regions where the most intense wars and destructions took place in history, when we investigate why the teachers who work to be a beacon of hope for people undertake this sacred duty in such a chaotic environment, the only condition we encounter is the science and the profession who will fulfill this condition. It is the fact that there are only teachers, and this is seen as the majority of teachers are voluntary professional groups that do not expect any financial benefit.

Öğretmenlerin Temel Sorunları

Trabzon Merkez ve Akçaabat İlçesi Örneği

The aim of the research is to identify the 5 most basic problems of teachers in Trabzon through a survey, and to consider the problems that overlap with the survey conducted by the Ministry of National Education throughout Turkey as a general problem. The difference from other surveys is that although only 4 questions were asked in the surveys conducted until today, only one question was asked in this survey and 5 problems were specified in response to this single question, and the questions were broadened in the survey.

Turkey's general educational problems can naturally be perceived as teachers' problems as well. In fact, we cannot separate the problems of teachers from the main problems of our country and society. The problems of our education system, on the other hand, should be handled under three main headings: problems related to education, school management and teaching services.

In this context, the first and perhaps the most important problem of the Turkish education system, when it is considered with a holistic point of view and system understanding, is "opportunity and opportunity inequality in education". Inequality between regions and provinces; In fact, the inequality between similar school types and grades in the same district in a province is the most effective example of this situation.

For example, the differences between the Martyr Samet USLU Anatolian Girls Imam-Hatip School, which provides education in the Yıldızlı District of the Akçaabat district of Trabzon, and the Söğütlü Secondary School, which is located in the same district and is perhaps 1 km away from the aforementioned school, is the best example to explain this situation. The most important differences between the schools are the physical differences and there are two separate conference halls, gymnasium, hostel, two separate school gardens, a 1000-person cafeteria, etc. in one. Opportunities such as these stand out as an important difference and inequality of opportunities. Of course, examples that can be given in this direction can be multiplied for other provinces as well. Social and economic differences, inequalities, negativities regarding income distribution, and all kinds of impossibilities of the environments where teachers work naturally affect them as well.

GİRİŞ

Ürünü sadece insan olup, ilk insan ile başlayan, insanlığı bilimsel erdeme ve yaratılış amacına ulaştıran öğretmenlik, tarih incelendiğinde en eski, en anlamlı ve ölümsüz meslektir. Donanımsal yeterliliği ölçü ve oranında güncel kuşağı ve yarını yetiştiren ve de bunun yanında

erdemli toplum gayretine katkı sağlayan öğretmenlik mesleği kaynak itibarıyla ulvi olduğu kadar milli değeri de olan bir meslektir. Bu nedenledir ki bu meslek çalışanlarının her psikolojik baskıdan uzak, sorunsuz ve hak ettiği itibarı kazanarak kendilerinden beklenen kültürel, sosyal ve etik katkıyı vermelerine duyarlı olup, onlara ortam ve olanak sağlamak büyük devlet ve büyük millet olmanın olmazsa olmazıdır.

İnsan yaratılmışların en seçkini, en şerefli, en güzel surette ve şekilde yaratılmışı, en donanımlısı, en bilinçli ve en maharetlisi olarak bütün semavi kitaplarda tanımlanırken aynı zamanda da en vahşi, en acımasız, en anlaşılmaz, cahilane davranışların da yüklenicisi ve sahibi olduğu belirtilmektedir. Onun için insan hayatında eğitim; olumsuz davranışları doğru yönlendirmede ve diğer insan ve varlıkların haklarına tecavüz etmesinin engellenmesinde birinci derecede önemli ve etkilidir. Eğitim; bireyin davranışlarında kasıtlı olarak ve kendi yaşantıları yoluyla istendik davranış değişikliği meydana getirme sürecidir (Ertürk 1973). İşte böylesine kutsal bir görevi üstlenen eğitim çalışanlarının bu işlevini yerine getirirken sorunsuz, problemsiz ve rahat imkân sahibi olmasını sağlamak toplumun hızlı kalkınmasının önünü açan en önemli faktördür.

Hz. Ali (RA)'nin; “Bana bir harf öğretmenin kırk yıl kölesi olurum” ve Hz. Muhammed (SAV)'in; “Bir insanı kötülüklerden alıkoyup iyiliğe sevk etmek, üzerine güneşin doğduğu her şeyden daha hayırlıdır” sözleri toplum inşacısı olan öğretmenlerin kıymetini ve öğretmenlik mesleğinin en erdemli bir sanat olduğunu ifade eden tarihsel tanımlardır. Hatta tarihte en yoğun savaşların ve yıkımların yapıldığı bölgelerde bile insanlara umut ışığı olabilmek adına görev yapan öğretmenlerin niçin öylesine bir kaos ortamında bu kutsal görevi üstlendiklerini araştırdığımızda ilk karşımıza çıkan gerçek “Kadim Devlet ve Millet” olmanın tek koşulunun bilim ve bu koşulu yerine getirecek meslek erbabının da sadece öğretmenler olduğu olgusudur ve bu da öğretmenlerin büyük bir kısmının her hangi bir maddi çıkar beklemeyen gönüllü meslek gurubu olduğu şeklinde görülür.

Araştırmanın amacı Trabzon'daki Öğretmenlerin en temel 5 sorununu anket yoluyla tespit ederek, daha önce Millî Eğitim Bakanlığının Türkiye çapında yapmış olduğu anket ile örtüşen sorunların genel sorun olarak düşünülebilmesidir. Diğer anketlerden farkı ise bugüne kadar yapılan anketlerde en fazla 4 soru sorulmasına karşın bu ankette tek soru sorulması ve bu tek soruya karşılık 5 sorun belirtilerek ankette sorunların geniş tutulmasıdır.

Öğretmenlerin Temel Sorunları

Trabzon Merkez ve Akçaabat İlçesi Örneği

Saha Çalışması, Bulgular ve Yorumlanması: Öğretmenlerin Beş Temel Sorunu Akçaabat İlçesi Örneği

Öğretmenlerin Sorunlarının Toplumca Algılanması

Türkiye'nin eğitime ilişkin genel sorunları, gayet tabiidir ki öğretmenlerin de sorunları olarak algılanabilir. Aslında, öğretmenlerin sorunlarını ülkemizin ve toplumumuzun temel sorunlarından ayrı düşünemeyiz. Eğitim sistemimizin sorunlarını ise eğitim ve okul yönetimi ile öğretim hizmetlerine ait sorunlar olmak üzere üç ana başlıkta ele alınmalıdır.

Bu bağlamda, bütüncül bir bakış açısıyla ve sistem anlayışıyla ele alındığında Türk eğitim sisteminin ilk ve belki de en başta ele alınması gereken en önemli sorunu, “eğitimde fırsat ve imkân eşitsizliğidir”. Bölgeler ve iller arası eşitsizlik; hatta bir il içinde yer alan aynı semtteki benzer okul tür ve kademeleri arasındaki eşitsizlik bu duruma verilebilecek en etkili örnektir.

Örneğin, Trabzon'un Akçaabat ilçesine bağlı Yıldızlı Mahallesinde Eğitim-Öğretim veren Şehit Samet USLU Anadolu Kız İmam-Hatip Okulu ile aynı ilçede Eğitim-Öğretim veren ve adı geçen okula belki 1 km uzakta bulunan Söğütlü Ortaokulu arasındaki farklar, bu durumu açıklayabilecek en iyi örnektir. Okullar arasındaki en önemli farkların fiziki farklar olduğu ve birinde iki ayrı konferans salonu, spor salonu, pansiyon, iki ayrı okul bahçesi, 1000 kişilik yemekhane vb. gibi imkânlar önemli bir farklılık ve imkân eşitsizliği olarak göze çarpmaktadır. Tabii ki bu yönde verilebilecek örnekler başka illerimiz için de çoğaltılabilir. Sosyal ve ekonomik farklılıklar, eşitsizlikler, gelir dağılımına ilişkin olumsuzluklar, öğretmenlerin görev yaptığı çevrelerin her türlü imkânsızlıkları doğal olarak onları da etkilemektedir.

Eğitim sistemimizi ve okullarımızı bütüncül temelde ele alarak, sistemi; öncelikle yönetimin niteliği ve etkililiği ile analiz etmek gerekmektedir. Önce eğitim ve okul yönetimini dikkate almak, ardından öğretim süreci bağlamında öğretmenleri ve verdikleri eğitim hizmetlerinin ne derece başarılı olduğunu inceleyip değerlendirmek zorundayız. Bu bağlamda, eğitim ve okul yönetiminin bir meslek olarak algılanması gerekir. Bu açıdan, öncelikle eğitim ve okul yöneticileriyle eğitim denetçilerinin üniversal anlamda bir akademik eğitim almaları ve bu alanların bir meslek olarak kabul görmesi gerekir. Bilindiği gibi Türkiye'de eğitim ve okul yöneticiliği ile eğitim denetçiliği; hala bir meslek olarak kabul görmemektedir. Türkiye'de temel kabul, “Meslekte Esas Öğretmenliktir” anlayışıdır. Bu meslek alanları, görev olarak

algılanmakta; meslek olarak kabul görmemektedir. Böyle olunca da eğitim sisteminde, başarı da başarısızlık da öğretmen hanesine yazılan bir unsur olarak görülmektedir.

Eğitim sisteminin problemleri bağlamında, öğretmenlere yansıyan her türlü olumsuzluklar, durumlar çoğunlukla eğitim ve okul yönetimi ile ilgilidir. Son dönemlerde ise bu sorunların önüne geçen maddi yetersizlikler daha fazla sorun olarak görülmektedir.

Türkiye’de eğitime yapılan harcama oranı OECD ortalamasının yarısından az olup, Türkiye OECD ülkeleri arasında Meksika’dan sonra eğitime en az harcamanın yapıldığı ülke olmayı sürdürmektedir. OECD ortalamasında ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde kamu kaynaklarından yapılan harcama eğitim harcamalarının yüzde 90’ını, hane halkı ve özel kaynaklardan yapılan harcamalar ise yüzde 9’unu oluşturmaktadır. Türkiye’de ise eğitimde yaşanan ticarileşmenin sonucu olarak kamusal eğitim harcamalarının oranı yüzde 75, hane halkı ve özel kaynaklardan yapılan eğitim harcamalarının oranı yüzde 25’tir.

Tablo.1

	OECD (ABD doları)	Türkiye (ABD doları)
GENEL	10.520	4.652
OKUL ÖNCESİ	8.759	2.005
İLKÖĞRETİM	8.631	1.591
ORTAÖĞRETİM	10.010	2.395
ÜNİVERSİTE	15.656	3.736

OECD’nin Bir Bakışta Eğitim 2018 Raporu’nda yer alan kademelere göre ülkelerin öğrenci başına yaptıkları harcamalar, Türkiye’nin ‘eğitime en çok payı ayırıyoruz’ söyleminin bir propaganda olmaktan öteye gitmediğini göstermektedir. OECD ülkeleri ortalaması okul öncesi eğitimde 8 bin 759; ilköğretimde 8 bin 631, ortaöğretimde 10 bin 10 ve üniversitede 15 bin 656 ABD dolarıdır. Türkiye’de aynı harcamaları TÜİK’in (URL-1) son olarak yayınladığı 2017 Eğitim Harcamaları istatistikleriyle karşılaştırmalı olarak ele aldığımızda; okul öncesi eğitimde 2 bin 5; İlköğretimde bin 591, Ortaöğretimde 2 bin 395 ve üniversitede 3 bin 736 ABD dolarıdır. Türkiye ile diğer OECD ülkeleri arasında kademeler bazında yapılan harcamalara yönelik farklılıklar azalmak bir yana giderek artmaktadır.

Öğretmenlerin Temel Sorunları

Trabzon Merkez ve Akçaabat İlçesi Örneği

Amaç

Millî Eğitim Bakanlığının 2019-2020 dönemleri verilerine göre: 11 bin 649 Okul Öncesi, 24 bin 963 ilkokul, 19 bin 284 Ortaokul ve 12 bin 515 Lise olmak üzere toplam 68 bin 411 okulda görev yapan ve 945.756 öğretmenin ve eğitim çalışanının karşı karşıya oldukları ve mesleklerini olumsuz yönde etkileyen sorunları saptamak öncelikli amaçtır. Elde edilen tespitlere göre de yorumlamak ve gerekli durumlarda önerilerde bulunmaktır. Çalışma alanı olarak Trabzon Merkez ve Akçaabat ilçesi şeklinde seçilmesinin nedeni adı geçen iki bölgede çok fazla zaman kaybı ve maddi harcama yapmadan seçilen 10 okulda görev yapan öğretmenlerden kısa zamanda dönüt almak amacını kapsamaktadır.

Çalışmanın Kapsamı

Araştırmanın çalışma grubunu, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Trabzon Merkezde ve Akçaabat ilçesinde 10 ayrı okulda görev yapan ve veri toplama aracına gönüllü olarak katılan 100 öğretmenden oluşturmaktadır.

Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim- öğretim yılında Trabzon Merkezde ve Akçaabat ilçesinde 10 ayrı okulda görev yapan ve her okuldan gelişigüzel tercih edilmiş 5 erkek öğretmen ile 5 bayan öğretmenden oluşan grup oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise öğretmenleri temsilen rastgele seçilen 100 öğretmenin kendileri adına güncel olarak en önemli gördükleri sorunlardan 5 tanesinin ankete öncelik sırasına göre yazma önerisi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Tekniği

Veri toplamada Nitel Araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çünkü nitel veri toplama sürecinde “triangülasyon” olarak isimlendirilen ve birden fazla veri toplama yöntem ve tekniğinin bir arada kullanıldığı bir yaklaşım benimsenmektedir. “Nitel araştırmalarda farklı veri kaynaklarına dayalı olarak veri toplamanın amacı, araştırmacının “sistemik hata” yapma riskini ortadan kaldırmaktır” (Maxwell 1996).

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaşadıkları eğitim öğretim sorunlarını tespit etmek amacıyla veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” kullanılmıştır. Görüşme formu, açık uçlu tek sorudan oluşmaktadır. Bu soru ise şu şekildedir: “Sizce Öğretmenlerin En Temel Beş Sorunu Nelerdir”. Görüşme formu, çalışma grubuna araştırmacılar tarafından yazılı olarak dağıtılmış ve cevapların yine yazılı

olarak verilmesi istenmiştir. “Açık uçlu görüşme formu, katılımcılardan sözlü olarak değil yazılı olarak görüşlerinin öğrenilmesinde kullanılmaktadır” (Creswell 2013).

Açık uçlu sorulardan oluşan *görüşme formunun* geliştirilmesi sürecinde alandan uzman (eğitim bilimleri alanında çalışan) 3 öğretim elemanından görüş alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda gerekli soru tespiti ve düzeltmeler yapıldıktan sonra son şekli verilen açık uçlu görüşme formu öğretmenlere uygulanmıştır. Form “ön yüz” ve “arka yüz” olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Formun “Arka yüz” bölümünde araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet, dal, öğretmenlik yaptığı düzey, çalıştığı yer (ilçe merkezi, belde veya köy), meslekteki çalışma süre bilgileri yer almaktadır. Formun “Ön yüz” bölümünde ise “Sizce Öğretmenlerin En Temel Beş Sorunu Nelerdir” ifadesini içeren tek soruluk bir maddeye yer verilerek öğretmenlerden öğrenci, okul altyapısı, veli ilişkileri ve okul idaresi vb. eğitim – öğretim öğeleri ve paydaşları ile ilgili öngördükleri, deneyimledikleri veya yaşadıkları sorunları maddeler halinde listelemeleri istenmiştir. Katılımcıların açık uçlu anket formunu doldurmaları 10 dakika sürmüştür.

Okulların 5 tanesi Akçaabat ve 5 tanesi de Trabzon’dan olmak üzere hem il ve hem de ilçe okullarında çalışanların öncelikli sorunları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anketler (görüşme formu) yapılırken cinsiyet düşüncelerini de tespit için her okuldan seçilen 10 öğretmenin 5 tanesinin erkek ve 5 tanesinin de bayan öğretmen olmasına özen gösterilmiştir.

Anket Uygulanan Okullar:

Akçaabat:

- 1-Ahmet Fazıl AĞANOĞLU İlkokulu
- 2-Merkez Ortaokulu
- 3-Selami YARDIM Ortaokulu
- 4-Yıldızlı TOKİ Ortaokulu
- 5-Şehit Samet USLU Anadolu Kız İmam-Hatip Lisesi

Trabzon:

- 1-Trabzon Beşirli Menkul Kıymetler Ortaokulu
- 2-Merkez Cumhuriyet Ortaokulu

Öğretmenlerin Temel Sorunları

Trabzon Merkez ve Akçaabat İlçesi Örneği

3-İskender Paşa İlkokulu

4-Atatürk İlkokulu

5-Trabzon Kanuni Anadolu Lisesi

Görüşme formu sorusu olarak; “Sizce öğretmenlerin en temel 5 sorunu nelerdir” sorusunun sorulduğu okullar, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Trabzon Merkezde ve Akçaabat ilçesinde Eğitim-Öğretim veren okullar olup 10 ayrı okulda görev yapan ve her okuldan gelişigüzel tercih edilmiş 5 erkek öğretmen ile 5 bayan öğretmenden görüş alınan okullardır.

Araştırmanın örneklemini 100 öğretmen oluşturmakta ve kendilerinin en önemli gördükleri 5 tane sorunun görüşme formuna öncelik sırasına göre yazılması önerilmektedir. Okulların 5 tanesi Akçaabat ve 5 tanesi de Trabzon Merkezde olmak üzere hem il ve hem de ilçe okullarında çalışanların öncelikli sorunları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Görüşme formu verilen okullarda özellikle öğretmenlik mesleğinde en az 10 yıl ve üstü çalışanlar tercih edilmiştir. Fakat yeni atanan öğretmenlerin de görüşlerinin alınması için 5 okuldan stajyerliği yeni kaldırılmış veya 5 yıl görev yapmış 5 öğretmenin de görüşleri alınarak hem bayan öğretmen hem erkek öğretmenlerin yanında yeni öğretmen olanlar ile deneyimli öğretmenlerin görüşlerinden de yararlanılarak araştırmanın niteliksel olarak daha sağlıklı olacağı düşünülmüştür.

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Bu araştırmanın geçerliliğini ve güvenirliliğini artırmak için uzman görüşünün alınması, veri analiz sürecinin açıklanması, nitel verilerinin sayısallaştırılması, çalışma grubunun nasıl seçildiğinin açıklanması, verilerin tutarlı bir şekilde yansıtılması gibi stratejiler izlenmiştir. Formlardan elde edilen veriler öncelikle bilgisayar ortamına aktarılarak birkaç defa okunmuş ve buna yönelik kodlamalar oluşturulmuştur. Ardından kodlar bir araya getirilerek, araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturacak temalar oluşturulmuştur. Ayrıca Merriam’a (2013) göre bir araştırmanın geçerliliği ve güvenirliliği önemli ölçüde araştırmacı etiğine bağlıdır. Bu bağlamda çalışmanın verileri toplanırken tamamen etik kurallara uygun hareket edilmiştir.

Veriler açık uçlu anket formu aracılığıyla toplandığı için özellikle kişisel bilgilerin gizlenmesi, verilerin toplanması ve verilerin analizi sürecinde etik ilkelere özen gösterilmiştir. Araştırmaya gönüllü katılım göstermek isteyenlerle çalışılmış, katılımcılara herhangi bir baskı

uygulanmamıştır. Elde edilen verilerin analizinde ve bulguların raporlanmasında nesnel bir yaklaşımla bilimsel kaygılardan ödün vermeden öğretmenlerin ifade ettikleri eğitim öğretim sorunlarının tamamı bütüncül bir çerçevede raporlanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada toplanan nitel veriler tümevarım içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Bu yöntemle öğretmenlerden elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlendikten sonra verilerin kodlamasına geçilmiştir. “Elde edilen verilerin anlamlı parçalara ayrılmasının ve veri birimlerine yani cümlelere dönüştürülmesinin ardından veriler, taslak kategoriler ve temalar şeklinde organize edilmiştir. Ayrıca veriler analiz edilirken ve bulgular raporlanırken sayısallaştırma yoluna gidilmiştir. Nitel verilerin sayısallaştırılmasındaki amaç nesnelliği yakalamak değil, verilerin yorumlanmasının adil biçimde yapılmasına ve temaların karşılaştırılmasına olanak tanınması dolayısıyla veriler sayısallaştırılmış ve temalara ilişkin yüzdeler bilgisi verilmiştir” (Yıldırım ve Şimşek 2011).

Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için öncelikle kurum yöneticilerinden sözlü izin alınmıştır. Anket, gözlem ve görüşme gibi veri toplama yöntem ve teknikleri ile elde edilen verilerin düzenlendiği, kategorilere ayrıldığı, temaların keşfedildiği ve sonuçta tüm bu sürecin rapora aktarıldığı etkinlikler toplanarak nitel veri analizindeki temel amaç, sosyal gerçekliğin içerisinde gizil bir biçimde bekleyen ve eğitimin işleyişini durağanlaştıran bilginin gün yüzüne çıkartılmasıdır. Çalışmamızın yapıldığı bu okullarda görev yapmakta olan toplam 100 öğretmen gönüllü olarak araştırmaya katılmıştır. Her okuldan gönüllü 10 öğretmen rast geliş olarak saptanmış anket için yapılan okul ziyaretinde o gün dersi olan ve okulda bulunan öğretmenlerden gönüllü olarak ankete katılmak isteyenler tercih edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet ve mesleki kıdemlerine ilişkin veriler Çizelge 1’de gösterilmiştir.

Çizelge 1’ de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin 50’si bayan diğer 50’si ise erkektir. Hizmet süreleri için herhangi bir ayırım yapılmamış olup 1-40 yıl arasında oldukları görüşme formunun arka yüzünde bulunan hizmet yılı bölümündeki bilgilerden tespit edilmiştir.

Çizelge 1. Katılımcı Profili

	Sayı
Cinsiyet	
Kadın	50
Erkek	50

Öğretmenlerin Temel Sorunları
Trabzon Merkez ve Akçaabat İlçesi Örneği

Hizmet süresi	
1-10 yıl	14
11-20 yıl	66
21-30 yıl	15
31-40 yıl	5
Eğitim Düzeyi	
Lisans	78
Yüksek Lisans	12

Hiçbir öğretmenin anket (görüşme formu) uygulayıcısı tarafından sözlü veya dolaylı etkilemesi ve telkini söz konusu olmayan anketlerin değerlendirilmesinde yüzde sırasına göre sorunlar değerlendirilmiş ve sıralanmıştır.

Anket analizinin incelenmesi sonucunda yapılan bu anketin, 2015 yılında sendikaların yaptığı anketlerde ve ardından Millî Eğitim Bakanlığının 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılında Merkezde yaptığı anketlerde belirtilen sorunlardan çok farklı olarak Maddi Sorunlar ve 3600 Gösterge Sorununun ön plana çıktığı bir Eğitim-Öğretim Yılı ve mesleki kazançlarından memnun olmayanların çoğunlukta olduğu gerçeği ile karşılaşmıştır.

Ayrıca ankette belirtilen ve sorun olarak çoğunlukla 4. veya 5. olarak gösterilen diğer sorunları da şöylece sıralanmıştır:

- 1-** Okul ve derslik sayısı yetersiz; sınıf mevcutları çok kalabalık.
- 2-** Okulların çoğunda ikili eğitim yapılıyor; dersler sabah 7’de başlıyor, öğleden sonra ise akşam 8’i bulabiliyor. Bu durum öğrencilerin verimini düşürüyor. Öğrenciler en geç saat 15:00’lerde evlerinde olmalıdırlar.
- 3-** Yine ikili eğitim nedeniyle teneffüs süreleri çok kısa, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yetmiyor.
- 4-** Okul öncesi eğitim yeterli düzeye ulaşmadı.
- 5-** Eğitim fakültelerinde verilen eğitim yetersiz ve çağa uygun değil.
- 6-** Yaz aylarında, öğretmenlere yönelik düzenlenen toplantı ve seminerler, formalite.

7- Öğrencilere küçük yaşlarda çok faydasız ve yorucu bilgi yüklemesi yapılıyor. Bu durum da onların hiçbir dersi hedeflenen ölçüde başarması için faydalı olmadığı gibi zaman kaybına ve bıkkınlığa neden oluyor.

8- Eğitimde öğrencilerin yetenek ve ilgileri dikkate alınmıyor.

9- Sınav sisteminin her yıl değişmesi öğrencileri zorluyor.

10- Okullar çok bakımsız, her şeyi devletten bekliyoruz, veliler duyarsız

11- Okullardaki öğretmen açığı sözleşmeli ve ücretli öğretmenlerle kapatılmaya çalışılıyor. Bu öğretmenlerin kadrolu öğretmenlerle aralarındaki eşitsizlik öğretmenler arasında sorunlara neden oluyor.

12- Ücretli öğretmenlikte eğitim fakültesi mezunu olma ve pedagoji şartı aranmaması, kimi ücretli öğretmenlerin branşları dışında ders vermesi, eğitimin kalitesini düşürüyor.

13- Okullarda yeterli bütçe olmadığı için temizlik ve güvenlik elemanı alınamıyor ya da 1-2 kişi çalıştırılıyor. Ayrıca okullar bakımsız, badana yapılamıyor, tuvaletlerde musluklar, rezervuarlar bozuk, sabun, tuvalet kâğıdı vs. yok. Bu durum çocukların sağlığını ve güvenliğini tehdit ediyor.

14- Pek çok okulda, spor ve konferans salonları yok, hatta öğrencilerin teneffüste oyun oynayacağı ya da sosyalleşeceği bir bahçeleri bile bulunmuyor.

15- Öğretmenlerin aldıkları maaşlar yetersiz, pek çok öğretmen ek iş yapmak zorunda kalıyor; bu nedenle psikolojik sorunlar yaşayan öğretmenler var.

16- Öğretmenler uzman öğretmenlik sınavı için ümitlendirilerek sınava sokuldu ve birçok öğretmen sınavı kazandı. Fakat uzun bir hazırlık döneminden sonra sınava girip kazanan öğretmenlerin tüm resmi yazışmalarda isimlerinden önce kullandıkları “Uzman Öğretmen” ön adı resmi yazı ile yasaklanarak öğretmenler kandırılmış olup öğretmen performans sistemi kaldırıldı. Bu durumun sendikalar tarafından tartışılması dahi, öğretmenlerin itibarını yıpratmış olarak algılandı.

17- Yönetici atamalarında asla liyakate önem verilmiyor, bu durum okullarda huzursuzluklara neden oluyor.

18- İmam-Hatip Liselerinde meslek dersleri yanında zorunlu tutulan fen derslerinin ve sanat derslerinin öğrencilere büyük yük getirmesi dolayısıyla hedeflenen eğitim çıktısının noksanlık taşıdığı göz önüne getirilerek resim, müzik, beden eğitimi, görsel tasarım gibi

Öğretmenlerin Temel Sorunları Trabzon Merkez ve Akçaabat İlçesi Örneği

derslerin isteğe bağlı hale getirilmemesi ve diğer ders sayılarının çok olmasına bağlı imamatliplere yapılan kayıtların çok geçmeden silinerek başka liselere kayıt yapıldığı herkes tarafından bilinmektedir.

Sorunların Yüzde Sıralamasına Göre Öğretmenlerin En Önemli Beş Sorunu

Anketin veri analizi sonucunda bütün veriler değerlendirilerek matematiksel oranlarla ifade edildiğinde; yapılan anket çalışmasının Trabzon Merkez ve Akçaabat İlçesine ait olmakla birlikte sadece Trabzon İl'i sınırları içindeki okulları kapsamadığı ve bu görüş ve düşüncelerin 945.756 öğretmenin ve eğitim çalışanının karşı karşıya oldukları sorunlar olduğu görülmektedir. Özellikle son iki yılda 5 Temel Sorun denilebilecek sorunların ön plana çıkıp daha belirgin olduğu hemen anlaşılmaktadır. Yapılan anket aynı şekilde Trabzon İli dışında diğer İllerde ve hatta 81 İlde yapılmış olsa bile "sonucun bu olacağı kesindir" denilecek bir anket olduğu kabul edilebilir. Çünkü hem İl Merkez hem de Akçaabat İlçe Merkezdeki okullardan gelişigüzel seçilen öğretmenlerin, şimdiye kadar yüzlerce sorundan söz ederken bayan öğretmenlerin 24 erkek öğretmenlerin ise 23 sorunu anketlerde belirtmeleri, daha önce şikâyetinde buldukları yüzlerce sorunun ortadan kalktığını göstermediği gibi sorunların arttığını da ifade etmemekte sadece güncel olarak şu anda çok önemli ve kendilerini meslekte tedirgin eden öncelikli ve acil sorunların bunlar olduğunu kesin bir dille ifade etmiş olmaktadır.

Aşağıdaki tabloda 100 öğretmenden alınan görüşme formu analizine göre toplamda 24 sorun dile getirilmiş olup sorunlar öncelik sırasına göre değerlendirilerek sayısal katılım ve sorunların % (yüzdeler) sıralaması belirtilmiştir. Anket analizine göre hem bayan ve hem de erkek öğretmenlerin eğitim sisteminde yaşanan sorunlar içerisinde en fazla önemsedikleri sorun alanlarına ilişkin bulgulardan öncelikli gördükleri 5 temel sorun sıralamasının matematiksel sonucu görüşme formu şıkları toplamıyla şu şekilde öncelik arz etmektedir:

Tablo.2

Öncelikli Sorun	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzdesi
1- 3600 Ek Gösterge	45	47	92	%92
2- Maddi ve Mali Sorun Yaşıyoruz	46	45	91	%91
3- Saygınlık ve İtibarda En Geri Ülkeyiz	48	40	88	%88
4- Memurlar Arası Ücret Dengesizliği Var	45	42	87	%87
5-Ders Sayısı Fazlalığı/Ders Sayısı 7'yi Geçmemelidir	45	41	86	%86

6- Disiplin- Maneviyatı Çok Zayıf Öğrenci Profili	41	44	85	%85
7- Velilere Verilen Haklar- Velilerin Müdahalesi	44	40	84	%84
8- Doktora İçin Dil Barajının 55 ve Üstü olması	40	44	84	%84
9- Resmi iş ve Angaryanın Fazla Olması	42	42	84	%84
10- Kariyer Fırsatında Adalet Sağlanamaması	40	44	84	%84
11- Liyakatsız Yöneticilerin Atanması	36	44	80	%80
12- Milli Şuurdan Yoksun Bir Gençlik Yetiştiriliyor	39	39	78	%78
13- Politize Olmak- Politik Soğukluk (Mesafe)	38	38	76	%76
14- Öğretmenler arasında İletişimsizlik -İletişimsizlik	36	39	75	%75
15- Araç-Gereç ve Fiziki Yetersizlik	39	35	74	%74
16- Kendini Yetiştirme Konusunda Yetersizlik	36	38	74	%74
17- Yöneticilerin Öğrenci Sıkıntılarını Anlamaması	37	37	74	%74
18- Emeklilik Yaşının İleri Alınması	34	40	74	%74
19- Günde 8 Saat Derse Girmenin Hem Öğretmen Hem de Öğrenciyi Bıktırması	35	39	74	%74
20- Öğretmenlerimizin Milli Duygudan Yoksun Yetiştirilmiş Olması	36	38	74	%74
21- Eğitsel Kola Ayrılan Zaman ve Evrak İşlerinin Anlamsızlığı	37	37	74	%74
22- Hizmet İçi Eğitimde Adaletsizlik	35	39	74	%74
23- Stress	39	35	74	%74
24- Görevlendirmelerde Büyük Adaletsizlik ve Kayırma	40	34	74	%74

Anket Analizine Göre Öğretmenlerin En Önemli Beş Sorunu

Tablo.3

Öncelikli Sorun	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzdesi
1- 3600 Ek Gösterge	45 Kişi	47 Kişi	92 Kişi	%92
2- Maddi ve Mali Sorun Yaşıyoruz	46 Kişi	45 Kişi	91 Kişi	%91
3- Saygınlık ve İtibarda En Geri Ülkeyiz	48 Kişi	40 Kişi	88 Kişi	%87
4- Memurlar Arası Ücret Dengesizliği Var	45 Kişi	42 Kişi	87 Kişi	%87
5- Ders Sayısı Fazlalığı- (Ders Sayısı 7'yi Geçmemelidir)	45 Kişi	41 Kişi	86 Kişi	%86

Öğretmenlerin Temel Sorunları
Trabzon Merkez ve Akçaabat İlçesi Örneği

Öğretmen Gözünde İlk Beş Sorun Frekans ve Sıralaması

Tablo.4

Temalar	Frekans	%
1- 3600 Ek Gösterge	92 Kişi	%92
2- Maddi ve Mali Sorun Yaşıyoruz	91 Kişi	%91
3-Saygınlığın Azalması	88 Kişi	%88
4- Memurlar Arası Ücret Dengesizliği Var	87 Kişi	%87
5- Ders Sayısı Fazlalığı (En Fazla 7 ders)	86 Kişi	%86

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyada ve Türkiye’de yaşanan sorunlara çözümler üretebilmek adına eğitim sistemleri üzerinde sürekli olarak yeni düzenlemelere gidildiği dikkati çekmektedir (Doğan 2005: 2). Hiç şüphesiz bu değişiklik ve reform çalışmalarının temel amacı; yaşanan sorunlara çözümler üretebilmek, bireyin ve toplumun geleceğini daha sağlıklı temellere oturtmaktır. Diğer taraftan, sistem üzerinde yapılan reformların uzun süreli düşünülmesi, sık sık değişikliklere gidilmemesi ve uygulanabilir değişiklikleri içermesi de önemlidir. “Kısa vadeli ve çok sık yaşanan değişimlerin ise bizzat kendisi, sistemin bileşenleri arasında bazı rahatsızlıkları ve uyumsuzlukları beraberinde getirebilmektedir” (Yeşil-Şahan 2015).

Anket değerlendirmesinin akabinde okullar tekrar ziyaret edilerek anlaşılmayan maddelerin yüz yüze açıklanması talebi ile şifahi yapılan görüşmeler sonucunda şu değerlendirmelerde bulunma şansı elde edilmiştir.

10 okuldan 100 öğretmen ile yapılan ankette 3600 Ek Göstergenin 1.sıra ve ‘‘Maddi-Mali Sorun Yaşıyoruz’’ ifadelerinin I.ve II. Sıra sorun olarak görülmesi, günümüz koşullarında öğretmen kazancının ve özlük haklarının çok dikkat çekici olarak algılandığı gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu ilk 2 maddeye bir de 4.maddede belirtilen ‘‘Memurlar Arası Ücret Dengesizliği Var’’ ifadesi eklenince güncel öğretmen sorunlarının temelini maddi yetersizlik yani mali sorunların aldığı gerçeği açıkça ortaya çıkmaktadır.

Bu tablodan da anlaşılacağı üzere öğretmenlerin, çok önemli sayılacak ekonomik problemler yaşadıkları ve artık bu sorunların ön plana çıktığı kesindir. Zaten bu sorunlar bütün Türkiye kamuoyu tarafından bilinmektedir. Bu bağlamda, gayet tabii bir şekilde ifade edilebilir ki öğretmenlerin ekonomik durumları, mesleki doyumlarına katkı sağlayabilecek, derslerinin

öğretimi sırasında ekonomik problemlerini düşünmeden ders verebilecekleri bir düzeyden uzak olarak kabul edilmektedir.

Türkiye kamuoyunun uzunca bir süredir gündeminde olan 3600 ek gösterge probleminin özellikle öğretmenler açısından çözüme kavuşturulması istenmekte ve 3600 ek göstergenin hem halen görevde olan hem de emekli olan öğretmenlerimiz için zaman geçirilmeden verilmesi, öğretmenlerimizin yaşamakta oldukları ekonomik problemlere bir nebze de olsa çözüm olacağı düşünülmektedir.

Ankette öncelik olarak görülen ilk 5 sorun ile diğer 19 yani toplam 24 ayrı sorun ve yetersizliklerin hepsi bir araya geldiği zaman Türk Eğitim Sistemi çok ciddi nitelik sorunları ile karşılaşmaktadır. Bu sorunların aşılabilmesi ve Avrupa Birliğine üye ülkelerin eğitim sistemlerine uyum için Türk eğitim sisteminin her kademesinde eğitimde kalite anlayışı içerisinde yeni birtakım düzenlemeler yapılması önerileri şu şekildedir:

1. MEB'e bağlı öğretmenlerin kendilerinden beklenen performansı tam olarak yerine getirebilmesi için öncelikle sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi gerekir. Öğretmenlik mesleği ve hatta öğretim üyesi mesleği yapılan son anket ve araştırmalara göre cazibesini önemli ölçüde yitirmiş görünmektedir. Eğer eğitim ve öğretim çalışanlarına Avrupalı meslektaşlarının standartlarına yakın standartlar sağlanmazsa kendilerinden çok şeyler beklediğimiz bilgi ve becerilerle donatılmış öğrencilerin yani yarınlarımız denilebilecek çocukların arzu edilen niteliklerde yetişmesinin zor olacağı gözükmektedir. Kendi sorunlarını çözmekte güçlükleri olan insanların başkalarının sorunlarını çözmeye yardımcı olması pek olası değildir. Yaşamlarının büyük bir bölümünü eğitim-öğretim, bilime ve araştırmaya hasretmiş olan eğitimin her kademesindeki öğretmen ve öğretim elamanına layık oldukları sosyal ve ekonomik olanakların sağlanması istenmektedir.

Türkiye'de en büyük istihdamın sağlandığı meslek, öğretmenlik mesleğidir. Ancak ülkemizde, tabiplik, avukatlık, mimarlık, mühendislik vb. bazı mesleklerde olduğu gibi öğretmenlik mesleği için maaş ve ücret dengesi olmadığı görülmektedir. Bugün 9/1 derecede çalışan bir sağlık memuru, polisin, avukat, mühendis veya teğmenin aldığı maaşın ancak %60'ını alan öğretmenin mesleğini çok mutlu yaptığı söylenemez. Hiçbir koşul ayırmadan azimle görev yapan ve çağımızın yarışma sisteminde okulları yarıştıran öğretmenlere reva görülen bu durum büyük haksızlık olarak görülmektedir (Gedikoğlu 2005).

Milli düzeyde eğitim politikalarının ve politikalara kaynaklık eden eğitim felsefelerinin yeniden ele alınıp gözden geçirilmesi ve çağa uygun, mevcut sorunlara çözüm üretecek nitelikte

Öğretmenlerin Temel Sorunları Trabzon Merkez ve Akçaabat İlçesi Örneği

ve pratik değer içeren politikalar ve felsefelerin benimsenmesi, öğretmenlerin mali sorunları mutlaka rahat görev yapacakları memnuniyet sınırlarına ulaştırılması talep edilmektedir.

2. Eğitimin politikanın dışında tutulması, partiler üstü bir anlayış içerisinde yürütülmesi ve bunun da bir ilerisi olan özerk bir yapıya kavuşturulması çok önemli görülmektedir. Öğretmenlerin, 3 ay tatil yaptıkları ya da dinlendikleri şeklindeki kabuller, kesinlikle çok büyük bir yanılgıdır. Çünkü öğretmenlerin tatili olarak ifade edilen bu süreler, her yıl 1 Temmuz ile 31 Ağustos tarihlerini kapsamaktadır. Bu süre de 3 ay değil, 2 aydır. Fakat asıl yanılgı durumu, belirtilen tarih aralığı öğrencilerin okullarında olmadıkları; yani öğrenciler için tatil dönemini içine alan süredir. Dolayısıyla öğretmenlerin tatili; öğretmenlere bağlı olan bir durum değil, doğrudan öğrencilere bağlı olan bir durumdur. Öğrenciler okullarında olmadıkları için öğretmenler de dolaylı olarak görev yaptıkları okullarda bulunamamaktadırlar. Bu süre ya da tarih aralığı, öğretmenlerin bilinçlice seçtikleri bir tarih aralığı da değildir. Belki öğretmen Temmuz, Ağustos aylarında tatil yapmayacak; kendi tercihine göre başka bir zaman diliminde tatil yapacaktır (Gedikoğlu 2005). Zaten son dönemlerde de öğretmenlerin %44'ünün yaz tatili yapmadıkları ve yaz tatillerini hizmet içi eğitim ve mesleki gelişim için yüksek lisans çalışmasına harcadıkları tespit edilmiştir. İşte bu durumda öğretmene, kendi istediği zaman diliminde tatil yapma hakkı verilememektedir. Bu durumu, öğretmenlere bağlayarak ifade etmek, bu mesleğin güzide mensuplarına yapılabilecek bir haksızlık olarak öğretmenlerin karşısına çıkmaktadır (Gedikoğlu 2005).

Öğretmenler, bütün öğretim yılı, yılları ya da meslek hayatları boyunca okul dışında, akşamları da eve iş getiren çok nadir meslek erbaplarından sayılmaktadır. Öğretmenlerin, okullarında kaldıkları kısıtlı süreleri azımsamak ya da küçümsemek; en azından onların okul dışında öğrencilerini düşünmedikleri anlamına gelir ki bu durum da öğretmenlere yapılabilecek en büyük haksızlıklardan biridir. Öğretmenlik mesleği, bu meslek sahiplerinin 7x24 (yedi gün yirmi dört saat), bütün hayatlarını kapsayan bir süreçtir.

3. Geleceğe yönelik insan kaynağı planlaması yapılmalıdır. Hangi açıdan ve nereden bakılırsa bakılsın okul yapımından ders araç ve gereçlerinin satın alınmasına, okul hizmetlerinin yürütülmesi ve personel maaşlarının ödenmesine kadar bütün plan ve projelerin gerçekleştirilmesi için yeterli finansman kaynaklarının bulunması gereklidir.

Okul binasını yapıp bitirmek ve personel aylıklarını ödemekle eğitim masrafları bitmemektedir. “Halen, okul müdürleri ve öğretmenler eğitimle ilgili ihtiyaçlarını karşılamak

için çeşitli güçlükler içinde olup bakım, onarım ve günlük giderlerini karşılamak için türlü yollara başvurmaktadırlar; Bütün bu mali sıkıntıların eğitimin başarılı olmasına büyük engel oluşturduğu düşünülmektedir” (Öz 1983).

Hangi alanlarda ve ne kadar yetişmiş insan gücüne ihtiyaç duyulduğu belirlenmelidir. Ülkenin gelecekte gereksinme duyacağı insan gücü planlamasının yapılabilmesi için, Millî Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurulu, Üniversiteler, Meslek Odaları Temsilcileri ve ilgili Sivil Toplum Örgütleri bir araya gelmeli ve hangi alanda ne kadar yetişmiş insana gereksinme duyulduğu belirlenmelidir. Eğitim ve öğretim hizmetleri yalnız sınıfta öğretimle sınırlı değildir. Çağımızda eğitim sistemleri öğretmenlere ilaveten okul rehber ve danışmanları, program geliştirme, özel eğitim, sağlık, ölçme ve değerlendirme servislerinde görev alan personeli azami düzeye çıkarmanın yollarını aramakta ve bu hususta gereken her türlü çalışma ve araştırmalar yürütmektedir.

“Bugün büyük okullarımızda bile sadece bir müdür, bir veya birkaç müdür yardımcısı, varsa bir iki hizmetli ve öğretmenlerden başka ne yukarıda saydığımız **uzmanlar ne de hemşire, kütüphaneci, aşçı, sekreter vb.** yardımcılar okul kadrolarında yeteri kadar bulunmamaktadır” (Öz 1983). Orta ve yükseköğretim kurumları da bu plana göre programlar düzenleyip uygulamalıdır. İhtiyaç duyulmayan alanlarda yükseköğretim kurumlarına öğrenci alınmamalıdır.

4. Kaliteli bir eğitim sisteminin en önemli unsuru iyi yetişmiş öğretmenlerdir. Bu durum toplumumuzca iyi anlaşıldığından son yüzyıl içindeki tecrübelerin ışığı altında ortaokul ve lise düzeyinden bugünkü Eğitim Fakültelerine kadar ilkokula öğretmen yetiştirmede köklü değişimler olmuştur. Bugün öğretmenlerimizin genel kültür, özel alan ve pedagojik biçimlenim yönünden daha iyi yetişmeleri için okul öncesi, ilkokul ve ortaokul öğretmenlerimizin dört yıllık eğitim fakültelerinden mezun olmalarını ve Yüksek Lisans yapmalarını sağlayıcı köklü tedbirlerin alınmakta olduğu bilinmektedir.

Eğitim araç, yöntem ve teknikleri ile öğretim araçlarının somuttan soyuta önem durumuna göre sınıflanması ve ilkokuldaki çeşitli derslerde kullanılacak araç ve gereçler için öğretmenlerin daha iyi yetiştirilmesi gerekliliği ve bu hususta alınması gerekli önlemler planlanarak hayata geçirilmesi öğretmen yetiştirmede bütünlük sağlamayı ve her seviyede öğretmen yetiştirmeyi garantileyeceği düşünülmektedir.

Özellikle Eğitim Fakültelerine yetenekli öğretmen adaylarının seçilmesi, öğretmen yetiştirme programlarının geliştirilmesi, mezun olan aday öğretmenlerin takip ve istihdam

Öğretmenlerin Temel Sorunları Trabzon Merkez ve Akçaabat İlçesi Örneği

edilmeleri ve işbaşında yetiştirilme ve zorunlu olarak yüksek lisansa tâbi tutulmaları aşılması gerekli büyük engeller olmakla beraber bunların elbirliği ile yenilebileceğine inanılmaktadır.

“Bu sorun OECD ülkeleri içerisinde Finlandiya, Singapur, Japonya, Güney Kore, İsviçre, Avusturya, İngiltere, ABD, Almanya, Rusya gibi ülkelerde bu yöntemle halledilmiş görülmekte ve öğretmenlerin %100’e yakını kaliteli ve niteliksel eğitimin ardından Yüksek Lisans kolaylığı ile farklı bir uzmanlık sıfatına ulaştırılmışlardır. Tabii ki bu da ekonomik kalkınmayı beraberinde getirmiştir” (Koçer 1987).

Eğitim sistemlerinde çeşitli öğelerin çağdaş niteliklere kavuşturulduğu Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de aynı gelişme ve iyileşmenin sağlanması amacıyla İçişleri Bakanlığı bünyesinde özellikle 2007 sonrasında gözle görünür projeler hayata geçirilmiştir. Bu projeler eğitimin kalitesine doğrudan etki eden öğeler içermektedir ve bu öğelerin iyileştirilmesi nitelikli bir eğitim sistemi oluşturmak için olmazsa olmaz kabul edilmiştir.

Lisans hakkı verilmesi: Alanında tezli yüksek lisans derecesine sahip deneyimli (en az 15 yıl) bir öğretmen, akademisyen (Öğr. Üyesi, Dr. Doçent veya Profesör), eğitim ve okul yöneticiliği alanında tezli yüksek lisans derecesine sahip deneyimli bir okul müdürü, ilçe ya da il milli eğitim müdürlüğünden tezli yüksek lisans derecesine sahip bir eğitim yöneticisi ve uzman bir Bakanlık yetkilisinden teşkil edilmesi sağlanmalıdır.

Görüşme Formu analizlerinde 11.sırada sorun olarak görülen “Öğretmen olarak başlayıp öğretmen olarak bitirmek” haksızlığının önüne mutlaka geçmek ve her öğretmene istediği kariyer fırsatı sağlanmalıdır ve destek verilmelidir. Kalkınmada çağı yakalayan tüm toplumlar bunu kaliteli ve nitelikli öğretmenlerin yetiştirdiği kaliteli insan gücü ile başarmışlardır.

Ayrıca 2006 yılında yapılan ve birçok öğretmenin hummalı bir çalışma ile girip kazandığı Uzman Öğretmenlik sınavına bağlı Uzman Öğretmen sıfatı Bakanlığın son dönemlerde bazı sivil toplum örgütlerini memnun etmek için kullanımdan kaldırılarak Uzman Öğretmenlik sıfatının yazışmalarda öğretmenin adından önce artık kullanılmaması kararlaştırılmıştır. Böylece de bu sınavı gece-gündüz çalışarak kazanan öğretmenler adeta aldatılmış hissine sokulmuşlardır. Öğretmenlerin bu haklı hak ve talepleri kesinlikle iade edilmeli ve hatta bu sıfatlarının kaldırıldığı yıllar da terfiden sayılarak “Baş Öğretmen” olmaları sağlanmalıdır.

5. Anketin 7.sorunu olarak ortaya çıkan: “Velilere Verilen Haklar ve Velilerin Her Şeye Karışması, Şikâyet Hakları- Okula Velilerin Müdahalesi” 44 Kişi Erkek (%44) +40 Kişi Kadın

(%40) = 84 Kişi (%84) tarafından öncelikli sorun olarak görülmüştür. Belki de 100 kişiden 3 kişi daha bu konuyu sorun olarak gösterseydi ilk 5 arasında yer alabilecekti. Öğretmen hakkında bir velinin CİMER veya MEB üzerinden yapacağı iftira derecesinde şahsi şikayetleri maalesef ciddi kabul edilerek gereksiz soruşturma stresi yaşatılırken beceriksiz ve deneyimsiz, liyakatsiz okul idarecilerinin bu durumda öğretmenlerin arkasında duramadıkları ve olayı yönetemedikleri yine önemli sorunlar arasında yer almıştır. Demek ki bu konu da günümüzün öğretmenini çok rahatsız eden konular arasına girmiş görünmektedir.

Öğretmenlerin, alo 147 öğretmen şikâyet hattı gibi elektronik yollarla haklarında yasal işlem başlatılması, aslında muhataplarıyla kurabilecekleri “Doğrudan ya da dolaysız iletişim” mantığına ters düşmektedir (Özbaş 2020).

Bu durum, öğretmenlerin en başta veliler olmak üzere, diğer sosyal çevrelerle aralarında güvensizlik oluşmasına neden olmaktadır. Öğretmenlerin şikâyet hatları kullanılarak haklarında yasal ve yönetsel yönlerden işlem başlatılması, onların kurumlarına karşı güven duygularını da zedeleyebilmektedir. Alo 147’ye gereksiz, ilgisiz şikâyetler de yapılabilmekte; bu durum öğretmenlerin moral bozukluğu, stres, endişe ve kaygılar yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu sonuç da öğretime doğrudan olumsuz yansımaktadır. Hatta durumu CİMER’e şikâyete kadar götüren ve sebepsiz yere ortamı öğretmen aleyhine gerenler de ortaya çıkabilmektedir (Özbaş 2020).

Eğitim sistemimiz esnek ve hoşgörülü, insan haklarına saygılı, demokrasiye ve Cumhuriyete yürekten bağlı, ulusal ve evrensel sanat ve kültürü benimseyen; estetik değerlere önem veren insan tipini yetiştirmelidir.

6. “Disiplinsizlik” konusu ilk beş sorunun hemen ardında yer almıştır. Her şeyden önce “eğitim= ahlâk x (bilgi + beceri + yetenek)tir. Yani “ahlâk” eğitimde olmazsa olmazdır (Özbaş 2020). Bu konudaki en önemli sorunumuz; eğitim sistemimizin kendi milli varlığından ve mensup olduğu ecdadından, tarihinden, milli bilinçten ve de dini konulardan habersiz olan bireyler yetiştiriyor olmasıdır.

Özellikle 2000 yılına kadar Türk Eğitim Sistemi içerisinde, en ağır yaptırım gücüne sahip disiplin kurallarının uygulandığı öğretim kademesi ortaöğretim okulları, yani liselerdir. En çok disiplinsizliğin yaşandığı okullarımız liseler iken durum ortaokula kadar inmiştir.

Liselerde “uyarma, kınama, okuldan kısa süreli uzaklaştırma, okul değiştirme ile örgün eğitim sistemi dışına çıkarılma” gibi disiplin yaptırımları uygulanmaktadır. “Öğrencinin herhangi bir şekilde örgün eğitim sistemi dışına çıkarılması (açık liseye devam etse de); zorunlu

Öğretmenlerin Temel Sorunları Trabzon Merkez ve Akçaabat İlçesi Örneği

eğitim kapsamında bulunan liselerde uygulanan en kötü yaptırımdır. Bu durum temel bir hak ve özgürlük olan eğitim hakkının da bir şekilde ihlali, iptali ya da yok edilmesi anlamına gelebilecek bir aşamadır. Çünkü zorunlu eğitim uygulamasının varlığı ile zorunlu eğitim sisteminin dışına çıkarılma uygulaması; anlayış olarak çelişen durumlardır” (Özbaş 2020). “Disiplin konusunu sorun olarak gören öğretmenlerle yapılan görüşmelerde maalesef okulların, öğrencilerimizin koşarak, severek gittikleri bir yer olmaktan çok uzak olduğu sıklıkla ifade edilmektedir” (Gedikoğlu 2005).

Çocuklarımızın “Okulların tatil olduğu günlere değil, kendilerine açık olduğu öğretim günlerine sevinir” hale getirilmeleri çok yararlı sonuçları beraberinde getirecektir. Okullar, hayatın bir kopyası ya da laboratuvar koşullarında oluşturulmuş yapay birer sosyal alanlar olamazlar. O halde okulların bizzat hayatın kendisi haline getirilmesi şarttır. Öğrenci disiplinsizliğinin önlenmesinde, öğretmen yeterlik ve yetkinliklerinin önemli olduğu; olabildiğince dikkate alınması gereken çok önemli bir gerçektir. Türkiye’nin, öğretmenlerin her branş alanında nitelikli gelişimine odaklanacak bir eğitim reformuna ihtiyacı olduğu aşikardır.

Gelişme elde edebilmek için eğitimin her kademesinde kaliteyi sınıfa taşımak, etkili ve kalıcı öğrenmeyi sağlayabilmek için: “tam öğrenme, interaktif öğrenme ve probleme dayalı öğrenme” gibi öğrenmeyi kalıcı kılan, işlevsel bilgi kazandıran çağdaş öğrenme- öğretim uygulamalarına yer verilmelidir” (Gedikoğlu 2005).

Öğretim programlarının, aynı zamanda çoğulcu demokratik bir mantıkla ve toplumsal uzlaşılı ile hazırlanması, öğrencilere evrensel değerleri kazandırabilecek özelliklerde olması gerekir. Okul programları yapılacak öğretim etkinliklerinin konularını, durumunu ve çevre ayarlamasını, kullanılacak araç-gereçlerle değerlendirme tekniklerini, ulaşılabilecek genel ve özel amaçlarla bunların ilke ve yöntemlerini sınıf ve öğrencilerin seviyelerine göre açıklayan detaylı eğitim-öğretim planlarıdır. “Programlar durgun değil, dinamik ve esnek bir yapıya sahiptirler. Eldeki mevcut durum ve ihtiyaçlara göre uzman, yönetici, veliler ve uygulayıcıların iş birliği ile sürekli geliştirilmeğe muhtaçtırlar” (Ertürk 1986). Öğretim programlarının hazırlanışında, Türkiye evrenini temsil edecek bir örneklem alınması zorunluluğu da vardır. Eğitim sistemimizin öğrencilerimize hem psikolojik hem de sosyal yönlerden kendilerini gerçekleştirebilecek yeterlikler kazandırması önemlidir. Öğrencilerin bireysellikleri kadar sosyalliklerini de geliştirebilecekleri görev ve sorumluluk duygularıyla yetiştirilmeleri beklenmektedir.

7. Öğretmenlerin eğitim sistemi içerisinde daha çok uygulayıcı konumunda oldukları; karar verme süreçlerinde etkin rol alamadıkları doğru bir tespittir. Ancak “öğretmenlerin; özellikle okullarının yönetim süreçlerinde, etkin rol almalarının sağlanması; okul yönetimlerinin, katılımcı, çoğulcu demokrasi açısından yerine getirmeleri gereken önemli yükümlülük ve sorumluluklarından biridir” (Özbaş 2020). Eğitim sisteminin genelini ilgilendiren politikaların belirlenmesi ve kararların verilmesi süreçleri ile ilgili olarak öğretmenlerin bu süreçlere etkin katılımlarının sağlanması ise Bakanlığın yerine getirmesi gereken bir işlevdir.

Okulun yönetici ve öğretmenleri hem karşılaştıkları önemli sorunları çözümlenmede hem de demokratik davranışlarını geliştirerek yeni ve doğru kararlar üretebilme ve verdikleri kararları daha iyi uygulayabilmeleri için kendilerini ilgilendiren eğitim faaliyetlerini yürütmede söz sahibi olmaları ve bunlara ilişkin karar verme süreçlerine katılmaları en arzu edilen faydacı bir durumdur.

Böyle olmasına rağmen okullarımızdaki yönetici ve öğretmenler çoğunlukla dıştan dayatılan işleri yapmağa, sadece yasa, yönetmelik, genelge ve programlarda açıklanan görevleri harfiyen yerine getirmeye çalışmaktadırlar. “Genellikle yönetici ve öğretmenler karar verici değil birer uygulayıcıdır. İnisiyatif kullanma ve yaratıcılık, yeknesaklık yerine çeşitlilik pek destek görmemektedir. Üstelik vatandaşlık ve demokrasi eğitimi üstlenmiş olan öğretmenlerin kendi meslek davranışlarının demokratik olması doğal sayılmalı ve teşvik edilmelidir” (Bursalıoğlu 1982).

Öğretmenlerin etkilenecekleri, etkileyecekleri ve uygulayacakları kararların verilmesi sürecinde, aktif ve belirleyici roller almalarının temin edilmesi, önemli bir yönetim politikasıdır. “Öğretmenlerin belirlenme sürecinde rol aldıkları kararların hedeflerine ulaşması; belirlenme sürecinde rol almadıkları kararlara göre daha fazla ve daha başarılı sonuçların alınmasına yol açabilir. Bu durum, aynı zamanda uygulanacak kararlara ilgili sorumluluk ve yükümlülüğün paylaşılmasına, bu kararların daha çok ve istenerek sahiplenilmesine neden olacağı düşünülmektedir” (Özbaş 2020).

Ayrıca Ortaöğretim, öğrencilerin yükseköğretimde hangi programlara devam edebileceklerinin kesin olarak belirlendiği bir kademe durumuna getirilmeli, öğrencilerin bilgi ve becerilerinin ortaya konulabileceği programlar uygulanmalı ve okullar nesnel ve öğrencilerin yaratıcılıklarını ortaya koyabilecekleri ölçme ve değerlendirme sistemlerine kavuşturulmalıdır.

Öğretmenlerin Temel Sorunları Trabzon Merkez ve Akçaabat İlçesi Örneği

8. Meslekî Tükenmişlik: En Temel 5 Sorun arasında 3.sırada yer alan ‘‘Saygınlık ve İtibarda En Geri Ülkeyiz -Saygınlığın Azalması-İtibarın Yitirilmesi (Toplumda Öğretmene Bakış Açısı)’’ konusu belki de 1.ve 2. Sırada gösterilen sorunlardan daha fazla önemslenmektedir. (48 Erkek+40 Kadın = 88 Kişi Bu demektir ki ankete katılan 100 kişinin 88’i yani %88’i öğretmenliğin itibarını kaybettiğini dile getirmektedir.

Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik yaşamasının en önemli nedenleri; öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsünün çok düşük olması, öğretmenlik mesleğinin saygınlığını kaybetmesi, kendilerini iş ortamlarında yeterince güvende hissedememeleri, ekonomik problemler, mesleğin başarılı bir şekilde gerçekleştirilememesi, mesleğin yeterince sevilmemesi, yönetimin öğretmenleri yeterince motive edememesi, okulda şiddet, öğretmenlerin mesleklerinden istedikleri iş doyumunu elde edememeleri, öğretmenlerin mesleklerinde ilerlemelerini sağlayacak etkili bir kariyer gelişimi fırsatının verilmeyişi şeklinde algılanmaktadır.

Ayrıca Mesleki ve Teknik Eğitimde iş başında eğitime önem verilirken, uzaktan eğitim olanakları da kullanılmalıdır. Bu arada öğrencilere sosyal bilimler alanında dersler de verilmeli, insanlar arası ilişkiler, toplumsal görgü, iletişim ve problem çözme konularında bilgi ve beceri kazanmaları sağlanmalıdır.

9. ‘‘Başarılı öğrencilerin her alanda, birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi üniversiteye sınavsız girmesi sağlanmalı, merkezi giriş sınav uygulaması aşamalı olarak kaldırılmalıdır. Bunun etkin bir biçimde yürütülmesi için her şeyden önce ortaöğretimde bu amaca yönelik düzenlemelerin yapılması gerekir’’ (Özbaş 2020).

10. Liyakat: Türkiye’nin nicel açıdan yeterli öğretmen potansiyeline fazlasıyla sahip olduğu bilinen bir gerçektir ama buna rağmen de ‘‘nitelikli’’ öğretmen ihtiyacını yeterince karşılayamadığı da anket ifadelerinden anlaşılmaktadır. İşte mevcut olan bu nitelikli öğretmen ihtiyacı sahip olunan potansiyel öğretmen adayları arasından nesnel ve objektif ölçütlerle yapabilecek sınavlar aracılığıyla kolaylıkla karşılanabilir. ‘‘Ancak mevcut sistemimizin öğretmenlik mesleği açısından asıl ihtiyacı olan şey daha fazla niteliktir. Nitelikli öğretmen ihtiyacı ile ilgili en önemli koşullardan biri, öğretmen adaylarının alanlarında tezli yüksek lisans derecesine sahip olmasıdır’’ (Özbaş 2020).

Bu nedenle Türkiye’nin 2020-2021 öğretim yılından itibaren hızlıca alanında tezli yüksek lisans derecesine sahip öğretmen atama sürecine geçmesi gerekir. Bu bağlamda,

“öncelikle okulöncesi eğitim ile sınıf öğretmenliği dallarında tezli yüksek lisans derecesine sahip olmanın ön koşul haline getirilmesi önemlidir. Ardından da diğer dallarda öğretmen atamalarında tezli yüksek lisans derecesi ön koşul haline getirilmelidir” (Özbaş 2020).

11. “Bilim, teknoloji, sosyal ve ekonomik alanlardaki hızlı değişmelerle toplum ve bireylerin durmadan yenileşen değer yargılarının etkisiyle okul programlarının da gerekli değişmeye uğraması normal ve lüzumludur” (Bakırcıoğlu 1982). Hâlbuki 1948 yılında kabul edilip uygulamaya konulan ilkökul öğretim programımızın, 1962 taslağı ve 1968'deki değişmelerle birlikte geçen 50 yıl içinde önemli bir değişikliğe uğramadığı görülmektedir. “Bilgisayar, atom fiziğı, modern biyoloji, mantık ve tekniğın getirdiğı yeni anlayış ve eğitim bilimlerindeki yeni gelişmelerle bunların ışığı altında fen, matematik, dil ve sosyal bilgiler vb. derslerin konuları sürekli gözden geçirilerek henüz öğretim programlarına tam yansımamıştır” (Yelken Yayınları 1975).

Ülkemizde endüstri ve teknoloji alanlarına yapılan büyük yatırımların yanı sıra, her etkinlikte temel unsur olan insana ve insanın eğitimine de gerekli yatırımlar yapılmalıdır. “Özellikle Avrupa Birliğine girme arzusu içerisinde olan ülkemizde gençlerimize Avrupa’da geçerli olan demokrasi, hoşgörü, insan hakları, etik, adalet ve kültür konularını çok iyi öğretmemiz gerekmektedir” (Özbaş 2020). Bunu sağlayabilmemiz için de uzun zamandan beri ihmal edilen sosyal bilimler alanına daha çok önem verilmeli ve bu alanlarda yetişen gençlerimize de fen ve sağlık birimlerinde yetişenler kadar sosyal ve ekonomik olanaklar sağlanmalıdır.

12. Ülkemizde eğitim kurumlarının performansını ve kaliteye yönelik çabalarını ölçecek iç ve dış değerlendirme sistemlerinin ve akreditasyon kuruluşlarının ivedilikle oluşturulması gerekir. Böylesi bir düzenleme okullardaki kalite çalışmalarına ivme kazandıracak, sistemde devinim ve hareketliliğı artıracak ve Avrupa ülkeleri ile uyumu kolaylaştıracaktır.

13. Eğitim sistemimizin en önemli sorunu öğrencileri sınavla yarıştıracak onları ezberci olmaya itmektir. “Eğitim sistemimizi ezberci bir sistem olmaktan çıkarmanın tek yolu eğitim programlarının gereksiz, geçersiz, işlevsiz ve yararı olmayan bilgilerle dolu konu ve derslerden arındırılmasıdır” (Gedikoğlu 2005). “Eğitim uzmanları tarafından önemli bir sorun olarak görülen anlatım ve ezbercilik yöntemlerinin yerine bilimsel çalışma ve problem çözme, grup tartışması, rol oynama, gösteri, deney, gezi ve gözlem, kaynak tarama, rapor yazma vb. yöntemlerin kullanılmasına önem verilmelidir. Bu etkinliklere öğrencilerin katılmalarını

Öğretmenlerin Temel Sorunları Trabzon Merkez ve Akçaabat İlçesi Örneği

sağlayıcı, içten gelen ilgi ve yaratıcılığın gene içten gelen bir disiplin beceri ve alışkanlıklarla desteklenmesine gayret edilmelidir” (Bursalıoğlu 1982).

Yarınki hayatlarında kendilerine hiç gerekmeden bilgiler ile sorumlu tutarak öğrencileri yararsız bir yük altına sokmak hiçbir faydaya dönük görülmemektedir. “Eğitim sistemimizin en önemli sorunlarından biri de bize hayatımızda kullanabileceğimiz bilgileri vermekteki eksikliğidir” (Özbaş 2020). Çünkü öğrenciler okulda öğrendiklerini okul dışında uygulayamamaktadırlar.

14. Ankette belirtilen “Kariyer için Yabancı Dil Zorunluluğu Kaldırılmalıdır” ifadesine kulak verilmelidir. Yabancı dil öğrenimini arzu edilen düzeyde yapamadığı halde öğretmen olan ama mesleğinde uzman, alanında yeterli olan birçok öğretmenin Yüksek Lisans ve Doktora Yapma heves ve taleplerinin ciddi ciddi yerine getirilmesi için çok makul bir istek olarak bu talep önem sırasında başa yerleşmiştir. Bu talebin karşılık bulması durumunda da tüm öğretmenlerin zamanla yabancı dil öğrenme arzularının artacağını ve bu konuda da kendilerini geliştireceklerini ifade etmektedirler. Bu nedenle Yabancı Dil Zorunluluğunu kaldırmak yerine 50 puan almak gibi bir standart getirilmesinin çok uygun ve memnuniyet verici olacağı ifade edilmiştir.

Ayrıca Öğretmenlik Meslek Kanunu acilen çıkarılarak yukarıda belirtilen Kariyer Basamakları için gelişim yolundaki tüm engeller kaldırılmalıdır. 2006 yılında yapılan ve Uzman Öğretmenlik hakkı elde eden tüm öğretmenlerin bu hak tanımlarının yazışmalarda da kullanmalarına tekrar izin verilmelidir. Yüksek Lisans yaparak kendini geliştirmek isteyen her öğretmene azami yardımcı olunmalı ve hatta taltif edilerek doktora yapması için teşvik edici ödüller verilmelidir.

Öğretmenlik Mesleğinin aynı zamanda rehberlik, önderlik de içerdiği gerçeği ile her öğretmenin mutlaka alanı dışında bir etkinliğe katılarak kendini geliştirmesi çok önemlidir. Örneğin; bir müzik aletini herkesin dinleyeceği kadar çalabilmesi, bir spor dalını yarışacak kadar bilmesi ve çağdaş eğitim gereği bilinçli olarak devamlı spor yaparak bedensel ve ruhsal sağlığını koruması, bir görsel sanatla uğraşarak ufkunu genişletmesi istenmektedir. Ve yine deneyim ve kültürünü şiir dökemeyi beceri olarak elde etmesi, iyi bir şarkı-türkü veya şiir okuyucusu olması çok önemli gelişim stratejileri olarak gelişmiş ülkelerde uygulanan alternatif gelişim dalları olarak etkin şekilde uygulanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Bakırcıoğlu, R. (1982). *Temel Eğitim ve Ortaöğretimde Rehberlik*, Ankara: Bakırcıoğlu Yayınları.
- Bursalıoğlu, Z. (1982). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*, AÜEFY, No. 107, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Creswell J. W. (2013). *Qualitative Inquiry & Resaerch Design: Choosing Among Five Approaches* (Third Edition), New York: Sage.
- Ertürk, H. S. (1986). *Türkiye'de Bazı Eğitim Sorunları Üzerine Düşünceler*, Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Ertürk, S. (1986). *Türkiye'de Bazı Eğitim Sorunları Üzerinde Düşünceler*, Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Gedikoğlu, T. (2005). Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 66-80.
- Koçer, H. A. (1983). İlkokul öğretmenlerinin Yetiştirilmesi, (1923-1980) Cumhuriyet Döneminde Eğitim (MEB' Yayını), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Maxwell, J. A. (2008). Designing A Qualitative Study, *The SAGE Handbook Of Applied Social Research Methods*, 2, 214-253.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, S. Turan (Çev.), Ankara: Nobel Yayıncılık
- Miles, M. B., Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*, New York: Sage Publications.
- Öz, F. (1983). "Okul Öncesi Eğitim" "Cumhuriyet Döneminde Eğitim" (MEB Yayını), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Özbaş, M. (2020). Öğretmen Atamalarında Tezli Yüksel Lisans Ön Koşul Olmalıdır, Nirvana Sosyal Bilimler Sitesi.
- Poggenpoel, M., Myburgh, C. (2003). The researcher as research instrument in educational research: a possible threat to trustworthiness? (A: research_instrument), *Education*, 124(2), 418-421.
- URL-1: <http://malatya.egitimsen.org.tr/2019.06.19.2018-2019-egitim-ogretim-yilinda-egitim-durumu/>
- Yelken Yayınları. (1975). *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Yelken Yayınları.
- Yeşil, R. Şahan, E. (2015). Öğretmen Adaylarının Türk Eğitim Sisteminin En Önemli Sorun, Neden ve Çözüm Yollarına İlişkin Algıları, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* (KEFAD), 16(3), 23-143.
- Yeşil, R., Şahan, E. (2015). Öğretmen Adaylarının Türk Eğitim Sisteminin En Önemli Sorun, Neden ve Çözüm Yollarına İlişkin Algıları, *Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi*, 35, 133-149.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 9. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.